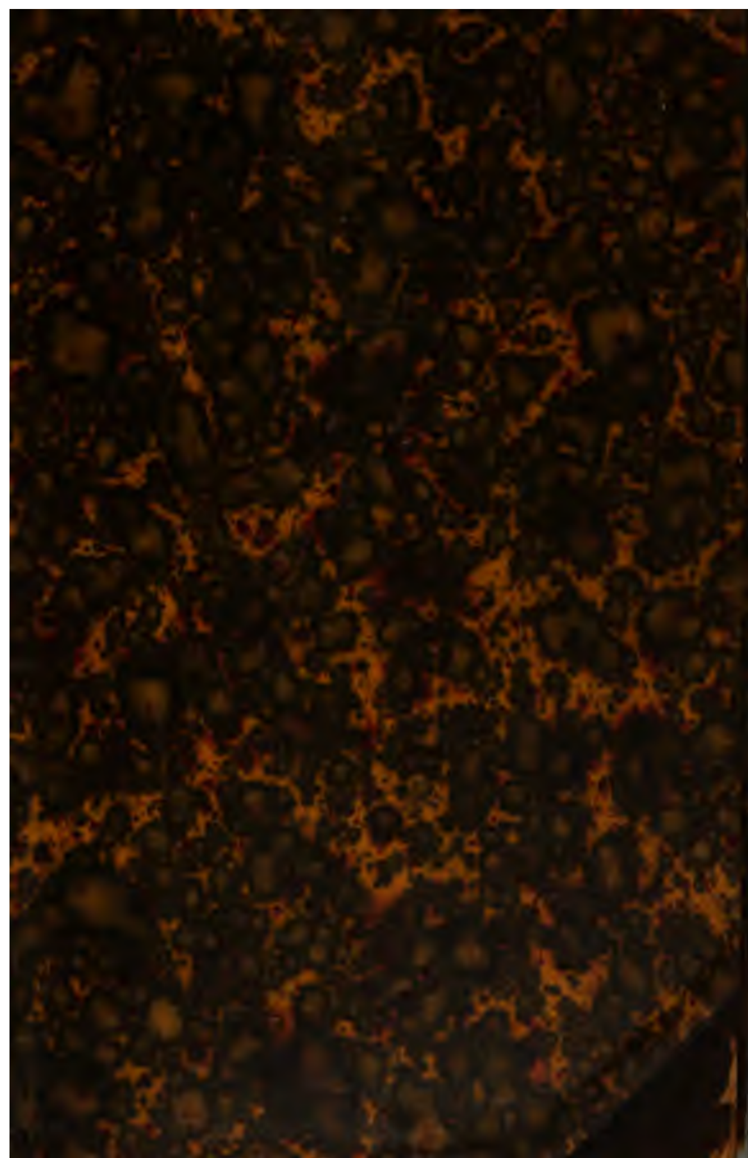

יהוה

INSTITVTIO THEOLOGICA
ANDOVER FVNDATA MDCCCVII.
Ps. CXIX. 169.
כדברך הבינני
JOH. XVII. 17.
ὁ λογος ὁ σος αληθεια εστι
ΑΚΡΟΤΩΝΙ
ΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

ΔΙΩΝΟΣ ΚΑΣΣΙΟΥ ΚΟΚΚΗΙΑΝΟΥ
ΡΩΜΑΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.

DIONIS CASSII COCCEIANI
HISTORIA ROMANA.

CUM ANNOTATIONIBUS

LUDOVICI DINDORFII.

VOL. I.

LIPSIAE.

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXIII.

Rec'd. Aug. 28, 1879.

LIPSIAE TYPIS B. G. TEUBNERI.

PRAEFATIO.

Dionis Historiae Romanae reliquias partim ex vitiosissimis editas apographis mihi meliorum ope multo et emendatiores et integriores amplisque saepe recentiorum correctorum additamentis liberatas edenti quae de opera mea sunt dicenda quum singulari sim comprehensurus annotationum volumine, huic dum praefabor nonnisi quaedam attingam rerum genera quae non tam ad locos singulos quam ad centenos eorumque pertinent emendationem.

Vitiorum quibus scripta veterum contaminata feruntur quum duplex sit genus, unum quod ab librariorum incuria et inscitia, alterum quod a correctorum ortum est perversitate et audacia, plerumque multo est facilius quae illorum peccavit imperitia quam quae horum corrigendo ulterius depravavit sedulitas et investigare et ad pristinam revocata formam restituere. In quibus quum omnis saepe opera perdatur, ubi perierunt immunes correctorum huiusmodi commentis codices nec nisi ab illis interpolati supersunt, Cassio Dioni contigit ut primum editi ab Roberto Stephano a. 1548, nitida quidem editione, sed ex pessimo ducta libro Parisino n. 1689, praeter alios illo paullo meliores duo optimi sint servati codices librorum trigesimi sexti, quatenus superest, usque ad quinquagesimi capitis 6 initium Laurentianus plutei 70, n. 8, membranaceus, et quadragesimi quarti inde a c. 34 usque ad sexagesimi c. 17 partem maiorem Venetus Marcianus n. 395, item membranaceus, scripti ambo antequam exsisteret qui partim lacunas illorum utcunque explere partim vitia pro captu suo emendare studeret. Nam adeo sui similis est per omnes viginti quinque qui codicibus Mediceo et Veneto conservati sunt libros ut unum eundemque fuisse putem hominem qui codicem Laurentiano Marcianoque nactus similem eum ut posset

corrigeret eiusque minores lacunas ex ingenio, maiores e Xiphilino sarciret. In illis enim duobus optimis si quae reperiuntur correctiones antiquiorum iis vitiorum adeo sunt leves ut ab librario inter scribendum factas esse appareat et fere inter legendum emendari possint ab eo qui linguae satis sit peritus. Veluti 47, 40, 7: *Μέλισσαί τε πολλαὶ τὸ Κασσίου στρατόπεδον περιέσχον κἀν τῷ καθαρσίῳ αὐτοῦ τὸν στέφανόν τις τραπέντα πάλιν αὐτῷ ἐπέθηκε*, ubi Plutarchus Bruti c. 39: *Οὐ μὴν ἀλλὰ σημεῖον ἐν τῷ καθαρμῷ μοχθηρὸν ἔδοξε Κασσίῳ γενέσθαι· τὸν γὰρ στέφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος προσήνεγκε*, levis Dionem librarii depravavit correctio, *τραπέντα* inferentis pro eo quod in exemplari suo scriptum invenerat *τραπέμ*, idque *τραπὲν* esse opinatus addidit *τα*. Dionem enim scripsisse *τραπέμπαλιν αὐτῷ ἐπέθηκε* ostendi ad Thes. Stephani in hoc voc., quod Dio, ut fuit Atticorum diligens lector et saepe imitator, solus omnium usurpavit qui hodie supersunt scriptorum exemplo Pherecratis, de quo Photius: *Τραπέμπαλιν· ἐπ' ἀριστερᾷ* (l. *ἐπ' ἀριστερά*), *ὑπεναντίως· οὕτως Φερεκράτης*, et decurtatus hodie Hesychius: *Τραπένον πάλιν, ἐνηλλαγμένως ἢ παρηλλαγμένως*, ubi accentum super *εν* positum, quum item scriptum fuisset *τραπέν*, librarius habuit, ut saepe, pro compendio syllabae *ον*.

Sed multo aliter versatus est corrector cuius recensionem referunt libri deteriores Mediceo illo et Veneto, quos modo dixi. Cui ut non sint tribuenda plurima prorsus sine ratione mutata, interdum etiam addita, quibus illi carent codices, plurima tamen manifestas exhibent correctiones eorum quae aut recte in illis scripta non intelligeret corrector aut leviter depravata infeliciter saepe et inepte corrigere et lacunam perverse explere tentaret. Sic 49, 15, 2: *Ἐν τῇ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου μετά τε τῆς γυναικὸς καὶ μετὰ τῶν παίδων ἑστιᾶσθαι*, imperite interposuit omissum in Veneto et Mediceo *τῇ*, notissimum ignorans et obscurans usum praepositionis cum genitivo coniunctae, quem ex Dionis ipsius libro secundo annotavit grammaticus Bekkeri Anecd. p. 139, 20, ubi *ἐν τοῦ Πυθίου εὑρέθη*, exemplo Thucydidis 6, 54, ubi bis *ἐν Πυθίου*, ut 60, 4, 4: *Ἃ πολλὰ ἐν τοῦ Γαΐου εὑρέθη*. Neque dubitandum quin 48, 22, 5: *Ἐς τὴν Ἀφρικὴν ἐμβαλὼν τῆς μὲν χώρας τι ἐκάκωσεν*, omissum in Mediceo et Veneto

τι correctoris sit supplementum ignorantis usum genitivi Thucydidis aliorumque exemplo a Dione hic cum *ἑκάκωσε* coniuncti. Pariterque 59, 19, 2: *Εἰκόνα αὐτοῦ στήσας ἐπίγραμμα αὐτῇ ἐπέγραψε δηλοῦν ὅτι ἕβδομον καὶ εἰκοστὸν ἄγων ἔτος δεύτερον ὑπατεύοι*, omissum in Veneto *ἔτος* equidem correctoris esse puto additamentum, etsi concedendum est Wyttenbachio ad Eunapium p. 119, nominis huius ellipsin exemplis parum esse confirmatam. Sed quum ipse Dio dixerit 36, 25, 4: *Μὴ γὰρ ὅτι νέος ἔτ' εἰμὶ λογίζεσθε, μηδ' ὅτι τόσα καὶ τόσα γέγονα ἀριθμεῖσθε*· atque etiamsi Dionysius Dinarch. c. 11, p. 655, 5: *Οὗτος ὁ ἀγὼν εἴρηται ἐπ' ἄρχοντος Εὐβούλου, οὔπω εἴκοσι ὄντος αὐτοῦ*, haud dubie scripsit *εἰκοσέτους*, alii tamen *τὰ δέκα*, *πεντεκαίδεκα* et cetera *ἀφ' ἥβης*, atque etiam *τὸ μέλλον* dixerint omisso *ἔτος* de anno sequenti, Dioni non licuisse omittere post *εἰκοστὸν ἄγων*, quod per se intelligitur *ἔτος*, nemo affirmaverit.

In medio relinquam quod ego ex libro Mediceo 42, 18, 1, restitui *ἀγγελθείσης τῆς Φαρσαλικῆς μάχης*, utrum correctoris an librarii temeritate mutatum sit in *τῆς περὶ Φάρσαλα μάχης*, quod est in ceteris: illud vero certum est inauditam hanc nominis huius formam pro usitata *Φάρσαλον* Dioni non magis esse imputandam quam usitatae genus masculinum non minus inauditum 42, 11, 5: *Ἡ πρὸς τῷ Φαρσάλῳ μάχη*, ubi seclusi *τῷ*, ut est 47, 21, 3: *Τῆς πρὸς Φαρσάλῳ μάχης*.

Pariter quod 55, 24, 1: *Γνώμην ἐς τὴν βουλὴν ἐσήνεγκε πόρον τινὰ διαρκῆ καὶ ἀένναον ἀποδειχθῆναι, ὅπως μηδενὸς ἔξωθεν μηδὲν λυπουμένου ἀφθόνως ἐκ τῶν τεταγμένων καὶ τὴν τροφὴν καὶ τὰ γέρα λαμβάνωσι*, ego ex libro Veneto, qui *ἀεινὸν* (sic) pro *ἀένναον*, restitui *ἀείνων*, quod si hic scripsit Dio, etiam alibi ab librariis in alterum esse depravatum satis est credibile, ut formas *ζὼς* et *σῶς* fere oblitterarunt quum apud alios tum alteram quidem etiam apud Dionem, cui constanter ab me est restituta.

Sed correctoris haud dubie commentum est quod 57, 12, 5: *Εἰκόνα γοῦν ποτε αὐτῆς οἴκοι τῷ Αὐγούστῳ ὁσιωσάσης, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν βουλὴν καὶ τοὺς ἱππέας μετὰ τῶν γυναικῶν ἑστιᾶσαι ἐθελησάσης, οὔτ' ἄλλως συνεχώρησέν οἱ τοῦτο πρᾶξαι πρὶν τὴν γερουσίαν ψηφίσασθαι, ουτε τότε τοὺς ἄνδρας δειπνίσαι, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τούτους, ἐκείνη δὲ

τὰς γυναῖκας εἱστίασε, suppositum erat ei quod ex Veneto ego recepi *τούτοις* et *ταῖς γυναιξὶν εἱστίασε*, quamvis praecedente accusativo. Solet enim Dio, ut est artificiosus et fastidiosus, rarioribus vocabulis constructionibusque varietatis caussa uti instar condimenti, ut fastidium evitet iisdem saepius ponendis oriturum, non ut ipse fastidium moveat legentibus frequenter talia ingerendo quae diligenti veterum lectione acquisivisset. Hic autem constructio verbi *ἑστιᾶν* primum cum accusativo, deinde cum dativo coniuncti, non mirum quod correctori non visa est ferenda, quum altera ipsis veteribus magistris negotium facessiverit, ut scholiastae Aristophanis Thesm. 941 prodit annotatio: *Ἵνα μὴν κροκωτοῖς καὶ μίτραις γέρων ἀνὴρ γέλωτα παρέχω τοῖς κόραξιν ἑστιῶν*] *ἀντὶ τοῦ ἑστίασιν παρέχων. Ἀττικὴ δὲ ἡ σύνταξις, ὅτι τὸ ἑστιᾶν καὶ δοτικῇ συντάσσουσιν, ὡς καὶ παρ' Εὐπόλιδι ἔστιν ἐν Αὐτολύκῳ δευτέρῳ· ὥστε οὔτε ἐκεῖ οὔτε ἐνθάδε δεῖ ξενίζεσθαι*, quod postremum vocabulum vertendum esse Mirari dixi ad Thes. Stephani contulique Euripideum Iph. T. 387: *Τὰ Ταντάλου θεοῖσιν ἑστιάματα*. Quam constructionem non Atticorum tantum esse ostendit Epicharmus apud Athen. 8, p. 378, D: *Ὁ Ζεύς μ' ἐκάλεσε Πέλοπί γ' ἔρανον ἑστιῶν*, ut Homerus dixit *δαίνυ δαῖτα γέρουσιν*, quod comparat Phrynichus Bekkeri p. 37, 24, ubi praecipit: *Ἑστιᾶν τῷδε, οὐ μόνον τόνδε, κατὰ αἰτιατικήν, ἀλλὰ καὶ δοτικήν.* Dio autem sic aliquoties dixit *ὀδύρεσθαι* cum genitivo exemplo Homeri, quamvis plerumque dicens cum accusativo, pariterque *προορᾶσθαι* aliquoties cum genitivo, quod non intelligens corrector in uno nullius pretii libro 45, 19, 1: *Πάνθ' ἡμᾶς οὕτω δεῖ καὶ εἰπεῖν καὶ πρᾶξαι τήμερον ὥστε καὶ τὰ παρόντα καταστήσασθαι καὶ τοῦ μέλλοντος προϊδέσθαι*, substituit *τὰ μέλλοντα*, quod certe propter sequens *μὴ καὶ αὖθις ἀναγκασθῶμεν ὁμοίως ὑπὲρ αὐτῶν διαγνῶναι* non est necessarium.

Sed manifesta in fraude locis multis tenetur corrector, ubi saepe quidem vitiosa emendare conatus, sed ausis ridiculum in modum excidens similem se praebet plerisque veterum illorum correctorum et criticorum, qui poetas et scriptores omnis generis inde ab Homero usque vel ad satis recentes, ut patres et ecclesiasticos, emendare studentes nihil minus curarent aut consequerentur quam probabilitatem criticam

ipsamque veterum manuum investigandi diligentiam, sed satis haberent quae non intelligerent, utcunque restituere et, ut ipsi interdum in subscriptionibus codicum confitentur, *ut possent emendare,* de quibus Villoisonus agit Diatr. p. 136. Velut hic Dionis corrector quum 42, 4, 2 inveniret quod est in Mediceo: *Ἐν δ' οὖν τῷ τότε Σεπτίμιος καὶ Ἀχιλλᾶς ὁ στρατίαρχος, ἄλλοι τε μετ' αὐτῶν ὄντες, ἑτοίμως ἔφασαν ἐσδέξεσθαι τὸν Πομπήιον, ὅπως ὡς ῥᾷστα ἀπατηθεὶς ἁλοίη· καὶ τούς τε ἐλθόντας παρ' αὐτοῦ προέπεμψαν, θαρσεῖν σφᾶς ἔνιοι κελεύσαντες, καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦτο ἀκατίων ἐπιβάντες προσέπλευσαν αὐτῷ, καὶ τά τε ἄλλα ἐφιλοφρονήσαντο αὐτὸν καὶ ἠξίωσαν πρὸς ἑαυτοὺς μετεκβῆναι, λέγοντες μήτε τινὰ δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους διὰ τὰ βράχη πρὸς τὴν γῆν προσχεῖν, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἶναι θᾶσσον αὐτὸν ἰδεῖν. καὶ ὁ μὲν οὕτω, καίτοι πάντων οἱ τῶν συμπλων ἀπαγορευόντων, πιστεύσας αὐτοῖς, τοσοῦτον μόνον εἰπών, ὅστις γὰρ ὡς τύραννον ἐμπορεύεται, κεινοῦστι δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μόλῃ· οἱ δὲ ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς γῆς ἐγένοντο, φοβηθέντες μὴ καὶ ἐντυχὼν τῷ Πτολεμαίῳ σωθῇ — ἀπέκτειναν αὐτόν*, primum *τινὰ* inter *μήτε* et *δύνασθαι ὑπὸ τοῦ μεγέθους*, quod nihili est, mutavit in *νῆα*, formam Homericam et apud Dionem, *ναῦν* cum aliis omnibus dicentem, non minus ridiculam quam nominativus eiusdem dialecti *νηῦς*, neque intellexit ne *ναῦν* quidem hic aptum fore vocabulum propter sequens *ὑπὸ τοῦ μεγέθους*, quo maioris quoddam genus navigii significari satis foret manifestum, etiamsi quod ego Dioni restitui *τριήρη* non suppeditaret Plutarchus Pompeii c. 78: *Ὁ δὲ Ἀχιλλᾶς ἀσπασάμενος αὐτὸν ἑλληνιστὶ παρεκάλει μετελθεῖν εἰς τὴν ἁλιάδα· τέναγος γὰρ εἶναι πολὺ καὶ βάθος οὐκ ἔχειν πλόϊμον τριήρει τὴν θάλατταν ὑπόψαμμον οὖσαν.* Deinde quod *ἐξῆλθε* supplevit post *πιστεύσας αὐτοῖς*, et verbo usus est non satis apto et uno vocabulo non omnia supplevisse videtur quae hic exciderunt et Plutarchi ope possunt restitui, qui pergit: *Ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν προαποθρηνοῦσαν αὐτοῦ τὸ τέλος καὶ δύο ἑκατοντάρχους προεμβῆναι κελεύσας καὶ τῶν ἀπελευθέρων ἕνα Φίλιππον καὶ θεράποντα Σκύθην ὄνομα, δεξιουμένων αὐτῶν ἤδη τῶν περὶ τὸν Ἀχιλλᾶν ἐκ τῆς ἁλιάδος, μεταστραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν εἶπε Σοφοκλέους ἰαμ-*

βεῖα, ὅστις κτλ. Quo eodem modo 54, 3, 8: Κἂν ἐξηκέσατο πᾶσαν τὴν τῶν οὐκ ἀρεσκομένων τοῖς πραχθεῖσι μέμψιν, εἰ μὴ καὶ ἐπὶ νίκῃ τινὶ καὶ ψηφισθείσας περιεῖδε καὶ γενομένας, inserendis post εἰ μὴ verbis καὶ θυσίας ὡς partem tantum lacunae plurium fortasse versuum explevisse videtur corrector, ut 54, 12, 2, Zonaras paucis versibus interpositis et a me in annotationem relegatis occuluit duorum in codice Veneto foliorum lacunam post ἐπὶ τοὺς Κελτούς. Et Xiphilinus, ut videtur, 55, 18, 5, ubi codex Venetus: Ὡς νῦν γε πολλοὺς δὲ ἐπιθυμίᾳ χρημάτων, ἄλλους ἀνδρείας φόβῳ, καὶ μάλα ἄλλους ἀρετῆς τινος φθόνῳ κτείνειν δοκοῦμεν, scribendo πολλοὺς μὲν pro πολλοὺς δὲ lacunam obscuravit potius quam quod Dio scripserat restituit, corrector autem ceteris in libris conspicuus quod ante πολλοὺς δὲ inseruit πολλοὺς μὲν φθόνῳ, evertitur sequenti ἄλλους ἀρετῆς τινος φθόνῳ, pro quo insigni temeritate altero inferendo commento ἄλλους δ' εὐγενείας δόξῃ, nihil curans antecedens καὶ μάλα, se ipsum superavit.

Nihilo felicius 42, 28, 3: Ἡ μὲν γὰρ πρὸς τοὺς ὁμοπαθεῖς συνουσία ἔφερέ τινα αὐτοῖς κούφισιν, καί τις ἀσφαλῶς ἐκλαλήσας τέ τι καὶ ἀντακούσας οἷα ἔπασχον ῥᾴων ἐγίγνετο· ἡ δὲ δὴ πρὸς τοὺς οὐχ ὁμοήθεις ἀπιστία καθεῖργνυ τε ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὴν ἀνίαν καὶ ἐπὶ πλεῖον αὐτὰς ἐξέκαε μήτ' ἄπορα ἦν μήτ' ἀνάπαυσίν τινα λαμβανούσας, pro illis μήτ' ἄπορα ἦν supposuit quod in libris legitur deterioribus μήτε τἀπόρρητα λεγούσας. Nam aut substantivum latet in ἄπορα ἦν aut integer versus interceptus periit, qui inchoaretur eiusmodi vocabulis ut ἐπικουφιζομένας τῷ ἐκλαλεῖν et clauderetur cum his coniunctis eiusmodi ut ἃ καὶ ἐκφαινόμενα καὶ σιγώμενα vel similibus.

Idem quod 42, 49, 2: Πράξας δὲ ταῦτα, καὶ τὰ λοιπὰ τῷ Δομιτίῳ καταστήσασθαι κελεύσας, ἐς τὴν Βιθυνίαν ἦλθε, κἀντεῦθεν ἔς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔπλευσε, πολλὰ καὶ ἐπὶ πάσῃ προφάσει χρήματα παρὰ πάντων, ὥσπερ καὶ πρίν, ἐκλέγων. τοῦτο μὲν γάρ, ὅσα τινὲς τῷ Πομπηίῳ προϋπέστηντο, ἐπράξατο, τοῦτο δὲ καὶ ἄλλα ἔξωθεν, προσεπικαλῶν τινα, ᾔτει, scripsisse videtur pro eo quod est in Mediceo ἄλλας ἔξωθεν, si in illo quoque esset scriptum, nemo vitii aliquid hic latere foret suspicaturus. Sed

ipsum illud *ἄλλας* quum vix videatur ab librario potuisse poni pro *ἄλλα*, tanto magis aliud quid prodit scripsisse Dionem quod etiam *προσεπικαλῶν* non intelligitur cur dicatur potius quam *ἐπικαλῶν*. Quamobrem hic quoque male correctas puto litteras obscurius in antiquiori et Mediceo et correctoris exemplari exaratas: *Τοῦτο δὲ καὶ ἄλλας ἔξωθεν ἐπιφοράς, ἐπικαλῶν τινα, ᾔτει.* Quomodo et ipse dixit 47, 17, 5: *Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐξήρκει σφίσιν οὔτε ἡ μισθοφορὰ καίπερ ἐντελὴς οὖσα, οὔτε αἱ ἔξωθεν ἐπιφοραὶ καίπερ παμπληθεῖς γενόμεναι,* ubi in *ἐπιφθοραὶ* corruptum correxit Xylander, et Theophrastus C. Pl. 5, 12, 11: *Τὰ δὲ πνεύματα τοῖς μὲν ψυχροῖς φύσει τῶν τόπων ὥσπερ ἐγχώρι' ἄττ' ἂν εἴη, καθάπερ ἐν τῷ Πόντῳ καὶ τῇ Θράκῃ, τοῖς δ' ἀλεεινοτέροις ἐκ τῶν ἔξωθεν ἡ ἐπιφορά, καθάπερ ἐν Εὐβοίᾳ·* Polybius 5, 90, 4: *Ὥσθ' οταν μέν τις εἰς τὸν χρόνον ἐμβλέψῃ καὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ συμβαίνει τὴν πόλιν αὐτῶν συνῳκίσθαι, καὶ λίαν θαυμάζειν ὡς βραχεῖ χρόνῳ μεγάλην ἐπίδοσιν εἴληφε περί τε τοὺς κατ' ἰδίαν βίους καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως· ὅταν δ' εἰς τὴν εὐκαιρίαν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἔξωθεν ἐπιφορὰν καὶ συμπλήρωσιν τῆς εὐδαιμονίας, μηκέτι θαυμάζειν, μικροῦ δ' ἐλλείπειν δοκεῖν τοῦ καθήκοντος·* denique schol. Thucyd. 6, 31: *Ἐπιφοράς τε πρὸς τῷ ἐκ δημοσίου μισθῷ διδόντων] Ἔξωθεν τοῦ δημοσίου μισθοῦ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιδόσεις παρεῖχον· τοῦτο γάρ ἐστιν αἱ ἐπιφοραί.*

42, 46, 1: *Οὔτε γὰρ ἡ Αἴγυπτός πω καθειστήκει καὶ ἐλπίδα τε εἶχε δι' ἑτέρων αὐτὸν χειρώσεσθαι,* scripsit inani cum particula *τε* quod in codice Mediceo scriptum *καὶ ἐλπίδος τε εἶχε* ego correxi *καὶ ἐλπίδος τι εἶχε*, exemplo Thucydidis 2, 51, 6: *Τῷ παραχρῆμα περιχαρεῖ καὶ ἐς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐλπίδος τι εἶχον κούφης μηδ' ἂν ὑπ' ἄλλου νοσήματός ποτε ἔτι διαφθαρῆναι.* — Ibidem infra *τήν τε Ἀσίαν οἱ καὶ στρατόπεδα προστάξας* absurde scripsit *καὶ τὰ ἐκεῖσε στρατόπεδα προστάξας λαβεῖν*, neque verbi *προστάττειν* usum saepe sic positi a Dione cum dativo perspiciens neque *ἐκεῖσε* intelligens pro *ἐκεῖ* positum in illum non cadere, et si quid addendum ante *στρατόπεδα*, aliud quid esse excogitandum.

42, 56, 1: *Ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει, ἐν ᾧ δικτάτωρ μὲν ὄντως αὐτὸς τὸ δεύτερον ἦρξεν, ὕπατοι δὲ ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀποδειχθέντες ὅ τε Καλῆνος καὶ ὁ Οὐατίνιος ἐλέγον-*

το εἶναι, ἐποίησε, καὶ ἐς τὴν Ἀφρικὴν καίτοι τοῦ χειμῶνος ἐνεστηκότος ἐπεραιώθη. Quum infra c. 58, 2 sit: *Καὶ οὕτω τόν τε πλοῦν πρὸς Ἀδρύμητον ἐποιήσατο καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς ἀνέλπιστος ὑπὸ τοῦ χειμῶνος περαιωθείς*, ut Hirtius De bello Afric. c. 2, 3 dicit: „Datis mandatis ipse navem conscendit a. d. VI kal. Ian. et reliquas naves statim est consecutus. Ita vento certo celerique navigio vectus, post diem quartum cum longis paucis navibus in conspectum Africae venit," corrector hic pro ἐνεστηκότος audacter scripsit μεσοῦντος. Dio vero, ut 40, 34, 3: *Πρὶν δὴ ὑετός τε λάβρος καὶ πνεῦμα μέγα προσβάλλουσί πη αὐτοῖς ἐπιγενόμενον, ὁ γὰρ χειμὼν ἐνειστήκει, πρώτους μὲν ἐκείνους ἀπήλασε*, et 54, 28, 2: *Καὶ ὃς τὴν μὲν στρατείαν, καίτοι τοῦ χειμῶνος, ἐν ᾧ Μάρκος τε Οὐαλέριος καὶ Πούπλιος Σουλπίκιος ὑπάτευον, ἐνεστηκότος, ἐποιήσατο*, non magis quam Polybius, quum dixit 7, 15, 2: *Ἤδη τῆς πολιορκίας δεύτερον ἔτος ἐνεστώσης*, et similia ipse aliique ad Thes. Steph. v. *Ἐνίστημι* memorati, de imminente hieme potius cogitavit quam de praesente iam et dudum inchoata.

Neque 45, 14, 3: *Καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τούτῳ μέν, ἂν τῶν ἀνθεστηκότων δι' αὐτοῦ κρατήσῃ, οὐδὲν μέγα ἔργον μετὰ τοῦτό οἱ προσπολεμήσας ἕξει, ἐκεῖνον δὲ ἰσχυρὸν αὖθις πόλεμον σχήσει*, mutando πόλεμον in πολέμιον locum haud dubie gravius depravatum expedivit. Nam et αὖθις inane nunc est et οἱ cum τούτῳ coniunctum interpositis verbis non excusatur. Suspicor et post τούτῳ μὲν excidisse προσθέμενος et post ἐκεῖνον δὲ oblitteratum esse αὐξήσας.

45, 27, 5: *Ὧν οὐδὲν ὁ μιαρὸς οὗτος, καίπερ οἰωνιστὴς εἶναι λέγων, φροντίσας, κακῶν καὶ πολλῶν, ὥσπερ εἶπον, οὐ τὴν πόλιν μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσε*. Addidit absurde μεγάλων ante κακῶν, nec vidit corrigendum κακῶν καὶ πολέμων, etsi ipsum hoc poscit ὥσπερ εἶπον, quod respicit s. 2: *Ἑνὶ λόγῳ πάντων τῶν κακῶν τῶν ἐμφυλίων τῶν μετὰ ταῦθ' ὑμῖν συμβάντων αἰτιώτατος ἐγένετο. εἰ γὰρ μὴ τότε τοῖς βουλήμασιν ὑμῶν ἀντεπεπράχει, οὐκ ἄν ποτε ὁ Καῖσαρ οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ εὑρήκει* et quae sequuntur.

45, 36, 4: *Πιστεύσομεν ἐξαπατῶντι αὐτῷ καὶ λέγοντι οὐ πολεμεῖ τὴν πόλιν*. Scripsit πολεμεῖν, Dio, ut opinor, λέ-

γοντι ὅτι οὐ πολεμεῖ. Atque etiam 45, 38, 3: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν εἰ μὴ μετὰ τῶν ἐκ τῆς Καμπανίας στρατιωτῶν ἐνταῦθα ἀφῖκτο, πάντως ἂν Ἀντώνιος ... ἐσεπεπτώκει*, non quod ille inseruit *ὡς* post *οἶδεν* sed *ὅτι* intercidisse persuadet 45, 30, 5: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι ἡ ὑπατεία δημοσία τοῦ δήμου παντός ἐστι;* 40, 1: *Τίς μὲν γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι αὐτὸς ἡμῖν πάντα τὰ ἐμφύλια κακὰ παρασκευάσας ἔπειτ' ἐπ' ἐλάχιστον τῶν κινδύνων μετέσχεν;* Et ib. 2: *Τίς δ' οὐκ οἶδεν οτι τόν τε Κλώδιον ... κἂν ἀπέκτεινεν αὐτοχειρίᾳ;* 47, 3: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τοῦθ' ὅτι ... οὐκ ἐπεκούρησε;* 46, 18, 3: *Τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν μὲν γυναῖκα τὴν προτέραν ἐξέβαλες;* Ne aliorum memorem exempla, ut Alcidamantis p. 80, 16: *Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι λέγειν μὲν ... ἀναγκαῖόν ἐστι;*

Tum 49, 28, 3: *Καὶ ἑτέραν τινὰ ὁδόν, ἣν γὰρ ἦλθον, ἀποκεκλεῖσθαί σφισι παντελῶς νομίζοντες, διερχόμενοι πολλὰ καὶ ἄτοπα ἔπαθον*, de suo inserens omissum in Veneto *διερχόμενοι*, iterum non intellexit et verbo se ab hoc loco alieno usum esse et structuram orationis ulterius corrupisse potius quam emendasse, quae quum *ἐνόμιζον* poscat, facile iam est restituto ut ego feci post *ἐνόμιζον* quod in *νομίζοντες* latet verbo *ἰόντες* Dioni reddere quod ipse habet continuo s. 4: *Ἑτέρας ὁδοὺς προλελοχισμένας ἰέναι*, scribendo *ἐνόμιζον ἰόντες.*

Porro 52, 34, 1: *Πάνθ' ὅσα τοὺς ἀρχομένους καὶ φρονεῖν καὶ πράττειν βούλει, καὶ λέγε καὶ ποίει. οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον παιδεύσειας αὐτοὺς ἢ ταῖς ἐκ τῶν νόμων δειματώσειας*, quum post *νόμων* ineruit omissum in Veneto *ἀνάγκαις*, infelix coniector iterum usus est vocabulo neque ad sententiam apto neque ad constructionem. Nam et *τῶν νόμων* potius quam *ἐκ τῶν νόμων* dicit Dio, ut 53, 28, 2: *Πάσης αὐτὸν τῆς τῶν νόμων ἀνάγκης ἀπήλλαξαν*, et alibi semper genitivum cum hoc nomine coniunxit, et quod sequitur *δειματώσειας* huic vocabulo minus convenit quam *βιάσαιο* aut simile. Denique non intelligitur quomodo illud *ἀνάγκαις* interciderit inter vocabula dissimillima. His vero incommodis omnibus caret quod ego Dionem scripsisse coniicio *ζημίαις*. Quod et excidere facile potuit ante *δειματώσειας* et optime convenit quum huic verbo tum sequentibus: *Τὸ μὲν γὰρ ζῆλον, τὸ δὲ φόβον ἔχει,*

μετεπέπεμπτο, saepius sic apud ipsum Dionem depravatum in imperfectum.

43, 34, 5: *Ὡς οὖν τοῦτό τε αὐτοῖς συνεβεβήκει καὶ ἡ γῆ ἐπορθεῖτο, τοῦ τείχους τινὸς ἐξ ὑπονόμων ἔπιπτεν*, non solum *τειχίσματος* temere intulit, sed fortasse ne *τι* quidem recte scripsit pro *τινὸς* in *τινὰ* potius mutando.

45, 45, 5: *Οὐκ ἄν ποτε τὴν εἰρήνην ἀφεὶς πολεμεῖν ὑμῖν, εἰ μή γε καὶ συμφέρειν ἡγούμην, παραινέσαιμι*, scripsit pro utriusque codicis scriptura *παραινέσαι*, neque intellexit *ἡγούμην* poscere quod ego restitui *παρῄνεσα*, alioqui *ἡγοίμην* dicendum, quod fere sensit interpres qui vertit, auctorem futurum fuisse. Sic infra c. 47, 1: *Καὶ εἴγε καὶ Ἀντώνιος ταῦτ' ἐγίγνωσκεν, οὐκ ἄν ποτε ἐς τοιαῦτα πράγματα προυχώρησεν.*

46, 19, 5: *Πόθεν γὰρ ἂν ἐπίστευσε τὸν δῆμον ταῦτ' ἐπεσταλκέναι, τῷ μήτε ἐψηφισμένον τι τοιοῦτον αὐτὸν εἰδὼς μήτε ἐπιβοῶντα αἰσθόμενος*, delevit interpositum *τῷ* neque intellexit scribendum *ἐπεσταλκέναι τῳ*, ut praecesserat *ὅσα ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων εἰπεῖν τινι ἐνετείλατο.*

46, 22, 2: *Ἀντὶ δὲ τῆς ἀχαριστίας ἣν ἐκείνου κατηγορεῖς*, scripsit pro eo quod est in utroque codice *τῆς ἐκείνου*, et scribendum erat *ἧς*. Qua de constructione dictum ad Thes. Stephani.

48, 45, 6: *Μεταπεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν μετὰ τοῦτο πεμφθέντας συλλαβὼν ἀπέκτεινε*, scripsit *εἰς* pro *μετά*, ego *κατά*.

Nec minus singularia acuminis sui specimina quattuor aliis edidit locis: 45, 46, 4: *Καὶ γὰρ ὁ μὲν θάνατος οὐκ ἂν ἄωρος ἄλλως τε καὶ πρὸ τοσούτων ἐτῶν ὑπατευκότι μοι γένοιτο, ... τὸ δὲ δὴ φοβηθῆναί τινα καθ' ὑμῶν καὶ τὸ δουλεῦσαί τινι μεθ' ὑμῶν καὶ πάνυ ἄν μοι δεινότατον συμβαίη*, ubi quod intulit *δεινότατον* pro utriusque libri optimi scriptura *δωρότατον*, ei ego substitui quod praecedentis caussa *ἄωρος* scripserat Dio *ἀωρότατον*.

47, 37, 1: *Ὡς δ' οὖν οὗτός τε οὐκ αὐθαίρετος ἔδοξεν εἶναί σφισι καὶ τὰ τοῦ Κασσίου τοῦ τε Βρούτου μᾶλλον αὐτοὺς ἤπειξε*, scripsit *οὐκ εὐκαθαίρετος*. Dio vero non hoc, quo nusquam est usus, scripserat, sed *οὐ καθαιρετός*, ut fragm. 43, 11: *Τὸ μὲν γὰρ κτητὸν διὰ βραχέος τοῖς τὸν νοῦν αυτῷ*

προσέχουσι καὶ καθαιρετὸν μελέτῃ εἶναι, τὸ δὲ εἰ μὴ φύσει τῳ προσείη, οὐκ ἂν διδαχῇ πορισθῆναι, meam confirmans apud Thucydidem 1, 121: *Ὃ γὰρ ἡμεῖς ἔχομεν φύσει ἀγαθὸν ἐκείνοις οὐκ ἂν γένοιτο διδαχῇ, ὃ δ' ἐκεῖνοι ἐπιστήμῃ προύχουσι, καθαιρετέον ἡμῖν ἐστι μελέτῃ*, emendationem *καθαιρετόν*.

53, 28, 3: *Ἵν' αὐτοτελὴς καὶ αὐτοκράτωρ καὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν νόμων πάντα τε ὅσα βούλοιτο ποιοίη καὶ πάνθ' ὅσα ἂν μὴ βούλοιτο μὴ πράττοι* scripsit cum soloecismo quod ego ex codicis Veneti, qui *ὅσα ἃ βουλοίη μὴ πράττοι*, scriptura correxi *ὅσα ἀβουλοίη μὴ πράττοι*.

59, 16, 6: *Οὕτω μὲν γὰρ οὔτε τι πείσῃ κακὸν καὶ πάντων τῶν ἡδίστων ἀπολαύσεις ... ἐκείνως δὲ ἔργῳ μὲν οὐδὲν λήψῃ*, quum scripsit, non intellexit quod ego ex codice Veneto restitui *οὐδὲν ὀνήσει*. Quae forma Attica etsi hoc uno est loco servata, tamen haud dubie redarguit quicquid vulgarium in *η* est apud Dionem.

Quibuscum commentis componi possunt eiusdem infelicissimi coniectoris iam ante me explosae correctiones 43, 38, 4: *Τοσοῦτον δ' οὖν τὸ σύνολον τῶν Ῥωμαίων πάθος ἑκατέρωθεν ἐγένετο ὥστ' ἀπορήσαντες ὅπως τὴν πόλιν, μὴ καὶ νυκτὸς ἐκδρῶσί τινες, ἀποτειχίσωσιν, αὐτὰ τὰ σώματα τῶν νεκρῶν αὐτῇ ἐρινῆσαι*, ubi *ἐρανίσαι* ridiculum hic verbum substituit ei quod in *ἐρινῆσαι* latet *περινῆσαι*. Et 45, 20, 3: *Ἐγὼ μὲν γὰρ τοσοῦτον δέω ταῦτα ποιοῦντα αὐτὸν ἔννομόν τι καὶ παντὶ καλὸν πρᾶγμα φάναι πράττειν ὥστε καὶ ὅτι τὴν τῆς Μακεδονίας ἀρχὴν τὴν ἐκ τοῦ κλήρου προσταχθεῖσαν αὐτῷ κατέλιπε καὶ ὅτι — ἐκπεριέρχεται τὴν χώραν πορθῶν καὶ λυμαινόμενος, πάλαι φημὶ αὐτὸν πολέμιον ἁπάντων ἡμῶν αὐτὸν εἶναι*, ubi ulterius depravans corruptum *παντὶ κακὸν* in *παντὶ καλὸν* non vidit quod Hugius, scribendum esse *πολιτικόν*. Item 49, 26, 1: *Ὁ δ' Ἀντώνιος ἠπείχθη μὲν πρὸς τὴν πρώτην πρεμωθεῖσάν οἱ ὑπὸ τοῦ Στατιανοῦ ἀγγελίαν*, quod *προσελθοῦσαν* intulit pro illo *πρεμωθεῖσαν*, leviter corrupto ex *πεμφθεῖσαν*.

Sed omnium eius coniecturarum, quae multae nihilo meliores in annotationibus exagitabuntur, quasi flos est quod ultimum memorabo par earum, 45, 23, 6: *Καὶ γὰρ χώρας καὶ πολιτείας καὶ ἀτελείας καὶ ἄλλας τινὰς τιμὰς τούς τε ἔχον-*

τας ἀφῄρηται, καὶ ἰδιώτας καὶ βασιλέας καὶ πόλεις, καὶ τοῖς μὴ λαβοῦσι δέδωκε, παραποιησάμενος τὰ τοῦ Καίσαρος ὑπομνήματα καὶ τοὺς μὲν μηδὲν ἐθελήσαντας αὐτῷ προΐεσθαι καὶ τὰ δοθέντα αὐτοῖς ἀφελόμενος, τοῖς δ' ὦν αἰτήσας ἔλαβε καὶ ἐκεῖνα καὶ τἄλλα πάντα πωλήσας. Ubi illud *τοῖς δ' ὦν αἰτήσας ἔλαβε* intulit pro eo quod in utroque est codice optimo *τοῖς δ' ὦν ἠτιάσασι*, unde ego Dioni restitui *τοῖς δ' ὠνητιάσασι καὶ ἐκεῖνα καὶ τἄλλα πάντα πωλήσας.* Qua verbi forma utitur etiam praeter 73, 11, 3, libro 47, 14, 5, quamvis ibidem paullo ante altera usus *ὠνησείοντα*, ut supra dixi varietatem eum amare in formis rarioribus. Nam ne alterius quidem formae *ὠνητιᾶν* alius praeter grammaticos quosdam exstat testis. Nec debebat Piersonus ad Moerin p. 14 de inferendo *ὠνητιῶ* pro *ὠνησείω* cogitare propterea quod *ὠνεῖσθαι* dicatur, non *ὠνεῖν*. Nam etiam *ἀπαλλαξείω* dicitur pro *ἀπαλλάττεσθαι ἐπιθυμῶ* et *ὀψείω* formatur tanquam ab *ὄψω*, quantumvis *ὄπτεσθαι* dicatur et *ὄψομαι*. Rectius idem Piersonus, ut *ξυμβησείω* Thucydidi 8, 56, restituit pro *ξυμβασείω*, quod nihili, ita Dioni 40, 32, 2, ut ego feci, restituisset *διαβησείων*, quod aliquoties habet Agathias, non minus ille quam Procopius aliique recentiorum frequentans verba illa in *είω*, quae saepe sunt depravata quum apud Atticos et recentiores tum apud ipsum Dionem, cui 46, 37, 1, pro *ἰδὼν ὅτι ὁ Δέκιμος οὐκ ἐνδώσει, ἐν ἐκείνῳ μὲν Λούκιον τὸν ἀδελφὸν παρακατέλιπεν,* restitui *οὐκ ἐνδωσείει, ἐκείνῳ*, ut Thucydidi 2, 12, *ἔγνω ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οὐδέν πω ἐνδώσουσιν* ex codice Palatino restituendum esse *οὐδέν πω* vel *οὐδέπω ἐνδωσείουσιν* dixeram ad Thes. Stephani v. *Ἀπαλλαξείω.* Atque 40, 40, 1: *Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου στάσις τοῖς περὶ τὴν Ἀρσινόην οὖσιν ἐνέπεσε, καὶ αὐτὴν ὁ Γανυμήδης ἔπεισε τὸν Ἀχιλλᾶν ὡς καὶ τὸ ναυτικὸν προδοῦσαν ἀποκτεῖναι*, ego neque *προδώσοντα* neque *προδιδόντα*, sed *προδωσείοντα* scripsisse putavi Dionem, eundemque fragm. 104, 5, 8, *ἀνέβη ἐπὶ μετέωρον καὶ προσπαρώξυνέ σφας, ἄλλα τέ τινα τοῦ Φλάκκου κατηγορήσας καὶ ὅτι προδώσει αὐτοὺς ὑπὸ χρημάτων*, non *προδώσει* puto scripsisse, sed *προδωσείει*, siquidem accusatio de crimine futuro minus rationi consentanea est quam de praesente et tantum non consummato.

Denique tanquam ad cacumen eius pervenit acumen 56,

44, 2: *Καὶ τοῦτο μὲν καθ' ἕκαστον ἄν τις τῶν πραχθέντων ἐπεξιὼν ἀκριβῶς· εἰς κεφάλαιον δὲ ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς γράφω ὅτι τό τε στασιάζον πᾶν ἔπαυσε καὶ τὸ πολίτευμα πρός τε τὸ κράτιστον μετεκόσμησε καὶ ἰσχυρῶς ἐκράτυνεν.* Ubi verbi post *ἀκριβῶς* defectum et ineptam ante *κεφάλαιον* praepositionem *εἰς* correcturus scripsit *ἀκριβῶς εὑρήσει· κεφάλαιον δέ*, neque intellexit una littera mutata restituendum esse frequens apud Dionem verbum *ἀκριβώσειε*, quod saepe depravatum ab librariis notavi ad Xenophontis Cyropaed. 1, 3, 16.

Talem igitur quum se praebuerit qui Dionis egit emendatorem, ego non solum levioribus in rebus, etiam ubi recte videri posset formas verborum correxisse, praetuli optimorum codicum scripturas, velut in *καμηλοπαρδάλιδος* 43, 23, 1, pro *καμηλοπαρδάλεως* a me recepto ex Mediceo et Xiphilino, ut *τίγριδος* dicitur et *τίγρεως*, etsi illius formae nullus fortasse alius exstat testis, sed etiam in locis manifesto quidem vitiosis, at non ulterius tamen corruptis ab infelici correctore. Veluti 43, 45, 4: *Οἱ δὲ δὴ ἀετοὶ τῶν στρατοπέδων αὐτοῦ τάς τε πτέρυγας σείσαντες καὶ τοὺς κεραυνούς, οὓς ἐν τοῖς ποσί τινες αὐτῶν χρυσοῦς ἔφερον, ἐκβαλόντες ἐκείνῳ τε τὸ κακὸν ἄντικρυς ἐνέσκηπτον καὶ αὐτοὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπεπέτοντο*, quae his in Mediceo adduntur: *ἄλλη τε γὰρ τὸ δαιμόνιον ἔν τε ὀλιγωρίᾳ αὐτὸ ἐποιήσατο καὶ ἐς πόλεμον πρὸς μάχην δὴ κατέστη*, sunt quidem vitiosa et lacunosa, sed quae corrector illis substituit *ἀλλ' ὅγε Πομπήιος ἔν τε ὀλιγωρίᾳ τὸ δαιμόνιον ἐποιήσατο καὶ ὁ πόλεμος πρὸς μάχην δὴ κατέστη*, non solum eadem audacia quam supra notavi ficta de nihilo, sed etiam in postremis plane sunt inepta.

Et 56, 14, 5: *Κἂν τούτῳ παντελῶς οἱ Ῥωμαῖοι μάτην ἐκινδύνευσαν, ἅτε πρὸς δύο ἅμα, τήν τε τόπων φύσιν καὶ τὴν τῶν ἀντιπάλων ἀντίταξιν, τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι, εἰ μὴ ὁ Τιβέριος ἐκείνους τε ἀκραιφνέσι βοηθείαις φυγεῖν ἐκώλυσε καὶ τοὺς πολεμίους ἑτέρωθεν ἄλλοις στρατιώταις ἐς τὸ ἄναντες τοῦ χωρίου ἐκ πλείονος περιελθοῦσιν ἐτάραξε*, ipsam exhibui codicis Veneti scripturam *κἂν παντελῶς*, non solum ubi manifesto est verior multoque melior illius commento *κἂν τούτῳ παντελῶς* supponentis pro *κἂν παντελῶς*, sed etiam in ceteris quantumvis corruptam *καὶ τοὺς πολε-*

μίους ἑτέρων ἠωῆι ἀνίτητον ἐς τὸ χωρίον ἐκ πλείονος περιελθοῦσιν, ἣν περιπέμψει ἐτάραξε.

Cuiusmodi locis etsi non cum inanibus est correctorum commentis luctandum, tamen et illis et aliis plurimis iam antequam exararentur qui hodie supersunt codices gravis Dioni facta est iniuria, quum in exemplaribus unde illi sunt ducti non tantum singula multa vocabula aut intercidissent aut, quod legi non amplius possent, ab librariis illa describentibus omitterentur, sed etiam integri saepe versus aut membra vel folia, qualia aliquoties in codice Veneto aut perierunt aut recentiori manu sunt suppleta. Cuiusmodi lacunas etsi saepe prodit oratio hians et abrupta, tamen haud pauca de hoc genere ne animadverteret quidem quisquam, nisi qui integrioribus usi sunt exemplaribus eclogarii Constantiniani, Zonaras, Xiphilinus interdum adderent quorum nullum est in codicibus superstitibus vestigium, Zonaras quidem etiam diserte Dionem citans testem, quum talia addit quae neque leguntur in libris et tamen Dione sunt digna minimeque ab eius consuetudine aliena.

Cetera vero vitia, quibus etiam optimi et antiquissimi Dionis codices saepius sunt depravati, pleraque non adeo difficilia sunt et ad investigandum et ad emendandum, si quis omnem eius loquendi rationem et usum diligentius observaverit. De quibus satis recte iudicavit Photius Bibl. cod. 71: *Ἔστι δὲ τὴν φράσιν μεγαλοπρεπῶς τε καὶ ἐς ὄγκον διεσκευασμένος, ὅτι καὶ μεγάλων ἔργων ἐννοίας ἀπαγγέλλει. ἀρχαϊκῶν τε αὐτῷ συντάξεων ὁ λόγος μεστὸς καὶ λέξεων πρεπουσῶν μεγέθει, περίοδοί τε μετὰ παρενθέσεων παρατεταμέναι, καὶ ὑπερβατῶν εὔκαιρος χρῆσις. ῥυθμός τε καὶ ἀναπαύσεις εἰς ἐπιμέλειαν ἠσκημένα διὰ τὸ σαφὲς οὐκ ἔστι τοῖς ἁπλῶς ἀναγινώσκουσιν ἐμφανῆ. ἐν δέ γε ταῖς δημηγορίαις ἄριστος καὶ μιμητὴς Θουκυδίδου, πλὴν εἴ τι πρὸς τὸ σαφέστερον ἀφορᾷ. σχεδὸν δὲ κἂν τοῖς ἄλλοις Θουκυδίδης ἐστὶν αὐτῷ ὁ κανών.* Sed idem ipsis paucis in verbis, quibus argumentum exponit operis Dionei, cuius integro adhuc utebatur codice omnium octoginta librorum, in quos totum divisit grammaticus potius aliquis quam Dio, quum neque initia neque fines singulorum ullum usquam indicium servent talis divisionis, prodit codice usum se esse non libero frequenti in superstiti-

bus vitiorum genere nominum propriorum omnium fere exceptis vulgaribus magis minusve depravatorum, quippe qui id ipsum videatur monstrum nominis exhibuisse quod repetit Photius initio cod. 71: Ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς Αἰνείου ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐκ Τροίας καθόδου καὶ τῆς κτίσεως Ἀλμαπόλεως καὶ Ῥώμης. Quam Albam quum Dio alibi recto appellet nomine, hic librarii commentum Ἀλμάπολις Photium ludificavit, qualia haud pauca etiam in superstitibus sunt codicibus Dioneis, velut 40, 12, 2: Ὥστε Ταλύμενος Ἐλλακῆς ὁ τότε τῆς χώρας ἐκείνης σατραπεύων ἡττήθη, ubi viderant quidem interpretes restituendum esse quod Plutarchus ponunt et Appianus Σιλλάκης, sed Ταλύμενος Kiddius demum ad Dawesium p. 11, correxit ταχὺ μὲν ὁ, ut sequitur ταχὺ δὲ καὶ ὁ Κράσσος. Et 45, 1, 1: Ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταούιος Καιπίας, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο, ἦν μὲν ἐξ Οὐελιτρῶν τῶν Οὐολσκίδων, ex uno cognitum Dione Augusti Caesaris cognomen Καιπίας, Perizonius Animadv. histor. c. 10, p. 444 ed. Harles. recte quidem vidit ex matris nomine ortum esse Ἀττίας: sed quam proposuit correctionem: Ὁ δὲ δὴ Γάιος ὁ Ὀκταουίου καὶ Ἀττίας, οὕτω γὰρ ὁ τῆς Ἀττίας τῆς τοῦ Καίσαρος ἀδελφιδῆς υἱὸς ὠνομάζετο, quum probari non possit, ego delevi illud Καιπίας ex sequente Ἀττίας sive in margine ascripto sive quocunque demum modo natum.

Neque in his tantum ignotis sibi nominibus frequenter peccarunt librarii, sed omnem Dionis dialectum ita contaminasse videntur ut incredibile sit tali usum esse adeoque in illa incurium fuisse scriptorem in struenda oratione adeo saepe artificiosum ut minus velis operosum, ubi aut constructio impeditior orationem reddit obscuram aut parenthesis parenthesi inclusa attentum, ut iam Photius animadvertit, desiderat lectorem, veluti 40, 7, 2: Ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας, ἣν ἐκ τῆς συστρατείας ἣν μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπεποίητο ἐκέκτητο. 43, 25, 2: Ἐπειδή τε δεινὴ ὀλιγανθρωπία διὰ τὸ τῶν ἀπολωλότων πλῆθος, ὥς ἔκ τε τῶν ἀπογραφῶν, καὶ γὰρ ἐκείνας τά τε ἄλλα ὥσπερ τις τιμητὴς ἐποίησε, καὶ ἐκ τῆς ὄψεως αὐτῆς ἠλέγχετο, ἦν· 46, 3, 2: Ἦ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι καὶ μετὰ τὸν τοῦ Καίσαρος θάνατον, ὅτε μὲν τὰ πράγμαθ' ὑμῶν Ἀντώνιον ὅτι μάλιστα, ὡς οὐδ' αὐτὸς ἀρνεῖσθαι δύναται, κατέστη,

ἀπεδήμησε, aliisque locis similibus. Qui quum 55, 12, 5, de se dicens: *Καὶ τῶν Ἑλλήνων δέ τινες, ὧν τὰ βιβλία ἐπὶ τῷ ἀττικίζειν ἀναγιγνώσκομεν, οὕτως αὐτὸ ἐκάλεσαν*, ipse se inter eos referat qui Atticum scribendi genus sint aemulati, multisque in rebus verbisque et formulis principem Atticismi Thucydidem expresserit, mirum profecto foret si in eo ita titubasset ut verbi caussa modo scriberet quod hic libri praebent *ἀναγινώσκομεν* modo *γιγνώσκειν*, eademque incuria in aliis centenis versaretur. Cuiusmodi negligentia quum olim communi multorum opinione recentioribus scriptoribus omnibus ita tribueretur, ut omnem existimaretur operam perdere qui illos quoque certam quandam rationem sequutos crederet eamque investigare studeret, cessit quidem haec credulitas meliori iam persuasioni, ex quo multorum libris optimis collatis intellectum est haud pauca de hoc genere apud illos quoque, ut apud veteres, incredibili imputanda esse librariorum correctorumque licentiae, qui aut temere ponerent quod in calamum veniret aut de industria priscas et iam obsolescentes formas cum novitiis permutarent: sed Dioni quanta in hoc genere facta sit iniuria parum est animadversum, etsi res pluribus iisque satis apertis librorum optimorum constat indiciis. Quis enim, ut paucis defungar exemplis, credat, si ille scripserit *ἱππεῖς* et similia, fieri posse ut libri optimi Mediceus et Venetus tantum non constanter exhibeant *ἱππῆς*, eandem tamen iidem formam Atticam vix usquam in alio de hoc genere nominativo exhibentes, aut quis accusativos nominum in *ευς* constanter ab eo flexos putabit in *εας*, sed semel 50, 28, 5, scripsisse eundem *τραπεζεῖς*? Aut quis, quod Venetus saepissime exhibet *ἁθροίζειν*, librarii potius putabit quam Dionis propterea quod idem liber alibi *οὐκ* servat ante idem verbum et spiritum lenem, quem etiam apud Atticos ita ubique aspero substituerunt librarii ut ne apud Aristophanem quidem aspirata ante *ἀθροίζειν* appareat pro tenui et omnino nusquam apud illum servatus sit asper quem Xenophonti vindicat optimus in multis Cyropaediae liber Erlangensis? Aut cui credibile videbitur Dionem scripsisse non *ἦσαν*, sed *ἤεσαν*, propterea quod apud illum quoque ut apud plerosque Atticorum in hoc consentiunt libri nec nisi ubi pro *ἦσαν* accepit librarius, relicta est forma recta?

Et quanquam Dio, quantumvis dialecti Atticae studiosus, nonnullis in rebus ita est lapsus ut Menandri potius quam Aristophanis aut Thucydidis expresserit Atticismum, veluti quum tertias pluralis imperativorum flexit in *ωσαν*, nusquam in *ων*, et alia haud pauca dixit quae Phrynicho bilem movissent, indignus tamen est qui librariorum modo *εὑρόμην* et *ἠδυνάμην* modo *εὑράμην* et *ἐδυνάμην* ei tribuentium eodemque modo in aliis multis peccantium luat temeritatem. Atque etsi iis in partibus quae eclogariorum Constantinianorum aut Xiphilini epitomis sunt conservatae et saepe depravatae fieri potest ut opera ludatur omnibus ad consuetudinem eius revocandis, tamen in libris integris viginti quinque ego et restitui saepe suas ei formas et amplius quam feci puto restituendas. De quibus quum singulatim suo sim loco dicturus, verbo hic tangam res duas quibus ut alii multi recentiorum ita Dio haud paullo maiorem quam diu creditum est impendisse videtur diligentiam, crasin et elisionem. Quarum illam quum libri in multis prope constanter servent, egoque ex optimo saepius restituerim etiam in rarioribus quibusdam, ut in *τἀκ* pro *τὰ ἐκ* 52, 31, 2, satis est probabile diaeresin iisdem certe in formulis, sicubi est servata, tollendam esse pariter atque hiatum in multis cum elisione alternantem. Quem etsi non ita evitavit Dio ut nonnullos etiam recentiorum hodie constat fugisse, quibusdam tamen in generibus nunquam videtur admisisse, velut in praepositionibus in vocalem desinentibus, ut *ἀμφί, διά, ἐπὶ* et reliquis, item in particulis nonnullis, ut *ἀλλὰ* et *ἵνα* aliisque. Neque inutilis est harum rerum quantumvis exilium observatio ad coarguenda interdum etiam graviora vitia. Libro 38, 37, 4, quum in codicibus sit de Romanis: *Μήτε εὐδαιμονίαν ἄλλο τι ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν νομίζοντες, μήτε δυστυχίαν αλλο τι ἢ τὸ μετὰ εὐπραξίας ἡσυχάζειν ἡγούμενοι*, bene sentiens Oddeius hoc nimium esse coniecit, quod praecedenti *τὸ τὰ δέοντα πράττειν* respondet, *ἀπραξίας*. Nec dubium *εὐπραξίας* librarii esse levem correctionem eius quod invenerat *μεταπραξίας*, id est *μετ' ἀπραξίας*. Dio enim neque *μετὰ* erat scripturus cum hiatu neque *εὐπραξίας* dicturus pro *εὐπραγίας*, qua una ille forma utitur, nusquam altera, ut alios alterutra usos altera abstinuisse observatum et a Photio et ab nobis ad Thes. Stephani.

Sed quum Dio in omni hoc rerum genere non minus fere quam plerique recentiorum crederetur fuisse indiligens, factum est ut ampli operis reliquiae, quo non infeliciter veteres est aemulatus Graecorum historicos, etiam post contenta per tria secula multorum studia et millena iam correcta vitia haud exiguo adhuc eorum numero ferantur infectae, de quibus aut sublatis a me aut porro tollendis suo mihi erit loco agendum.

ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΟΥ Λϛ.

ὁ δὲ Δίων φησὶν ὅτι σπουδὴν ἔχω συγγράψαι 1 πάνθ' ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις καὶ εἰρηνοῦσι καὶ πολεμοῦσιν ἀξίως μνήμης ἐπράχθη, ὥστε μηδὲν τῶν ἀναγκαίων μήτε ἐκείνων τινὰ μήτε τῶν ἄλλων ποθῆσαι. V[a] p. 569.

... πάντα ὡς εἰπεῖν τὰ περὶ αὐτῶν τισι γεγραμ- 2
μένα, συνέγραψα δὲ οὐ πάντα, ἀλλ' ὅσα ἐξέκρινα. μὴ μέντοι μηδ' ὅτι κεκαλλιεπημένοις, ἐς ὅσον γε καὶ τὰ πράγματα ἐπέτρεψε, λόγοις κέχρημαι, ἐς τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν διὰ τοῦτό τις ὑποπτεύσῃ, ὅπερ ἐπ' ἄλλων τινῶν συμβέβηκεν· ἐγὼ γὰρ ἀμφότερα, ὡς οἷόν
τε ἦν, ὁμοίως ἀκριβῶσαι ἐσπούδασα. ἄρξομαι δὲ 3
ὅθενπερ τὰ σαφέστατα τῶν περὶ τήνδε τὴν γῆν, ἣν κατοικοῦμεν, συμβῆναι λεγομένων παρελάβομεν.

τὴν χώραν ταύτην, ἐν ᾗ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἄστυ πεπόλισται ... M[b] p. 135.

[a] i. e. codex olim Peirescianus, qui Constantini Porphyrogeniti Excerptorum titulum De virtutibus et vitiis complectitur. Servatum nunc in bibliotheca publica Turonensi post principem H. Valesii editionem, Parisiis a. 1634, diligentius contulit E. Gros et descripsit in editione Dionis Cassii Parisina a. 1845, vol. 1, p. LVII seqq. Eum codicem in ipsius usum imperatoris scriptum eiusdemque exemplaris partem esse cuius Vaticanus continuo nominandus ostendi praefatione ad Diodori ed. Paris. a. 1844, vol. 2.

[b] i. e. 1) eorundem Excerptorum titulum De sententiis complexus codex palimpsestus Vaticanus n. 73. Quem qui

2 Αὐσονία δὲ κυρίως, ὥς Δίων γράφει ὁ Κοκκειανός, ἡ τῶν Αὐρούγκων γῆ μόνη λέγεται, μέσον Καμπανῶν καὶ Οὐόλσκων παρὰ θάλασσαν κειμένη. συχνοὶ δὲ καὶ μέχρι τοῦ Λατίου Αὐσονίαν εἶναι ἐνόμισαν, ὥστε καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ἀπ' αὐτῆς Αὐσονίαν κληθῆναι. Is. Tzetz. ad Lycophr. 44 et 615, 702.

2 ἔνθα νῦν ἡ Χώνη ἐστί, χωρίον ἣν πρότερον λεγόμενον Οἰνωτρία, ὅπου ὁ Φιλοκτήτης κατῴκησε μετὰ τὴν τῆς Ἰλίου πόρθησιν, καθὰ Διονύσιος καὶ Δίων ὁ Κοκκειανὸς καὶ πάντες οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ γράφοντες ἱστοροῦσιν. idem v. 912.

3 οἱ γὰρ Ἰάπυγες καὶ Ἄπουλοι περὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον οἰκοῦσιν. Ἀπούλων δὲ ἔθνη κατὰ τὸν Δίωνα Πευκέτιοι, Πεδίκουλοι, καὶ Δαύνιοι καὶ Ταραντῖνοι καὶ Κάνναι. Διομήδους πεδίον ἔστι περὶ τὴν Ἀπουλίαν τῶν Δαυνίων. ἡ δὲ Μεσσαπία καὶ Ἰαπυγία ὕστερον Σαλεντία, εἶτα Καλαβρία ἐκλήθη. ἡ δὲ Ἀργύριππα πόλις τοῦ Διομήδους μετεκλήθη Ἀπούλοις Ἄρποι. idem v. 603 et 852.

4 ὅτι περὶ Τυρσηνῶν φησὶν ὁ Δίων "ταῦτα γὰρ καὶ προσῆκεν ἐνταῦθα τοῦ λόγου περὶ αὐτῶν γεγράφθαι ἕτερα (duae vel tres litterae evanidae) ἄλλο τι καὶ αὖθις αὖ ἕτερον, ὅτῳ ποτ' ἂν ἡ διέξοδος τῆς συγγραφῆς τὸ ἀεὶ παρὸν εὐτρεπίζουσα προστύχῃ, κατὰ καιρὸν εἰρήσεται. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀναγκαίων ἀρκούντως ἔχοντες· τὰ μὲν

primus ediderat A. Maius in Scriptorum veterum nova Collectione vol. 2, Romae a. 1827, quos commiserat errores, codice denuo excusso correxit Henr. van Herwerden in Spicilegio Vaticano Lugd. Bat. 1860. 2) Sylloges Planudeae et ab Anonymo facti Florilegii codices Vaticani, unde Dionea quaedam ediderat Maius ibidem p. 527 seqq.

γὰρ τῶν Ῥωμαίων πάντα κατὰ δύναμιν ἐπέξειμι, τῶν δὲ δὴ λοιπῶν τὰ πρόσφορα αὐτοῖς μόνα γεγράψεται." M. p. 136.

5 οἱ γὰρ Λίγυες τὴν παραλίαν ἀπὸ Τυρσηνίδος μέχρι τῶν Ἄλπεων καὶ ἄχρι Γαλατῶν νέμονται, ὥς φησι Δίων. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1312.

3 Εὔανδρος Ἀρκὰς ἀπὸ Παλλαντίου ἐστάλη μετὰ Ἀρκάδων εἰς ἀποικίαν, καὶ παρὰ τῷ Θύβρι πόλιν ᾤκισε, Ῥωμαίων μέρος τῆς καθ' ἡμᾶς πόλεως. καὶ ὄνομα ἔσχε Παλλάντιον κατὰ μνήμην τοῦ ἐν Ἀρκαδίᾳ· χρόνῳ δὲ ὕστερον μετέπεσε τὸ ὄνομα ἐν ἀναιρέσει γραμμάτων τοῦ τε λ καὶ τοῦ ν. Maii Spicileg. Rom. vol. 5 p. 464.

4 Δίων καὶ Διονύσιος γράφουσι τὰ τοῦ Κάκου. Tzetz. Hist. 5, 21.

1b Αἰνείας ἀπὸ Μακεδονίας ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, ἣ πρὶν Ἄργεσσα ἐκαλεῖτο, εἶτα Σατυρνία ἀπὸ τοῦ Κρόνου, Σατύρνος γὰρ ὁ Κρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, εἶτα Αὐσονία ἀπό τινος Αὔσονος, εἶτα Τυρρηνία.
2 εἶτα ἀπὸ Ἰταλοῦ τινός, ἢ ἀφ' ἑνὸς ταύρου τῶν Γηρυόνου ἀγομένων παρ' Ἡρακλέους καὶ ἀποσκιρτήσαντος τῆς ἀγέλης καὶ ἀπὸ Ῥηγίου διανηξαμένου εἰς Σικελίαν, εἰς πεδίον Ἔρυκος Ἐλύμων βασιλέως, υἱοῦ δὲ Ποσειδῶνος, Ἰταλία ἡ χώρα ἐκλήθη· ἰταλὸν γὰρ Τυρρηνοὶ τὸν ταῦρον καλοῦσιν.
3 οὕτως οὖν Ἰταλία ἡ χώρα ἐκλήθη, ἧς πρῶτος Πῖκος ἐβασίλευσεν, εἶτα υἱὸς αὐτοῦ Φαῦνος, ὅτε καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἐκεῖσε μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ Γηρυόνου βοῶν παρεγένετο. καὶ γεννᾷ Λατῖνον ἐκ τῆς Φαύνου γυναικός, ὃς ἐβασίλευσε τῶν ἐκεῖσε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ Λατῖνοι πάντες ἐκλήθησαν.
4 πεντηκοστῷ δὲ πέμπτῳ ἔτει ἀφ' Ἡρακλέους οὗτος ὁ Αἰνείας, μετὰ τὴν τῆς Τροίας ἅλωσιν εἰς

Ἰταλίαν, ὡς ἔφημεν, καὶ Λατίνους παρεγένετο. περὶ
Λαύρεντον δὲ προσώκειλε τὸ καὶ Τροίαν καλούμενον,
περὶ Νουμίκιον ποταμόν, ἔχων καὶ τὸν ἐκ Κρεούσης
5 υἱὸν αὐτοῦ Ἀσκάνιον ἢ Ἶλον· ὅπου φαγόντων τῶν
μετ' αὐτοῦ τὰς τραπέζας σελινίνας οὔσας, ἢ ἐκ τῶν
σκληροτέρων μερῶν τῶν ἄρτων, οὐ γὰρ εἶχον τρα-
πέζας, ἔτι δὲ καὶ χοίρου λευκῆς ἀπὸ τοῦ πλοίου αὐ-
τοῦ ἀποσκιρτησάσης ἐπὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς Ἀλβανὸν ὄρος
6 καὶ τριάκοντα τετοκυίας, ἥπερ ἐδήλου ὅτι τριακοστῷ
ἔτει οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ γῆν καὶ κράτος ἄμεινον
ἕξουσιν, ἐπαύθη τῆς ἀλητείας, ἐκ χρησμοῦ τοῦτο
προακηκοώς, θύσας δὲ καὶ τὴν χοῖρον παρεσκευάζετο
7 κτίσαι πόλιν. ὁ δὲ Λατῖνος τοῦτον οὐκ εἶα· ἡττη-
θεὶς δὲ πολέμῳ δίδωσιν Αἰνείᾳ πρὸς γάμον Λαουι-
νίαν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα. Αἰνείας δὲ κτίσας πόλιν
Λαουίνιον ὠνόμασε. Λατίνου δὲ καὶ Τούρνου τοῦ
Ῥουτούλων βασιλέως πολέμῳ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθα-
8 νόντων Αἰνείας ἐβασίλευσεν. ἀνῃρημένου δὲ καὶ
Αἰνείου πολέμῳ ἐν Λαυρέντῳ ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ῥου-
τούλων καὶ Μεξεντίου τοῦ Τυρρηνοῦ, ἐγκύου οὔσης
τῆς Αἰνείου γυναικὸς Λαουινίας τὸν Σιλούιον, Ἀσκά-
νιος ὁ ἐκ Κρεούσης παῖς βασιλεύει, ὃς καὶ τὸν Με-
ξέντιον πολέμῳ συμβαλόντα νικᾷ τελέως, μὴ δεχόμε-
νον τὰς πρεσβείας, ἀλλὰ τὰ τοῦ Λατίνου πάντα εἰς
9 ἐτήσιον δασμὸν ζητοῦντα. αὐξηθέντες δὲ οἱ Λατῖνοι,
ἐπεὶ καὶ τὸ τριακοστὸν ἔτος ἐνέστη, Λαουινίου μὲν
ὑπερεφρόνησαν, Ἄλβαν δὲ Λόγγαν ἑτέραν πόλιν ἔκτι-
σαν ἀπὸ τῆς χοίρου, τοῦτ' ἔστι λευκὴν μακράν, καὶ
τὸ ἐκεῖσε ὄρος Ἀλβανὸν ἐκάλεσαν ὁμοίως· τὰ δὲ ἐκ
Τροίας ἀγάλματα μόνα πρὸς τὸ Λαουίνιον δεύτερον
10 ὑπεστράφησαν. μετὰ δὲ τὴν Ἀσκανίου τελευτὴν οὐχ
ὁ Ἀσκανίου παῖς Ἴουλος ἐβασίλευσεν, ἀλλ' ὁ ἐκ Λαουι-

νίας Αἰνείου υἱὸς Σιλούιος, ἢ κατά τινας Ἀσκανίου υἱὸς Σιλούιος. Σιλουίου πάλιν ἄλλος Αἰνείας, οὗ Λατῖνος, οὗ Κάπυς. Κάπυος δὲ παῖς Τιβερῖνος, οὗ Ἀμούλιος, οὗ Ἀουεντῖνος.

μέχρι τούτου τὰ περὶ Ἄλβης καὶ Ἀλβανῶν. τὰ 11
δὲ περὶ Ῥώμης ἐντεῦθεν. Ἀουεντῖνος γεννᾷ Νομήτορα καὶ Ἀμούλιον. βασιλεύοντα δὲ τὸν Νομήτορα ὁ Ἀμούλιος ἐξήλασε, καὶ Αἰγέστην τὸν Νομήτορος υἱὸν ἐν κυνηγεσίῳ ἀναιρεῖ, τὴν δὲ ἀδελφὴν Αἰγέ- 12
στου, θυγατέρα δὲ τοῦ προρρηθέντος Νομήτορος, Σιλουίαν ἢ Ῥέαν Ἰλίαν ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ποιεῖ, ὡς ἂν παρθένος διαμείνῃ· ἐδεδίει γάρ τινα χρησμὸν λέγοντα ὑπὸ τῶν Νομήτορος παίδων αὐτὸν ἀναιρεθῆναι. διά τοι τοῦτο τὸν μὲν Αἰγέστην ἀνεῖλε, τὴν δὲ ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐποίησεν, ὅπως παρθένος καὶ ἄπαις διαμείνῃ. ἡ δὲ ἐν Ἄρεος ἄλσει ὑδρευομένη 13
ἔγκυος γίνεται, καὶ γεννᾷ Ῥωμύλον καὶ Ῥῶμον. καὶ τήνδε μὲν ἐξαιτεῖται μὴ ἀποθανεῖν ἡ τοῦ Ἀμουλίου θυγάτηρ, τὰ δὲ βρέφη Φαυστύλῳ ποιμένι, Λαυρεντίας ἀνδρί, ἔδωκε ῥῖψαι περὶ τὸν Τίβεριν ποταμόν. ἃ ἡ τούτου γυνὴ λαβοῦσα ἀνέτρεφεν· ἔτυχε γὰρ αὐτὴν τότε νεκρὸν βρέφος τεκεῖν. αὐξηθέντες δὲ ὁ 14
Ῥωμύλος καὶ ὁ Ῥῶμος ἐποίμαινον κατὰ τοὺς τοῦ Ἀμουλίου ἀγρούς, ἀνελόντες δέ τινας τῶν τοῦ πάππου Νομήτορος ποιμένων ἐπετηροῦντο. κατασχεθέντος δὲ τοῦ Ῥώμου δραμὼν ὁ Ῥωμύλος τῷ Φαυστύλῳ λέγει, καὶ ὃς δραμὼν τῷ Νομήτορι πάντα διηγεῖται. τέλος ἔγνω Νομήτωρ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ παῖδας ὄντας αὐτούς. οἱ δὲ συναραμένων πολλῶν ἀναιροῦσι 15
τὸν Ἀμούλιον, τῷ δὲ Νομήτορι πάππῳ αὐτῶν τὴν βασιλείαν τῆς Ἄλβης παρασχόντες αὐτοὶ τὴν Ῥώμην κτίζειν ἀπήρξαντο, ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς Ῥωμύλου

ἡλικίας. πρὸ δὲ τῆς μεγάλης ταύτης Ῥώμης, ἣν ἔκτισε Ῥωμύλος περὶ τὴν Φαυστύλου οἰκίαν ἐν ὄρει Παλατίῳ, ἑτέρα τετράγωνος ἐκτίσθη Ῥώμη παρὰ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου παλαιοτέρων τούτων. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1232.

5 ... *οὐ γάρ ἐστιν οὔτε προϊδέσθαι πάντα ἀνθρώπῳ ὄντι οὔτ' ἀποτροπὴν τῶν ἀναγκαίως ἐσομένων εὑρεῖν· τιμωρούς τινας τῆς ἀδικίας αὐτοῦ ἐκ τῆς κόρης ἐκείνης γεννηθῆναι.* M p. 136.

2 *ὅτι Ῥωμύλος ἐπὶ τοῦ Παλλαντίου τὸ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι Ῥώμης σχῆμα διαγράφων ταῦρον δαμάλει συνέζευξε, τὸν μὲν ταῦρον ἔξω πρὸς τὸ πεδίον νεύοντα, τὴν δὲ δάμαλιν πρὸς τὴν πόλιν, συμβολικῶς διὰ τούτων εὐχόμενος τοὺς μὲν ἄνδρας φοβεροὺς εἶναι τοῖς ἔξω, τὰς δὲ γυναῖκας γονίμους καὶ πιστὰς οἰκουρούς. εἶτα βῶλον λαβὼν ἔξωθεν ἔσω ῥίπτει τῆς πόλεως, εὐχόμενος ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων τὰ ταύτης αὔξειν.* M p. 527.

3 *ὅτι στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους Ῥέμος καὶ Ῥωμύλος ἔκδηλον ἐποίησαν ὅτι τινὲς καὶ πάνυ ἀσφαλέστερον τοὺς κινδύνους τῶν εὐτυχιῶν συνδιαφέρουσιν.* M p. 136. *Περὶ Ῥωμύλου καὶ Ῥέμου Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς ἱστορεῖ, Δίων τε καὶ Διόδωρος.* Io.. Tzetz. schol. in Exeg. Hom. Il. p. 141, 20.

4 *καὶ αὐτοί τε ἐξέμαθον καὶ τοὺς ἄλλους ἐξεδίδαξαν ὅτι οὔθ' οἱ τιμωρούμενοί τινας κατορθοῦσι πάντως, ὅτι προηδίκηνται, οὔθ' οἱ παρὰ τῶν κρειττόνων ἀπαιτοῦντές τινα ἀπολαμβάνουσιν αὐτά, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τὰ λοιπὰ προσαπολλύουσιν.* M ib.

5 *ὅτι ἡ Ἑρσιλία καὶ αἱ ἄλλαι ὁμόφυλοι γυναῖκες τηρήσασαί ποτε ἀντιπαρατεταγμένους σφᾶς κατέδραμον ἀπὸ τοῦ Παλατίου μετὰ τῶν παιδίων, ἤδη γάρ*

τινα ἐγεγένητο, καὶ ἐς τὸ μεσαίχμιον ἐξαπίνης ἐσπεσοῦσαι πολλὰ καὶ οἰκτρὰ καὶ εἶπαν καὶ ἐποίησαν· ποτὲ μὲν γὰρ πρὸς τούτους ποτὲ δὲ πρὸς ἐκείνους βλέπουσαι "τί ταῦτα" ἔφασαν "ποιεῖτε, πατέρες; τί
ταῦτα, ἄνδρες; μέχρι ποῦ μαχεῖσθε; μέχρι ποῦ μι- 6
σήσετε ἀλλήλους; καταλλάγητε τοῖς γαμβροῖς, καταλλάγητε τοῖς πενθεροῖς. φείσασθε πρὸς τοῦ Πανὸς τῶν τέκνων, φείσασθε πρὸς τοῦ Κυρίνου τῶν ἐγγόνων. ἐλεήσατε τὰς θυγατέρας, ἐλεήσατε τὰς γυναῖκας· ὡς εἴγε ἀκαταλλάκτως ἔχετε καί τις ὑμᾶς σκηπτὸς μανίας ἐμπεσὼν οἰστρεῖ, ἡμᾶς τε, δι' ἃς μάχεσθε, προαποκτείνατε, καὶ τὰ παιδία ταῦτα, ἃ μισεῖτε, προαποσφάξατε, ἵνα μηδὲν ἔτι μήτ' ὄνομα μήτε σύνδεσμον συγγενείας πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες κερδάνητε τὸ μέγιστον τῶν κακῶν, τὸ τούς τε πάππους τῶν παίδων καὶ τοὺς πατέρας τῶν ἐγγόνων φο-
νεύειν." ταῦτά τε ἔλεγον καὶ τὰ ἱμάτια καταρρηξά- 7
μεναι, τούς τε μαστοὺς καὶ τὰς γαστέρας γυμνώσασαι, αἱ μὲν αὐταὶ τοῖς ξίφεσί σφων ἐνέχριμπτον, αἱ δὲ καὶ τὰ παιδία αὐτοῖς προσερρίπτουν, ὥστε ἐκείνους καὶ ἐξ ὧν ἑώρων κλαῦσαι καὶ τῆς μάχης ἐπισχεῖν καὶ ἐς λόγους αὐτοῦ, ὥσπερ εἶχον, ἐν τῷ κομιτίῳ δι' αὐτὸ τοῦτο κληθέντι συνελθεῖν. M p. 137.

τρίβους τριττὺς ἢ τρίτον μέρος. τρισχίλιοι γὰρ 8
ὄντες ὁπλῖται Ῥωμύλου, ὥς φησι Δίων ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ τῆς ἱστορίας, εἰς τρεῖς ἐνεμήθησαν μοίρας κληθείσας τρίβους, τοῦτ' ἔστι τριττύας, ἃς καὶ φυλὰς ὠνόμασαν Ἕλληνες. ἑκάστη δὲ τριττὺς εἰς δέκα διῃρέθη κουρίας ἤτοι φροντιστήρια· κοῦρα μὲν γὰρ ἡ φροντὶς λέγεται, καθ' ἑκάστην δὲ κουρίαν συνιόντες οἱ εἰς αὐτὴν τεταγμένοι τινὰ τῶν καθηκόντων ἐξ-
εφρόντιζον. λέγονται δὲ καθ' Ἕλληνας αἱ κουρίαι 9

φρατρίαι καὶ φατρίαι, οἱονεὶ ἑταιρεῖαι, ἀδελφότητες, συναλλάγματα, συστήματα, παρὰ τὸ τοὺς φρατριάζοντας φράζειν ἢ φαίνειν ἀτρέστως καὶ ἀφόβως ἀλλήλοις τὰ ἴδια βουλήματα· ὅθεν καὶ φράτορες οἱ πατέρες ἢ συγγενεῖς ἢ διδάσκαλοι, οἱ τῆς αὐτῆς φρατρίας μετέχοντες. τάχα δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς μετηνέχθη λέξεως τοῦ φρᾶτερ, ὃ δηλοῖ τὸν ἀδελφόν. Glossar. Nom. Labbaei.

10 πολὺ γὰρ διαφέρει ἐκ καινῆς τινας κατασταθῆναι ἢ καὶ πρότερον οὔσας ἐπικληθῆναι. M p. 137.

11 ὅτι ὁ Ῥωμύλος πρὸς τὴν γερουσίαν τραχύτερον διέκειτο καὶ τυραννικώτερον αὐτῇ προσεφέρετο, καὶ τοὺς ὁμήρους τοῖς Οὐηιεντίοις ... καθ' ἑαυτὸν καὶ οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης, ὥσπερ τὰ πολλὰ ἐγίγνετο. ἀγανακτοῦντές τε, ἐπὶ τούτῳ ἀχθόμενος ἄλλα τε ἐπαχθῆ καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἐγὼ ὑμᾶς, ὦ πατέρες, ἐξελεξάμην οὐχ ἵνα ὑμεῖς ἐμοὶ ἄρχητε, ἀλλ' ἵνα ἐγὼ ὑμῖν ἐπιτάττοιμι. M p. 138.

12 Δίων α' "οὕτω που φύσει πᾶν τὸ ἀνθρώπινον οὐ φέρει πρός τε τοῦ ὁμοίου καὶ τοῦ συνήθους, τὰ μὲν φθόνῳ τὰ δὲ καταφρονήσει αὐτοῦ, ἀρχόμενον." Bekkeri Anecd. p. 164, 15.

13 Δίων ἐν α' "ἐν ᾧ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν παραβαλλόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐκινδύνευσεν." ib. p. 165, 27.

14 τῷ Ῥωμύλῳ καὶ στέφανος ἦν καὶ σκῆπτρον ἀετὸν ἔχον ἐπ' ἄκρου καὶ φαινόλης λευκὸς ποδήρης, ἀπὸ τῶν ὤμων ἔμπροσθεν μέχρι ποδῶν πορφυροῖς ὑφάσμασιν ῥεραβδωμένος, ὄνομα δὲ τῷ φαινόλῃ τόγα, οἱονεὶ σκέπασμα, ἀπὸ τοῦ τέγερε, κατ' ἀντίστοιχον· οὕτω γὰρ τὸ σκέπειν Ῥωμαῖοι καλοῦσι, καὶ ὑπόδημα φοινικοῦν, κόθορνος ὄνομα αὐτῷ, κατὰ τὸν Κοκκήιον.

Ioannes Laurentius Lydus De magistratibus Reip. Rom. 1, p. 20—22.

κατὰ τῆς γῆς γὰρ χέοντες τέφραν ἐκ τῆς ἑστίας 1b
τῇ ῥάβδῳ ταύτῃ τεχνικῶς ἔγραφον τὰς μαντείας
βλέποντες πρὸς τὸν ἥλιον καὶ λέγοντες τὸ μέλλον.
ταύτην τὴν ῥάβδον Πλούταρχος λίτυον ὀνομάζει,
λίτουους δὲ Κοκκειανὸς Κάσσιος Δίων λέγει.

Io. Tzetz. Alleg. Iliadis 1, 28. Conf. Exeg. in Il. p. 76, 25.

ὅτι ὁ Νούμας ᾤκει ἐν κολωνῷ τῷ Κυριναλίῳ 2
ὠνομασμένῳ ἅτε καὶ Σαβῖνος ὤν, τὰ δὲ δὴ ἀρχεῖα ἐν τῇ ἱερᾷ ὁδῷ εἶχε, καὶ τάς τε διατριβὰς πλησίον τοῦ Ἑστιαίου ἐποιεῖτο καὶ ἔστιν ὅτε καὶ κατὰ χώραν ἔμενεν. V p. 569.

ἐπειδὴ γὰρ εὖ ἠπίστατο τούς γε πολλοὺς τῶν ἀν- 3
θρώπων τὸ μὲν ὁμοφυές σφισι καὶ σύννομον ἐν ὀλιγωρίᾳ ὡς μηδὲν βέλτιον ἑαυτῶν ὂν ποιουμένους, τὸ δὲ ἀφανὲς καὶ ἀλλοῖον ὡς καὶ κρεῖσσον [πίστει τοῦ θείου] θεραπεύοντας, χωρίον τέ τι ταῖς Μούσαις ἱέρωσεν ... M p. 138.

Δίων α' βιβλίῳ "ταῦτά τε οὖν ὁ Νούμας ἐνόμι- 4
σεν." Bekk. Anecd. p. 158, 23.

[ἔπειτα καὶ] ὅτι δι' ἑαυτῶν τότε κατέστησαν, πί- 5
στιν τοῦ θείου λαβόντες, κἀκ τούτου αὐτοί τε ἐν εἰρήνῃ καὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους παρὰ πᾶσαν τὴν τοῦ Νούμα ἀρχὴν διεγένοντο, καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἀθεεί σφισιν ἐξ ἴσου τῷ Ῥωμύλῳ ὑπάρξαι ἔδοξεν. φασὶ δὲ αὐτὸν οἱ σαφέστατα τὰ Σαβίνων εἰδότες ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη γεγεννῆσθαι. οὕτω μὲν δὴ δι' ἀμφοτέρους αὐτοὺς 6
καὶ ἰσχυρὰ ταχὺ καὶ εὔκοσμος ἡ πόλις ἐγένετο, τοῦ μὲν τὰ πολεμικὰ αὐτὴν ἀναγκαίως ἅτε καὶ νεόκτιστον οὖσαν ἀσκήσαντος, τοῦ δὲ τὰ εἰρηνικὰ προσεκ-

διδάξαντος, ὥστ' αὐτὴν ἐν ἑκατέρῳ ὁμοίως διαπρέψαι. V p. 569.

7 *Δίων ὁ Ῥωμαῖος ἀρχαῖόν τινα ἥρωα Ἰανὸν λέγει διὰ τὴν τοῦ Κρόνου ξένισιν λαβόντα τὴν γνῶσιν τῶν μελλόντων καὶ τῶν προϋπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦτο διπρόσωπον ὑπὸ Ῥωμαίων πλάττεσθαι· ἐξ οὗ τόν τε μῆνα κληθῆναι Ἰανουάριον, καὶ τὴν τοῦ ἔτους ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς γίνεσθαι.* Cedrenus vol. 1, p. 295, 10 Bekk.

7b *α' βιβλίῳ Δίων "καὶ γὰρ ἐν ἀρχαῖς τισι τελευταίων ὀριγνώμενοι καὶ τὰς δαπάνας οὐκ ἀκουσίους ὑπομένομεν."* Bekk. Anecd. p. 161, 3.

7 *Δίωνος β' βιβλίῳ "δόξαν τὴν ἐκείνων ἐπίπροσθέν σφισι τῆς αὐξήσεως ἔσεσθαι."* Bekk. Anecd. p. 139, 12.

2 *ὅτι [ὁ Τοῦλλος καὶ ὁ Μέττιος] οὐδέτεροι συνεχώρουν τὴν μετανάστασιν, ἀμφότεροι δὲ τὰ σφέτερα περιέστελλον· ὅ τε γὰρ Τοῦλλος πρός τε τὴν φήμην τὴν περὶ Ῥωμύλου καὶ πρὸς τὴν δύναμιν τὴν παροῦσαν καὶ ὁ Φουφήτιος πρός τε τὴν ἀρχαιότητα τῆς Ἄλβης καὶ ὅτι καὶ μητρόπολις ἄλλων τε πολλῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἦν, ἐπαιρόμενοι μικρὸν οὐδὲν*
3 *ἐφρόνουν. δι' οὖν ταῦτα τῆς ἀμφισβητήσεως ἐκείνης ἀπέστησαν, περὶ δὲ τῆς ἡγεμονίας διηνέχθησαν· ἀστασίαστοι γὰρ ἐπὶ τοῖς ἴσοις ἀσφαλῶς συμβιοῦν σφᾶς ἑώρων. τὸν ἐκ τῆς ἐμφύτου τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸ ὅμοιον φιλονεικίας καὶ πρὸς τὸ ἄρχειν ἑτέρων ἐπιθυμίας. πολλὰς δὲ καὶ περὶ τούτου δικαιώσεις ἀλλήλοις προσήνεγκον, εἴ πως ἐκείνης γε οἱ ἕτεροι ὁποτεροιοῦν ἐθελούσιοι τοῖς ἑτέροις παραχωρήσειαν. οὐδὲν δ' ἐπέραναν, ἀλλ' ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίσασθαι συνέθεντο.* M p. 139.

Δίωνος βιβλίον β' "*καὶ μηδὲν ἕτερον δεινὸν* 4
προσδεχομένοις ἐπιθέμενος." Bekk. Anecd. p. 139, 15.
ὅτι ὁ Τοῦλλος πρὸς τοὺς πολεμίους κράτιστος 5
ἐνομίζετο, τοῦ δὲ δὴ θείου πάνυ καταφρονήσας
παρημέλει, μέχρις οὗ νόσου λοιμώδους γενομένης καὶ
αὐτὸς ἠρρώστησε· τότε γὰρ τῶν τε ἄλλων θεῶν δι'
ἀκριβείας ἐπεμελήθη καὶ τοὺς Σαλίους τοὺς Κολ-
λίνους προσκατέστησε. V p. 569.
ὅτι συνεὶς ὁ Μάρκιος ὡς τοῖς βουλομένοις εἰρη- 8
νεῖν οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ μηδὲν ἀδικεῖν, οὐδέ ἐστι τὸ
ἄπραγμον ἄνευ τοῦ δραστηρίου σωτήριον, ἀλλ' ὅσῳ
τις αὐτοῦ ὀριγνᾶται, εὐεπιθετώτερος τοῖς πολλοῖς
γίγνεται, μετεβάλετο· οὔτε γὰρ τὸ ἐπιθυμοῦν ἡσυ-
χίας ἰσχυρὸν πρὸς φυλακὴν ἄνευ τῶν πρὸς τὸν πό-
λεμον παρασκευῶν ἑώρα ὄν, καὶ τὸ τερπνὸν τῆς
ἀπραγμοσύνης τάχιστα καὶ ῥᾷστα τοῖς πέρα τοῦ και-
ροῦ σπουδάζουσιν αὐτὴν ἀπολλύμενον ᾐσθάνετο. καὶ 2
διὰ ταῦτα καὶ καλλίω καὶ ἀσφαλεστέραν καὶ παρα-
σκευὴν καὶ φροντίδα τῆς εἰρήνης τὸν πόλεμον νομί-
σας εἶναι, πάνθ' ὅσα παρ' ἑκόντων τῶν Λατίνων
μηδέν σφας ἀδικῶν οὐκ ἠδυνήθη κομίσασθαι, παρὰ
ἀκόντων στρατεύσας ἀπέλαβεν. M p. 139.
ὅτι Ταρκύνιος πλούτῳ καὶ συνέσει καὶ εὐτραπε- 9
λίᾳ πολλῇ πανταχοῦ κατὰ καιρὸν χρώμενος οὕτω τὸν
Μάρκιον διέθηκεν ὥστε καὶ ἐς τοὺς εὐπατρίδας καὶ
ἐς τὴν βουλὴν ὑπ' αὐτοῦ καταλεχθῆναι, στρατηγός
τε πολλάκις ἀποδειχθῆναι, καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τῶν
παίδων αὐτοῦ καὶ τῆς βασιλείας πιστευθῆναι· καὶ
γὰρ τοῖς ἄλλοις προσφιλὴς οὐδὲν ἧττον ἦν, καὶ διὰ
τοῦτο καὶ ἑκόντων αὐτῶν ἐπρώτευσεν. αἴτιον δὲ ὅτι 2
πάντα ἀφ' ὧν ἰσχύειν ἔμελλε πράττων οὐκ ἐξεφρό-
νει, ἀλλ' ἐν τοῖς πρῶτος ὢν συνεστέλλετο. καὶ τὰ

μὲν ἐπίπονα καὶ ἀνθ' ἑτέρων καὶ ἐν τῷ φανερῷ ὑπέμενε, τῶν δὲ δὴ ἡδέων τοῖς τε ἄλλοις ἐθελοντὴς παρεχώρει καὶ αὐτὸς ἢ οὐδὲν ἢ ὀλίγα, καὶ ταῦτα λανθάνων, ἐκαρποῦτο. καὶ τῶν μὲν ἀμεινόνων τήν τε αἰτίαν ἐς πάντας μᾶλλον ἢ ἐς αὐτὸν ἀνῆγε καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἐς τὸ μέσον τῷ δεομένῳ κατετίθει, τὰ δὲ ἀτοπώτερα οὔτ' ἀνέφερεν ἔς τινα οὔτε ἐκοι-
3 *νοῦτό τινι. πρὸς δὲ τούτοις ἐχαρίζετο μὲν πᾶσι τοῖς ἀμφὶ τὸν Μάρκιον ὡς ἑκάστοις καὶ τῷ ἔργῳ καὶ τοῖς λόγοις· τῶν τε γὰρ χρημάτων ἀφειδῶς ἀνήλισκε, καὶ ταῖς σπουδαῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δεηθείη, ἑτοίμως ἐχρῆτο· φαῦλον δέ τι ἐς οὐδένα οὔτε ἔλεγεν οὔτε ἔπραττεν, οὐδὲ ἐς ἀπέχθειαν ἑκὼν οὐδενὶ καθίστατο. καὶ προσέτι, ἃ μὲν εὖ ὑπό τινων ἔπασχεν, ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀεὶ ἐλάμβανε, τὰ δὲ δυσχερέστερα ἤτοι τὴν ἀρχὴν οὐδὲ προσεποιεῖτο ἢ καὶ φαυλίσας παρ' ἐλάχιστον ἦγε, καὶ οὐχ ὅσον οὐκ ἠμύνατό τινα ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει, μέχριπερ καὶ ἐκεῖνον ἐξενί-*
4 *κησεν. ἐκ μὲν οὖν τούτων σοφίας τινὰ δόξαν, ἅτε καὶ τὸν Μάρκιον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πάντας χειρωσάμενος, ἐκτήσατο, ἐκ δὲ δὴ τῶν ἔπειτα ἀπιστεῖσθαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ἐποίησεν ὡς ἤτοι δολεροὺς φύσει ὄντας ἢ καὶ πρὸς τὰς δυνάμεις τάς τε τύχας καὶ τὴν γνώμην ἀλλοιουμένους.* V p. 570.

10 *β' βιβλίῳ Δίων* "*ὡς δὲ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐπειθάρχουν αὐτῷ.*" Bekk. Anecd. p. 164, 19. Conf. Zonar. vol. 2, p. 31, 8 Pind.

11 *Δίωνος βιβλίον β'* "*καὶ τὸν ἀδελφόν, ὅτι μὴ συνήρετο, λάθρᾳ διὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ φαρμάκοις ἐξειργάσατο.*" ib. p. 139, 17.

2 *ὅτι ὁ Ταρκύνιος ἐπεὶ ἱκανῶς ὡς καὶ ἀκόντων τυραννήσων παρεσκευάσατο, τοὺς δυνατωτάτους πρῶτον*

μὲν τῶν βουλευτῶν ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων συλλαμ-
βάνων, πολλοὺς μὲν φανερῶς, οἷς γε αἰτίαν τινὰ εὐ-
πρεπῆ ἐπενεγκεῖν ἐδύνατο, πολλοὺς δὲ καὶ λάθρᾳ
ἀπεκτίννυε καί τινας ὑπερώριζεν. οὐ γὰρ ὅτι τὸν 3
Τούλλιόν τινες αὐτῶν μᾶλλον ἢ ἐκεῖνον ἠγάπησαν,
οὐδ' ὅτι γένη καὶ πλούτους καὶ φρόνημα εἶχον, ἀν-
δρείᾳ τε ἐπιφανεῖ ἢ καὶ σοφίᾳ διαπρεπεῖ ἐχρῶντο,
τοὺς μὲν ἀμυνόμενος τοὺς δὲ προκαταλαμβάνων,
φθόνῳ τε καὶ ὑποψίᾳ ἅμα μίσους ἐκ τοῦ μὴ ὁμοή-
θους ἔφθειρεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ φίλους τοὺς πρὸς
τὴν μοναρχίαν οἱ σπουδάσαντας οὐδὲν ἧττον τῶν ἑτέ-
ρων ἀπώλλυεν, νομίζων σφᾶς ὑπό τε τῆς θρασύτη-
τος καὶ ὑπὸ τῆς νεωτεροποιίας, ὑφ' ἧς ἑαυτῷ τὴν
ἀρχὴν συγκατέπραξαν, κἂν ἄλλῳ τινὶ αὐτὴν δοῦναι.
κἀκ τούτου τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἱππάδος 4
ἀπανάλωσεν, οὐδ' ἀντικαθίστη τὸ παράπαν ἐς αὐ-
τοὺς ἀντὶ τῶν ἀπολλυμένων οὐδένα· μισεῖσθαί τε
γὰρ ὑπὸ παντὸς τοῦ δήμου ἐπίστευε, καὶ τὰ τέλη
ἐκεῖνα ἀσθενέστατα ἐκ τῆς ὀλιγανθρωπίας ποιῆσαι
ἐπεθύμει. καὶ τήν γε γερουσίαν καὶ καταλῦσαι παν-
τελῶς ἐπεχείρησεν, πᾶν ἄθροισμα ἀνθρώπων, ἄλλως
τε καὶ ἐπιλέκτων καὶ πρόσχημα προστατείας τινὸς
ἀπὸ παλαιοῦ ἐχόντων, πολεμιώτατον τυράννῳ νομί-
ζων εἶναι. δείσας δὲ μή πώς οἱ τὸ πλῆθος ἢ καὶ αὐ- 5
τοὶ οἱ δορυφόροι, οἷά που πολῖται ὄντες, ἀγανακτή-
σει τοῦ τὴν πολιτείαν σφῶν μεθίστασθαι ἐπαναστῶ-
σιν, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐποίησε τοῦτο, ἐν
τρόπῳ δέ τινι ἐπιτηδείῳ καὶ πάνυ αὐτὸ κατέπραξεν.
οὔτε γὰρ ἀντεσῆγεν ἐς αὐτὴν οὐδένα, οὔτε τοῖς κα-
ταλοίποις λόγου τι ἄξιον ἐπεκοίνου. συνεκάλει μὲν
γὰρ αὐτούς, οὐ μὴν ὥστε καὶ συνδιοικεῖν τι τῶν
ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τοῦτο πρός τε τὸν ἔλεγχον

τῆς ὀλιγότητός σφων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ταπεινότητα
6 καὶ καταφρόνησιν ἐξεπίτηδες ἐποίει. τὰ δὲ δὴ πλεῖστα καθ' ἑαυτὸν ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱέων, τοῦτο μὲν ὅπως μηδεὶς τῶν ἄλλων μηδὲν δύναιτο, τοῦτο δὲ καὶ κατοκνῶν δημοσιεύειν ἐν οἷς ἐκακούργει, ἔπραττεν, δυσπρόσοδός τε καὶ δυσπροσήγορος ἦν, καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ τῇ τε ὠμότητι τοσαύτῃ πρὸς πάντας ὁμοίως ἐχρῆτο ὥστε καὶ ὑπερήφανος ἀπ' αὐτῶν ἐπικληθῆναι. τά τε γὰρ ἄλλα καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τυραννικώτερον ἔπραττον, καί ποτε πολιτῶν τινας ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἐν τοῖς τοῦ δήμου ὄμμασι σταυροῖς τε γυμνοὺς προσέδησεν καὶ ῥάβδοις αἰκισάμενος ἀπέκτεινεν. καὶ τοῦθ' ὑπ' ἐκείνου τότε ἐξευρεθὲν καὶ πολλάκις ἐγένετο. V p. 573.

7 Δίων ἐν β' βιβλίῳ "τὸν γὰρ πατέρα πολλὰ καὶ ἄτοπα ὡς καὶ τυραννοῦντα καὶ παρασπονδοῦντα φανερῶς ἐκ συνθήκης λοιδορήσας." Bekk. Anecd. p. 155, 1.

8 ὅτι ἐν Ῥώμῃ θεμελίων ὀρυττομένων ναοῦ κεφαλὴ νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου εὑρέθη λελυθρωμένη· πρὸς ὅπερ Τυρρηνὸς μάντις ἔφη τὴν πόλιν κεφαλὴν πολλῶν ἐθνῶν ἔσεσθαι, πλὴν δι' αἵματος καὶ σφαγῶν. κἀντεῦθεν ὁ Ταρπήιος λόφος μετωνομάσθη Καπιτωλῖνος. M p. 528.

9 ὅτι σημεῖον τὸ μίλιον λέγεται χιλίοις βήμασι μετρούμενον· μίλια γὰρ τὰ χίλια. M p. 529.

10 ὅτι Λεύκιος Ἰούνιος, ἀδελφῆς Ταρκυνίου παῖς, φοβηθεὶς ἐπειδὴ τόν τε πατέρα αὐτοῦ ἀπεκτόνει καὶ προσέτι καὶ τῆς οὐσίας αὐτὸν ἀφῄρητο, μωρίαν προσεποιήσατο, εἴ πως αὐτός γε περιγένοιτο· καὶ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι πᾶν τὸ ἔμφρον, ἄλλως τε καὶ ὅταν ἐν λαμπρότητι γένους ᾖ, δι' ὑποψίας τοῖς τυραννοῦσι γίγνεται. καὶ ἐπειδή γε ἅπαξ ἐπὶ τοῦτο ὥρμησεν,

ἀκριβέστατα αὐτὴν ὑπεκρίνετο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
Βροῦτος ἐκλήθη· τοὺς γὰρ εὐήθεις οὕτω πως οἱ Λα-
τῖνοι προσηγόρευον. τῷ τε Τίτῳ καὶ Ἀρροῦντι ὥς τι
ἄθυρμα συμπεμφθεὶς βακτηρίαν τινὰ ἀνάθημα τῷ
θεῷ φέρειν ἔλεγεν, μηδὲν μέγα ὥς γε ἰδεῖν ἔχουσαν.
M p. 139.

ἐν β' βιβλίῳ Δίων "ἔπειτα ἐν τοῦ Πυθίου εὑ- 11
ρέθη". Bekk. Anecd. p. 139, 21.

ὅτι τοῦ Βρούτου τό τε δῶρον [τοῦτ' ἔστι τὴν 12
βακτηρίαν] ἔσκωπτον, καὶ ὅτι τοῦ θεοῦ τοῖς θεωροῖς
περὶ τῆς τοῦ πατρὸς βασιλείας, ὅστις αὐτὴν διαδέξε-
ται ἐπερωτήσασι, θεσπίσαντος τὸν πρῶτον τὴν μη-
τέρα φιλήσαντα τὸ κράτος τὸ τῶν Ῥωμαίων ἕξειν,
τὴν γῆν ὡς καὶ καταπεσὼν ἄλλως κατεφίλησε, νο-
μίσας αὐτὴν μητέρα ἁπάντων τῶν ἀνθρώπων εἶναι.
M p. 140.

ὅτι ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυνίους ἐκ τοιᾶσδε αἰτίας 13
κατέλυσε. συνδειπνοῦντές ποτε ἐν τῇ τῶν Ἀρδεα-
τῶν πολιορκίᾳ οἵ τε τοῦ Ταρκυνίου παῖδες καὶ Κολ-
λατῖνος καὶ Βροῦτος, ἅτε καὶ ἡλικιῶται καὶ συγγε-
νεῖς αὐτῶν ὄντες, ἐς λόγον τινὰ περὶ τῆς σωφροσύ-
νης τῶν γυναικῶν σφῶν, κἀκ τούτου καὶ ἐς ἔριν,
τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἑκάστου προκρίνοντος, ἦλθον.
καὶ ἐτύγχανον γὰρ πᾶσαι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἀποῦ- 14
σαι, ἔδοξεν αὐτοῖς αὐτίκα τῆς νυκτός, πρὶν καταγ-
γέλτους σφᾶς γενέσθαι, πρὸς πάσας ἅμα αὐτὰς ἀφιπ-
πεῦσαι. ποιήσαντες δὲ τοῦτο τὰς μὲν ἄλλας ἐν λόγῳ
τινὶ εὗρον, Λουκρητίαν δὲ τὴν τοῦ Κολλατίνου γυ-
ναῖκα ἐριουργοῦσαν κατέλαβον. περιβόητον οὖν ἐπὶ 15
τούτῳ γενομένην ὁ Σέξτος αἰσχῦναι ἐπεθύμησε· τάχα
μὲν γὰρ καὶ ἔρωτα αὐτῆς ἔσχεν ὑπερκαλλοῦς οὔσης,
ἐπὶ πλέον δὲ ὅμως τὴν δόξαν μᾶλλον ἢ τὸ σῶμα δια-

*φθεῖραι ἠθέλησε. καί ποτε τηρήσας τὸν Κολλατῖνον
πρὸς τοῖς Ῥουτούλοις ὄντα ἠπείχθη μὲν ἐς τὴν Κολ-
λατίαν, καὶ νυκτὸς πρὸς αὐτὴν ὡς καὶ πρὸς οἰκείαν
16 γυναῖκα ἐλθὼν καὶ σίτου καὶ καταλύσεως ἔτυχε. καὶ
τὰ μὲν πρῶτα ἀναπείθειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο συγγενέ-
σθαι οἱ, ὡς δὲ οὐδὲν ἐπέραινεν, ἐβιάζετο. ἐπειδὴ
δὲ οὐδὲν οὐδὲ οὕτως αὐτῷ προεχώρει, καινὸν δή
τινα τρόπον ἐξεῦρεν, ὑφ' οὗ τὸ παραδοξότατον ἠνάγ-
κασεν αὐτὴν ἑκοῦσαν ὑβρισθῆναι. ὅτι μὲν γὰρ ἀπο-
σφάξειν αὐτὴν εἶπε, παρ' οὐδὲν ἔθετο, καὶ ὅτι καὶ
τῶν οἰκετῶν τινα προσκαταχρήσεσθαι ἔφη, καὶ τοῦτο
17 ὀλιγώρως ἤκουσεν· ἐπεὶ μέντοι παρακατακλινεῖν τε
αὐτῇ τὸ τοῦ δούλου σῶμα καὶ λόγον ὡς καὶ συγκα-
θεύδοντάς σφας εὑρὼν ἀποκτείνειε διαδώσειν ἐπη-
πείλησεν, οὐκέτ' ἀνεκτὸν ἐποιήσατο, ἀλλὰ φοβηθεῖσα
μὴ καὶ πιστευθῇ τοῦθ' οὕτω γεγονέναι, εἵλετο μι-
χθεῖσα αὐτῷ καὶ τὸ πραχθὲν ἐξειποῦσα ἀποθανεῖν
18 μᾶλλον ἢ παραχρῆμα τελευτήσασα ἀδοξῆσαι. διὰ μὲν
οὖν ταῦτ' οὐκ ἄκουσα δὴ ἐμοιχεύθη, παρασκευάσασα
δὲ ἐκ τούτου ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον μετε-
πέμψατο τόν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, καὶ ἐπειδὴ
τάχιστα ἦλθον, κατεδάκρυε, καὶ μετὰ τοῦτ' ἀναστε-
νάξασα "πάτερ" εἶπε, "τὸν γὰρ ἄνδρα μᾶλλον ἢ σὲ
αἰσχύνομαι, οὐδέν μοι χρηστὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ
πέπρακται, ἀλλά με Σέξτος ἐβιάσατο, ἀπειλήσας δούλῳ
τινὶ συναποκτενεῖν ὡς καὶ μετ' αὐτοῦ καθεύδουσαν
λαβών. αὕτη γάρ με ἡ ἀπειλὴ ἁμαρτεῖν ἠνάγκασεν,
19 ἵνα μὴ καὶ πιστεύσητε τοῦθ' οὕτω γεγονέναι. καὶ
ἐγὼ μέν, γυνὴ γάρ εἰμι, τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω·
ὑμεῖς δ' εἴπερ ἄνδρες ἐστὲ καὶ τῶν γαμετῶν τῶν τε
παίδων ὑμῶν προορᾶσθε, τιμωρήσατε μὲν ἐμοί, ἐλευ-
θερώθητε δὲ αὐτοί, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων*

ἄρα ὑμῶν ὄντων οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν." τοιαῦτα ἄττα εἰποῦσα οὐκ ἀνέμεινεν ἀντακοῦσαί τι, ἀλλ' εὐθέως τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα αὐτὴ ἑαυτὴν ἐφόνευσεν. V p. 574.

Δίων β' βιβλίῳ "καὶ ἐκχωρήσας ἐκ τῆς τῶν Ῥω- 20
μαίων γῆς πολλαχῇ μὲν τῶν προσοίκων ἐπείρασεν." Bekk. Anecd. p. 164, 25.

ὅτι οἱ ὅμιλοι πάντες τὰ πράγματα πρὸς τοὺς με- 12
ταχειρίζοντας αὐτὰ κρίνουσι, καὶ ὁποίους ἂν τούτους αἰσθάνωνται ὄντας, τοιαῦτα καὶ ἐκεῖνα νομίζουσιν εἶναι. M p. 140.

πᾶς γάρ τις τὸ ἀπείρατον πρὸ τοῦ κατεγνωσμέ- 2
νου προαιρεῖται, μεγάλην ἐς τὸ ἄδηλον ἐλπίδα παρὰ τὸ μεμισημένον ἤδη ποιούμενος. ib.

πᾶσαι μὲν γὰρ μεταβολαὶ σφαλερώταταί εἰσι, μά- 3
λιστα δὲ αἱ ἐν ταῖς πολιτείαις πλεῖστα δὴ καὶ μέγιστα καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις βλάπτουσι. διὸ οἱ νοῦν ἔχοντες ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀεί, κἂν μὴ βέλτιστα ᾖ, ἀξιοῦσιν ἐμμένειν ἢ μεταλαμβάνοντες ἄλλοτε ἄλλα ἀεὶ πλανᾶσθαι. ib.

Δίων β' βιβλίῳ "μαθὼν οὖν τοῦτο ἐκεῖνος ἦλθέ τε τῆς ὑστεραίας πρὸς αὐτούς." Bekk. Anecd. p. 177, 20.

ἐν γ' βιβλίῳ Δίωνος "οὗ γε καὶ ὁ πατὴρ ἀμέμπτως 4
ὑμῶν ἦρξεν." Bekk. Anecd. p. 120, 24.

Δίωνος γ' βιβλίῳ "ὅτι μὲν γὰρ ἀγαπᾷ ὑμᾶς, οὐ- 5
δὲν ἂν μεῖζον τεκμήριον λάβοιτε ἢ ὅτι τοῦ τε βίου τοῦ παρ' ὑμῖν ἐφίεται καὶ πρὸ πολλοῦ κομίσασθαι τὰ προϋπάρξαντά οἱ ποιεῖται." ib. p. 139, 26 et 164, 28.

Δίων βιβλίῳ γ' "πῶς δ' ἂν καὶ λυσιτελήσειέ τινι 6
τοῦτο πρᾶξαι;" ib. p. 155, 14.

Δίωνος γ' βιβλίον "ὥσπερ που καὶ Ῥωμύλος ἡμῖν 7
ἐπέσκηψεν." ib. p. 139, 29.

8 ὅτι καὶ τὰ βουλήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας πρὸς τὰς τύχας ἕκαστοι κτῶνται, καὶ ὁποῖα ἂν τὰ παρόντα αὐτοῖς ᾖ, τοιαῦτα καὶ τὰ οἰήματα λαμβάνουσιν. M p. 141.

9 ὅτι τὸ τῆς βασιλείας πρᾶγμα οὐκ ἀρετῆς μόνον ἀλλὰ καὶ ἐπιστήμης καὶ συνηθείας, εἴπερ τι ἄλλο, πολλῆς δεῖται, καὶ οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἄνευ ἐκείνων ἀψάμενόν τινα σωφρονῆσαι. πολλοὶ γοῦν ὥσπερ ἐς ὕψος τι μέγα παρὰ λόγον ἀρθέντες οὐκ ἤνεγκαν τὴν μετεώρισιν, ἀλλ' αὐτοί τε καταπεσόντες ὑπ' ἐκπλήξεως ἔπταισαν καὶ τὰ τῶν ἀρχομένων πάντα συνηλόησαν. M ib.

10 καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἐξ ὧν ἔπραξαν τεκμήρασθε, ἀλλὰ μὴ ἐξ ὧν πλάττονται ἱκετεύοντες ἀπατηθῆτε· τὰ μὲν γὰρ ἀνόσια ἔργα ἀπὸ γνώμης ἀληθοῦς ἑκάστῳ γίνεται, συλλαβὰς δ' ἄν τις εὐπρεπεῖς συμπλάσειε· καὶ διὰ τοῦτ' ἀφ' ὧν ἐποίησέ τις, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ὧν φησὶ ποιήσειν, κρίνεται. M p. 141.

11 γ' Δίωνος βιβλίῳ "οὐχ ὅπως πρὸς αὐτῶν τῶν βασιλευόντων σφῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν παραδυναστευόντων αὐτοῖς γίνεται." Bekk. Anecd. p. 130, 23 et 164, 32.

13 ὅτι δύο κατὰ τὴν Ῥώμην προεχειρίζοντο ὕπατοι, ὡς εἰ συμβαίη τὸν ἕτερον φαῦλον εἶναι, καταφεύγειν ἐπὶ τὸν ἕτερον. M p. 528.

2 ὅτι Οὐαλέριον τὸν συνάρχοντα Βρούτου, καίπερ δημοτικώτατον ἀνδρῶν γενόμενον, ὅμως αὐτοεντίᾳ μικροῦ ὁ ὅμιλος κατεχρήσατο· ἐπιθυμεῖν γὰρ αὐτὸν μοναρχίας ὑπετόπησαν. καὶ ἐφόνευσαν ἄν, εἰ μή σφας διὰ ταχέων φθάσας ἐθώπευσεν. ἐσελθὼν γὰρ ἐς τὴν ἐκκλησίαν τάς τε ῥάβδους ἔκλινεν, ὀρθαῖς πρότερον ταύταις χρώμενος, καὶ τοὺς πελέκεις τοὺς

ἐνδεδεμένους σφίσι περιεῖλε· σχηματίσας δὲ ἐπὶ τούτοις ἑαυτὸν ἐς τὸ ταπεινότατον ἐπὶ πολὺ μὲν ἐσκυθρώπασε καὶ κατεδάκρυσεν, ἐπεὶ δὲ καὶ ἐφθέγξατό ποτε, σμικρᾷ καὶ δεδιυίᾳ τῇ φωνῇ ὑποτρέμων εἶπεν. [τίθει τίτλον περὶ δημηγοριῶν.] M p. 141.

ὅτι τὸν τοῦ Διὸς νεὼν ἐθείωσεν ἀπὸ κλήρου ὁ 3
Ὁράτιος, καίτοι τοῦ Οὐαλερίου τόν τε υἱὸν αὐτοῦ τεθνηκέναι φήσαντος, καὶ τοῦτο παρ' αὐτὴν αὐτῷ τὴν ἱερουργίαν ἀγγελθῆναι παρασκευάσαντος, ἵν' ὑπό τε τοῦ πάθους καὶ ὅτι οὐδ' ἄλλως ὅσιον ἦν ἐν πένθει τινὰ ὄντα ἱεροποιεῖν, παραχωρήσειέν οἱ τῆς τοῦ ἔργου ἱερώσεως. ἐκεῖνος γὰρ οὐκ ἠπίστησε μὲν τῷ ῥη- 4
θέντι, καὶ γὰρ ὑπὸ πολλῶν καὶ ἀξιοπίστων ἐθρυλήθη, οὐ μέντοι καὶ τῶν ἱερῶν ἐξέστη, ἀλλ' ἄταφον τὸ σῶμα τοῦ παιδὸς ὡς καὶ ἀλλότριον, ὅπως μηδὲν τῇ περὶ αὐτοῦ ὁσίᾳ προσήκειν δόξῃ, κελεύσας τισὶν ἐᾶσαι, πάνθ' οὕτω τὰ καθήκοντα διετέλεσεν. V p. 577.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "καὶ τῇ γε κόρῃ καὶ ὅπλα, ὡς 14
φασί τινες, καὶ ἵππον ἐδωρήσατο." Bekk. Anecd. p. 133, 8.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "ἀλλὰ τῆς τε χώρας τῆς Ῥωμαϊ- 15
κῆς κατέδραμον καὶ πάντα τὰ μέχρι τείχους ἐκακούργουν." ib. p. 152, 3 et 1. Conf. Zonar. vol. 2, p. 50, 1.

Δίωνος δ' βιβλίῳ "καὶ τά τε ἄλλα αὐτοῖς πολὺ διαλλάττοντα ἀλλήλων καὶ τὰς ἐπικλήσεις διαφόρους παρέθεσαν." ib. p. 133, 16. Ib. p. 140, 10: Δίων ε' βιβλίῳ "ἐπελπίζοντές τινα αὐτοὺς οἱ δυνατοί· 175, 19: Δίων ε' βιβλίῳ "τούτῳ τε οὖν αὐτὸν ἐτίμησεν."

Κλουσῖνος ἐκαλεῖτο (ὁ) τοῦ Πορσέννα γραμματεύς, καθά φησι Δίων. Schol. Io. Tzetzae Epistolarum in Crameri Anecd. Oxon. vol. 3, p. 360, 30, p. 8 ed. Pressel., ubi Κλούσινος.

16 ὅτι τὸ κρύφιον τῶν βουλευμάτων καὶ τὸ καίριον τῶν πράξεων, τό τε ἰδιοβουλεῖν τινα καὶ τὸ μήτ' ἀναχώρησιν ἐς μηδένα ἄλλον μηδεμίαν ἔχειν καὶ τῶν συμβαινόντων αὐτὸν ἐφ' ἑκάτερα τὴν αἰτίαν λαμβάνειν, μέγα μέρος ἐς τὸ κατορθωθῆναί τι συμβάλλεται. M p. 142.

17 πρὸς στάσεις ἐτράποντο. αἴτιον δ' ὅτι οἵ τε ἰσχύοντες τοῖς χρήμασιν ἐν πᾶσι τῶν καταδεεστέρων ὡς καὶ βασιλεύοντές σφων προέχειν ἐβούλοντο, καὶ οἱ ἀσθενέστεροι οὐδὲν αὐτοῖς οὐδὲ σμικρὸν ὡς καὶ ἰσονομούμενοι πειθαρχεῖν ἤθελον, ἀλλ' οἱ μὲν ἄπληστοι τῆς ἐλευθερίας ὄντες καὶ ταῖς οὐσίαις ταῖς ἐκείνων, οἱ δὲ ἀκρατῶς τῆς τιμήσεως ἔχοντες καὶ τοῖς
2 σώμασι τοῖς τούτων ἐχρῶντο· καὶ οὕτως ἐξ ὧν πρότερον τὰ πρόσφορα ἀνθυπουργοῦντες ἀλλήλοις συνεφρόνουν, καταλύσαντες οὐκέτι τὸ οἰκεῖον ἀπὸ τοῦ ὀθνείου διέκρινον, ἀλλὰ τό τε μέτριον ἀμφότεροι ὑπερορῶντες καὶ τὸ ἄκρον οἱ μὲν τῆς ἐπιτάξεως οἱ δὲ τῆς οὐκ ἐθελοδουλίας προτιμῶντες, οὔτε ἐκεῖνα κατειργάσαντο καὶ πόλλὰ καὶ ἄτοπα τὰ μὲν ἀμυνόμενοι τὰ δὲ καὶ προκαταλαμβάνοντες ἀλλήλους ἔδρα-
3 σαν, ὥστ' αὐτοὺς ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων, πλὴν ἐν τοῖς πάνυ κινδύνοις, οὓς ἐκ τῶν ἀεὶ πολέμων δι' αὐτὰ ταῦτα μάλιστα ἔσχον, διχοστατῆσαι· ὅθενπερ συχνοὶ τῶν πρώτων καὶ ἐξεπίτηδές σφας πολλάκις παρεσκεύασαν. καὶ ἐκεῖθεν ἀρξάμενοι πολλῷ πλείω κακὰ πρὸς ἀλλήλων ἢ τῶν ἀλλοφύλων ἔπαθον. καί μοι καὶ τὸ μαντεύσασθαι ἐξ αὐτῶν ἐπέρχεται ὅτι οὐκ ἔστιν ὅπως ἄλλως εἴτ' ἂν τῆς δυνάμεως εἴτ' ἂν τῆς ἀρχῆς στερηθεῖεν, εἰ μὴ δι' ἀλλήλων σφαλεῖεν. M ib.
4 ἄλλως τε γὰρ ἐδυσχέραινον ὅτι μὴ τὰ αὐτὰ δεόμενοί σφων οἱ βουλευταὶ καὶ τυχόντες ἐφρόνουν,

ἀλλ' ἐν μὲν τῷ κινδύνῳ πολλὰ καὶ μεγάλα αὐτοῖς ὑπέσχοντο, σωθέντες δὲ οὐδὲν οὐδὲ τῶν ἐλαχίστων ἐποίησαν. M p. 143.

ἵνα γὰρ δὴ μὴ καθ' ἓν μαχόμενοι ἀλλ' ὑπὲρ τῆς 5
οἰκείας χωρὶς ἕκαστοι ἀγωνιζόμενοι εὐχειρωτότεροί σφισι γένωνται, διεῖλον τὴν στρατιάν. ib.

ὅτι ὁ δῆμος ἰδιωτεύσαντος τοῦ Οὐαλερίου τοῦ 6
δικτάτωρος χαλεπώτατα ἐστασίασεν, ὥστε καὶ τὴν
πολιτείαν νεοχμῶσαι· οἱ γὰρ ἐν ταῖς περιουσίαις ὄν-
τες τοῦ πάνυ ἀκριβοῦς περὶ τὰ συμβόλαια ἀντεχόμε-
νοι καὶ μηδ' ὁτιοῦν αὐτοῦ παριέντες καὶ ἐκείνου διή-
μαρτον καὶ ἄλλων πολλῶν ἐστερήθησαν· οὐ γὰρ
ἔγνωσαν ὅτι ἥ τε πενία ἡ ἄκρατος βιαιότατον κακόν,
ἥ τε ἐξ αὐτῆς ἀπόνοια, ἄλλως τε καὶ πλῆθος προσ-
λαβοῦσα, δυσμαχώτατόν ἐστι. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ 7
ὀλίγοι τῶν τὰ πολιτικὰ πρασσόντων ἐθελονταὶ τὸ
ἐπιεικὲς πρὸ τοῦ σφόδρα δικαίου προαιροῦνται· τοῦτο
μὲν γὰρ τῆς τε ἀνθρωπείας φύσεως πολλάκις ἡττᾶ-
ται καὶ ἔστιν ὅτε καὶ παντελῶς καταλύεται, ἐκεῖνο
δὲ σμικρόν τι αὐτοῦ παραθραῦσαν τὸ γοῦν λοιπὸν
μεῖζον ὂν σώζει. πλείστων γοῦν δεινῶν τοῖς Ῥω-
μαίοις αἰτία ἡ τῶν δυνατωτέρων ἐς τοὺς ὑποδεεστέ-
ρους ἀκρίβεια ἐγένετο· ἄλλα τε γὰρ πολλὰ κατὰ τῶν 8
ὑπερημέρων αὐτοῖς ἐδέδοτο, καὶ εἰ δή τινι πλείους
δεδανεικότες ἔτυχον, κρεουργηδὸν αὐτοῦ τὸ σῶμα
πρὸς τὸ μέρος ὧν ὤφειλεν ἐξουσίαν εἶχον κατανέ-
μεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐνενόμιστο,
ἀλλ' οὔτι γε καὶ ἔργῳ ποτὲ ἐγεγόνει· πῶς γὰρ ἂν
πρὸς τοσαύτην ὠμότητα προεχώρησαν οἱ καὶ τοῖς ἐπ'
ἀδικήματί τινι διάφευξιν ἐπὶ σωτηρίᾳ πολλάκις δόν-
τες τοῖς τε ἀπὸ τῶν πετρῶν τοῦ Καπιτωλίου ὠσθεῖσι
ζῆν, εἰ περιγένοιντο, ἐπιτρέποντες; M p. 143.

9 ὅτι οἱ χρεωστοῦντες τὰ δάνεια κολωνόν τινα κα-
τέλαβον, καὶ Γάιόν τινα προστησάμενοι τὴν τροφὴν
ἐκ τῆς χώρας ὥσπερ ἐκ πολεμίας ἐλάμβανον, κἀκ
τούτου τούς τε νόμους τῶν ὅπλων καὶ τὸ δίκαιον τῆς
ἀπονοίας σφῶν ἀσθενέστερα ἀπέφηναν. οἱ δὲ βου-
λευταὶ τούτους τε φοβηθέντες μὴ ἐπὶ πλεῖον πολε-
μωθῶσι καὶ τοὺς περιοίκους μὴ πρὸς τὰ παρόντα
συνεπίθωνται σφίσι, διεκηρυκεύσαντο αὐτοῖς πάνθ'
10 ὅσα καθ' ἡδονὴν ἤλπιζον ἔσεσθαι προτείνοντες. οἱ
δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐθρασύνοντο, θαυμασίῳ δέ τινι
τρόπῳ κατέστησαν· ἐπειδὴ γὰρ ἀτάκτως διεβόων,
Ἀγρίππας εἷς τῶν πρέσβεων μύθου τινὸς ἐπακοῦσαί
σφας ἠξίωσε, καὶ τυχὼν εἶπεν ὅτι πρὸς τὴν γαστέρα
ποτὲ τἆλλα μέλη τοῦ ἀνθρώπου ἐστασίασε, λέγοντα
αὐτὰ μὲν καὶ ἄσιτα καὶ ἄποτα πονεῖν καὶ ταλαιπω-
ρεῖν, ἅτε καὶ ἅπαντα αὐτῇ διακονούμενα, ἐκείνην δὲ
δὴ οὔτε τινὰ πόνον ἔχειν καὶ τῆς τροφῆς μόνην ἐμ-
11 πίμπλασθαι. καὶ τέλος ἐψηφίσαντο μηκέτι μήτε τὰς
χεῖρας τῷ στόματι προσφέρειν μήτε ἐκεῖνο λαμβά-
νειν, ὅπως ὅτι μάλιστα ἡ γαστὴρ ἐνδεὴς καὶ σίτου
καὶ ποτοῦ γενομένη φθαρείη. ὡς δὲ ἔδοξε ταῦτα καὶ
ἐγένετο, τὸ μὲν πρῶτον ἐξισχνάνθη τὸ σῶμα σύμπαν,
ἔπειτα ὑπέδωκε καὶ ἐξέκαμε. πονήρως οὖν τὰ μέλη
σφῶν ἔχοντα συνέγνω τε ἐκείνην καὶ τὴν σφετέραν
σωτηρίαν εἶναι καὶ ἀπέδωκεν αὐτῇ τὴν τροφήν.
12 ἀκοῦσαν δὲ τούτων τὸ πλῆθος συνῆκεν ὅτι καὶ τὰ
τῶν πενήτων αἱ τῶν εὐπόρων περιουσίαι ἀνέχουσι,
καὶ διὰ τοῦτ' ἠπιώτεροι ἐγένοντο καὶ κατηλλάγησαν,
ἄφεσιν τῶν τε δανεισμάτων καὶ τῶν ὑπερημεριῶν
εὑρόμενοι. ταῦτα μὲν οὖν καὶ πρὸς τῆς βουλῆς ἐψη-
φίσθη. M p. 144.

13 ὅτι τριβοῦνος ὁ δήμαρχος λέγεται, ὁ δὲ δικτάτωρ

αἰσυμνήτης, ὁ δὲ πραίτωρ στρατηγός, ὁ δὲ κήνσωρ-τιμητής· κῆνσος γὰρ ἡ τοῦ πλήθους ἀπαρίθμησις. M p. 528.

καὶ ἐδόκει μήτ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπείου εἶναι, καὶ 14
πολλοῖς καὶ ἄλλοις, τοῖς μὲν ἑκοῦσι τοῖς δὲ ἄκουσιν...

ὅτι ὅταν πολλοὶ καθ' ἓν γενόμενοι πλεονεκτήσωσι βιασάμενοι, παραχρῆμα μὲν ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ θρασύνονται, διαλυθέντες δὲ ἄλλος κατ' ἄλλην πρόφασιν δικαιοῦνται. M p. 146.

κατά τε τὸ φύσει τοῖς πλείστοις πρὸς τοὺς συνάρ- 15
χοντας διάφορον, χαλεπὸν γὰρ πολλοὺς ἄλλως τε καὶ ἐν δυνάμει τινὶ συμφρονῆσαι, πᾶσα αὐτῶν ἡ ἰσχὺς διεσπᾶτο καὶ κατετέμνετο· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ὧν ἐγίνωσκον ἦν, εἰ καὶ εἷς σφῶν ἀντεῖπεν· τῷ γὰρ τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς μὴ ἐπ' ἄλλο τι ἢ τὸ τοῖς βιαζομένοις τινὰς ἐναντιοῦσθαι λαμβάνειν ἰσχυρότερος ὁ κωλύων τι πραχθῆναι τῶν σπουδαζόντων αὐτὸ ἐγίγνετο. M ib.

ὅτι Μάρκιός τις κατὰ Οὐολούσκων ἀριστεύσας, ἐφ' 18
ᾧ πολλοῖς μὲν χρήμασι πολλοῖς δὲ σώμασιν αἰχμαλώτοις πρὸς τοῦ ὑπάτου τιμώμενος τὰ μὲν ἄλλα διεώσατο, ἠρκέσθη δὲ στεφάνῳ καὶ ἵππῳ πολεμιστηρίῳ, καὶ αἰχμαλώτων ἕνα τῶν αὐτοῦ φίλων αἰτήσας ἀφῆκεν ἐλεύθερον. M p. 528.

οὐ γάρ ἐστι ῥᾴδιον οὔτε ἐν πᾶσί τινα ἰσχύειν 2
οὔτε ἐν ἑκατέροις ἅμα τοῖς τε πολεμικοῖς καὶ τοῖς εἰρηνικοῖς πράγμασιν ἀρετὴν ἔχειν· οἵ τε γὰρ τοῖς σώμασιν ἰσχυριζόμενοι ἀνοηταίνουσιν ὡς πλήθει, καὶ

Δ c

τὰ ἄρθω. | επιτ.. ευ πω χρήσασθαι οὐκ ἐπὶ πᾶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνθεῖ. δι' οὖν ταῦτ' εἰς τὰ πρῶτά ποθ' ὑπὸ τῶν πολιτῶν ἀρθεὶς εἶτα πρὸς αὐτῶν οὐ πολλῷ ὕστερον ἐξέπεσεν, καὶ τὴν πόλιν τὴν τῶν Οὐόλσκων

τῇ πατρίδι δουλώσας τὴν οἰκείαν αὖ μετ' ἐκείνων
ἐς πᾶν κινδύνου κατέστησεν. M p. 146.
3 ὅτι ὁ αὐτὸς στρατηγῆσαι θελήσας καὶ μὴ τελε-
σθεὶς ἠγανάκτησε τῷ ὁμίλῳ, καὶ ἐκ τοῦ τοῖς δημάρ-
χοις πολὺ δυναμένοις βαρύνεσθαι παρρησίᾳ πλείονι
πρὸς αὐτὸν παρὰ τοὺς ἄλλους τοὺς ὁμοίους οἱ ἐκ τῶν
4 κατειργασμένων ἐχρῆτο. καὶ λιμοῦ γενομένου ἰσχυ-
ροῦ καὶ Νώρβης πόλεως ἀποικίζεσθαι βουλομένης τὸ
πλῆθος ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τοὺς δυνατοὺς ᾐτιά-
σατο, ὡς καὶ δι' ἐκείνους καὶ τῆς τροφῆς στερισκό-
μενοι καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἐπίτηδες ἐπ' ὀλέθρῳ
προύπτῳ ἐκδιδόμενοι. ὅταν γὰρ ἐς ὑποψίαν τινὲς
ἀλλήλων ἔλθωσι, πάντα καὶ τὰ ὑπὲρ σφῶν γιγνόμενα
5 ἀλλοίως κατὰ τὸ στασιωτικὸν λαμβάνουσι. καὶ ὁ Κο-
ριολανὸς ἄλλως τε ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιήσατο, καὶ
σίτου πολλαχόθεν κομισθέντος, καὶ τοῦ γε πλείστου
προῖκα παρὰ τῶν ἐν Σικελίᾳ βασιλέων πεμφθέντος,
οὐκ ἐπέτρεψέ σφισι διαλαχεῖν αὐτὸν ὥσπερ ᾔτουν.
οἱ οὖν δήμαρχοι, οὗσπερ που καὶ τὰ μάλιστα κατα-
λῦσαι ἐγλίχετο, τυραννίδος αὐτὸν ὑπὸ τὸ πλῆθος
ἀγαγόντες ἐξήλασαν, καίτοι πάντων βοώντων καὶ δει-
νὸν ποιουμένων ὅτι καὶ περὶ σφῶν τὰ τοιαῦτα κρί-
6 νειν ἐτόλμων. ἐκπεσὼν οὖν πρὸς τοὺς Οὐόλσκους
καίπερ ἐχθίστους ὄντας ὀργῇ τῆς συμφορᾶς ἦλθε,
καὶ ἑαυτὸν ἔκ τε τῆς ἀνδρείας ἧς ἐπεπείραντο καὶ
ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ πρὸς τοὺς πολίτας ἀσμένως δέξε-
σθαι προσεδόκησεν, ἀντίπαλα ἢ καὶ μείζω δι' αὐτὸ
τοὺς Ῥωμαίους ὧν ἔπαθον δράσειν ἀντελπίσαν-
τας· ὑφ' ὧν γὰρ ἄν τις σφόδρα κακῶς πάθῃ, πρὸς
τῶν αὐτῶν καὶ εὖ πείσεσθαι, βουλομένων γε καὶ
δυναμένων εὖ ποιῆσαι, οὐκ ἐλάχιστα πιστεύει. M
p. 147.

πάνυ γὰρ περιθύμως ἔφερεν ὅτι καὶ περὶ τῆς 7
οἰκείας κινδυνεύοντες μηδ' ὣς τῶν ἀλλοτρίων ἀφίσταντο. ὡς οὖν καὶ ταῦτα ἀνηγγέλθη σφίσιν, οἱ μὲν ἄνδρες οὐδὲν μᾶλλον ἐκινήθησαν· οὕτω πως κακῶς ἐστασίαζον ὥστε μηδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων καταλλαγῆναι· αἱ δὲ γυναῖκες, ἥ τε γαμετὴ τοῦ Κοριολανοῦ Οὐολουμνία καὶ ἡ μήτηρ Οὐετουρία, παραλαβοῦσαι καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐπιφανεστάτας, ἦλθον πρὸς αὐτὸν ἐς τὸ στρατόπεδον τὰ παιδία αὐτοῦ ἄγουσαι, καὶ ἐποίησαν αὐτὸν μὴ ὅτι ἐπὶ τῇ χώρᾳ ἀλλὰ μηδὲ ἐπὶ τῇ καθόδῳ καταλύσασθαι. προσήκατο γὰρ αὐτὰς εὐ- 8
θὺς ἐπειδὴ τάχιστα παρούσας ᾔσθετο, καὶ λόγου σφίσι μετέδωκεν, ἐπράχθη τε ὧδε. αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἔκλαον, ἡ δὲ δὴ Οὐετουρία "τί θαυμάζεις" ἔφη, "τέκνον; τί δὲ ἐκπέπληξαι; οὐκ ηὐτομολήκαμεν, ἀλλ' ἡμᾶς ἡ πατρὶς ἔπεμψέ σοι, εἰ μὲν πείθοιο, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα, εἰ δὲ μή, λάφυρα, ὥστ' εἰ καὶ νῦν ἔτι ὀργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. τί δ' ἀνανεύεις; τί δ' ἀποστρέφῃ; ἦ ἀγνοεῖς ὅπως 9
τὰν τῇ πόλει ἡμεῖς τοι ἄρτι ὀδυρόμεναι ἐπαυσάμεθα, ἵνα σε ἴδωμεν; καταλλάγηθί τ' οὖν ἡμῖν καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς τάφοις, μηδ' ἐπεμπέσῃς ἐς τὸ ἄστυ θυμῷ πολεμίῳ, μηδὲ ἐκπολιορκήσῃς τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ καὶ ἐγεννήθης καὶ ἀνετράφης καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κοριολανὸς ἐγένου. πείσθητί μοι, παιδίον, μηδέ με ἄπρακτον ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ καὶ νεκράν με ὑπ' αὐτοχειρίας ἴδῃς." ταῦτ' εἰποῦσα ἀνέκλαυσε, καὶ τήν 10
τε ἐσθῆτα καταρρηξαμένη καὶ τοὺς μαστοὺς προδείξασα τῆς τε γαστρὸς ἁψαμένη "ἴδε" ἔφη, "τέκνον, αὕτη σε τέτοκεν, οὗτοί σε ἐξέθρεψαν." εἰπούσης δὲ αὐτῆς ταῦτα καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ τά τε παιδία καὶ αἱ

ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἐς
11 πένθος ἐμβαλεῖν. μόλις τέ ποτε ἀνενεγκὼν περιέπτυξε τὴν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα αὐτὴν "ἰδού" ἔφη, "μῆτερ, πείθομαί σοι· σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ δὴ ταύτην τὴν χάριν καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐχέτωσαν· ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἵτινες τηλικαῦτα ὑπ' ἐμοῦ εὐεργετηθέντες τοιαῦτά με ἔδρασαν. οὔκουν οὐδ' ἀφίξομαί ποτε ἐς τὴν πόλιν· ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ἐπειδὴ τοῦτο ἠθέλησας, ἐγὼ δὲ ἐκποδὼν ὑμῖν ἀπαλλαγήσομαι."
12 ταῦτ' εἰπὼν ἀπανέστη· τῷ τε γὰρ δέει τῷ τοῦ ὁμίλου καὶ τῇ αἰσχύνῃ τῶν ὁμοίων, ὅτι καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπ' αὐτοὺς ἐπεστράτευσεν, οὐδὲ τὴν κάθοδον διδομένην οἱ ἐδέξατο, ἀλλ' ἐς τοὺς Οὐόλσκους ἀναχωρήσας ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς ἢ καὶ γηράσας ἀπέθανεν. M p. 148. Conf. Io. Tzetz. Hist. 6, 60, Epist. 6, p. 9, 16.

19 ὅτι Κάσσιος τοὺς Ῥωμαίους εὐεργετήσας ὑπ' αὐ-
a. u. 269 τῶν ἐκείνων ἐθανατώθη. ὥστε καὶ ἐκ τούτου διαδειχθῆναι ὅτι πιστὸν οὐδὲν ἐν τοῖς πλήθεσιν ἐστίν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάνυ σφίσι προσκειμένους οὐχ ἧττον τῶν τὰ μέγιστα ἀδικούντων ἀπολλύουσι· πρὸς μὲν γὰρ τὸ ἀεὶ παρὸν μεγάλους τοὺς αἰτίους τῶν ὠφελημάτων ἄγουσιν, ἐπειδὰν δέ σφας ἐκκαρπώσωνται, οὐδὲν ἔτ' αὐτοὺς οἰκειοτέρους τῶν ἐχθίστων νομίζουσι. τὸν γὰρ Κάσσιον καίπερ χαριζόμενόν σφισιν ὅμως ἐπ' αὐτοῖς οἷς ἐσεμνύνετο ἀπέκτειναν, καὶ ἔκδηλόν γε ὅτι ζηλοτυπηθεὶς ἀλλ' οὐκ ἀδικήσας τι ἀπώλετο. M p. 150.

20 οἱ γὰρ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀεὶ γιγνόμενοι ἐπειδὴ μηδένα ἄλλον τρόπον κατέχειν σφᾶς ἐδύναντο, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐκίνουν, ὅπως πρὸς

ἐκείνους ἀσχολίαν ἄγοντες μηδὲν περὶ τῆς γῆς πολυπραγμονῶσιν. M ib.

ὅτι συνεχέσιν ἀτυχήμασι Ῥωμαῖοι χρησάμενοι καὶ 2
δαιμονικὸν τοῦτο νομίσαντες, μίαν τῶν Ἑστιάδων κατὰ τὰ πάτρια ζῶσαν κατορύττουσιν ὡς αἰτίαν γενομένην τῆς θεοβλαβείας διὰ τοῦ προέσθαι τὴν παρθενίαν μιᾶναί τε μίξει παρανόμῳ τὰ ἱερά. M p. 529.

οὕτω γοῦν ὑφ᾽ ἑκατέρου παρωξύνθησαν ὥστε 3
καὶ τὴν νίκην ἔνορκον τοῖς στρατηγοῖς ὑποσχέσθαι· πρὸς γὰρ τὴν αὐτίκα ὁρμὴν κύριοι καὶ τῆς τύχης εἶναι ἐνόμισαν. M p. 150.

ὅτι ἔοικε τὸ πλεῖστον τοῦ ἀνθρωπίνου πρὸς μὲν 4
τὸ ἀνθιστάμενον καὶ παρὰ τὸ συμφέρον φιλονεικεῖν, τοῖς δὲ ὑπείκουσι καὶ παρὰ δύναμιν ἀνθυπουργεῖν. M p. 151.

ὅτι οἱ Φάβιοι ἐπί τε τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ 21
ὅμοια τοῖς ἀρίστοις φρονοῦντες ὡς τάχιστα αὐτοὺς a. u. 277
ἀθυμοῦντας εἶδον· ὅταν γάρ τινες ἐς πολλὰς ἅμα καὶ δυσχερεῖς πράξεις ἐμπέσωσιν, οὔτε τι βούλευμα πρός τε τὸ πλῆθος καὶ πρὸς τὸ ἀθρόον τῶν κινδύνων ἐξευρεῖν δύνανται καὶ τῶν ἔργων καὶ τὰ πάνυ ῥᾴδια ἀπογινώσκουσι, κἀκ τούτου ταῖς τε γνώμαις καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς ταῖς δόξαις ἀναπίπτουσι καὶ τὰ πράγματα ἑκόντες ὡς καὶ μάτην πονήσοντες προΐενται, καὶ τέλος ἐπιτρέψαντές σφᾶς τοῖς ἐκ τοῦ δαιμονίου παραλόγοις ἀναμένουσι πάνθ᾽ ὅσα ἂν ἡ συντυχία ἐνέγκῃ. M p. 151.

ὅτι οἱ Φάβιοι ἓξ καὶ τριακόσιοι ὄντες ὑπὸ Τυρ- 2
σηνῶν ἀνῃρέθησαν· καὶ γάρ πως τὸ δι᾽ ἀνδρείας πίστιν ὀγκούμενον ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ θράσους πολλάκις φθείρεται, τό τε δι᾽ εὐτυχίαν αὐχοῦν ἐς τοὐναντίον ἐκφρονῆσαν ἐκπίπτει. M ib.

3 οὓς οἱ Ῥωμαῖοι μειζόνως ἢ κατὰ ἀριθμὸν τῶν ἀπογενομένων καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ἐπένθησαν. ἦν μὲν γὰρ ἐκεῖνος ἄλλως τε καὶ ἐν εὐπατρίδαις οὐ σμικρός, πρὸς δὲ δὴ τὴν ἀξίωσιν τό τε φρόνημα αὐτῶν πᾶσάν σφων ἀπολωλέναι τὴν ἰσχὺν ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τήν τε ἡμέραν ἐν ᾗ διεφθάρησαν ἐς τὰς μιαρὰς ἐνέγραψαν, καὶ τὰς πύλας δι' ὧν ἐξεστράτευσαν ἐν ἀτιμίᾳ ἐποιήσαντο, ὥστε μηδένα δι' αὐτῶν ἄρχοντα διιέναι. καὶ Τίτου Μενηνίου τοῦ στρατηγοῦ, ἐπὶ γὰρ τούτου τὸ πάθος ἐγένετο, κατηγορηθέντος ὕστερον ἐν τῷ δήμῳ ὅτι μήτ' ἐκείνοις ἤμυνε καὶ μάχῃ μετὰ τοῦθ' ἡττήθη, κατεψηφίσαντο. V p. 578.

22 ὅτι οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ πλὴν βραχέων ἐπιθειάζοντές τινα ἀντέπραττον, λάθρᾳ δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἐννέα γάρ ποτε δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐδόθησαν· ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπέσχεν, ἀλλὰ πλείονα ἐλπίδα οἱ μετὰ ταῦτα ἀεὶ δημαρχοῦντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν φιλονεικίας ἢ δέος ἐκ τῆς ἐκείνων συμφορᾶς λαμβάνοντες οὐχ ὅσον οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον
2 ὑπ' αὐτῶν τούτων ἐθρασύνοντο· τούς τε γὰρ ἀπολλυμένους ἐς δικαίωμα τῆς ὑπὲρ ἑαυτῶν τιμωρίας προεβάλλοντο, καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἡδονὴν ἐκ τοῦ καὶ παρὰ δόξαν ἀκινδύνως περιέσεσθαι νομίζειν προσετίθεντο. ὥστε καὶ τῶν εὐπατριδῶν τινας, ἐπειδὴ μηδὲν ἄλλως ἤνυτον, ἐς τὰ τοῦ πλήθους νομίσματα μεταστῆναι· τὴν γὰρ ταπεινότητα αὐτοῦ πολὺ πρὸς τὰς τῆς δημαρχικῆς ἰσχύος ἐπιθυμίας τῆς τῶν σφετέρων καλλωπισμάτων ἀσθενείας ἐνόμιζον εἶναι, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, καίπερ κωλυθὲν τό τινα δὶς τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν, συχνοὶ καὶ ἐφεξῆς ἐδημάρχουν. M p. 152.

ὅτι ἐς τοῦτο ὁ ὅμιλος ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν εὐπατρι- 3
δῶν προήχθη· ὃ γάρ τοι ὑπὲρ ἑαυτῶν ἡγοῦντο ποιεῖν, τὸ πολέμους τινὰς ἀεὶ παρασκευάζειν σφίσιν, ὅπως ὑπό γε τῶν ἔξωθεν κινδύνων σωφρονεῖν ἀναγκάζωνται, τοῦτο θρασυτέρους αὐτοὺς ἀπειργάζετο· οὔτε γὰρ στρατεύειν, εἰ μὴ λάβοιεν ὧν ἑκάστοτε ἐπωρέγοντο, βουλόμενοι, καὶ ἀπροθύμως ὁπότε ἐξέλθοιεν ἀγωνιζόμενοι πάνθ᾽ ὅσ᾽ ἤθελον ἔπραττον. κἀν τούτῳ καὶ ἀληθῶς οὐκ ὀλίγοι τῶν πλησιοχώρων σφίσι, τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ πλεῖον ἢ τῇ ἑαυτῶν δυνάμει θαρσοῦντες, ἐνεωτέριζον. M ib.

ὅτι οἱ Αἶκουοι τό τε Τούσκουλον λαβόντες καὶ 23
Μάρκον Μινούκιον νικήσαντες ἐν φρονήματι ἐγέ- a. u. 296
νοντο, ὥστε καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς τῶν Ῥωμαίων, οὓς ἐπὶ τῇ τοῦ χωρίου καταλήψει αἰτιώμενοί σφας ἔπεμψαν, πρὸς μὲν τὸ ἐπίκλημα μηδὲν ἀποκρίνασθαι, δρῦν δέ τινα διὰ τοῦ στρατηγοῦ σφων Κοιλίου Γράκχου δείξαντες πρὸς ἐκείνην, εἴ τι βούλοιντο, λέγειν αὐτοὺς κελεῦσαι. U[a] p. 373.

ὅτι πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Μινούκιον ἐν κοίλῳ 2
τινὶ καὶ λοχμώδει τόπῳ μετά τινων ἀπειλῆφθαι, δικτάτωρα ἐπ᾽ αὐτοὺς Λούκιον Κοΐντιον, καίπερ πένητα ὄντα, τό τε γήδιον, ὃ μόνον αὐτῷ ὑπῆρχεν, αὐτοχειρίᾳ τότε γεωργοῦντα, προεχειρίσαντο· ἔς τε γὰρ τὰ ἄλλα ὅμοιος τοῖς πρώτοις ἀρετὴν ἦν καὶ σωφροσύνῃ διέπρεπε, καίτοι τὰς κόμας ἐς πλοκάμους ἀνιείς, ἀφ᾽ οὗ δὴ καὶ Κιγκινᾶτος ἐπωνομάσθη. V p. 578.

ὅτι καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὰ ἐν τῷ 3
ἄστει ἐταράχθη· οἵ τε γὰρ στρατευόμενοι φιλονεικίᾳ

[a] i. e. Ursini Selecta de legationibus, Antverp. 1582.

τοῦ μηδὲν τοῖς τὴν δυναστείαν ἔχουσι προσχαρίσασθαι καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὰ οἰκεῖα ἐθελονταὶ προΐεντο, καὶ ἐκεῖνοι οὐχ ὅτι τοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπολλυμένοις σφῶν ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πολλοὺς τῶν δραστηρίων τῶν τὰ τοῦ πλήθους πραττόντων ἐκ τρόπου δή τινος ἐπιτηδείου ἔφθειρον. κἀκ τούτου στάσις οὐ σμικρά σφων συνηνέχθη. M p. 153.

4 ἐς γὰρ τοῦτο φιλοτιμίας κἀκ τούτου καὶ φιλονεικίας ἀλλήλοις ἀφίκοντο, ὥστε μηκέτι καθ' ἓν πάντας, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἀλλ' ἐκ περιτροπῆς ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν ἄρχειν, ἀφ' οὗ οὐδὲν χρηστὸν ἐγίγνετο· τό τε γὰρ οἰκεῖον, οὐ τὸ κοινὸν ἑκάστου αὐτῶν σκοποῦντος, καὶ βλαβῆναί πῃ τὸ δημόσιον μᾶλλον ἢ τὸν συνάρχοντα εὐδοκιμῆσαι ἐθέλοντος, πολλὰ καὶ δυσχερῆ συνέβαινεν. M ib.

5 ὅτι δημοκρατία ἐστὶν οὐ τὸ πάντας τῶν αὐτῶν ἁπλῶς τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ τὰ κατ' ἀξίαν ἕκαστον φέρεσθαι. M p. 154.

24 ὅτι πρὸς τοὺς Φαλίσκους οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς μά-
a. u. 359 χας μαχεσάμενοι καὶ πολλὰ καὶ παθόντες καὶ δράσαντες τῶν μὲν πατρίων ἱερῶν ὠλιγώρησαν, πρὸς δὲ τὰ ξενικὰ ὡς καὶ ἐπαρκέσοντά σφισιν ὥρμησαν. φιλεῖ γάρ πως τὸ ἀνθρώπειον ἐν ταῖς συμφοραῖς τοῦ μὲν συνήθους, κἂν θεῖον ᾖ, καταφρονεῖν, τὸ δὲ ἀπείρατον θαυμάζειν· παρ' ἐκείνου μὲν γὰρ ἅτε μηδὲν ἐς τὸ παρὸν ὠφελεῖσθαι νομίζοντες οὐδὲ ἐς τὸ ἔπειτα χρηστὸν οὐδὲν προσδέχονται, παρὰ δὲ δὴ τοῦ ξένου πᾶν ὅσον ἂν ἐθελήσωσιν ὑπὸ τῆς καινοτομίας ἐλπίζουσιν. M p. 153.

2 ὅτι τὴν τῶν Φαλίσκων πόλιν πολιορκοῦντες οἱ
a. u. 361 Ῥωμαῖοι ταύτῃ προσκαθήμενοι διετρίβησαν, εἰ μὴ τοιόνδε τι ἐγένετο. γραμματιστής τις ἐν αὐτῇ παῖδας

οὔτ' ὀλίγους οὔτ' ἀφανεῖς παιδεύων, ἔπειθ' ὑπ' ὀργῆς
ἢ καὶ κέρδους ἐλπίδι πάντας σφᾶς ἔξω τε τοῦ τείχους
ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι ἐξήγαγεν, τοσοῦτον γάρ που τῆς
ἀδείας αὐτοῖς περιῆν ὥστε καὶ τότε συμφοιτᾶν, καὶ
πρὸς τὸν Κάμιλλον ἐκόμισε, πᾶσάν οἱ τὴν πόλιν δι' αὐ-
τῶν παραδιδόναι λέγων· οὐ γὰρ περιοίσειν ἔτι τοὺς
ἔνδον, τῶν φιλτάτων σφίσιν ἐχομένων. οὐ μέντοι 3
καὶ ἐπέρανέ τι· ὁ γὰρ Κάμιλλος τῆς τε ἀρετῆς ἅμα
τῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμπτωμάτων τῶν ἀνθρω-
πίνων ἐνθυμηθεὶς οὐκ ἠξίωσεν ἐκ προδοσίας αὐτοὺς
ἑλεῖν, ἀλλὰ καὶ τὼ χεῖρε ἐς τοὐπίσω τοῦ προδότου
δήσας παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς τοῖς παισὶν [ὀπισθό-
χειρα] ἀγαγεῖν οἴκαδε. γενομένου δὲ τούτου οἱ Φα-
λίσκοι οὐκέτ' ἀντέσχον, ἀλλὰ καίτοι καὶ δυσάλωτοι
ὄντες καὶ ἐκ περιουσίας τὸν πόλεμον διαφέροντες,
ὅμως ἐθελονταὶ ὡμολόγησαν αὐτῷ, θαυμαστήν τινα
φιλίαν παρ' αὐτοῦ προσδοκήσαντες ἕξειν, οὗγε καὶ
πολεμίου οὕτω δικαίου ἐπεπειράντο. V p. 578.

ὁ οὖν Κάμιλλος ἐπιφθονώτερος ἔτι καὶ μᾶλλον 4
ἐκ τούτων τοῖς πολίταις γενόμενος ἐγράφη τε ὑπὸ
τῶν δημάρχων ὡς μηδὲν ἐκ τῆς λείας τῆς τῶν Οὐηίων
τὸ δημόσιον ὠφελήσας, καὶ ἑκουσίως πρὸ τῆς δίκης
ὑπεξέσχεν. V ib.

Δίωνος ϛ´ βιβλίῳ "ἐπεὶ διῆρξεν, ἐσήγαγον καὶ 5
χρήμασιν ἐζημίωσαν, οὔτε περὶ τοῦ σώματος ἐς κίν-
δυνον καταστήσαντες." Bekk. Anecd. p. 146, 21.

οὕτω γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ πλῆθος μόνον, οὐδ' ὅσοι 6
φιλοτιμίαν τινὰ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ εἶχον, ἀλλὰ
καὶ οἱ πάνυ φίλοι συγγενεῖς τε αὐτῷ ὄντες ἐβάσκαι-
νον ὥστε μηδ' ἀποκρύπτεσθαι· δεομένου γὰρ αὐτοῦ
τῶν μὲν καὶ συναγωνίσασθαι τῶν δὲ τήν γε ἀπο-
λύουσαν θέσθαι, ... ἁλόντι δ' αὐτῷ χρημάτων τε

τιμήσειν καὶ τὴν καταδίκην συνεκτίσειν ὑπέσχοντο. διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐχήν τε ὑπὲρ τῆς γῆς ἐποιήσατο χρείαν αὐτοῦ τὴν πόλιν σχεῖν καὶ πρὸς τοὺς Ῥουτούλους πρὶν κατηγορηθῆναι μετέστη. M p. 154.

7 γενέσθαι δὲ καθὼς ὁ θριαμβικὸς παρακελεύεται νόμος, περὶ οὗ γράφει Δίων Κοκκειανός. εἰ δὲ τῶν ἐργωδῶν σοι δοκεῖ παλαιῶν βίβλους ἀνερευνᾶν, ἀλλ' οὖν ὡς οἷον ἐπιδρομάδην αὐτὸς τὰ τοῦ θριάμβου ἐξείποιμι. εἰς δίφρον τὸν θριαμβονίκην ἀναβιβάσαντες σινωπιδίῳ ἢ κινναβάρει τὸ πρόσωπον ἀντὶ αἵματος, ὡς μὴ ἐρυθριᾷ, περιχρίουσι καὶ βραχιονιστῆρας ἐμβάλλουσι ταῖς χερσὶ καὶ δάφνινον στέμμα καὶ δάφνης κλῶνα διδοῦσι τῇ δεξιᾷ. περιτιθέασι δὲ καὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον ἐξ ὕλης ὁποίας, ἀνάγραπτα φέροντα ὅσα ἐποίησεν ἢ ἐπεπόνθει· οἰκέτης δὲ δημόσιος τοῦ ἅρματος ἑστὼς ὄπισθεν ἀνέχει τὸν στέφανον λέγων ἐκείνῳ πρὸς οὖς, Βλέπε καὶ τὸ κατόπιν. κώδωνες δὲ καὶ μάστιξ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἅρματος ἀπηώρηνται· εἶτα τρὶς κυκλῶν τὸν τόπον περιτρέχει, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς ἐπὶ γόνασιν ἀνέρπει καὶ τοὺς στεφάνους ἐκεῖ ἀποτίθεται. Tzetzes Epist. 107, p. 86. Ergo Dionis fere sunt haec Zonarae vol. 1, p. 76, 19, post Plutarchea Camill. c. 7 de populi in Camillum propter triumphum ira: Ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. ὅτε τι κατωρθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς δρομοκήρυξι τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δὲ οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε καὶ ᾔτει ψηφίσασθαί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου,

ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἦν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο, εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα· ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβὼν στέφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μέν σφισι χρήματα, ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τέ τισι καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖχε, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γὰρ τεῖχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος ἔφερεν· ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο· ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης ἢ ἑτέρου κινδύνου ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διανενέμητο· ἤδη δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διέδοσαν καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἐδημοσίευον, καὶ εἴ τι περιελέλειπτο, εἰς ναούς, εἰς στοὰς ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερές, ἀλλ' ἐς πύργου περι-

φεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' ἄν γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἁδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο· εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τῶν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν "ὀπίσω βλέπε", τὸ κατόπιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων ἀπήρτητο καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικτικὰ τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι ὥστε καὶ αἰκισθῆναι ἢ καὶ δικαιωθῆναι θανεῖν. τοὺς γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντας θανεῖν νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. οὕτω τε σταλέντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλά τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἠσκημένα, πόλεις τε καὶ ὄρη καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. προδιελθόντων δ' ἐκείνων οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν Ῥωμαίαν κομισθεὶς ἀγοράν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρ-

χετο. (εἶτα μετὰ θυμελικῶν οἴκαδε ἀπέρχεται Tzetzes post verba supra posita. Ergo haec Dionis fere sunt verba.) τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια· αἱ δὲ στάσεις αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ᾽ αὐτοῖς.

ὅτι τῆς στρατείας τῶν Γαλατῶν αἰτία αὕτη ἐγέ- 25
νετο. οἱ Κλουσῖνοι πολέμῳ ὑπ᾽ αὐτῶν κακωθέντες a. u. 364
πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον, ἐλπίδα οὐκ ἐλαχίστην ἔχοντες, ἐπειδὴ τοῖς Οὐηιένταις καίπερ ὁμοφύλοις οὖσιν οὐ συνήραντο, πάντως τινὰ ὠφέλειαν παρ᾽ αὐτῶν εὑρήσεσθαι. ὡς δὲ ἐκεῖνοι τὴν ἐπικουρίαν οὐκ ἐψηφίσαντο, πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς Γαλάτας πέμψαντες εἰρήνην αὐτοῖς ἔπραττον, ταύτην
παρὰ μικρόν, ἐπὶ γὰρ μέρει τῆς χώρας προετείνετό 2
σφισιν, ἐποιήσαντο, συμπεσόντες δὲ τοῖς βαρβάροις ἐκ τῶν λόγων ἐς μάχην τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις προσπαρέλαβον. οἱ οὖν Γαλάται χαλεπῶς ἐπὶ τῇ ἀντιτάξει αὐτῶν ἐνεγκόντες, τὸ μὲν πρῶτον ἀνταπέστειλάν τινας ἐς τὴν Ῥώμην, αἰτιώμενοι τοὺς πρέσβεις· εἶτ᾽ ἐπειδὴ μήτε τιμωρία σφίσιν ἐγένετο καὶ χιλίαρχοι πάντες ἀπεδείχθησαν, θυμοῦ τε ἐπληρώθησαν ὄντες καὶ ἄλλως ὀργὴν ἄκροι, καὶ τοὺς Κλουσίνους ἐν ὀλιγωρίᾳ θέμενοι πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμησαν. U p. 373.

ὅτι τοῖς Ῥωμαίοις δεξαμένοις τὴν τῶν Γαλατῶν 3
ἔφοδον οὐδ᾽ ἀναπνεῦσαι ὑπῆρξεν, ἀλλ᾽ αὐθημερὸν ἐς τὴν μάχην ἐκ τῆς πορείας ὥσπερ εἶχον καταστάντες ἔπταισαν· πρὸς γὰρ τὸ ἀδόκητον τῆς ἐπιστρατείας αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων τήν τε φωνὴν ξενικόν τέ τι καὶ φρικῶδες φθεγγομένην ἐκπλαγέντες τῆς τε ἐμπειρίας ἅμα τῆς τῶν τακτικῶν ἐπελάθοντο καὶ ἐκ τούτου καὶ τὰς ἀρετὰς προήκαντο. πλεῖστον γάρ τοι πρὸς ἀνδρείαν ἐπιστήμη 4

φέρει, ὅτι καὶ παροῦσά τισι τὴν ῥώμην τῆς γνώμης σφῶν βεβαιοῖ καὶ ἐλλείπουσα καὶ ἐκείνην προσδιαφθείρει πολλῷ μᾶλλον ἢ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς προϋπῆρχεν· ἄπειροι μὲν γὰρ πολλοὶ πολλὰ θυμῷ βιαίως κατορθοῦσιν, οἱ δὲ δὴ τῆς εὐταξίας, ἣν ἂν μάθωσιν, ἁμαρτάνοντες καὶ τὴν τοῦ φρονήματος ἰσχὺν προσαπολλύουσιν. ὑφ' ὧν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλησαν. M p. 154.

5 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὄντες καὶ πολιορκούμενοι ἐλπίδα σωτηρίας πλὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου οὐδεμίαν εἶχον. τὸ γὰρ δὴ θεῖον καίπερ ἐν παντὶ κακοῦ ὄντες ἐθεράπευον οὕτως ὥστε, ἐπειδή τι τῶν ἱερῶν ἐχρῆν ὑπὸ τῶν ποντιφίκων ἄλλοθί που τῆς πόλεως γενέσθαι, Καίσων Φάβιος, οὗ ἡ ἱερουργία ἱκνεῖτο, κατέβη τε ἐπ' αὐτὴν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου στειλάμενος ὥσπερ εἰώθει, καὶ διὰ τῶν πολεμίων διεξελθὼν τά τε νομιζόμενα ἐποίησε καὶ αὐθημερὸν
6 ἀνεκομίσθη. θαυμάζω μὲν οὖν καὶ τῶν βαρβάρων ὅτι αὐτοῦ, εἴτ' οὖν διὰ τοὺς θεοὺς εἴτε καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, ἐφείσαντο· πολύ γε μὴν μᾶλλον αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν θαύματι ποιοῦμαι καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε ἐς τοὺς πολεμίους μόνος κατελθεῖν ἐτόλμησε, καὶ ὅτι δυνηθεὶς ἀναχωρῆσαί ποι ἀσφαλῶς οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐς τὸ Καπιτώλιον αὖθις ἑκὼν ἐπὶ προῦπτον κίνδυνον ἀνεχώρησεν, ἐπιστάμενος μὲν ὀκνοῦντας αὐτοὺς τὸ χωρίον, ὃ μόνον ἔτι τῆς πατρίδος εἶχον, ἐκλιπεῖν, ὁρῶν δὲ μηδ' εἰ πάνυ ἐπεθύμουν ἐκφυγεῖν δυναμένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολιορκούντων τοῦτο ποιῆσαι. V p. 581.

7 ὅτι ὁ Κάμιλλος παρακαλούμενος τὴν ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι οὐχ ὑπήκουσεν, ὅτι φεύγων τε ἦν καὶ οὐκ ἔμελλε κατὰ τὰ πάτρια αὐτὴν λήψεσθαι. οὕτω

γάρ που νόμιμος ἀκριβής τε ἀνὴρ ἐγένετο ὥστε καὶ ἐν τηλικούτῳ τῆς πατρίδος κινδύνῳ διὰ φροντίδος τὰ καθήκοντα ποιεῖσθαι, καὶ μὴ δικαιοῦν παράδειγμα τοῖς ἔπειτα παρανομίας καταλιπεῖν. V p. 582.

ὅτι τῶν Ῥωμαίων ἁλούσης ὑπὸ Γαλατῶν τῆς πό- 8
λεως ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνασκευασαμένων, ὁ Κάμιλλος φυγὰς ὢν ἐσπέμπει πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπιθέσθαι βούλεται τοῖς Γαλάταις· ὡς δὲ ὁ διακομίζων τὰ γράμματα ἐς τὸ φρούριον ἀφίκετο, οἱ βάρβαροι τὰ ἴχνη διεσημαίνοντο, καὶ μικροῦ δεῖν καὶ τὸ καταφύγιον ἔλαβον, εἰ μὴ ἱεροὶ χῆνες βοσκόμενοι τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον διεθρύλησαν καὶ τοὺς ἔνδον Ῥωμαίους διυπνίσαντες τοῖς ὅπλοις παρέστησαν. M p. 529.

ὅτι Σιβύλλης χρησμὸς ἔφασκε τὸ Καπιτώλιον κε- 9
φάλαιον ἔσεσθαι τῆς οἰκουμένης μέχρι τῆς τοῦ κόσμου καταλύσεως. M p. 530.

ὅτι τοῦ Καπιτωλίνου κατέγνω ὁ δῆμος, καὶ ἥ τε 26
οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη καὶ τὰ χρήματα ἐδημεύθη, a. u. 370
τό τε ὄνομα, καὶ εἰ δή που εἰκὼν ἦν, ἀπηλείφθη καὶ διεφθάρη. καὶ νῦν δὲ πλὴν τῆς κατασκαφῆς πάντα γίνεται ἐπὶ τοῖς τῷ κοινῷ ἐπιβουλεύουσιν. ἔκριναν δὲ καὶ μηδένα εὐπατρίδην ἐν τῇ ἄκρᾳ κατοικεῖν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνταυθοῖ οἰκῶν ἐτύγχανεν. ἡ δὲ δὴ συγγένεια ἡ τῶν Μαλλίων ἀπεῖπε μηδένα σφῶν Μάρκον, ἐπείπερ οὗτος ὠνομάζετο, προσκαλεῖσθαι.

Καπιτωλῖνος μὲν οὖν τοσοῦτον τὸ διαλλάσσον 2
κἀν τοῖς τρόποις κἀν τῇ τύχῃ ἔσχε· τά τε γὰρ πολέμια ἀκριβώσας εἰρηνεῖν οὐκ ἠπίστατο, καὶ τὸ Καπιτώλιον ὃ ἐσεσώκει κατέλαβεν ἐπὶ τυραννίδι, εὐπατρίδης τε ὢν οἰκέτου ἔργον ἐγένετο, καὶ πολεμικὸς νομισθεὶς ἐν ἀνδραπόδου τρόπῳ συνελήφθη, κατά

3 οὓς οἱ Ῥωμαῖοι μειζόνως ἢ κατὰ ἀριθμὸν τῶν ἀπογενομένων καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ ἐπένθησαν. ἦν μὲν γὰρ ἐκεῖνος ἄλλως τε καὶ ἐν εὐπατρίδαις οὐ σμικρός, πρὸς δὲ δὴ τὴν ἀξίωσιν τό τε φρόνημα αὐτῶν πᾶσάν σφων ἀπολωλέναι τὴν ἰσχὺν ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο τήν τε ἡμέραν ἐν ᾗ διεφθάρησαν ἐς τὰς μιαρὰς ἐνέγραψαν, καὶ τὰς πύλας δι᾽ ὧν ἐξεστράτευσαν ἐν ἀτιμίᾳ ἐποιήσαντο, ὥστε μηδένα δι᾽ αὐτῶν ἄρχοντα διιέναι. καὶ Τίτου Μενηνίου τοῦ στρατηγοῦ, ἐπὶ γὰρ τούτου τὸ πάθος ἐγένετο, κατηγορηθέντος ὕστερον ἐν τῷ δήμῳ ὅτι μήτ᾽ ἐκείνοις ἤμυνε καὶ μάχῃ μετὰ τοῦθ᾽ ἡττήθη, κατεψηφίσαντο. V p. 578.

22 ὅτι οἱ εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ πλὴν βραχέων ἐπιθειάζοντές τινα ἀντέπραττον, λάθρᾳ δὲ συχνοὺς τῶν θρασυτάτων ἐφόνευον. ἐννέα γάρ ποτε δήμαρχοι πυρὶ ὑπὸ τοῦ δήμου ἐδόθησαν· ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπέσχεν, ἀλλὰ πλείονα ἐλπίδα οἱ μετὰ ταῦτα ἀεὶ δημαρχοῦντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν φιλονεικίας ἢ δέος ἐκ τῆς ἐκείνων συμφορᾶς λαμβάνοντες οὐχ ὅσον οὐκ ἠμβλύνοντο, ἀλλὰ καὶ ἔτι μᾶλλον
2 ὑπ᾽ αὐτῶν τούτων ἐθρασύνοντο· τούς τε γὰρ ἀπολλυμένους ἐς δικαίωμα τῆς ὑπὲρ ἑαυτῶν τιμωρίας προεβάλλοντο, καὶ αὐτοὶ μεγάλην ἡδονὴν ἐκ τοῦ καὶ παρὰ δόξαν ἀκινδύνως περιέσεσθαι νομίζειν προσετίθεντο. ὥστε καὶ τῶν εὐπατριδῶν τινας, ἐπειδὴ μηδὲν ἄλλως ἤνυτον, ἐς τὰ τοῦ πλήθους νομίσματα μεταστῆναι· τὴν γὰρ ταπεινότητα αὐτοῦ πολὺ πρὸς τὰς τῆς δημαρχικῆς ἰσχύος ἐπιθυμίας τῆς τῶν σφετέρων καλλωπισμάτων ἀσθενείας ἐνόμιζον εἶναι, καὶ μάλισθ᾽ ὅτι καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, καίπερ κωλυθὲν τό τινα δὶς τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν, συχνοὶ καὶ ἐφεξῆς ἐδημάρχουν. M p. 152.

ὅτι ἐς τοῦτο ὁ ὅμιλος ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν εὐπατρι- 3
δῶν προήχθη· ὃ γάρ τοι ὑπὲρ ἑαυτῶν ἡγοῦντο ποιεῖν, τὸ πολέμους τινὰς ἀεὶ παρασκευάζειν σφίσιν, ὅπως ὑπό γε τῶν ἔξωθεν κινδύνων σωφρονεῖν ἀναγκάζωνται, τοῦτο θρασυτέρους αὐτοὺς ἀπειργάζετο· οὔτε γὰρ στρατεύειν, εἰ μὴ λάβοιεν ὧν ἑκάστοτε ἐπωρέγοντο, βουλόμενοι, καὶ ἀπροθύμως ὁπότε ἐξέλθοιεν ἀγωνιζόμενοι πάνθ᾽ ὅσ᾽ ἤθελον ἔπραττον. κἂν τούτῳ καὶ ἀληθῶς οὐκ ὀλίγοι τῶν πλησιοχώρων σφίσι, τῇ ἐκείνων διχοστασίᾳ πλεῖον ἢ τῇ ἑαυτῶν δυνάμει θαρσοῦντες, ἐνεωτέριζον. M ib.

ὅτι οἱ Αἴκουοι τό τε Τούσκουλον λαβόντες καὶ 23
Μάρκον Μινούκιον νικήσαντες ἐν φρονήματι ἐγέ- a. u. 296
νοντο, ὥστε καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς τῶν Ῥωμαίων, οὓς ἐπὶ τῇ τοῦ χωρίου καταλήψει αἰτιώμενοί σφας ἔπεμψαν, πρὸς μὲν τὸ ἐπίκλημα μηδὲν ἀποκρίνασθαι, δρῦν δέ τινα διὰ τοῦ στρατηγοῦ σφων Κοιλίου Γράκχου δείξαντες πρὸς ἐκείνην, εἴ τι βούλοιντο, λέγειν αὐτοὺς κελεῦσαι. U[a] p. 373.

ὅτι πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Μινούκιον ἐν κοίλῳ 2
τινὶ καὶ λοχμώδει τόπῳ μετά τινων ἀπειλῆφθαι, δικτάτωρα ἐπ᾽ αὐτοὺς Λούκιον Κοΐντιον, καίπερ πένητα ὄντα, τό τε γήδιον, ὃ μόνον αὐτῷ ὑπῆρχεν, αὐτοχειρίᾳ τότε γεωργοῦντα, προεχειρίσαντο· ἔς τε γὰρ τὰ ἄλλα ὅμοιος τοῖς πρώτοις ἀρετὴν ἦν καὶ σωφροσύνῃ διέπρεπε, καίτοι τὰς κόμας ἐς πλοκάμους ἀνιείς, ἀφ᾽ οὗ δὴ καὶ Κιγκινᾶτος ἐπωνομάσθη. V p. 578.

ὅτι καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις καὶ τὰ ἐν τῷ 3
ἄστει ἐταράχθη· οἵ τε γὰρ στρατευόμενοι φιλονεικίᾳ

[a] i. e. Ursini Selecta de legationibus, Antverp. 1582.

τοῦ μηδὲν τοῖς τὴν δυναστείαν ἔχουσι προσχαρίσασθαι καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὰ οἰκεῖα ἐθελονταὶ προΐεντο, καὶ ἐκεῖνοι οὐχ ὅτι τοῖς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπολλυμένοις σφῶν ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ πολλοὺς τῶν δραστηρίων τῶν τὰ τοῦ πλήθους πραττόντων ἐκ τρόπου δή τινος ἐπιτηδείου ἔφθειρον. κἀκ τούτου στάσις οὐ σμικρά σφων συνηνέχθη. M p. 153.

4 ἐς γὰρ τοῦτο φιλοτιμίας κἀκ τούτου καὶ φιλονεικίας ἀλλήλοις ἀφίκοντο, ὥστε μηκέτι καθ' ἓν πάντας, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἀλλ' ἐκ περιτροπῆς ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν ἄρχειν, ἀφ' οὗ οὐδὲν χρηστὸν ἐγίγνετο· τό τε γὰρ οἰκεῖον, οὐ τὸ κοινὸν ἑκάστου αὐτῶν σκοποῦντος, καὶ βλαβῆναί πῃ τὸ δημόσιον μᾶλλον ἢ τὸν συνάρχοντα εὐδοκιμῆσαι ἐθέλοντος, πολλὰ καὶ δυσχερῆ συνέβαινεν. M ib.

5 ὅτι δημοκρατία ἐστὶν οὐ τὸ πάντας τῶν αὐτῶν ἁπλῶς τυγχάνειν, ἀλλὰ τὸ τὰ κατ' ἀξίαν ἕκαστον φέρεσθαι. M p. 154.

24 a. u. 359 ὅτι πρὸς τοὺς Φαλίσκους οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς μάχας μαχεσάμενοι καὶ πολλὰ καὶ παθόντες καὶ δράσαντες τῶν μὲν πατρίων ἱερῶν ὠλιγώρησαν, πρὸς δὲ τὰ ξενικὰ ὡς καὶ ἐπαρκέσοντά σφισιν ὥρμησαν. φιλεῖ γάρ πως τὸ ἀνθρώπειον ἐν ταῖς συμφοραῖς τοῦ μὲν συνήθους, κἂν θεῖον ᾖ, καταφρονεῖν, τὸ δὲ ἀπείρατον θαυμάζειν· παρ' ἐκείνου μὲν γὰρ ἅτε μηδὲν ἐς τὸ παρὸν ὠφελεῖσθαι νομίζοντες οὐδὲ ἐς τὸ ἔπειτα χρηστὸν οὐδὲν προσδέχονται, παρὰ δὲ δὴ τοῦ ξένου πᾶν ὅσον ἂν ἐθελήσωσιν ὑπὸ τῆς καινοτομίας ἐλπίζουσιν. M p. 153.

2 a. u. 361 ὅτι τὴν τῶν Φαλίσκων πόλιν πολιορκοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι ταύτῃ προσκαθήμενοι διετρίβησαν, εἰ μὴ τοιόνδε τι ἐγένετο. γραμματιστής τις ἐν αὐτῇ παῖδας

οὔτ' ὀλίγους οὔτ' ἀφανεῖς παιδεύων, ἔπειθ' ὑπ' ὀργῆς ἢ καὶ κέρδους ἐλπίδι πάντας σφᾶς ἔξω τε τοῦ τείχους ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι ἐξήγαγεν, τοσοῦτον γάρ που τῆς ἀδείας αὐτοῖς περιῆν ὥστε καὶ τότε συμφοιτᾶν, καὶ πρὸς τὸν Κάμιλλον ἐκόμισε, πᾶσάν οἱ τὴν πόλιν δι' αὐτῶν παραδιδόναι λέγων· οὐ γὰρ περιοίσειν ἔτι τοὺς ἔνδον, τῶν φιλτάτων σφίσιν ἐχομένων. οὐ μέντοι 3
καὶ ἐπέρανέ τι· ὁ γὰρ Κάμιλλος τῆς τε ἀρετῆς ἅμα τῆς τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν συμπτωμάτων τῶν ἀνθρωπίνων ἐνθυμηθεὶς οὐκ ἠξίωσεν ἐκ προδοσίας αὐτοὺς ἑλεῖν, ἀλλὰ καὶ τὼ χεῖρε ἐς τοὐπίσω τοῦ προδότου δήσας παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς τοῖς παισὶν [ὀπισθόχειρα] ἀγαγεῖν οἴκαδε. γενομένου δὲ τούτου οἱ Φαλίσκοι οὐκέτ' ἀντέσχον, ἀλλὰ καίτοι καὶ δυσάλωτοι ὄντες καὶ ἐκ περιουσίας τὸν πόλεμον διαφέροντες, ὅμως ἐθελονταὶ ὡμολόγησαν αὐτῷ, θαυμαστήν τινα φιλίαν παρ' αὐτοῦ προσδοκήσαντες ἕξειν, οὗγε καὶ πολεμίου οὕτω δικαίου ἐπεπειράντο. V p. 578.

ὁ οὖν Κάμιλλος ἐπιφθονώτερος ἔτι καὶ μᾶλλον 4
ἐκ τούτων τοῖς πολίταις γενόμενος ἐγράφη τε ὑπὸ τῶν δημάρχων ὡς μηδὲν ἐκ τῆς λείας τῆς τῶν Οὐηίων τὸ δημόσιον ὠφελήσας, καὶ ἑκουσίως πρὸ τῆς δίκης ὑπεξέσχεν. V ib.

Δίωνος ϛ´ βιβλίῳ "ἐπεὶ διῆρξεν, ἐσήγαγον καὶ 5
χρήμασιν ἐζημίωσαν, οὔτε περὶ τοῦ σώματος ἐς κίνδυνον καταστήσαντες." Bekk. Anecd. p. 146, 21.

οὕτω γὰρ αὐτὸν οὐ τὸ πλῆθος μόνον, οὐδ' ὅσοι 6
φιλοτιμίαν τινὰ πρὸς τὴν ἀξίωσιν αὐτοῦ εἶχον, ἀλλὰ καὶ οἱ πάνυ φίλοι συγγενεῖς τε αὐτῷ ὄντες ἐβάσκαινον ὥστε μηδ' ἀποκρύπτεσθαι· δεομένου γὰρ αὐτοῦ τῶν μὲν καὶ συναγωνίσασθαι τῶν δὲ τήν γε ἀπολύουσαν θέσθαι, . . . ἁλόντι δ' αὐτῷ χρημάτων τε

τιμήσειν καὶ τὴν καταδίκην συνεκτίσειν ὑπέσχοντο. διὰ μὲν δὴ ταῦτα εὐχήν τε ὑπὲρ τῆς γῆς ἐποιήσατο χρείαν αὐτοῦ τὴν πόλιν σχεῖν καὶ πρὸς τοὺς Ῥουτούλους πρὶν κατηγορηθῆναι μετέστη. M p. 154.

7 *γενέσθαι δὲ καθὼς ὁ θριαμβικὸς παρακελεύεται νόμος, περὶ οὗ γράφει Δίων Κοκκειανός. εἰ δὲ τῶν ἐργωδῶν σοι δοκεῖ παλαιῶν βίβλους ἀνερευνᾶν, ἀλλ' οὖν ὡς οἷον ἐπιδρομάδην αὐτὸς τὰ τοῦ θριάμβου ἐξείποιμι. εἰς δίφρον τὸν θριαμβονίκην ἀναβιβάσαντες σινωπιδίῳ ἢ κινναβάρει τὸ πρόσωπον ἀντὶ αἵματος, ὡς μὴ ἐρυθριᾷ, περιχρίουσι καὶ βραχιονιστῆρας ἐμβάλλουσι ταῖς χερσὶ καὶ δάφνινον στέμμα καὶ δάφνης κλῶνα διδοῦσι τῇ δεξιᾷ. περιτιθέασι δὲ καὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον ἐξ ὕλης ὁποίας, ἀνάγραπτα φέροντα ὅσα ἐποίησεν ἢ ἐπεπόνθει· οἰκέτης δὲ δημόσιος τοῦ ἅρματος ἑστὼς ὄπισθεν ἀνέχει τὸν στέφανον λέγων ἐκείνῳ πρὸς οὗς, Βλέπε καὶ τὸ κατόπιν. κώδωνες δὲ καὶ μάστιξ τοῦ ζυγοῦ τοῦ ἅρματος ἀπηώρηνται· εἶτα τρὶς κυκλῶν τὸν τόπον περιτρέχει, καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς ἐπὶ γόνασιν ἀνέρπει καὶ τοὺς στεφάνους ἐκεῖ ἀποτίθεται.* Tzetzes Epist. 107, p. 86. Ergo Dionis fere sunt haec Zonarae vol. 1, p. 76, 19, post Plutarchea Camill. c. 7 de populi in Camillum propter triumphum ira: *Ἡ δὲ τῶν ἐπινικίων πομπή, ἣν καὶ θρίαμβον ἐκάλουν, τοιάδε τις ἐγίνετο. ὅτε τι κατωρθώθη μέγα καὶ ἐπινικίων ἐπάξιον, αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ὠνομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδει ταῖς ῥάβδοις καὶ τοῖς δρομοκήρυξι τοῖς τὴν νίκην καταγγέλλουσι τῇ πόλει κομίζειν ἐδίδου. ἐλθὼν δὲ οἴκαδε τὴν γερουσίαν συνήθροιζε καὶ ᾔτει ψηφίσασθαί οἱ τὰ ἐπινίκια. καὶ εἰ ἔτυχε ψήφου παρά τε τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου,*

ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ αὐτοκράτορος. καὶ εἰ μὲν ἦν ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι ἐν ᾗ τυγχάνων ἐνίκησε, ταύτῃ καὶ πανηγυρίζων ἐκέχρητο, εἰ δ' ὁ χρόνος παρεληλύθει τῆς ἀρχῆς, ἄλλο τι πρόσφορον αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα· ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμψαι ἀπείρητο. ἐνσκευασάμενος δὲ τῇ ἐπινικίῳ σκευῇ, καὶ περιβραχιόνια λαβὼν στέφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος καὶ κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τινάς, ἐδωρεῖτο μέν σφισι χρήματα, ἐτίμα δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τέ τισι καὶ δόρατα ἀσίδηρα παρεῖχε, καὶ στεφάνους τοῖς μὲν χρυσοῦς τοῖς δὲ ἀργυροῦς ἐδίδου, τοὔνομά τε ἑκάστου καὶ τῆς ἀριστείας φέροντας τὸ ἐκτύπωμα. εἰ γάρ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, καὶ τείχους ὁ στέφανος ἔφερεν· ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιστο. ἐναυκράτησέ τις, ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο· ἱπποκράτησέ τις, ἱππικόν τι ἐξετετύπωτο. ὁ δὲ πολίτην τινὰ ἐκ μάχης ἢ ἑτέρου κινδύνου ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας μέγιστόν τε εἶχε τὸν ἔπαινον καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργυρῶν καὶ τῶν χρυσῶν ὡς ἐντιμότερος προετετίμητο. καὶ οὐ κατ' ἄνδρα μόνον ἀριστεύσαντα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρείχετο. καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις διανενέμητο· ἤδη δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διέδοσαν καὶ ἐδαπάνων εἰς τὴν πανήγυριν καὶ ἐδημοσίευον, καὶ εἴ τι περιελέλειπτο, εἰς ναούς, εἰς στοὰς ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνήλισκον. ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὔτ' ἀγωνιστηρίῳ οὔτε πολεμιστηρίῳ ἦν ἐμφερές, ἀλλ' ἐς πύργου περι-

φεροῦς τρόπον ἐξείργαστο. καὶ οὐ μόνος ἦν ἐν τῷ ἅρματι, ἀλλ' ἄν γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἁδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τούς τε ζυγίους καὶ τοὺς σειραφόρους ἀνετίθετο· εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῷ πομπεῖ παριππεύοντες συνεπόμπευον. τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ὠχεῖτο, ἀλλ' ἐστεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. οἰκέτης μέντοι δημόσιος ἐπ' αὐτοῦ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τῶν λίθων τῶν χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτὸν "ὀπίσω βλέπε", τὸ κατόπιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐφεξῆς προσκόπει τοῦ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. καὶ κώδων ἀπήρτητο καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικτικὰ τοῦ καὶ δυστυχῆσαι αὐτὸν δύνασθαι ὥστε καὶ αἰκισθῆναι ἢ καὶ δικαιωθῆναι θανεῖν. τοὺς γὰρ ἐπί τινι ἀτοπήματι καταδικασθέντας θανεῖν νενόμιστο κωδωνοφορεῖν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχριπτόμενος μιάσματος ἀναπίμπληται. οὕτω τε σταλέντες εἰσῄεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλά τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐν εἰκόσι τά τε αἰχμάλωτα φρούρια ἠσκημένα, πόλεις τε καὶ ὄρη καὶ ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἑαλώκεσαν. καὶ εἰ μὲν μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς τὴν τούτων πομπήν· εἰ δὲ μή, καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἐπέμπετο. προδιελθόντων δ' ἐκείνων οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν Ῥωμαίαν κομισθεὶς ἀγοράν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνήλαυνεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγαγὼν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δειπνήσας στοαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρ-

χετο. (εἶτα μετὰ θυμελικῶν οἴκαδε ἀπέρχεται Tzetzes
post verba supra posita. Ergo haec Dionis fere sunt verba.)
τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ νικητήρια· αἱ δὲ στάσεις
αἵ τε δυναστεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς.

ὅτι τῆς στρατείας τῶν Γαλατῶν αἰτία αὕτη ἐγέ- 25
νετο. οἱ Κλουσῖνοι πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν κακωθέντες a. u.
πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κατέφυγον, ἐλπίδα οὐκ ἐλα- 364
χίστην ἔχοντες, ἐπειδὴ τοῖς Οὐηιένταις καίπερ ὁμο-
φύλοις οὖσιν οὐ συνήραντο, πάντως τινὰ ὠφέλειαν
παρ' αὐτῶν εὑρήσεσθαι. ὡς δὲ ἐκεῖνοι τὴν ἐπικου-
ρίαν οὐκ ἐψηφίσαντο, πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς Γαλά-
τας πέμψαντες εἰρήνην αὐτοῖς ἔπραττον, ταύτην
παρὰ μικρόν, ἐπὶ γὰρ μέρει τῆς χώρας προετείνετό 2
σφισιν, ἐποιήσαντο, συμπεσόντες δὲ τοῖς βαρβάροις
ἐκ τῶν λόγων ἐς μάχην τοὺς τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις
προσπαρέλαβον. οἱ οὖν Γαλάται χαλεπῶς ἐπὶ τῇ ἀν-
τιτάξει αὐτῶν ἐνεγκόντες, τὸ μὲν πρῶτον ἀνταπέ-
στειλάν τινας ἐς τὴν Ῥώμην, αἰτιώμενοι τοὺς πρέσ-
βεις· εἶτ' ἐπειδὴ μήτε τιμωρία σφίσιν ἐγένετο καὶ
χιλίαρχοι πάντες ἀπεδείχθησαν, θυμοῦ τε ἐπληρώ-
θησαν ὄντες καὶ ἄλλως ὀργὴν ἄκροι, καὶ τοὺς Κλου-
σίνους ἐν ὀλιγωρίᾳ θέμενοι πρὸς τὴν Ῥώμην ὥρμη-
σαν. U p. 373.

ὅτι τοῖς Ῥωμαίοις δεξαμένοις τὴν τῶν Γαλατῶν 3
ἔφοδον οὐδ' ἀναπνεῦσαι ὑπῆρξεν, ἀλλ' αὐθημερὸν ἐς
τὴν μάχην ἐκ τῆς πορείας ὥσπερ εἶχον καταστάντες
ἔπταισαν· πρὸς γὰρ τὸ ἀδόκητον τῆς ἐπιστρατείας
αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων
τήν τε φωνὴν ξενικόν τέ τι καὶ φρικῶδες φθεγγομέ-
νην ἐκπλαγέντες τῆς τε ἐμπειρίας ἅμα τῆς τῶν τακτι-
κῶν ἐπελάθοντο καὶ ἐκ τούτου καὶ τὰς ἀρετὰς προή-
καντο. πλεῖστον γάρ τοι πρὸς ἀνδρείαν ἐπιστήμη 4

φέρει, ὅτι καὶ παροῦσά τισι τὴν ῥώμην τῆς γνώμης σφῶν βεβαιοῖ καὶ ἐλλείπουσα καὶ ἐκείνην προσδιαφθείρει πολλῷ μᾶλλον ἢ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς προϋπῆρχεν· ἄπειροι μὲν γὰρ πολλοὶ πολλὰ θυμῷ βιαίως κατορθοῦσιν, οἱ δὲ δὴ τῆς εὐταξίας, ἣν ἂν μάθωσιν, ἁμαρτάνοντες καὶ τὴν τοῦ φρονήματος ἰσχὺν προσαπολλύουσιν. ὑφ' ὧν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλησαν. M p. 154.

5 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ὄντες καὶ πολιορκούμενοι ἐλπίδα σωτηρίας πλὴν παρὰ τοῦ δαιμονίου οὐδεμίαν εἶχον. τὸ γὰρ δὴ θεῖον καίπερ ἐν παντὶ κακοῦ ὄντες ἐθεράπευον οὕτως ὥστε, ἐπειδή τι τῶν ἱερῶν ἐχρῆν ὑπὸ τῶν ποντιφίκων ἄλλοθί που τῆς πόλεως γενέσθαι, Καίσων Φάβιος, οὗ ἡ ἱερουργία ἱκνεῖτο, κατέβη τε ἐπ' αὐτὴν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου στειλάμενος ὥσπερ εἰώθει, καὶ διὰ τῶν πολεμίων διεξελθὼν τά τε νομιζόμενα ἐποίησε καὶ αὐθημερὸν
6 ἀνεκομίσθη. θαυμάζω μὲν οὖν καὶ τῶν βαρβάρων ὅτι αὐτοῦ, εἴτ' οὖν διὰ τοὺς θεοὺς εἴτε καὶ διὰ τὴν ἀρετήν, ἐφείσαντο· πολύ γε μὴν μᾶλλον αὐτὸν ἐκεῖνον ἐν θαύματι ποιοῦμαι καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε ἐς τοὺς πολεμίους μόνος κατελθεῖν ἐτόλμησε, καὶ ὅτι δυνηθεὶς ἀναχωρῆσαί ποι ἀσφαλῶς οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐς τὸ Καπιτώλιον αὖθις ἑκὼν ἐπὶ προῦπτον κίνδυνον ἀνεχώρησεν, ἐπιστάμενος μὲν ὀκνοῦντας αὐτοὺς τὸ χωρίον, ὃ μόνον ἔτι τῆς πατρίδος εἶχον, ἐκλιπεῖν, ὁρῶν δὲ μηδ' εἰ πάνυ ἐπεθύμουν ἐκφυγεῖν δυναμένους ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πολιορκούντων τοῦτο ποιῆσαι. V p. 581.

7 ὅτι ὁ Κάμιλλος παρακαλούμενος τὴν ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι οὐχ ὑπήκουσεν, ὅτι φεύγων τε ἦν καὶ οὐκ ἔμελλε κατὰ τὰ πάτρια αὐτὴν λήψεσθαι. οὕτω

γάρ που νόμιμος ἀκριβής τε ἀνὴρ ἐγένετο ὥστε καὶ ἐν τηλικούτῳ τῆς πατρίδος κινδύνῳ διὰ φροντίδος τὰ καθήκοντα ποιεῖσθαι, καὶ μὴ δικαιοῦν παράδειγμα τοῖς ἔπειτα παρανομίας καταλιπεῖν. V p. 582.

ὅτι τῶν Ῥωμαίων ἁλούσης ὑπὸ Γαλατῶν τῆς πό- 8
λεως ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνασκευασαμένων, ὁ Κάμιλλος φυγὰς ὢν ἐσπέμπει πρὸς αὐτοὺς ὡς ἐπιθέσθαι βούλεται τοῖς Γαλάταις· ὡς δὲ ὁ διακομίζων τὰ γράμματα ἐς τὸ φρούριον ἀφίκετο, οἱ βάρβαροι τὰ ἴχνη διεσημαίνοντο, καὶ μικροῦ δεῖν καὶ τὸ καταφύγιον ἔλαβον, εἰ μὴ ἱεροὶ χῆνες βοσκόμενοι τὴν τῶν βαρβάρων ἔφοδον διεθρύλησαν καὶ τοὺς ἔνδον Ῥωμαίους διυπνίσαντες τοῖς ὅπλοις παρέστησαν. M p. 529.

ὅτι Σιβύλλης χρησμὸς ἔφασκε τὸ Καπιτώλιον κε- 9
φάλαιον ἔσεσθαι τῆς οἰκουμένης μέχρι τῆς τοῦ κόσμου καταλύσεως. M p. 530.

ὅτι τοῦ Καπιτωλίνου κατέγνω ὁ δῆμος, καὶ ἥ τε 26
οἰκία αὐτοῦ κατεσκάφη καὶ τὰ χρήματα ἐδημεύθη, a. u. 370
τό τε ὄνομα, καὶ εἴ δή που εἰκὼν ἦν, ἀπηλείφθη καὶ διεφθάρη. καὶ νῦν δὲ πλὴν τῆς κατασκαφῆς πάντα γίνεται ἐπὶ τοῖς τῷ κοινῷ ἐπιβουλεύουσιν. ἔκριναν δὲ καὶ μηδένα εὐπατρίδην ἐν τῇ ἄκρᾳ κατοικεῖν, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ἐνταυθοῖ οἰκῶν ἐτύγχανεν. ἡ δὲ δὴ συγγένεια ἡ τῶν Μαλλίων ἀπεῖπε μηδένα σφῶν Μάρκον, ἐπείπερ οὗτος ὠνομάζετο, προσκαλεῖσθαι.

Καπιτωλῖνος μὲν οὖν τοσοῦτον τὸ διαλλάσσον 2
κἀν τοῖς τρόποις κἀν τῇ τύχῃ ἔσχε· τά τε γὰρ πολέμια ἀκριβώσας εἰρηνεῖν οὐκ ἠπίστατο, καὶ τὸ Καπιτώλιον ὃ ἐσεσώκει κατέλαβεν ἐπὶ τυραννίδι, εὐπατρίδης τε ὢν οἰκέτου ἔργον ἐγένετο, καὶ πολεμικὸς νομισθεὶς ἐν ἀνδραπόδου τρόπῳ συνελήφθη, κατά

τε τῆς πέτρας αὐτῆς ἀφ' ἧς τοὺς Γαλάτας ἀπεώσατο ἐρρίφη. V p. 582.

3 ὅτι ὁ Καπιτωλῖνος κατεκρημνίσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. οὕτως οὔτ' ἄλλο τι κατὰ χώραν ὡς πλήθει τοῖς ἀνθρώποις μένει, καὶ αἱ εὐπραγίαι συχνοὺς ἐς συμφορὰς ἀντιρρόπους προάγουσιν· ἐξαίρουσαι γὰρ αὐτοὺς πρὸς τὰς ἐλπίδας τῶν ὁμοίων τοῦ τε πλείονος ἀεὶ ποιοῦσιν ἐπορέγεσθαι καὶ ἐς τὸ ἐναντιώτατον σφαλέντας καταβάλλουσι. M p. 155.

27 ὅτι Φεβρουάριος φθονήσας Καμίλλῳ μελέτην τυραννίδος αὐτοῦ κατηγόρησε· τούτου δὲ διωχθέντος καὶ αὖθις καθόδου τυχόντος οἷς πολιορκουμένῃ τῇ πατρίδι κατὰ τὴν φυγὴν ἐβοήθησεν, εἰς ἐξέτασιν Φεβρουάριος ἄγεται καὶ διώκεται. Κάμιλλος δὲ καὶ τὸν ἐπώνυμον αὐτοῦ μῆνα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐκολόβωσεν. M p. 530. Conf. Suidas vv. Βρέννος et Φεβρουάριος.

28 ὅτι πρὸς Τουσκουλανοὺς ἐστράτευσε Κάμιλλος,
a. u. 374 θαυμαστῇ δέ τινι προσποιήσει δεινὸν οὐδὲν ἔπαθον. καθάπερ γὰρ οὔτ' αὐτοί τι πλημμελήσαντες οὔτε τῶν Ῥωμαίων ὀργὴν σφισιν ἐχόντων, ἀλλ' ἤτοι ὡς φίλων παρὰ φίλους ἰόντων ἢ καὶ ἐφ' ἑτέρους τινὰς διὰ τῆς ἐκείνων στρατευόντων, οὔτε τι μετέβαλον τῶν καθε-
2 στηκότων οὔθ' ὅλως ἐταράχθησαν, ἀλλὰ καὶ πάνυ πάντες ἐπί τε ταῖς δημιουργίαις καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἔργοις ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ κατὰ χώραν μείναντες, εἴσω τε τὸν στρατὸν ἐσεδέξαντο καὶ ξένια αὐτοῖς ἔδοσαν τά τε ἄλλα ὡς φίλους ἐτίμησαν. ἐξ οὗπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι οὐχ ὅτι κακὸν αὐτοὺς ἔδρασαν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν πολιτείαν μετὰ ταῦτ' ἐσεγράψαντο. V p. 582.

3 Δίωνος ζ' βιβλίῳ "Τουσκουλανοὶ δὲ χεῖρας μὲν οὐκ ἀντήραντο αὐτῷ." Bekk. Anecd. p. 123, 32.

ὅτι ἡ Ῥούφου γυνὴ χιλιαρχοῦντος καὶ πράττον- 29
τος ἐν τῇ ἀγορᾷ δημόσιον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἀφίκετο a. u. 378
καὶ τὴν θύραν ὁ ῥαβδοῦχος κατά τι ἔθος ἀρχαῖον
ἔκρουσεν, ἐξεταράχθη πρὸς τοῦτο οὔπω πρότερον
τοιούτου τινὸς πεπειραμένη καὶ διεπτοήθη. γέλωτος
οὖν ἐπ' αὐτῇ συχνοῦ καὶ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν
ἄλλων γενομένου, καὶ σκωφθεῖσα ὡς ἰδιῶτις τῶν 2
ἀρχικῶν πραγμάτων διὰ τὸ τὸν ἄνδρα αὐτῆς μήποτε
ἐν ἡγεμονίᾳ τινὶ ἐξητάσθαι οὖσα, δεινὸν ἐποιήσατο,
οἷά που ἄλλως τε καὶ ταῖς γυναιξὶν ἐκ μικροψυχίας
συμβαίνειν πέφυκεν, καὶ οὐ πρότερον ἀνῆκε δυσκο-
λαίνουσα πρὶν πᾶσαν τὴν πόλιν θορυβῆσαι, ὥς που
σμικρὰ καὶ τὰ τυχόντα πολλῶν τισι καὶ μεγάλων κα-
κῶν αἴτια γίγνεται, ὅταν φθόνῳ τέ τις αὐτὰ καὶ ζη-
λοτύπως λαμβάνῃ. M p. 155.

ὅτι δεινὸν ἐν κακοῖς προσδοκία σωτηρίας ἀναπεῖ- 3
σαί τινα πιστεῦσαι καὶ τοῖς παραλόγοις. M p. 156.

ἀεὶ γάρ τι τοῦ τῆς πολιτείας κόσμου στασιάζον- 4
τες παρέλυον, ὥσθ' ὑπὲρ ὧν τοὺς πολέμους πρὶν
τοὺς μεγίστους ἀνῃροῦντο, ταῦτ' ἐν τῷ χρόνῳ σύμ-
παντα ὡς εἰπεῖν οὐκ ἀστασιάστως μέν, οὐ μέντοι καὶ
χαλεπῶς κατακτήσασθαι. M ib.

ὅτι Πούπλιος, τῶν πολιτῶν [Ῥωμαίων] στασια- 5
ζόντων πρὸς ἀλλήλους, ὀλίγου τούτους συνήλλαξε· a. u. 386
Λικίνιον γὰρ Στόλωνα ἵππαρχον προσείλετο, ὄντα
δήμαρχον. ὅπερ καινοτομηθὲν τοὺς μὲν εὐπατρίδας
ἐλύπησε, τοὺς δὲ ἄλλους οὕτως ὑπηγάγετο ὥστε μη-
κέτι τῆς ὑπατείας τῷ ὑστέρῳ ἔτει ἀντιποιήσασθαι,
ἀλλ' ἐᾶσαι τοὺς χιλιάρχους αἱρεθῆναι. ἐκ γὰρ τού- 6
του καὶ ἐς τἄλλα ἀνθυπείξαντές γέ τινα ἀλλήλοις
ἴσως ἂν κατηλλάγησαν, εἰ μήπερ ὁ Στόλων ὁ δήμαρ-
χος τοιοῦτόν τι εἰπών, ὡς οὐκ ἂν πίοιεν εἰ μὴ φά-

γοιεν, ἀνέπεισεν αὐτοὺς μηδενὸς ἀφέσθαι, ἀλλ' ὡς καὶ ἀναγκαῖα πάντα ὅσα ἐνεχειρίσαντο κατεργάσασθαι. V p. 585.

30 *Δίων δὲ Κάσσιος Κοκκειανὸς ὁ τὰ Ῥωμαίων συν-*
a. u. 392 *τάξας ἐκ θεομηνίας φησὶ γενέσθαι χάσμα περὶ τὴν Ῥώμην καὶ μὴ ἐπιμύειν. χρησμοῦ δὲ δοθέντος ἐπιμύσαι τὸ χάσμα ἐὰν ὃ κράτιστον Ῥωμαίοις ἐμβάλωσιν ἐν αὐτῷ, Κούρτιός τις ἱππεὺς εὐγενής, οὐδενὸς ἄλλου συμβαλεῖν τὸν χρησμὸν δυναμένου, αὐτὸς ἑρμηνεύσας ἵππον ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον λέγειν, εὐθέως ἀνέβη τε τὸν ἵππον καὶ ὡς εἶχεν ἐλάσας ἡρωικῶς κατὰ τοῦ φρικώδους ἐκείνου βόθρου ἐφέρετο. καὶ εὐθέως κατενεχθέντος τὸ χάσμα ἐπέμυε (καὶ) οἱ λοιποὶ τῶν Ῥωμαίων ἄνωθεν ἄνθεσιν ἔβαλλον. κἀκ τούτου καὶ Κούρτιος ὁ λάκκος ἐκλήθη.* Io. Tzetz. schol. ad Exeg. Hom. Il. p. 136, 17. Conf. Suidas v. *Λίβερνος* et M p. 531.

2 *οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῷον θνητὸν οὔτ' ἄμεινον οὔτ' ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. ἢ οὐχ ὁρᾶτε ὅτι τὰ μὲν ἄλλα πάντα κάτω κέκυφε καὶ ἐς τὴν γῆν ἀεὶ βλέπει, πράττει δὲ οὐδὲν ὃ μὴ τροφῆς καὶ ἀφροδισίων ἔχεται; οὕτω καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως ἐς ταῦτα κατακέκριται.*
3 *μόνοι δὲ ἡμεῖς ἄνω τε ὁρῶμεν καὶ τῷ οὐρανῷ αὐτῷ ὁμιλοῦμεν, καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς γῆς ὑπερφρονοῦμεν, τοῖς δὲ δὴ θεοῖς αὐτοῖς ὡς καὶ ὁμοίοις οὖσιν ἡμῖν σύνεσμεν, ἅτε καὶ φυτὰ καὶ ποιήματα αὐτῶν οὐ γήινα ἀλλ' οὐράνια ὄντες· ὑφ' οὗ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους πρὸς τὰ ἡμέτερα εἴδη καὶ γράφομεν καὶ πλάττομεν· εἰ γὰρ δεῖ δή τι καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων, οὔτε θεὸς ἄλλο τι ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος καὶ διὰ τοῦτο*
4 *καὶ ἀθάνατος. ταῦτά τοι καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων*

ζῴων προφέρομεν· καὶ οὔτε τι πεζόν ἐστιν ὃ μὴ τάχει καταληφθὲν ἢ ἰσχύι δαμασθὲν ἢ καὶ τέχναις τισὶ συλληφθὲν δουλούμεθα, οὔτ' ἔνυδρον οὔτ' ἀεροπόρον, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ μὲν ἐκ τοῦ βυθοῦ μηδ' ὁρῶντες ἀνέλκομεν, τὰ δὲ καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μηδὲ ἐξικνούμενοι κατασύρομεν. M p. 532. Conf. Zonar. p. 92.

ὁ Μάλλιος τῷ βασιλεῖ μονομαχήσας Κελτῶν καὶ 31
τοῦτον καταβαλὼν τὸν νεκρὸν ἐσκύλευσε, καὶ τὸν a. u. 394
περὶ τὸν τράχηλον στρεπτὸν ἀνελόμενος, ὃς ἐπιχώριός ἐστι Κελτοῖς κόσμος, αὐτὸς περιέθετο, καὶ ἀπὸ τοῦδε Τορκουᾶτος πρὸς τῶν πολιτῶν ἐπεκλήθη, ὅπερ ἂν εἴη στρεπτοφόρος, καὶ τὴν ἐπίκλησιν ταύτην τοῖς ἀφ' ἑαυτοῦ κατέλιπε μνημεῖον τῆς ἀριστείας. M p. 530. Conf. Suidas v. *Τορκουᾶτος*.

ὅτι ὁ *Δίων* φησί "διόπερ που, καίπερ οὐκ εἰω- 32
θὼς ἐκβολαῖς τοῦ λόγου χρῆσθαι, ἄλλως τε ἐπεμνήσθην αὐτοῦ καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα προσέγραψα, ἵν' ἐπειδὴ λανθάνει τοὺς πολλοὺς ὁ χρόνος τῆς μετοικίσεως, ἐκφανέστερος ἐξ ἐκείνου γένηται." M p. 156.

ὅτι Ἀγυλλαῖοι ἐπειδὴ ᾔσθοντο τοὺς Ῥωμαίους 33
σφίσι πολεμῆσαι βουλομένους, πρέσβεις τε ἐς τὴν a. u. 401
Ῥώμην ἀπέστειλαν πρὶν καὶ ὁτιοῦν ψηφισθῆναι, καὶ εἰρήνης ἐπὶ τῷ ἡμίσει τῆς χώρας ἔτυχον. U p. 374.

ὅτι Οὐαλερίου μέλλοντος ἡγεμόνι τῶν Κελτῶν 34
μονομαχεῖν, κόραξ προσιζάνει τῷ δεξιῷ τούτου βρα- a. u. 405
χίονι καὶ ἀντιπρόσωπος τῷ Κελτῷ, τοῖς τε ὄνυξιν ἀμύττων τὸ πρόσωπον καὶ ταῖς πτέρυξι καλύπτων τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφύλακτον αὐτὸν τῷ Οὐαλερίῳ παρέδωκε. καὶ ὁ Οὐαλέριος Κορουῖνος ἐπεκλήθη· κόρουος γὰρ ὁ κόραξ. M p. 534. Conf. Suidas v. *ἀμύσσειν*.

35 ταῦτά τε καὶ ἄλλα τινὰ τοιουτότροπα προετείνοντο, οὐχ ὅτι καταπράξειν τι αὐτῶν ἤλπιζον, εὖ γάρ, εἴπερ τινὲς ἄλλοι, τὰ τῶν Ῥωμαίων φρονήματα ἠπίσταντο, ἀλλ᾽ ὅπως ἀποτυχόντες αὐτῶν πρόφασιν ἐγκλημάτων ὡς ἀδικούμενοι λάβωσιν. M p. 156.

2 Δίωνος ζ′ βιβλίῳ "καὶ διὰ τοῦτό σε δικαιώσω,
a. u. 414 ἵνα ὥσπερ τὸ τῆς ἀριστείας ἆθλον, οὕτω καὶ τὸ τῆς ἀνηκουστίας τίμημα ἀπολάβῃς." Bekk. Anecd. p. 133, 19. Conf. Zonaras p. 95, 17.

3 ὅτι Μάλλιος ὁ ὕπατος τὸν ἑαυτοῦ παῖδα μονομαχήσαντα Ποντίῳ τῷ Λατίνῳ καὶ καταβαλόντα τοῦτον ὡς μὲν ἀριστέα ἐστεφάνωσεν, ὡς δὲ ὑπερβάντα τὰ ἐξ αὐτοῦ τεταγμένα ἐπελέκισεν· ὃ δὴ σὺν ὠμότητι πραχθὲν εὐπειθεστάτους τοῖς ἄρχουσι Ῥωμαίους κατέστησεν. M p. 535.

4 ἦν μὲν δὴ παντὶ καταφανὲς ὅτι περισκοπήσαντες τὴν ἔκβασιν τῆς τύχης πρὸς τὸ κρατοῦν ἔστησαν. οὐ μὴν ἐξήλεγξεν αὐτοὺς ὁ Τορκουᾶτος, μή τι οἰδούντων σφίσιν ἔτι τῶν πρὸς τοὺς Λατίνους πραγμάτων νεωτερίσωσιν· οὐ γάρ τοι τὰ πάντα τραχύς, οὐδ᾽ οἷος ἐς τὸν υἱὸν ἐγένετο καὶ ἐς τἆλλα ἦν, ἀλλὰ καὶ εὔβουλος καὶ εὐπόλεμος ὡμολόγητο εἶναι, ὥστε καὶ πρὸς τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς τῶν ἐναντίων ὁμοίως λέγεσθαι ὅτι τό τε κράτος τοῦ πολέμου ὑποχείριον ἔσχε, καὶ εἰ καὶ τῶν Λατίνων ἡγεῖτο, πάντως ἂν αὐτοὺς νικῆσαι ἐποίησεν. M p. 157, et V p. 585.

5 γράφει δὲ Δοῦρις, Διόδωρος, καὶ Δίων ὅτι Σαυνιτῶν, Τυρρηνῶν, καὶ ἑτέρων ἐθνῶν πολεμούντων Ῥωμαίοις ὁ Δέκιος ὕπατος Ῥωμαίων, συστράτηγος ὢν Τορκουάτου, ἐπέδωκεν ἑαυτὸν εἰς σφαγήν, καὶ ἀνῃρέθησαν τῶν ἐναντίων ἑκατὸν χιλιάδες αὐθημερόν. Is. Tzetz. ad Lycophr. 1378.

ὅτι Ῥωμαίων Λατίνοις πολεμούντων, καὶ τοῦ 6
μάντεως εἰπόντος Ῥωμαίους νικᾶν εἰ ὁ ἕτερος τῶν
ὑπάτων χθονίοις ἑαυτὸν ἐπιδοίη δαίμοσι, Δέκιος ὁ
ὕπατος τὴν πολεμικὴν σκευὴν ἀποθέμενος καὶ τὴν
ἱερὰν ἐσθῆτα ἀναλαβὼν κατὰ τὸ καρτερικώτατον ἐσε-
λαύνει τῶν πολεμίων. καὶ ὁ μὲν πανταχόθεν βαλλό-
μενος θνήσκει, Ῥωμαίοις δὲ πρὸς τὸ εὐτυχὲς ὁ ἀγὼν
ἐτελεύτα. M p. 534.

ὅτι φησὶν ὁ Δίων "θαυμάζω μὲν γὰρ εἰ ὁ θάνα- 7
τος αὐτοῦ [Δεκίου] τὴν μάχην ἀνώρθωσε καὶ τοὺς
μὲν νικῶντας ἥττησε, τοῖς δὲ δὴ κρατουμένοις νίκην
ἔδωκεν, οὐ μὴν καὶ συμβαλεῖν ἔχω δι' ὃ τοῦτ' ἐγέ-
νετο. ὅταν μὲν γὰρ τὰ πραχθέντα τισὶν ἐπιλέξωμαι,
πολλὰ γὰρ ἤδη πολλοῖς τοιαῦτα συνενεχθέντα ἴσμεν,
οὐ δύναμαι τοῖς λεγομένοις ἀπιστῆσαι· ὅταν δὲ δὴ 8
τὰς αἰτίας αὐτῶν ἐκλογίσωμαι, καὶ πάνυ ἐς ἀπορίαν
καθίσταμαι· πῶς γὰρ ἂν καὶ πιστεύσειέ τις ἐκ τοι-
αύτης ἑνὸς ἀνδρὸς ἐπιδόσεως τοσοῦτο πλῆθος ἀν-
θρώπων ἔς τε τὴν σωτηρίαν ὁμοίως καὶ ἐς τὴν ἐπι-
κράτησιν μεταβαλέσθαι; καὶ ταῦτα μὲν ὅπῃ ποτὲ καὶ
δι' ἃς αἰτίας οὕτως ἔχει ζητεῖν ἄλλοις μελήσει." M
p. 157.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι καίπερ ἀχθόμενοι τῷ Τορκουάτῳ 9
διά τε τὸν υἱὸν αὐτοῦ οὕτως ὥστε καὶ τὰ .....τατα
τῶν ἔργων μαλλιανὰ ἀπ' αὐτοῦ ὀνομάσαι, καὶ διότι
καὶ τὰ ἐπινίκια τεθνηκότος μὲν ἐκείνου, τεθνηκότος
δὲ καὶ τοῦ συνάρχοντος, ἑώρτασεν, ὅμως ἐπειξαντός
ποτε ἑτέρου σφᾶς πολέμου καὶ αὖθις αὐτὸν ἐς τετάρ-
την ὑπατείαν προεχειρίσαντο. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνος
ἄρξαι ἔτ' αὐτῶν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐξωμόσατο εἰπὼν
ὅτι οὔτ' ἂν ἐγὼ ὑμῶν ἀνασχοίμην οὔθ' ὑμεῖς γ'
ἐμοῦ. M p. 157.

10 ὅτι ἀνθυπαγόμενοι τοὺς Λατίνους ἐς εὔνοιαν οἱ
a. u. 416 Ῥωμαῖοι τὴν πολιτείαν αὐτοῖς ἔδωκαν, ὥστε καὶ τῶν
ὁμοίων σφίσι μεταλαμβάνειν· ὧν γὰρ ἀπειλοῦσι τὸν
πόλεμον οὐ μετέδοσαν καὶ δι' ἃ τοσούτους κινδύνους
ὑπέστησαν, ταῦτα τότε κρατήσαντες αὐτῶν αὐτεπάγ-
γελτοι τούτοις ἐψηφίσαντο, τοὺς μὲν τῆς συμμαχίας,
τοὺς δὲ ἐπεὶ μηδὲν ἐνεόχμωσαν ἀμειβόμενοι. M p. 158.

11 ὅτι διαγνώμην πρὸς Πριουεννάτας ἐποιήσαντο οἱ
a. u. 426 Ῥωμαῖοι, ἐρωτήσαντες τί παθεῖν τοιαῦτα δρῶντες
ἄξιοι εἶεν· οἱ ἀπεκρίναντο θαρσούντως ὅτι ὅσα χρὴ
τοὺς ἐλευθέρους ὄντας τε καὶ ἐπιθυμοῦντας εἶναι.
πυθομένου τε αὖθις τοῦ ὑπάτου "καὶ τί ποιήσετε
ἐὰν τῆς εἰρήνης τύχητε;" ἔφασαν ὅτι, ἂν μὲν ἐπὶ
μετρίοις τισὶν αὐτὴν λάβωμεν, ἡσυχάσομεν, ἂν δὲ
ἀφόρητόν τι προσταχθῶμεν, πολεμήσομεν. θαυμά-
σαντες δὲ τὴν προθυμίαν οὐχ ὅπως τὰς σπονδὰς πολὺ
βελτίους σφίσι παρὰ τοὺς ἄλλους ἔδοσαν ... M ib.

36 [ἐκ τῆς δημηγορίας τοῦ πατρὸς Ῥούλλου.] ἀλλ'
a. u. 430 εὖ ἴσθι ὅτι αἱ μὲν ἀνήκεστοι ἐν τοῖς τοιούτοις τιμω-
ρίαι αὐτούς τε τοὺς δικαιουμένους προαπολλύουσι
δυνηθέντας ἂν ἀμείνους γενέσθαι καὶ τοὺς ἄλλους
οὐδὲν μᾶλλον σωφρονίζουσιν· ἡ γὰρ ἀνθρωπίνη φύ-
σις οὐκ ἐθέλει ἑαυτῆς πρὸς τὰς ἀπειλὰς ἐξίστασθαι,
2 ἀλλ' ἢ δέους τινὸς ἀνάγκῃ ἢ θάρσους ὕβρει ἀπειρίας
τε θρασύτητι καὶ ἐξουσίας προπετείᾳ, ἢ καθ' ἑτέ-
ραν τινὰ συντυχίαν, οἷα πολλὰ πολλοῖς καὶ παρ' ἐλ-
πίδα συμβαίνει, τοὺς μὲν οὐδὲ ἐνθυμουμένους τῶν
κολάσεων ἀλλ' ἀλογίστως αὐτῶν ἐς τὸ προκείμενον
φερομένους, τοὺς δὲ παρ' οὐδὲν αὐτὰς πρὸς τὸ τυ-
χεῖν ὧν ὀρέγονται ποιουμένους ἁμαρτάνειν ἀναπεί-
3 θει. αἱ δὲ ἐμμελεῖς φιλανθρωπίαι τἀναντία αὖ πάντα
διαπράττουσιν· ὑπὸ γὰρ τῆς ἐγκαίρου συγγνώμης

αὐτοί τε πολλάκις μεταβάλλονται, ἄλλως τε καὶ ὅταν
ἐξ ἀνδρείας καὶ μὴ κακουργίας, ἐκ φιλοτιμίας καὶ
μὴ πονηρίας τι ποιήσωσι, δεινὴ γάρ ἐστι καὶ δου-
λῶσαι καὶ σωφρονίσαι φρόνημα γενναῖον εὔλογος
φιλανθρωπία, καὶ τοὺς ἄλλους ἐθελοντὰς ἅτε καὶ τὸ
σεσωσμένον ὁρῶντας μεταρρυθμίζουσι· πείθεται γὰρ
πᾶς ἥδιον ἢ βιάζεται, καὶ ἑκούσιος ἀκούειν τοῦ νό-
μου βούλεται μᾶλλον ἢ ἀνάγκῃ, ὅτι τὸ μὲν αὐθαίρε-
τον ὡς καὶ οἰκεῖον σπουδάζει, τὸ δὲ ἐξ ἐπιτάγματος
ὡς καὶ ἀνελεύθερον ἀπωθεῖται. ἔτι τῆς μεγίστης καὶ 4
ἀρετῆς καὶ ἐξουσίας ἐστὶν ἔργον οὐ τὸ φονεῦσαί τινα,
τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ὑπὸ τῶν κακίστων καὶ ἀσθενεστά-
των πολλάκις γίγνεται, ἀλλὰ τὸ φείσασθαί τινος καὶ
τὸ σῶσαί τινα, ὃ μηδεὶς ἄλλος ἡμῶν ἄκοντός γέ σου
δύναται.

βούλομαι μὲν ἤδη πεπαῦσθαι λέγων· τό τε γὰρ 5
ψυχίδιόν μου κέκμηκε καὶ τὸ φθέγμα ἐνδίδωσι, τά
τε δάκρυα τὴν φωνὴν ἐνίσχει, καὶ ὁ φόβος τὸ στόμα
συνδεῖ. ἀλλ' οὐκ ἔχω πῶς ἀπαλλαγῶ· τὸ γὰρ πά-
θος ἂν γε μᾶλλον δόξῃ σοι μὴ δόξει ἐπί τι προφαι-
νόμενον οὐκ ἐπιτρέπει μοι σιωπῆσαι, ἀλλ' ὡς καὶ
παρὰ τοῦθ' ὅ, τι ποτ' ἂν τελευταῖον εἴπω τῆς σωτη-
ρίας μοι τοῦ παιδὸς ἐσομένης, ἀναγκάζει με πλείω
ὥσπερ ἐν εὐχαῖς λαλεῖν. M p. 159.

τό τε γοῦν ὄνομα καὶ τὸ σχῆμα τῆς ἀρχῆς ἧς πε- 6
ριεβέβλητο ὤκνει καταλῦσαι, καὶ ἐπειδὴ ἔμελλε διὰ
Ῥοῦλλον φείσεσθαι, τὴν γὰρ σπουδὴν τοῦ δήμου
ἑώρα, ἐκείνῳ τε ἐπὶ πλεῖον ἀντισχὼν χαρίσασθαι καὶ
τόπον ἑαυτῷ ἐπιτρέψαι μᾶλλον ὥστε ἐξαρκῇ τῷ αὐτῷ
συγγνοὺς ἐλελήθη. τό τε οὖν πρόσωπον ἐπιστρέψας
καὶ τὸν δῆμον δριμὺ ὑποβλέψας τὴν φωνὴν ἐνέτεινε
καὶ εἶπε ... καὶ σιωπὴ μὲν ἦν, οὐ μὴν καὶ ἡσύχαζον, 7

ἀλλ᾽ οἷόν τι φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίγνεσθαι, αὐτῷ τε ἐπιστένοντες καὶ πρὸς ἀλλήλους τονθορύζοντες ἓν μὲν οὐδὲν λαλοῦντες ἐξηκούοντο, σωθῆναι δὲ δὴ τὸν ἵππαρχον ἐπιθυμεῖν ὑπωπτεύοντο. ἰδὼν δὲ ταῦθ᾽ ὁ Παπίριος καὶ φοβηθεὶς μὴ καὶ νεοχμώσωσί τι, τοῦ τε πάνυ ἀρχικοῦ, ὅπερ ἐς ἐπανόρθωσιν αὐτῶν ἐπὶ μεῖζον τοῦ καθήκοντος προσεπεποίητο, ὑφῆκε, καὶ τὰ λοιπὰ μετριάζων ἔς τε φιλίαν ἑαυτοῦ καὶ προθυμίαν αὖθις σφᾶς ἀντικατέστησεν, ὥστε συμβαλόντας τοῖς ἐναντίοις ἀνδρίσασθαι. M p. 160.

8 ὅτι νικηθέντες οἱ Σαυνῖται ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπεκηρυκεύσαντο τοῖς ἐν τῇ πόλει Ῥωμαίοις, τούς τε αἰχμαλώτους, ὅσους εἶχον αὐτῶν, πέμψαντές σφισι, καί τινος Παπίου, ἀνδρὸς ἔς τε τὰ πρῶτα τῶν παρ᾽ αὐτοῖς ἀξιουμένου καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πολέμου πᾶσαν φερομένου, τήν τε οὐσίαν καὶ τὰ ὀστᾶ, ἐπειδὴ φθάσας ἑαυτὸν προαπεχρήσατο, διαρρίψαντες. οὐ μέντοι καὶ ἔτυχον τῆς εἰρήνης· ἄπιστοί τε γὰρ δόξαντες εἶναι, καὶ πρὸς τὰς συμφορὰς ἐς παράκρουσιν τοῦ ἀεὶ κρατοῦντός σφων σπένδεσθαι, οὐχ εὕροντό τι συμβατικόν, ἀλλὰ καὶ ἄσπονδόν σφισι τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν. οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι, καίτοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες, ἀκηρυκτὶ πολεμεῖν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. U p. 374.

9 ὅτι Σαυνῖται Ῥωμαίους αὐλῶσι στενοῖς ἀπολα-
a. u. 433 βόντες ἐς διαλλαγὰς ἐλθεῖν αἰσχρὰς ἠνάγκασαν, γυμνοὺς ὅπλων ζυγῷ καθ᾽ ἕκαστον ὑποδυομένους ἀφιέντες. ἡ δὲ πόλις τὰς μὲν τοιαύτας σπονδὰς διέλυσε, τοὺς δὲ ταύτας ποιησαμένους ὑπάτους τοῖς πολεμίοις ἐκδίδωσιν, ἐς ἐκείνους τὸ τῆς παρασπονδήσεως ἄγος ἀποτριβομένη. M p. 535.

10 πολλὰ μὲν δὴ οὖν καὶ ἄλλα τοῦ ἀνθρωπείου γέ-

νους θαυμάσειεν ἄν τις, οὐχ ἥκιστα δὲ τὰ τότε γενόμενα· οἵ τε γὰρ Ῥωμαῖοι ὑπεραυχήσαντες, ὥστε μήτε κήρυκα ἔτι ἐπ' εἰρήνῃ παρὰ τῶν Σαυνιτῶν προσδέχεσθαι ψηφίσασθαι καὶ προσελπίσαι καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν, παθήματι δεινῷ περιέπεσον καὶ ἐν αἰσχύνῃ οἵᾳ οὐπώποτε δὴ ἐγένοντο, καὶ ἐκεῖνοι ἄλλως τε καὶ ὑπερδείσαντες καὶ ἐν μεγάλῃ συμφορᾷ τὸ μὴ σπείσασθαι ποιησάμενοι πανσυδίᾳ τε τὸ στρατόπεδον αὐτῶν ἐξώγρησαν καὶ πάντας ὑπὸ τὸν ζυγὸν ὑπήγαγον· ἐς τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ τύχη περιέστη. M p. 161.

αἱ εὐεργεσίαι ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον προ- 11
αιρέσει εἰσί, καὶ οὔθ' ὑπ' ἀγνοίας, οὐκ ὀργῆς, οὐκ ἀπάτης, οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων γίνονται, ἀλλ' αὐθαίρετοι παρ' ἑκουσίας καὶ προθύμου τῆς ψυχῆς ἐκτελοῦνται· καὶ διὰ ταῦτα χρὴ τοὺς μὲν πλημμελήσαντάς τι ἐλεεῖν, νουθετεῖν, παιδεύειν, φιλεῖν, ἀμείβεσθαι ... καὶ ὅταν γε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἑκάτερον γένηται, πολύ που μᾶλλον τοῖς ἤθεσιν ἡμῶν προσήκει τῶν ἀμεινόνων μνημονεύειν ἢ τῶν ἀτοπωτέρων. M p. 535.

ὅτι αἱ διαφοραὶ εὐεργεσίαις παύονται· καὶ ὅσῳ 12
ἄν τις ἐπὶ μεῖζον ἔχθρας ἐλθὼν σωτηρίας ἀντὶ τιμωρίας παρὰ δόξαν τύχῃ, πολὺ μᾶλλον ἐκείνην τε ἑκὼν καταλύει καὶ ταύτης ἄσμενος ἡττᾶται· ὅσῳ τε τῶν ἄλλως πως διενεχθέντων οἱ ἐκ φιλίας ἐς ἔχθραν χωρήσαντες μισοῦσιν ἀλλήλους, τόσῳ πλεῖον καὶ τῶν ἄλλως πως εὐεργετηθέντων οἱ ἐκ διαφορᾶς εὖ παθόντες φιλοῦσι τοὺς εὖ πεποιηκότας. καὶ Ῥωμαῖοι οὖν βούλονται μὲν καὶ μάλα πολέμῳ κρατιστεύειν, προσέτι δὲ δὴ καὶ ἀρετὴν τιμῶσι καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀμφοτέροις ἠναγκασμένοι τῇ τῆς ψυχῆς γενναιότητι

τὸ κρατεῖν ἐπικερδαίνουσι, σπουδάζοντες ἀεὶ τὰ ὅμοια τοῖς ὁμοίοις καὶ καθ' ὑπερβολὰς ἀμύνεσθαι. M ib.

13 μέγα μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῷ τοὺς ἀδικήσαντάς τι ἀμύνασθαι δεῖ φρονεῖν, μείζω δὲ δόξαν ἐπὶ τῷ τοὺς εὐεργετήσαντάς τι ἀμείβεσθαι ἔχειν. M p. 536.

14 ὅτι πεφύκασι πάντες ἄνθρωποι πλέον ἀλγεῖν ᾧ ἂν ἀτιμασθῶσιν ἢ χαίρειν ἐφ' οἷς ἂν εὐεργετηθῶσι, καὶ ῥᾷόν γε ἐπεξέρχονται τοῖς τι λυπήσασί σφας ἢ ἀνθυπουργοῦσι τοῖς εὖ ποιήσασι, τήν τε κακοδοξίαν τοῦ τὸν σώσαντα μὴ δι' εὐνοίας ποιήσασθαι παρ' οὐδὲν πρὸς τὰ συμφέροντα αὐτῶν τιθέμενοι, καὶ τῷ θυμουμένῳ καὶ παρὰ τὸ λυσιτελοῦν σφῶν χαριζόμενοι.

τοιαῦτα αὐτοῖς παρά τε τῆς ἐμφύτου φρονήσεως καὶ παρὰ τῆς ἐκ τοῦ γήρως ἐμπειρίας, οὐ τὸ αὐτίκα κεχαρισμένον ἀλλὰ τὸ ἔπειτα ἀλγεινὸν προσκοπῶν, παρῄνεσεν. M p. 162.

15 ὅτι οἱ Καπυηνοὶ τῶν Ῥωμαίων ἡττηθέντων καὶ ἐς Καπύην ἐλθόντων οὔτ' εἶπον αὐτοὺς δεινὸν οὐδὲν οὔτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τροφὴν καὶ ἵππους αὐτοῖς ἔδωκαν καὶ ὡς κεκρατηκότας ὑπεδέξαντο· οὓς γὰρ οὐκ ἂν ἐβούλοντο διὰ τὰ προγεγονότα σφίσιν ὑπ' αὐτῶν νενικηκέναι, τούτους κακοτυχήσαντας ἠλέησαν.

16 οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τὰ πεπραγμένα ἤκουσαν, ἄποροι πανταχόθεν ἐγένοντο, μήθ' ὅπως ἡσθῶσι τῇ τῶν στρατιωτῶν σωτηρίᾳ μήθ' ὅπως ἀχθεσθῶσιν ἔχοντες· πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν τῆς αἰσχύνης ὑπερήλγουν, ἀπαξιοῦντες ἄλλως τε τοῦτο καὶ ὑπὸ τῶν Σαυνιτῶν πεπονθέναι, καὶ ἐβούλοντο ἂν πάντας αὐτοὺς ἀπολωλέναι, ἐκλογιζόμενοι δὲ ὅτι, εἴπερ τι τοιοῦτον συνεβεβήκει σφίσι, κἂν περὶ τοῖς λοιποῖς

ἅπασιν ἐκινδύνευσαν, οὐκ ἀκουσίως ἤκουον ὅτι ἐσώθησαν. M ib.

ὅτι τῆς σωτηρίας τῆς ἑαυτῶν πᾶσιν ἀνθρώποις 17
καὶ ἀναγκαῖον καὶ ἀνεμέσητόν ἐστι προνοεῖσθαι, κἂν ἐν κινδύνῳ τινὶ καταστῶσι, πᾶν ὁτιοῦν ὥστε σωθῆναι πράττειν. M p. 163.

ὅτι συγγνώμη καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρὰ ἀνθρώπων δίδοται τοῖς ἀκούσιόν τι πράξασιν. ib.

Δίων η' βιβλίῳ "καὶ προσποιοῦμαι τὸ ἀδίκημα 18
καὶ ὁμολογῶ τὴν ἐπιορκίαν." Bekk. Anecd. p. 165, 13. Δίωνος η' βιβλίῳ· "ἦν γὰρ καὶ πάνυ αὐτὸς ἑαυτῷ πρὸς πάντα τὰ τοιαῦτα ἀρκῶν." ib. p. 124, 1.

ὅτι οἱ Σαυνῖται ὁρῶντες μήτε τὰς συνθήκας σφίσι 19
τηρουμένας μήτε ἄλλην χάριν ἀποδιδομένην, ἀλλ' ὀλίγους ἀντὶ πολλῶν ἐς παραγωγὴν τῶν ὅρκων ἐκδιδομένους, δεινῶς ἠγανάκτησαν, ἐπεθείαζόν τέ τινα τοὺς θεοὺς ἐπιβοώμενοι καὶ τὰς πίστεις αὐτῶν προφερόμενοι καὶ ἀπῄτουν τοὺς ἁλόντας, ἐκέλευόν τε αὐτοὺς ἐς τὸ αὐτὸ ζυγὸν γυμνοὺς ἐσελθεῖν οὗπερ ἐλεηθέντες ἀφείθησαν, ἵνα καὶ τῷ ἔργῳ μάθωσι τοῖς ἅπαξ ὁμολογηθεῖσιν ἐμμένειν. καὶ ἀπέπεμψαν τοὺς 20
ἐκδοθέντας, εἴτ' οὖν ὅτι οὐκ ἠξίωσάν σφας μηδὲν ἠδικηκότας ἀπολέσαι, ἢ ὅτι τῷ δήμῳ τὴν ἐπιορκίαν προσάψαι ἠθέλησαν καὶ μὴ δι' ὀλίγων ἀνδρῶν κολάσεως τοὺς ἄλλους ἀπολῦσαι. ταῦτ' ἔπραξαν ἐλπίσαντες ἐκ τούτων ἐπιεικές τι εὑρήσεσθαι. M p. 163.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Σαυνίταις οὐχ ὅτι χάριν τινὰ 21
τῆς γοῦν τῶν ἐκδοθέντων σωτηρίας ἔσχον, ἀλλ' ὥσπερ τι δεινὸν ἐκ τούτου παθόντες ὀργῇ τε τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο καὶ κρατήσαντες τὰ αὐτὰ αὐτοὺς ἀντειργάσαντο· τὸ γὰρ δίκαιον οὐκ ἐκ τοῦ ὁμοίου τῷ νομιζομένῳ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ὡς πλήθει κρίνεται,

οὐδ' ἀνάγκη τίς ἐστι νικᾶν τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλ' ὁ πόλεμος αὐτοκράτωρ ὢν τά τε ἄλλα πρὸς τὸ τοῦ κρατοῦντος συμφέρον τίθεται καὶ τὴν τοῦ δικαίου νόμισιν ἐς τοὐναντίον πολλάκις περιίστησιν. M ib.

22 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Σαυνιτῶν κρατήσαντες τοὺς αἰχμαλώτους ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀνθυπήγαγον, ἐξαρκεῖν σφισι νομίσαντες τὴν τῆς ὁμοίας αἰσχύνης ἀνταπόδοσιν. οὕτω μὲν ἡ τύχη πρὸς τἀναντία τοῖς ἀμφοτέροις ἐς βραχύτατον περιστᾶσα, καὶ τοὺς Σαυνίτας ὑπ' αὐτῶν τῶν ὑβρισθέντων τὰ αὐτὰ ἀντιποιήσασα, διέδειξε καὶ ἐν τούτῳ τὸ ὅλον αὐτὴ δυναμένη. M p. 164.

23 ὅτι ὁ Παπίριος στρατεύσας ἐπὶ τοὺς Σαυνίτας
a. u. 435 καὶ καταστήσας αὐτοὺς ἐς πολιορκίαν προσήδρευέ σφισι. κἀν τούτῳ ὀνειδίσαντός τινος αὐτῷ ὅτι οἴνῳ πολλῷ ἐχρῆτο, ἔφη ὅτι τὸ μὲν μὴ εἶναί με μεθυστικὸν παντί που δῆλον ἔκ τε τοῦ πρωιαίτατά με ὀρθρεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ ὀψιαίτατα καταδαρθάνειν ἐστίν· διὰ δὲ τὸ τὰ κοινὰ ἀεὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ὁμοίως ἐν φροντίδι ποιεῖσθαι, καὶ ὑπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ῥᾳδίως ὕπνου λαχεῖν, τὸν οἶνον κατακοιμήσοντά με παραλαμβάνω. M ib.

24 ὅτι ὁ αὐτὸς ἐφοδεύων ποτὲ τὰς φυλακὰς καὶ μὴ εὑρὼν τὸν Πραινεστίνων στρατηγὸν ἐν τῇ τάξει ὄντα ἠγανάκτησεν, εἶτα μεταπεμψάμενος αὐτὸν ἐκέλευσε τῷ ῥαβδούχῳ τὸν πέλεκυν προχειρίσασθαι· ἐκπλαγέντος δὲ αὐτοῦ πρὸς τοῦτο καὶ καταδείσαντος, τῷ τε φόβῳ αὐτοῦ ἠρκέσθη καὶ οὐδὲν ἔτι δεινὸν αὐτὸν ἔδρασεν, ἀλλὰ ῥίζας τινὰς παρὰ τὰ σκηνώματα οὔσας ἐκκόψαι τῷ ῥαβδούχῳ, ἵνα μὴ τοὺς παριόντας λυπῶσι, προσέταξεν. M ib.

ὅτι αἱ εὐπραγίαι οὐ πάνυ τι πολλοῖς παραμένου- 25
σιν, ἀλλὰ καὶ συχνοὺς ἐς ἀφυλαξίαν παραγαγοῦσαι
φθείρουσιν. M p. 165.

ὅτι Παπίριον δικτάτωρα προεβάλοντο οἱ ἐν τῷ 26
ἄστει, καὶ δείσαντες μὴ ὁ Ῥοῦλλος οὐκ ἐθελήσῃ αὐ- a. u. 445
τὸν διὰ τὰ συμβάντα οἱ ἐν τῇ ἱππαρχίᾳ εἰπεῖν, ἔπεμ-
ψαν πρὸς αὐτὸν δεόμενοι τὰ κοινὰ πρὸ τῆς ἰδίας
ἔχθρας προτιμῆσαι. καὶ ὃς τοῖς μὲν πρέσβεσιν οὐδὲν
ἀπεκρίνατο, ἐπειδὴ δὲ νὺξ ἐγένετο, νυκτὸς γὰρ πάν-
τως ἐκ τῶν πατρίων τὸν δικτάτωρα ἔδει λέγεσθαι,
εἶπέ τε αὐτὸν καὶ εὔκλειαν ἐκ τούτου μεγίστην ἔλα-
βεν. V p. 585.

ὅτι Ἄππιος ὁ τυφλὸς καὶ Οὐολούμνιος διεφέροντο 27
πρὸς ἀλλήλους· ἀφ' οὗπερ Οὐολούμνιος, τοῦ Ἀππίου a. u. 458
προενεγκόντος ποτὲ αὐτῷ ἐν ἐκκλησίᾳ ὅτι σοφώτερος
ὑφ' ἑαυτοῦ γεγονὼς οὐδεμίαν οἱ χάριν εἰδείη, αὐτὸς
μὲν καὶ γεγονέναι οὕτω σοφώτερος καὶ ὁμολογεῖν
τοῦτ' ἔφη, ἐκεῖνον δὲ μηδὲν πρὸς τὰ τοῦ πολέμου
πράγματα ἐπιδεδωκέναι. M p. 165.

ὅτι ὁ ὅμιλος περὶ τῆς μαντείας παραχρῆμα μὲν 28
οὔθ' ὅπως πιστεύσῃ οὔθ' ὅπως ἀπιστήσῃ αὐτῷ εἶ-
χεν· οὔτε γὰρ ἐλπίζειν πάντα ἐβούλετο, ὅτι μηδὲ
γενέσθαι πάντα ἤθελεν, οὔτ' αὖ ἀπιστεῖν ἅπασιν
ἐτόλμα, ὅτι νικῆσαι ἐπεθύμει, ἀλλ' οἷα ἐν μέσῳ τῆς
ταραχῆς καὶ τοῦ φόβου ὢν χαλεπώτατα διῆγεν. συμ-
βάντων δ' αὐτῶν ὡς ἑκάστων καὶ τὴν ἑρμήνευσίν
σφισιν ἐκ τῆς τῶν ἔργων πείρας ἐφήρμοσαν, καὶ αὐ-
τὸς σοφίας τινὰ δόξαν ἐς τοῦ ἀφανοῦς τὴν πρόγνω-
σιν προσποιεῖσθαι ἐπεχείρει. M ib. Conf. Zonaras
p. 101, 18.

ὅτι οἱ Σαυνῖται ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τοῖς γεγο- 29
νόσι, καὶ ἀπαξιώσαντες ἐπὶ πολὺ ἡττᾶσθαι, πρὸς

ἀποκινδύνευσιν καὶ πρὸς ἀπόνοιαν ὡς ἤτοι κρατήσοντες ἢ παντελῶς ἀπολούμενοι ὥρμησαν, καὶ τήν τε ἡλικίαν πᾶσαν ἐπελέξαντο, θάνατον μὲν προειπόντες ὅστις ἂν αὐτῶν οἴκοι καταμένῃ, καὶ ὅρκοις σφᾶς φρικώδεσι πιστωσάμενοι μήτ' αὐτόν τινα ἐκ μάχης φεύξεσθαι καὶ τὸν ἐπιχειρήσοντα τοῦτο ποιῆσαι φονεύσειν. M ib.

30 ὅτι πυθόμενοι οἱ Ῥωμαῖοι ὅτι ὁ ὕπατος Φάβιος
a. u. 462 ἡττήθη ἐν τῷ πολέμῳ δεινῶς ἠγανάκτησαν καὶ τοῦτον μεταπέμψαντες εὔθυνον. κατηγορίας τε αὐτοῦ πολλῆς ἐν τῷ δήμῳ γενομένης, καὶ γὰρ τῇ τοῦ πατρὸς δόξῃ ἐπὶ πλεῖον τῶν ἐγκλημάτων ἐβαρύνετο, ἐκείνῳ μὲν οὐδεὶς λόγος ἐδόθη, ὁ δὲ γέρων ὑπὲρ τοῦ παιδὸς οὐκ ἀπελογήσατο, καταριθμήσας δὲ τά τε ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν προγόνων ἔργα, καὶ προσυποσχόμενος μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν πράξειν (τὸν υἱόν addit Zonaras p. 106, 1), τῆς τε ὀργῆς σφας παρέλυσεν, ἄλλως τε καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ υἱέος προβαλόμενος,
31 καὶ συνεξελθὼν εὐθὺς αὐτῷ μάχῃ τοὺς Σαυνίτας καὶ πρὸς τὴν νίκην ἐπηρμένους κατέβαλε, καὶ τὸ στρατόπεδον καὶ λείαν πολλὴν εἷλεν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διὰ τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐμεγάλυνον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἐς τὸ ἔπειτα ἀντὶ ὑπάτου ἄρξαι ἐκέλευσαν, ὑποστρατήγῳ καὶ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτῷ διῴκει καὶ διῆγεν οὐδὲν τοῦ γήρως φειδόμενος, καὶ τά γε συμμαχικὰ προθύμως οἱ, μνήμῃ τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ἔργων, συνήρετο· οὐ μέντοι καὶ ἔνδηλος ἦν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα ποιούμενος, ἀλλ' ὥσπερ ὄντως ἔν τε συμβούλου καὶ ἐν ὑπάρχου μέρει τῷ παιδὶ συνὼν αὐτός τε ἐμετρίαζε καὶ τὴν δόξαν τῶν ἔργων προσετίθει. V p. 585.

ὅτι οἱ σὺν τῷ Ἰουνίῳ στρατιῶται ἅμα τῷ Πο- 32
στουμίῳ ἐξελθόντες κατὰ τὴν ὁδόν τε ἐνόσησαν καὶ a. u. 463
ἐδόκουν διὰ τὴν τοῦ ἄλσους τομὴν πονεῖσθαι. ἐπ' οὖν τούτοις ἀνακληθεὶς ἐν ὀλιγωρίᾳ κἀνταῦθα αὐτοὺς ἐποιήσατο, λέγων (ὅτι ἡ βουλὴ) τῶν ἰδιωτῶν ἀλλ' (οὐ τῶν ὑπάτων ἄρχει) καὶ εἶναί γε ὥς γε τὸ πᾶν ἀφθονέσ|τερον μένοντας (tres voculae καὶ ὁ τῶν sequi videntur) ἀνδρῶν πολλ(ῆς) τῆς φιλοτιμί|ας πάντα Φαβρίκιος τοῖς διότι πᾶν ἐχθρῶν τοῖς δια τι πᾶν ἐς| τὰ πράγματα τιμώμενον τήν τε ἄλλην ἀρετὴν πᾶσαν ἤσκηκε καὶ πρός | τινα φάσι μὲν διειργασμένον ἔστιν ὑπὸ τοῦ πολίτου φιλμεστος (sic) ἢ ὑπὸ | ....

ὅτι Κούριος ... τὰ πεπραγμένα μὲν | .. λογιζό- 37
μενος ἔφη ὅτι γῆν μὲν (κατεστρεψάμην) τοσαύτην ὥστε | .... (reliqua prorsus oblitterata.) εἰσηγουμένων τῶν δημάρχων ... πολλάκις ...... τῶν δὲ ... δυνατοῖς ἢ τοῦτον ...... καὶ ἐκείνους τοὺς ... ετες ἱκονίσασθαι καὶ ἐν μὲν τῷ παραχρῆμα οἵ τ' ἀσθενέστεροι ἦσαν ... καὶ τοῦ παντὸς ἁμαρτήματος ... προσεκ...το καὶ οἱ εὐπορώτεροι θαρσήσαντες ὡς οὐδέτερον ἀναγκασθήσονται ἤχθρ ... ἐπειδὴ δὲ ἐνίσχειν τὸ μεταστάντι ἔμελλε, ἐς τοὐναντίον ἀμφοτέροις αὐτοῖς περιέστη· τοῖς τε γὰρ ὀφείλουσιν οὐδέτερον, ἔτ' αὐτῶν ἐξήρκεσε, καὶ τοῖς δυνατοῖς ἀγαπητὸν εὐδοκεῖν .. ειωθ .. καὶ τῶν ἀρχαίων στερηθεῖεν. οὔτ' οὖν ἐν τῷ παρόντι ... διεκρίθη καὶ μετὰ τούτων ἐπὶ μακρότερον ἐς τὸ ... συνέβαλλεν ἀλλήλοις· οὐκ ἀλλοῖον
δὲ ἐν τῷ καθεστῶτι προσώπῳ ἐποίουν. τελευτῶντες 2
οὖν οὐδ' ἐθελόντων τῶν δυνατῶν πολλῷ πλείω τῶν κατ' ἀρχὰς ἐλπισθέντων σφίσιν ἀφεῖναι συνηλλάγησαν, ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον εἴκοντας αὐτοὺς ἑώρων, ἐπὶ πλέον ὡς καὶ δικαιώματί τινι περιγινόμενοι ἐθρασύ-

νοντο, καὶ διὰ τοῦτο τά τε ἀεὶ συγχωρούμενα αὐτοῖς ὡς καὶ ἀναγκαῖα παρὰ μικρὸν ἐτίθεντο καὶ ἑτέρων ἐπωρέγοντο, ἐπιβασίαν ἐς ταῦτα τὸ τινῶν ἤδη τετυχηκέναι ποιούμενοι. M p. 167.

38 *ὅτι ὡς εἶδον οἱ ἐναντίοι καὶ ἕτερον στρατηγὸν ἐλθόντα, τοῦ μὲν κοινοῦ τῆς στρατείας σφῶν ἠμέλησαν, τὴν δὲ ἰδίαν ἕκαστοι σωτηρίαν διεσκόπουν, οἷά που φιλοῦσι ποιεῖν οἱ μήτε ἐξ ὁμοφύλων συνιόντες μήτ' ἀπὸ κοινῶν ἐγκλημάτων στρατεύοντες μήτ' ἄρχοντα ἕνα ἔχοντες· ἐν μὲν γὰρ ταῖς εὐπραγίαις συμφωνοῦσιν, ἐν δὲ δὴ ταῖς συμφοραῖς τὸ καθ' ἑαυτὸν*
2 *ἕκαστος μόνον προορᾶται. καὶ ὥρμησαν ἐς φυγήν, ἐπειδὴ συνεσκότασε, μηδὲν ἀλλήλοις ἐπικοινωνήσαντες· ἀθρόοι μὲν γὰρ οὔτ' ἂν βιάσασθαι οὔτ' ἂν λαθεῖν τὴν ἀπόδρασιν ἐνόμισαν, ἂν δὲ αὐτοὶ ἰδίᾳ ἕκαστοι καὶ ὡς ᾤοντο μόνοι ἀπίωσι, ῥᾷόν που διαπεσεῖσθαι. καὶ οὕτω τῷ οἰκείῳ ἕκαστος αὐτῶν δόξουσι ὅτι ἀσφαλέστατα τὴν φυγὴν ποιησάμενοι* ... M p. 167.

39 *ὅτι πυθομένων τῶν Ῥωμαίων ὡς Ταραντῖνοι καὶ ἄλλοι τινὲς πόλεμον ἀρτύουσι κατ' αὐτῶν, καὶ πρεσβευτὴν Φαβρίκιον ἐς τὰς πόλεις τὰς συμμαχίδας, ὅπως μηδὲν νεωτερίσωσι, στειλάντων, ἐκεῖνόν τε συνέλαβον, καὶ πέμψαντες πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς καὶ Ὀμβρικοὺς καὶ Γαλάτας συχνοὺς αὐτῶν, τοὺς μὲν παραχρῆμα τοὺς δ' οὐ πολλῷ ὕστερον, προσαπέστησαν.* U p. 375.

2 *ὅτι τοῦ Δολοβέλλου περαιουμένοις τὸν Τίβεριν*
a. u. 471 *ἐπιθεμένου τοῖς Τυρρηνοῖς ὁ ποταμὸς αἵματός τε καὶ σωμάτων ἐπληρώθη, ὡς τοῖς κατὰ τὴν πόλιν Ῥωμαίοις τὴν ὄψιν τοῦ ποταμίου ῥείθρου σημᾶναι τὸ πέρας τῆς μάχης πρὶν ἀφικέσθαι τὸν ἄγγελον.* M p. 536.

*ὅτι ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν Τιβέρεως μέχρι Ῥώμης στά-
διοι ναυσίποροι ιη΄.* M ib.

ὅτι οἱ Ταραντῖνοι, καίπερ τὸν πόλεμον αὐτοὶ 3
*παρασκευάσαντες, ὅμως ἐν σκέπῃ φαβρίου ἦσαν· οἱ
γὰρ Ῥωμαῖοι ᾐσθάνοντο μὲν τὰ πραττόμενα ὑπ᾽ αὐ-
τῶν, οὐ μὴν καὶ προσεποιοῦντο διὰ τὰ παρόντα σφίσι.
μετὰ δὲ δὴ τοῦτο νομίσαντες γὰρ μὴ διαρκεῖν ἢ πάν-
τως γὰρ λανθάνειν, ὅτι μηδ᾽ ἔγκλημα ἐλάμβανον,
ἐπὶ πλεῖον ἐξύβρισαν καὶ ἄκοντας αὐτοῖς τοὺς Ῥω-
μαίους ἐξεπολέμωσαν, ὥστε καὶ ἐπαληθεῦσαι ὅτι αἱ
εὐπραγίαι, ἐπειδὰν ἔξω τοῦ συμμέτρου τισὶ γένων-
ται, συμφορῶν σφισιν αἴτιαι καθίστανται· προάγου-
σαι γὰρ αὐτοὺς ἐς τὸ ἔκφρον, οὐδὲ γὰρ ἐθέλει τὸ
σῶφρον τῷ χαύνῳ συνεῖναι, τὰ μέγιστα σφάλλουσιν,
ὥσπερ που καὶ ἐκεῖνοι ὑπερανθήσαντες ἀντίπαλον τῆς
εὐπραγίας κακοπραγίαν ἀντέλαβον.* M p. 168 et 536.

Δίων θ΄ βιβλίῳ "Λούκιος Οὐαλέριος ναυαρχῶν 4
τε Ῥωμαίοις καὶ σταλείς ποι ὑπ᾽ αὐτῶν." Bekk. Anecd. a. u. 472
p. 158, 25.

ὅτι ὁ Λούκιος ἀπεστάλη παρὰ Ῥωμαίων ἐς Τάραντα. 5
*οἱ δὲ Ταραντῖνοι Διονύσια ἄγοντες, καὶ ἐν τῷ θεά-
τρῳ διακορεῖς οἴνου τὸ δείλης καθήμενοι, πλεῖν ἐπὶ
σφᾶς αὐτὸν ὑπετόπησαν, καὶ παραχρῆμα δι᾽ ὀργῆς,
καί τι καὶ τῆς μέθης αὐτοὺς ἀναπειθούσης, ἀντα-
νήχθησαν, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μήτε χεῖρας ἀν-
ταιρομένῳ μήθ᾽ ὅλως πολέμιόν τι ὑποτοπουμένῳ κα-
τέδυσαν κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πολλούς. πυθόμενοι* 6
*δὲ ταῦθ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι χαλεπῶς μέν, ὥσπερ οὖν εἰκός,
ἔφερον, οὐ μὴν καὶ στρατεῦσαι ἐπ᾽ αὐτοὺς εὐθὺς
ἠθέλησαν. πρέσβεις μέντοι, τοῦ μὴ κατασεσιωπηκέ-
ναι δόξαι κἀκ τούτου θρασυτέρους αὐτοὺς ποιῆσαι,
ἔστειλαν. καὶ αὐτοὺς οἱ Ταραντῖνοι οὐχ ὅπως καλῶς*

*ἐδέξαντο, ἢ τρόπον γέ τινα ἐπιτήδειων ἀποκρινάμε-
νοι ἀπέπεμψαν, ἀλλ' εὐθύς, πρὶν καὶ λόγον σφίσι
δοῦναι, γέλωτα τά τε ἄλλα καὶ τὴν στολὴν αὐτῶν
7 ἐποιοῦντο. ἦν δὲ ἡ ἀστική, ᾗ κατ' ἀγορὰν χρώμεθα·
ταύτην γὰρ ἐκεῖνοι, εἴτ' οὖν σεμνότητος ἕνεκα εἴτε
καὶ διὰ δέος, ἵν' ἔκ γε τούτου αἰδεσθῶσιν αὐτούς,
ἐσταλμένοι ἦσαν. κατὰ συστάσεις τε οὖν κωμάζον-
τες ἐτώθαζον, καὶ γὰρ καὶ τότε ἑορτὴν ἦγον, ὑφ' ἧς
καίτοι μηδένα χρόνον σωφρονοῦντες ἔτι καὶ μᾶλλον
ὕβριζον, καὶ τέλος προσστάς τις τῷ Ποστουμίῳ καὶ
κύψας ἑαυτὸν ἐξέβαλε καὶ τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ ἐκηλί-
8 δωσε. θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ παρὰ πάντων τῶν ἄλ-
λων γενομένου, καὶ τὸν μὲν ἐπαινούντων ὥσπερ τι
θαυμαστὸν εἰργασμένον, ἐς δὲ δὴ τοὺς Ῥωμαίους
πολλὰ καὶ ἀσελγῆ ἀνάπαιστα ἐν ῥυθμῷ τοῦ τε κρό-
του καὶ τῆς βαδίσεως ᾀδόντων, ὁ Ποστούμιος "γε-
λᾶτε" ἔφη "γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαύσεῖσθε
γὰρ ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τὴν ἐσθῆτα ταύτην τῷ
αἵματι ὑμῶν ἀποπλύνητε."* U p. 375, M p. 168.
9 *ἀκούσαντες τοῦτ' ἐκεῖνοι τῶν μὲν σκωμμάτων
ἐπέσχον, ἐς δὲ τὴν παραίτησιν τοῦ ὑβρίσματος οὐ-
δὲν ἔπραξαν, ἀλλ' ὅτι γε σῶς αὐτοὺς ἀφῆκαν, ἐν
εὐεργεσίας μέρει ἐτίθεντο.* M ib.
10 *ὅτι Μέτων ὡς οὐκ ἔπεισε Ταραντίνους τὸ μὴ
Ῥωμαίοις ἐκπολεμωθῆναι, ἔκ τε τῆς ἐκκλησίας ὑπ-
εξῆλθε καὶ στεφάνους ἀνεδήσατο, συγκωμαστάς τέ
τινας καὶ αὐλητρίδα λαβὼν ὑπέστρεψεν. ᾄδοντος δὲ
αὐτοῦ καὶ κορδακίζοντος ἐξέστησαν τῶν προκειμένων
καὶ ἐπεβόων καὶ ἐπεκρότουν, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ φι-
λεῖ γίγνεσθαι. καὶ ὃς σιγάσας αὐτοὺς "νῦν μὲν καὶ
μεθύειν" ἔφη "καὶ κωμάζειν ἔξεστιν ἡμῖν· ἂν δ' ὅσα
βουλεύεσθε ἐπιτελέσητε, δουλεύσομεν."* M p. 169.

ὅτι Γάιος Φαβρίκιος ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις ὅμοιος ἦν 40
Ῥουφίνῳ, ἐν δὲ δὴ τῇ ἀδωροδοκίᾳ πολὺ προέχων· a. u. 477
ἦν γὰρ ἀδωρότατος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐκείνῳ οὔτ'
ἠρέσκετο καὶ ἀεί ποτε διεφέρετο. ὅμως ἐχειροτονήθη·
ἐπιτηδειότατον γὰρ αὐτὸν ἐς τὴν τοῦ πολέμου χρείαν
ἐνόμισαν εἶναι, καὶ παρ' ὀλίγον τὴν ἰδίαν ἔχθραν 2
πρὸς τὰ κοινῇ συμφέροντα ἐποιήσατο, καὶ δόξαν γε
καὶ ἐκ τούτου ἐκτήσατο, κρείττων καὶ τοῦ φθόνου
γενόμενος, ὅσπερ που καὶ τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν πολ-
λοῖς ὑπὸ φιλοτιμίας ἐγγίνεται. φιλόπολίς τε γὰρ
ἀκριβῶς ὤν, καὶ οὐκ ἐπὶ προσχήματι ἀρετὴν ἀσκῶν,
ἐν τῷ ἴσῳ τό τε ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ τὸ δι' ἑτέρου τινός,
κἂν διάφορός οἱ ᾖ, εὖ τι τὴν πόλιν παθεῖν ἐτίθετο.
V p. 586.

ὅτι ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς τε Ἠπείρου καλου- 3
μένης ἐβασίλευσε, καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τὸ πλεῖστον,
τὸ μὲν εὐεργεσίαις τὸ δὲ φόβῳ, προσεπεποίητο. Αἰ-
τωλοί τε πολὺ τότε δυνάμενοι καὶ Φίλιππος ὁ Μακε-
δὼν καὶ οἱ ἐν τῷ Ἰλλυρικῷ δυνάσται ἐθεράπευον αὐ-
τόν. καὶ γὰρ φύσεως λαμπρότητι καὶ παιδείας ἰσχύι
καὶ ἐμπειρίᾳ πραγμάτων πολὺ πάντων προέφερεν,
ὥστε καὶ ὑπὲρ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἑαυτοῦ καὶ τὰς
τῶν συμμάχων καίπερ μεγάλας οὔσας ἀξιοῦσθαι.
V p. 589.

ὅτι Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου τό τε φρό- 4
νημα πολλῷ μεῖζον ἔσχεν, ἅτε καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύ-
λων ἀντίπαλος τοῖς Ῥωμαίοις εἶναι νομιζόμενος, καὶ
ἐν τύχῃ οἱ ἡγήσατο ἔσεσθαι τοῖς τε πρὸς αὐτὸν κατα-
φυγοῦσιν, ἄλλως τε καὶ Ἕλλησιν οὖσιν, ἐπικουρῆσαι
καὶ ἐκείνους σὺν προφάσει τινὶ εὐπρεπεῖ προκατα-
λαβεῖν πρίν τι δεινὸν ὑπ' αὐτῶν παθεῖν. οὕτω γάρ
που καὶ τῆς εὐδοξίας αὐτῷ ἔμελεν ὥστε καὶ ἐκ πολ-

λοῦ χρόνου Σικελίας ἐφιέμενος καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων ὅπῃ χειρώσαιτο διασκοπῶν, ὀκνεῖν τῆς πρὸς αὐτοὺς ἔχθρας, ἐπειδὴ μηδὲν ἠδίκητο, προκατάρξασθαι. M p. 169.

5 ὅτι ὑπὸ τοῦ Κινέου ἔλεγεν ὁ Πύρρος ὁ βασιλεὺς πλείονας πόλεις ἢ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐξελεῖν δόρατος. καὶ γὰρ ἦν δεινός, φησὶ Πλούταρχος, ἐν τῷ λέγειν, καὶ τῷ Δημοσθένει μόνος ἐν τῇ δεινότητι παρισούμενος. ἀμέλει καὶ τὸ ἄτοπον τῆς ἐκστρατείας οἷα ἔμφρων εἰδὼς ἀνήρ, ἐμποδὼν τῷ Πύρρῳ ἐς λόγους ἐλθὼν καθίστατο· ὁ μὲν γὰρ ἄρξειν διὰ τὴν ἀνδρείαν πάσης διενοεῖτο τῆς γῆς, ὁ δὲ ἀρκεῖσθαι ἱκανοῖς οὖσι τοῖς οἰκείοις πρὸς εὐδαιμονίαν προέτρεπεν. ἀλλὰ τὸ φιλοπόλεμον τοῦ ἀνδρὸς καὶ φιλόπρωτον τὴν τοῦ Κινέου νικῆσαν παραίνεσιν. αἰσχρῶς ἀπαλλάξαι αὐτὸν καὶ Σικελίας καὶ Ἰταλίας πεποίηκεν, πολλὰς τῶν αὐτοῦ δυνάμεων μυριάδας ἐν ταῖς μάχαις ἁπάσαις ἀποβεβληκότα. V p. 586.

6 ὅτι Πύρρος πέμψας ἐς Δωδώνην ἐμαντεύσατο περὶ τῆς στρατείας· καί οἱ χρησμοῦ ἐλθόντος, ἂν ἐς τὴν Ἰταλίαν περαιωθῇ, Ῥωμαίους νικήσειν, συμβαλὼν αὐτὸν πρὸς τὸ βούλημα, δεινὴ γὰρ ἐξαπατῆσαί τινα ἐπιθυμία ἐστίν, οὐδὲ τὸ ἔαρ ἔμεινεν. M p. 169.

7 ὅτι οἱ Ῥηγῖνοι φρουρὰν ᾐτήσαντο παρὰ Ῥωμαίων,
a. u. 477 ἡγεῖτο δὲ αὐτῆς Δέκιος. τούτων οὖν οἱ πλείους ἔκ τε τῆς περιουσίας τῶν ἐπιτηδείων καὶ ἐκ τῆς ἄλλης ῥᾳστώνης, ἅτε καὶ ἀνειμένῃ παρὰ πολὺ διαίτῃ πρὸς τὰ οἴκοι χρώμενοι, ἐπεθύμησαν, ἐνάγοντος αὐτοὺς τοῦ Δεκίου, τοὺς πρώτους τῶν Ῥηγίνων ἀποκτείναντες τὴν πόλιν κατασχεῖν· ἄδεια γὰρ αὐτοῖς πολλὴ ἐφαίνετο, τῶν Ῥωμαίων περὶ τοὺς Ταραντίνους καὶ

περὶ τὸν Πύρρον ἀσχόλων ὄντων, πάνθ' ὅσα ἐβού-
λοντο πρᾶξαι. προσανέπειθε δὲ αὐτοὺς ὅτι καὶ τὴν 8
Μεσσήνην ὑπὸ τῶν Μαμερτίνων ἐχομένην ἑώρων·
οὗτοι γὰρ Καμπανοί τε ὄντες καὶ φρουρεῖν αὐτὴν
ὑπ' Ἀγαθοκλέους τοῦ ἐν Σικελίᾳ δυναστεύοντος
ταχθέντες σφαγάς τε τῶν ἐπιχωρίων ἐποιήσαντο
καὶ τὴν πόλιν κατέσχον. οὐ μέντοι ἐκ τοῦ προφα- 9
νοῦς τὴν ἐπιχείρησιν ἐποιήσαντο· πολὺ γὰρ ἠλατ-
τοῦντο τῷ πλήθει· ἀλλ' ἐπιστολὰς ὁ Δέκιος ὡς καὶ
τῷ Πύρρῳ ἐπὶ προδοσίᾳ σφῶν ὑπό τινων γεγραμμέ-
νας πλάσας ἤθροισε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐκείνας τε
αὐτοῖς ὡς καὶ ἑαλωκυίας ἀνέγνω, καὶ προσπαρώξυ-
νεν αὐτοὺς εἰπὼν οἷα εἰκὸς ἦν, ἄλλως τε καὶ ἐσαγ-
γείλαντός τινος ἐκ κατασκευασμοῦ ὅτι ναυτικόν τέ τι
τοῦ Πύρρου κατῆρέ που τῆς χώρας καὶ ἐς λόγους τοῖς
προδόταις ἀφικνεῖται. οἱ δὲ παρεσκευασμένοι ἐμε- 10
γάλυνον, καὶ διεβόων προκαταλαβεῖν τοὺς Ῥηγίνους
πρίν τι δεινὸν παθεῖν· ἀγνοοῦντας δὲ τὸ πρασσόμε-
νον χαλεπῶς ἂν ἀντισχεῖν. καὶ οἱ μὲν ἐς τὰς κατα-
γωγάς σφων οἱ δὲ ἐς τὰς οἰκίας ἐσπηδήσαντες ἐφό-
νευσαν πολλούς, πλὴν ὀλίγων οὓς ὁ Δέκιος καλέσας
ἐπὶ δεῖπνον ἔσφαξεν. V p. 589.

ὅτι ὁ Δέκιος ὁ φρούραρχος τοὺς Ῥηγίνους ἀπο- 11
σφάξας φιλίαν πρὸς Μαμερτίνους ἐσπείσατο, νομί-
ζων αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὁμοιοτρόπου τῶν τολμημάτων πι-
στοτάτους σφίσι συμμάχους ἔσεσθαι, ἅτε καὶ εὖ εἰ-
δὼς ὅτι συχνοὶ τῶν ἀνθρώπων ἰσχυροτέραις δή τισιν
ἀνάγκαις ὑπὸ τοῦ τῶν ὁμοίων τι παρανομῆσαι τοῦ τε
κατὰ νόμους ἑταιρικοῦ καὶ τοῦ κατὰ γένος οἰκείου
συνίστανται. M p. 170.

ὅτι διαβολὴν ἀπ' αὐτῶν οἱ Ῥωμαῖοι χρόνον τινὰ 12
ἔσχον, μέχρι οὗ ἐπεξῆλθον αὐτοῖς· πρὸς γὰρ τὰ μείζω

καὶ πρὸς τὰ μᾶλλον κατεπείγοντα ἀσχολίαν ἄγοντες παρὰ μικρόν τισιν αὐτὰ ποιεῖσθαι ἔδοξαν. M ib.

13 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες ἥξειν τὸν Πύρρον κατέδεισαν, ἐκεῖνόν τε αὐτὸν εὐπόλεμον εἶναι ἀκούοντες καὶ δύναμιν πολεμικὴν καὶ ἀνανταγώνιστον ἔχειν, οἷά που συμβαίνει περί τε τῶν ἀγνώστων σφίσι καὶ περὶ τῶν διὰ πλείστου ὄντων μάλιστα θρυλεῖσθαι τοῖς πυνθανομένοις. M p. 170.

14 ἀδύνατον γάρ ἐστι μήτε ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔθεσι τεθραμμένους τινὰς μήτε τὰ αὐτὰ αἰσχρὰ καὶ καλὰ νομίζοντας εἶναι φίλους ποτὲ ἀλλήλοις γενέσθαι. M p. 537.

15 ὅτι ἥ τε φιλοτιμία καὶ ἡ ἀπιστία ἀεὶ τοῖς τυράννοις πάρεστιν, ἐξ ὧν ἀνάγκη μηδένα αὐτοὺς ἀκριβῆ φίλον ἔχειν· ἀπιστούμενος γὰρ καὶ φθονούμενός τις οὐδένα ἂν καθαρῶς ἀγαπήσειε. πρὸς δ' ἔτι καὶ ἡ τῶν τρόπων ὁμοιότης ἥ τε τοῦ βίου ἰσότης καὶ τὸ τὰ αὐτά τισι καὶ σφαλερὰ καὶ σωτήρια εἶναι καὶ ἀληθεῖς καὶ βεβαίους φίλους μόνα ποιεῖ. ὅπου δ' ἂν τούτων τι ἐνδεήσῃ, προσποιητὸν μέν τι σχῆμα ἑταιρίας ὁρᾶται, ἔρμα δ' οὐδὲν αὐτῆς ἐχέγγυον εὑρίσκεται. M p. 170 et 537.

16 ὅτι στρατηγία ἂν μὲν καὶ δυνάμεις ἀξιόχρεως λάβῃ, πλεῖστον καὶ πρὸς σωτηρίαν σφῶν καὶ πρὸς ἐπικράτησιν φέρει, αὐτὴ δὲ καθ' ἑαυτὴν οὐδενὸς ἐν μέρει· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἄλλη τις τέχνη χωρὶς τῶν συμπραξόντων καὶ συνδιοικησόντων αὐτῇ ἰσχύει. M p. 171.

17 ὅτι Πόπλιος Οὐαλέριος ἄνδρας ἐπὶ κατασκοπὴν πρὸς τοῦ Πύρρου σταλέντας ἐχειρώσατο. οὓς περινοστῆσαι κελεύσας τὸ στρατόπεδον ἀφῆκεν ἀπαθεῖς, ἀπαγγελοῦντας τῷ Πύρρῳ τόν τε κόσμον τῆς στρατιᾶς

καὶ πρὸς οἵους καὶ ὅπως ἠσκημένους ἄνδρας ἀγωνιεῖται. M p. 537.

ὅτι τοῦ Μεγακλέους τελευτήσαντος καὶ τοῦ Πύρρου τὸν πῖλον ἀπορρίψαντος ἐς τὸ ἐναντίον ἡ μάχη περιέστη· τοῖς μὲν γὰρ ἡ σωτηρία αὐτοῦ πολὺ πλεῖον ἐκ τοῦ παρὰ τὴν ἐλπίδα σφῶν αὐτὸν περιεῖναι ἢ εἰ μηδ' ἀρχὴν τεθνηκέναι ἐνενόμιστο θάρσος ἐνεποίησεν, οἱ δὲ ἀπατηθέντες δεύτερον οὐδὲν ἔτι τὸ πρόθυμον ἔσχον, κολουσθέντες τε αὖθις τὸ μάτην θαρσῆσαι, καὶ ἐκ τῆς δι' ὀλίγου μεταβολῆς σφων ἐς τὴν τοῦ χείρονος δόκησιν οὐδ' ὕστερόν ποτε αὖθις φθαρήσεσθαι ἐλπίσαντες. M p. 171. 18

ὅτι συγχαιρόντων τινῶν τῷ Πύρρῳ τῆς νίκης, τὴν μὲν δόξαν τοῦ ἔργου ἐδέχετο, εἰ δὲ δὴ καὶ αὖθίς ποτε ὁμοίως κρατήσειεν, ἀπολεῖσθαι ἔφη. καὶ τοῦτό τ' αὐτοῦ φερόμενόν ἐστιν, καὶ ὅτι τοὺς Ῥωμαίους καίτοι νικηθέντας ἐθαύμασε καὶ προέκρινε τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν, εἰπὼν ὅτι τὴν οἰκουμένην ἂν ἤδη πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ Ῥωμαίων ἐβασίλευον. M ib. 19

ὅτι Πύρρος τοὺς κατὰ τὴν μάχην πεπτωκότας Ῥωμαίους ἐπιμελῶς ἔθαψε· καὶ θαυμάζων τὸ φοβερὸν τοῦ εἴδους τῶν ἀνδρῶν ἔτι διασωζόμενον, καὶ ὅπως ἐναντία πάντες ἔφερον τραύματα, λέγεται ἀνατείνας ἐς οὐρανὸν τὰς χεῖρας τοιούτους εὔξασθαί οἱ γενέσθαι συμμάχους· ῥᾳδίως γὰρ ἂν κρατήσειε τῆς οἰκουμένης. M p. 538. 20

ὅτι Πύρρος λαμπρὸς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἦν καὶ ὄνομα ἀπ' αὐτῆς μέγα ἔσχεν, ὥστε πολλοὺς μὲν τῶν ἐκ τοῦ μέσου καθημένων προσχωρῆσαί οἱ, πάντας δὲ τοὺς περιορωμένους τῶν συμμάχων ἀφικέσθαι. οὐ μὴν οὔτε ἐμφανῆ ὀργὴν αὐτοῖς ἐποιήσατο οὔτ' αὖ παν- 21

τελῶς τὴν ὑποψίαν ἀπεκρύψατο, ἀλλ' ὀλίγα σφίσιν
ἐπὶ τῇ διαμελλήσει ἐπιτιμήσας ἔδεισεν μὴ ἐς φανε-
22 ρὰν αὐτοὺς ἀλλοτρίωσιν προαγάγῃ, καὶ ἐκ τοῦ μηδὲν
ἐνδείξασθαι ἐνόμισεν ἤτοι καταγνωσθήσεσθαι ὑπ'
αὐτῶν εὐήθειαν ὡς οὐ συνεὶς ὧν ἔπραξαν, ἢ καὶ
ὑποπτευθήσεσθαι ὀργὴν κρυφαίαν ἔχειν, καὶ ἀπ' αὐ-
τῶν καταφρόνησιν ἢ μῖσος προεπιβουλήν τε ἐς αὐτόν,
ὅπως μὴ προπάθωσί τι, ἐγγενήσεσθαί σφισι προσ-
εδόκησε. δι' οὖν ταῦτα πράως τε αὐτοῖς διελέχθη
καὶ τῶν σκύλων τινὰ ἔδωκεν. M p. 172.

23 ὅτι Πύρρος τοὺς τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους συχ-
a. u. 475 νοὺς ὄντας τὸ μὲν πρῶτον πεῖσαι ἐπεχείρησεν ἐπὶ
τὴν Ῥώμην συστρατεῦσαι, ὡς δὲ οὐκ ἠθέλησαν, ἰσχυ-
ρῶς ἐθεράπευσε, μήτε δήσας τινὰ μήτ' ἄλλο τι κακὸν
δράσας, ὡς καὶ προῖκα αὐτοὺς ἀποδώσων καὶ ἀμαχὶ
δι' αὐτῶν τὸ ἄστυ προσποιησόμενος. V p. 590.

24 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ἀπόρῳ γενόμενοι διὰ τοὺς ἐλέ-
φαντας, ἅτε μηπώποτε τοιοῦτο θηρίον ἰδόντες, τὴν
μέντοι θνητὴν φύσιν ἐνθυμούμενοι καὶ ὅτι θηρίον
οὐδὲν ἀνθρώπου κρεῖττόν ἐστιν, ἀλλὰ πάντα δὴ πάν-
τως, εἰ καὶ μὴ κατ' ἰσχύν, ταῖς γοῦν σοφίαις σφῶν
ἐλαττοῦνται, ἐθάρσουν. M p. 172.

25 ὅτι καὶ οἱ στρατιῶται οἱ τοῦ Πύρρου, οἵ τε οἴ-
κοθεν καὶ οἱ σύμμαχοι, δεινῶς πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ὡς
καὶ ἑτοίμους καὶ ἀκινδύνους σφίσιν οὔσας ἠπείγοντο.
M ib.

26 ὅτι οἱ Ἠπειρῶται τὴν φιλίαν, ἀγανακτήσει ὅτι
ἐπὶ μεγάλαις δή τισιν ἐλπίσι στρατεύσαντες οὐδὲν
ἔξω τῶν πραγμάτων εἶχον, ἐλυμήναντο, καὶ πάνυ γε
ἐν καιρῷ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένετο· συνιστάμενοι
γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ τὴν Ἰταλίαν οἰκοῦντες ἀνεκόπη-
σαν, ἐξ ἴσου τὰ τῶν συμμάχων καὶ τῶν πολεμίων

*πορθοῦντα αὐτὸν ὁρῶντες· τὰ γὰρ ἔργα αὐτοῦ μᾶλ-
λον ἢ τὰς ὑποσχέσεις ἐσκόπουν.* M ib.

ὅτι ὁ Πύρρος ἐφοβήθη μὴ καὶ πανταχῶς ὑπὸ τῶν 27
*Ῥωμαίων ἐν χωρίοις ἀγνώστοις ἀποληφθῇ. χαλεπῶς
δ' ἐπὶ τούτῳ τῶν συμμάχων αὐτοῦ φερόντων, εἶπέ
σφισιν ὅτι σαφῶς ἐξ αὐτῆς τῆς χώρας ὁρῴη ὅσον τῶν
Ῥωμαίων διαφέρουσι· τὴν μὲν γὰρ ἐκείνων ὑπήκοον
καὶ δένδρα παντοδαπὰ καὶ ἀμπελουργίας καὶ γεωρ-
γίας καὶ κατασκευὰς τῶν ἀγρῶν πολυτελεῖς ἔχειν, τὰ
δὲ δὴ τῶν ἑαυτοῦ φίλων οὕτω πεπορθῆσθαι ὥστε
μηδ' εἰ κατῳκήθη ποτὲ γιγνώσκεσθαι.* M p. 173.

ὅτι ὁ αὐτός, ἐπειδή γε ἀναχωροῦντι αὐτῷ ..., 28
*ὡς τὸ στράτευμα τοῦ Λαιουίνου πολλῷ πλεῖον τοῦ
πρόσθεν εἶδεν, ὕδρας ἔφη δίκην τὰ στρατόπεδα τῶν
Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναφύεσθαι. οὐ μέντοι παρὰ
τοῦθ' ἧττον ἐθάρσησεν, ἀλλ' ἀντιπαρετάξατο μέν,
οὐκ ἐμαχέσατο δέ.* M ib.

ὅτι ὁ Πύρρος πρέσβεις ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων 29
ἄλλους τε καὶ τὸν Φαβρίκιον προσιέναι πυθόμενος, a. u. 474
*φρουράν τέ σφισι πρὸς τὰ μεθόρια, μὴ καὶ βίαιόν τι
ὑπὸ τῶν Ταραντίνων πάθωσιν, ἔπεμψε, καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ἀπήντησεν, ἔς τε τὴν πόλιν αὐτοὺς ἐσαγα-
γὼν καὶ ἐξένισε λαμπρῶς καὶ τἆλλα ἐδεξιώσατο, ἐλ-
πίσας σπονδῶν τε δεῖσθαι καὶ ὁμολογίαν οἵαν ἡττη-
θέντας εἰκὸς ἦν ποιήσεσθαι.* U p. 376.

ὅτι τοῦ Φαβρικίου αὐτὸ τοῦτο μόνον εἰπόντος, 30
*ὅτι Ῥωμαῖοι ἡμᾶς ἔπεμψαν τούς τε ἑαλωκότας ἐν τῇ
μάχῃ κομιουμένους καὶ λύτρα ἀντ' αὐτῶν ἀντιδώ-
σοντας, ὅσα ἂν ἀμφοτέροις ἡμῖν συμβῇ, διηπορήθη
τε ὅτι μὴ περὶ τῆς εἰρήνης πρεσβεύειν ἔφη, καὶ μετα-
στησάμενος αὐτοὺς ἐβουλεύετο μετὰ τῶν φίλων ὥνπερ
εἰώθει, τὸ μέν τι καὶ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν αἰχμα-*

λώτων, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον περί τε τοῦ πολέμου καὶ περὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτοῦ, εἴτε κατὰ τὸ ἰσχυρὸν εἴτε καὶ ἄλλως πως αὐτὸν (desunt paginae 4). M p. 173.

31 . . . μεταχειρίσασθαι ἢ μάχας καὶ παρατάξεις ἀσταθμήτους ἀναρρῖψαι· ὥστε πεισθείς, ὦ Μίλων, ἐμοὶ καὶ τῷ παλαιῷ λόγῳ, μηδὲ ἐς ἄλλο τι βίᾳ μᾶλλον ἢ σοφίᾳ, ὅπου γε καὶ ἐνδέχεται, χρήσῃ, ἐπεὶ Πύρρος γε πάντα τὰ πρακτέα οἵ ἀκριβῶς οἶδε καὶ οὐδὲν αὐτῶν δεῖται παρ' ἡμῶν μαθεῖν." ταῦτ' εἶπε, καὶ πάντες ὁμογνώμονες ἐγένοντο, καὶ μάλισθ' ὅτι ἐκ μὲν τούτων οὔτε ζημιωθήσεσθαι οὔτε κινδυνεύσειν, ἐκ δὲ τῶν ἑτέρων ἑκάτερον πείσεσθαι ἔμελλον.

32 καὶ ὁ Πύρρος οὕτω φρονῶν εἶπε πρὸς τοὺς πρέσβεις "οὔτε πρότερον ἑκὼν ὑμῖν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἐπολέμησα, οὔτε ἂν νῦν πολεμήσαιμι· φίλος τε γὰρ ὑμῶν γενέσθαι περὶ παντὸς ποιοῦμαι, καὶ διὰ τοῦτο τούς τε αἰχμαλώτους πάντας ἄνευ λύτρων ἀφίημι καὶ τὴν εἰρήνην σπένδομαι." καὶ ἰδίᾳ τούτους ἐθεράπευεν, ὅπως μάλιστα μὲν τὰ ἑαυτοῦ ἀνθέλωνται, εἰ δὲ μή, τήν γε φιλίαν οἵ πρυτανεύσωσιν. M p. 173.

33 ὁ δὲ Πύρρος τούς τε ἄλλους προσηταιρίσατο καὶ τῷ Φαβρικίῳ διελέχθη ὧδε. "ἐγώ, ὦ Φαβρίκιε, πολεμεῖν μὲν ὑμῖν οὐδὲν ἔτι δέομαι, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὴν ἀρχὴν τοῖς Ταραντίνοις ἐπείσθην καὶ δεῦρο ἦλθον μεταγινώσκω, καίπερ πολὺ ὑμᾶς ἐν τῇ μάχῃ κρατήσας· φίλος δὲ δὴ καὶ πᾶσι μὲν Ῥωμαίων ἡδέως ἂν ἐγενόμην, μάλιστα δὲ δὴ σοί· πάνυ γάρ σε καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα ὁρῶ ὄντα. τήν τε οὖν εἰρήνην συμπρᾶξαί σέ μοι ἀξιῶ, καὶ προσέτι καὶ οἴκαδέ τε καὶ ἐς τὴν Ἤπειρον ἐπισπέσθαι· ἐπί τε γὰρ τὴν Ἑλλάδα στρατευσείω καὶ συμβούλου στρατηγοῦ τέ σου δέομαι."

34 ὁ οὖν Φαβρίκιος "ἐπαινῶ μέν σε" εἶπεν "ὅτι

καὶ ἐπὶ τῇ στρατείᾳ μεταγινώσκεις καὶ τῆς εἰρήνης
ἐπιθυμεῖς, καί σοι πρὸς αὐτήν, εἴγε συμφέρει ἡμῖν,
σπουδάσω, οὐ γάρ που καὶ κατὰ τῆς πατρίδος τι
πρᾶξαί με ἀγαθόν, ὡς φής, ἄνδρα ὄντα ἀξιώσεις,
σύμβουλον δὲ δὴ καὶ στρατηγὸν μηδένα ποτὲ ἐκ
δημοκρατίας παραλάβῃς· ἔμοιγ᾽ οὐδ᾽ ἡτισοῦν ἐστι
σχολή. οὐ μέντοι οὐδὲ τούτων τι λάβοιμι ἄν, ὅτι οὐ
προσήκει τὸ παράπαν πρεσβευτὴν δωροδοκεῖν. πυν- 35
θάνομαι γοῦν πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νο-
μίζεις ἄνδρα εἶναι ἢ οὔ· εἰ μὲν γὰρ φαῦλός εἰμι, πῶς
με δώρων ἄξιον κρίνεις; εἰ δὲ χρηστός, πῶς με λα-
βεῖν αὐτὰ κελεύεις; εὖ τοίνυν ἴσθ᾽ ὅτι ἐγὼ μὲν καὶ
πάνυ πολλὰ ἔχω καὶ οὐδὲν δέομαι πλειόνων· ἀρκεῖ
γάρ μοι τὰ ὄντα, καὶ οὐδενὸς τῶν ἀλλοτρίων ἐπι-
θυμῶ· σὺ δ᾽ εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖν νομίζεις, ἐν
πενίᾳ μυρίᾳ καθέστηκας· οὐ γὰρ ἂν οὔτε τὴν Ἤπει-
ρον οὔτε ἄλλα ὅσα κέκτησαι καταλιπὼν δεῦρ᾽ ἐπε-
ραιώθης, εἴγε ἐκείνοις τε ἤρκου καὶ μὴ πλειόνων
ὠρέγου. ὅταν γάρ τις τοῦτο πάσχῃ καὶ μηδένα ὅρον 36
τῆς ἀπληστίας ποιῆται, πτωχότατός ἐστι· διὰ τί; ὅτι
πᾶν τὸ μὴ ὑπάρχον αὐτῷ ὡς καὶ ἀναγκαῖον ποθεῖ,
καθάπερ ἄνευ ἐκείνου μὴ δυνάμενος ζῆσαι. ὥστ᾽
ἔγωγε ἡδέως ἄν σοι, ἐπειδὴ καὶ φίλος μοι φὴς εἶναι,
ἐκ τοῦ ἐμαυτοῦ τι πλούτου χαρισαίμην· πολλῷ γάρ
τοι καὶ ἀσφαλέστερος καὶ ἀθανατώτερός ἐστι τοῦ σοῦ,
καὶ οὔτε τις αὐτῷ φθονεῖ οὔτε τις ἐπιβουλεύει, οὐ
δῆμος, οὐ τύραννος· καὶ τὸ μέγιστον, ὅσῳ τις ἂν
αὐτοῦ πλείοσι μεταδιδῷ, καὶ αὐτὸς ἐπὶ μεῖζον αὔξε-
ται. τίς οὖν οὗτός ἐστιν; τὸ τοῖς ὑπάρχουσί τινι ὡς 37
καὶ παμπληθέσιν οὖσιν ἡδέως χρῆσθαι, τὸ τῶν ἀλ-
λοτρίων ὡς καὶ μέγα τι κακὸν ἐχόντων ἀπέχεσθαι,
τὸ μηδένα ἀδικεῖν, τὸ πολλοὺς εὐεργετεῖν, ἄλλα μυρία

ἃ σχολὴν ἄν τις ἄγων εἴποι. ὡς ἔγωγε βουλοίμην ἄν, εἴπερ που πάντως ἀναγαῖον εἴη θάτερον αὐτῶν παθεῖν, βιασθεὶς ἂν μᾶλλον ἢ φενακισθεὶς ἀπολέσθαι· τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης ἀξιώσει φιλεῖ τισι συμβαίνειν, τὸ δὲ ἔκ τε ἀνοίας καὶ ἐξ αἰσχροκερδείας
38 *πολλῆς, ὥσθ' αἱρετώτερον εἶναι τῇ τοῦ θείου πλεονεξίᾳ μᾶλλον ἢ τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ σφαλῆναι· ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ τὸ σῶμά τινος ἡττᾶται, ἐν δὲ τούτῳ καὶ ἡ ψυχὴ προσδιαφθείρεται· ..., ἐνταῦθα δ' αὐτοέντης τρόπον τινὰ αὐτός τις ἑαυτοῦ γίγνεται, ὅτι ὁ τὴν ψυχὴν ἅπαξ τὴν ἑαυτοῦ τὸ μὴ τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι διδάξας ἀόριστον τὴν τῆς πλεονεξίας ἐπιθυμίαν λαμβάνει.* M p. 174 et 35, *ἐλλόγιμον — κρίνεις ἄξιον — κελεύεις* p. 538.

39 *καὶ προθυμότατα ἐς τοὺς καταλόγους ἀπήντησαν, τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος ἐλλιπὲς ἀνάστασιν τῆς πατρίδος νομίζοντες ἔσεσθαι.* M p. 176.

40 *τοιαύτη μὲν ἡ τοῦ λόγου φύσις ἐστὶ καὶ τοσαύ-*
a. u. 475 *την ἰσχὺν ἔχει ὥστε καὶ ἐκείνους ὑπ' αὐτοῦ τότε μεταβαλεῖν καὶ ἐς ἀντίπαλον καὶ μῖσος καὶ θάρσος τοῦ τε δέους τοῦ Πύρρου καὶ τῆς ἐκ τῶν δώρων αὐτοῦ ἀλλοιώσεως περιστῆναι.* M ib.

41 *ὅτι Κινέας ὁ ῥήτωρ πρεσβευτὴς ἐς Ῥώμην παρὰ Πύρρου σταλείς, ὡς ἐπανῆλθεν, ἐρωτώμενος παρ' αὐτοῦ περὶ τοῦ τῆς Ῥώμης κόσμου καὶ τῶν ἄλλων, ἀπεκρίνατο πολλῶν πατρίδα βασιλέων ἑορακέναι, δεικνὺς τῷ λόγῳ τοιούτους ἅπαντας εἶναι Ῥωμαίους οἷος αὐτὸς παρὰ τοῖς Ἕλλησι τὰ ἐς ἀρετὴν ὑπείληπται.* M p. 538.

42 *ὅτι πᾶν τὸ τῇ γνώμῃ παρὰ δόξαν ταπεινωθὲν καὶ τῆς ῥώμης ὑποδίδωσιν.* M p. 177.

43 *ὅτι τῷ Δεκίῳ ὁ Πύρρος προσπέμψας οὔτε προ-*

χωρήσειν οἱ τοῦτο πρᾶξαι ἐθελήσαντι ἔφη [τοῦτ' ἔστι τὸ μὴ συλληφθέντα ἀποκτανθῆναι] καὶ ζωγρηθέντα κακῶς αὐτὸν ἀπολεῖσθαι ἐπηπείλησεν. οἱ δὲ ὕπατοι πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο μηδενὸς τοιούτου ἔργου σφᾶς δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτοῦ καὶ ἄλλως κρατήσειν. M ib.

44 ὅτι ἀντικαθεζομένων μετὰ στρατευμάτων ἀλλήλοις Φαβρικίου καὶ Πύρρου, ἀνήρ τις τῶν περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ βασιλέως ὡς τὸν Φαβρίκιον ἀφίκετο δηλητηρίοις φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν Πύρρον ὑφιστάμενος, εἴ οἵ τις δοθείη παρ' αὐτοῦ χρημάτων ὠφέλεια· ὃν ὁ Φαβρίκιος ἀποστυγήσας ἀποπέμπει τῷ Πύρρῳ δέσμιον. ὁ δὲ Πύρρος ἀγασθεὶς ἀναβοῆσαι λέγεται "οὗτός ἐστι [καὶ οὐκ ἄλλος] Φαβρίκιος, ὃν δυσχερέστερον ἄν τις παρατρέψειε τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον." M p. 538. Conf. Suidas vv. ἀποστυγοῦντες et Φαβρίκιος.

45 οὔθ' ὅπως τὸν ἕτερον αὐτῶν πρότερον οὔθ' ὅπως ἀμφοτέρους ἅμα ἀμύναιτο ἔσχεν, καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν· τό τε γὰρ διελεῖν τὸ στράτευμα ἔλαττον ὂν τῶν ἐναντίων ἐδεδίει, καὶ τὸ τῷ ἑτέρῳ τὴν χώραν ἀδεῶς κακοῦν ἀφεῖναι δεινὸν ἐποιεῖτο. M p. 177.

46 a. u. 477 ἐπεὶ μέντοι ἄλλως τε δι' ἀκριβείας αὐτοὺς ἐποιεῖτο, μεῖζον μέρος ἐς ἀσφάλειαν τοῦ μηδ' ἂν ἐπιθυμῆσαί τινα κακῶς αὐτὸν δρᾶσαι τῷ μηδ' ἂν ἐθελήσῃ δύνασθαι νέμων, καὶ διὰ τοῦτο πολλοὺς τῶν ἐν τέλει, καὶ τοὺς ἐπικαλεσαμένους αὐτόν, τὸ μέν τι βαρυνόμενός σφισιν ὅτι ὑπ' αὐτῶν ἐν κράτει τῆς πόλεως γεγονέναι ἐλέγετο, τὸ δὲ καὶ προσυποπτεύων

46 τὸ δὲ καὶ προσυποπτεύων σφᾶς] ὑποπτεύω αἰτιατικῇ, Δίων δεκάτῳ βιβλίῳ "οὗτοι δὲ καὶ προσυποπτεύουσιν ὑμᾶς". Bekk. Anecd. p. 177, 28, sed alium spectans locum.

σφᾶς μὴ ὥσπερ αὐτῷ οὕτω καὶ ἄλλῳ τινὶ προσχωρήσωσιν, ἐξήλασε καὶ διέφθειρεν, ... M p. 178.

47 ὅτι τοῦ Πύρρου ἐκεῖνο δὴ πάντες ἐθαύμαζον, ὅτι νεανίσκων τινῶν ἐν συμποσίῳ σκωψάντων αὐτὸν τὰ μὲν πρῶτα ἐξελέγξαι σφᾶς ἠθέλησεν, ὅπως τιμωρήσηται, ἔπειτ' εἰπόντων αὐτῶν ὅτι πολὺ πλείω καὶ χαλεπώτερα ἂν εἰρήκειμεν εἰ μήπερ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπελελοίπει, ἐγέλασε καὶ ἀφῆκεν αὐτούς. M ib.

48 ὅτι τῷ Πύρρῳ ὡς οὐδὲν οἱ σύμμαχοι συντελέσαι ἐβούλοντο, ἐτράπετο πρὸς τοὺς θησαυροὺς τῆς Φερρεφάττης, δόξαν πλούτου μεγάλην ἔχοντας, καὶ αὐτοὺς συλήσας ἐς τὸν Τάραντα τὰ σῦλα ἐπὶ νεῶν ἔπεμψε. καὶ οἵ τε ἄνθρωποι ὀλίγου πάντες ὑπὸ χειμῶνος ἐφθάρησαν καὶ τὰ χρήματα τά τε ἀναθήματα ἐς τὴν γῆν ἐξέπεσεν. V p. 590.

41 ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεύς, ὁ
a. u. 481 φιλάδελφος ἐπικληθείς, ὡς τόν τε Πύρρον κακῶς ἀπηλλαχότα καὶ τοὺς Ῥωμαίους αὐξανομένους ἔμαθε, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἡσθέντες ὅτι καίτοι διὰ πλείστου ὢν περὶ πολλοῦ σφᾶς ἐπεποίητο, πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ἀνταπέστειλαν. ἐπειδή τε ἐκεῖνοι δῶρα παρ' αὐτοῦ μεγαλοπρεπῆ λαβόντες ἐς τὸ δημόσιόν σφας ἀπέδειξαν, οὐκ ἐδέξαντο αὐτά. U p. 374.

42 ὅτι τοιαῦτα πράττοντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐπὶ μεῖ-
a. u. 488 ζον ἀεὶ αἰρόμενοι οὐδέπω ὑπερεφρόνουν, ἀλλὰ Κύιντον Φάβιον βουλευτὴν Ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ ὑπὸ Κορινθίων ἀποικισθεῖσιν ἐξέδωκαν, ὅτι τινὰς πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. οὐ μέντοι καὶ ἐκεῖνοι δεινόν τι ἔδρασαν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἔπεμψαι οἴκαδε. V p. 590.

ὅτι αἰτίαι ἐγένοντο τῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς 43
τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ὅτι Καρχηδόνιοι τοῖς Ταραντίνοις
ἐβοήθησαν, τοῖς δὲ Καρχηδονίοις ὅτι Ῥωμαῖοι φιλίαν
τῷ Ἱέρωνι συνέθεντο. ἀλλὰ ταῦτα μέν, οἷά που πε-
φύκασιν οἱ τῷ μὲν ἔργῳ πλεῖον ἔχειν βουλόμενοι, τὴν
δὲ δόξαν αὐτοῦ αἰσχυνόμενοι, σκήψεις ἐποιοῦντο· ἡ
δὲ ἀλήθεια ἄλλως ἔχει. δυνάμενοι γὰρ ἐκ πολλοῦ οἱ 2
Καρχηδόνιοι, αὐξανόμενοι δὲ ἤδη οἱ Ῥωμαῖοι ἀλλή-
λους τε ὑφεωρῶντο, καὶ τὰ μὲν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀεὶ
πλείονος κατὰ τὸ τοῖς πολλοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
μάλισθ᾽ ὅταν εὖ πράττωσιν, ἔμφυτον, τὰ δὲ καὶ
φόβῳ προήχθησαν ἐς τὸν πόλεμον, μίαν καὶ τὴν αὐ-
τὴν ἑκάτεροι τῶν οἰκείων σωτηρίαν ἀσφαλῆ τὸ τὰ
τῶν ἑτέρων προσκτήσασθαι νομίζοντες εἶναι· τά τε 3
γὰρ ἄλλα καὶ χαλεπώτατον ἀδύνατόν τε ἦν δύο δή-
μους ἔν τε ἐλευθερίᾳ καὶ ἐν δυνάμει φρονήματί τε
ὄντας, καὶ βραχύτατον ὡς εἰπεῖν ταῖς τῆς ναυτιλίας
ὀξύτησι διεστηκότας, ἄλλων μέν τινων ἄρχειν, ἀλ-
λήλων δὲ ἀπέχεσθαι ἐθελῆσαι. τοιοῦτον κατὰ τύχην
συμπεσὸν τάς τε σπονδάς σφων διέλυσε καὶ ἐς τὸν
πόλεμον αὐτοὺς συνέρρηξεν. M p. 178.

ὅτι τὸ ἀγώνισμα λόγῳ μὲν περὶ Μεσσήνης καὶ 4
Σικελίας, ἔργῳ δὲ καὶ περὶ τῆς οἰκείας ἑκάτεροι ἐκεῖ-
θεν ἤδη κινούμενον ᾐσθάνοντο, καὶ τὴν νῆσον, ἅτε
ἐν μέσῳ σφῶν κειμένην, ἐπίβασιν τοῖς κρατήσασιν
αὐτῆς ἐπὶ τοὺς ἑτέρους ἀσφαλῆ παρέξειν ἐνόμιζον.
M p. 179.

ὅτι Γάιος Κλαύδιος ἐλθὼν ἐς ἐκκλησίαν ἄλλα τε 5
ἐπαγωγὰ εἶπε καὶ ὅτι ἐπ᾽ ἐλευθερώσει τῆς πόλεως a. u. 490
ἥκει· οὐ γὰρ δεῖσθαί γε Ῥωμαίους Μεσσήνης οὐδέν·
καὶ [ὅτι] εὐθύς, ἐπειδὰν τὰ πράγματα αὐτῶν κατα-
στήσῃ, ἀποπλεύσεσθαι. κἀκ τούτου καὶ τοὺς Καρχη-

δουλίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευσεν, ἢ εἰ δή τι δίκαιον
6 εἰπεῖν ἔχουσιν, ἐς κρίσιν καταστῆναι. ὡς δ' οὔτε
τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγγετο καὶ οἱ
Καρχηδόνιοι ἅτε καὶ βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες βραχὺ
αὐτοῦ ἐφρόντιζον, αὔταρκες ἔφη μαρτύριον τὴν σιω-
πὴν παρ' ἀμφοτέρων ἔχειν, τῶν μὲν ὅτι ἀδικοῖεν,
δεδικαιολογῆσθαι γὰρ ἄν, εἴπερ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν,
τῶν δὲ ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐπιθυμοῖεν· παρρησίᾳ γὰρ
ἄν, εἴπερ τὰ τῶν Καρχηδονίων ᾑροῦντο, ἄλλως τε
καὶ ἰσχύος αὐτῶν παρούσης κεχρῆσθαι. καὶ προσυπέ-
σχετό σφισι βοηθήσειν καὶ διὰ τὸ γένος αὐτῶν τῆς
Ἰταλίας ὂν καὶ διὰ τὴν αἴτησιν τῆς ἐπικουρίας ἣν
ἐπεποίηντο. M ib.

7 ὅτι Γάιος Κλαύδιος τῶν τε τριήρων τινὰς ἀπέβαλε καὶ χαλεπῶς αὐτὸς ἐσώθη· οὐ μέντοι παρὰ τοῦθ' ἧττον οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ ἐν τῷ ἄστει Ῥωμαῖοι ἀντελάβοντο τῆς θαλάσσης, ὅτι πρῶτον (πειρασά)μενοι αὐτῆς ἡττήθησαν, ὅπερ που φιλοῦσιν οἱ πρῶτόν τι ἐγχειρισάμενοι καὶ σφαλέντες ποιεῖν, πρὸς οἰωνοῦ τὸ πρόσθεν τιθέμενοι καὶ μηδ' αὖθίς ποτε κατορθώσειν νομίζοντες· ἀλλὰ καὶ προθυμότερον αὐτῆς διά τε τἆλλα καὶ διὰ φιλοτιμίαν, ἵνα μὴ καὶ ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἀποτετράφθαι δόξωσι, μετεποιήσαντο. M p. 180.

8 ὅτι ὁ Ἄννων οὔτ' ἄλλως ἐπ' ἐλαφρῷ τὸν πόλεμον ποιούμενος, εἴ τε καὶ δέοι αὐτὸν γενέσθαι, τὴν γοῦν αἰτίαν τῆς διαλύσεως τῶν σπονδῶν ἐς ἐκεῖνον τρέψαι, μὴ κατάρχειν αὐτῆς νομισθείη, θέλων, ἀπέπεμψέ τε αὐτῷ τὰς ναῦς καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, πρός τε εἰρήνην προυκαλεῖτο, καὶ προσπαρῄνει μὴ πολυπραγμονεῖν τὴν θάλατταν. M ib.

9 ὅτι ἐπεὶ οὐδὲν ἐδέξατο, ἀπειλὴν ὑπέρφρονα καὶ νεμεσητικὴν ἠπείλησεν· ἔφη τε γὰρ μηδ' ἀπονίψασθαι

ποτὲ τὰς χεῖρας ἐν τῇ θαλάσσῃ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψειν, καὶ μετὰ ταύτης ἀπέβαλε καὶ τὴν Μεσσήνην. M. ib.

ὅτι ὁ Κλαύδιος καταλαβὼν τοὺς Μαμερτίνους 10
ἐν τῷ λιμένι συνεστραμμένους ἐκκλησίαν τε αὐτῶν ἐποίησε καὶ εἰπὼν ὅτι οὐδὲν δέομαι τῶν ὅπλων, ἀλλ' αὐτοῖς ὑμῖν διαγνῶναι πάντα ἐπιτρέπω, ἔπεισέ σφας μεταπέμψασθαι τὸν Ἄννωνα· μὴ βουληθέντος δὲ αὐτοῦ καταβῆναι πολὺς ἐνέκειτο κατατρέχων καὶ λέγων ὅτι, εἰ δή τι καὶ τὸ βραχύτατον δικαίωμα εἶχεν, πάντως ἂν ἐς ἀντιλογίαν οἱ ἀφίκετο καὶ οὐκ ἂν βίᾳ τὴν πόλιν κατεῖχεν. M ib.

ὅτι ὁ ὕπατος Κλαύδιος τοὺς στρατιώτας προσ- 11
παραινέσας θαρρεῖν μηδὲ ἐπὶ τῇ τοῦ χιλιάρχου ἥττῃ καταπεπλῆχθαι, διδάσκων αὐτοὺς ὅτι καὶ αἱ νῖκαι τοῖς ἄμεινον παρεσκευασμένοις γίγνοιντο καὶ ὅτι ἡ σφετέρα ἀρετὴ πολὺ τῆς τῶν ἐναντίων τέχνης προέχουσα εἴη· ἑαυτοὺς μὲν γὰρ τὴν ἐπιστήμην τῶν ναυτικῶν δι' ὀλίγου προσλήψεσθαι, τοῖς δὲ δὴ Καρχηδονίοις μηδέποτε τὴν ἀνδρείαν ἐκ τοῦ ἴσου σφίσιν ὑπάρξειν ἔφη· τὸ μὲν γὰρ κτητὸν διὰ βραχέος τοῖς τὸν νοῦν αὐτῷ προσέχουσι καὶ καθαιρετὸν μελέτῃ εἶναι, τὸ δὲ εἰ μὴ φύσει τῳ προσείη, οὐκ ἂν διδαχῇ πορισθῆναι. M p. 181.

ὅτι θαρσήσαντες οἱ Λίβυες ὡς οὐ τῇ φύσει τοῦ 12
χωρίου ἀλλὰ τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ κεκρατηκότες τὴν ἔξοδον ἐποιήσαντο· ὁ δὲ Κλαύδιος οὕτως αὐτοὺς δεδιέναι ἐποίησεν ὡς μηδ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ στρατοπέδου παρακῦψαι. M ib.

συμβαίνει γὰρ ὡς ἐπὶ πλήθει τοῖς μὲν ἐκ λο- 13
γισμοῦ τι δεδιόσιν ὀρθοῦσθαι διὰ προφυλακὴν αὐ-

*τοῦ, τοῖς δ' ἀπρονοήτως θρασυνομένοις φθείρεσθαι
δι' ἀφυλαξίαν.* M p. 539.

14 *τὸ μὲν σωφρονοῦν καὶ κτᾶται τὰς νίκας καὶ γε-
νομένας φυλάσσει, τὸ δ' ἀσελγαῖνον οὔτε περιγίγνε-
ταί τινος, κἂν ἄρα εὐτυχήσῃ ποτὲ ἔν τινι, ῥᾷστα αὐτὸ
ἀπόλλυσι· κἂν μὲν διασώσῃ τι, χεῖρον ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ παρὰ λόγον εὐπραγῆσαι γενόμενον, οὐχ ὅσον οὐκ
ἐκείνου τι ὀνίναται, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ προσδιαφθείρε-*
15 *ται. καὶ γάρ πως πᾶν τὸ παρὰ λόγον θρασυνόμενον καὶ
δεδιέναι ἀλόγως πέφυκεν· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τήν
τε γνώμην τῇ προνοίᾳ βεβαίαν καὶ τὴν ἐλπίδα πιστὴν
ἐκ τοῦ ἐχεγγύου αὐτῆς ἔχων οὔτε καταπτήσσειν τιν'
οὔθ' ὑπερφρονεῖν ἐᾷ· ἡ δ' ἀλόγιστος ἐμπληξία πολ-
λοὺς ἔν τε ταῖς εὐπραγίαις ἐξαίρει κἂν ταῖς συμφο-
ραῖς ταπεινοῖ, οἷα μηδὲν ἕρμα ἔχουσα, ἀλλ' ἀεὶ τῷ συμ-
πίπτοντι ἐξομοιουμένη.* M p. 539 et inde a 15 p. 181.
16 *ὅτι Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι πρὸς πόλεμον ἐλ-
θόντες τῷ μὲν ἀριθμῷ τῶν νεῶν καὶ ταῖς προθυ-
μίαις ἀντίρροποι ἦσαν· ὕστερον δὲ πρῶτόν τ' ἐς ναυ-
μαχίαν ἀπ' ἀντιπάλου παρασκευῆς καθιστάμενοι, καὶ
ἐλπίζοντες καὶ τὸν πάντα πόλεμον ὑπ' αὐτῆς κριθή-
σεσθαι, τό τε ἆθλον τὴν Σικελίαν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς
ἔχοντες, καὶ περὶ δουλείας καὶ περὶ ἀρχῆς, τῆς μὲν*
17 *μὴ πειραθῆναι νικηθέντες τὴν δὲ προσκτήσασθαι κρα-
τήσαντες, ἀγωνιζόμενοι, προέφερον [δὲ] οἱ μὲν τῇ
ἐμπειρίᾳ τῶν τριηριτῶν ἅτε ἀπὸ παλαιοῦ ναυκρα-
τοῦντες, οἱ δὲ τῇ τε ῥώμῃ τῶν ἐπιβατῶν καὶ ταῖς
τόλμαις· ὅσῳ γὰρ ἀπειρότεροι τῶν ναυτικῶν ἦσαν,
τόσῳ καὶ προπετέστερον καὶ θρασύτερον ἐμάχοντο.
τὸ μὲν γὰρ ἔμπειρόν σφισιν ἀκριβῶς πάντες ὡς εἰ-
πεῖν ἐκλογίζονται, καὶ ὀκνοῦσιν, ἄν γε καὶ ταύτῃ
σφᾶς ἡ γνώμη φέρῃ, τὸ δὲ ἀπείρατον ἀλογίστως τε*

θαρσοῦσι καὶ ἐς χεῖρας ἐξ ἀπροβουλίας ἄγονται. M p. 181.

ὅτι ἡττηθέντων Καρχηδονίων κατὰ τὴν ναυμαχίαν ὑπὸ Ῥωμαίων ὀλίγου καὶ τὸν Ἀννίβαν ἀπέκτειναν· πᾶσι γὰρ ὡς εἰπεῖν τοῖς στρατεύματά ποι πέμπουσι πρόσεστι φύσει τῶν μὲν πλεονεξιῶν προσποιεῖσθαι, τὰς δὲ ἐλαττώσεις ἐπὶ τοὺς στρατηγήσαντας ἀνωθεῖν· καὶ οἱ Καρχηδόνιοι προχειρότατα τοὺς πταίσαντάς τι ἐκόλαζον, εἰ μὴ φοβηθεὶς εὐθὺς μετὰ τὴν ἧτταν ἐπερωτῶν αὐτούς, ὡς καὶ ἀκεραίων ἔτι τῶν πραγμάτων ὄντων, πότερον ναυμαχῆσαί οἱ κελεύουσιν ἢ μή, συνεπαινεσάντων αὐτῶν ὥσπερ που καὶ προσεδόκα, καὶ τῷ τοσοῦτον τῷ ναυτικῷ προέχειν ἐπαιρομένων, ὑπεῖπε διὰ τῶν αὐτῶν ἀγγέλων ὅτι οὐδὲν ἄρα ἠδίκησα ὅτι τὰ αὐτὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον· τῆς γὰρ γνώμης, ἀλλ' οὐ τῆς τύχης ἦν κύριος. M p. 182. 18

ἀλλ' ἐν τῷ ἴσῳ τὸ τὴν οἰκείαν μὴ προέσθαι καὶ τὸ τὴν ἀλλοτρίαν προσκτήσασθαι τιθέμενοι θυμῷ καὶ ῥώμῃ ἠγωνίζοντο· τῶν γὰρ πολλῶν τὰ μὲν σφέτερα καὶ παρὰ δύναμιν περιστελλόντων, τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐθελόντων μετὰ κινδύνων ἀντιποιεῖσθαι, ἐκεῖνοι ἐν τῷ ὁμοίῳ τό τε κεχειρωμένον καὶ τὸ προσδοκώμενον ποιούμενοι πρὸς ἀμφότερα ὁμοίως ἔρρωντο. οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι ἄμεινον εἶναι νομίσαντες μηκέτι πόρρω τὸν πόλεμον ποιεῖσθαι, μηδὲ ἐν ταῖς νήσοις προκινδυνεύειν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκείᾳ τῇ τῶν Καρχηδονίων ἀγωνίζεσθαι, πταίσαντες γὰρ οὐδενὸς ἐστερήσεσθαι καὶ κρατήσαντες οὐκ ἐν ἐλπίσιν ἔσεσθαι, καὶ διὰ τοῦτ' ἀκόλουθον τῇ διανοίᾳ σφῶν παρασκευὴν ποιησάμενοι ἐξεστράτευσαν (ἐπὶ Καρχηδόνα V p. 593). M p. 183. 19

20 ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ τε Ῥήγουλος καὶ Λούκιος,
a. u. 498 ἀπ᾽ ἀρετῆς προκριθέντες· ὁ γὰρ Ῥήγουλος ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ ἦν ὥστε μήτε τὴν ἀρχὴν ῥᾳδίως ἐθελῆσαι δι᾽ αὐτὴν ὑποστῆναι, καὶ τῇ γυναικὶ τοῖς τε παισὶν αὐτοῦ τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ δημοσίου δίδοσθαι ψηφισθῆναι. V p. 593.

ὁ δὲ Δίων ὁ Ῥωμαῖος ὁ συγγραψάμενος περὶ τῆς βασιλείας καὶ περὶ τῆς δημοκρατίας Ῥώμης καὶ διηγησάμενος περὶ τοῦ πολυθρυλήτου πολέμου τοῦ Καρχηδονίου λέγει ὅτι Ῥηγούλου τοῦ ὑπάτου Ῥώμης πολεμοῦντος τὴν Καρχηδόνα ἐξαίφνης δράκων ἑρπύσας ἔξω τοῦ χαρακώματος τοῦ Ῥωμαίου στρατοῦ ἔκειτο, ὃν τῇ προστάξει αὐτοῦ ἔκτειναν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀποδείραντες αὐτὸν ἔστειλε (sic) τὴν δορὰν αὐτοῦ τῇ συγκλήτῳ Ῥώμης, μέγα θαῦμα· καὶ παρὰ τῆς αὐτῆς μετρηθεῖσα συγκλήτου, ὡς αὐτὸς ὁ (vel potius ὁ αὐτὸς) Δίων ἔλεγε (ἔλεγεν vel λέγει), εὑρέθη ἔχουσα μῆκος ποδῶν ἑκατὸν εἴκοσι. πρὸς τὸ μῆκος αὐτοῦ ἦν καὶ τὸ πάχος. Ioannes Damasc. De draconibus vol. 1, p. 472, A, B.

21 ὅτι Ἄννωνα πρὸς Ῥωμαίους λόγῳ μὲν ὑπὲρ εἰρήνης ἔργῳ δὲ τριβῆς ἕνεκα ἔπεμψεν Ἀμίλκας· καὶ ὅς ἐπιβοώντων τινῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ὅτι Καρχηδόνιοι τὸν Κορνήλιον ἀπάτῃ [M. p. 183] συνέλαβον, "ἂν τοῦτο ποιήσητε" εἶπεν, "οὐδὲν ἔτι κρείττους τῶν Λιβύων ἔσεσθε." ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐκαιρότοτα θωπεύσας αὐτοὺς οὐδὲν ἔπαθεν. Zonaras p. 146, 15. Codici post ἀπάτῃ desunt quattuor paginae.)

22 ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι φοβηθέντες μὴ ἁλῶσι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τὸν ὕπατον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ ἀποτρέψαντες αὐτὸν τὸ παραχρῆμα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. ἐπειδή τε οὐκ ἠθέλησαν Σικελίας τε

πάσης καὶ Σαρδοῦς ἀποστῆναι, καὶ τοὺς μὲν τῶν Ῥωμαίων αἰχμαλώτους προῖκα ἀφεῖναι τοὺς δὲ σφετέρους λύσασθαι, τά τε δαπανηθέντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐς τὸν πόλεμον πάντα διαλῦσαι καὶ χωρὶς ἄλλα καθ' ἕκαστον ἔτος συντελεῖν, οὐδὲν ἤνυσαν. πρὸς γὰρ 23
δὴ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἐκεῖνα αὐτοὺς ἐλύπει, ὅτι μήτε πολεμεῖν μήτε συμβαίνειν ἄνευ τῶν Ῥωμαίων, καὶ αὐτοὶ μὲν μὴ πλείοσι μιᾶς ναυσὶ μακραῖς χρῆσθαι, ἐκείνοις δὲ πεντήκοντα τριήρεσιν ἐπικουρεῖν ὁσάκις ἂν ἐπαγγελθῇ σφισιν, ἄλλα τέ τινα οὐκ ἐκ τοῦ ὁμοίου ποιεῖν ἐκελεύοντο. ἐξ οὖν τούτων ἅλωσίν σφων ἀκριβῆ τὰς σπονδὰς νομίσαντες ἔσεσθαι, πολεμεῖν αὐτοῖς μᾶλλον εἵλοντο. U p. 376.

ὅτι συμμαχίας ἐκ Λακεδαίμονος τοῖς Καρχηδο- 24
νίοις ἀφικομένης, Ξάνθιππος Σπαρτιάτης ἀνὴρ τοὺς a. u. 499
στρατηγοὺς τῶν ἐγχωρίων κατεμέμφετο, ὅτι δὴ στρατιὰν ἔν τε τοῖς ἱππόταις καὶ τοῖς θηρίοις τὸ κῦρος ἔχουσαν ὄρεσί τε καὶ δυσχωρίαις ὑποστέλλουσι. παραλαβὼν δὲ τὴν στρατιὰν αὐτὸς καὶ τάξας τοὺς Καρχηδονίους, πασσυδὶ μικροῦ τὸ τῶν Ῥωμαίων φθείρει στρατόπεδον. M p. 540.

ἡγεῖτο δεῖν τόν τι δι' ἀπορρήτων πρᾶξαι βουλό- 25
μενον μηδενὶ αὐτὸ τὸ παράπαν ἐμφαίνειν· οὐδένα γὰρ οὕτως ἰσχυρόφρονα εἶναι ὡς ἀκούσαντά τι παρατηρῆσαι καὶ σιωπῆσαι αὐτὸ ἐθελῆσαι, ἀλλὰ καὶ πάνυ τοὐναντίον, ὅσῳ ἂν ἀπορρηθῇ τινὶ μὴ εἰπεῖν τι, τόσῳ μᾶλλον αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτὸ ἐκλαλῆσαι, καὶ οὕτως ἕτερον παρ' ἑτέρου τὸ ἀπόρρητον ὡς καὶ μόνον μανθάνοντα φημίζειν. M ib.

ὅτι φασὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐπικηρυκεύσασθαι 26
τοῖς Ῥωμαίοις διά τε τἆλλα καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, μάλιστα μὲν εἴ πως καὶ τὴν εἰρήνην

ἐπὶ μετρίοις τισὶ ποιήσαιντο, εἰ δὲ μή, ἵνα τούς γε
ἑαλωκότας κομίσαιντο. φασὶ δὲ καὶ τὸν Ῥήγουλον ἐν
τοῖς πρέσβεσι πεμφθῆναι διά τε τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καὶ
διὰ τὴν ἀρετήν· ὑπέλαβον γὰρ πᾶν ὁτιοῦν τοὺς Ῥω-
μαίους ἐπὶ τῷ κομίσασθαι αὐτὸν ἐλπίσαι σφᾶς πρᾶ-
ξαι, ὥστε καὶ μόνον ἀντὶ τῆς εἰρήνης ἢ πάντως γε
27 ἀντὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀνταποδοθῆναι. ὥρκωσάν τε
οὖν αὐτὸν πίστεσι μεγάλαις ἦ μὴν ἐπανήξειν, ἂν
μηδέτερον αὐτῶν διαπράξηται, καὶ πρεσβευτὴν μεθ'
ἑτέρων ἔστειλαν. καὶ ὃς τά τ' ἄλλα καθάπερ τις
Καρχηδόνιος ἀλλ' οὐ Ῥωμαῖος ὢν ἔπραττε, καὶ οὔτε
τὴν γυναῖκα ἐς λόγους ἐδέξατο, οὔτε ἐς τὴν πόλιν
καίπερ κληθεὶς ἐσῆλθεν, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς
βουλῆς ἀθροισθείσης, ὥσπερ τοῖς τῶν πολεμίων
πρέσβεσιν ἔθος εἶχον χρηματίζειν, τήν τε πρόσοδον
μετὰ τῶν ἄλλων, ὥς γε καὶ ὁ λόγος ἔχει, ᾐτήσατο,...
U p. 377.

28 ὅτι Ῥήγουλον τὸν στρατηγὸν Ῥωμαίων ἑαλωκότα
Καρχηδόνιοι πρέσβεσιν ἅμα οἰκείοις πρὸς τὴν Ῥώμην
ἐξέπεμπον, οἰόμενοι μετρίαν τινὰ τοῦ πολέμου εὑρή-
σειν κατάθεσιν καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἀντίδοσιν τῇ
συμπράξει τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' ἐλθὼν τὰς μὲν συνή-
θεις τοῖς ὑπατικοῖς τιμὰς διεώσατο, οὐ μετεῖναι τῆς
πολιτείας αὐτῷ λέγων ἀφ' οὗπερ ἡ τύχη δεσπότας
αὐτῷ Καρχηδονίους ἐπέστησε, παρῄνει δὲ τὰς διαλ-
λαγὰς ἀπείπασθαι, εἰς τὸ ἀνέλπιστον ἤδη ἀφιγμένων
29 τῶν πολεμίων. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀγασθέντες αὐτὸν τοὺς
μὲν πρέσβεις ἀποπέμπουσιν, αὐτὸν δὲ κατέχειν ἠβού-
λοντο. ὁ δὲ οὐ μενετέον αὐτῷ φήσας ἐν πόλει ἐν ᾗ
τῆς ἴσης οὐ μεδέξει κατὰ τοὺς πατρίους θεσμοὺς πο-
λιτείας, πολέμου νόμῳ δουλεύειν ἑτέροις ἠναγκασμέ-
νος, εἵπετο τοῖς Καρχηδονίοις ἑκούσιος, ἔνθα πολ-

λαῖς καὶ δειναῖς αἰκίαις καταναλωθεὶς ἐτελεύτησεν. M p. 541. Conf. Suidas v. Ῥήγουλος.

Δίων ια' βιβλίῳ "οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν ἀναπλεούσας οἴκαδε τηρήσαντες συχνὰς χρημάτων γεμούσας εἷλον." Bekk. Anecd. p. 131, 12.

Δίωνος ια' βιβλίῳ "τὸν δῆμον ἐδείπνισεν." ib. p. 133, 24.

Δίων ια' βιβλίῳ "οὐ πρότερον αὐτοῖς ἐπείσθη 30
ὁ Ῥήγουλος πρὶν Καρχηδονίους οἱ ἐπιτρέψαι." ib. p. 140, 20.

Δίων ια' βιβλίῳ "οὔτε γὰρ πρὸς ἐμοῦ οὔτε πρὸς 31
ἄλλου ἀνδρὸς ἀγαθοῦ οὐδενός ἐστι προέσθαι τι τῶν κοινῇ συμφερόντων." ib. p. 165, 23.

ια' βιβλίῳ "ἄλλος ἄν τις, παραμυθήσασθαι τὴν 32
καθ' ἑαυτὸν συμφορὰν ἐθελήσας, ἐξῆρεν ἂν τὰ τῶν πολεμίων." ib. v. 30.

Δίωνος ια' βιβλίῳ "ἐπειδὴ δὲ ὅ τε λειμὼν ἐπέμενε καὶ ὁμίχλη προσεγένετο, ἔσφηλε δι' αὐτομόλων δή τινων τὸν Ἀννίβαν." ib. p. 171, 26.

Δίων ια' βιβλίῳ "σὺ μὲν καὶ τοῖς φίλοις τοῖς τι πλημμελήσασιν ἐξέρχῃ, ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς ἐχθροῖς συγγινώσκω." ib. v. 29.

Δίωνος ιβ' βιβλίῳ "ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀπαλλοτριωθῆναι ὑμῶν τρόπον τινὰ ἠδυνήθη." ib. p. 124, 4.

Δίωνος ιβ' βιβλίῳ "τεθνᾶσι δὲ οἱ μέν, οἱ δὲ ἑαλώκεσαν οἵ γε καὶ λόγου τινὸς ἄξιοι." ib. p. 133, 25.

τὸ ἕτερον μέρος τῆς οἰωνοσκοπικῆς Δίων Κάσ- 33
σιος Κοκκειανὸς παραδίδωσι, λέγων ὅτι κριθοφάγους a. u. 505
ἡμέρους κατέχουσιν ὄρνιθας καὶ τιθέασιν ἔμπροσθεν αὐτῶν κριθάς, ὅτε μαντεύονται. εἰ μὲν οὖν ἐσθίοντες οἱ ὄρνιθες οὐ πλήττουσι τοῖς ῥάμφεσι τὰς κριθὰς καὶ ἀπορρίπτουσιν, ἀγαθὸν τὸ σημεῖον, εἰ δὲ οὕτω

ποιοῦσιν, οὐκ ἀγαθόν. Io. Tzetz. Exeg. in Hom. Il. p. 108, 2.

44 ὅτι ἐπὶ Μάρκου Κλαυδίου καὶ Τίτου Σεμπρωνίου
a. u. 514 ὑπάτων μόνῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπωνυμίας τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων μετέχειν Ῥωμαῖοι παρεκελεύσαντο. M p. 541.

45 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Κλαύδιον, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς
a. u. 518 Λίγυας συνθήκας ἐποιήσαντο, πόλεμον ἀράμενον καὶ αὐτοὺς χειρωσάμενον, τὸ μὲν πρῶτον, ὡς καὶ ἐκείνου τὸ παρασπονδηθὲν ἀλλ' οὐχ ἑαυτῶν τὸ αἰτίαμα ὄν, ἔπεμψαν ἐκδιδόντες αὐτοῖς, μὴ προσδεξαμένων δέ σφων αὐτὸν ἐξήλασαν. V p. 593.

46 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Καρχηδονίους χρήματα ἐπι-
a. u. 519 πραξάμενοι τὰς σπονδὰς ἀνενεώσαντο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας αὐτῶν ἐλθούσης, ὅτι τε τῆς σφετέρας παρασκευῆς ᾔσθοντο καὶ ὅτι αὐτοὶ τῷ πρὸς τοὺς ὁμόρους πολέμῳ ἔτι καὶ τότε κατείχοντο, μέτριον οὐδὲν ἀπεκρίναντο, μετὰ δὲ τοῦτο Ἄννωνός τινος νέου τῇ ἡλικίᾳ καὶ δεινοῦ τῇ παρρησίᾳ πεμφθέντος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἀπαρακαλύπτως καὶ τέλος ὅτι "εἰ μὴ βούλεσθε εἰρηνεῖν, ἀπόδοτε ἡμῖν καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν· οὐ γὰρ πρόσκαιρόν τινα ἀνοχὴν ἀλλ' ἀίδιον φιλίαν ἀπ' αὐτῶν ἐπριάμεθα" εἰπόντος, ἠπιώτεροί τε αἰσχυνθέντες ἐγένοντο ... U p. 378.

2 ...δετο μὴ τὰ αὐτὰ ἀντιπάθωσιν, ὥστε καὶ πάνυ ἀσμένως οἱ μὲν τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν εὐτυχίαν διασώσασθαι, οἱ δ' ἐπὶ γοῦν τῶν ὑπαρχόντων σφίσι μεῖναι αἱρούμενοι διεμέλλησαν, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς μηκέτι τὴν εἰρήνην ἄγοντες, τοῖς ἔργοις ἐπιδιασκοποῦντες περὶ τῆς αὐτῆς ἀνέσχον, ὥσθ' ἅπασι δῆλον γενέσθαι ὅτι ὁποτέροις ἂν αὐτῶν προτέροις παρακινῆσαί τι συνενέγκῃ, καὶ τοῦ πολέμου προκατάρξου-

σιν. ἐς γὰρ τοσοῦτον οἱ πολλοὶ ταῖς ὁμολογίαις ἐμμένουσιν ἐς ὅσον αὐτοῖς καὶ καθήκῃ· πρὸς δὲ δὴ τὸ μᾶλλόν σφισι συμφέρον ἀσφαλὲς καὶ τὸ παρασπονδῆσαί τι νομίζουσιν εἶναι. M p. 184.

[*ἐπὶ Φαβίου Μαξίμου Βερουκώσου ἤτοι ἀκρο-* 47
χορδονώδους Ῥωμαῖοι τοῦτο ἐποίησαν, Ἑλληνικὸν καὶ a. u. 521
Γαλατικὸν ἀνδρόγυνον κρύψαντες ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ, ἐκ χρησμοῦ τινος δειματωθέντες, λέγοντος Ἕλληνα καὶ Γαλάτην καταλήψεσθαι τὸ ἄστυ. Is. Tzetz. ad Lycophr. 603, 1056, ex Dione, ut coniecit Valesius.]

ὅτι πρέσβεις ποτὲ ἐπὶ κατασκοπῇ Γαΐου Παπι- 48
ρίου, καίπερ μηδὲν μηδέπω τῶν Ἰβηρικῶν σφισι a. u. 523
προσηκόντων, ἀπέστειλαν, καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνος τά τε ἄλλα ἐδεξιώσατο καὶ λόγοις ἐπιτηδείοις διήγαγεν, εἰπὼν ἄλλα τε καὶ ὅτι ἀναγκαίως τοῖς Ἴβηρσι πολεμεῖ, ἵνα τὰ χρήματα ἃ τοῖς Ῥωμαίοις ἔτι πρὸς τῶν Καρχηδονίων ἐπωφείλετο ἀποδοθῇ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄλλοθέν ποθεν αὐτὰ ἀπαλλαγῆναι, ὥστε τοὺς πρέσβεις ἀπορῆσαι ὅ,τι οἱ ἐπιτιμήσωσιν. M p. 184.

ὅτι Ἴσσα ἡ νῆσος ἑκουσία ἑαυτὴν Ῥωμαίοις παρέ- 49
δωκεν. ἐπειδὴ γὰρ τότε πρῶτον πειρᾶσθαί σφων a. u. 524
ἔμελλον, καὶ προσφιλεστέρους αὐτοὺς καὶ πιστοτέρους τῶν ἤδη φοβερῶν ἐνόμιζον εἶναι, κρείττους ἐς τὸ ἀφανὲς τοῦ προδήλου τῶν λογισμῶν γιγνόμενοι, ὅτι τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἤδη προσκεῖσθαί σφισιν ἀχθηδόνα, τὸ δὲ ἐκ τοῦ προσδοκᾶσθαι ἐλπίδα χρηστὴν ἔφερεν. M ib.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἰσσαίους προσχωρήσαντας
αὐτοῖς, ἀνθυπουργεῖν τι εὐθὺς τούτοις προθύμως, 2
ὡς τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐσπουδακόσι βοηθεῖν δοκεῖν, καὶ τοὺς Ἀρδιαίους ἀμύνεσθαι διότι τοὺς ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐκπλέοντας ἐκακούργουν ἐθελήσαντες,

*ἔπεμψαν πρὸς Ἄγρωνα τοὺς μὲν παραιτούμενοι, τὸν
δὲ ὅτι μηδὲν προπαθὼν ἀδικοίη σφᾶς αἰτιώμενοι.
3 καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι περιόντα εὗρον, ἀλλά τι παι-
δίον, Πίννην ὄνομα, καταλιπὼν ἐτεθνήκει· Τεύτα
δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μητρυιὰ δὲ τοῦ Πίννου, ἐκράτει
τῶν Ἀρδιαίων. ... ὑπὸ θρασύτητος οὖσα οὐδὲν μέ-
τριον αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, ἀλλ' οἷα γυνὴ πρὸς τῇ ἐμ-
φύτῳ προπετείᾳ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἧς εἶχε χαυ-
νουμένη, τοὺς μὲν ἔδησε τῶν πρέσβεων, τοὺς δὲ καὶ
4 ἀπέκτεινεν, ὅτι ἐπαρρησιάσαντο. καὶ τότε μὲν ταῦτ'
ἔπραξε, καὶ φρόνημα ἀπ' αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ἰσχὺν
ἐν τῷ προχείρῳ τῆς ὠμότητος ἐπιδεδειγμένη, ἔλαβε·
διήλεγξε δὲ δι' ἐλαχίστου τὴν τοῦ γυναικείου γένους
ἀσθένειαν ταχὺ μὲν ὑπὸ βραχύτητος γνώμης ὀργιζο-
5 μένη, ταχὺ δὲ καὶ ὑπὸ δειλίας φοβουμένη. ἐπειδὴ
γὰρ τάχιστα τὸν πόλεμον τοὺς Ῥωμαίους ἐψηφίσθαι
οἱ ἐπύθετο, κατέπτηξε, καὶ τούς τε ἄνδρας οὓς εἶχεν
αὐτῶν ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ ἐπὶ τοῖς τετελευτη-
κόσιν ἀπελογεῖτο λέγουσα ὑπὸ λῃστῶν τινων αὐτοὺς
πεφονεῦσθαι. τῶν τε Ῥωμαίων τὰ τῆς στρατείας διὰ
τοῦτο ἐπισχόντων, τοὺς δὲ αὐτόχειρας ἐξαιτησάντων,
κατεφρόνησέ τε αὖθις, ὅτι μηδέπω τὰ δεινὰ αὐτῇ
παρῆν, καὶ οὔτε τινὰ ἐκδώσειν ἔφη καὶ ἐπὶ τὴν Ἴσ-
6 σαν στράτευμα ἀπέστειλεν. ἐπειδὴ δὲ τοὺς ὑπάτους
παρόντας ᾔσθετο, κατέδεισεν αὖ καὶ τοῦ θυμοῦ ὑφῆκε
καὶ ἐς πᾶν ὁτιοῦν ἐπακοῦσαί σφων ἑτοίμη ἐγένετο.
οὐ μέντοι καὶ παντάπασιν ἐσωφρονίσθη· τῶν γὰρ
ὑπάτων πρὸς Κέρκυραν περαιωθέντων ἀνεθάρσησε,
καὶ ἀποστᾶσα ἐπ' Ἐπίδαμνον (καὶ Ἀπολλωνίαν* Zo-
naras p. 170, 12) *στράτευμα ἀπέστειλε. τῶν δὲ Ῥω-
μαίων τὰς πόλεις ῥυσαμένων καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς
μετὰ χρημάτων λαμβανόντων ἐμέλλησεν αὖθις πει-*

θαρχῆσαί σφισιν· ἐπεὶ δὲ ἀναβάντες ὑπὲρ τῆς θα- 7
λάσσης κακῶς περὶ τὸν Ἀτύριον λόφον ἀπήλλαξαν,
ἐπέσχεν, ἐλπίσασα αὐτούς, ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν,
ἀπαναστήσεσθαι. αἰσθομένη δὲ τὸν Ἀλβῖνον κατὰ
χώραν μένειν, καὶ τὸν Δημήτριον ἔκ τε τῆς ἐμπλη-
ξίας ἐκείνης καὶ ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων φόβου μεθε-
στηκότα καί τινας ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότα,
παντελῶς κατέδεισε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφῆκεν. U p. 378.

ὅτι χρησμός τις τῆς Σιβύλλης τοὺς Ῥωμαίους 50
ἐδειμάτου, φυλάξασθαι τοὺς Γαλάτας δεῖν κελεύων a. u. 529
ὅταν κεραυνὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον πλησίον Ἀπολλω-
νίου κατασκήπτῃ. M p. 185.

ὅτι οἱ Γαλάται τοὺς Ῥωμαίους ἰδόντες τὰ ἐπιτη- 2
δειότατα τῶν χωρῶν προκατειληφότας ἠθύμησαν·
πάντες μὲν γὰρ ἄνθρωποι καὶ ἐπιτυχόντες ὧν ἂν
ὀριγνηθῶσι πρῶτον ἑτοιμότερον πρὸς τὰ λοιπὰ χω-
ροῦσιν, καὶ διαμαρτόντες ἐς πάντα ἀπαμβλύνονται,
τὸ δὲ δὴ Γαλατικὸν πλέον τι ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους
ὀξύτατα μὲν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν ἀντιλαμβάνονται
καὶ ἐρρωμενέστατα τῶν προχωρούντων αὐτοῖς ἀντέ-
χονται, ἂν δ' ἄρα τι καὶ βραχύτατον ἐπισυγκρούσω-
σιν, οὐδὲν οὐδ' ἐς τὰ λοιπὰ ἐλπίζουσι, πρόχειροι
μὲν ὑπ' ἀνοίας πᾶν ὃ βούλονται προσδοκῆσαι, πρό-
χειροι δὲ ὑπὸ θυμοῦ πᾶν ὃ ἂν ἐγχειρίσωνται ἐπεξελ-
θεῖν ὄντες. καὶ ὀργῇ ἀκράτῳ καὶ ὁρμῇ ἀπλήστῳ 3
χρῶνται, καὶ δι' αὐτὰ οὔτε τι διαρκὲς ἐν αὐτοῖς
ἔχουσιν, ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἐπὶ πολὺ τὸ προπετῶς
θρασυνόμενον ἀνταρκέσαι, κἂν ἅπαξ ἀλλοιωθῶσιν,
οὔτ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἄλλως τε καὶ δέους τινὸς
προσγενομένου δύνανται, καὶ ἐς ἀντίπαλον ἔκπληξιν
τῆς πρόσθεν ἀδεοῦς τόλμης καθίστανται· δι' ὀλίγου
γὰρ πρὸς τὰ ἐναντιώτατα ὀξυρρόπως, ἅτε μηδὲν ἐκ

τοῦ λογισμοῦ ἐχέγγυον ἐς μηδέτερον αὐτῶν παρεχόμενοι, φέρονται. M ib.

4 ὅτι Αἰμίλιος τοὺς Ἰνσούμβρας νικήσας τὰ ἐπινίκια ἤγαγε, καὶ ἐν αὐτοῖς τοὺς πρώτους τῶν ἁλόντων ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡπλισμένους ἀνεκόμισεν, ἐπισκώπτων σφίσιν, ὅτι ὀμωμοκότας αὐτοὺς ᾔσθετο μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀποδύσεσθαι πρὶν ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀναβῆναι. M p. 186.

51 ὅτι εἴ τι τῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσι νομιζομένων καὶ τὸ βραχύτατον ἡμαρτήθη, πάντως που καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, μέχρι περ καὶ ἀμέμπτως πάντα γεγονέναι σφίσιν ἔδοξεν, μιᾷ γέ τινι ἡμέρᾳ ἀνεωρτάζετο. M ib.

52 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὰ τοῦ πολέμου ἤκμαζον καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ ἀκριβῶς ἐχρῶντο, ὥσθ' ἅπερ τοῖς πολλοῖς ἐκ μὲν ἀκράτου εὐπραγίας ἐς θάρσος, ἐκ δὲ ἰσχυροῦ δέους ἐς ἐπιείκειαν φέρει, ταῦτά τε αὐτοῖς τότε διαλλαγῆναι· ὅσῳ γὰρ ἐπὶ πλεῖον εὐτύχησαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐσωφρόνησαν, τὸ μὲν θράσος, οὗ τὸ ἀνδρεῖον μετέχει, πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἐνδεικνύμενοι, τὸ δὲ ἐπιεικὲς οὗ κ... ἐν εὐτυχίᾳ κατ' ἀλλή-
2 λους παρεχόμενοι· τήν τε γὰρ ἰσχὺν πρὸς μετριότητος ἐξουσίαν καὶ τὸ κόσμιον πρὸς ἀνδρείας ἀληθοῦς κτῆσιν ἐλάμβανον, μήτε τὴν εὐπραγίαν ἐς ὕβριν μήτε τὴν ἐπιείκειαν ἐς δειλίαν ἐξάγοντες. οὕτω μὲν γὰρ τό τε σωφρονοῦν ἐξ ἀνδρείας καὶ τὸ θαρσοῦν ἐκ θάρσους φθείρεσθαι, ἐκείνως δὲ τὸ μέτριον ὑπ' ἀνδρείας ἀσφαλέστερον καὶ τὸ εὐτυχοῦν ὑπ' εὐταξίας βεβαιότερον γίγνεσθαι ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ μάλιστα τούς τε προσπεσόντας σφίσι πολέμους κράτιστα διήνεγκαν καὶ τὰ σφέτερα τά τε τῶν συμμάχων ἄριστα ἐπολίτευσαν. M ib.

ὅτι Δημήτριος ἔκ τε τῆς τοῦ Πίννου ἐπιτροπεύσεως καὶ ἐκ τοῦ τὴν μητέρα αὐτοῦ Τρίτευταν τῆς Τεύτας ἀποθανούσης γῆμαι ἐπαρθεὶς τοῖς τε ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν καὶ τὰ τῶν πλησιοίκων ἐκακούργει. καὶ ἐδόκει γὰρ τῇ τῶν Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν αὐτούς, αἰσθόμενοι τοῦτο μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα. V p. 593. 53 a. u. 535

54 ὅτι ὅσοι ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἐνέμοντο τοῖς Καρχηδονίοις συνεπανέστησαν, οὐχ ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας ἀνθῃροῦντο, ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν ἄρχον σφῶν ἐμίσουν, τὸ δὲ ἀπείρατον ἠγάπων. ἕκαστον τῶν μὲν δὴ τότε ἐθνῶν σύμμαχον τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ὑπῆρξαν· πρὸς ἅπαντας ὡς εἰπεῖν αὐτοὺς ἰσοστάσιος ὁ Ἀννίβας ἐγένετο· συνεῖναί τε γὰρ ὀξύτατα καὶ ἐκφροντίσαι πάνθ' ὅσα ἐνεθυμεῖτο ἐδύνατο. καίτοι πέφυκεν ὡς πλήθει τὸ μὲν βέβαιον ἐκ βραδυτῆτος, τὸ δ' ὀξύρροπον ἐκ τάχους διανοίας ὑπάρχειν. τελεστικώτατός τε γὰρ 2
ἐκ τοῦ ὑπογυωτάτου καὶ διαρκέστατος ἐς τὸ φερεγγυώτατον ἦν· τό τε ἀεὶ παρὸν ἀσφαλῶς διετίθετο καὶ τὸ μέλλον ἰσχυρῶς (προεσκόπ)ει, βουλευτής τε τοῦ συνήθους ἱκανώτατος καὶ εἰκαστὴς τοῦ παραδόξου ἀκριβέστατος γενόμενος, ἀφ' ὧν τό τε ἤδη προσπῖπτόν οἱ ἑτοιμότατα καὶ [δ'] ὅτι τάχιστα καθίστατο, καὶ τὸ μέλλον αὖ πάλιν τοῖς λογισμοῖς προλαμβάνων ὡς καὶ παρὸν διεσκόπει. ἐκ τούτου καὶ 3
τοῖς καιροῖς ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἐφήρμοζεν, ἅτε καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ τό

54, 1. καίτοι — ὑπάρχειν Suidas v. ὡς ἐπίπαν et τρισκαιδεκάτῳ.

τε ὑπάρχον καὶ τὸ ἐλπιζόμενον ποιούμενος. ἐδύνατο δὲ ταῦθ᾽ οὕτω πράττειν, ὅτι πρὸς τῇ τῆς φύσεως ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ πολλῇ μὲν Φοινικικῇ κατὰ τὸ πάτριον, πολλῇ δὲ καὶ Ἑλληνικῇ ἤσκητο, καὶ προσέτι καὶ μαντικῆς τῆς διὰ σπλάγχνων ἠπίστατο. M p. 187 et 3 πρὸς τῇ — ἠπίστατο V p. 593.

4 τοιοῦτος οὖν δή τις τὴν ψυχὴν γενόμενος ἀντίρροπον καὶ τὸ σῶμα, τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ καὶ διαίτῃ, παρεσκεύαστο, ὥσθ᾽ ὅσα ἐνεχειρίζετο ῥᾳδίως κατεργάζεσθαι. κοῦφόν τε γὰρ καὶ ἐμβριθὲς ὅτι μάλιστα αὐτὸ εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῖν καὶ συνίστασθαι ἱππεύειν τε ἀνὰ κράτος ἀσφαλῶς ἐδύνατο. καὶ οὔτε πλήθει ποτὲ τροφῆς ἐβαρύνετο οὔτε ἐνδείᾳ ἔκαμνεν, ἀλλ᾽ ἐν ἴσῳ καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ αὔταρκες ἑκάτερον, ἐλάμβανεν. ταῖς τε ταλαιπωρίαις ἰσχυρίζετο, καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις ἐρρώννυτο.

5 οὕτως οὖν δὴ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἔχων τοιᾷδε τῇ τῶν πραγμάτων διαχειρίσει ἐπίπαν ἐχρῆτο. τούς τε γὰρ πολλοὺς ἐς μόνον τὸ συμφέρον σφίσι πιστοὺς ὁρῶν ὄντας, αὐτός τε τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς προσεφέρετο καὶ ἐς ἐκείνους ταὐτὸν ὑπώπτευεν, ὥστε πλεῖστα μὲν ἀπατήσας τινὰς κατορθῶσαι,
6 ἐλάχιστα δὲ ἐπιβουλευθεὶς σφαλῆναι. καὶ πολέμιον πᾶν τὸ πλεονεκτεῖν δυνάμενον καὶ ἐν τοῖς ὀθνείοις καὶ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις ὁμοίως ἡγούμενος, οὐκ ἀνέμενε τοῖς ἔργοις τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐκμανθάνειν, ἀλλ᾽ ὡς καὶ βουλομένους σφᾶς ἀδικεῖν ὅτε δύναιντο τραχύτατα μετεχειρίζετο, προποιῆσαί τέ τι μᾶλλον ἢ προπαθεῖν ἄμεινον ἡγεῖτο, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ᾽ οὐκ
7 ἐφ᾽ ἑτέροις ἑαυτὸν εἶναι ἠξίου. τό τε σύμπαν εἰπεῖν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ᾽ οὐ τοῖς ἐς φήμην αὐτῶν εὐδοκιμοῦσιν, ὁσάκις γε μὴ κατ᾽ αὐτὸ καὶ

ἄμφω συνέπιπτε, προσέκειτο. καὶ μέντοι καὶ ἐτίμα
καθ' ὑπερβολὴν ὅτου δέοιτο· δούλους τε γὰρ τοῦ
τοιούτου τοὺς πλείστους ἡγεῖτο εἶναι, καὶ κινδυνεύειν
ἐπ' αὐτῷ καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἐθέλοντας
ἑώρα. καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν κερδῶν καὶ τῶν ἄλ- 8
λων τῶν ἡδίστων αὐτὸς μὲν πολλάκις ἀπείχετο, ἐκεί-
νοις δὲ ἀφθόνως μετεδίδου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κοινω-
νούς σφας καὶ τῶν πόνων οὐκ ἀκουσίους ἐκτᾶτο. καὶ
τούτοις μὲν οὐχ ὅπως ἰσοδίαιτος ἀλλὰ καὶ ἰσοκίνδυ-
νος ἐγίγνετο, πάνθ' ὅσα ἀπῄτει παρ' αὐτῶν πρῶτος
ἐκπονούμενος· οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνους ἀπροφασίστως
καὶ προθύμως, ἅτε μήτε τοῖς λόγοις αὐτοῦ προσέχον-
τας, σύμπαντά οἱ συμπράξειν ἐπίστευε· πρὸς δὲ δὴ
τοὺς ἄλλους πολλῷ τῷ φρονήματι ἀεὶ ἐχρῆτο· ὥστε 9
τοὺς μὲν εὔνοιαν αὐτοῦ τοὺς δὲ δέος ἔκ τε τοῦ ὁμο-
διαίτου καὶ ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος παμπληθεῖς ἔχειν. ἐξ
οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τό τε ὑπερέχον κολούειν καὶ
τὸ ταπεινούμενον ἐξαίρειν, καὶ τῷ μὲν ὄκνον τῷ δὲ
θάρσος, ἐλπίδα τε καὶ ἀπόγνωσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων
δι' ἐλαχίστου πᾶσιν οἷς ἐβούλετο ἐμποιεῖν ἐδύνατο.

καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἄλλως περὶ αὐτοῦ λέγεται ἀλλ' 10
ἀληθῆ παραδέδοται, τεκμήριοι τὰ ἔργα. τῆς τε γὰρ
Ἰβηρίας πολλὰ διὰ βραχέος προσεκτήσατο, καὶ τὸν
πόλεμον ἐκεῖθεν διὰ τῶν Γαλατῶν, οὐχ ὅτι ἀσπόν-
δων ἀλλὰ καὶ ἀγνώστων οἱ τῶν πλείστων ὄντων, ἐς
τὴν Ἰταλίαν ἐσήγαγε. τάς τε Ἄλπεις πρῶτος ἀνθρώ-
πων τῶν οὐκ Εὐρωπαίων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, σὺν
στρατῷ διέβη, καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐπεστρά-
τευσε, τά τε συμμαχικὰ αὐτῆς ὀλίγου πάντα, τὰ μὲν
βίᾳ τὰ δὲ καὶ πείθων, ἀπέρρηξε. καὶ ταῦτα μέντοι 11
αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Καρχηδο-
νίων κατέπραξεν. οὔτε γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν οἴκοι

τελῶν ἐξεπέμφθη, οὔθ' ὕστερον μεγάλης τινὸς βοηθείας παρ' αὐτῶν ἔτυχε· τῆς γάρ τοι δόξης τῆς τε ὠφελείας οὐκ ἐλάχιστα ἀπολαύσειν ἀπ' αὐτοῦ μέλλοντες, μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν δόξαι μᾶλλον ἢ συναίρεσθαι ἔν τινι ἰσχυρῶς ἠθέλησαν. V p. 593.

55 ὅτι ἡ μὲν εἰρήνη καὶ πορίζει χρήματα καὶ φυλάσσει, ὁ δὲ δὴ πόλεμος καὶ ἀναλίσκει καὶ διαφθείρει. M p. 188.

ὅτι πέφυκε πᾶν τὸ ἀνθρώπειον δεσπόζειν τε ἐπιθυμεῖν τῶν ὑπεικόντων καὶ τῇ παρὰ τῆς τύχης ῥοπῇ κατὰ τῶν ἐθελοδουλούντων χρῆσθαι. M ib.

2 ἀλλ' ἡμῖν οἵ τε εἰδότες αὐτὰ καὶ πεπειραμένοι αὐτῶν ἐξαρκεῖν ὑμῖν πρὸς ἀσφάλειαν τήν τε ἐπιείκειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν νομίζετε· καὶ ὅσα ἂν ἢ λαθόντες ἢ ἐξαπατήσαντες ἡμᾶς καὶ κομισάμενοι δίκαιον εν . . με . . τίθεσθαι μήτε παρορμᾶσθαι μήτε προσαλλάττεσθαι μήτε ἀμύνασθαι. καὶ μέντοι καὶ ὅτι οὐδέπω . . . λογίσασθαι τοῦθ' ὅτι τὰ τοιαῦτα πρὸς μὲν ἀλλήλους ὀρθῶς ὑμῖν ἔχει ποιεῖν., πρὸς δὲ Καρχηδονίους ἀνθρωπίνως καὶ καλῶς· τοῖς μὲν γὰρ πολίταις καὶ πρᾴως καὶ πολιτικῶς χρῆσθαι, κἂν παραλόγως τις σωθῇ, ἡμέτερόν ἐστιν, τοῖς δὲ δὴ πολεμίοις ἀφαλῶς· οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἂν σφαλῶμεν φεισάμενοι αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν κρατήσωμεν κολούσαντες αὐτοὺς σωθησόμεθα. M p. 188.

3 ὅτι ὁ μὲν πόλεμος καὶ τὰ οἰκεῖά τισι σώζει καὶ τὰ ἀλλότρια προσκτᾶται, ἡ δ' εἰρήνη οὐχ ὅπως τὰ ποριςθέντα δι' ἐκεῖνον ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν προσαπόλλυσιν. M ib. et p. 541.

4 ὅτι αἰσχρόν ἐστι πρὸς τὰ ἔργα πρὸ τῶν λόγων τῶν περὶ αὐτῶν χωρεῖν, ἐν ᾧ κατορθώσαντες μὲν

εὐτυχηκέναι μᾶλλον ἢ καλῶς βεβουλεῦσθαι δόξετε, σφαλέντες δὲ τὴν σκέψιν ἀπρονοήτως ὅτε οὐδὲν ὄφελος πεποιῆσθαι. καὶ μέντοι καὶ ἐκεῖνο τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαί τι καὶ κατηγορῆσαί τινων προσπολεμησάντων ποτὲ ἡμῖν ῥᾳστόν που καὶ παντός ἐστι, τὸ δ' αὖ τῇ πόλει συμφέρον οὐ πρὸς ὀργὴν ὧν πεποιήκασί τινες, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον αὐτῆς εἰπεῖν
τῇ τοῦ συμβούλου τάξει προσήκει; μὴ παρόξυνε πρό- 5
τερον ἡμᾶς, ὦ Λέντουλε, μηδ' ἀνάπειθε πολεμῆσαι πρὶν ὅτι καὶ συνοίσει τοῦθ' ἡμῖν ἐπιδεῖξαι, σκοπῶν τά τε ἄλλα καὶ μάλισθ' ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐνταυθοῖ τε περὶ τῶν τοῦ πολέμου πραγμάτων λέγεται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις πράττεται. M p. 189.

συχνοὺς γὰρ αἱ συμφοραὶ διορθοῦσι, καὶ πολλοὶ 6
καλῶς αὐταῖς χρησάμενοι κρεῖττον ἀπαλλάσσουσι τῶν εὖ καὶ τελείως πραττόντων καὶ δι' αὐτὸ καὶ ὑβριζόντων· δοκεῖ γάρ πως ἡ κακοπραγία μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἔχειν ὠφελείας, ὅτι μήτε ἐκφρονεῖν τοὺς ἀνθρώπους μήτε ἐξυβρίζειν ἐᾷ. κράτιστον μὲν γάρ ἐστι φύσει πρὸς πάντα τὰ ἀμείνονα τετράφθαι, καὶ τῆς ἐπιθυμίας μέτρον μὴ τὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ τὸν λογισμὸν ποιεῖσθαι· ἂν δέ τις ἀδυνατῇ στέργειν τὸ κρεῖττον, λυσιτελεῖ αὐτῷ καὶ ἄκοντι σωφρονεῖν, ὥστε ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ τὸ μὴ πάντα εὖ πράττειν τίθεσθαι. M p. 542.

φυλάξασθαι χρὴ μὴ καὶ αὖθίς τι τῶν ὁμοίων 7
παθεῖν· ὅπερ που καὶ μόνον ἄν τις ἐκ τῶν συμφορῶν ὠφεληθείη· αἱ μὲν γὰρ εὐπραγίαι σφάλλουσιν ἔστιν ὅτε τοὺς ἀπερισκέπτως τι δι' αὐτὰς ἐλπίσαντας ὡς καὶ αὖθις κρατήσοντας, τὰ δὲ δὴ πταίσματα ἀναγκάζει πάντα τινὰ ἐξ αὐτῶν ὧν πεπείραται καὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλῶς προορᾶσθαι. M ib. et p. 189.

ποιοῦσιν, οὐκ ἀγαθόν. Io. Tzetz. Exeg. in Hom. Il. p. 108, 2.

44 a. u. 514 ὅτι ἐπὶ Μάρκου Κλαυδίου καὶ Τίτου Σεμπρωνίου ὑπάτων μόνῳ τῆς τοῦ πατρὸς ἐπωνυμίας τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων μετέχειν Ῥωμαῖοι παρεκελεύσαντο. M p. 541.

45 a. u. 518 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Κλαύδιον, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς Λίγυας συνθήκας ἐποιήσαντο, πόλεμον ἀράμενον καὶ αὐτοὺς χειρωσάμενον, τὸ μὲν πρῶτον, ὡς καὶ ἐκείνου τὸ παρασπονδηθὲν ἀλλ' οὐχ ἑαυτῶν τὸ αἰτίαμα ὄν, ἔπεμψαν ἐκδιδόντες αὐτοῖς, μὴ προσδεξαμένων δέ σφων αὐτὸν ἐξήλασαν. V p. 593.

46 a. u. 519 · ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Καρχηδονίους χρήματα ἐπιπραξάμενοι τὰς σπονδὰς ἀνενεώσαντο, καὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας αὐτῶν ἐλθούσης, ὅτι τε τῆς σφετέρας παρασκευῆς ᾔσθοντο καὶ ὅτι αὐτοὶ τῷ πρὸς τοὺς ὁμόρους πολέμῳ ἔτι καὶ τότε κατείχοντο, μέτριον οὐδὲν ἀπεκρίναντο, μετὰ δὲ τοῦτο Ἄννωνός τινος νέου τῇ ἡλικίᾳ καὶ δεινοῦ τῇ παρρησίᾳ πεμφθέντος, καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἀπαρακαλύπτως καὶ τέλος ὅτι "εἰ μὴ βούλεσθε εἰρηνεῖν, ἀπόδοτε ἡμῖν καὶ Σαρδὼ καὶ Σικελίαν· οὐ γὰρ πρόσκαιρόν τινα ἀνοχὴν ἀλλ' ἀίδιον φιλίαν ἀπ' αὐτῶν ἐπριάμεθα" εἰπόντος, ἠπιώτεροί τε αἰσχυνθέντες ἐγένοντο ... U p. 378.

2 ...δετο μὴ τὰ αὐτὰ ἀντιπάθωσιν, ὥστε καὶ πάνυ ἀσμένως οἱ μὲν τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν εὐτυχίαν διασώσασθαι, οἱ δ' ἐπὶ γοῦν τῶν ὑπαρχόντων σφίσι μεῖναι αἱρούμενοι διεμέλλησαν, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς μηκέτι τὴν εἰρήνην ἄγοντες, τοῖς ἔργοις ἐπιδιασκοποῦντες περὶ τῆς αὐτῆς ἀνέσχον, ὥσθ' ἅπασι δῆλον γενέσθαι ὅτι ὁποτέροις ἂν αὐτῶν προτέροις παρακινῆσαί τι συνενέγκῃ, καὶ τοῦ πολέμου προκατάρξου-

σιν. ἐς γὰρ τοσοῦτον οἱ πολλοὶ ταῖς ὁμολογίαις ἐμμένουσιν ἐς ὅσον αὐτοῖς καὶ καθήκῃ· πρὸς δὲ δὴ τὸ μᾶλλόν σφισι συμφέρον ἀσφαλὲς καὶ τὸ παρασπονδῆσαί τι νομίζουσιν εἶναι. M p. 184.

[ἐπὶ Φαβίου Μαξίμου Βερουκώσου ἤτοι ἀκρο- 47
χορδονώδους Ῥωμαῖοι τοῦτο ἐποίησαν, Ἑλληνικὸν καὶ a. u. 521
Γαλατικὸν ἀνδρόγυνον κρύψαντες ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ, ἐκ χρησμοῦ τινος δειματωθέντες, λέγοντος Ἕλληνα καὶ Γαλάτην καταλήψεσθαι τὸ ἄστυ. Is. Tzetz. ad Lycophr. 603, 1056, ex Dione, ut coniecit Valesius.]

ὅτι πρέσβεις ποτὲ ἐπὶ κατασκοπῇ Γαΐου Παπι- 48
ρίου, καίπερ μηδὲν μηδέπω τῶν Ἰβηρικῶν σφισι a. u. 523
προσηκόντων, ἀπέστειλαν, καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνος τά τε ἄλλα ἐδεξιώσατο καὶ λόγοις ἐπιτηδείοις διήγαγεν, εἰπὼν ἄλλα τε καὶ ὅτι ἀναγκαίως τοῖς Ἴβηρσι πολεμεῖ, ἵνα τὰ χρήματα ἃ τοῖς Ῥωμαίοις ἔτι πρὸς τῶν Καρχηδονίων ἐπωφείλετο ἀποδοθῇ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἄλλοθέν ποθεν αὐτὰ ἀπαλλαγῆναι, ὥστε τοὺς πρέσβεις ἀπορῆσαι ὅ,τι οἱ ἐπιτιμήσωσιν. M p. 184.

ὅτι Ἴσσα ἡ νῆσος ἑκουσία ἑαυτὴν Ῥωμαίοις παρέ- 49
δωκεν. ἐπειδὴ γὰρ τότε πρῶτον πειρᾶσθαί σφων a. u. 524
ἔμελλον, καὶ προσφιλεστέρους αὐτοὺς καὶ πιστοτέρους τῶν ἤδη φοβερῶν ἐνόμιζον εἶναι, κρείττους ἐς τὸ ἀφανὲς τοῦ προδήλου τῶν λογισμῶν γιγνόμενοι, ὅτι τὸ μὲν ἐκ τοῦ ἤδη προσκεῖσθαί σφισιν ἀχθηδόνα, τὸ δὲ ἐκ τοῦ προσδοκᾶσθαι ἐλπίδα χρηστὴν ἔφερεν. M ib.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἰσσαίους προσχωρήσαντας
αὐτοῖς, ἀνθυπουργεῖν τι εὐθὺς τούτοις προθύμως, 2
ὡς τοῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἐσπουδακόσι βοηθεῖν δοκεῖν, καὶ τοὺς Ἀρδιαίους ἀμύνεσθαι διότι τοὺς ἐκ τοῦ Βρεντεσίου ἐκπλέοντας ἐκακούργουν ἐθελήσαντες,

ἔπεμψαν πρὸς Ἄγρωνα τοὺς μὲν παραιτούμενοι, τὸν δὲ ὅτι μηδὲν προπαθὼν ἀδικοίη σφᾶς αἰτιώμενοι.
3 καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐκέτι περιόντα εὗρον, ἀλλά τι παιδίον, Πίννην ὄνομα, καταλιπὼν ἐτεθνήκει· Τεύτα δὲ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, μητρυιὰ δὲ τοῦ Πίννου, ἐκράτει τῶν Ἀρδιαίων. ... ὑπὸ θρασύτητος οὖσα οὐδὲν μέτριον αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, ἀλλ᾽ οἷα γυνὴ πρὸς τῇ ἐμφύτῳ προπετείᾳ καὶ ὑπὸ τῆς δυνάμεως ἧς εἶχε χαυνουμένη, τοὺς μὲν ἔδησε τῶν πρέσβεων, τοὺς δὲ καὶ
4 ἀπέκτεινεν, ὅτι ἐπαρρησιάσαντο. καὶ τότε μὲν ταῦτ᾽ ἔπραξε, καὶ φρόνημα ἀπ᾽ αὐτῶν, ὥσπερ τινὰ ἰσχὺν ἐν τῷ προχείρῳ τῆς ὠμότητος ἐπιδεδειγμένη, ἔλαβε· διήλεγξε δὲ δι᾽ ἐλαχίστου τὴν τοῦ γυναικείου γένους ἀσθένειαν ταχὺ μὲν ὑπὸ βραχύτητος γνώμης ὀργιζο-
5 μένη, ταχὺ δὲ καὶ ὑπὸ δειλίας φοβουμένη. ἐπειδὴ γὰρ τάχιστα τὸν πόλεμον τοὺς Ῥωμαίους ἐψηφίσθαι οἱ ἐπύθετο, κατέπτηξε, καὶ τούς τε ἄνδρας οὓς εἶχεν αὐτῶν ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσιν ἀπελογεῖτο λέγουσα ὑπὸ λῃστῶν τινων αὐτοὺς πεφονεῦσθαι. τῶν τε Ῥωμαίων τὰ τῆς στρατείας διὰ τοῦτο ἐπισχόντων, τοὺς δὲ αὐτόχειρας ἐξαιτησάντων, κατεφρόνησέ τε αὖθις, ὅτι μηδέπω τὰ δεινὰ αὐτῇ παρῆν, καὶ οὔτε τινὰ ἐκδώσειν ἔφη καὶ ἐπὶ τὴν Ἴσ-
6 σαν στράτευμα ἀπέστειλεν. ἐπειδὴ δὲ τοὺς ὑπάτους παρόντας ᾔσθετο, κατέδεισεν αὖ καὶ τοῦ θυμοῦ ὑφῆκε καὶ ἐς πᾶν ὁτιοῦν ἐπακοῦσαί σφων ἑτοίμη ἐγένετο. οὐ μέντοι καὶ παντάπασιν ἐσωφρονίσθη· τῶν γὰρ ὑπάτων πρὸς Κέρκυραν περαιωθέντων ἀνεθάρσησε, καὶ ἀποστᾶσα ἐπ᾽ Ἐπίδαμνον (καὶ Ἀπολλωνίαν Zonaras p. 170, 12) στράτευμα ἀπέστειλε. τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰς πόλεις ῥυσαμένων καὶ τὰ πλοῖα αὐτῆς μετὰ χρημάτων λαμβανόντων ἐμέλλησεν αὖθις πει-

θαρχῆσαί σφισιν· ἐπεὶ δὲ ἀναβάντες ὑπὲρ τῆς θα- 7
λάσσης κακῶς περὶ τὸν Ἀτύριον λόφον ἀπήλλαξαν,
ἐπέσχεν, ἐλπίσασα αὐτούς, ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν,
ἀπαναστήσεσθαι. αἰσθομένη δὲ τὸν Ἀλβῖνον κατὰ
χώραν μένειν, καὶ τὸν Δημήτριον ἔκ τε τῆς ἐμπλη-
ξίας ἐκείνης καὶ ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων φόβου μεθε-
στηκότα καί τινας ἄλλους αὐτομολῆσαι πεπεικότα,
παντελῶς κατέδεισε καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφῆκεν. U p. 378.

ὅτι χρησμός τις τῆς Σιβύλλης τοὺς Ῥωμαίους 50
ἐδειμάτου, φυλάξασθαι τοὺς Γαλάτας δεῖν κελεύων a. u. 529
ὅταν κεραυνὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον πλησίον Ἀπολλω-
νίου κατασκήπτῃ. M p. 185.

ὅτι οἱ Γαλάται τοὺς Ῥωμαίους ἰδόντες τὰ ἐπιτη- 2
δειότατα τῶν χωρῶν προκατειληφότας ἠθύμησαν·
πάντες μὲν γὰρ ἄνθρωποι καὶ ἐπιτυχόντες ὧν ἂν
ὀριγνηθῶσι πρῶτον ἑτοιμότερον πρὸς τὰ λοιπὰ χω-
ροῦσιν, καὶ διαμαρτόντες ἐς πάντα ἀπαμβλύνονται,
τὸ δὲ δὴ Γαλατικὸν πλέον τι ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους
ὀξύτατα μὲν ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσιν ἀντιλαμβάνονται
καὶ ἐρρωμενέστατα τῶν προχωρούντων αὐτοῖς ἀντέ-
χονται, ἂν δ' ἄρα τι καὶ βραχύτατον ἐπισυγκρούσω-
σιν, οὐδὲν οὐδ' ἐς τὰ λοιπὰ ἐλπίζουσι, πρόχειροι
μὲν ὑπ' ἀνοίας πᾶν ὃ βούλονται προσδοκῆσαι, πρό-
χειροι δὲ ὑπὸ θυμοῦ πᾶν ὃ ἂν ἐγχειρίσωνται ἐπεξελ-
θεῖν ὄντες. καὶ ὀργῇ ἀκράτῳ καὶ ὁρμῇ ἀπλήστῳ 3
χρῶνται, καὶ δι' αὐτὰ οὔτε τι διαρκὲς ἐν αὐτοῖς
ἔχουσιν, ἀδύνατον γάρ ἐστιν ἐπὶ πολὺ τὸ προπετῶς
θρασυνόμενον ἀνταρκέσαι, κἂν ἅπαξ ἀλλοιωθῶσιν,
οὔτ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς ἄλλως τε καὶ δέους τινὸς
προσγενομένου δύνανται, καὶ ἐς ἀντίπαλον ἔκπληξιν
τῆς πρόσθεν ἀδεοῦς τόλμης καθίστανται· δι' ὀλίγου
γὰρ πρὸς τὰ ἐναντιώτατα ὀξυρρόπως, ἅτε μηδὲν ἐκ

τοῦ λογισμοῦ ἐχέγγυον ἐς μηδέτερον αὐτῶν παρεχόμενοι, φέρονται. M ib.

4 *ὅτι Αἰμίλιος τοὺς Ἰνσούμβρας νικήσας τὰ ἐπινίκια ἤγαγε, καὶ ἐν αὐτοῖς τοὺς πρώτους τῶν ἁλόντων ἐς τὸ Καπιτώλιον ὡπλισμένους ἀνεκόμισεν, ἐπισκώπτων σφίσιν, ὅτι ὀμωμοκότας αὐτοὺς ᾔσθετο μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἀποδύσεσθαι πρὶν ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀναβῆναι.* M p. 186.

51 *ὅτι εἴ τι τῶν ἐν ταῖς πανηγύρεσι νομιζομένων καὶ τὸ βραχύτατον ἡμαρτήθη, πάντως που καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἐπὶ πλεῖόν τε ἔτι, μέχρι περ καὶ ἀμέμπτως πάντα γεγονέναι σφίσιν ἔδοξεν, μιᾷ γέ τινι ἡμέρᾳ ἀνεωρτάζετο.* M ib.

52 *ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὰ τοῦ πολέμου ἤκμαζον καὶ τῇ
πρὸς ἀλλήλους ὁμονοίᾳ ἀκριβῶς ἐχρῶντο, ὥσθ' ἅπερ
τοῖς πολλοῖς ἐκ μὲν ἀκράτου εὐπραγίας ἐς θάρσος,
ἐκ δὲ ἰσχυροῦ δέους ἐς ἐπιείκειαν φέρει, ταῦτά τε
αὐτοῖς τότε διαλλαγῆναι· ὅσῳ γὰρ ἐπὶ πλεῖον εὐτύ-
χησαν, ἐπὶ μᾶλλον ἐσωφρόνησαν, τὸ μὲν θράσος, οὗ
τὸ ἀνδρεῖον μετέχει, πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἐνδεικνύ-
μενοι, τὸ δὲ ἐπιεικὲς οὗ κ... ἐν εὐτυχίᾳ κατ' ἀλλή-
2 λους παρεχόμενοι· τήν τε γὰρ ἰσχὺν πρὸς μετριότη-
τος ἐξουσίαν καὶ τὸ κόσμιον πρὸς ἀνδρείας ἀληθοῦς
κτῆσιν ἐλάμβανον, μήτε τὴν εὐπραγίαν ἐς ὕβριν μήτε
τὴν ἐπιείκειαν ἐς δειλίαν ἐξάγοντες. οὕτω μὲν γὰρ
τό τε σωφρονοῦν ἐξ ἀνδρείας καὶ τὸ θαρσοῦν ἐκ θάρ-
σους φθείρεσθαι, ἐκείνως δὲ τὸ μέτριον ὑπ' ἀνδρείας
ἀσφαλέστερον καὶ τὸ εὐτυχοῦν ὑπ' εὐταξίας βεβαιό-
τερον γίγνεσθαι ἐνόμιζον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰ μά-
λιστα τούς τε προσπεσόντας σφίσι πολέμους κράτιστα
διήνεγκαν καὶ τὰ σφέτερα τά τε τῶν συμμάχων ἄριστα
ἐπολίτευσαν.* M ib.

ὅτι Δημήτριος ἔκ τε τῆς τοῦ Πίννου ἐπιτροπεύ- 53
σεως καὶ ἐκ τοῦ τὴν μητέρα αὐτοῦ Τρίτευταν τῆς a. u. 535
Τεύτας ἀποθανούσης γῆμαι ἐπαρθεὶς τοῖς τε ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν καὶ τὰ τῶν πλησιοίκων ἐκακούργει. καὶ ἐδόκει γὰρ τῇ τῶν Ῥωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν αὐτούς, αἰσθόμενοι τοῦτο μετεπέμψαντο αὐτόν. ὡς δὲ οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἥπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἴσσῃ ὄντα. V p. 593.

ὅτι ὅσοι ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἐνέμοντο τοῖς Καρ- 54
χηδονίοις συνεπανέστησαν, οὐχ ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἀντὶ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνας ἀνθῃροῦντο, ἀλλ' ὅτι τὸ μὲν ἄρχον σφῶν ἐμίσουν, τὸ δὲ ἀπείρατον ἠγάπων. ἕκαστον τῶν μὲν δὴ τότε ἐθνῶν σύμμαχον τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ὑπῆρξαν· πρὸς ἅπαντας ὡς εἰπεῖν αὐτοὺς ἰσοστάσιος ὁ Ἀννίβας ἐγένετο· συνεῖναί τε γὰρ ὀξύτατα καὶ ἐκφροντίσαι πάνθ' ὅσα ἐνεθυμεῖτο ἐδύνατο. καίτοι πέφυκεν ὡς πλήθει τὸ μὲν βέβαιον ἐκ βραδυτῆτος, τὸ δ' ὀξύρροπον
ἐκ τάχους διανοίας ὑπάρχειν. τελεστικώτατός τε γὰρ 2
ἐκ τοῦ ὑπογυωτάτου καὶ διαρκέστατος ἐς τὸ φερεγγυώτατον ἦν· τό τε ἀεὶ παρὸν ἀσφαλῶς διετίθετο καὶ τὸ μέλλον ἰσχυρῶς (προεσκόπ)ει, βουλευτής τε τοῦ συνήθους ἱκανώτατος καὶ εἰκαστὴς τοῦ παραδόξου ἀκριβέστατος γενόμενος, ἀφ' ὧν τό τε ἤδη προσπῖπτόν οἱ ἑτοιμότατα καὶ [δ'] ὅτι τάχιστα καθίστατο, καὶ τὸ μέλλον αὖ πάλιν τοῖς λογισμοῖς προ-
λαμβάνων ὡς καὶ παρὸν διεσκόπει. ἐκ τούτου καὶ 3
τοῖς καιροῖς ἐπὶ πλεῖστον ἀνθρώπων καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις ἐφήρμοζεν, ἅτε καὶ ἐν τῷ ὁμοίῳ τό

54, 1. καίτοι — ὑπάρχειν Suidas v. ὡς ἐπίπαν et τρισκαιδεκάτῳ.

τε ὑπάρχον καὶ τὸ ἐλπιζόμενον ποιούμενος. ἐδύνατο δὲ ταῦθ᾽ οὕτω πράττειν, ὅτι πρὸς τῇ τῆς φύσεως ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ πολλῇ μὲν Φοινικικῇ κατὰ τὸ πάτριον, πολλῇ δὲ καὶ Ἑλληνικῇ ἤσκητο, καὶ προσέτι καὶ μαντικῆς τῆς διὰ σπλάγχνων ἠπίστατο. M p. 187 et 3 πρὸς τῇ — ἠπίστατο V p. 593.

4 τοιοῦτος οὖν δή τις τὴν ψυχὴν γενόμενος ἀντίρροπον καὶ τὸ σῶμα, τὰ μὲν φύσει τὰ δὲ καὶ διαίτῃ, παρεσκεύαστο, ὥσθ᾽ ὅσα ἐνεχειρίζετο ῥᾳδίως κατεργάζεσθαι. κοῦφόν τε γὰρ καὶ ἐμβριθὲς ὅτι μάλιστα αὐτὸ εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεῖν καὶ συνίστασθαι ἱππεύειν τε ἀνὰ κράτος ἀσφαλῶς ἐδύνατο. καὶ οὔτε πλήθει ποτὲ τροφῆς ἐβαρύνετο οὔτε ἐνδείᾳ ἔκαμνεν, ἀλλ᾽ ἐν ἴσῳ καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ὡς καὶ αὔταρκες ἑκάτερον, ἐλάμβανεν. ταῖς τε ταλαιπωρίαις ἰσχυρίζετο, καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις ἐρρώννυτο.

5 οὕτως οὖν δὴ καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἔχων τοιᾷδε τῇ τῶν πραγμάτων διαχειρίσει ἐπίπαν ἐχρῆτο. τούς τε γὰρ πολλοὺς ἐς μόνον τὸ συμφέρον σφίσι πιστοὺς ὁρῶν ὄντας, αὐτός τε τοῦτον τὸν τρόπον αὐτοῖς προσεφέρετο καὶ ἐς ἐκείνους ταὐτὸν ὑπώπτευεν, ὥστε πλεῖστα μὲν ἀπατήσας τινὰς κατορθῶ-
6 σαι, ἐλάχιστα δὲ ἐπιβουλευθεὶς σφαλῆναι. καὶ πολέμιον πᾶν τὸ πλεονεκτεῖν δυνάμενον καὶ ἐν τοῖς ὀθνείοις καὶ ἐν τοῖς ὁμοφύλοις ὁμοίως ἡγούμενος, οὐκ ἀνέμενε τοῖς ἔργοις τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐκμανθάνειν, ἀλλ᾽ ὡς καὶ βουλομένους σφᾶς ἀδικεῖν ὅτε δύναιντο τραχύτατα μετεχειρίζετο, προποιῆσαί τέ τι μᾶλλον ἢ προπαθεῖν ἄμεινον ἡγεῖτο, καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῷ τοὺς ἄλλους, ἀλλ᾽ οὐκ
7 ἐφ᾽ ἑτέροις ἑαυτὸν εἶναι ἠξίου. τό τε σύμπαν εἰπεῖν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων, ἀλλ᾽ οὐ τοῖς ἐς φήμην αὐτῶν εὐδοκιμοῦσιν, ὁσάκις γε μὴ κατ᾽ αὐτὸ καὶ

ἄμφω συνέπιπτε, προσέκειτο. καὶ μέντοι καὶ ἐτίμα
καθ' ὑπερβολὴν ὅτου δέοιτο· δούλους τε γὰρ τοῦ
τοιούτου τοὺς πλείστους ἡγεῖτο εἶναι, καὶ κινδυνεύειν
ἐπ' αὐτῷ καὶ παρὰ τὸ συμφέρον σφίσιν ἐθέλοντας
ἑώρα. καὶ διὰ ταῦτα καὶ τῶν κερδῶν καὶ τῶν ἄλ- 8
λων τῶν ἡδίστων αὐτὸς μὲν πολλάκις ἀπείχετο, ἐκεί-
νοις δὲ ἀφθόνως μετεδίδου, καὶ ἀπ' αὐτοῦ κοινω-
νούς σφας καὶ τῶν πόνων οὐκ ἀκουσίους ἐκτᾶτο. καὶ
τούτοις μὲν οὐχ ὅπως ἰσοδίαιτος ἀλλὰ καὶ ἰσοκίνδυ-
νος ἐγίγνετο, πάνθ' ὅσα ἀπῄτει παρ' αὐτῶν πρῶτος
ἐκπονούμενος· οὕτω γὰρ καὶ ἐκείνους ἀπροφασίστως
καὶ προθύμως, ἅτε μήτε τοῖς λόγοις αὐτοῦ προσέχον-
τας, σύμπαντά οἱ συμπράξειν ἐπίστευε· πρὸς δὲ δὴ
τοὺς ἄλλους πολλῷ τῷ φρονήματι ἀεὶ ἐχρῆτο· ὥστε 9
τοὺς μὲν εὔνοιαν αὐτοῦ τοὺς δὲ δέος ἔκ τε τοῦ ὁμο-
διαίτου καὶ ἐκ τοῦ ὑπέρφρονος παμπληθεῖς ἔχειν. ἐξ
οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα τό τε ὑπερέχον κολούειν καὶ
τὸ ταπεινούμενον ἐξαίρειν, καὶ τῷ μὲν ὄκνον τῷ δὲ
θάρσος, ἐλπίδα τε καὶ ἀπόγνωσιν ὑπὲρ τῶν μεγίστων
δι' ἐλαχίστου πᾶσιν οἷς ἐβούλετο ἐμποιεῖν ἐδύνατο.

καὶ ὅτι ταῦτ' οὐκ ἄλλως περὶ αὐτοῦ λέγεται ἀλλ' 10
ἀληθῆ παραδέδοται, τεκμηριοῖ τὰ ἔργα. τῆς τε γὰρ
Ἰβηρίας πολλὰ διὰ βραχέος προσεκτήσατο, καὶ τὸν
πόλεμον ἐκεῖθεν διὰ τῶν Γαλατῶν, οὐχ ὅτι ἀσπόν-
δων ἀλλὰ καὶ ἀγνώστων οἱ τῶν πλείστων ὄντων, ἐς
τὴν Ἰταλίαν ἐσήγαγε. τάς τε Ἄλπεις πρῶτος ἀνθρώ-
πων τῶν οὐκ Εὐρωπαίων, ὅσα γε ἡμεῖς ἴσμεν, σὺν
στρατῷ διέβη, καὶ ἐπ' αὐτὴν τὴν Ῥώμην ἐπεστρά-
τευσε, τά τε συμμαχικὰ αὐτῆς ὀλίγου πάντα, τὰ μὲν
βίᾳ τὰ δὲ καὶ πείθων, ἀπέρρηξε. καὶ ταῦτα μέντοι 11
αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἄνευ τοῦ κοινοῦ τῶν Καρχηδο-
νίων κατέπραξεν. οὔτε γὰρ τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῶν οἴκοι

τελῶν ἐξεπέμφθη, οὔθ᾽ ὕστερον μεγάλης τινὸς βοηθείας παρ᾽ αὐτῶν ἔτυχε· τῆς γάρ τοι δόξης τῆς τε ὠφελείας οὐκ ἐλάχιστα ἀπολαύσειν ἀπ᾽ αὐτοῦ μέλλοντες, μὴ ἐγκαταλιπεῖν αὐτὸν δόξαι μᾶλλον ἢ συναίρεσθαι ἔν τινι ἰσχυρῶς ἠθέλησαν. V p. 593.

55 ὅτι ἡ μὲν εἰρήνη καὶ πορίζει χρήματα καὶ φυλάσσει, ὁ δὲ δὴ πόλεμος καὶ ἀναλίσκει καὶ διαφθείρει. M p. 188.

ὅτι πέφυκε πᾶν τὸ ἀνθρώπειον δεσπόζειν τε ἐπιθυμεῖν τῶν ὑπεικόντων καὶ τῇ παρὰ τῆς τύχης ῥοπῇ κατὰ τῶν ἐθελοδουλούντων χρῆσθαι. M ib.

2 ἀλλ᾽ ἡμῖν οἵ τε εἰδότες αὐτὰ καὶ πεπειραμένοι αὐτῶν ἐξαρκεῖν ὑμῖν πρὸς ἀσφάλειαν τήν τε ἐπιείκειαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν νομίζετε· καὶ ὅσα ἂν ἢ λαθόντες ἢ ἐξαπατήσαντες ἡμᾶς καὶ κομισάμενοι δίκαιον εν . . με . . τίθεσθαι μήτε παρορμᾶσθαι μήτε προσαλλάττεσθαι μήτε ἀμύνασθαι. καὶ μέντοι καὶ ὅτι οὐδέπω ... λογίσασθαι τοῦθ᾽ ὅτι τὰ τοιαῦτα πρὸς μὲν ἀλλήλους ὀρθῶς ὑμῖν ἔχει ποιεῖν, πρὸς δὲ Καρχηδονίους ἀνθρωπίνως καὶ καλῶς· τοῖς μὲν γὰρ πολίταις καὶ πρᾴως καὶ πολιτικῶς χρῆσθαι, κἂν παραλόγως τις σωθῇ, ἡμέτερόν ἐστιν, τοῖς δὲ δὴ πολεμίοις ἀφαλῶς· οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἂν σφαλῶμεν φεισάμενοι αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐξ ὧν ἂν κρατήσωμεν κολούσαντες αὐτοὺς σωθησόμεθα. M p. 188.

3 ὅτι ὁ μὲν πόλεμος καὶ τὰ οἰκεῖά τισι σώζει καὶ τὰ ἀλλότρια προσκτᾶται, ἡ δ᾽ εἰρήνη οὐχ ὅπως τὰ πορισθέντα δι᾽ ἐκεῖνον ἀλλὰ καὶ ἑαυτὴν προσαπόλλυσιν. M ib. et p. 541.

4 ὅτι αἰσχρόν ἐστι πρὸς τὰ ἔργα πρὸ τῶν λόγων τῶν περὶ αὐτῶν χωρεῖν, ἐν ᾧ κατορθώσαντες μὲν

εὐτυχηκέναι μᾶλλον ἢ καλῶς βεβουλεῦσθαι δόξετε, σφαλέντες δὲ τὴν σκέψιν ἀπρονοήτως ὅτε οὐδὲν ὄφελος πεποιῆσθαι. καὶ μέντοι καὶ ἐκεῖνο τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι τὸ μὲν ἐπιτιμῆσαί τι καὶ κατηγορῆσαί τινων προσπολεμησάντων ποτὲ ἡμῖν ῥᾷστόν που καὶ παντός ἐστι, τὸ δ' αὖ τῇ πόλει συμφέρον οὐ πρὸς ὀργὴν ὧν πεποιήκασί τινες, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρήσιμον αὐτῆς εἰπεῖν τῇ τοῦ συμβούλου τάξει προσήκει; μὴ παρόξυνε πρό- 5
τερον ἡμᾶς, ὦ Λέντουλε, μηδ' ἀνάπειθε πολεμῆσαι πρὶν ὅτι καὶ συνοίσει τοῦθ' ἡμῖν ἐπιδεῖξαι, σκοπῶν τά τε ἄλλα καὶ μάλισθ' ὅτι οὐχ ὁμοίως ἐνταυθοῖ τε περὶ τῶν τοῦ πολέμου πραγμάτων λέγεται καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις πράττεται. M p. 189.

συχνοὺς γὰρ αἱ συμφοραὶ διορθοῦσι, καὶ πολλοὶ 6
καλῶς αὐταῖς χρησάμενοι κρεῖττον ἀπαλλάσσουσι τῶν εὖ καὶ τελείως πραττόντων καὶ δι' αὐτὸ καὶ ὑβριζόντων· δοκεῖ γάρ πως ἡ κακοπραγία μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἔχειν ὠφελείας, ὅτι μήτε ἐκφρονεῖν τοὺς ἀνθρώπους μήτε ἐξυβρίζειν ἐᾷ. κράτιστον μὲν γάρ ἐστι φύσει πρὸς πάντα τὰ ἀμείνονα τετράφθαι, καὶ τῆς ἐπιθυμίας μέτρον μὴ τὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ τὸν λογισμὸν ποιεῖσθαι· ἂν δέ τις ἀδυνατῇ στέργειν τὸ κρεῖττον, λυσιτελεῖ αὐτῷ καὶ ἄκοντι σωφρονεῖν, ὥστε ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ τὸ μὴ πάντα εὖ πράττειν τίθεσθαι. M p. 542.

φυλάξασθαι χρὴ μὴ καὶ αὖθίς τι τῶν ὁμοίων 7
παθεῖν· ὅπερ που καὶ μόνον ἄν τις ἐκ τῶν συμφορῶν ὠφεληθείη· αἱ μὲν γὰρ εὐπραγίαι σφάλλουσιν ἔστιν ὅτε τοὺς ἀπερισκέπτως τι δι' αὐτὰς ἐλπίσαντας ὡς καὶ αὖθις κρατήσοντας, τὰ δὲ δὴ πταίσματα ἀναγκάζει πάντα τινὰ ἐξ αὐτῶν ὧν πεπείραται καὶ τοῦ μέλλοντος ἀσφαλῶς προορᾶσθαι. M ib. et p. 189.

8 *ὅτι οὐκ ἔστι σμικρὸν οὔτε πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν εὔνοιαν οὔτε πρὸς τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐδοξίαν τὸ μὴ δοκεῖν πολεμοποιεῖν, ἀλλ' ἀναγκάζεσθαι τοὺς ὑπάρξαντας ἀμύνασθαι.* M p. 189.

9 *τοιούτων δή τινων ἐπ' ἀμφότερα λεχθέντων ἔδοξέ σφισι παρασκευάζεσθαι μὲν ὡς καὶ πολεμήσουσι, μὴ μέντοι τοῦτο ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρέσβεις ἐς τὴν Καρχηδόνα πέμψασι τοῦ Ἀννίβου κατηγορῆσαι, καὶ εἰ μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα ὑπ' αὐτοῦ, δικάσαι, εἰ δ' ἐς ἐκεῖνον ἀναφέροιεν αὐτά, ἐξαίτησιν αὐτοῦ ποιήσασθαι, κἂν μὲν ἐκδῶσιν αὐτόν, εἰ δὲ μή, τὸν πόλεμόν σφισιν ἐπαγγεῖλαι.* M p. 190.

10 *ὅτι ὡς οὐδὲν σαφὲς οἱ Καρχηδόνιοι τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ αὐτοὺς ἐποιοῦντο, ὁ Φάβιος ὁ Μάρκος τάς τε χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑπέβαλε καὶ ὑπτιάσας αὐτὰς ἔφη "ἐγὼ μὲν ἐνταῦθ', ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω, ὑμεῖς δ' ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε ἄντικρυς ἕλεσθε." ἀποκριναμένων δὲ πρὸς τοῦτο καὶ τότε αὐτῶν αἱρεῖσθαι μὲν μηδέτερον, δέχεσθαι δὲ ἑτοίμως ὁπότερον ἂν σφισι καταλίπωσι, τὸν πόλεμον αὐτοῖς ἐπήγγειλεν.* M ib.

56 *ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Ναρβωνησίους πρὸς συμμαχίαν ἐκάλουν· οἱ δὲ οὔτε τι πρὸς τῶν Καρχηδονίων κακὸν οὔτ' αὖ πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἀγαθόν, ὥστε τοῖς μὲν πολεμῆσαι, τοῖς δὲ ἀμῦναι, πεπονθέναι πώποτε ἔφασαν, καὶ πάνυ δι' ὀργῆς αὐτοὺς ἔσχον, ἐπικαλοῦντές σφισιν ὅτι πολλὰ καὶ δεινὰ τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν ἐδεδράκεσαν.* M ib.

2 *Δίων δὲ Κοκκειανὸς τοὺς Ναρβωνησίους Βέβρυκας λέγει, γράφων οὕτω "τῶν πάλαι μὲν Βεβρύκων νῦν δὲ Ναρβωνησίων ἐστὶ τὸ Πυρήναιον ὄρος. τὸ*

δὲ ὄρος τοῦτο χωρίζει Ἰβηρίαν καὶ Γαλατίαν." Is. Tzetz. ad Lycophr. 516. Conf. Zonaras p. 177, 3.

57 ὅτι ἀπὸ τοιαύτης φησὶν ὁ Δίων ἐκεῖθεν ἤδη προσδοκίας Ῥωμαίους καὶ Καρχηδονίους καθίστασθαι μέγιστον τῇ γνώμῃ τὸ διάφορον ἐς τὴν τοῦ πολέμου διαχείρισιν εἰληφότας. τό τε γὰρ εὔελπι πρὸς εὐθυμίαν πάντας ἀνθρώπους ἄγει καὶ προθυμοτέρους τε αὐτοὺς καὶ ἐχεγγυωτέρους πρὸς πίστιν τοῦ κρατῆσαι παρέχεται, καὶ τὸ δύσελπι ἔς τε ἀθυμίαν καὶ ἐς ἀπόγνωσιν ἐμβαλὸν καὶ τὴν ῥώμην τῆς εὐψυχίας ἀφαιρεῖται. M p. 191.

2 οἷά που οὖν φιλεῖ τά τε διὰ πλείστου καὶ τὰ ἐν ἀγνωσίᾳ ὄντα πολλοὺς ἐκταράσσειν, δέος τοῖς Ἴβηρσιν οὐκ ἐλάχιστον ἐνεποίει. τὸ γάρ τοι πολὺ τοῦ ὁμίλου, τὸ μὴ ἀπ' οἰκείας τινὸς αἰτίας, ἀλλ' ἐν συμμαχίας λόγῳ στρατευόμενον, ἐπὶ τοσοῦτον ἔρρωται ἐφ' ὅσον ἂν ὠφεληθήσεσθαί τι ἀκινδύνως ἐλπίσωσιν· ὅταν δὲ δὴ ἐγγὺς τῶν ἀγώνων γένωνται, τάς τε ἐλπίδας τῶν κερδῶν ἐξίστανται καὶ τὰς πίστεις τῶν ὑποσχέσεων ἐγκαταλείπουσι. καὶ τὸ μὲν πλεῖστον ταῖς γνώμαις, ὡς καὶ πάντῃ πάντως κατορθώσοντας, λαβεῖν· εἰ δ' οὖν τι καὶ σφαλεῖεν, ἐλάχιστον αὐτὸ πρὸς ἃ ἀντήλπιζον νομίζειν. M ib.

3 ὅτι ἐπεὶ τῷ πλήθει τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἀννίβου οὐδὲν τῶν παρασκευαζομένων ἐξήρκει, ... καί τινος αὐτῷ διὰ τοῦτο γνώμην δόντος ταῖς τῶν ἐναντίων σαρξὶ τοὺς στρατιώτας σιτίζειν, τὸ μὲν πρᾶγμα οὐκ ἐδυσχέραινε, φοβεῖσθαι δὲ ἔφη μήποτε τοιούτων σωμάτων ἀπορήσαντες ἐπ' ἀλληλοφαγίαν τράπωνται. M ib.

4 a. u. 536 ὅτι Ἀννίβας πρὶν ἔργου ἔχεσθαι συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους οὓς κατὰ τὴν

ὁδὸν εἰλήφει, καὶ ἐπύθετο αὐτῶν πότερα δεδέσθαι τε ἐν πέδαις καὶ δουλεύειν κακῶς ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὥστ' ἀφεθῆναι προῖκα τοὺς νικήσαντας, ἐθέλοιεν. ἐπειδή τε τοῦθ' εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτούς, καὶ μαχεσαμένων σφῶν εἶπεν "εἶτ' οὐκ αἰσχρόν, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, τούτους μὲν τοὺς ὑφ' ἡμῶν ἑαλωκότας οὕτω πρὸς τὴν ἀνδρείαν ἔχειν ὥστε καὶ ἀποθανεῖν ἀντὶ τοῦ δουλεῦσαι ἐπιθυμῆσαι, ἡμᾶς δ' ὀκνῆσαι πόνον τινὰ καὶ κίνδυνον ὑπὲρ τοῦ μὴ ὑπακούειν ἑτέρων καὶ προσέτι καὶ ἄρχειν ῎λλων ὑποστῆναι;" M p. 192.

5 ὅσα ἐλαττωθέντες ποτὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐπάθομεν, ταῦτα νικήσαντες αὐτοὺς ἀντιδράσομεν· εὖ γὰρ ἴστε, κρατήσαντες μὲν πάντων ὧν λέγω τευξόμεθα, κρατηθέντες δὲ οὐδὲ τὴν διαφυγὴν ἀσφαλῆ σχήσομεν· τοῦ τε γὰρ κρατήσαντος τὸ πᾶν παραχρῆμα φίλιόν ἐστι, κἂν μισοῦν αὐτὸ τυγχάνῃ, καὶ τὸ νικηθὲν οὐδεὶς οὐδὲ τῶν οἰκείων ἔτι θεραπεύει. M p. 543 et inde a τοῦ κρατήσαντος p. 192.

6 ὅτι τὸ ἅπαξ προσπταῖσαν πρός τινας ἀεί τε δυσωπεῖταί σφας καὶ θαρρεῖν οὐκέτι τολμᾷ. προπετὲς γάρ τι καὶ δειλὸν καὶ ἄπιστον φύσει πᾶν τὸ Γαλατικὸν γένος ἐστίν· ὥσπερ γὰρ ἑτοίμως θρασύνεται πρὸς τὰς ἐλπίδας, οὕτως ἑτοιμότερον φοβηθὲν ἐκπλήττεται· πιστότερόν τ' οὐδὲν τοῖς ... ἄλλους ἀνθρώπους, ἐκδιδάξει τε μηδέποτε ἐς τὴν Ἰταλίαν ... τολμ... M p. 192.

7 ὅτι πολλὰ τέρατα τὰ μὲν ὡς ἀληθῶς συμβάντα,
a. u. 537 τὰ δὲ καὶ ματαίως θρυλούμενα ἐλογοποιήθη· ὅταν γάρ τινες ... ἰσχυρῶς φοβηθῶσιν καί σφισι καὶ ἐκ τοῦ νεώτερον ... δειχθῇ, πολλάκις ἕτερον φαντάζεται· κἂν ἅπαξ τι καὶ ἐκείνων πιστευθῇ, προπετῶς

ἤδη καὶ … οὖν αἱ θυσίαι καὶ τἆλλα ὅσα πρός τε τὴν …. νοῦ σφίσιν ἄκεσιν καὶ πρὸς τὴν τοῦ ὑπὸ … εἰώθασι ποιεῖν ἐγίγνετο. ἀλλὰ … τοιούτοις παρὰ τὸ κρεῖττον ἐλπίζοντες πιστεῦσαι· καὶ τότε εἰ καὶ μᾶλλον διὰ τὸ τοῦ προσδοκωμένου κινδύνου μέγεθος ἐνόμιζον, ὅτι καὶ τὸ τραχύτατον αὐτῶν … ἡττηθήσεσθαι. M p. 192.

ὅτι οἱ δικτάτωρα …την, ἀγαπῶντες εἰ αὐ(τοὶ 8
μόνοι σωθεῖεν Zonaras p. 190, 11), ἐγένοντο, οὐδὲ … οὐδὲ … πυθόμενοι δὲ τὸν Ἀννίβαν τῆς τε ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁδοῦ ἀποτετράφθαι καὶ ἐς Καμπανίαν ὡρμῆσθαι, τότε δὲ καὶ ἐκείνοις ιωπῶς μήτε ἑκούσιοι μήτε βιασθέντες μετάστασιν ἐς ἀσφάλειαν ἐποιήσαντο. M p. 193.

ὅτι ὁ Φάβιος δι' ἀσφαλείας μᾶλλον ἢ διὰ κινδύ- 9
νων προσήδρευε το… συμβαλεῖν ἀνδράσι χειροτέχναις τοῦ πολέμου οὖσιν ἐτόλμα, καὶ ἐν πολλῇ περιωπῇ τὴν τῶν στρατιωτῶν σωτηρίαν, ἄλλως τε καὶ διὰ τὴν τῶν πολιτῶν ὀλιγανθρωπίαν, ἐποιεῖτο, συμφορὰν οὐ τὸ μὴ φθεῖραι τὰ τῶν ἐναντίων ἀλλὰ τὸ τῶν οἰκείων
ἀποβαλεῖν μεγάλην εἶναι νομίζων· ἐκείνους μὲν γὰρ 10
τῇ περιουσίᾳ τοῦ πλήθους κἂν ἀνακινδυνεῦσαί ποτε σφαλέντας ἡγεῖτο, αὐτοῦ δ' εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πταίσειεν, ἐν παντὶ κακοῦ, οὐ πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν τότε ἀποθανόντων ἀλλὰ πρὸς τὸ μέγεθος τῶν πρὶν παθημάτων, γενήσεσθαι ἐλογίζετο· τοῖς μὲν γὰρ ἀκεραίοις πράγμασι καὶ τὰ δεινότατα ῥᾳδίως πολλάκις τοὺς ἀνθρώπους ὑφίστασθαι, τοὺς δὲ προκεκμηκότας καὶ τὰ βραχύτατα κακοῦν ἔλεγεν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τοῦ υἱέος συμβουλεύοντός ποτε αὐτῷ ἀποκινδυνεῦσαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ὅτι οὐκ ἂν πλείους ἑκατὸν ἀνδρῶν ἀπόλοιντο, οὔτε ἐπείσθη, καὶ προσ-

ανήρετο αὐτὸν εἰ καὶ αὐτὸς ἂν ἐθελήσειεν τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν γενέσθαι. M ib. et postrema p. 544.

11 ἔγκλημα γὰρ ἔχω οὐχ ὅτι προπετῶς ἐς τὰς μάχας χωρῶ, οὐδ' ὅτι διὰ κινδύνων στρατηγῶ, ἵνα πολλοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἀποβαλών, πολλοὺς δὲ καὶ τῶν πολεμίων ἀποκτείνας αὐτοκράτωρ τε ὀνομασθῶ καὶ τὰ ἐπινίκια πέμψω, ἀλλ' ὅτι βραδύνω καὶ ὅτι μέλλω καὶ ὅτι τῆς σωτηρίας ὑμῶν ἰσχυρῶς ἀεὶ προορῶμαι. M p. 542.

12 πῶς μὲν γὰρ οὐκ ἄτοπον τά τε ἔξω καὶ τὰ πόρρω πραττόμενα προθυμεῖσθαι ἡμᾶς κατορθῶσαι πρὸ τοῦ τὴν πόλιν αὐτὴν ἐπανορθῶσαι; πῶς δ' οὐ σχέτλιον τῶν πολεμίων σπουδάζειν κρατῆσαι πρὸ τοῦ τὰ σφέτερα εὖ θέσθαι; M p. 543.

13 ἔχει γάρ τι πικρὸν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος, ἐπειδάν τις ἀκράτῳ παρρησίᾳ χρώμενος μεγάλων ἀγαθῶν προσδοκίαν ἀφαιρῆται. τὰ δὲ προσηνῆ καὶ ψευδῆ πείθει τοὺς ἀκούοντας. M p. 544 et Ioannes Damasc. Parallel. post Stob. Ecl. vol. 2, p. 774 ed. Gaisf., Flor. vol. 4, p. 243, 21 ed. Meinek.

14 ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐχ ὅπως αὐτεπάγγελτοί τι τῷ Ἀννίβᾳ ἔπεμψαν, ἀλλ' ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο ὅτι τε εὖ πράττειν καὶ ὅτι πολλὰ κατορθοῦν ἀεί ποτε γράφων σφίσι καὶ χρήματα καὶ στρατιώτας παρ' αὐτῶν ᾔτει, λέγοντες μηδὲν ὁμολογεῖν τὰς αἰτήσεις αὐτοῦ ταῖς κατορθώσεσι· τοὺς γὰρ κρατοῦντας προσήκειν καὶ τῷ παρόντι στρατεύματι ἀρκεῖσθαι καὶ χρήματα οἴκαδε πέμπειν, ἀλλ' οὐχ ἕτερα πρὸς ἑαυτῶν προσεπαιτεῖν. M p. 194.

15 ὅτι Ἀννίβας ἤτοι χαριζόμενος τῷ Φαβίῳ ὡς καὶ ἐπιτηδείῳ σφίσιν ὄντι, ἢ καὶ ἐπὶ διαβολῇ αὐτοῦ, οὐδὲν τῶν προσηκόντων οἱ κατέδραμεν. καὶ διὰ τοῦτ'

ἀντιδόσεως τῶν αἰχμαλώτων τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὥσθ' ὁποτέρων ἂν πλείους εὑρεθῶσιν ἀπολυτρωθῆναί σφας, γενομένης, καὶ τῶν Ῥωμαίων μὴ βουληθέντων αὐτοὺς ἐκ τοῦ δημοσίου λυτρώσασθαι, τὰ χωρία ὁ Φάβιος ἀποδόμενος τὰ λύτρα αὐτοῖς ἐχαρίσατο. καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν μὲν οὐκ ἔπαυ- 16
σαν, τῷ δὲ ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν οἱ ἐξουσίαν ἔδωκαν, ὥστ' ἀμφοτέρους ἅμα ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν, καὶ ὁ μὲν Φάβιος οὐδεμίαν ὀργὴν οὔτε τοῖς πολίταις οὔτε τῷ Ῥούφῳ ἔσχε· τῶν τε γὰρ ἀνθρωπίνων πραγμάτων συνεγίνωσκεν αὐτοῖς, καὶ ἀγαπητὸν ἐποιεῖτο εἰ καὶ ὁπωσοῦν περιγένοιντο. τὸ γὰρ κοινὸν σώζεσθαι καὶ κρατεῖν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς εὐδοξεῖν ἤθελεν, τήν τε ἀρετὴν οὐκ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ἀλλ' ἐν τῇ ἑκάστου ψυχῇ εἶναι, καὶ τὸ κρεῖττον τό τε χεῖρον οὐκ ἀπὸ δόγματός τινι ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐκείνου ἐπιστήμης ἢ ἀμαθίας ὑπάρχειν ἐνόμιζεν. ὁ δὲ δὴ Ῥοῦφος οὐδὲ 17
ἐν τῷ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἐπεφύσητο, καὶ κατέχειν ἑαυτόν, ἅτε καὶ τῆς ἀπειθαρχίας ἆθλον τὴν πρὸς τὸν δικτάτωρα ἰσομοιρίαν προσλαβών, οὐκ ἐδύνατο, ἀλλ' ἡμέραν ἠξίου παρ' ἡμέραν ἢ καὶ πλείους ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. ὁ δὲ Φάβιος φοβηθεὶς μή τι κακόν σφας, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως ἐγκρατὴς γένοιτο, ἐξεργάσαιτο, πρὸς οὐδέτερον αὐτῷ συνῄνεσεν, ἀλλ' ἐνείματο τὸ στράτευμα, ὥστε ἐν ὁμοίῳ τοῖς ὑπάτοις καὶ ἐκείνους ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν. καὶ παραχρῆμα ἀπεστρατοπεδεύσατο, ἵνα καὶ τῷ ἔργῳ διάδηλος, ὅτι αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ δικτάτωρι ἄρχοι, γένοιτο. V p. 597.

ὅτι τοῖς πολλοῖς σύνηθες τοῖς ἀρχομένοις συμ- 18
φέρεσθαι ῥᾳδίως· ἄλλως τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῶν εὐδοκιμούντων προστίθενται, διότι τὸ μὲν ἄρτι προ-

φαινόμενον συναύξειν τό τε ὑπερέχον καθαιρεῖν πεφύκασι· τοῖς μὲν γὰρ ἐκ πλείονος σφῶν προφέρουσιν οὐκ ἄν τις ἐξαίφνης παρισωθείη, τὸ δ' ἀδόκητον αὐξηθὲν ἐλπίδα καὶ ἐκείνοις ἐς τὴν ὁμοίαν εὐτυχίαν φέρει. M p. 194.

19 *ὅτι ὁ Ῥοῦφος ἰσομοιρίαν λαχὼν τῷ δικτάτωρι καὶ ἡττηθεὶς ὑπὸ Καρχηδονίων μετεβάλετο, σωφρονίζουσι γάρ πως τοὺς μὴ πάνυ ἀνοήτους αἱ συμφοραί, καὶ ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν ἀφῆκε. καὶ αὐτὸν ἰσχυρῶς ἐπὶ τούτῳ πάντες ἐπήνεσαν· οὐ γὰρ ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸ δέον ἔγνω, μεμπτὸς ἐνομίζετο, ἀλλ' ὅτι μὴ*
20 *κατώκνησε μετανοῆσαι, καλῶς ἤκουε. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ πρώτης εὐθὺς τὰ προσήκοντά τινα ἑλέσθαι εὐτυχίας ἔργον ἡγοῦντο εἶναι, τὸ δὲ ἐκ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων τὰ βελτίω μαθόντα μὴ αἰσχυνθῆναι μεταθέσθαι μεγάλως ἐπῄνουν· ὥστε καὶ ἐκ τούτου δειχθῆναι σαφῶς ὅσον ἀνὴρ ἀνδρὸς ἀρετή τε ἀληθὴς δοκήσεως διαφέρει· ἃ γοῦν φθόνῳ καὶ διαβολῇ πρὸς τῶν πολιτῶν ὁ Φάβιος ἀφῃρέθη, ταῦτα παρ' ἑκόντος τοῦ συνάρχοντος καὶ δεομένου γε ἀνεκτήσατο.* M ib.

21 *ὅτι ὁ αὐτὸς μέλλων ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπαλλαγήσεσθαι τοὺς ὑπάτους μετεπέμψατο καὶ ἐκείνην τε αὐτοῖς παρέδωκε καὶ προσπαρῄνεσε πάνθ' ὅσα πραχθῆναι ἐχρῆν ἀφθονώτατα· τήν τε γὰρ σωτηρίαν τῆς πόλεως προετίμα τοῦ μόνος γε δοκεῖν καλῶς ἄρχειν, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἂν ἔπταισαν ἰδιογνωμονήσαντες, ἀλλ' ἐξ ὧν κατώρθωσαν πεισθέντες αὐτῷ μᾶλλον ἐπαινεθήσεσθαι προσεδόκησε. καὶ οἱ ὕπατοι δὲ οὐδὲν θρασέως κατὰ τὴν τοῦ Φαβίου ὑποθήκην ἔπραξαν, ἀλλ' ἐν ἀμείνονι τὸ μή τι καταπρᾶξαι τοῦ καὶ σφαλῆναι τιθέμενοι κατὰ χώραν πάντα τὸν τῆς ἡγεμονίας χρόνον ἔμειναν.* M p. 195.

ὅτι περὶ μαντικῆς καὶ ἀστρονομίας φησὶν ὁ Δίων 22 "ἐγὼ μέντοι οὔτε περὶ τούτων οὔτε περὶ τῶν ἄλλων a. u. 538 τῶν ἐκ μαντικῆς προλεγομένων τισὶ συμβαλεῖν ἔχω· τί γάρ που καὶ βούλεται προσημαίνειν, εἴ γε πάντως τέ τι ἔσται καὶ μηδεμία ἂν αὐτοῦ ἀποτροπὴ μήτ' ἀνθρωπίνῃ περιτεχνήσει μήτ' αὖ θείᾳ προνοίᾳ γένοιτο; ταῦτα μὲν οὖν ὅπῃ ποτὲ ἑκάστῳ δοκεῖ νομιζέσθω." M ib.

23 ὅτι ἦρχον Παῦλος καὶ Τερέντιος ἄνδρες οὐχ ὁμοιότροποι, ἀλλ' ἐξ ἴσου τῷ διαφόρῳ τοῦ γένους καὶ τὰ ἤθη διαλλάττοντες. ὁ μὲν εὐπατρίδης τε ἦν καὶ παιδείᾳ ἐκεκόσμητο, τό τε ἀσφαλὲς πρὸ τοῦ προπετοῦς προετίμα, καί πῃ καὶ ἐκ τῆς αἰτίας, ἣν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἀρχῇ εἰλήφει, κεκολουσμένος οὐκ ἐθρασύνετο, ἀλλ' ὅπως μὴ καὶ αὖθίς τι δεινὸν πάθοι μᾶλλον ἢ ὅπως ἀποτολμήσας τι κατορθώσῃ ... Τε- 24 ρέντιος δὲ ἔν τε τῷ ὁμίλῳ ἐτέθραπτο καὶ ἐν θρασύτητι βαναυσικῇ ἤσκητο, καὶ διὰ ταῦτ' ἔς τε τἄλλ' ἐξεφρόνει καὶ τὸ κράτος ἑαυτῷ τοῦ πολέμου προσυπισχνεῖτο, τοῖς τε εὐπατρίδαις πολὺς ἐνέκειτο, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος πρὸς τὴν τοῦ συνάρχοντος ἐπιείκειαν ἔχειν ἡγεῖτο. (ἦλθον οὖν ἄμφω ἐς τὸ στρατόπεδον εὐκαιρότατα· οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ Ἀννίβᾳ καὶ τὰ τῶν Ἰβήρων ἐκεκίνητο τά τε τῶν συμμάχων αὐτοῦ ἠλλοτριοῦτο. καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύ- 25 τατον ὑπεσχήκεσαν, ἀπόνως ἐκράτησαν ἄν· νῦν δὲ addit Zonaras p. 191, 7) τὸ τοῦ Τερεντίου ἀπερίσκεπτον καὶ τὸ τοῦ Παύλου ἐπιεικές, βουλομένου μὲν ἀεὶ τὰ προσήκοντα, συγχωροῦντος δὲ τὰ πολλὰ τῷ συνάρχοντι, δεινὴ γάρ ἐστιν ἐλαττωθῆναι θράσους πρᾳότης, ἥττησεν αὐτούς. M p. 196.

26 ὅτι ἐν τῇ συμπλοκῇ τοῦ πολέμου οὐδ' οἱ πάνυ

θαρσοῦντες ἐλαφροτέραν τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου πρὸς τὸ ἄδηλον αὐτῆς εἶχον, ἀλλὰ καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἡγοῦντο νικήσειν, τόσῳ μᾶλλον ἐδεδίεσαν μή πῃ καὶ σφαλῶσι· τοῖς μὲν γὰρ ἀγνοοῦσί τι οὐδέν ἐστι φοβερὸν ἐκ τῆς ἀπονοίας ὑπομένειν, τὸ δὲ ἐκ λογισμοῦ θαρσοῦν (desunt paginae 6). M ib.

27 ὅτι Ἀννίβας τὰς Ῥωμαίων συμφορὰς ὑπ' ὄψιν ἀγαγεῖν τοῖς οἴκοι Καρχηδονίοις μηχανώμενος, τρεῖς μεδίμνους Ἀττικοὺς πλήρεις χρυσῶν δακτυλίων ἐς τὴν Λιβύην ἀπέπεμπεν, οὓς τοῖς ἱππικοῖς τε καὶ βουλευτικοῖς ἀνδράσι κατὰ τὸν πάτριον νόμον περικειμένοις σκυλεύσας τὰ σώματα τῶν πεπτωκότων ἀνῄρητο. M p. 544.

28 ὅτι ὁ Σκιπίων πυθόμενός τινας παρασκευάζεσθαι
a. u. 538 τῶν Ῥωμαίων τήν τε Ῥώμην ἐγκαταλιπεῖν καὶ τὴν Ἰταλίαν ὅλην ὡς τῶν Καρχηδονίων ἐσομένην, ἐπέσχεν αὐτοὺς ξιφήρης ἐς τὴν κατάλυσιν ἐν ᾗ ἐκοινολογοῦντο ἐξαίφνης ἐσπηδήσας, καὶ αὐτός τε ὀμόσας πάντα τὰ προσήκοντα καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πράξειν, καὶ ἐκείνους ὁρκώσας ὡς παραχρῆμα ἀπολουμένους,
29 ἂν μὴ τὰ πιστὰ αὐτῷ παράσχωνται. καὶ οἱ μὲν ἐκ τούτου συμφρονήσαντες πρὸς τὸν ὕπατον ἔγραψαν ὅτι σώζοιντο· ἐκεῖνος δὲ ἐς μὲν τὴν Ῥώμην οὔτ' ἔγραψε παραχρῆμα οὔτ' ἄγγελον ἀπέστειλεν, ἐς δὲ τὸ Κανύσιον ἐλθὼν τά τε ἐνταῦθα κατεστήσατο, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ὡς ἐκ τῶν παρόντων ἔπεμψεν, προσβάλλοντάς τε τῇ πόλει ἱππέας ἀπεκρούσατο. τό τε σύνολον οὔτ' ἀθυμήσας οὔτε καταπτήξας, ἀλλ' ἀπ' ὀρθῆς τῆς διανοίας, ὥσπερ μηδενός σφισι δεινοῦ συμβεβηκότος, πάντα τὰ πρόσφορα τοῖς παροῦσι καὶ ἐβούλευσε καὶ ἔπραξεν. V p. 598.

ὅτι τοὺς Νουκερίνους καθ' ὁμολογίαν ὥστε μεθ' 30
ἑνὸς ἱματίου ἕκαστον ἐκ τῆς πόλεως ἐκχωρῆσαι λα-
βὼν Ἀννίβας, ἐπειδὴ ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς
μὲν βουλευτὰς ἐς βαλανεῖα ἀποκλείσας ἀπέπνιξεν,
τοῖς δὲ ἄλλοις ἀπελθεῖν δῆθεν ὅποι βούλοιντο δοὺς
πολλοὺς καὶ ἐκείνων ἐν τῇ ὁδῷ ἐφόνευσεν. οὐ μέν-
τοι αὐτῷ ἐλυσιτέλησε· φοβηθέντες γὰρ καὶ οἱ λοιποὶ
μὴ τὰ ὅμοια πάθωσιν, οὐ συνέβαινον αὐτῷ, καὶ ἀν-
τεῖχον ἐφ' ὅσον ἐξήρκουν. V ib.

ὅτι ὁ Μάρκελλος καὶ ἀνδρείᾳ καὶ σωφροσύνῃ τῇ 31
τε δικαιοσύνῃ πολλῇ ἐχρήσατο, παρὰ δὲ δὴ τῶν ἀρ-
χομένων οὐ πάντα ἀκριβῶς οὐδὲ χαλεπῶς ἀπῄτει,
ἀλλ' ἐπιμέλειαν μὲν ὅπως καὶ ἐκεῖνοι τὰ δέοντα πράτ-
τωσιν ἐποιεῖτο, τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσί τι αὐτῶν συγ-
γνώμην κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἔνεμε, καὶ οὐκ ὠργί-
ζετο ἔτι εἰ μὴ ὅμοιοι αὐτῷ εἶεν. V p. 601.

ὅτι ἐν τῇ Νώλῃ πολλῶν τούς ἁλόντας τε ἐν ταῖς 32
Κάνναις καὶ ἀφεθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου διὰ φόβου
τε ἐχόντων ὡς καὶ τὰ ἐκείνου φρονοῦντας καὶ θανα-
τῶσαι βουλομένων, ἀντέστη. καὶ μετὰ τοῦτο τὴν
ὑποψίαν ἣν ἐς αὐτοὺς εἶχον ἀποκρυψάμενος, οὕτω
σφᾶς μετεχειρίσατο ὥστε τά τε ἑαυτοῦ ἀνελέσθαι καὶ
χρησιμωτάτους καὶ τῇ πατρίδι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις γε-
νέσθαι. V ib.

ὅτι ὁ αὐτὸς Μάρκελλος τῶν ἱππέων τινὰ τῶν Λευ- 33
κανῶν αἰσθόμενος ἐν ἔρωτι γυναικὸς ὄντα, συνεχώ-
ρησεν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτὴν ἔχειν, ὅτι
κράτιστα ἐμάχετο, καίπερ ἀπαγορεύσας μηδεμίαν ἐς
τὸ τάφρευμα γυναῖκα ἐσιέναι. V ib.

ὅτι τὰ αὐτὰ ἐποίησε καὶ τοῖς Νουκερίνοις, πλὴν 34
καθ' ὅσον ἐς φρέατα τοὺς βουλευτὰς καὶ οὐκ ἐς βα-
λανεῖα ἐνέβαλεν. V p. 601.

35 ὅτι ὁ Φάβιος τοὺς πολίτας τοὺς ἐν ταῖς πρὶν μά-
χαις ζωγρηθέντας τοὺς μὲν ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἐκο-
μίσατο, τοὺς δὲ καὶ χρημάτων ἀπολύσασθαι συνέθετο.
μὴ δεξαμένης δὲ τῆς βουλῆς τὸ ἀνάλωμα, ὅτι μηδὲ
τὴν λύσιν αὐτῶν συνεπῄνεσε, τά τε ἑαυτοῦ χωρία,
ὥσπερ εἶπον, ἀπεκήρυξε, καὶ ἐκ τῆς τιμῆς σφων τὰ
λύτρα αὐτοῖς ἐχαρίσατο. V ib.

36 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι διεκηρυκεύσαντο τῷ Ἀννίβᾳ, ἀν-
a. u. 538 ταπόδοσιν τῶν αἰχμαλώτων ἀξιοῦντες γενέσθαι, οὐκ
ἀντηλλάξαντο δὲ αὐτούς, καίπερ καὶ ἐκείνου Καρ-
θάλωνα ἐπ' αὐτὸ τοῦτο ἀντιπέμψαντος· ἐπειδὴ γὰρ
οὐκ ἐδέξαντο αὐτὸν ἔσω τοῦ τείχους ὡς πολέμιον,
οὐδὲ ἐς λόγους αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν, ἀλλ' εὐθὺς
δι' ὀργῆς ἀνέστρεψεν. U p. 379.

37 ὅτι Πτολεμαῖος Αἰγύπτου βασιλεὺς στάσεως γε-
νομένης ὀλίγου μέν τινος ἐξέπεσεν, ἐπαναλαβὼν δ'
αὖθις δειναῖς αἰκίαις τὸν δῆμον ἐτιμωρήσατο, ἕψων
τε καὶ παροπτῶν τὰ τῶν κρατουμένων σώματα. δί-
κας τε μετ' οὐ πολὺ τῆς ὠμότητος ὑποστὰς νόσῳ χα-
λεπῇ μεταλλάττει τὸν βίον. M p. 544.

38 ὅτι ὁ Σκιπίων ὁ τὸν πατέρα τρωθέντα σώσας, ὁ
στρατηγός, ἦν καὶ φύσεως ἀρετῇ κράτιστος καὶ παι-
δείᾳ λογιμώτατος, τό τε φρόνημα καὶ τὸ τῆς γνώμης
καὶ τὸ τῶν λόγων, ὁπότε γε καὶ τούτου ἔδει, μέγι-
στον εἶχε, καὶ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις οὐχ ἥκιστα
ἐβεβαίου, ὥστε καὶ μεγαλόφρων καὶ μεγαλοπράγμων,
οὐκ ἐκ κενοῦ αὐχήματος ἀλλ' ἐξ ἐχεγγύου διανοίας,
39 δοκεῖν εἶναι. διά τε οὖν ταῦτα, καὶ διότι καὶ τὸ
θεῖον ἀκριβῶς ἤγαλλεν, ἐχειροτονήθη. οὐδὲν γὰρ
οὔτ' οὖν δημόσιον οὔτ' ἰδιωτικὸν πρὶν ἔς τε τὸ Κα-
πιτώλιον ἀναβῆναι καὶ χρόνον τινὰ ἐνδιατρῖψαι ἐν-
εχειρίζετο. καὶ διὰ τοῦτο φήμην ἔλαβεν ἐκ τοῦ Διὸς

ἐς δράκοντα ἐν τῇ πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ συνουσίᾳ μεταβαλόντος γεγεννῆσθαι. καί τινας καὶ ἐκ τούτου πολλοῖς ἐλπίδας ἐς αὐτὸν ἐνεποίει. V p. 601.

ὅτι ὁ Σκιπίων καὶ μὴ ἐννόμου ἡγεμονίας λαβὼν 40
ὄνομα ἐξ ὧν ἐχειροτονήθη, τὸ στρατόπεδον προσφι- a. u. 543
λὲς ἐποιήσατο, καὶ ἤσκησεν ἐξηργηκότας ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ ἀνεκτήσατο κατεπτηχότας ἐκ τῶν συμφορῶν. τόν τε Μάρκιον οὐχ, οἷά που φιλοῦσιν οἱ πολλοί, ἀνεπιτήδειον ἡγήσατο ὅτι εὐδοκιμηκὼς ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀεὶ ἐσέμνυνε· καὶ γὰρ ἦν οἷος οὐκ ἐκ τῆς τοῦ πέλας διαβολῆς καὶ καθαιρέσεως ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας ἀρετῆς αὔξεσθαι θέλειν. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα τοὺς στρατιώτας ᾠκειώσατο. V p. 602.

ὅτι Σκιπίων χρηστότητι τρόπων οὐδὲν μεῖον ἢ 41
τοῖς ὅπλοις ἀθρόον ἀποκλῖναι πρὸς αὐτὸν ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἰβηρίαν παρεσκεύασεν. M p. 545.

ὅτι στάσεως γενομένης τῶν στρατιωτῶν ὁ Σκι- 42
πίων συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, συχνὰ δὲ a. u. 544
καὶ ἐς τὸ δημόσιον ἀπέδειξε. τῶν τε αἰχμαλώτων ἐς τὸ ναυτικὸν κατέταξεν, καὶ τοὺς ὁμήρους προῖκα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκε. καὶ αὐτῷ διὰ τοῦτο πολλοὶ μὲν δῆμοι πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται, ἄλλοι τε καὶ Ἰνδίβολις καὶ Μανδόνιος Ἰλεργητανοί, προσεχώρη-
σαν. τό τε τῶν Κελτιβήρων ἔθνος πλεῖστόν τε καὶ 43
ἰσχυρότατον τῶν περιχώρων ὧν ὧδε προσέθετο. παρθένον ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις ἐπιφανῆ κάλλει λαβὼν ὑπωπτεύθη μὲν ἄλλως ἔσεσθαι αὐτῆς ἐν ἔρωτι, μαθὼν δὲ ὅτι Ἀλλουκίῳ τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἠγγύηται, μετεπέμψατό τε αὐτὸν αὐτεπάγγελτος, καὶ τὴν παῖδα αὐτῷ παρέδωκε μετὰ τῶν λύτρων ἅπερ οἱ

προσήκοντες ἐκεκομίκεσαν. κἀκ τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἐκείνους καὶ τοὺς ἄλλους ἀνηρτήσατο. V p. 602.

44 *ὅτι ὁ τῶν Ἰβήρων βασιλεὺς ἁλοὺς ὑπὸ Σκιπίωνος τὰ Ῥωμαίων εἵλετο, ἑαυτόν τε καὶ τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν διδούς, ὁμήρους τε παρέχειν ἕτοιμος ὤν. ὁ δὲ Σκιπίων τὴν συμμαχίαν τοῦ ἀνδρὸς ἀποδεξάμενος ὁμήρων οὐκ ἔφη δεῖσθαι· τὸ γάρ τοι πιστὸν ἐν τοῖς οἰκείοις ἔχειν ὅπλοις.* M p. 545.

45 οὗτος (Archimedes) *κατὰ Διόδωρον τῆς Συρακούσης ταύτης*
προδότου πρὸς τὸν Μάρκελλον ἀθρόως γενομένης,
εἴτε κατὰ τὸν Δίωνα Ῥωμαίοις πορθηθείσης,
Ἀρτέμιδι τῶν πολιτῶν τότε παννυχιζόντων,
τοιουτοτρόπως τέθνηκεν ὑπό τινος Ῥωμαίου.
ἦν κεκυφὼς διάγραμμα μηχανικόν τι γράφων,
τὶς δὲ Ῥωμαῖος ἐπιστὰς εἷλκεν αἰχμαλωτίζων.
ὁ δὲ τοῦ διαγράμματος ὅλος ὑπάρχων τότε,
τίς ὁ καθέλκων οὐκ εἰδὼς ἔλεγε πρὸς ἐκεῖνον,
ἀπόστηθι, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ διαγράμματός μου.
ὡς δ' εἷλκε τοῦτον συστραφεὶς καὶ γνοὺς Ῥωμαῖον εἶναι,
ἐβόα, τί μηχάνημά τις τῶν ἐμῶν μοι δότω.
ὁ δὲ Ῥωμαῖος πτοηθεὶς εὐθὺς ἐκεῖνον κτείνει,
ἄνδρα σαθρὸν καὶ γέροντα, δαιμόνιον τοῖς ἔργοις.
ἐθρήνησε δὲ Μάρκελλος τοῦτο μαθὼν εὐθέως,
λαμπρῶς τε τοῦτον ἔκρυψεν ἐν τάφοις τοῖς πατρῴοις
σὺν τοῖς ἀρίστοις πολιτῶν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις πᾶσι,
τὸν δὲ φονέα τοῦ ἀνδρὸς οἶμαι πελέκει κτείνει.
ὁ Δίων καὶ Διόδωρος γράφει τὴν ἱστορίαν.
Tzetzes Hist. 2, 131—149.

Δίων ἐν Ῥωμαϊκοῖς ιε΄ "ἔκ τε γὰρ τῆς ἀπὸ τοῦ πάνυ ἀρχαίου ἀξιώσεως καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίας οὐκ ἤνεγκαν δικαιωθέντες, ἀλλ' ἐπεχείρησαν καὶ οἱ Καμπανοὶ τοῦ Φλάκκου καὶ οἱ Συρακόσιοι τοῦ Μαρκέλλου κατηγορῆσαι. καὶ ἐδικαιώθησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Suidas v. ἐδικαιώθησαν, Etym. M. p. 316, 9. Cramer. Anecd. Paris. vol. 4, p. 168, 14, ubi rectius Συρακόσιοι quam apud ceteros Συρακούσιοι, ut Bekk. Anecd. p. 119, 21: Δίων ἐν ιε΄ βιβλίῳ "μὴ οἱ Συρακούσιοι νεωτερίσωσί τι, τὴν βοήθειαν ἀπογνόντες." 46

Δίων ἐν τῷ ιϛ΄ "πάντες ἀποθανεῖν ἐστε ἄξιοι, 47 οὐ μέντοι καὶ ἐγὼ πάντας ὑμᾶς θανατώσω, ἀλλ' ὀλίγους μέν, οὓς καὶ συνείληφα ἤδη, δικαιώσω, τοὺς δὲ ἄλλους ἀφίημι." iidem ib.

ὅτι ὁ Σκιπίων δεινὸς μὲν ἦν ἐν ταῖς στρατηγίαις, 48 ἐπιεικὴς δὲ ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθισταμένους αὐτῷ φοβερός, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας φιλάνθρωπος. καὶ προσέτι καὶ ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς τοῦ τε θείου δόξης πλεῖστον ἐς πίστιν ὧν ἐποίει, τῷ δοκεῖν ἀπ' ἀρετῆς ἐκ γένους ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ προστυχόντος εὐδοκιμεῖν, ἴσχυε. τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐπί τε a. u. τῷ τάχει τῆς νίκης, καὶ ὅτι καὶ ὁ Ἀσδρούβας ἐς τὴν 545 μεσόγειαν ἀνεχώρησεν, μάλιστα δὲ ὅτι καὶ ἐθείασεν, εἴτ' οὖν παρὰ δαιμονίου τινὸς μαθὼν εἴτε κατὰ τύχην, ὅτι ἐν τῇ τῶν πολεμίων στρατοπεδεύσοιτο, ὃ καὶ ἐγένετο, πάντες μὲν αὐτὸν ὡς καὶ κρείττονά σφων 49 ὄντα ἐτίμων, οἱ δὲ Ἴβηρες καὶ βασιλέα μέγαν ὠνόμαζον. V p. 605.

ταῦτα μὲν οὖν οὗτοι περὶ Γυμνησίων νήσων· Δίων δὲ ὁ Κοκκειανὸς ταύτας φησὶ πλησίον εἶναι τοῦ Ἴβηρος ποταμοῦ, πλησίον τῶν Εὐρωπαίων Ἡρα-

κλείων στηλῶν, ἃς νήσους Ἕλληνες μὲν καὶ Ῥωμαῖοι κοινῶς Γυμνησίας φασίν, Ἴβηρες δὲ Βαληρίας ἤτοι ὑγιεινάς. Is. Tzetzes ad Lycophr. 633. *αἱ νῆσοι δ' αὗται τῇ περὶ τὸν Ἴβηρα ἠπείρῳ ἐπίκεινται· εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς Ἕλληνες μὲν καὶ Ῥωμαῖοι κοινῇ Γυμνησίας καλοῦσιν, Οὐαλερίας δὲ καὶ Ὑασσούσας οἱ Ἴβηρες, ἰδίᾳ δ' ἑκάστην, τὴν μὲν Ἔβεσον, τὴν δὲ μείζω, μικροτέραν δὲ τὴν τρίτην φερωνυμώτατα.* Zonaras p. 230, 20.

50 *ὅτι ὁ Μασινίσσας ἄλλως μὲν ἐν τοῖς κράτιστος ἀνὴρ ἦν, τά τε πολέμια καὶ τοῖς βουλεύμασι καὶ τῇ χειρὶ ἄριστα ἐξειργάζετο, καὶ ἐς πίστιν οὐχ ὅτι τῶν ὁμοφύλων, ἄπιστοι γὰρ οὗτοί γε ὡς πλήθει εἰσίν, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονούντων προέφερεν.* V p. 605.

51 *ὅτι τῆς Σοφωνίδος ἰσχυρῶς ἤρα Μασινίσσας, ἢ τό τε κάλλος ἐπιφανὲς εἶχε, καὶ γὰρ τῇ συμμετρίᾳ τοῦ σώματος καὶ τῷ ἄνθει τῆς ὥρας ἤκμαζεν, καὶ παιδείᾳ πολλῇ καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο· ἀστεία τε καὶ αἱμύλος ἦν, καὶ τὸ σύμπαν οὕτως ἐπαφρόδιτος ὥστε καὶ ὀφθεῖσα ἢ καὶ ἀκουσθεῖσα μόνον πάντα τινὰ καὶ τὸν πάνυ δυσέρωτα κατεργάσασθαι.* V ib.

52 *ὅτι Λικίνιος Κράσσος ὑπό τε ἐπιεικείας καὶ κάλ-*
a. u. 549 *λους πλούτου τε, ἀφ' οὗπερ καὶ πλούσιος ἐπωνομάσθη, ὅτι τε ἀρχιερεὺς ἦν, ἔμελλεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκλήρωτος μένειν.* V ib.

53 *... μέντοι καὶ ἠθέλησε τοῦτον τίσασθαι· προϋποπτευθεὶς γὰρ ἔφυγε, καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐλθὼν πολλὰ μὲν καθ' ἑαυτόν, πολλὰ δὲ καὶ μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν Σύφακα καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐλύπησεν. Σκιπίων δὲ ἐπειδὴ πάντα τὰ ἐντὸς τοῦ Πυ-*

ρηναίου τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δὲ καὶ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, τὸν στόλον τὸν ἐς τὴν Λιβύην ἡτοιμάζετο, ὥσπερ οἱ ἐφεῖτο· καὶ γὰρ τοῦτο καίτοι πολλῶν ἀντιλεγόντων ἐπετράπη τότε, καὶ τῷ Σύφακι συγγενέσθαι ἐκελεύσθη. κἂν ἐξειργαστό τι τοῦ φρονήματος τοῦ ἑαυτοῦ ἄξιον· ἢ γὰρ Καρχηδόνα εἷλεν ἂν τὸν πόλεμον 54
αὐτῇ περιστήσας, ἢ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξήγαγεν, ὅπερ ὕστερον ἔπραξεν, εἰ μὴ οἱ ἐν οἴκῳ Ῥωμαῖοι τὰ μὲν φθόνῳ αὐτοῦ, τὰ δὲ καὶ φόβῳ ἐμποδὼν ἐγένοντο· τό τε γὰρ νέον πᾶν μειζόνων ἀεὶ ἐπορέγεσθαι καὶ τὸ κατορθοῦν πολλάκις ἄπληστον τῆς εὐπραγίας εἶναι νομίζοντες χαλεπώτατα ἂν ἡγοῦντο νεανίσκου ψυχὴν αὐχήματι προ (desunt versus quattuor)
οὐκ ἐκείνῳ πρός τε δυναστείαν καὶ δόξαν ἀλλ' 55
ἑαυτοῖς πρός τε ἐλευθερίαν καὶ σωτηρίαν συμφέρῃ χρῆσθαι, κατέλυον αὐτόν, καὶ ὃν αὐτοὶ προῆγον ἐς τὰ πράγματα ἐν χρείᾳ αὐτοῦ γενόμενοι, τοῦτον ἐθελονταὶ καθῄρουν, ὅτι μείζων τῆς κοινῆς ἀσφαλείας ἐγεγόνει· καὶ τοῦτο οὐκέτι ὅπως Καρχηδονίους παντελῶς δι' αὐτοῦ καταπολεμήσουσιν, ἀλλ' ὅπως μὴ ἑαυτοῖς τύραννον αὐθαίρετον ἐπασκήσουσιν ἐσκόπουν. τῶν οὖν στρατηγῶν δύο αὐτῷ δια- 56
δόχους πέμψαντες ἀνεκάλεσαν αὐτόν. καὶ τὰ μὲν ἐπινίκια οὐκ ἐψηφίσαντό οἱ, ὅτι ἰδιώτης τε ὢν ἐστράτευτο καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶς ἐννόμου ἡγεμονίας ἐξήταστο, βοῦς μέντοι ἑκατὸν λευκοὺς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ θῦσαι καὶ πανήγυρίν τινα ἐπιτελέσαι τήν τε ὑπατείαν ἐς τὸ τρίτον ἔτος αἰτῆσαι ἐπέτρεψαν· αἱ γὰρ ἐς νέωτα ἀρχαιρεσίαι . . . . ἐγεγόνεσαν.

ἐν δὲ τοῖς αὐτοῖς τούτοις χρόνοις καὶ ὁ Σουλπί- 57
κιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου Ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, Ὀποῦντα a. u. 547
δὲ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἔλαβεν· ὁ γὰρ Φίλιππος οὐκ

ἠδυνήθη σφίσι διὰ ταχέων καίπερ ἐν Δημητριάδι
ὢν ἐπαμῦναι, ἐπειδὴ οἱ Αἰτωλοὶ τὰς διόδους προκα-
τέσχον. ὀψὲ δέ ποτε ἐπελθών, καὶ καταλαβὼν τὸν
58 Ἄτταλον τὴν λείαν τὴν ἐκ τῆς Ὀποῦντος διατιθέμε-
νον, ἐκείνῳ μὲν γὰρ αὕτη, τοῖς δὲ δὴ Ῥωμαίοις ἡ ἐκ
τοῦ Ὠρεοῦ ἐγένετο, ἐς τὰς ναῦς αὐτὸν κατήραξεν,
ὥστε τὸν Ἄτταλον διά τε τοῦτο καὶ διὰ Προυσίαν
τὸν Βιθυνῶν βασιλέα, ἐσβαλόντα τε ἐς τὴν χώραν
αὐτοῦ καὶ πορθοῦντα αὐτήν, ἀποπλεῦσαι κατὰ τάχος
οἴκαδε. ὁ μέντοι Φίλιππος οὐχ ὅσον οὐκ ἐπήρθη
τούτῳ, ἀλλὰ καὶ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἠθέλησε,
καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ ὁ Πτολεμαῖος πρέσβεις ἐκ τῆς
59 Αἰγύπτου πέμπων συνήλλαττεν αὐτούς. καί τινων
λόγων σφίσι γενομένων (desunt versus quattuor) εἰρή-
νην οὐκέτι ᾔτησεν ἀλλὰ . . . . . . δὲ Αἰτωλοὺς ἀπὸ
τῆς συμμαχίας τῆς τῶν Ῥωμαίων ρ . . . τινι ἀποσπά-
σας φίλους ἐποιήσατο. οὐ μέντοι καὶ ἐπράχθη τι
μνήμης ἄξιον οὔθ' ὑπ' ἐκείνου οὔτε ὑπ' ἄλλων τινῶν,
a. u. 548 οὔτε τότε οὔτε ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει ἐν ᾧ Λούκιός τε
Οὐετούριος καὶ Καικίλιος Μέτελλος ὑπάτευσαν, καί-
περ σημείων πολλῶν καὶ δυσχερῶν τοῖς Ῥωμαίοις
60 γενομένων· ἀρνίον τε γὰρ ἀρρενόθηλυ ἐγεννήθη,
καὶ σμῆνος . . . . ιον ὤφθη, κατά τε τῶν
θυρῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου ὄφεις δύο
κατώλισθον, καὶ ἱδρῶτι πολλῷ αἵ τε θύραι τοῦ Πο-
σειδωνίου καὶ ὁ βωμὸς ἐρρύη, ἔν τε Ἀντίῳ στάχυες
αἱματώδεις θερίζουσί τισιν ὤφθησαν, καὶ ἑτέρωθι
γυνὴ κέρατα ἔχουσα ἀνεφάνη, κεραυνοί τε ἐς ναοὺς
πολλοὶ . . . Fragm. Paris. in Mus. Rhen. a. 1839, p. 458.
Conf. Zonaras p. 231 seqq.

61 ὅτι τοῦ Πυθίου κελεύσαντος τοῖς Ῥωμαίοις τῷ
a. u. 549 ἀρίστῳ τῶν πολιτῶν ἐπιτρέψαι τὴν θεὸν ἐκ Πεσσι-

νοῦντος κομιζομένην ἐς τὸ ἄστυ, Πούπλιον Σκιπίωνα, παῖδα τοῦ Γναίου τοῦ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ τελευτήσαντος ὄντα, ἁπάντων προέκριναν καὶ προετίμησαν. αἴτιον δὲ ὅτι ἄλλως τε . . . καὶ εὐσεβὴς καὶ δίκαιος ἐνομίζετο. ὃς ταύτην τότε ἐς τὴν πόλιν καὶ τὸ παλάτιον μετὰ τῶν ἐπιφανεστάτων γυναικῶν ἀνήγαγεν. V p. 606.

ὅτι πυθόμενοι τὰ τῶν Λοκρῶν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ 62
νομίσαντες αὐτὰ ὀλιγωρίᾳ τοῦ Σκιπίωνος συμβεβη- a. u. 550
κέναι, χαλεπῶς τε ἔφερον, καὶ ἐβουλεύσαντο εὐθὺς ὑπὸ ὀργῆς τῆς τε ἡγεμονίας αὐτὸν παῦσαι καὶ ἐπὶ δίκην ἀνακαλέσαι, προσπαροξυνθέντες ὅτι τῇ τε Ἑλληνικῇ διαίτῃ ἐχρῆτο καὶ ὅτι ἱμάτιον ἀνεβάλλετο, ὅτι τέ ἐς παλαίστραν παρέβαλλεν. ἔτι δὲ τοῖς στρατιώταις ἁρπάζειν τὰ τῶν συμμάχων ἐπιτρέπειν ἐλέγετο, τόν τε πλοῦν τὸν ἐπὶ Καρχηδόνα διατρίβειν ἐπίτηδες, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἄρξειεν, ὑπωπτεύετο. μέγιστον δὲ ἐναγόντων τῶν ἀπ' ἀρχῆς οἱ φθονούντων μεταπέμψασθαι αὐτὸν ἤθελον. καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὸ πλῆθος μεγάλην εὔνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐλπίδας ἔχον οὐκ ἐγένετο. V ib.

. . . σχόντες στρατόπεδόν τε ἐν ἐπιτηδείῳ ἐποιή- 63
σαντο καὶ πᾶν αὐτὸ σταυρώμασι περιέφραξαν, χάρακας ἐπ' αὐτὸ τοῦτ' ἐνεγκάμενοι. ἄρτι τε κατεσκεύαστο, καὶ δράκων παρ' αὐτὸ μέγας διὰ τῆς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα φερούσης ὁδοῦ παρείρπυσεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸν Σκιπίωνα κατὰ τὴν περὶ τούτων . . . ἑαυτοῦ φήμην ἐπιθαρσήσαντα προθυμότερον τήν τε χώραν πορθῆσαι καὶ ταῖς πόλεσι προσμίξαι. καί 64
τινας καὶ εἷλεν αὐτῶν· οἵ τε Καρχηδόνιοι μηδέπω . φ . . . . . παρεσκευασμένοι ἡσύχαζον, καὶ ὁ Σύφαξ τῇ μὲν δόξῃ φίλος αὐτῶν ἦν, τῷ δὲ ἔργῳ ἐκ μέσου

*εἱστήκει· κελεύων γὰρ πρὸς τὸν Σκιπίωνα καταλ-
λαγὰς αὐτοῖς ποιεῖσθαι οὐκ ἠβούλετο κρατήσαντας
τοὺς ἑτέρους τῶν τε ἑτέρων ἅμα καὶ ἑαυτοῦ δεσπότας
γενέσθαι, ἀλλ' ἔτι ἀντιπάλους ὅτι μάλιστα ἀλλήλοις
65 ὄντας ἑαυτῷ διαλλάξαι. ἐγκειμένου δ' οὖν τῇ χώρᾳ
τοῦ Σκι(πίωνος Ἄννων ὁ ἵππαρ)χος, ἦν δὲ (υἱὸς τοῦ
Ἀσδρούβου) . . . φ . ξ . . εινος μὲν τὸν . . . .
. . . . (διεστ) . . . . ἀνεπείσθη πρὸς (τοῦ Μασι-
νίσσου) . . . . χω . . . . Καρχηδονίοις . . . .
. . . . ν πολεμικῶν ομ . . .
ριας ἐν π . . . . . . νε . . . ε . φ . . . σιν ἐπιστεύετο,
κἀκ τούτου προ(πέμψας ὁ Σκιπίων ἱππέας) τινὰς
ἐκ τῆς συμβουλίας (τοῦ Μασινίσσου) . . . .
ἐνήδρευσεν ἐς χωρία ἐπιτήδεια, ...*

64, 4. εἱστήκει] *ὁ Μασινίσσας . . . τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκρινόμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. ὁ δέ γε Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττων ἐπλάττετο Ῥωμαίοις ἔνσπονδος εἶναι καὶ στείλας πρὸς τὸν Σκιπίωνα παρῄνει μὴ ποιήσασθαι τὴν διάβασιν. ἀκούσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τόν τε κήρυκα αὐθημερὸν ἀπέπεμψε μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα, καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας ἐπέσπευδε τὴν διάβασιν, ἔτι τοὺς Καρχηδονίους ἀπαρασκεύους λέγων εἶναι, καὶ πρότερον μὲν τὸν Μασινίσσαν, τότε δὲ καὶ τὸν Σύφακα μετακαλεῖσθαι αὐτοὺς καὶ χρονίζουσιν ἐγκαλεῖν. ταῦτα εἰπὼν μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανήχθη· καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον προσορμίσας τὰς ναῦς ἐστρατοπεδεύσατο καὶ τὴν χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι καὶ εἷλέ τινας. ἐγκειμένων δὲ τῶν Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ Ἄννων ὁ ἵππαρχος, υἱὸς ὢν τοῦ Ἀσδρούβου τοῦ Γίσγωνος, ἀνεπείσθη πρὸς τοῦ Μασινίσσου ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. ὁ οὖν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινὰς χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐληίζετο, ἵν' ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. τῶν οὖν Καρχηδονίων ἐπισπομένων κ. τ. λ.* Zonaras p. 234, 17.

καταδρομὴν ποιούμενοι ὑποφεύ(γωσι καὶ) ἐπι(σπάσωνται) τοὺς ἐπιδιῶξαί σφας ἐθελήσοντας. γενομένου δὲ τούτου καὶ τῶν Καρχηδονίων ἐπεξελ(θόντων) τε ἐκε(ίνοις) καὶ δι' . . . ου κατὰ τὸ συγκείμενον τρ(απομ)ένοις ἀνὰ κράτος ἐπισπομένων ὅ τε Μασινίσσας μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱππέων ὑπολειφθεὶς κατὰ νώ(του τοῖς) διώκουσιν ἐγένετο, καὶ ὁ Σκιπίων ἐξαναστὰς ἐ(κ τοῦ λόχου) ἐ(πι)ὼν ἀπήντησεν αὐτοῖς, ὥστ' ἀμφιβόλους (δί)χα ἀποληφθέντας καὶ ἀποθανεῖν πολλοὺς καὶ ἁλῶναι . . . . δ . ε . καὶ τὸν Ἄννωνα. 66 67 πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Ἀσδρούβας τὴν μητέρα τοῦ Μασινίσσου συνέλαβε. καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἀνταπεδόθησαν· ὁ δὲ δὴ Σύφαξ εὖ τε εἰδὼς ὅτι ὁ Μασινίσσας οὐ Καρχηδονίοις μᾶλλόν τι ἢ καὶ αὐτῷ πολεμήσει, καὶ φοβηθεὶς μὴ ἐν ἐρημίᾳ συμμάχων, ἄν τι ἐκεῖνοι ἐγκαταλειφθέντες ὑπ' αὐτοῦ πάθωσι, γένηται, τήν τε προσποίητον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν ἀπεῖπε καὶ τοῖς Καρχηδονίοις φανερῶς συνήρατο· οὐ μέντοι γε 68 καθαρῶς, ὥστε καὶ ἀνθίστασθαί σφισιν, ἀλλὰ ἀδεῶς ἐκεῖνοι καταθέοντες λείαν τε πολλὴν ἦγον καὶ συχνοὺς τῶν ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρότερον ἐς τὴν Λιβύην πεμφθέντων ἐκομίσαντο, καταφρονήσαντές τε αὐτῶν διὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὴν Οὐτίκην ἐπεστράτευσαν. ἰδόντες οὖν τοῦτο ὅ τε Σύφαξ καὶ 69 ὁ Ἀσδρούβας, καὶ δείσαντες περὶ αὐτῆς, οὐκέτ' ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἀντεπελθόντες ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν, μὴ τολμησάντων αὐτῶν καὶ πρὸς ἀμφοτέρους ἅμα ἀγωνίσασθαι. καὶ οἱ μὲν ἐκ τούτου κατὰ χώραν ἐχείμασαν, τὰ ἐπιτήδεια τὰ μὲν αὐτόθεν (λαμβάνοντες, τὰ δὲ ἐκ) τῆς Σικελίας τῆς τε Σαρδοῦς μ(εταπεμπόμενοι· αἱ γὰρ) νῆές σφισιν αἱ τὰ λάφυρα (ἐς τὴν Ἰταλίαν ἄγουσαι καὶ) τροφὴν ἂν ἐπῆγον. ἐν δὲ τῇ 70

(Ἰταλίᾳ κατὰ τὸν πρὸς Ἀννίβαν) πόλεμον οὐδὲν μέγα ἐπράχθη. Π(ούπλιος γὰ)ρ Σεμπρώνιος μάχῃ τινὶ βραχείᾳ νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου ἀντεπεκράτησεν αὐτοῦ, ὁ δὲ δὴ Λιούιος καὶ ὁ Νέρων τιμητεύσαντες τοῖς τε Λατίνοις το(ῖς προ)λιποῦσι τὴν συστρατείαν καὶ (διπλοῦν) ἀποδιδόναι πλῆθος τῶν στρατιωτῶν προσταχθεῖσι διδόναι ἀπογραφὰς ἐπήγγειλαν, ὅπως καὶ ἄλλοι χρήματά σφισι συνεσφέρωσι, καὶ τοὺς ἄλας ἀτελεῖς μέχρι τότ(ε ὄντ)ας ὑποτελεῖς ἐποίη-
71 σαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἄλλων (ἕνεκ)α, ἀλλ' ὅτι ὁ Λιούιος ἔπραξέ τε αὐτὸ ἀμυνόμενος τοὺς πολίτας ἐπὶ τῇ καταψηφίσει καὶ ἐπίκλησιν ἀπ' αὐτο(ῦ ἔλαβε)· Σαλινάτωρ γὰρ ἐπωνομάσθη. διά τε οὖν τοῦτο περιβόητοι οἱ τιμηταὶ οὗτοι ἐγένοντο, καὶ ὅτι τε ἀλλήλους τῶν τε ἵππων παρείλοντο καὶ αἱραρίους ἐποίησαν ετ . . . . όντες κατὰ τὴν . . . Fragm. Paris. p. 460. Conf. Zonaras p. 235 seq.

72 ὅτι ὁ Σκιπίων ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν ἀφῆκε
a. u. 551 μηδὲν ἀδικήσας, ἐπειδὴ ἐπὶ πρεσβείᾳ πρὸς αὐτὸν ἀφικνεῖσθαι ἐπλάσαντο· ᾔδει μὲν γὰρ ὅτι ἐπὶ τῇ τῶν ἑαλωκότων σωτηρίᾳ προεφασίσθη, προετίμησε δὲ τῆς καθέξεως αὐτῶν τὸ μηδ' ὁτιοῦν διαβληθῆναί πως δυνάμενον ποιῆσαι. τοῦ τε Σύφακος καὶ τότε ἔτι συναλλάττοντος αὐτοὺς ὡς τὸν Σκιπίωνα ἐκ τῆς Λιβύης καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπᾶραι, ἐδέξατο τὸν λόγον, οὐχ ὅτι ἐπίστευέν οἱ, ἀλλ' ἵνα αὐτὸν σφήλῃ. V p. 606.

73 ὅτι ἦλθον οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Σκιπίωνα τά τε ἄλλα πολλὰ ἄγοντες καὶ τὸν Σύφακα. καὶ ὃς ἰδὼν αὐτὸν δεδεμένον οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλὰ τῆς τε παρ' αὐτῷ ξενίσεως μνημονεύσας, καὶ τὰ ἀνθρώπεια παθήματα ἀναλογισάμενος, ὅτι τε βασιλέα δυνάμεως οὐ σμικρᾶς καὶ ὅτι ἀξιοσπούδαστον καὶ ἑαυτῷ γενό-

μενον ἑώρα τότε οἰκτρῶς οὕτως ἔχοντα, ἀνεπήδησε μὲν ἐκ τοῦ δίφρου, καὶ ἔλυσέ τε αὐτὸν καὶ ἐδεξιώσατο καὶ ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἦγε. V ib.

ὅτι ἐπικηρυκευσάμενοι οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι, τῶν τε ἐπιταχθέντων σφίσιν ὑπ' αὐτοῦ οὐ- 74
δὲν ὅ,τι οὐχ ὑποσχόμενοι οἷα μηδὲν αὐτῷ παρέξειν μέλλοντες, χρήματα μὲν αὐτῷ εὐθὺς ἔδωκαν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδωκαν, ὑπὲρ δὲ τῶν ἄλλων ἐς τὴν Ῥώμην ἐπρεσβεύσαντο. καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνοι τότε οὐ προσεδέξαντο, λέγοντες οὐκ εἶναί σφισι πάτριον στρατοπέδων τισὶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων ὑπὲρ εἰρήνης χρηματίζειν. ὕστερον δὲ ἀπάραντος τοῦ τε Ἀννίβου καὶ τοῦ Μάγωνος λόγον αὐτοῖς ἔδωκαν, καὶ ἦλθον μὲν ἐς ἀμφισβήτησιν πρὸς ἀλλήλους, ἐπ' ἀμφότερα ταῖς γνώμαις γενόμενοι, τέλος δὲ ἐψηφίσαντο τὰς σπονδὰς ἐφ' οἷς ὁ Σκιπίων συνετέθειτο. U p. 380.

ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι ἐπέθεντο καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. τοῦ δὲ Σκιπίωνος 75
ἀγανακτήσαντος ἐπὶ τούτῳ καὶ ἔγκλημα ποιησαμένου οὔτε τι μέτριον τοῖς πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο, καὶ προσέτι καὶ ἐπεβούλευσαν αὐτοῖς ἀποπλεύσασιν· καὶ εἴγε μὴ ἄνεμός σφισι κατὰ τύχην ἐπιγενόμενος ἐβοήθησεν, ἥλωσαν ἂν ἢ ἀπώλοντο. καὶ διὰ τοῦτο ὁ Σκιπίων, καίπερ ἐπελθόντων ἐν τούτῳ τῶν τὴν εἰρήνην αὐτοῖς φερόντων, οὐκέτ' αὐτὴν ἐποιήσατο. U ib.

. . . νῳ Μάρκος . . . (πρὸς τὸν Φιλιπ)πον πεμφθείς· . . . . ὑπὸ τῶν στρατη(γῶν) . . . παρ' αὐτῶν 76
ἢ . . . . ὠ)ρθωσε· πρεσ(βείαν . . . ην τοῦ Φιλίππου καὶ . . . τέ τινα ὃν αὐτὸς . . . Καρχηδονίοις ἐπεπόμφει· . . . υτος οὐδὲν εἰρη . . . ν κεκρατηκότες . . . πολέμους τῷ μὲν . . . ε δὴ δόξῃ οὐδὲν σμι . . . κροτέρους κατέστησαν. Fragm. Paris. p. 463. Conf. Liv. 30, 26.

77 πλεῖστοι ὅσοι ἐστρατεύσαντο, ὥς που πολλὰ ἑκουσίως πολλοὶ ὧν οὐδὲν ἂν ἀναγκαζόμενοι δράσειαν ποιοῦσι. τὸ μὲν γὰρ προσταττόμενόν σφισιν ὡς καὶ βίαιον δυσχεραίνουσι, τὸ δ' αὐθαίρετον ὡς καὶ αὐτοκράτορες ἀγαπῶσιν. V p. 609.

78 Δίων βιβλίῳ ιζ' "ἐπέστησεν ἐξαίφνης τοῦ δρόμου." Bekk. Anecd. p. 140, 23.

79 Δίων ἐν Ῥωμαϊκῶν ιζ' "πέφυκε καὶ ἄλλως ὡς πλήθει τὸ μὲν εὐτυχοῦν θρασύνεσθαι, τὸ δὲ κακοπραγοῦν μετριάζειν, κἀκ τούτου τὸ μὲν δεδιὸς σωφρονεῖν, τὸ δὲ θαρσοῦν ἀκολασταίνειν. ἐπὶ πλέον δ' ἐν ἐκείνῳ τοῦτ' ἐφωράθη." Suidas v. ὡς ἐπίπαν.

80 Δίων ἐν Ῥωμαϊκῶν ιζ' "καί τις λόγος περὶ αὐτῶν τοιόσδε ἐδημώθη." Suidas et Etym. M. et alii v. ἐδημώθη.

80b ἐνθυμιζόμενοι, λογιζόμενοι. οὕτω Δίων ἐν ιζ' Ῥωμαϊκῶν. Suidas s. Etym. ap. Cramer. Anecd. Paris. vol. 4, p. 169, 8, Zonaras Lex. p. 750.

80c διατίθημι ἀντὶ τοῦ διαπράττομαι, αἰτιατικῇ Δίωνος ιη' βιβλίῳ "καὶ πάντα μὲν τὰ βέλτιστα τῆς φιλοσοφίας ἄνθη δρεπόμενος." Bekk. Anecd. p. 133, 29, quae ex duabus glossis confusa sunt et lacunosa. [a]

78. ἐπέστησεν] καὶ ὁ Ἀννίβας μικροῦ ἂν ἀπώλετο. φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ Μασινίσσας ἐπεδίωκεν ἀκρατῶς τῇ τοῦ ἵππου ῥύμῃ ὑπενδιδούς. μεταστραφεὶς δ' ὁ Ἀννίβας, καὶ ἰδὼν αὐτὸν οὕτω διώκοντα, ἠρέμα ἐξέκλινε καὶ τὸν δρόμον ἐπέστησε, καὶ οὕτω παρελάσαντα τὸν Μασινίσσαν κατὰ νώτου γενόμενος ἔτρωσε· κἀκ τούτου μετ' ὀλίγων ἐξέφυγε. Zonaras p. 244, 1.

[a] (Fragmentum fortasse ne_ est quidem Dionis Cassii, ut infra p. 155, fr. 12 et 19 delenda sunt tanquam Dionis Chrysostomi Or. 1, p. 7, 26 et 5, 15 ed. meae.) Ibidem haec sunt fragmenta: p. 124, 7: Δίωνος ιθ' βιβλίῳ "καὶ τούς τε ἀντεπεξελθόντας οἳ ἀνέκοψαν." 165, 20: Δίων ιθ' βιβλίῳ "Ταραντῖνοι μὲν οὖν οὐδὲν οὐδὲ ἐκεῖνον προτιμήσαντες." 166, 1:

... τῶν ἐπινικίων τυχεῖν ἠξίου, λόγων τε ἐπ' ἀμφότερα πολλῶν γενομένων, οἱ μὲν γὰρ ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν τοῦ Αὐρηλίου κακοήθειαν συνεσπούδαζον αὐτῷ, καὶ τήν τε νίκην ἐμεγάλυνον καὶ παραδείγμασι πολλοῖς ἐχρῶντο· οἱ δὲ τῇ τε τοῦ ὑπάτου ἰσχύϊ ἠγωνίσθαι αὐτὸν ἔλεγον, μηδεμίαν ἰδίαν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ προσέτι καὶ λόγον παρ' αὐτοῦ ἀπῄτουν ὅτι τὰ προσταχθέντα οὐκ ἐπεποιήκει, ὅμως ἔλαβεν αὐτά. καὶ ὁ μὲν ἐκεῖ ... πρὶν τὸν Αὐ(ρήλιον) ε ... θεσ ... ν ἑώρτασεν· ὁ δὲ δὴ Οὐερμίνα .... εστ .. ε μὲν παρὰ τῶν . χ ... Fragm. Paris. p. 465. 81

ὅτι διεκηρυκεύσαντο οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Σκιπίωνι. 82
ἦν δὲ τὰ διωμολογημένα ὁμήρους τέ σφας δοῦναι, a. u. 553
καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἤτοι τῶν Ῥωμαίων ἢ τῶν συμμάχων ὧν εἶχον ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας πάντας καὶ τὰς τριήρεις πλὴν δέκα παραδοῦναι καὶ τὸ λοιπὸν μὴ κεκτῆσθαι μήτε ἐλέφαντας μήτε ναῦς, καὶ τῷ Μασινίσσᾳ πάντων ὧν εἶχον αὐτοῦ ἀποστῆναι καὶ ἐκείνῳ δοῦναι, τήν τε χώραν καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ αὐτοῦ οὔσας ἀφεῖναι, καὶ μήτε καταλόγους ποιεῖσθαι μήτε μισθοφόροις χρῆσθαι μήτε πόλεμον πρὸς μηδένα παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην ἀναιρεῖσθαι. U p. 380.

Δίων ιθ' βιβλίῳ "περι ... τὰ δὲ ὑμέτερα ἐγώ τε ἀεὶ προστατῶ." 3: ἐκ τοῦ αὐτοῦ "περιῆν αὐτοῖς τῆς σχολῆς." 11: ιθ' βιβλίῳ "ῥᾷον καὶ τὰ λοιπὰ προσκατεργάσασθαι." Et p. 149, 25: *Δίων κβ' βιβλίῳ "πολυειδῆ ἀπόλαυσιν καρπούμενοι τῶν κοινῶν ἀγαθῶν." Δίων κβ' βιβλίῳ "ὧν τὰ μὲν βίᾳ ᾕρει, τὰ δὲ καὶ ὁμολογίᾳ παρίστατο."*

82, 7. ναῦς] *ναῦς μακρὰς πλείους τῶν δέκα* Zonaras p. 244, 15.

83 . . . ἐν μέντοι τῷ δήμ(ῳ) . . . . πάντες τὴν εἰρήν(ην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο.) . . . ἐπεπόνθεσαν λογ . . . αὐτῶν ἤμελλον π . . . κινδύνων τε ταλ . . . τῶν πραγμάτων . . . ἐδικαίωσαν· ὁ . . . . τες καὶ ἐκεῖνα . . . . . τ . . ἐκ μεγάλων . . . . . α . α ε. ν οι δὲ ὃ . . . . ντες ἐπτ . . .

84 (καὶ τῶν ἐλεφάντων οἱ μὲν) πλείους ἐς τὴν Ῥ(ώμην ἀπήχθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ τῷ) Μασινίσσᾳ ἐδ(ωρήθησαν.)

85 Καρχηδονίων. (καὶ αὐτοί τε τὴν Ἰταλίαν, Ῥωμαῖοί) τε τὴν Λιβύην (εὐθὺς μετὰ τὴν εἰρήνην ἐξέλιπον. τοῖς) δὲ δὴ πρεσβεύ(σασι τῶν Καρχηδονίων ἐς Ῥώμην) συμβαλεῖν τοῖς (ἑκάστῳ προσήκουσιν αἰχμαλώτοις ἐ)πέτρεψαν· καὶ ὡς (διακόσιοι αὐτῶν ἄνευ λύτρων ἀπεστά)λησαν τῷ Σκιπίωνι . . . μετὰ τὴν σύμβασιν . . . τήν τε φιλίαν κ . . . βαιωσαν· καὶ τ(ὴν εἰρή)νην ἐχαρίσαντο . . .

86 . . . αἰχμαλώτους . . . ε Τερέντιος εἷς . . . βουλῆς ὢν πιλίον . . . ν· καὶ ὥς τινα . . . ἀκολουθῆσαι. Σκιπίων μὲν (οὖν μέγας ἐκ τούτων ἤρετο,) Ἀννίβας δὲ καὶ ἐς δί(κην παρὰ τοῖς οἰκείοις ἤχθη, καὶ ὡς τήν τε) Ῥώμην δυν(ηθεὶς λαβεῖν καὶ μὴ ἐθελήσας καὶ) τὴν λείαν τὴν (ἐκ τῆς Ἰταλίας σφετερισάμενος κατηγορή)θη. οὐ μέντοι καὶ (ἑάλω, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγί-

83—85. δήμῳ] τοιούτων δὲ γενομένων τῶν ὁμολογιῶν πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι ἐπὶ Ῥώμην ἐστάλκασι. καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, οὐ μέντοι καὶ ἡ γερουσία τὴν πρεσβείαν ἑτοίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἠμφισβήτησαν ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι. ὁ δὲ δῆμος τὴν εἰρήνην ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο. — καὶ τῶν ἐλεφάντων — ἀπ., τῷ Μ. δὲ οἱ λοιποὶ ἐδ. — καὶ Ῥωμαῖοι μὲν τὴν Λ. ἐξέλιπον, τὴν δ' Ἰταλίαν οἱ Καρχηδόνιοι. Zonaras p. 244, 18—245, 6.

στην τῶν Καρ)χηδονίων ἀρ(χὴν οὐκ ἐς μακρὰν ἐπετράπη) . . . . τα μὲν ἐπί τε . . . ν· ὑπάτων γει . . . τῇ Σικελίᾳ βε . . Fragm. Paris. p. 462. Conf. Zonaras p. 244, 18 seq., Livius 30, 42, 43, 45.

. . . καὶ διέτριψαν συχνὰς ἡμέρας, ἐς μὲν παρά- 58
ταξιν μὴ συνιόντες, ἀκροβολισμοῖς δέ τισι καὶ πείραις τῶν τε ψιλῶν καὶ τῶν ἱππέων χρώμενοι. οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι ἠπείγοντο ὅτι τάχιστα συμβαλεῖν· τῇ τε γὰρ δυνάμει ἔρρωντο καὶ τροφὴν οὐ πολλὴν εἶχον, καὶ διὰ ταῦτα πολλάκις καὶ πρὸς τὸ χαράκωμά
σφων προσέμισγον· ὁ δὲ δὴ Φίλιππος τοῖς μὲν ὅπλοις 2
ἀσθενέστερος ὤν, τῇ δὲ παρασκευῇ τῶν ἐπιτηδείων διὰ τὸ τὴν οἰκείαν οἱ ἐγγὺς εἶναι προφέρων ἀνεῖχεν, ἐκτρυχοῦσθαι αὐτοὺς ἀμαχὶ προσδοκήσας, καὶ εἴπερ ἐκεκρατήκει τῆς γνώμης, πάντως ἄν τι ἐξείργαστο· νῦν δὲ καταφρονήσας τῶν Ῥωμαίων ὡς φοβουμένων αὐτόν, ὅτι πρὸς χωρίον τι ὅθεν ἐπισιτίσασθαί σφισι λῷον ἦν μετέστησαν, ἐπῆλθέ τε αὐτοῖς ἁρπαγὰς ποιουμένοις ἀπροσδόκητος, καί τινας καὶ διέφθειρεν.
αἰσθόμενος δὲ τοῦτο ὁ Γάλβας ἐπεξέδραμεν ἐκ τοῦ 3
στρατοπέδου, καὶ προσπεσὼν αὐτῷ μὴ προσδεχομένῳ πολλῷ πλείους ἀνταπέκτεινεν. (ἡττη)θείς τε καὶ προσέτι καὶ τρωθεὶς οὐκέτι κατὰ χώραν ἔμεινεν, ἀλλ' ἡμέρας τινὰς πρὸς ἀναίρεσιν καὶ ταφὴν δὴ τῶν νεκρῶν σπεισάμενος ἔπειτα ὑπὸ τὴν πρώτην νύκτα
ἀπανέστη. οὐ μέντοι ὁ Γάλβας ἐπεδίωξεν αὐτόν· τῇ 4
τε γὰρ ἀπορίᾳ τῶν τροφῶν καὶ τῇ ἀπειρίᾳ τῶν χωρίων, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον καὶ τῇ ἀγνωσίᾳ τῆς παρασκευῆς αὐτοῦ καὶ δέει μὴ ἀπερισκέπτως ποι προχωρῶν σφαλῇ, οὐκ ἠθέλησεν περαιτέρω προχωρῆσαι, ἀλλ' ἐς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀνεκομίσθησαν. κἀν τούτῳ καὶ ὁ Ἀπούστιος μετὰ τῶν Ῥοδίων καὶ μετὰ τοῦ Ἀτ-

τάλου περιπλέων συχνὰς μὲν νήσους ἐχειρώσατο ... Fragm. Paris. p. 464. Conf. Zonaras p. 247, 6.

5 οἱ Ἴνσουμβροι ἐταράχθησαν· Ἀμίλκας γάρ τις Καρχηδόνιος τῷ τε Μάγωνι συστρατεύσας καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις ὑπομείνας τέως μὲν ἡσυχίαν εἶχεν, ἀγαπῶν εἰ διαλάθοι, ἐπεὶ δ' ὁ Μακεδονικὸς πόλεμος ἐνέστη, τούς τε Γαλάτας ἀπέστησε τῶν Ῥωμαίων καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ Λίγυας στρατεύσας καὶ
6 ἐκείνων τινὰς προσεποιήσατο. μάχης δέ σφισι μετὰ ταῦτα πρὸς τὸν Λούκιον Φούριον στρατηγὸν γενομένης (ἡττήθησαν καὶ) ἐπρεσβεύσαντο σπονδῶν δεόμενοι. καὶ οἱ μὲν Λίγυες ἔτυχον αὐτῶν· τότε δ' ἄλλοι . . . . χ . . εν ἄλλους Γαλάτας . . . . αιρεσιν . . . . . κ . σ . . . . δεινὸν μὲν . . . η . συνε ημ . δ . μ . . ν . . . . ἐκυρίευεν ε . . . . ταις ἐπε . φακ ἐστ . . δ . γεω . . . . ν . . . . οὐκ . . ε . . . . ε . . . υ . ες τὴν μνήμην· . . ιχθειο . . . . δικη . η . . . Fragm. Paris. p. 465.

59 ὅτι ἡ Καρχηδὼν πολλοῖς Ῥωμαίων ἐξαιρετέα ἐδόκει εἶναι, καὶ Κορνηλίῳ ὑπάτῳ, καὶ ἔλεγεν ὅτι ἀδύνατόν ἐστι συνεστώσης αὐτῆς ἀδεεῖς σφας εἶναι. U p. 381.
a. u. 557

60 ὅτι ὁ Φίλιππος ἡττηθεὶς ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίνῳ· καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τῆς Μακεδονίας ἐγλίχετο καὶ τῇ παρούσῃ οἱ εὐτυχίᾳ ἐπίπαν ἐπεξελθεῖν ἐπεθύμει, ὅμως ἐσπείσατο. αἴτιον δὲ ὅτι

58, 6, 3. τότε δ' ἄλλοι] τοῖς δ' ἄλλοις, ut τοῖς ἄλλοις δὲ οὐκ ἐδόθησαν ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς Αὐρήλιος ὁ ὕπατος, φθονήσας τῆς νίκης τῷ στρατηγῷ Zonaras p. 248, 3.

ἐφοβήθη μὴ οἵ τε Ἕλληνες ὑπεξαιρεθέντος αὐτοῦ τό τε φρόνημα τὸ παλαιὸν ἀναλάβωσι καὶ σφᾶς οὐκέτι θεραπεύσωσι, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐν μεγάλῳ καὶ τότε αὐχήματι, ὅτι τὸ πλεῖστον τῆς νίκης κατειργάσαντο, ὄντες ἐπαχθέστεροί σφισι γένωνται, ὅ τε Ἀντίοχος ἔς τε τὴν Εὐρώπην, ὥσπερ ἠγγέλλετο, ἔλθῃ καὶ τῷ Φιλίππῳ συμμαχήσῃ. U ib.

ὅτι νεανίσκοι τινὲς Καρχηδονίων πρέσβεις ἐς τὴν 61
Ῥώμην ἐλθόντας ὑβρίσαντες ἐπέμφθησαν μὲν ἐς τὴν Καρχηδόνα καὶ ἐξεδόθησάν σφισιν, οὐκ ἔπαθον δὲ ὑπ' αὐτῶν δεινὸν οὐδέν, ἀλλ' ἀφείθησαν. U ib.

ὅτι ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ προδιε- 62
φθάρησαν· τῇ τε γὰρ ἄλλῃ ῥᾳστώνῃ καὶ ἔρωτι κό- a. u. 563
ρης τινὸς ἔς τε τὸ ἁβροδίαιτον ἐξώκειλε καὶ ἀπολέμους καὶ τοὺς ἄλλους ἐποίησεν. V p. 609.

ὅτι Σέλευκος ὁ τοῦ Ἀντιόχου τὸν τοῦ Ἀφρικα- 2
νοῦ υἱὸν διαπλέοντα ἐκ τῆς Ἑλλάδος λαβὼν ἐν θε- a. u. 564
ραπείᾳ πολλῇ ἐπεποίητο. ἀπολυτρῶσαι μὲν γάρ, καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πολλὰ δεηθέντος, οὐκ ἠθέλησεν, οὐ μέντοι καὶ κακόν τι εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον ἰσχυρῶς περιεῖπε, καὶ τέλος, καίπερ τῶν σπονδῶν ἁμαρτών, ἀφῆκεν ἄνευ λύτρων. V ib.

ὅτι ἐφθόνουν τοῖς Σκιπίωσι πολλοί, ὅτι δύο ἀδελ- 63
φοί γένους τε καὶ ἀρετῆς εὖ ἥκοντες τά τε ἄλλα κατέπραξαν ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐπικλήσεις τοιαύτας ἔλαβον, ἐπεὶ ὅτι γε οὐδὲν ἠδίκουν δηλοῦται μὲν καὶ τοῖς
εἰρημένοις, ἀπεδείχθη δὲ ἔτι μᾶλλον τῇ τε τοῦ Ἀσια- a. u. 567
τικοῦ δημεύσει τῆς οὐσίας, ἐν ᾗ μηδὲν πλέον τῶν προϋπαρχόντων οἱ εὑρέθη, καὶ τῇ τοῦ Ἀφρικανοῦ ἐς Λίτερνον ἀναχωρήσει κἀνταῦθα μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἀδείᾳ. τὴν μὲν γὰρ πρώτην ἀπήντησε, νομίζων τῇ τῆς ἀρετῆς ἀληθείᾳ περιέσεσθαι. V p. 609.

64 ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τῆς τρυφῆς τῆς Ἀσιανῆς γευσάμενοι, καὶ μετὰ τῆς τῶν λαφύρων περιουσίας τῆς τε παρὰ τῶν ὅπλων ἐξουσίας ἐν τοῖς τῶν ἡττηθέντων κτήμασιν ἐγχρονίσαντες, τήν τε ἀσωτίαν αὐτῶν διὰ βραχέος ἐζήλωσαν, καὶ τὰ πάτρια ἔθη οὐ διὰ μακροῦ κατεπάτησαν. οὕτω τὸ δεινὸν τοῦτ' ἐκεῖθεν ἀρξάμενον καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἔπεσε. V ib.

65 ὅτι ὁ Γράκχος ἄλλως μὲν καὶ ἐκ τοῦ πλήθους ἦν καὶ ἐδημηγόρει δεινότατα, οὐ μέντοι καὶ ὡμοιώθη Κάτωνι, ἀλλὰ καίπερ παλαιάν τινα πρὸς τοὺς Σκιπίωνας ἔχθραν ἔχων οὐκ ἤνεγκε τὸ γιγνόμενον, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ Ἀφρικανοῦ καὶ ἀπελογήσατο ἐρήμην κατηγορηθέντος, ὅπως τε μηδεμίαν κηλῖδα λάβοι διεσπούδασε, τόν τε Ἀσιατικὸν ἐκώλυσεν ἐς τὸ οἴκημα ἐμβληθῆναι. καὶ διὰ ταῦτα αὐτῷ οἱ Σκιπίωνες τήν τε ἔχθραν κατέλυσαν καὶ κῆδος συνῆψαν· τὴν γὰρ θυγατέρα τὴν ἑαυτοῦ ὁ Ἀφρικανὸς συνῴκισεν. V p. 610.

66 ὅτι ὁ Περσεὺς παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς
a. u. 586 Ἑλλάδος ἐκβαλεῖν ἤλπισεν, τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ καὶ τῇ δι' αὐτὴν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ ἀσθενὴς αὖθις ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ τά τε τῶν Ῥωμαίων ὑπεδίδου καὶ τὰ ἐκείνου ἐπηύξετο, κατεφρόνησεν ὡς οὐδὲν ἔτι τῶν συμμάχων δεόμενος, ἀλλ' ἤτοι καὶ προῖκά οἱ αὐτῶν βοηθησόντων, ἢ καὶ καθ' ἑαυτὸν κρατήσων, καὶ οὔτε τῷ Εὐμένει οὔτε τῷ Γεντίῳ τὰ χρήματα ἃ ὑπέσχητο ἀπέδωκε, νομίσας οἰκείαν αὐτοὺς αἰτίαν ἔχθρας πρὸς Ῥωμαίους ἔχειν. τούτων τε οὖν καὶ τῶν Θρᾳκῶν, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκεῖνοι ἐντελῆ τὸν μισθὸν ἐλάμβανον, ἀπροθύμων γενομένων ἐς τοσοῦτο αὖθις ἀπογνώσεως ἀφίκετο ὥστε καὶ σπονδῶν δεηθῆναι. V ib.

ὅτι ὁ Περσεὺς σπονδῶν ἐδεήθη παρὰ Ῥωμαίων, 2
κἂν ἔτυχεν αὐτῶν, εἰ μὴ οἱ Ῥόδιοι συνεπρέσβευσαν αὐτῷ δέει τοῦ μὴ τοῖς Ῥωμαίοις τὸν ἀντίπαλον ὑπεξαιρεθῆναι. μέτριον μὲν γὰρ οὐδέν, οἷα δεομένους εἰκὸς ἦν εἰπεῖν, ἔλεξαν· καὶ τῆς εἰρήνης οὐκ αἰτηταὶ μᾶλλον τῷ Περσεῖ ἢ δόται ὄντες, ἄλλα τε πολλὰ ὑπερήφανα διελέχθησαν, καὶ τέλος ἠπείλησαν τοῖς αἰτίοις τοῦ μὴ συμβῆναί σφας γενομένοις μετὰ τῶν ἑτέρων πολεμήσειν. κἀκ τούτου οὐδὲ τὸ πρὶν ἀνύποπτοι τοῖς Ῥωμαίοις ὄντες μᾶλλον διεβλήθησαν, καὶ τὸν Περσέα τῶν σπονδῶν τυχεῖν ἐκώλυσαν. U p. 382.

ὅτι ὁ Περσεὺς ἐν Σαμοθράκῃ ὢν ἐν τῷ ἱερῷ, 3
καὶ ἐξαιτηθεὶς Εὔανδρόν τινα, γένος μὲν Κρῆτα, πιστότατον δὲ ὄντα καὶ ἄλλα τε πολλὰ ἑαυτῷ κατὰ τῶν Ῥωμαίων ὑπουργηκότα καὶ τὴν τοῦ Εὐμένους ἐπιβουλὴν τὴν ἐν τοῖς Δελφοῖς γενομένην συνεσκευακότα, οὐκ ἐξέδωκε, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ὅσα αὐτῷ συνῄδει, λάθρᾳ δὲ ἀποκτείνας διέδωκε λόγον ὅτι ἑαυτὸν προαπεχρήσατο. οἱ δὲ συνόντες οἱ φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ τὴν μιαιφονίαν μεθίστασθαι ἤρξαντο. V p. 610.

ὅτι ὁ Περσεὺς ἐθελοντὴς εὑρέθη, καὶ αὐτὸν ἐς 4
τὴν Ἀμφίπολιν ἀχθέντα ὁ Παῦλος οὐδὲν οὔτε ἔργῳ οὔτε λόγῳ δεινὸν ἔδρασεν, ἀλλὰ καὶ προσιόντι οἱ ὑπαναστάς τά τε ἄλλα ἐδεξιώσατο καὶ ὁμόσιτον ἐποιήσατο, ἔν τε φυλακῇ ἀδέσμῳ καὶ ἐν θεραπείᾳ πολλῇ ἦγε. V p. 613.

ὅτι Περσεύς, ὕστατος βασιλεὺς Μακεδονίας, κα- 5
ταλιμπανόμενος ἐν τῷ πρὸς Ῥωμαίους πολέμῳ ὑπὸ τῶν οἰκείων, ἀπογνοὺς φέρων ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν Αἰμιλίῳ Παύλῳ. ὁ δὲ πεσεῖν βουληθέντα πρὸς τοῖς γόνασιν αὐτοῦ ἀναστήσας, καὶ ἐπειπὼν "ἄνθρωπε,

τί μου καθαιρεῖς τὸ κατόρθωμα;" ἐπί τινος βασιλικοῦ θρόνου πάρεδρον αὐτῷ κατεστήσατο. M p. 546.

6 ὅτι Περσεὺς ναῦν τἄλλα τε μεγαλοπρεπῶς καὶ πέρα τοῦ συνήθους ἐξήσκησε, τὴν εἰρεσίαν ἐπὶ ἑκκαίδεκα στίχους ποιήσας. M ib.

67 ὅτι ὁ Παῦλος οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἦν ἀγαθός, ἀλλὰ καὶ χρημάτων ἀδωρότατος. τεκμήριον δέ· δεύτερον τότε ὑπατεύσας καὶ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὴν προῖκα τελευτήσαντος ἀποδοθῆναι.
2 τοιοῦτος μὲν οὖν ἦν καὶ τοιαῦτα ἔπραξεν. τοῦτο δὲ μόνον ὥσπερ τινὰ κηλῖδα [ἐν] τῷ τούτου βίῳ προστετρῖφθαι νομίζουσι, τὸ διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις τὰ χρήματα ἐπιτρέψαι, τἄλλα οὐκ ἄμοιρον χαρίτων ἄνδρα γενόμενον, καὶ μέτριον μὲν ἐν ταῖς εὐπραγίαις, εὐτυχέστατον δὲ ἅμα καὶ εὐβουλότατον ἐν τοῖς πολεμίοις ὀφθέντα. μαρτύριον δὲ τὸ μήτε πρὸς τὸν Περσέα ὑπέρογκον καὶ ἀλαζόνα δειχθῆναι, μήτε τὸν πρὸς αὐτὸν πόλεμον κακῶς καὶ ἀπροβούλως ἀγωνίσασθαι. V p. 613.

68 ὅτι οἱ Ῥόδιοι φρόνημα πολὺ πρότερον σχόντες ὡς
a. u. 587 καὶ αὐτοὶ τόν τε Φίλιππον καὶ τὸν Ἀντίοχον νενικηκότες τῶν τε Ῥωμαίων κρείττους ὄντες, ἐς τοσοῦτον δέους ἀφίκοντο ὥστε καὶ πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Ἀντίοχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα σταλέντα Ποπίλιον μεταπέμψασθαι, καὶ παρόντος αὐτοῦ καταψηφίσασθαι πάντων τῶν τἀναντία τοῖς Ῥωμαίοις φρονησάντων, τούς τε συλληφθέντας αὐτῶν ἐπὶ τιμωρίαν πέμψαι. U p. 382.

2 ὅτι οἱ αὐτοὶ πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτοὺς πολλάκις, ὥς που καὶ ἐδέοντό τινος, οὐδὲν ἔτ' αὐτοῖς προσέφερον ὧνπερ καὶ πρότερον, ἀλλ' ὅσα ἐς τὸ

παραιτήσασθαι μὴ μνησικακεῖν σφισιν αὐτοὺς χρήσιμα ἐξ ὧν ὑπούργησάν ποτε αὐτοῖς λαβεῖν ἐδύναντο, μόνα ἔλεγον, καὶ τήν γε πρόσρησιν τῆς συμμαχίας 3
τῆς πρὸς αὐτοὺς μὴ προσδεχόμενοι πρόσθεν, ἵνα καὶ ὡς μετατάξασθαί ποτε ἀπ᾽ αὐτῶν ἐκ τοῦ μηδεμίαν ἔνορκον ἀνάγκην φιλίας ἔχειν δυνάμενοι φοβεροί τε αὐτοῖς ὦσι καὶ πρὸς τῶν ἀεὶ πολεμούντων σφίσιν ἐπιθεραπεύωνται, τότε καὶ πάνυ προσθέσθαι ἐσπούδαζον, τήν τε παρὰ τῶν Ῥωμαίων εὔνοιαν ἅμα βεβαιούμενοι, καὶ τιμὴν ἐκ τούτου καὶ παρὰ τῶν ἄλλων θηρώμενοι. U ib.

ὅτι ὁ Προυσίας αὐτὸς ἔς τε τὴν Ῥώμην καὶ ἐς τὸ 69
βουλευτήριον ἐσελθὼν τόν τε οὐδὸν αὐτοῦ κατεφίλησε καὶ τοὺς βουλευτὰς θεοὺς ἐπωνόμασε καὶ προσεκύνησεν. ἐξ οὗπερ καὶ ἠλεήθη ὅτι μάλιστα, καίτοι καὶ τῷ Ἀττάλῳ παρὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων γνώμην πολεμήσας. ἐλέγετο γὰρ καὶ οἴκοι τοὺς πρέσβεις αὐτῶν, ὁσάκις ἀφίκοιντό τινες, προσκυνεῖν, ἀπελεύθερόν τε ἑαυτὸν τοῦ δήμου ἐπεκάλει, καὶ πιλίον πολλάκις ἐπετίθετο. U p. 383.

ὅτι Σκιπίων νέος δ´ καὶ κ´ ἐτῶν ἐστρατήγησεν. 70
M p. 546.

τίς γάρ ποτε καὶ ὅρος ἡλικίας τοῖς γ᾽ ἅπαξ ἐκ 2
μειρακίων ἐξελθοῦσι πρὸς τὸ τὰ δέοντα φρονεῖν ἔπεστι; τίς ἀριθμὸς ἐτῶν πρὸς τὸ τὰ προσήκοντα πράττειν ἀποδέδεικται; οὐχ ὅσοι μὲν ἂν τῇ τε φύσει καὶ τῇ τύχῃ χρηστῇ χρήσωνται, πάντα ἀπ᾽ ἀρχῆς εὐθὺς ἃ δεῖ καὶ φρονοῦσι καὶ πράττουσιν, οἱ δὲ ἐν τῇδε τῇ ἡλικίᾳ βραχὺν νοῦν ἔχοντες οὐδ᾽ ἂν αὖθίς ποτε, οὐδ᾽ εἰ πολλὰ ἔτη διέλθοι, φρονιμώτεροι γένοιντο; ἀμείνων μὲν γὰρ ἄν τις αὐτὸς ἑαυτοῦ προϊούσης τῆς ἡλικίας ὑπάρξειεν, ἔννους δ᾽ ἐξ ἀνοήτου καὶ ἔμφρων ἐξ

ἄφρονος οὐδ' ἂν εἷς ἐκβαίη. μὴ μέντοι τοὺς νέους ἐς ἀθυμίαν, ὡς καὶ κατεγνωσμένους τὸ μηδὲν τῶν δεόντων πράττειν δύνασθαι, ἐμβάλητε· πᾶν γὰρ τοὐναντίον προτρέπεσθαι αὐτοὺς ὀφείλετε πάντα τὰ προσήκοντα αὐτοῖς προθύμως ποιεῖν ἀσκεῖν, ὡς καὶ τιμὰς καὶ ἀρχὰς καὶ πρὸ τοῦ γήρως ληψομένους· ἐκ γὰρ τούτου καὶ τοὺς πρεσβυτέρους βελτίους ποιήσετε, πρῶτον μὲν ἀνταγωνιστὰς πολλοὺς ἀποδείξαντες, ἔπειτ' ἐνδειξάμενοι ὡς καὶ τἄλλα πάντα καὶ τὰς ἡγεμονίας μάλιστα οὐκ ἐξ ἀριθμοῦ ἐτῶν ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς ἐμφύτου πᾶσι τοῖς πολίταις δώσετε. M p. 547 et Excerpta ex Ms. Florentino Ioannis Damasceni Parallelorum vol. 2, p. 688, 689 ed. Gaisf., 4, p. 148, 149 ed. Meinek., ubi ὡς κατεγνωσμένους et πρακτικωτέρους pro πρεσβυτέρους, rectiusque τοῖς γ' ἅπαξ et ἔννους δ' ἐξ pro γε et δέ, sed male paullo ante finem μὲν pro μάλιστα.

4 ὅτι Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἄριστος μὲν ἦν ἐκ πλείονος τὸ δέον ἐκφροντίσαι, ἄριστος δὲ καὶ ἐκ τοῦ παραχρῆμα τὸ κατεπεῖγον ἐρευνῆσαι, ἔν τε τῷ προσήκοντι καιρῷ ἑκατέρῳ αὐτῶν χρήσασθαι ᾔδει. τά τε πρακτέα ἐν τῷ θαρσοῦντι διεσκόπει, καὶ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν ὡς καὶ δεδιὼς ἐποιεῖτο. ὅθενπερ τῇ τοῦ λογισμοῦ ἀδεεῖ διασκέψει πάντα ἀκριβῶς τὰ καθήκοντα ἐνενόει, καὶ τῇ περὶ τοῦ ἀσταθμήτου φροντίδι
5 ἀσφαλῶς αὐτὰ ἔπραττε. καὶ διὰ τοῦτ' εἴ ποτε καὶ ἐς ἀπροβουλίας ἀνάγκην, οἷα ἔν τε τοῖς τοῦ πολέμου παραλόγοις καὶ ἐν ταῖς τῆς τύχης ῥοπαῖς συμβαίνειν εἴωθε, προήχθη, οὐδὲ τότε τῶν προσηκόντων ἡμάρτανεν. ὑπὸ γὰρ τοῦ ἔθους, τοῦ τε τῇ τύχῃ πρὸς μηδὲν ἀλογίστως χρῆσθαι, οὐδὲ ἐς τὴν τοῦ ἐξαπιναίου προσβολὴν ἀπαράσκευος ἦν, ἀλλὰ καὶ

τοῖς αἰφνιδίοις ὑπὸ τοῦ μηδέποτε ἀτρεμίζειν ὡς καὶ ἐκ πολλοῦ αὐτὰ προνενοηκὼς ἐχρῆτο. τολμητής τε 6 ἐκ τούτων, ἐν οἷς ἐπεπιστεύκει ὀρθῶς ἔχειν, καὶ κινδυνευτὴς ἐν οἷς ἐθάρσει ἰσχυρῶς ἐγίγνετο· καὶ γὰρ τὸ σῶμα ἴσα τοῖς πάνυ τῶν στρατιωτῶν ἔρρωτο. καὶ διὰ τοῦτο, ὃ καὶ τὰ μάλιστα ἄν τις αὐτοῦ θαυμάσειε, προεβούλευέ τε τὰ κράτιστα ὡς καὶ ἑτέροις ἐπιτάξων, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτὰ ὡς καὶ ὑφ' ἑτέρων κεκελευσμένα ἐχειρούργει. τῇ τε οὖν ἄλλῃ ἀρετῇ ἀσφα- 7 λὴς ἦν, καὶ τὴν πιστότητα οὐχ ὅπως πρὸς τοὺς πολίτας τούς τε χρωμένους οἱ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ὀθνεῖον τό τε πολεμιώτατον ἀκριβῆ ἐκέκτητο. καὶ αὐτῷ κατὰ τοῦτο πολλοὶ μὲν ἰδιῶται, πολλαὶ δὲ καὶ πόλεις προσεχώρησαν. ἅτε γὰρ μηδὲν ἀλογίστως μηδὲ ἐξ ὀργῆς 8 ἢ καὶ δέους ποιῶν ἢ καὶ λέγων, ἀλλ' ἐκ τοῦ βεβαίου τῶν λογισμῶν πρὸς πάντα τὰ καίρια ἕτοιμος ὤν, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἱκανῶς ἐκλογιζόμενος, καὶ μήτε τι ἀνέλπιστον ποιούμενος καὶ πάντα πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν προδιασκοπῶν, ῥᾷστά τε τὰ πρακτέα πρὶν καὶ δεηθῆναι αὐτῶν ἐπενόει, καὶ ἐς βεβαιότητα αὐτοῖς ἐχρῆτο. τοιγαροῦν μόνος ἀνθρώπων 9 ἢ καὶ μάλιστα διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὴν μετριότητα τήν τε ἐπιείκειαν οὔτε ὑπὸ τῶν ὁμοτίμων οὔθ' ὑπό τινος ἐφθονήθη. ἴσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐκ ἀμείνων δὲ τῶν ὁμοίων, ἀσθενέστερος δὲ τῶν μειζόνων ἀξιῶν εἶναι, κρείττων καὶ τοῦ φθόνου τοῦ μόνους τοὺς ἀρίστους ἄνδρας λυμαινομένου ἐγένετο. V p. 613.

ὅτι Καρχηδόνιοι πολεμούμενοι παρὰ Ῥωμαίων 71 ὅπλα τε καὶ τριήρεις δι' ἐλαχίστου ἐποιήσαντο, τοὺς a. u. 605 μὲν ἀνδριάντας πρὸς τὴν τοῦ χαλκοῦ χρῆσιν συγχωνεύσαντες, καὶ τὴν ξύλωσιν τῶν τε ἰδίων καὶ δημο-

σίων ἔργων πρὸς τὰς τριήρεις καὶ τὰς μηχανὰς μετενεγκάμενοι, ἔς τε τὰ σχοινία ταῖς τῶν γυναικῶν κόμαις ἀποκεκαρμέναις χρησάμενοι. M p. 540. Conf. Zonaras p. 283, 5.

2 Δίωνος κα' βιβλίῳ "ὅ τε Φαμέας ἀπογνοὺς τὰ τῶν Καρχηδονίων πράγματα." Bekk. Anecd. p. 124, 9. Conf. Zonaras p. 286, 7.

72 ὅτι ἦρξαν τῆς διαφορᾶς οἱ Ἀχαιοί, τοῖς Λακε-
a. u. 606 δαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, διηνέχθησαν γὰρ ἀλλήλοις,
ὡς τῶν συμβεβηκότων σφίσιν αἰτίοις γεγονόσι, Διαίου
[ὅτι] μάλιστα τοῦ στρατηγοῦ αὐτοὺς ἐνάγοντος. καὶ
τῶν γε Ῥωμαίων καταλλακτὰς αὐτοῖς πολλάκις πεμ-
ψάντων οὐκ ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρέσβεις,
οὓς ἐκεῖνοι διασπάσαι πῃ τὸ Ἑλληνικόν, ὅπως ἀσθε-
νέστεροι ὦσιν, ἐθελήσαντες ἔπεμψαν, πρόφασιν τὸ
μὴ δεῖν τὰς πόλεις τὰς τοῦ Φιλίππου γενομένας, ὧν
καὶ Κόρινθος ἦν ἔς τε τὰ ἄλλα ἀνθοῦσα καὶ ἐν τῷ
συνεδρίῳ κρατιστεύουσα, μετέχειν αὐτοῦ ποιησάμε-
2 νοι, παρ' ὀλίγον ἦλθον ἀποκτεῖναι. φυγῇ δ' οὖν
αὐτῶν ἐκ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐν ᾧ ἦσαν, προαποχωρησάντων ἐπρεσβεύσαντο μὲν ἐς τὴν Ῥώμην, ἀπολογούμενοι ὑπὲρ τοῦ γεγονότος· οὐ γὰρ ἐπ' ἐκείνους ἀλλ' ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας ὁρμῆσαι ἔφασκον. τῶν δὲ Ῥωμαίων τὴν μὲν σκῆψιν αὐτῶν οὐκ ἐλεγξάντων, τοῖς τε γὰρ Καρχηδονίοις ἔτι ἐπολέμουν, καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων οὐδέπω καλῶς βέβαια εἶχον, ἄνδρας δὲ στειλάντων, καὶ τὴν ἄδειαν αὐτοῖς, ἂν μηδὲν ἔτι νεωτερίσωσι, δώσειν ὑποσχομένων, τὸ συνέδριον αὐτοῖς οὐ παρέσχον, ἀλλ' ἐς ἕτερόν σφας σύλλογον, ὃς μεθ' ἑξάμηνον ἔμελλεν ἔσεσθαι, ἀνεβάλοντο. U p. 384.

73 ὅτι Οὐιρίαθος ἀνὴρ Λυσιτανὸς ἀφανέστατος μὲν

γένος, ὥς γέ τισι δοκεῖ, ὤν, περιβοητότατα δὲ ταῖς
πράξεσι χρησάμενος, λῃστής τε γὰρ ἐκ ποιμένος, καὶ
μετὰ τοῦτο καὶ στρατηγός. ἐπεφύκει γὰρ καὶ ἤσκητο
τάχιστος μὲν διῶξαί τε καὶ φυγεῖν, ἰσχυρότατος δὲ
ἐν σταδίᾳ μάχῃ εἶναι· καὶ τήν τε τροφὴν τὴν ἀεὶ
παροῦσαν καὶ τὸ ποτὸν τὸ προστυχὸν ἥδιστα ἐλάμ- 2
βανεν, ὑπαίθριός τε τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον διῃ-
τᾶτο, καὶ ταῖς αὐτοφυέσι στρωμναῖς ἠρκεῖτο. καὶ
διὰ ταῦτα παντὸς μὲν καύματος, παντὸς δὲ ψύχους
κρείσσων ἦν, καὶ οὔθ' ὑπὸ λιμοῦ ποτε ἐπόνησεν οὔθ'
ὑπὸ ἄλλης τινὸς ἀηδίας ἐταλαιπώρησεν, ἅτε καὶ πάν-
των τῶν ἀναγκαίων ἐκ τῶν ἀεὶ παρόντων ὡς καὶ
ἀρίστων ἀπολαύων ἱκανώτατα. τοιούτου δ' αὐτῷ τοῦ 3
σώματος καὶ ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐκ τῆς ἀσκήσεως ὄν-
τος, πολὺ ταῖς τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς ὑπερέφερε. ταχὺς
μὲν γὰρ πᾶν τὸ δέον ἐννοῆσαι καὶ ποιῆσαι ἦν, τό τε
γὰρ πρακτέον ἅμα ἐγίγνωσκε, καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ
ἠπίστατο, δεινὸς δὲ τά τε ἐμφανέστατα ἀγνοεῖν καὶ
τὰ ἀφανέστατα εἰδέναι προσποιήσασθαι. πρὸς δ' ἔτι 4
καὶ στρατηγὸς καὶ ὑπηρέτης αὐτὸς ἑαυτοῦ ἐς πάντα
ὁμοίως γιγνόμενος οὔτε ταπεινὸς οὔτε ἐπαχθὴς ἑω-
ρᾶτο, ἀλλ' οὕτω πρός τε τὴν τοῦ γένους ἀσθένειαν
καὶ πρὸς τὴν τῆς ἰσχύος ἀξίωσιν ἐκέκρατο ὥστε μήτε
χείρων τινὸς μήτε κρείσσων δοκεῖν εἶναι. τό τε σύμ-
παν εἰπεῖν, οὔτε πλεονεξίας οὔτε δυναστείας ἢ καὶ
ὀργῆς ἕνεκα τὸν πόλεμον, ἀλλὰ δι' αὐτὰ τὰ ἔργα
αὐτοῦ ἐποιεῖτο, κἀκ τούτου τὰ μάλιστα καὶ φιλοπό-
λεμος καὶ εὐπόλεμος ἐλογίσθη. V p. 614.

ὅτι ὁ Κλαύδιος ὁ συνάρχων Μετέλλου, πρός τε 74
τὸ γένος ὠγκωμένος καὶ τῷ Μετέλλῳ φθονῶν, ἔτυχεν a. u. 611
ἐν τῇ Ἰταλίᾳ λαχὼν ἄρχειν, καὶ πολέμιον οὐδὲν ἀπο-
δεδειγμένον εἶχε, καὶ ἐπεθύμησε πάντως τινὰ ἐπι-

νικίων πρόφασιν λαβεῖν, καὶ Σαλάσσους Γαλάτας μὴ ἐγκαλουμένους τι ἐξεπολέμωσε τοῖς Ῥωμαίοις. ἐπέμφθη γὰρ ὡς συμβιβάσων αὐτοὺς τοῖς ὁμοχώροις περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐς τὰ χρυσεῖα ἀναγκαίου διαφερομένους, καὶ τήν τε χώραν αὐτῶν πᾶσαν κατέδραμεν … ἔπεμψαν δὲ αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν δέκα ἱερέων δύο. V p. 617.

2 *ὅτι Κλαύδιος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀκριβῶς ἠπίστατο ὅτι οὐκ ἐνενικήκει, ἀλλ' οὖν καὶ τότε τοσαύτῃ ὑπερηφανίᾳ ἐχρήσατο ὥσθ' ὑπὲρ μὲν τῶν ἐπινικίων μηδένα λόγον μήτε ἐν τῇ βουλῇ μήτε ἐν τῷ δήμῳ ποιήσασθαι, καθάπερ δὲ ὑπαρχόντων οἱ πάντως αὐτῶν, κἂν μηδεὶς ψηφίσηται, τὰ ἐς αὐτὰ ἀναλώματα αἰτῆσαι.* V ib.

75 *ὅτι ὁ Ποπίλλιος οὕτω κατεφόβησε τὸν Οὐιρίαθον*
a. u. 612 *ὥστε καὶ ὑπὲρ σπονδῶν οἱ εὐθύς, πρὶν καὶ μάχης τινὸς πειραθῆναι, προσπέμψαι, τούς τε κορυφαίους τῶν ἀποστάντων ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐξαιτηθέντα τοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, ἐν οἷς καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ, καίπερ ἰδίαν δύναμιν ἔχων, ἐφονεύθη, τοὺς δὲ καὶ ἐκδοῦναι, ὧν πάντων ὁ ὕπατος τὰς χεῖρας ἀπέκοψεν. κἂν παντελῶς κατελύσατο, εἰ μὴ καὶ τὰ ὅπλα ᾐτήθη· τοῦτο γὰρ οὔτ' αὐτὸς οὔτε τὸ λοιπὸν πλῆθος ὑπομεῖναι ἐποίησεν.* U p. 383.

76 *ὅτι Μόμμιος καὶ ὁ Ἀφρικανὸς παμπληθὲς ἀλλήλων τοῖς τρόποις ἐς πάντα διέφερον. ὁ μὲν γὰρ ἐπί τε τὸ σωφρονέστατον καὶ μετ' ἀκριβείας, μηδενὸς μηδὲν προτιμῶν, ἦρξε, καὶ πολλοὺς μὲν ἐκ τῆς βουλῆς, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἱππέων τῶν τε ἄλλων ὡς ἑκάστους εὔθυνεν· ὁ δὲ δὴ Μόμμιος πρός τε τὸ δημοτικώτερον καὶ πρὸς τὸ ἀνθρωπινώτερον οὔτ' αὐ-*

τός τινι κηλῖδα προσέθηκε, καὶ συχνὰ τῶν ὑπ' ἐκεί-
νου πραχθέντων, ὅσα γε καὶ ἐνεδέχετο, κατέλυσεν.
ἐς τοσοῦτον γὰρ ἐπιεικείας φύσει προήκων ἦν ὥστε 2
καὶ τῷ Λουκούλλῳ χρῆσαί τε ἀγάλματα πρὸς τὴν τοῦ
Τυχαίου, ὃ ἐκ τοῦ Ἰβηρικοῦ πολέμου κατεσκεύασε,
καθιέρωσιν, καὶ μὴ βυληθέντος αὐτὰ ὡς καὶ ἱερὰ
ἐκ τῆς ἀναθέσεως γεγονότα ἀποδοῦναι μηδεμίαν ὀρ-
γὴν ποιήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐκείνου ὀνόματι τὰ
ἑαυτοῦ λάφυρα περιιδεῖν ἀνακείμενα. V p. 618.

ὅτι Πομπήιος πολλὰ καὶ ἐσφάλη καὶ αἰσχύνην 77
δεινὴν ὦφλεν· ποταμὸν γάρ τινα διὰ τῆς τῶν Νου- a. u. 614
μαντίνων χώρας ῥέοντα βουληθεὶς ἐκ τῆς ἀρχαίας
διεξόδου παρατρέψαι, ἐπὶ δὲ τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν ἐφεῖ-
ναι, τοῦτο μὲν ἰσχυρῶς πονηθεὶς ἐξειργάσατο. πολ-
λοὺς δὲ στρατιώτας ἀποβαλὼν οὔτε τοῖς Ῥωμαίοις
ὄφελος ἐκ τῆς παρεκτροπῆς γενέσθαι οὔτε ἐκείνοις
βλάβος . . . V ib.

ὅτι Καιπίων τοὺς μὲν πολεμίους οὐδὲν ὅ,τι καὶ 78
ἄξιον εἰπεῖν, τοὺς δὲ οἰκείους πολλὰ καὶ δεινὰ ἔδρα-
σεν, ὥστε καὶ κινδυνεῦσαι ὑπ' αὐτῶν ἀπολέσθαι.
χαλεπῶς τε γὰρ αὐτοῦ καὶ τραχέως τοῖς τε ἄλλοις
καὶ μάλιστα τοῖς ἱππεῦσι χρωμένου, πολλοὶ πολλὰ
καὶ ἄτοπα ταῖς νυξὶν ὅτι μάλιστα διέσκωπτον καὶ
διεθρόουν, καὶ ἐφ' ὅσον γε ἐκεῖνος διὰ τοῦτ' ἠγα-
νάκτει, ἐπὶ πλεῖον ἐτώθαζον, ὅπως ἐξοργίζοιτο. ὡς 2
οὖν τὸ πραττόμενον ἔνδηλον ἦν, ὑπεύθυνος δὲ οὐ-
δεὶς εὑρίσκετο, ὑποτοπήσας ὑπὸ τῶν ἱππέων αὐτὸ
γίγνεσθαι, καὶ ἐς οὐδένα τρέψαι δυνηθεὶς τὴν αἰ-
τίαν, πᾶσιν αὐτοῖς τὴν ὀργὴν ἔφερεν, καὶ ἐκέλευσεν
αὐτοὺς ἑξακοσίους ὄντας τὸν ποταμόν, παρ' ᾧ ἐστρα-
τοπεδεύοντο, μετὰ μόνων ἱπποκόμων διαβῆναι, καὶ
ἐκ τοῦ ὄρους ἐφ' ᾧ ὁ Οὐιρίαθος ηὐλίζετο ξυλίσασθαι.

προύπτου δὲ δὴ τοῦ κινδύνου πᾶσιν ὄντος, οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ ὑποστράτηγοι ἐδέοντο αὐτοῦ μὴ ἀπο-
3 λέσαι σφᾶς. οἱ δὲ ἱππεῖς ὀλίγον ἐπισχόντες, ὡς καὶ ἐκείνων αὐτοῦ ἀκούσοντος, ἐπειδὴ μηδὲν ἐνεδίδου, ἱκετεῦσαι μὲν αὐτὸν ἀπηξίωσαν, οὗπερ που καὶ τὰ μάλιστα ἐγλίχετο, διολέσθαι δὲ μᾶλλον ἤ τι ἐπιεικὲς φθέγξασθαι πρὸς αὐτὸν ἑλόμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὸ τεταγμένον· καὶ αὐτοῖς τό τε τῶν συμμάχων ἱππικὸν καὶ ἄλλοι ἐθελονταὶ συνεξῆλθον. καὶ τόν τε ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν ὕλην τεμόντες περὶ τὸ στρατήγιον αὐτοῦ παρενέβαλον, ὡς καὶ καταπρήσοντες αὐτόν. κἂν κατεκαύθη, εἰ μὴ προεξέφυγεν. V ib.

79 ὅτι ἐλθόντων Νουμαντίνων πρέσβεων οἱ Ῥωμαῖοι
a. u. 618 ἔξω τοῦ τείχους ἐδέξαντο αὐτούς, ἵνα μὴ καὶ βεβαιοῦν ἐκ τούτου τὰς σπονδὰς δόξωσι. ξένια μέντοι σφίσι καὶ ὣς ἐξέπεμψαν, μὴ βουληθέντες πω τὴν ἐλπίδα
2 αὐτῶν ὡς καὶ συναλλαγησομένων ἀφελέσθαι. ἔλεγον δὲ οἱ μὲν περὶ τὸν Μαγκῖνον τήν τε ἀνάγκην τῶν ὡμολογημένων καὶ τὸ πλῆθος τῶν σεσωμένων, ὅτι τε πάνθ' ὅσα καὶ πρότερον ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκέκτηντο εἶχον. ἠξίουν τ' αὐτοὺς μὴ πρὸς τὴν παροῦσάν σφων ἄδειαν ἀλλὰ πρὸς τὸν τότε περιστάντα τοὺς στρατιώτας κίνδυνον ἐκλογίζεσθαι, οὐχ ὅσα ἔδει γεγονέ-
3 ναι, ἀλλ' ὅσα ἐνεδέχετο πραχθῆναι. οἱ δὲ Νουμαντῖνοι πολλὰ μὲν περὶ τῆς προτέρας σφῶν ἐς αὐτοὺς εὐνοίας, πολλὰ δὲ καὶ περὶ τῆς ἐκείνων μετὰ ταῦτα ἀδικίας, ὑφ' ἧς ἐς τὸν πόλεμον κατέστησαν, τήν τε τοῦ Πομπηίου ψευδορκίαν προέφερον, καὶ τῆς τοῦ Μαγκίνου καὶ τῶν ἄλλων σωτηρίας εὐργεσίαν ἀπῄτουν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τὰς σπονδὰς ἔλυσαν καὶ τὸν Μαγκῖνον ἐκδοθῆναι τοῖς Νουμαντίνοις ἔγνωσαν. U p. 383.

ὅτι Καιπίωνος μαχομένου τοῖς Ἴβηρσιν οἱ βάρ- 80
βαροι τοῦτον δείσαντες ἀποκτείνουσι τὸν αὐτῶν βα-
σιλέα Βορίανθον. ὧν ἀφικόμενοί τινες πρὸς Και-
πίωνα ἆθλα παρ' αὐτοῦ τῶν πεπραγμένων λαβεῖν
ἠξίουν. ὁ δὲ ἀποκρίνεται μηδαμῶς εἶναι Ῥωμαίοις
ἔννομον ἐν ἐπαίνῳ ποιεῖσθαι τὰς κατὰ τῶν στρατη-
γῶν τοῖς ἀρχομένοις ἐπιχειρουμένας ἐπιβουλάς. M
p. 547. V. Ioannes Antioch. p. 559, fr. 60 ed. Müller.,
unde sua duxit Suidas v. Βορίανθος et ἐπιβουλή.

ὅτι ὁ Κλαύδιος πολλὰ ἂν καὶ ἄτοπα ὑπὸ τραχύ- 81
τητος εἰργάσατο, εἰ μήπερ ὁ συνάρχων αὐτοῦ Κύιν-
τος ἐκώλυσεν. ἐπιεικὴς γὰρ ὢν καὶ ἐναντιωτάτην
αὐτῷ φύσιν ἔχων ὀργῇ μὲν οὐδέν οἱ ἀντέπραξεν, ἐν-
διδοὺς δέ πῃ καὶ πράως πως αὐτῷ χρώμενος οὕ-
τως αὐτὸν μετεχειρίσατο ὥστε ἐλάχιστα πικράνασθαι.
V p. 621.

ὅτι ὁ Φούριος ἐξήγαγεν ἐν τοῖς ὑποστρατήγοις 82
τὸν Πομπήιον καὶ τὸν Μέτελλον, καίπερ καὶ ἑαυτῷ
καὶ ἀλλήλοις ἐχθροὺς ὄντας, ὅπως ὡς καὶ μέγα τι
πράξων τόν τε ἔλεγχον τῶν ἔργων ἀκριβῆ ποιήσηται,
καὶ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς καὶ παρὰ ἀκόντων
σφῶν λάβῃ. V ib.

ὅτι ὁ Γράκχος ὁ Τιβέριος ἐτάραξε τὰ τῶν Ῥω- 83
μαίων, καίπερ καὶ γένους ἐς τὰ πρῶτα πρὸς τὸν
πάππον τὸν Ἀφρικανὸν ἀνήκων, καὶ φύσει ἀξίᾳ αὐ-
τοῦ χρώμενος, τά τε τῆς παιδείας ἔργα ἐν τοῖς μά-
λιστα ἀσκήσας, καὶ φρόνημα μέγα ἔχων. ὅσῳ γὰρ
πλείω καὶ ἰσχυρότερα ταῦτα ἐκέκτητο, μᾶλλον ἐς φι-
λοτιμίαν ἀπ' αὐτῶν προήχθη, καὶ ἐπειδὴ ἅπαξ ἔξω
τοῦ βελτίστου παρετράπη, καὶ ἄκων ἐς τὸ κάκιστον
ἐξώκειλεν. ἐπειδὴ γὰρ αὐτῷ τὰ τῶν Νουμαντίνων 2
ἐπινίκια ἀπεψηφίσθη, καὶ αὐτὸς τιμηθήσεσθαι πρό-

τερον, ἅτε καὶ πρυτανεύσας αὐτά, ἐλπίσας οὐχ ὅπως τοιούτου τινὸς ἔτυχεν, ἀλλὰ καὶ προσεκινδύνευσεν ἐκδοθῆναι, ἔγνω καὶ τὰ πράγματα οὐκ ἀπ᾽ ἀρετῆς οὐδὲ ἀπ᾽ ἀληθείας, ἀλλ᾽ ὥς που καὶ ἔτυχεν, ἐξετα-
3 ζόμενα. ταύτην μὲν τὴν ὁδὸν τῆς δόξης ὡς οὐκ ἀσφαλῆ ἀφῆκε, τρόπον δέ τινα πρωτεῦσαι πάντως ἐπιθυμήσας, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ ὁμίλου μᾶλλον ἢ τῆς βουλῆς ἐξεργάσεσθαι προσδοκήσας, ἐκείνῳ προσέθετο. V p. 621.

4 ὅτι Μάρκος Ὀκταούιος τῷ Γράκχῳ διὰ φιλονει-
a. u. 621 κίαν συγγενικὴν ἑκὼν ἀντηγωνίζετο. καὶ ἐκ τούτου οὐδὲν μέτριον ἐπράττετο, ἀλλ᾽ ἀντιφιλονεικοῦντες περιγενέσθαι μᾶλλον ἀλλήλων ἢ τὸ κοινὸν ὠφελῆσαι, πολλὰ μὲν καὶ βίαια, ὥσπερ ἐν δυναστείᾳ τινί, ἀλλ᾽ οὐ δημοκρατίᾳ, ἔπραξαν, πολλὰ δὲ καὶ ἄτοπα, ὥσπερ ἐν πολέμῳ τινί, ἀλλ᾽ οὐκ εἰρήνῃ, ἔπαθον.
5 τοῦτο μὲν γὰρ εἷς πρὸς ἕνα, τοῦτο δὲ πολλοὶ κατὰ συστάσεις λοιδορίας τε ἐπαχθεῖς καὶ μάχας, οὐχ ὅτι κατὰ τὴν ἄλλην πόλιν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βουλευτηρίῳ τῇ τε ἐκκλησίᾳ ἐποιοῦντο. τῇ μὲν γὰρ προφάσει τῇ τοῦ νόμου χρώμενοι, τῷ δὲ ἔργῳ καὶ ἐς τὰ ἄλλα πάντα διασπευδόμενοι, ὥστε ἐν μηδενὶ ἀλλή-
6 λων ἐλαττοῦσθαι. κἀκ τούτου οὔτ᾽ ἄλλο τι τῶν εἰθισμένων ἐν κόσμῳ συνέβαινεν οὔθ᾽ αἱ ἀρχαὶ τὰ νενομισμένα ἔπρασσον, τὰ δὲ δικαστήρια ἐπέπαυτο καὶ συμβόλαιον οὐδὲν ἐγίγνετο, ἀλλ᾽ ἥ τε ταραχὴ καὶ ἡ ἀκρισία πανταχοῦ πολλὴ ἦν· καὶ ὄνομα πόλεως ἔφερον, στρατοπέδου δὲ οὐδὲν ἀπεῖχον. V p. 622.

7 ὅτι ὁ Γράκχος τοῖς στρατευομένοις ἐκ τοῦ ὁμίλου νόμους τινὰς ἐπικουροῦντας ἔγραφε, καὶ τὰ δικαστήρια ἀπὸ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἱππέας μετῆγε, φύρων καὶ ταράσσων πάντα τὰ καθεστηκότα, ὅπως ἔκ γε

τούτου ἀσφαλείας τινὸς ἐπιλάβηται. καὶ ὡς οὐδὲν 8 οὐδὲ ἐνταῦθα αὐτῷ προεχώρει, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς ἣν καὶ ἔμελλεν ἀπαλλαγεὶς αὐτῆς αὐτίκα τοῖς ἐχθροῖς ὑποβληθήσεσθαι, ἐπεχείρησε καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ δημαρχῆσαι καὶ τὸν πενθερὸν ὕπατον ἀποδεῖξαι, μηδὲν μήτ' εἰπεῖν μήθ' ὑποσχέσθαι τισὶν ὀκνῶν. καὶ πενθίμην ἐσθῆτα πολλάκις ἐνεδύετο, τήν τε μητέρα καὶ τὰ παιδία ἐς τὸ πλῆθος παρῆγε συνδεόμενα. V ib.

ὅτι Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς φιλοτιμίᾳ πλείονι παρὰ 84 τὸ προσῆκον τό τε ἁρμόζον τῇ ἄλλῃ αὐτοῦ ἀρετῇ a. u. 625 ἐχρῆτο. οὐκοῦν οὐδὲ τῶν ἀντιστασιαστῶν τις αὐτῷ θανόντι ἐφήσθη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι, καίπερ βαρύτατον αὐτόν σφισι νομίζοντες εἶναι, ἐπόθησαν· χρήσιμόν τε γὰρ πρὸς τὰ κοινὰ ἑώρων, καὶ δεινὸν οὐδὲν οὐδ' ἂν σφεῖς παθεῖν ἀπ' αὐτοῦ προσεδόκων. ὑπ- 2 εξαιρεθέντος δὲ τούτου πάντα αὖθις τὰ τῶν δυνατῶν ἠλαττώθη, ὥστε ἐπ' ἀδείας τοὺς γεωνόμους πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν Ἰταλίαν πορθῆσαι. καί μοι ἐς τοῦτο ὅτι μάλιστα ἀποσκῆψαι δοκεῖ τό τε πλῆθος τῶν λίθων τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων καὶ ἐς ναούς τέ τινας ἐμπεσόντων καὶ ἀνθρώπους ἀποκτεινάντων, καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Ἀπόλλωνος. ἔκλαυσεν γὰρ ἔκλαυσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους κατακόψαι τε τὸ βρέτας καὶ καταποντῶσαι ἐκ συμβουλῆς μάντεων ψηφισθῆναι. V p. 625.

ὅτι ὁ Γράκχος τὴν μὲν γνώμην ὁμοίαν τῷ ἀδελφῷ 85 εἶχεν, πλὴν καθ' ὅσον ἐκεῖνος μὲν ἀπ' ἀρετῆς ἐς φιλοτιμίαν καὶ ἐξ αὐτῆς ἐς κακίαν ἐξώκειλεν, οὗτος δὲ ταραχώδης τε φύσει ἦν καὶ ἑκὼν ἐπονηρεύετο, τῇ δὲ δὴ παρασκευῇ τῶν λόγων πολὺ αὐτοῦ προέφερε. καὶ διὰ ταῦτα ταῖς τε ἐπινοίαις κακοτροπωτέραις καὶ

ταῖς τόλμαις προχειροτέραις τῇ τε αὐθαδείᾳ πλείονι
2 πρὸς πάντα ὁμοίως ἐχρῆτο. πρῶτός τε ἐν τοῖς συλλόγοις μεταξὺ δημηγορῶν ἐβάδιζε, καὶ τὸν βραχίονα πρῶτος ἀπεγύμνωσεν, ὥστε μηδέτερον αὐτῶν κακὸν ἐξ᾽ ἐκείνου νομισθῆναι. καὶ ἐπειδή γε πολλῇ μὲν πυκνότητι ἐνθυμημάτων, πολλῇ δὲ καὶ σφοδρότητι ὀνομάτων ἐπίπαν ἐδημηγόρει, καὶ ἐκ τούτου οὔτε κατέχειν ῥᾳδίως ἑαυτὸν ἐδύνατο καὶ πολλάκις ἐς ἃ οὐκ ἤθελεν εἰπεῖν ἐξεφέρετο, αὐλητὴν ἐπήγετο, καὶ παρ᾽ ἐκείνου ὑπαυλοῦντός οἱ ἐρρυθμίζετο καὶ ἐμετρίαζεν, ἢ καὶ εἴ πῃ καὶ ὣς ἐξέπιπτεν καθίστατο.
3 τοιοῦτος οὖν δή τις ὢν τῇ τε πολιτείᾳ ἐπέθετο, καὶ οὐδὲν ἀπώμοτον οὔτ᾽ εἰπεῖν οὔτε πρᾶξαι ποιούμενος μέγιστος δι᾽ ἐλαχίστου παρά τε τῷ ὁμίλῳ καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐγένετο. τό τε γενναῖον καὶ τὸ βουλεῦον πᾶν, εἰ ἐπὶ πλεῖον ἐβεβιώκει, . . . νῦν δ᾽ ὑπὸ
a. u. 633 τῆς πολλῆς δυναστείας ἐπίφθονος καὶ τοῖς στασιώταις γενόμενος ταῖς ἑαυτοῦ τέχναις ἐσφάλη. V ib.

86 ὅτι τὸ μετὰ τὸν πρῶτον τῆς Ῥώμης συνοικισμὸν
a. u. 635 ἑξακοσιοστὸν τριακοστὸν πέμπτον ἔτος ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς ἑξηκοστῆς τετάρτης ἦν Ὀλυμπιάδος. M p. 548.

87 ὅτι αἱ ἱέρειαι τὸ πλεῖστον αὐταὶ τοῦ τε ὀλέθρου
a. u. 640 καὶ τῆς αἰσχύνης ὦφλον, συχνοῖς δὲ δὴ καὶ ἄλλοις μεγάλων κακῶν αἴτιαι ἐγένοντο, ἥ τε πόλις ἅπασα ἀπ᾽ αὐτῶν ἐταράχθη. ἐκλογιζόμενοι γὰρ ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ἄχραντα καὶ τὰ ὑπὸ τῆς θρησκείας ἅγια ἔκ τε τοῦ φόβου τῆς τιμωρίας κόσμια ἐλυμάνθη, οὐδὲν ὅ,τι οὐχ ὑπετόπουν τῶν αἰσχίστων καὶ ἀνοσιω-
2 τάτων δύνασθαι γενέσθαι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὰς κολάσεις οὐ μόνον τῶν ἐλεγχθέντων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν αἰτιαθέντων μίσει τοῦ συμβεβηκότος ἐποιήσαντο. ὅθεν οὐκ ἐκ γυναικείας αἰτίας [ἀλ-

γεῖν], ἀλλ' ἐκ δαιμονίας τινὸς ὀργῆς σύμπαντα τὰ κατ' αὐτὰς συμβῆναι ἔδοξεν. V p. 626.

ὅτι τρεῖς ἅμα ἠνδρώθησαν, καὶ αὐτῶν Μαρκία 3
μὲν αὐτή τε καθ' ἑαυτὴν καὶ πρὸς ἕνα τινὰ ἱππέα ᾐσχύνθη, κἂν διέλαθεν, εἰ μήπερ ἡ ζήτησις ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπὶ πλεῖον ἀρθεῖσα καὶ ἐκείνην προσκατέλαβεν. Αἰμιλία δὲ καὶ Λικινία πλῆθος ἐραστῶν ἔσχον καὶ δι' ἀλλήλων ὑβρίζοντο. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον ὀλίγοις τισὶν ἰδίᾳ καὶ δι' ἀπορρήτων ὡς καὶ μόνῳ ἑκάστῳ συνεγίγνοντο· ἔπειτα αὐταί τε πάντα τὸν καὶ 4
ὑποπτεῦσαι μηνῦσαί τέ τι δυνάμενον ἐς σιωπὴν ἀναγκαίαν μισθῷ τῆς ὁμιλίας προκατελάμβανον, καὶ οἱ προδιειλεγμένοι σφίσι ταῦθ' ὁρῶντες ἔφερον, ἵνα μὴ κατάφωροι τῇ ἀγανακτήσει γένωνται. ὥστε καὶ καθ' ἕνα καὶ κατὰ πολλούς, τοῦτο μὲν ἰδίᾳ, τοῦτο δὲ καὶ κοινῇ, τοῖς τε ἄλλοις ὁμιλεῖν, καὶ τῷ μὲν τῆς Αἰμιλίας ἀδελφῷ τὴν Λικινίαν, τῷ δὲ ταύτης τὴν Αἰμιλίαν συνεῖναι. καὶ ταῦτα μὲν οὖν γιγνόμενα ἐπὶ 5
πλεῖστον ἔλαθεν, καὶ πολλῶν μὲν ἀνδρῶν, πολλῶν δὲ καὶ γυναικῶν, καὶ ἐλευθέρων καὶ δούλων, συγγιγνωσκόντων ὅμως [ὡς] ἐπὶ μακρότατον ἔλαθε, πρὶν δὴ Μάνιός τις, ὅσπερ που καὶ τοῦ παντὸς κακοῦ πρῶτος καὶ ὑπηρέτης καὶ συνεργὸς ἐγεγόνει, κατεμήνυσεν αὐτό, ὅτι μήτε ἐλευθερίας μήτ' ἄλλου μηδενὸς ὧν ἤλπισεν ἔτυχεν. καὶ ἦν γὰρ οὐ προαγωγεῦσαι μόνον ἀλλὰ καὶ διαβαλεῖν συγκροῦσαί τέ τινας δεινότατος. V ib.

ὅτι [τῷ Μάρκῳ Δρούσῳ] ἦν μέν που καθ' αὑτὰ 88
ταῦτα δόξαν αὐτῷ φέροντα, πρὸς δὲ δὴ τὴν τοῦ Κά- a. u.
τωνος συμφοράν, καὶ ὅτι καὶ ἐπιεικείᾳ πολλῇ πρὸς 642
τοὺς στρατιώτας ἐχρήσατο, τήν τε κατόρθωσιν ἐπὶ

9*

πλεῖον τῆς ἀληθείας πεποιῆσθαι ἔδοξεν καὶ εὔκλειαν μείζω τῶν ἔργων ἐκτήσατο. V p. 629.

89 ὅτι τῷ Ἰουγούρθᾳ ὁ Μέτελλος, προσπέμψαντί οἱ
a. u. 646 ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, πολλὰ καθ' ἓν ἕκαστον ὡς καὶ μόνον ἐπέταξε, καὶ οὕτως ὁμήρους τε παρ' αὐτοῦ καὶ ὅπλα τούς τε ἐλέφαντας καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἔλαβε. καὶ τούτους μὲν πάντας ἀπέκτεινεν, οὐ κατελύσατο δέ, ὅτι Ἰουγούρθας οὐκ ἠβουλήθη πρὸς αὐτόν, μὴ συλληφθῇ, ἐλθεῖν, καὶ ὁ Μάριος ὅ τε Γναῖος ἐνεπόδισαν. U p. 385.

2 [ὅτι ὁ Μάριος] ἦν μὲν γὰρ καὶ τὴν ἄλλως καὶ στασιώδης καὶ ταραχώδης, καὶ παντὸς μὲν τοῦ συρφετώδους, ἀφ' οὗπερ καὶ ἐπεφύκει, φίλος, παντὸς δὲ τοῦ γενναίου καθαιρέτης. καὶ γὰρ εἰπεῖν τι καὶ ὑποσχέσθαι καὶ ψεύσασθαι καὶ ἐπιορκῆσαι, ἐν ᾧ πλεονεκτήσειν ἤλπιζεν, ἑτοιμότατα ἐτόλμα, τό τε συκοφαντῆσαί τινα τῶν ἀρίστων καὶ τὸ ἐπαινέσαι αὖ τῶν κακίστων ἐν παιδιᾷ ἐτίθετο. καί μοι μηδεὶς θαυμάσῃ εἰ τοιοῦτός τις ὢν ἐπὶ πλεῖστον ἔλαθεν ἐφ' οἷς ἐκακούργει· ἔκ τε γὰρ τῆς περιτεχνήσεως καὶ ἐκ τῆς τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὰ πρῶτα ἀγαθῇ ἐχρήσατο, καὶ ἀρετῆς δόξαν ἐκτήσατο. V p. 629.

3 ὅτι τὸν Μέτελλον καὶ δι' ἐκεῖνο ῥᾷον διαβαλεῖν ὁ Μάριος ἠδυνήθη, ὅτι ὁ μὲν ἔν τε τοῖς εὐπατρίδαις ἐξητάζετο καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἄριστα διεχείριζεν, αὐτὸς δὲ ἐξ ἀφανεστάτου καὶ ἀδηλοτάτου ἐς τὸ μέσον παριέναι ἤρχετο, οἱ γὰρ πολλοὶ ἑτοίμως τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ φθόνου καθῄρουν, τὸν δὲ πρὸς τὰς ἐπαγγελίας ηὖξον, καὶ μάλισθ' ὅτι ἐλογοποιήθη τὸν Μέτελλον παρισμένῳ τότε πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ Μαρίῳ εἰπεῖν ὅτι ἀγαπᾶν ὀφείλεις ἂν μετὰ τοῦ υἱέος μου, μειράκιον δὲ ἐκεῖνος ἦν, ὑπατεύσῃς. V p. 630.

ὅτι τῷ Μετέλλῳ ἤχθετο ὁ Γαύδας, ὅτι μήτε τοὺς 4
αὐτομόλους μήτε φρουρὰν στρατιωτῶν Ῥωμαίων αἰτήσας παρ' αὐτοῦ ἔλαβεν, ἢ καὶ ὅτι ἐγγὺς αὐτοῦ οὐκ ἐκαθέζετο, ὅπερ ὡς πλήθει τοῖς τε βασιλεῦσι καὶ τοῖς δυνάσταις παρὰ τῶν ὑπάτων ἐδίδοτο. V ib.

ὅτι τῆς Κίρτας καθ' ὁμολογίαν ἁλούσης ὁ Βόκ- 5
χος ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Μαρίῳ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα a. u. 647
τὴν τοῦ Ἰουγούρθου ἀρχὴν μισθὸν τῆς μεταστάσεως ᾔτει, ἔπειτα μὴ τυχὼν αὐτῆς ἁπλῶς ἠξίωσε συμβῆναι. καὶ ὁ μὲν πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν, ὁ δὲ Ἰουγούρθας τούτων γιγνομένων ἀπεχώρησεν ἐς τὰ ἐρημότατα τῆς ἑαυτοῦ γῆς. U p. 385.

ὅτι ὁ Μάριος πρέσβεις τοῦ Βόκχου κομισάμενος 6
οὐκ ἔφη αὐτῷ συνθήσεσθαι, εἰ μὴ τὸν Ἰουγούρθαν a. u. 648
ἔκδοτον παρ' αὐτοῦ λάβοι· ὃ καὶ γέγονεν. U p. 386.

ὅτι Τόλοσαν πρότερον μὲν ἔνσπονδον οὖσαν τοῖς 90
Ῥωμαίοις, στασιάσασαν δὲ πρὸς τὰς τῶν Κίμβρων ἐλπίδας, ὡς καὶ τοὺς φρουροὺς δεθῆναι, προκατέσχον νυκτὸς ἐξαπίνης ὑπὸ τῶν ἐπιτηδείων ἐσαχθέντες, καὶ τὰ ἱερὰ διήρπασαν, καὶ ἄλλα χωρὶς χρήματα πολλὰ ἔλαβον· τὸ γὰρ χωρίον ἄλλως τε παλαιόπλουτον ἦν καὶ τὰ ἀναθήματα ἅ ποτε οἱ Γαλάται οἱ μετὰ Βρέννου στρατεύσαντες ἐκ τῶν Δελφῶν ἐσύλησαν εἶχεν. οὐ μέντοι καὶ ἀξιόλογόν τι ἀπ' αὐτῶν τοῖς οἴκοι Ῥωμαίοις περιεγένετο, ἀλλ' αὐτοὶ ἐκεῖνοι τὰ πλείω ἐσφετερίσαντο. καὶ ἐπὶ τούτῳ συχνοὶ εὐθύνθησαν. V p. 630.

ὅτι ὁ Σερουίλιος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν συνάρχοντα 91
φθόνου, τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ἐξ ἴσου οἱ ἐπετέτραπτο, τῷ δὲ a. u. 649
δὴ ἀξιώματι οἷα ὑπατεύοντος αὐτοῦ ἠλαττοῦτο, πολλῶν καὶ κακῶν αἴτιος τῷ στρατεύματι ἐγένετο. καὶ . . . μετὰ θάνατον Σκαύρου τὸν Σερουίλιον μετεπέμψατο· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο τὴν ἑαυτοῦ ἑκάτερον δεῖν φυ-

2 λάττειν. εἶτα ἐλπίσας τὸν Μάλλιον καθ' ἑαυτόν τι
κατορθώσειν, ἐφθόνησεν αὐτῷ μὴ μόνος εὐδοκιμήσῃ,
καὶ ἦλθε μὲν πρὸς αὐτόν, οὔτε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ χω-
ρίῳ ηὐλίσατο οὔτε τι βούλευμα κοινὸν ἐποιήσατο,
ἀλλ' ὡς καὶ πρότερος αὐτοῦ τοῖς Κίμβροις συμμίξων,
τήν τε δόξαν τοῦ πολέμου πᾶσαν ἀποισόμενος, ἐν
3 μέσῳ ἱδρύθη. καὶ τὸ μὲν πρῶτον φοβεροὶ καὶ ὡς
τοῖς πολεμίοις, μέχρι οὗ ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἐλάνθα-
νεν, ἐγίγνοντο, ὡς καὶ ἐς ἐπιθυμίαν σπονδῶν αὐ-
τοὺς προαγαγεῖν· ὡς δὲ πρὸς Μάλλιον ὑπατεύοντα
διεκηρυκεύσαντο, ὁ Σερουίλιος ἠγανάκτησεν ὅτι μὴ
πρὸς ἑαυτὸν ἐπρεσβεύσαντο, καὶ οὔτε τι συμβατικὸν
ἀπεκρίνατο, ὀλίγου τε καὶ τοὺς πρεσβευτὰς διέφθει-
ρεν. V p. 630.

4 ὅτι οἱ στρατιῶται τὸν Σερουίλιον ἠνάγκασαν πρὸς
Μάλλιον ἐλθεῖν καὶ μετ' αὐτοῦ βουλεύσασθαι περὶ
τῶν παρόντων. τοσούτου δὲ ὁμοφρονῆσαι ἐδέησαν
ὥστε καὶ ἐχθίους ἢ πρόσθεν ἦσαν ἐκ τῆς συνουσίας
ἐγένοντο· ἔς τε γὰρ φιλονεικίαν καὶ λοιδορίας προ-
αχθέντες αἰσχρῶς διελύθησαν. V p. 633.

92 ὅτι Γναῖος Δομίτιος δίκην τῷ Σκαύρῳ λαχών,
a. u. 650 ἔπειτα ἐπειδὴ τῶν οἰκετῶν τις προσελθὼν αὐτῷ πολλὰ
καὶ χαλεπὰ κατὰ τοῦ δεσπότου μηνύσειν ὑπέσχετο,
οὐκ ἐπολυπραγμόνησεν, καὶ προσέτι συλλαβὼν αὐτὸν
παρέδωκε τῷ Σκαύρῳ. V ib.

93 ὅτι Πούπλιος Λικίνιος Νερούας στρατηγῶν ἐν τῇ
νήσῳ, καὶ μαθὼν ὅτι οὐκ ἐν δίκῃ τινὰ περὶ τοὺς
δούλους γίγνοιτο, ἢ καὶ λημμάτων ἀφορμὰς ζητῶν,
καὶ γὰρ ἦν οὐκ ἄδωρος, περιήγγειλεν ἀφικνεῖσθαι
πρὸς ἑαυτὸν πάντας τοὺς αἰτιωμένους τι τοὺς δεσπό-
2 τας σφῶν, ὡς καὶ βοηθήσων αὐτοῖς. ἐξ οὖν τούτου
ἐκείνων τε πολλοὶ συνιστάμενοι οἱ μὲν ἀδικεῖσθαί τι

ἔλεγον, οἱ δὲ καὶ ἄλλο τι τοῖς δεσπόταις ἐνεκάλουν,
νομίζοντες καιρὸν εἰληφέναι τοῦ πάντα ὅσα ἐβού-
λοντο [αὐτοὺς] ἀναιμωτὶ διαπράξασθαι· καὶ οἱ
ἐλεύθεροι συμφρονήσαντες ἀνθίσταντό σφισι καὶ οὐ-
δαμοῦ ὑφίεντο. φοβηθεὶς οὖν ὁ Λικίνιος τὴν σύστα- 3
σιν αὐτῶν ἑκατέρων, μὴ καὶ μέγα τι δεινὸν ὑπὸ τῶν
ἐλαττωθέντων γένηται, οὐδένα τῶν δούλων προσεδέ-
ξατο, ἀλλ' ἀπέπεμψεν αὐτοὺς ὡς μηδὲν κακὸν πει-
σομένους ἢ μηδέν γε ἔτι ταράξαι τῷ διασκεδασθῆναι
δυνησομένους. οἱ δὲ δείσαντες τοὺς δεσπότας, ὅτι
καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπικαλέσαι τι αὐτοῖς ἐτόλμησαν, συνε-
στράφησαν καὶ κοινολογησάμενοι πρὸς λῃστείας ἐτρά-
ποντο. V p. 633.

ὅτι οἱ Μεσσήνιοι νομίσαντες μηδὲν δεινὸν πεί- 4
σεσθαι, πάντα τὰ πλείστου ἄξια καὶ τιμιώτατα ἐκεῖσε a. u.
ὑπεξέθεντο. μαθὼν δὲ τοῦτο Ἀθηνίων, ὅσπερ που 651
τὸ μέγιστον κράτος τῶν λῃστευόντων Κίλιξ ὢν εἶχεν,
ἐπέθετο αὐτοῖς δημοτελῆ τινα ἑορτὴν ἐν τῷ προαστείῳ
ἄγουσι, καὶ ἐκείνων τε πολλοὺς σκεδασθέντας ἀπέ-
κτεινεν καὶ τὴν πόλιν ὀλίγου κατὰ κράτος εἷλεν. χω-
ρίον δέ τι Μάκελλαν εὐερκὲς τειχισάμενος ἰσχυρῶς
τὴν γῆν ἐκακούργει. V p. 634.

ὅτι τῶν βαρβάρων ἡττημένων, καὶ συχνῶν ἐν τῇ 94
μάχῃ πεσόντων, ὀλίγοι διεσώθησαν. ἐφ' ᾧπερ ὁ a. u.
Μάριος τούτους παραμυθούμενός τε ἅμα καὶ ἀμει- 652
βόμενος, πᾶσαν αὐτοῖς τὴν λείαν ἐπευωνίσας ἀπέ-
δοτο, ὅπως μηδὲν δόξῃ προῖκά τινι κεχαρίσθαι. καὶ
ἀπ' αὐτῶν ὁ Μάριος, καίπερ ἐν τῷ πλήθει μόνῳ πρό-
τερον, ὅτι ἐξ αὐτοῦ γεγονὼς ἦν καὶ ὅτι ὑπ' αὐτοῦ ηὔ-
ξητο, εὖ φερόμενος, τότε καὶ τοὺς εὐπατρίδας ὑφ'
ὧν ἐμισεῖτο ἐξενίκησεν, ὥστε πρὸς πάντων ὁμοίως
καὶ ἐπαινεῖσθαι. τήν τε ἀρχὴν καὶ ἐς τὸ ἐπιὸν ἔτος,

ὅπως καὶ τὰ λοιπὰ προσκατεργάσηται, παρ' ἑκόντων καὶ ὁμογνωμονούντων αὐτῶν ἔλαβεν. V ib.

2 ὅτι ὡς ἅπαξ ἐπέσχον, πολὺ τοῦ θυμοῦ οἱ Κίμβροι παρελύθησαν, κἀκ τούτου καὶ ἀμβλύτεροι καὶ ἀσθενέστεροι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τοῖς σώμασιν ἐγένοντο. αἴτιον δὲ ὅτι ἔν τε οἰκίαις ἐκ τῆς πρόσθεν ὑπαιθρίου διαίτης κατέλυον καὶ λουτροῖς θερμοῖς ἀντὶ τῆς πρόσθεν ψυχρολουσίας ἐχρῶντο, καρυκείας τε καὶ ἡδυσμάτων ἐπιχωρίων διεπίμπλαντο, κρέα πρότερον ὠμὰ σιτούμενοι, καὶ τῷ οἴνῳ τῇ τε μέθῃ κατακορεῖς παρὰ τὸ ἔθος ἐγίγνοντο. ταῦτα γὰρ τό τε θυμοειδὲς αὐτῶν πᾶν ἐξέκοψε καὶ τὰ σώματα ἐθήλυνεν, ὥστε μήτε τοὺς πόνους ἔτι μήτε τὰς ταλαιπωρίας, μὴ καῦμα, μὴ ψῦχος, μὴ ἀγρυπνίαν φέρειν. V ib.

95 ὅτι ὁ υἱὸς ὁ τοῦ Μετέλλου οὕτω καὶ ἰδίᾳ καὶ δη-
a. u. 655 μοσίᾳ πάντας ὑπὲρ τοῦ τὸν πατέρα κατελθεῖν ἱκέτευεν ὥστε καὶ πίος, τοῦτ' ἔστιν εὐσεβής, ἐπονομασθῆναι. V p. 638.

2 ὅτι ὁ Φούριος ἔχθραν τῷ Μετέλλῳ οὕτως ἔσχεν ὅτι τὸν ἵππον αὐτοῦ τιμητεύων ἀφείλετο. V ib.

3 ὅτι Πούπλιον Φούριον γραφέντα ἐφ' οἷς δημαρχήσας ἐπεποιήκει, ἀπέκτειναν ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ οἱ Ῥωμαῖοι, ἀξιώτατον μέν που ἀπολέσθαι ὄντα, καὶ γὰρ ταραχώδης ἦν, καὶ τῷ Σατουρνίνῳ καὶ τῷ Γλαυκίᾳ πρῶτον συστὰς μετεβάλετο, καὶ πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας αὐτῶν αὐτομολήσας σφίσι συνεπέθετο, οὐ μέντοι καὶ προσήκοντα τούτῳ τῷ τρόπῳ φθαρῆναι. καὶ τοῦτο μὲν ἐν δίκῃ δή τινι γεγονέναι ἔδοξεν. V p. 637.

96 ἦσαν γὰρ καὶ ἄλλοι τινὲς στασίαρχοι, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον κράτος τῶν μὲν Μάρκος τῶν δὲ Κόιντος εἶχον, δυναστείας τε ἐπιθυμηταὶ καὶ φιλοτιμίας

ἄπληστοι καὶ ἀπ' αὐτῶν καὶ ἐς τὸ φιλόνεικον προπετέστατοι ὄντες. καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ ὁμοίου ἐκέ- 2
κτηντο, προέφερεν δὲ Δροῦσος μὲν τῷ γένει καὶ τῷ πλούτῳ, τῇ τε ἐς τοὺς ἀεὶ δεομένους αὐτοῦ ἀφειδῶς ἀναλώσει, ὁ δὲ τῷ τε θράσει πολλῷ καὶ τῇ τόλμῃ, ταῖς τε προεπιβουλαῖς καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὰ τὰ πράγματα κακοηθείαις. ὅθεν οὐκ ἀπεικότως τὰ μὲν ἐκ τῶν ὁμοίων τὰ δὲ ἐκ τῶν διαφόρων ἀντίρροποι τρόπον τινὰ ἀλλήλοις ὄντες τὴν στάσιν ἐπὶ πλεῖστον ἤγειραν, ὥστε αὐτὴν καὶ ἀποθανόντων αὐτῶν μεῖναι. V p. 638.

ὅτι ὁ Δροῦσος καὶ ὁ Καιπίων ἰδίαν ἀλλήλοις 3
ἔχθραν ἐκ φιλίας πολλῆς καὶ γάμων ἐπαλλαγῆς ποιησάμενοι καὶ ἐς τὰ πολιτικὰ αὐτὴν προήγαγον. V ib.

ὅτι τοῦ Ῥουτιλίου ἀγαθοῦ ὄντος ἀνδρὸς ἀδικώ- 97
τατα κατεψηφίσαντο· ἐσήχθη γὰρ ἐς δικαστήριον ἐκ a. u. 661
κατασκευασμοῦ τῶν ἱππέων ὡς δωροδοκήσας Κυίντῳ Μουκίῳ, καὶ ἐζημιώθη ὑπ' αὐτῶν χρήμασι. ταῦτα ἐποίησαν θυμῷ φέροντες ὅτι πολλὰ περὶ τὰς τελωνίας πλημμελοῦντας ἐπέσχεν. V p. 637.

ὅτι ὁ Ῥουτίλιος ἀπελογήσατο μὲν γενναιότατα, 2
καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐκ εἶπεν ὧν ἂν ἀνὴρ ἀγαθὸς συκοφαντούμενος καὶ πολὺ πλεῖον τὰ τῶν κοινῶν ἢ τὰ ἑαυτοῦ ὀδυρόμενος φθέγξαιτο, ἑάλω δέ, καὶ τῆς γε οὐσίας εὐθὺς ἐξέστη. ἐξ οὗπερ οὐχ ἥκιστα ἐφωράθη μηδέν οἱ προσήκουσαν καταδίκην ὀφλήσας· πολλῷ τε γὰρ σμικρότερα κεκτημένος εὑρέθη ἢ οἱ κατήγοροι ἐκ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἐσφετερίσθαι ἐπεκάλουν, καὶ πάντα ἐκεῖνα ἐς δικαίας καὶ νομίμους ἀρχὰς τῆς κτήσεως ἀνήγαγεν. οὕτω μὲν ἐπηρεάσθη, καί τινα ὁ 3
Μάριος αἰτίαν τῆς ἁλώσεως αὐτοῦ ἔσχεν· ἀρίστῳ γὰρ καὶ εὐδοκιμωτάτῳ αὐτῷ ὄντι ἐβαρύνετο. διόπερ

καὶ ἐκεῖνος τῶν τε πραττομένων ἐν τῇ πόλει καταγνούς, καὶ ἀπαξιώσας τοιούτῳ ἔτι ἀνθρώπῳ συζῆσαι, ἐξεχώρησε μηδενὸς ἀναγκάζοντος, καὶ ἐς αὐτήν γε τὴν Ἀσίαν ἐλθὼν τέως μὲν ἐν Μυτιλήνῃ διῆγεν,
4 ἔπειτα ἐκείνης ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ κακωθείσης ἐς Σμύρναν μετῳκίσθη, κἀνταῦθα κατεβίω, οὐδὲ ἠθέλησεν ἐπανελθεῖν οἴκαδε. καὶ οὐδέν γε παρὰ τοῦτο ἧττον οὔτε ἐν εὐκλείᾳ οὔτε ἐν περιουσίᾳ ἐγένετο· πολλὰ μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ ὁ Μούκιος, πλεῖστα δὲ καὶ δῆμοι καὶ βασιλεῖς ὅσοι ποτὲ ἐπεπείραντο αὐτοῦ ἐχαρίσαντο, ὥστε πολὺ πλείω αὐτὸν τῆς ἀρχαίας οὐσίας ἔχειν. V p. 637.

98 a. u. 664 ὅτι ὁ Λοῦπος τοὺς εὐπατρίδας τοὺς συστρατευομένους οἵ ὡς καὶ τὰ βουλεύματα αὐτοῦ τοῖς ἐναντίοις ἐξαγγέλλοντας ὑποπτεύσας, ἐπέστειλε περὶ αὐτῶν τῇ βουλῇ πρίν τι α... κἀκ τούτου οὐδ' ἄλλως σφᾶς ὑπὸ τῆς στάσεως ... ἔχοντας ἔτι καὶ μᾶλλον συνέβαλε, κἂν ἐπὶ πλεῖον ἐταράχθησαν, εἰ μή τινες τῶν Μαρσῶν ἐφωράθησαν ἀναμιγνύμενοί τε τοῖς προνομεύουσι τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐς τὸ τάφρευμα ὡς καὶ σύμμαχοί σφων συνεσιόντες, καὶ πολυπραγμονοῦντες τὰ ἐν αὐτῷ καὶ λεγόμενα καὶ δρώμενα, καὶ τοῖς σφετέροις ἐξαγγέλλοντες. καὶ οὕτως ὀργιζόμενοι τοῖς εὐπατρίδαις ἐπαύσαντο. V p. 641.

2 ὅτι ὁ Μάριος ὑποπτεύσας τὸν Λοῦπον καίπερ συγγενῆ ὄντα, φθόνῳ τε καὶ ἐλπίδι τοῦ καὶ ὕπατον ἕβδομον, ὡς καὶ μόνον ἂν τὰ παρόντα κατορθώσαντα, ἀποδειχθῆναι, τρίβειν ἐκέλευε· σφᾶς μὲν γὰρ καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξειν ἔλεγεν, ἐκείνους δὲ οὐ δυνήσεσθαι ἐπὶ πλεῖον, ἅτε τοῦ πολέμου ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ὄντος, ἀνταρκέσαι. V ib.

ὅτι οἱ Πικένται τοὺς μὴ συναποστάντας σφίσιν 3
ἐχειρώσαντο, καὶ τούτοις ἐν ἐπόψει τῶν φίλων ἐνύβριζον, καὶ τῶν γυναικῶν τὰς κόμας σὺν τῷ δέρματι ἐκ τῶν κεφαλῶν ἀπέσπασαν. V ib.

ὅτι ὁ Μιθριδάτης πρέσβεων παρόντων Ῥωμαίων 99
οὐδὲν ἐκίνησεν, ἀλλ' ἀνταιτιασάμενός τινα, καὶ προσαποδείξας τοῖς πρέσβεσι τὸ πλῆθος τῶν χρημάτων ὧν τότε κοινῇ καὶ ἰδίᾳ τισὶν ἀναλώκει, ἡσυχίαν ἔσχεν. ὁ δὲ Νικομήδης τῇ συμμαχίᾳ αὐτῶν ἐπαρθεὶς καὶ χρημάτων δεηθεὶς ἐσέβαλεν ἐς τὴν χώραν αὐτοῦ. U p. 386.

ὅτι ὁ Μιθριδάτης πρέσβεις ἀπέστειλεν ἐς τὴν 2
Ῥώμην, ἀξιῶν, εἰ μὲν φίλον τὸν Νικομήδην νομίζουσι, πεῖσαι αὐτὸν ἢ καὶ ἀναγκάσαι τὰ δίκαιά οἱ ποιῆσαι, εἰ δὲ μή, αὐτῷ γε ἐπιτρέψαι τὸν ἐχθρὸν ἀμύνασθαι. οἱ δὲ οὐχ ὅτι τι ἔπραξαν ὧν ἤθελεν, ἀλλὰ καὶ ἐπηπείλησαν αὐτῷ, ἂν μὴ τῷ Ἀριοβαρζάνῃ τὴν Καππαδοκίαν ἀποδῷ καὶ πρὸς τὸν Νικομήδην εἰρήνην ἄγῃ. τούς τε πρέσβεις αὐτοῦ αὐθημερὸν ἀπέπεμψαν, καὶ προσαπηγόρευσαν αὐτῷ μηκέτι μηδένα ἄλλον, ἂν μὴ πειθαρχῇ σφισι, πέμψαι. U ib.

ὅτι Κάτων ἀστικὸν καὶ ἀφηλικέστερον τὸ πλεῖον 100
τοῦ στρατοῦ ἔχων ἐς τὰ ἄλλα ἧττον ἔρρωτο, καί ποτε a. u. 665
ἐπιτιμῆσαί σφισιν, ὅτι μήτε τὰ παραγγελλόμενα προθύμως . . . ἤθελον, ἐπιτολμήσας ὀλίγου κατεχώσθη βληθεὶς ὑπ' αὐτῶν. καὶ ἐτεθνήκει γ' ἄν, εἰ λίθων εὐπορήκεσαν· ἐπεὶ δὲ τὸ χωρίον ἐν ᾧ συνειλέχατο ἐγεγεώργητο καὶ δίυγρον κατὰ τύχην ἦν, οὐδὲν ὑπὸ βώλων ἔπαθεν. συνελήφθη δὲ ὁ τῆς στάσεως ἄρξας Γάιος Τίτιος, ἀνὴρ ἀγοραῖος καὶ ἐκ δικαστηρίων τὸν βίον ποιούμενος, τῇ τε παρρησίᾳ μετ' ἀναισχυντίας

κατακορεῖ χρώμενος, καὶ ἐς τὸ ἄστυ ἐς τοὺς δημάρχους ἐπέμφθη, οὐκ ἐκολάσθη δέ. V p. 641.

101 a. u. 666 *ὅτι πάντες τοὺς Ῥωμαίους ἐφόνευον κελεύσαντος Μιθριδάτου οἱ Ἀσιανοί, πλὴν καθ' ὅσον Τραλλιανοὶ οὐδένα ἀπέκτειναν, Θεόφιλον δέ τινα Παφλαγόνα ἐμισθώσαντο, ὥσπερ που ἧττόν σφων ἀπόλλυσθαι μελλόντων, ἢ καὶ διαφέρον αὐτοῖς ὑφ' ὅτου σφαγήσοιντο.* V p. 642.

2 *ὅτι οἱ Θρᾶκες ἀναπεισθέντες ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου τήν τε Ἤπειρον καὶ τἆλλα τὰ μέχρι τῆς Δωδώνης κατέδραμον, ὥστε καὶ τὸ τοῦ Διὸς ἱερὸν συλῆσαι.* V ib.

102 a. u. 667 *ὅτι ὁ Κίννας ἐπειδὴ τάχιστα τὴν ἀρχὴν παρέλαβεν, οὐδὲν οὕτω τῶν πάντων ἐσπούδασεν ὡς καὶ τὸν Σύλλαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐκβαλεῖν, πρόφασιν μὲν τὸν Μιθριδάτην ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ ἐπιθυμήσας αὐτὸν ἀπαρτῆσαί οἱ, ὅπως μὴ ἐγγύθεν ἐφεδρεύων ἐμποδὼν πρὸς ἃ ἔπραττε γένηται. καίτοι τῇ τοῦ Σύλλου σπουδῇ ἀπεδέδεικτο, καὶ οὐδὲν ὅ,τι οὐ κατὰ*
2 *γνώμην αὐτοῦ πράξειν ὑπέσχητο. ὁ γὰρ Σύλλας τήν τε ἀνάγκην τοῦ πολέμου ὁρῶν καὶ τῆς δόξης αὐτοῦ γλιχόμενος, τά τε ἄλλα τὰ οἴκοι πρὸς τὸ ἐπιτηδειότατον ἑαυτῷ πρὶν ἐξορμηθῆναι κατεστήσατο, καὶ τὸν Κίνναν Γναῖόν τέ τινα Ὀκταούιον διαδόχους ἀπέφηνεν, ἐλπίσας μάλιστα ἂν οὕτω καὶ ἀπὼν ἰσχῦσαι.*
3 *τοῦτον μὲν γὰρ ἐπί τε ἐπιεικείᾳ ἐπαινούμενον ἠπίστατο καὶ οὐδὲν παρακινήσειν ἐνόμιζεν, ἐκεῖνον δὲ εὖ μὲν ᾔδει κακὸν ἄνδρα ὄντα, οὐκ ἠθέλησε δὲ ἐκπολεμῶσαι δυνάμενόν τέ τι καὶ αὐτὸν ἤδη καὶ ἑτοίμως, ὥς γε καὶ ἔλεγε καὶ ὤμνυεν, ἔχοντα πᾶν*
4 *ὁτιοῦν ὑπουργῆσαι. αὐτός τε οὖν, καίτοι δεινότατος ὢν τάς τε γνώμας τῶν ἀνθρώπων συνιδεῖν*

καὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων συλλογίσασθαι, πάνυ ἐν τούτῳ διεσφάλη, καὶ πόλεμον τῇ πόλει μέγαν κατέλιπεν. V p. 642.

ὅτι Ὀκταούιος φύσει βραδὺς ἦν πρὸς τὰ πολι- 5
τικά. V ib.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐνεστηκό- 6
τος τὸν Μέτελλον μετεπέμψαντο, κελεύσαντες βοηθεῖν. U p. 386.

ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι στασιάσαντες πρὸς ἀλλήλους τὸν 7
Μέτελλον μετεπέμψαντο, κελεύσαντες αὐτῷ πρὸς τοὺς Σαυνίτας, ὅπως ποτ' ἂν δύνηται, συμβῆναι· οὗτοι γὰρ ἔτι τότε μόνοι τὴν Καμπανίαν καὶ τὴν ἐπέκεινα αὐτῆς ἐκακούργουν. ὁ δὲ τούτοις οὐκ ἐσπείσατο· τήν τε γὰρ πολιτείαν ἠξίουν οὐχ ἑαυτοῖς μόνον ἀλλὰ καὶ τοῖς ηὐτομοληκόσι πρὸς σφᾶς δοθῆναι, καὶ οὔτε τι τῆς λείας ἣν εἶχον ἀποδοῦναι ἤθελον, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους σφῶν πάντας ἀπῄτουν, ὥστε μηδὲ τοὺς βουλευτὰς τὴν εἰρήνην ἔτι τὴν πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τούτοις ἑλέσθαι. U p. 385.

ὅτι ἐπειδὴ ὁ Κίννας τὸν νόμον τὸν περὶ τῆς κα- 8
θόδου τῶν φυγάδων ἀνενεώσατο, ὁ Μάριος οἵ τε
ἄλλοι οἱ σὺν αὐτῷ ἐκπεσόντες ἐσεπήδησαν ἐς τὴν
πόλιν μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ κατὰ πάσας ἅμα τὰς
πύλας, καὶ ἐκείνας τε ἔκλεισαν ὥστε μηδένα διαδρᾶ-
ναι, καὶ πάντας τοὺς ἐντυγχάνοντάς σφισιν ἐξειργά-
σαντο, μηδένα αὐτῶν ἀποκρίνοντες, ἀλλὰ πᾶσιν αὐ-
τοῖς ὁμοίως ὡς πολεμίοις χρώμενοι. μάλιστα δὲ τούς 9
τι ἔχοντας ἐπιθυμίᾳ χρημάτων ἔφθειρον, καὶ τούς
τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκάς σφων ὕβριζον, ὥσπερ
τινὰ ἀλλοτρίαν πόλιν ἠνδραποδισμένοι. καὶ τὰς κε-
φαλὰς τῶν ἐλλογιμωτάτων ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνετίθεσαν.
καὶ ἦν τό [τε] θέαμα οὐδέν τι τοῦ ὀλέθρου αὐτῶν

πρᾳότερον· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τοῖς ὁρῶσι προσπαρίστη νομίζειν ὅτι, ὅσα πολεμίων ἀκροστολίοις οἱ προπάτορές σφων ἐκεκοσμήκεσαν, ταῦτα τότε ταῖς τῶν πολιτῶν κεφαλαῖς ἀπεκοσμεῖτο.

10 τοσαύτη γὰρ ἑνὶ λόγῳ ἥ τε ἐπιθυμία καὶ ἡ ἀπληστία τῶν φόνων τὸν Μάριον κατέσχεν ὥστε, ἐπειδὴ τὸ πλεῖστον τῶν ἐχθρῶν ἀπεκτόνει καὶ οὐκέτ' οὐδεὶς ὧν ἐξολέσαι ἐγλίχετο ἐπὶ τὸν νοῦν ἅτε ἐν τοσαύτῃ ταραχῇ ἐπῄει, σύνθημα τοῖς στρατιώταις δοῦναι σφάττειν πάντας ἑξῆς οἷς ἂν τῶν προσιόντων μὴ ὀρέξῃ τὴν χεῖρα. πρὸς γὰρ τοῦτο τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα ἀφίκετο ὥστε μὴ μόνον ἀκρίτως μηδ' ἀπ' ἔχθρας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν οὐκ ἔκτασιν τῆς ἐκείνου
11 χειρὸς ἀπόλλυσθαι. καὶ ἦν γάρ, ὥσπερ εἰκός, ἔν τε ὄχλῳ καὶ ἐν θορύβῳ τοσούτῳ οὐδ' αὐτῷ τῷ Μαρίῳ ἐπιμελές, ἀλλ' οὐδὲ δυνατὸν οὐδ' εἰ πάνυ ἐβούλετο, κατὰ γνώμην τῇ χειρὶ χρῆσθαι, πολλοὶ κἀκ τούτου μάτην ἀπέθανον, οὓς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀποκτεῖναι ἐδεῖτο. τὸ μὲν οὖν σύμπαν τῶν [τε γὰρ] ἀποθανόντων ἀνεξεύρετόν ἐστι· πέντε γὰρ ὅλαις ἡμέραις καὶ νυξὶν ἴσαις αἱ σφαγαὶ ἐγένοντο. V p. 642.

12 ὅτι θυόντων τῶν Ῥωμαίων ἱσταμένου τοῦ ἔτους
a. u. 668 τὰ ἐσιτήρια, καὶ τῇ ἡγεμονίᾳ τὰς ἀρχὰς κατὰ τὰ πάτρια ποιουμένων, ὁ υἱὸς Μαρίου δήμαρχόν τινα αὐθεντίᾳ ἀποκτείνας τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τοῖς ὑπάτοις ἔπεμψε, καὶ ἄλλον ἀπὸ τοῦ Καπιτωλίου κατεκρήμνισεν, ὅπερ οὐδεὶς ἄλλος ἐπεπόνθει, καὶ δύο στρατηγοὺς καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος εἷρξεν.[a] V p. 645.

[a] Post εἷρξεν V p. 646—49 ponit quae Plutarchus Sullae c. 12, ἐπιλιπούσης δὲ — τὸ Λύκειον, ἐπεὶ δὲ καὶ χρημάτων — οὐκ ἔλαττω, τὸν δ' ἀργυροῦν πίθον — πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐκείνην, c. 13, Ἀριστίων ἄνθρωπος — βάλλων διεσκέ-

ὅτι τοὺς Ἀθηναίους τὰ Μιθριδάτου φρονήσαν- 103
τας Σύλλας πολιορκίᾳ παραστησάμενος πᾶσαν ἐδέησε μικροῦ πανωλεθρίᾳ διαφθεῖραι τὴν πόλιν διὰ τὰς ἐς αὐτὸν ἐν τῷ τῆς πολιορκίας χρόνῳ γενομένας ὑπ' αὐτῶν ὕβρεις, εἰ μή τινες Ἀθηναίων φυγάδες καὶ οἱ συστρατευόμενοι Ῥωμαίων ἔπεισαν αὐτὸν στῆσαι τὸν φόνον. καὶ ὃς ἐγκώμιόν τι τῶν πάλαι Ἀθηναίων διεξελθὼν ἐκείνοις ἔφη χαρίζεσθαι πολλοὺς μὲν ὀλίγοις, ζῶντας δὲ τεθνηκόσιν. M p. 549.[a]

δασεν. Pariterque M p. 548, ὅτι μέλλοντος ἐν Ῥώμῃ τοῦ ἐμφυλίου ἐγείρεσθαι πολέμου ἄλλα τε πολλὰ Λιούιος καὶ Διόδωρος ἱστόρησαν, καὶ ἐξ ἀνεφέλου τοῦ ἀέρος καὶ αἰθρίας πολλῆς ἦχον ἀκουσθῆναι σάλπιγγος ὀξὺν ἀποτεινούσης καὶ θρηνώδη τὸν φθόγγον, καὶ τοὺς μὲν ἀκούσαντας ἅπαντας ἔκφρονας ὑπὸ τοῦ δέους γενέσθαι, τοὺς δὲ Τυρρηνῶν μάντεις μεταβολὴν τοῦ γένους καὶ μετακόσμησιν ἀποφήνασθαι σημαίνειν τὸ τέρας· εἶναι μὲν γὰρ ἀνθρώπων ὀκτὼ γένη, διαφέροντα τοῖς ἤθεσιν ἀλλήλων, ἑκάστῳ δ' ἀφωρίσθαι χρόνον ὑπὸ τοῦ θεοῦ συμπεραινόμενον ἐνιαυτοῦ μεγάλου περιόδῳ· τῆς δ' οὖν προτέρας περιόδου τελευτώσης καὶ ἑτέρας ἐνισταμένης κινεῖσθαί τι σημεῖον ἐκ γῆς ἢ οὐρανοῦ θαυμάσιον, ᾗ δῆλον εὐθὺς τοῖς ταῦτα σοφοῖς γίνεσθαι ὅτι καὶ τρόποις ἄλλοις καὶ βίοις ἄνθρωποι γεγόνασι καὶ θεοῖς ἧττον τῶν προτέρων μέλοντες. Et p. 549, ὅτι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν πρὸς τὴν Μιθριδάτου στρατιὰν μάχην εἰς φυγὴν ἐτράπησαν· ὁ δὲ Σύλλας ἀποβὰς τοῦ ἵππου καὶ σημεῖον στρατιωτικὸν ἁρπάσας ὠθεῖτο διὰ τῶν φευγόντων εἰς τοὺς πολεμίους, βοῶν ὡς ἐγὼ μὲν ἄπειμι ζωῆς ἐπονειδίστου καὶ φυγῆς εὐκλεῆ θάνατον ἀλλαξόμενος· ὑμεῖς δέ, ὦ συστρατιῶται, ἢν ἔρηταί τις ποῦ τὸν Σύλλαν ἀπολελοίπατε, φράζειν μεμνημένοι, ἐν Ὀρχομενῷ. τούτου ῥηθέντος ἀνέστρεψαν μετ' αἰδοῦς καὶ τῆς ἐς τὸν στρατηγὸν εὐλαβείας, καὶ τῶν πολεμίων ἐκράτησαν. Quibuscum conf. Plut. c. 7 et 21, ubi ὡς ἐν Ὀρχ.

[a] Bekk. Anecd. p. 166, 18: Δίωνος λα' βιβλίῳ "καὶ τῷ Μιθραδάτῃ αὐτὸς πρός τε τοῦ δήμου καὶ πρὸς τῆς βουλῆς προστετάχθαι." Ibidem ex libro 28, p. 136, 30, καὶ τοῖς ὑπά-

2 ὅτι Ὁρτήσιος στρατηγικὸς ἀνὴρ καὶ τὰ πολεμικὰ ἠσκημένος. V p. 649.

104 ὅτι ὁ ὑποστράτηγος Φλάκκου Φιμβρίας ἐς Βυζάντιον ἐλθόντι αὐτῷ ἐστασίασεν. ἦν γὰρ ἐς πάντα δὴ τολμηρότατος καὶ προπετέστατος, δόξης τε ὁποιασοῦν ἐραστὴς καὶ παντὸς τοῦ ἀμείνονος ὀλίγωρος. ἐξ ὧν που καὶ τότε, ἀφ᾽ οὗπερ ἀπῆρεν ἀπὸ τῆς Ῥώμης, ἀρετήν τε ἐς χρήματα καὶ σπουδὴν περὶ τοὺς στρατιώτας προσποιησάμενος ἀνηρτήσατό τε αὐτοὺς καὶ
2 τῷ Φλάκκῳ συνέκρουσεν. ἠδυνήθη δὲ τοῦτο ποιῆσαι, ὅτι ἐκεῖνος χρημάτων τε ἄπληστος ἦν καὶ οὐκ ἠγάπα τὰ περιγιγνόμενα σφετεριζόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν στρατιωτῶν τροφῆς, ἔκ τε τῆς λείας, ἣν ἰδίαν ἑκάστοτε ἐνόμιζεν εἶναι, ἐχρηματίζετο. V p. 650.

3 ὅτι ἐπεὶ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἀφίκοντο Φλάκκος καὶ Φιμβρίας, καὶ ὁ Φλάκκος ἔξω τοῦ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι κελεύσας ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε, παραλα-

τοις ἐπιβουλεύοντα, et p. 166, 8, οὐχ ὅπως οὐκ ἔπεισέ τινας, καίπερ τινὰ ἀληθῆ λέγων. Ex 31, p. 134, 1 et 140, 25, κἀνταῦθα ἀπογνοὺς μηδέν οἱ τὸν θεὸν ἐπαρκέσειν Νικομήδην ἐδημοσίωσεν, et altero loco, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Et p. 137, 20, τῶν δὲ ἄλλων ὡς καὶ ἐπικουρίας τινὸς παρ᾽ ἑαυτοῦ δεομένων ἐπιμνησθείς. Ex 33, p. 162, 19, πῶς δ᾽ ἄν τις πιστεύσειεν αὐτῷ, p. 165, 15, δι᾽ οὖν ταῦτα ἐκεῖνος τὸν μὲν ἄλλον χρόνον οὔτε τι προσεποιεῖτο αὐτῶν, p. 177, 30, καὶ γὰρ γελοῖόν ἐστιν, ἐν Καμπανίᾳ τε αὐτοῦ ὄντος καὶ δυναμένου διὰ ταχέων ὧν αἰτίαν ἔχει λόγον ὑποσχεῖν, ἐμὲ ὑπερδικεῖν. Ex 35, p. 165, 17, ἢ τοῖς πολεμίοις ἡμῶν προσποιῆσαι. Ex incertis libris p. 160, 15, Δίων "εὐεργεσιῶν ὑμῖν ὀφειλήσει", p. 164, 10, παρὰ Δίωνι, "οὔκουν οὐδ᾽ ἄρχοντες πρὶν διανομοθετηθῆναι αὐτῶν ὠνομάζοντο", p. 164, 23, Δίων, "οὐχ ὅπως ἐπείσθησαν αὐτοῦ".

βὼν δὲ τοῦτο ὁ Φιμβρίας χρήματά τε αὐτὸν εἰληφέναι κατῃτιᾶτο, καὶ διέβαλλε λέγων ὡς ἐκεῖνος μὲν ἔνδον τρυφῴη, σφεῖς δὲ ὑπὸ σκηναῖς ἐν χειμῶνι ταλαιπωροῖντο. οἱ δὲ στρατιῶται ἔς τε τὸ ἄστυ θυμῷ ἔπεσον καί τινας τῶν ἐμπεσόντων σφίσιν ἀποκτείναντες ἐς τὰς οἰκίας ἐσκεδάσθησαν. V ib.

ὅτι διαφορᾶς τινος τῷ Φιμβρίᾳ πρὸς τὸν ταμίαν γενομένης ἠπείλησεν αὐτῷ ὁ Φλάκκος ἄκοντα ἐς Ῥώμην ἀποπέμψειν, λοιδορησάμενόν τέ τι διὰ τοῦτο αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν ἀφείλετο. ὁ δὲ Φιμβρίας ἐς τὴν ἀποπορείαν δῆθεν ἐπαχθέστατα στειλάμενος πρὸς τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ἀφίκετο, καὶ ὡς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ αὐτοὺς ἠσπάζετο, γράμματά τε ᾔτει, καὶ ἑαυτὸν ὡς καὶ ἀνάξια πεπονθὼς ὠδύρετο· μεμνῆσθαί τέ σφισιν ὧν ὑπουργήκει, καὶ φυλακήν σφων ποιεῖσθαι, αἰνιττόμενος ἐς τὸν Φλάκκον ὡς καὶ ἐπιβουλεύοντα αὐτοῖς, παρῄνει. καὶ μαθὼν τὰ λεγόμενα δεχομένους καὶ ἑαυτῷ εὔνοιαν ἔχοντας καὶ ἐς ἐκεῖνον ὑποπτεύοντας, ἀνέβη ἐπὶ μετέωρον καὶ προσπαρώξυνέ σφας, ἄλλα τέ τινα τοῦ Φλάκκου κατηγορήσας καὶ ὅτι προδώσει αὐτοὺς ὑπὸ χρημάτων· ὥστε τοὺς στρατιώτας Θέρμον τὸν ἐπιτεταγμένον σφίσιν ἀπελάσαι. V ib.

ὅτι ὁ Φιμβρίας ἄνδρας πολλοὺς οὐ πρὸς τὸ δικαιότατον οὐδὲ πρὸς τὸ τῇ Ῥώμῃ συμφορώτατον, ἀλλ᾽ ὀργῇ καὶ ἐπιθυμίᾳ φόνων ἀπώλλυεν. τεκμήριον δέ, σταυρούς ποτε πολλούς, οἷς προσδέων αὐτοὺς καὶ αἰκιζόμενος διεχρῆτο, γενέσθαι προστάξας, ἔπειτ᾽ ἐπειδὴ πολὺ πλείους τῶν θανατωθησομένων εὑρέθησαν ὄντες, ἐκέλευσεν ἐκ τῶν περιεστηκότων τινὰς συλληφθῆναι καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς προσδεθῆναι, ἵνα μὴ μάτην δόξωσι γεγονέναι. V p. 653.

7 ὅτι ὁ αὐτὸς τὸ Ἴλιον λαβὼν τοὺς ἀνθρώπους ὅσους ἠδυνήθη μηδενὸς φεισάμενος κατεχρήσατο, καὶ τὴν πόλιν πᾶσαν ὀλίγου κατέπρησεν. εἷλε δὲ αὐτοὺς οὐ κατὰ τὸ ἰσχυρόν, ἀλλ' ἀπατήσας· ἔπαινον γάρ τινα αὐτῶν ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ τῇ πρὸς τὸν Σύλλαν πεμφθείσῃ ποιησάμενος, καὶ διαφέρειν μηδὲν [εἰ] ὁποτέρῳ σπείσονται, ἀμφοτέρους γάρ σφας Ῥωμαίους εἶναι, εἰπών, ἔπειτα ὡς παρὰ φίλους αὐτοὺς ἐσῆλθε καὶ ἐξειργάσατο ταῦτα. V ib.

105 ὅτι ὁ Ἀρχέλαος παρεκάλει τὸν Σύλλαν διαλλα-

105, 1. Omissa hic et infra quae apud Plutarchum sunt Sull. c. 22 extr., 23, 24. Ibid. c. 22 initio sunt quae V p. 649 ponit ὅτι Κίννα — ὥσπερ ἐπὶ λιμένα τὸ τοῦ Σύλλου στρατόπεδον βουλῆς ἐγένετο. Cum eodem c. 35 conveniunt quae M p. 550: ὅτι Σύλλας ἑαυτὸν εὐτυχῆ προσαγορεύειν διεκελεύσατο· καί ποτε θέας οὔσης τὴν Ὁρτησίου φασὶ τοῦ ῥήτορος ἀδελφὴν Βαλλερίαν ἐξόπισθεν τοῦ Σύλλου παρευομένην ἐπιβαλεῖν τὴν χεῖρα καὶ κροκίδος τοῦ ἱματίου σπάσαι· τοῦ δὲ ἐπιστραφέντος, "οὐδὲν δεινόν", εἰπεῖν, "αὐτόκρατορ, ἀλλὰ βούλομαι κἀγὼ μικρὸν εὐτυχίας μεταλαβεῖν." τὸν δ' ὑπερησθῆναί τε τῷ ῥηθέντι καὶ μετὰ μικρὸν ἀγαγέσθαι τὴν γυναῖκα πρὸς γάμον, τῆς Μετέλλης ἤδη τεθνηκυίας. Et cum c. 31 quae ib.: ὅτι Σύλλου καὶ Μαρίου στασιασάντων καὶ τυραννικώτερον τῶν πραγμάτων ἁπτομένων μετὰ τὴν τοῦ Μαρίου τελευτὴν ἐς πᾶν ἐπεξῄει Σύλλας τοῖς ἀντιστασιώταις, ὡς τὴν Μαρίου τελευτὴν οὐκ ἀπαλλαγὴν ἀλλὰ μεταβολὴν τυραννίδος νομισθῆναι· πάσῃ γὰρ εἰς αὐτοὺς ὠμότητι χρώμενος τελευτῶν ἔστιν οὓς χρημάτων ἢ κτημάτων ἕνεκα ἐπ' ὠφελίᾳ τῶν ἑαυτοῦ φίλων ἐτιμωρεῖτο. λέγεται γοῦν Κόιντον, ἄνδρα ἐπιφανῆ, ἐπιεική τε καὶ σώφρονα, οὐδετέρας μὲν γεγονότα στάσεως, ἀδοκήτως δὲ ἐν τοῖς προγεγραμμένοις θεασάμενον ἑαυτόν, "οἴμοι τάλας", εἰπεῖν, "διώκει με τὸ ἐν Ἀλβανοῖς χωρίον. Et cum c. 34 quae ib.: ὅτι ἀποδειχθέντος ὑπάτου τοῦ Λεπίδου χαίροντα Σύλλας τῷ γεγονότι Πομπήιον ἰδὼν "εὖ γε" ἔφη "τῆς σπουδῆς, ὦ νεανία, ὅτι Κατούλου πρότερον ἀνηγόρευσας Λέπιδον τοῦ πάν-

γῆναι πρὸς τὸν Μιθριδάτην. δεξαμένου δὲ — Ῥω- a. u.
μαίων ψηφίσασθαι. ταῦτα οὕτως ὡμολογήθη, καὶ 669
ἐβάδιζε διὰ — σύμμαχον ἀναγραφῆναι. U p. 386.

ὅτι πρεσβευτῶν παραγενομένων παρὰ τοῦ Μι- 2
θριδάτου πρὸς Σύλλαν, καὶ τὰ μὲν — αὐτὸς ἑαυ-
τόν. ἐπὶ τούτοις ... U p. 387.

ὅτι συνῆλθεν ὁ Σύλλας τῷ Μιθριδάτῃ ἐν Δαρ- 3
δάνῳ τῆς Τρῳάδος, ἔχοντι ναῦς — ὡμολόγησεν Ἀρ-
χέλαος. U p. 388.

ὅτι τὰς συνθήκας ποιήσαντες Σύλλας καὶ Μιθρι- 4
δάτης Ἀριοβαρζάνην καὶ Νικομήδην τοὺς βασιλεῖς
διήλλαξαν. καὶ ὁ μὲν Μιθριδάτης ἑβδομήκοντα ναῦς
παραδοὺς καὶ τοξότας ὡς πλείστους ἐν αὐταῖς, ἐς
τὸν Πόντον ἀποπλεῖν ἔμελλεν, ὁ δὲ Σύλλας ἀχθομέ-
νους ἰδὼν τοὺς στρατιώτας — πολεμεῖν, εἰ συσταίη-
σαν, δυνηθείς. U ib.

ὅτι ὁ Μέτελλος ὑπὸ Κίννου ἡττηθεὶς ἐς τὸν Σύλ- 106
λαν ἧκε καὶ πλεῖστα αὐτῷ συνήρατο· πρὸς γάρ τοι
τὴν δόξαν τῆς τε δικαιοσύνης αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσε-
βείας οὐκ ὀλίγοι καὶ τῶν τἀναντία τῷ Σύλλᾳ πρατ-
τόντων, νομίσαντες αὐτὸν οὐκ ἀκρίτως οἱ συνεῖναι,
ἀλλὰ τά τε δικαιότερα καὶ τὰ τῇ πατρίδι συμφο-
ρώτερα ὄντως αἱρεῖσθαι, προσεχώρησάν σφισιν. V
p. 653.

ὅτι κεραυνοῦ ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἐνεχθέντος ἄλλα 2
τε πολλὰ καὶ οἱ τῶν Σιβυλλείων χρησμοὶ διεφθά-
ρησαν. M p. 551.

των ἀρίστου πολιτῶν· ὥρα μέντοι σοι σκοπεῖν ὅπως ἰσχυρὸν γεγονότα καταγωνίσῃ τὸν ἀντίπαλον." τοῦτο μὲν ὁ Σύλλας ὥσπερ ἀπεθέσπισε· μετ' ὀλίγον γὰρ ἐξυβρίσας εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Λέπιδος πολέμιος κατέστη τοῖς περὶ τὸν Πομπήιον.

107 ὅτι ὁ Πομπήιος υἱὸς ἦν τοῦ Στράβωνος, συνεκρίθη δὲ ὑπὸ Πλουτάρχου Ἀγησιλάῳ τῷ Λακεδαιμονίῳ. ἀχθόμενος δὲ τοῖς τὴν πόλιν ἔχουσιν ἐξωρμήθη ἐς τὸ Πικηνὸν αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ ἐς ἄνδρας πω πάνυ τελῶν, καὶ παρ' ἐκείνων χεῖρά τινα διὰ τὴν τοῦ πατρὸς ἡγεμονίαν ἀθροίσας δυναστείαν ἰδίαν συνίστη, καὶ ᾠήθη ἐλλόγιμόν τι πρᾶξαι καθ' ἑαυτόν· καὶ τῷ Σύλλᾳ προσεχώρησε. καὶ ὁ μὲν τούτων ἀρξάμενος οὐδὲν μείων ἐκείνου ἐγένετο, ἀλλ' ὥσπερ που καὶ ἡ ἐπίκλησις αὐτοῦ προσετέθη, μέγας ηὐξήθη. V p. 653.

108 ὅτι ὁ Σύλλας τὸ στράτευμα παρέδωκεν ἀνδρὶ μήτ'
a. u. 675 ἄλλως ἐπαινουμένῳ, καίπερ πολλοὺς ἐκ τῶν ἀπ' ἀρχῆς συγγενομένων οἱ ἔχων καὶ ἐμπειρίᾳ καὶ πράξει προφέροντας, οἷς πού καὶ ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου πρὸς πάντα τὰ ἀναγκαῖα ὡς καὶ πιστοτάτοις ἐκέχρητο. καὶ πρὶν μὲν νικῆσαι ἐδεῖτό τε αὐτῶν καὶ ταῖς ἀπ' αὐτῶν ὠφελείαις ἀπεχρῆτο· ἐπεὶ δὲ ἐγγυτέρω τῆς ἐλπίδος τοῦ παντελῶς κρατήσειν ἐγένετο, οὐδένα αὐτῶν ἔτι λόγον ἐποιεῖτο, τοῖς δὲ κακίστοις καὶ μήτε ἐν περιφανείᾳ γένους μήτε ἐν δόξῃ ἀρετῆς οὖσι μᾶλλον ἐπί-
2 στευσεν. αἴτιον δὲ ὅτι τοὺς μὲν τοιούτους πρὸς πάντα αὐτῷ καὶ τὰ χείριστα ἑτοίμους ὄντας ὑπουργεῖν ἑώρα, καὶ χάριν τε ἑαυτῷ πλείστην κἂν ἐλαχίστου τινὸς τύχωσιν ὀφειλήσειν, καὶ μήθ' ὑπερφρονήσειν ποτὲ μήτε τῶν ἔργων ἢ τῶν βουλευμάτων ἀντιποιήσεσθαι ἐνόμιζεν, τὸ δ' ἀρετὴν ἔχον οὔτε συγκακουργεῖν οἱ ἐθελήσειν, ἀλλὰ καὶ ἑαυτῷ ἐπιτιμήσειν, καὶ τὰ γέρα τῶν εὐεργετημάτων κατ' ἀξίαν ἀπαιτήσειν, καὶ μηδεμίαν χάριν ἐπ' αὐτοῖς ἅτε καὶ ὀφειλόμενά σφισιν ἀπολαμβάνοντας ἕξειν, τάς τε πράξεις καὶ τὰς συμβουλίας ὡς καὶ ἑαυτῶν οὔσας προσποιήσεσθαι. V p. 654.

ὅτι ὁ Σύλλας νικήσας τοὺς Σαυνίτας μέχρι μὲν 109
δὴ οὖν τῆς ἡμέρας ἐκείνης διαπρεπὴς ἦν, καὶ ὄνομα
ἀπό τε τῶν στρατηγημάτων καὶ ἀπὸ τῶν βουλευμά-
των μέγιστον ἔσχε, φιλανθρωπίᾳ τε καὶ εὐσεβείᾳ
πολὺ προέχειν ἐνομίζετο, ὥστε καὶ τὴν τύχην σύμ-
μαχον ἀπὸ τῆς ἀρετῆς πάντας ἔχειν αὐτὸν ἡγεῖσθαι·
μετὰ δὲ δὴ τοῦτο τοσαύτην μεταβολὴν ἐποιήσατο ὥστε 2
μηδὲ τοῦ αὐτοῦ τινα φάναι ταῦτά τε καὶ τὰ ἔπειτα
εἶναι. οὕτως, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἤνεγκεν εὐτυχήσας.
καὶ γὰρ ἐκεῖνα ἃ ἕως ἀσθενὴς ἦν ἄλλοις ἐπεκάλει,
καὶ ἕτερα πλείω καὶ ἀτοπώτερα ἔπραξε, βουλόμενος
μέν που καὶ ἀεὶ αὐτά, ἐλεγχθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ.
ἀφ' οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα ἔδοξέ τισιν ἡ κακοπραγία
μέρος οὐκ ἐλάχιστον ἔχειν. ὁ γὰρ Σύλλας ὡς τάχι- 3
στα τῶν Σαυνιτῶν ἐκράτησε καὶ τέλος τῷ πολέμῳ
ἐπιτεθεικέναι ἐνόμισε, τὰ γὰρ δὴ λοιπὰ ἐν οὐδενὶ
λόγῳ ἐποιεῖτο, μετεβάλετο, καὶ ἑαυτὸν μὲν ἔξω τε
τῶν τειχῶν τρόπον τινὰ καὶ ἐν τῇ μάχῃ κατέλιπεν,
τὸν δὲ δὴ Κίνναν καὶ τὸν Μάριον ἄλλους τε τοὺς
μετ' αὐτὸν γενομένους πάντας ἅμα ὑπερέβαλεν. ὅσα
γὰρ μηδένα τῶν δήμων τῶν ὀθνείων ἀντιπολεμη-
σάντων οἱ ἔδρασε, ταῦτα τότε τὴν πατρίδα καθάπερ
καὶ ἐκείνην νικήσας ἐξειργάσατο. τοῦτο μὲν γὰρ αὐ- 4
θημερὸν τὰς κεφαλὰς τοῦ τε Δαμασίππου καὶ τῶν
συνεξετασθέντων αὐτῷ πρὸς τὸ Πραινέστε πέμψας
ἀνεσκολόπισε, καὶ τῶν παραδόντων σφᾶς ἐθελοντὰς
συχνοὺς ὡς καὶ ἄκοντας ἑλὼν ἀπέκτεινεν. καὶ τῇ 5
ὑστεραίᾳ τοῖς τε βουλευταῖς ἐς τὸ Ἐνυεῖον, ὡς καὶ
ἀπολογιούμενός τι αὐτοῖς, καὶ τοῖς ζωγρηθεῖσιν ἐς
τὸν ἀγρὸν τὸν δημόσιον καλούμενον ὡς καὶ ἐς τὸν
κατάλογον αὐτοὺς ἐσγράψων συνελθεῖν κελεύσας, τού-
τους ἅμα δι' ἑτέρων ἐφόνευσε, καὶ πολλοὶ τῶν ἐκ

τῆς πόλεως ἀνθρώπων ἀναμιχθέντες σφίσι παραπώλοντο, καὶ ἐκείνοις αὐτὸς πικρότατα διελέξατο. V p. 654.

6 ὅτι ὁ φόνος τῶν ἑαλωκότων καὶ τότε οὐδὲν ἧττον ὑπὸ τοῦ Σύλλου ἐγίγνετο, καὶ αὐτῶν ἅτε ἐγγὺς τοῦ ναοῦ θνησκόντων πολὺς μὲν θόρυβος, πολὺς δὲ καὶ θρῆνος, οἰμωγαί τε καὶ ὀδυρμοὶ ἐς τὸ συνέδριον ἐσέπιπτον, ὥστε τὴν γερουσίαν ἀμφοτέρωθεν ἐκταράττεσθαι. 7 καὶ γὰρ οὐδὲ πόρρω ἔτι τοῦ τι καὶ αὐτοὶ δεινὸν πείσεσθαι προσδοκᾶν ἦσαν, οὕτως ἀνόσια αὐτοῦ καὶ λέγοντος ἅμα καὶ πράττοντος· καὶ διὰ τοῦτο πολλοί, ἅτε ἐπ' ἀμφοτέροις ἐν ταὐτῷ περιαλγοῦντες, ἐπεθύμουν τῶν ἔξω καὶ αὐτοὶ τῶν ἤδη ἀπολλυμένων εἶναι, ἵνα παύσωνταί ποτε φοβούμενοι. 8 ἀλλ' αὐτοὶ μὲν ἀνεβέβληντο, οἱ δ' ἄλλοι κατεσφάγησαν καὶ ἐς τὸν ποταμὸν ἐρρίφησαν, ὥστε τὸ τοῦ Μιθριδάτου πολὺ δεινὸν νομισθέν, ὅτι ποτὲ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ῥωμαίους ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπέκτεινεν, ἐν βραχεῖ πρός τε τὸ πλῆθος καὶ πρὸς τὸν τρόπον τῶν τότε φονευθέντων νομισθῆναι. 9 οὐδὲ ἐνταῦθα τὸ δεινὸν ἔστη, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ φρυκτωρίας τινὸς ἐκεῖθεν αἱ σφαγαὶ ἀρξάμεναι καὶ ἐν τῷ ἄστει καὶ ἐν τῇ χώρᾳ ταῖς τε πόλεσι ταῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πάσαις ἐγένοντο. πολλοὺς μὲν γὰρ αὐτὸς ὁ Σύλλας, πολλοὺς δὲ καὶ οἱ ἑταῖροι αὐτοῦ, οἱ μὲν ἐπ' ἀληθείας, οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι, ἐμίσουν, ὅπως ἐκ τῆς τῶν ἔργων ὁμοιότητος τό τε ὁμόηθές οἱ ἐνδεικνύοντες καὶ τὴν φιλίαν βεβαιοῦντες, μὴ ἐκ τοῦ διαφόρου αὐτῷ ὑποπτευθῶσί τε καταγινώσκειν τι αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κινδυνεύσωσιν. 10 ἔσφαζον δὲ καὶ ὅσους πλουτοῦντας ἢ καὶ ἄλλως πως ὑπερέχοντάς σφων ἑώρων, τοὺς μὲν φθόνῳ, τοὺς δὲ διὰ τὰ χρήματα· πλεῖστοι γὰρ ἐν τῷ

τοιούτῳ καὶ τῶν μέσων, κἂν μηδετέροις ὦσι συναίροντες, ἴδιόν τι ἔγκλημα τὸ κατ' ἀρετὴν ἢ καὶ γένει πλούτῳ τέ τινος προέχειν λαμβάνοντες. καὶ ἀσφάλεια οὐδεμίᾳ οὐδενὶ πρὸς τοὺς ἐν κράτει τινὶ ἀδικεῖν βουλομένους εὑρίσκετο. V p. 657.

ὅτι τοιαῦται συμφοραὶ τὴν Ῥώμην περιέσχον. τί 11
γὰρ ἄν τις τὰς τῶν ζώντων ὕβρεις λέγοι, αἳ πολλαὶ μὲν a. u. 673
περὶ τὰς γυναῖκας, πολλαὶ δὲ περὶ τοὺς παῖδας τοὺς
εὐγενεστάτους καὶ ἐλλογιμωτάτους, καθάπερ αἰχμαλώτους, ἐγίγνοντο; οὐ μὴν ἀλλὰ ἐκεῖνα, καίπερ χαλεπώτατα ὄντα, τῷ γοῦν ὁμοιοτρόπῳ τῶν ἤδη σφίσι συμβεβηκότων οἰστὰ τοῖς γε ἐκτὸς τούτων οὖσιν ἐδόκει
εἶναι. ὡς δὲ οὐκ ἐξήρκει τῷ Σύλλᾳ, οὐδ' ἠγάπα τὰ 12
αὐτὰ ἑτέροις δρῶν, ἀλλά τις αὐτῷ πόθος ἐσῄει καὶ ἐν τῇ πολυτροπίᾳ τῶν φόνων πολὺ πάντων περιεῖναι, ὥσπερ τινὰ ἀρετὴν οὖσαν τὸ μηδὲ ἐν ταῖς μιαιφονίαις τινὸς ἡττᾶσθαι, τινὰ καινότητα ἐξέθηκε λελευκωμένον
πίνακα, ἐς ὃν ἐνέγραφε τὰ ὀνόματα. οὐ μέντοι γε ἧτ- 13
τον πάντα ὅσα καὶ πρὶν ἐγίγνετο, οὐδὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ οἱ μὴ ἐς τὰ λευκώματα ἐγγεγραμμένοι ἦσαν. πολλοὶ μὲν γὰρ οἱ μὲν ζῶντες, οἱ δὲ καὶ τεθνηκότες, ἐπ' ἀδείᾳ τῶν ἀποκτεινάντων σφᾶς προσενεγράφοντο, ὥστε ἐν τούτῳ μηδὲν διενεγκεῖν τὸ πρᾶγμα, τῇ τε δεινότητι τῇ τε ἀτοπίᾳ αὐτοῦ πάνυ πάντας χαλεπαν-
θῆναι. τά τε γὰρ πινάκια ὥσπερ τις ἀναγραφὴ βου- 14
λευτῶν ἢ κατάλογος στρατιωτῶν νομιζομένων ἐξετίθετο, καὶ συνέθεον ἐπ' αὐτὰ πάντες οἱ ἀεὶ παριόντες σπουδῇ, καθάπερ τινὰ χρηστὴν ἐπαγγελίαν ἔχοντα· καὶ πολλοὶ μὲν συγγενεῖς, ἤδη δέ τινες καὶ ἑαυτοὺς εὕρισκον ἐγγεγραμμένους κτείνεσθαι, κἀκ τούτου τὸ πάθος οἷα ἐξαπιναίῳ κακῷ φοβερόν σφας κατελάμβανεν· καὶ συχνοὶ καὶ ἀπ' αὐτοῦ τούτου γνωριζόμε-

15 *νοι διώλλυντο. καὶ ἦν οὐδενὶ ἔξω τῶν ἐκ τῆς ἑται-
ρείας ἀσφαλὲς οὐδέν. εἴτε γὰρ προσίοι τις τοῖς λευ-
κώμασιν, αἰτίαν ὡς καὶ πολυπραγμονῶν τι εἶχεν,
εἴτε μὴ προσίοι, δυσχεραίνειν ἐδόκει. καὶ ὅ τε ἀνα-
λεγόμενος ἢ καὶ ἐπερωτῶν τινα τὰ ἐγγεγραμμένα
ὕποπτος, ὡς καὶ περὶ ἑαυτοῦ τι τῶν τε ἑταίρων ζη-
τῶν, ἐγίγνετο, καὶ ὁ μὴ ἀναγινώσκων μηδὲ πυν-
θανόμενος ἄχθεσθαί τε αὐτοῖς ὑπωπτεύετο καὶ διὰ
16 τοῦτο καὶ ἐμισεῖτο. τό τε δακρῦσαι ἢ καὶ γελάσαι
θανάσιμον τὸ παραχρῆμα ἐγίγνετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ
πολλοί, οὐχ ὅτι καὶ εἶπόν τι ἢ καὶ ἔπραξαν ὧν ἀπεί-
ρητο, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐσκυθρώπασαν ἢ καὶ ἐμειδίασαν,
ἐφθείροντο. οὕτω καὶ τὰ σχήματα αὐτῶν ἀκριβῶς
ἐτηρεῖτο, καὶ οὐκ ἐξῆν οὐδενὶ οὔτε ἐπὶ φίλῳ ὀδύ-
ρασθαι οὔτε ἐπ' ἐχθρῷ ἐφησθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι
17 ὡς καὶ χλευάζοντές τινα ἐσφάζοντο. καὶ προσέτι καὶ
αἱ ἐπικλήσεις συχνοῖς πράγματα παρεῖχον· ἀγνοοῦν-
τες γάρ τινες τοὺς ἐπικεκηρυγμένους ἐπὶ πάντας οὓς
ἐβούλοντο τὰς ἐπωνυμίας αὐτῶν ἦγον, καὶ πολλοὶ
διὰ τοῦτ' ἀνθ' ἑτέρων ἀπέθανον. ὥστε καὶ ἐν τούτῳ
ταραχήν, τῶν μὲν ὅπως ποτὲ ἐβούλοντο τὸν προστυ-
χόντα ὀνομαζόντων, τῶν δὲ ἀρνουμένων μὴ οὕτω
18 καλεῖσθαι, γίγνεσθαι. ἐφονεύοντο δὲ οἱ μὲν ἀγνο-
οῦντες ὅτι τελευτήσουσιν, οἱ δὲ καὶ προειδότες, παν-
ταχοῦ ὅπουπερ ἐτύγχανον ὄντες· καὶ οὐδὲν ἦν αὐτοῖς
χωρίον, οὐχ ὅσιον, οὐχ ἱερόν, οὔτ' ἀσφαλὲς οὔτ' ἄσυ-
λον. οὐ μὴν ἀλλ' οἱ μὲν ἐξαίφνης, πρὶν μαθεῖν τὴν
ἐπικρεμαμένην συμφοράν, ἢ καὶ ἅμα τῇ πύστει αὐτῆς,
διαφθειρόμενοι τῇ γοῦν εὐτυχίᾳ τῆς μὴ προεκφοβή-
19 σεως ἐπεκουφίζοντο· οἱ δὲ δὴ προαισθόμενοι τοῦ
δεινοῦ καὶ κατακρυπτόμενοι χαλεπώτατα ἀπήλλασ-
σον· οὐ γὰρ ἀποχωρῆσαι μὴ φωραθεῖεν ἐτόλμων,*

οὔτ' αὖ κατὰ χώραν μένειν μὴ καὶ προδοθείεν ὑπέμενον. πλεῖστοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν συνόντων καὶ φιλτάτων σφίσι προεδόθησαν καὶ ἀπώλοντο. κἀκ τούτου τῇ προσδοκίᾳ [τὸ ἀεὶ τὸν θάνατον προσδέχεσθαι. ὅτι] οὐχ οἱ ἐς τὰ πινάκια ἐγγεγραμμένοι μόνον, ἀλλὰ 20
καὶ οἱ λοιποὶ ὁμοίως ἔπασχον. V p. 658—662.

21 ὅτι πάντων τῶν σφαζομένων ὁπουδὰν αἱ κεφαλαὶ ἐς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀγορὰν ἐκομίζοντο καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐξετίθεντο, ὥσθ' ὅσα περὶ τὰς προγραφὰς συνέβαινεν, ταῦτα καὶ περὶ ἐκείνας γίγνεσθαι. V ib.[a]

110 οὐ γὰρ αἱ ἐπικλήσεις καὶ τοὺς τρόπους τῶν ἀνθρώπων μεταβάλλουσιν, ἀλλ' ὅπως ἄν τις τὰ πράγματα μεταχειρίζηται, τοιαύτας καὶ ἐκείνας δοκεῖν εἶναι ποιεῖ· καὶ πολλοὶ μὲν μοναρχοῦντες ἀγαθῶν αἴτιοι τοῖς ἀρχομένοις γίγνονται, διὸ καὶ βασιλεία τὸ τοιοῦτον ὀνομάζεται, πολλοὶ δὲ δημοκρατούμενοι μυρία κακὰ αὐτοὺς ἐργάζονται. M p. 556. Conf. fr. 12.

2 οὐδὲν γὰρ καὶ στράτευμα καὶ τἄλλα πάντα ὅσα ἀρχῆς τινος δεῖται οὔτε ἐπὶ τὸ χεῖρον οὔτε ἐπὶ τὸ κρεῖττον προάγει ὡς ὅ τε τρόπος καὶ ἡ δίαιτα τοῦ ἐπιστατοῦντος αὐτῶν· πρὸς γὰρ τὰς γνώμας τάς τε πράξεις τῶν ἡγουμένων σφίσιν οἱ πολλοὶ ἐξομοιοῦνται, καὶ ὁποῖα ἂν ἐκείνους δρῶντας ἴδωσι, τοιαῦτα καὶ αὐτοὶ οἱ μὲν ὡς ἀληθῶς οἱ δὲ καὶ προσποιούμενοι πράττουσιν. M p. 556.

3 πέφυκεν ὡς ἀεὶ πρὸς τὰς γνώμας τῶν ἀρχόντων τυποῦσθαι καὶ τὸ ὑποχείριον. M p. 560 ex Antonio Melissa p. 78 ed. Tigur.

[a] „Deesse videtur integer quaternio (complexus Excerpta usque ad proximum ex l. 42, 8, 1, ὅτι ὁ Καῖσαρ τὴν Πομπηίου κεφαλὴν ἰδών)." Valesius.

4 οἱ φιλόμουσοι τῶν βασιλέων πολλοὺς μουσικοὺς ποιοῦσιν, οἱ φιλόλογοι λογίους, οἱ φιλαθληταὶ γυμναστικούς. οὕτως ἀνὴρ φιλοσώματος καλλωπίστριαν γυναῖκα ποιεῖ, φιλήδονος ἑταιρικὴν καὶ ἀκόλαστον, φιλάγαθος καὶ φιλόκαλος σώφρονα καὶ κοσμίαν. M p. 558.

5 ὥσπερ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν νόσος τὴν ὅρασιν συγχέασα κωλύει τὰ καὶ ἐμποδὼν κείμενα θεωρεῖν, οὕτως ἄδικος παρεισδύνων λόγος εἰς τὰς τῶν δικαίων γνώμας οὐκ ἐᾷ δι' ὀργὴν συνορᾶν τὴν ἀλήθειαν τῇ ψυχῇ προσομιλεῖν. M p. 557. τὰ ἐν ποσὶ cod. ante vol. 2, n. 5.

6 τίς γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο σώφρων ὢν ἐν τοῖς κόλποις τῆς πόλεως ἀποθανὼν κεῖσθαι μᾶλλον ἢ πορθουμένην ταύτην ἐπιδεῖν; M ib.

7 εἰ μέν τίς σοι κατεσκεύαζεν οἰκίας ἔνθα μὴ ἔμελλες μένειν, ζημίαν τὸ πρᾶγμα ἐνόμισας ἄν· νῦν δὲ ἐνταῦθα βούλει πλουτεῖν, ὅθεν καὶ πρὸ τῆς ἑσπέρας πολλάκις μέλλεις ἀποδημεῖν; M ib.

8 οὐκ οἶδας ὅτι ἐπ' ἀλλοτρίας διατρίβομεν καθάπερ ξένοι καὶ πάροικοι; οὐκ οἶδας ὅτι παροίκων ἐστὶν ἐκβάλλεσθαι, ὅτε μὴ προσδοκῶσι μηδὲ ἐλπίζουσιν; ὅπερ καὶ ἡμεῖς πάσχομεν. M ib.

9 τίς μὲν γὰρ οὐκ ἂν ἕλοιτο ἀπὸ μιᾶς πληγῆς, καὶ ταύτης μηδὲν ἢ βραχύτατόν τι λυπησάσης, ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ νοσήσας; τίς δ' οὐκ ἂν εὔξαιτο ἀκεραίου τοῦ σώματος ἀκεραίῳ τῇ ψυχῇ ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ φθόῃ τινὶ καὶ ὑδέρῳ σαπῆναι ἢ λιμῷ μαρανθῆναι; M ib.

10 εἰ δὲ πάντως ἀποθανὼν συμβαλοῦμαί τι πρὸς τὴν κοινὴν σωτηρίαν, ἑτοίμως ἔχω τελευτᾶν· κτήσασθαι γὰρ ἰδίῳ θανάτῳ τὴν δημοσίαν εὔνοιαν καλόν. M ib.

φιλεῖ πως λυπεῖν μᾶλλόν τινας τῶν μὴ προσδοκηθέντων ἀρχὴν ὅσα ἂν ἐν ἐλπίδι γενόμενα διαπέσῃ· τὰ μὲν γὰρ πόρρω σφῶν νομίζοντες εἶναι ἧττον αὐτῶν ὡς καὶ ἀλλοτρίων ἐφίενται, τῶν δὲ ἐγγὺς ἐλθόντες ἄχθονται ὡς καὶ οἰκείων στερόμενοι. M p. 558. 11

ὁπόσους γὰρ ἄν τις ᾖ κεκτημένος ἑταίρους, τοσούτοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἃ βούλεται ὁρᾷ, τοσαύταις δὲ ἀκοαῖς ἃ δεῖ ἀκούει, τοσαύταις δὲ διανοίαις διανοεῖται περὶ τῶν συμφερόντων· διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ εἴ τῳ θεὸς ἓν σῶμα ἔχοντι πολλὰς [δὲ] ψυχὰς ἔδωκεν, ἁπάσας ὑπὲρ ἐκείνου προνοουμένας. M p. 559. 12

διὰ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν μόλις ὁρᾶν ἔστι τὰ ἐμποδών, διὰ δὲ τῶν φίλων καὶ τὰ ἐπὶ γῆς περάτων θεάσασθαι. M p. 560. 13

κινδύνων ἐλπὶς ἄνευ κινδύνων τίθησι τὸν ἐλπίζοντα τῷ προησφαλίσθαι τῶν δυσχερῶν τῇ δοκήσει τὰ πράγματα. M p. 560 ex Antonio Mel. p. 8. 14

πασῶν γὰρ ὡς ἔπος εἰπεῖν τῶν κακιῶν αἰσχίστην ἄν τις εὕροι τὴν κολακείαν. M ib. ex Antonio p. 59. 15

ταὐτόν ἐστιν ἐπὶ εὐτυχίᾳ μέγα φρονεῖν καὶ ἐπὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ σταδιοδρομεῖν. M ib. ex Antonio p. 71. 16

Δίων ὁ Ῥωμαῖος καταγελάστους εἶναι ἔλεγε τοὺς σπουδάζοντας περὶ τὸν πλοῦτον, ὃν ἡ τύχη μὲν παρέχει, ἀνελευθερία δὲ φυλάττει, χρηστότης δὲ ἀφαιρεῖ. M ib. ex Arsenii Anthol. p. 92. 17

ὁ αὐτὸς ἔφη "πῶς οὐ δεινὸν τοῖς μὲν θεοῖς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν ἅ γε ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς;" M p. 561 ex Arsenio ib. 18

ὁ αὐτὸς ἔφη "αἱ μὲν ἡδοναὶ τοὺς ἀεὶ συνόντας τά τε ἄλλα λυμαίνονται καὶ ταχὺ ποιοῦσιν ἀδυνάτους πρὸς αὐτάς, οἱ δὲ πόνοι τά τε ἄλλα ὠφελοῦντες ἀεὶ μᾶλλον παρέχουσι δυναμένους πονεῖν." M ib. ex eodem. 19

20 ὁ αὐτὸς ἔφη "πολλῷ κρεῖττόν ἐστι κατορθώσαντάς τι ζηλοτυπηθῆναι ἢ πταίσαντας ἐλεηθῆναι." M ib. ex Arsenio.

21 ὁ αὐτὸς ἔφη "ἀδύνατόν ἐστι τἀναντία τινὰ τοῖς ὀρθῶς ἔχουσι πράττοντα ἀγαθοῦ τινος ἀπ' αὐτῶν ἀπολαῦσαι." M p. 562.

111 ὅτι τῶν Κρητῶν πρεσβευσαμένων πρὸς τοὺς Ῥω-
a. u. 684 μαίους, καὶ ἐλπιζόντων τάς τε παλαιὰς σπονδὰς ἀνανεώσεσθαι καὶ προσέτι καὶ εὐεργεσίαν τῆς τοῦ ταμίου τῶν τε στρατιωτῶν αὐτῶν σωτηρίας εὑρήσεσθαι, οὗτοι ὀργὴν μᾶλλον ὅτι ἑάλωσαν λαβόντες ἢ χάριν αὐτοῖς ὅτι μὴ ἐκείνους ἔφθειραν γνόντες, οὔτ' ἄλλως μέτριόν τι ἀπεκρίναντο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τούς τε αὐτομόλους ἅπαντας παρ' αὐτῶν ἀπήτησαν.
2 καὶ ὁμήρους χρήματά τε πολλὰ αἰτήσαντες, τάς τε ναῦς τὰς μείζους καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς κορυφαίους ἐξαιτήσαντες, οὐκ ἀνέμειναν τὴν οἴκοθεν αὐτῶν ἀπόκρισιν, ἀλλὰ τῶν ὑπάτων αὐτίκα τὸν ἕτερον ταῦτά τε ληψόμενον καὶ πολεμήσοντά σφισιν, ἂν μὴ διδῶ-
3 σιν, ὥσπερ οὐκ ἔμελλον, ἐξέπεμψαν· οἱ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς, πρὶν αἰτηθῆναί τι τοιοῦτο καὶ κρατῆσαι, μὴ ἐθελήσαντες ὁμολογῆσαι πῶς ἂν μετὰ τὴν νίκην τοσαῦτά τε ἅμα καὶ τοιαῦτα προσταττόμενοι ἤνεγκαν; τοῦτό τε οὖν σαφῶς εἰδότες, καὶ προσυποπτεύσαντες τοὺς πρέσβεις ἐπιχειρήσειν τινάς, ὡς καὶ κωλύσοντας τὴν στρατείαν, διαφθεῖραι χρήμασιν, ἐψηφίσαντο ἐν τῇ βουλῇ μηδένα αὐτοῖς μηδὲν δανεῖσαι. U p. 388.

4 κληρουμένων δὴ τῶν ὑπάτων Ὁρτήσιος τὸν πρὸς
a. u. 685 Κρῆτας ἔλαχε πόλεμον. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ὑπό τε τῆς ἐν τῷ ἄστει φιλοχωρίας καὶ ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, ἐν οἷς πλεῖστον τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων μετά γε τὸν Κικέρωνα ἠδυνήθη, τῷ τε συνάρχοντι τῆς στρα-

τείας ἐθελοντὴς ἐξέστη καὶ αὐτὸς κατὰ χώραν ἔμεινεν· ὁ δὲ δὴ Μέτελλος ἐστείλατό τε ἐς Κρήτην, καὶ τὴν νῆσον ἅπασαν ἐχειρώσατο μετὰ τοῦτο, καίτοι πρὸς τοῦ Πομπηίου τοῦ Μάγνου, ἤδη τῆς θαλάσσης ξυμπάσης ἄρχοντος καὶ τῆς ἠπείρου ὅσον ἡμερῶν ἀπὸ θαλάσσης τριῶν, ἐμποδιζόμενός τε καὶ κωλυόμενος ὡς αὐτῷ προσηκουσῶν καὶ τῶν νήσων. ἀλλ' ὅμως καὶ ἄκοντος Πομπηίου τῷ Κρητικῷ πολέμῳ τέλος ὁ Μέτελλος ἐπιθεὶς θρίαμβόν τε ἀπ' αὐτοῦ κατήγαγε καὶ Κρητικὸς ἐπεκλήθη. Xiphilinus p. 3 R. Steph.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛϚ.

a. u. 686 . . . φείδεται. δυναστείας τε ἐρῶν καὶ τοῖς Κρησὶ τοῖς ὁμολογήσασιν αὐτῷ προσέβαλλε, καὶ οὔτε τὰς σπονδὰς προτεινομένων σφῶν ἐφρόντιζε, κακῶσαί τε αὐτοὺς πρὶν τὸν Πομπήιον ἐπελθεῖν ἠπείγετο. ὅ τε γὰρ Ὀκταούιος ἄνευ δυνάμεως παρών, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐπὶ πολέμῳ τινὶ ἀλλ' ἐπὶ παραλήψει τῶν πόλεων ἐπέπεμπτο, ἡσυχίαν ἦγε· καὶ Κορνήλιος Σισέννας ὁ τῆς Ἑλλάδος ἄρχων ἦλθε μὲν ἐς τὴν Κρήτην, ὡς ταῦτ' ἐπύθετο, καὶ παρῄνεσε τῷ Μετέλλῳ φείσασθαι τῶν δήμων, οὐ μέντοι καὶ ἀντέπραξέ τι
2 μὴ πείσας. ἄλλοις τε οὖν πολλοῖς ἐκεῖνος ἐλυμήνατο, καὶ Ἐλευθέραν τὴν πόλιν ἐκ προδοσίας ἑλὼν ἠργυρολόγησεν· πύργον γάρ τινα οἱ προδιδόντες ἔκ τε πλίνθων πεποιημένον καὶ μέγιστον δυσμαχώτατόν τε ὄντα ὄξει συνεχῶς νυκτὸς διέβρεξαν, ὥστε θραυστὸν γενέσθαι. καὶ μετὰ τοῦτο Λάππαν, καίτοι τοῦ Ὀκταουίου αὐτὴν κατέχοντος, ἐκ προσβολῆς εἷλε, καὶ ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν κακὸν εἰργάσατο, τοὺς δὲ δὴ Κί-
2 λικας τοὺς σὺν αὐτῷ ὄντας ἔφθειρεν. ἀγανακτήσας οὖν ἐπὶ τούτῳ ὁ Ὀκταούιος οὐκέθ' ἡσύχασεν, ἀλλὰ πρότερον μὲν τῷ τοῦ Σισέννου στρατῷ, νοσήσας γὰρ

1, 1, 1. φείδεται] Q. Caecilius Metellus.

ἐκεῖνος ἐτεθνήκει, χρώμενος ἐπεβοήθει πῃ τοῖς κα-
κουμένοις, ἔπειτα δ' ἀνακομισθέντων αὐτῶν πρός τε
τὸν Ἀριστίωνα ἐς Ἱεράπυδνα ἦλθε καὶ μετ' αὐτοῦ
ἐπολέμει· οὗτος γὰρ ὡς τότε ἐκ τῆς Κυδωνίας ἀπε-
χώρησε, Λούκιόν τέ τινα Βάσσον ἀνταναχθέντα οἱ
ἐνίκησε καὶ τὰ Ἱεράπυδνα κατέλαβε. καὶ χρόνον 2
μέν τινα ἐκαρτέρησαν, τοῦ δὲ δὴ Μετέλλου ἐπιόντος
σφίσι τό τε τεῖχος ἐξέλιπον καὶ ἐξαναχθέντες χει-
μῶνί τε ἐχρήσαντο καὶ ἐς τὴν γῆν ἐκπεσόντες συχ-
νοὺς ἀπέβαλον. κἀκ τούτου ὁ Μέτελλος πᾶσαν τὴν
νῆσον ἐχειρώσατο. Κρῆτες μὲν οὖν οὕτως, ἐλεύθε- 3
ροί τε πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον γενόμενοι καὶ
δεσπότην ὀθνεῖον μηδένα κτησάμενοι, κατεδουλώ-
θησαν· Μέτελλος δὲ τὴν μὲν ἐπίκλησιν ἀπ' αὐτῶν
ἔλαβε, τὸν δὲ δὴ Πανάρη τόν τε Λασθένη, καὶ γὰρ
ἐκεῖνον εἷλεν, οὐκ ἠδυνήθη πέμψαι ἐν τοῖς ἐπινι-
κίοις. ὁ γὰρ Πομπήιος ἀναπείσας τῶν δημάρχων τινὰ
προαφείλετο αὐτοὺς ὡς καὶ ἑαυτῷ κατὰ τὴν ὁμολο-
γίαν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ προσχωρήσαντας.

[Λούκουλλος δὲ Λούκιος κατὰ τοὺς καιροὺς τού- 3a
τους τοὺς τῆς Ἀσίας δυνάστας Μιθριδάτην τε καὶ
Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον πολέμῳ νικήσας καὶ φυγο-
μαχεῖν ἀναγκάσας τὰ Τιγρανόκερτα ἐπολιόρκει. καὶ
αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ
τῶν μηχανῶν χεομένῃ δεινῶς ἐκάκωσαν. ἀσφαλτώ- 2
δες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως ὥσθ'
ὅσοις ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαίειν, οὐδ'
ἀποσβέννυται ὑπ' οὐδενὸς ὑγροῦ ῥᾳδίως. ἐκ τούτου
δὲ ὁ Τιγράνης ἀναθαρρήσας τοσαύτῃ χειρὶ στρατοῦ
ἤλασεν ὥστε καὶ τῶν Ῥωμαίων τῶν ἐκεῖσε παρόντων
καταγελάσαι. λέγεται δ' οὖν εἰπεῖν ὡς εἰ μὲν πολε-
μήσοντες ἥκοιεν, ὀλίγοι, εἰ δὲ πρεσβεύσοντες, πολ-

3 λοὶ παρεῖεν. οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἥσθη, ἀλλ' εὐ-
θὺς ἐξέμαθεν ὅσον ἥ τε ἀρετὴ καὶ ἡ τέχνη παντὸς
ὁμίλου κρατεῖ. φυγόντος δὲ αὐτοῦ τὴν τιάραν τό τε
ἀνάδημα τὸ περὶ αὐτὴν εὑρόντες οἱ στρατιῶται τῷ
Λουκούλλῳ ἔδοσαν· δείσας γὰρ μὴ γνωσθεὶς ἀπ'
αὐτῶν ἁλῷ, περιεσπάσατο αὐτὰ καὶ ἀπέρριψεν. Xi-
philinus p. 3.]

3 ... καὶ ὅτι ἰσχυρᾷ τῇ τύχῃ ἐπ' ἀμφότερα ἐκέχρητο,
[XXXV, 1] ἐπέτρεψεν· ἡττηθείς τε γὰρ πολλὰ καὶ κρατήσας
a. u.
686 οὐκ ἐλάττω καὶ στρατηγικώτερος ἀπ' αὐτῶν ἐπεπί-
στευτο γεγονέναι. αὐτοί τε οὖν ὡς καὶ τότε πρῶτον ἀρ-
χόμενοι τοῦ πολέμου παρεσκευάζοντο, καὶ πρὸς τοὺς
περιχώρους, τούς τε ἄλλους καὶ Ἀρσάκην τὸν Πάρ-
θον, καίπερ ἐχθρὸν τῷ Τιγράνῃ διὰ χώραν τινὰ ἀμ-
2 φισβητήσιμον ὄντα, ἐπρεσβεύοντο, καὶ ταύτης τε αὐτῷ
ἀφίσταντο καὶ τοὺς Ῥωμαίους διέβαλλον λέγοντες
ὅτι, ἂν μονωθέντων σφῶν κρατήσωσι, καὶ ἐπ' ἐκεῖ-
νον εὐθὺς ἐπιστρατεύσουσι· φύσει τε γὰρ πᾶν τὸ
νικῶν ἄπληστον τῆς εὐπραγίας εἶναι καὶ μηδένα ὅρον
τῆς πλεονεξίας ποιεῖσθαι, καὶ τούτους, ἅτε καὶ ἐν
κράτει πολλῶν δὴ γεγονότας, οὐκ ἐθελήσειν αὐτοῦ
ἀποσχέσθαι.

4 καὶ οἱ μὲν ταῦτ' ἔπραττον, Λούκουλλος δὲ Τι-
[2] γράνην μὲν οὐκ ἐπεδίωξεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ κατὰ σχο-
λὴν σωθῆναι εἴασε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰτίαν ὡς οὐκ
ἐθελήσας τὸν πόλεμον, ὅπως ἐπὶ πλεῖον ἄρχῃ, κατα-
λῦσαι παρά τε τοῖς ἄλλοις καὶ παρὰ τοῖς πολίταις
2 ἔσχε· καὶ διὰ τοῦτο τότε τε ἐς τοὺς στρατηγοὺς τὴν
ἀρχὴν τῆς Ἀσίας ἐπανήγαγον, καὶ μετὰ ταῦθ', ὡς

3, 1, 1. ἐκέχρητο] Mithridates. ἐπέτρεψεν] Tigranes.

καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ τοῦτο πεποιηκέναι ἔδοξε, τὸν ὕπα-
τον αὐτῷ τὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ὄντα διάδοχον
ἔπεμψαν. τὰ δὲ δὴ Τιγρανόκερτα στασιασάντων πρὸς 3
τοὺς Ἀρμενίους τῶν ξένων τῶν συνοικούντων αὐτοῖς
εἷλε. Κίλικές τε γὰρ οἱ πλείους αὐτῶν ἦσαν ἀνά-
σπαστοί ποτε γεγονότες, καὶ ἐσήγαγον ἔσω νυκτὸς
τοὺς Ῥωμαίους. καὶ ἐκ τούτου τὰ μὲν ἄλλα διηρ- 4
πάσθη πλὴν τῶν ἐκείνοις ὑπαρχόντων, τὰς δὲ δὴ
γυναῖκας τῶν δυνατωτάτων πολλὰς ἁλούσας ἄνευ
ὑβρισμοῦ ὁ Λούκουλλος ἐφύλαξε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ καὶ
τοὺς ἄνδρας σφῶν προσεποιήσατο, τόν τε τῆς Κομ- 5
μαγηνῆς βασιλέα Ἀντίοχον. ἡ δὲ δὴ χώρα αὕτη τῆς
Συρίας πρός τε τῷ Εὐφράτῃ καὶ πρὸς τῷ Ταύρῳ
ἐστί, καί τινα Ἀράβιον δυνάστην Ἀλχαυδόνιον ἄλ-
λους τε ἐπικηρυκευσαμένους οἱ ἐδέξατο. καὶ μαθὼν 5
παρ' αὐτῶν τὴν πρεσβείαν τὴν ὑπό τε τοῦ Τιγράνου [3]
καὶ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς τὸν Ἀρσάκην πεμφθεῖσαν,
ἀνταπέστειλέ τινας ἐκ τῶν συμμάχων ἀπειλάς τε ἅμα
αὐτῷ, ἂν ἐκείνοις ἐπικουρήσῃ, καὶ ὑποσχέσεις, ἂν
τὰ σφέτερα ἀνθέληται, φέροντας. ὁ οὖν Ἀρσάκης τότε 2
μέν, ἔτι γὰρ τῷ τε Τιγράνῃ ὀργὴν εἶχε καὶ ἐς τοὺς
Ῥωμαίους οὐδὲν ὑπώπτευε, πρέσβεις τέ οἱ ἀντέ-
πεμψε καὶ φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν ἐσπείσατο, ὕστε-
ρον δὲ τὸν Σηκίλιον ἐλθόντα πρὸς ἑαυτὸν ἰδὼν ὑπε-
τόπησε κατάσκοπον τῆς χώρας καὶ τῆς δυνάμεως αὐ-
τοῦ παρεῖναι, τούτου γὰρ ἕνεκα, ἀλλ' οὐ τῆς ὁμο- 3
λογίας ἤδη γεγενημένης, ἄνδρα ἐπιφανῆ τὰ πολεμικὰ
πεμφθῆναι, καὶ οὐδεμίαν ἔτι αὐτῶν βοήθειαν ἐποιή-
σατο. οὐ μὴν οὐδ' ἠναντιώθη τι, ἀλλ' ἐκ μέσου
ἀμφοῖν ἔστη, μηδετέρους, ὥσπερ εἰκός, ἐθελήσας
αὐξῆσαι· τὸν γὰρ πόλεμον αὐτῶν ἰσοπαλῆ ὄντα ἀσφά-
λειάν οἱ μεγίστην οἴσειν ἐνόμιζεν.

τούτῳ μὲν δὴ τῷ ἔτει ταῦθ' ὁ Λούκουλλος ἔπραξε,
6 καὶ τῆς Ἀρμενίας συχνὰ προσηγάγετο· ἐπὶ δὲ δὴ
[4] Κυΐντου Μαρκίου, οὗτος γάρ, καίπερ οὐ μόνος ἀπο-
δειχθείς, μόνος ὑπάτευσεν· ὅ τε γὰρ σὺν αὐτῷ χει-
ροτονηθεὶς Λούκιος Μέτελλος ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ἀπέ-
θανε, καὶ ὁ αφιτρωθεις πρὶν ἐπιβῆναι τῆς ἀρχῆς
μετήλλαξε, καὶ διὰ τοῦτ' οὐδεὶς ἄλλος ἀπεδείχθη,
2 ἐν οὖν τῷ ἔτει τούτῳ ὁ Λούκουλλος μεσοῦντος ἤδη
τοῦ θέρους, ὑπὸ γὰρ τοῦ ψύχους ἀδύνατος ἦν ἦρι
ἐς τὴν πολεμίαν γῆν ἐσβαλεῖν, στρατεύσας τινά τε
τῆς γῆς ἐπόρθησεν, ὅπως ἀμύνοντας αὐτῇ τοὺς βαρ-
βάρους ἐς μάχην ὑπαγάγηται, καὶ ὡς οὐδὲν μᾶλλον
7 ἐκινοῦντο, ἐπ' αὐτοὺς ὥρμησε, κἀν τούτῳ τοῖς μὲν
[5] ἱππεῦσι τῶν Ῥωμαίων χαλεποὶ οἱ τῶν ἐναντίων ἱπ-
πεῖς ἐγίγνοντο, τῷ δὲ πεζῷ οὐδεὶς αὐτῶν ἐς χεῖρας
ᾔει, ἀλλ' ὁπότε ἡ ἀσπὶς τοῦ Λουκούλλου τῇ ἵππῳ
προσβοηθήσειεν, ἐτρέποντο. οὐ μέντοι καὶ δεινόν τι
ἔπασχον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπιδιώκοντάς σφας ἐς τοὐ-
πίσω τοξεύοντες πολλοὺς μὲν παραχρῆμα ἀπεκτίννυ-
2 σαν, παμπληθεῖς δὲ ἐτίτρωσκον. καὶ ἦν τὰ τραύ-
ματα χαλεπὰ καὶ δυσίατα· ταῖς τε γὰρ ἀκίσι διπλαῖς
ἐχρῶντο, καὶ προσέτι καὶ ἐφάρματτον αὐτάς, ὥστε
τὰ βέλη, εἴτε ἐμμένοι πῃ τοῖς σώμασιν εἴτε καὶ ἐξέλ-
κοιτο, τάχιστα αὐτὰ διολλύναι· τὸ γὰρ ἕτερον σιδή-
ριον ἔνδον, ἅτε μηδεμίαν ἀνθολκὴν ἔχον, ἐγκατε-
λείπετο.

8 ὁ οὖν Λούκουλλος, ἐπειδή τε πολλοὶ ἐτραυματί-
[6] ζοντο, καὶ οἱ μὲν ἔθνησκον οἱ δ' ἀνάπηροι γοῦν ἐγίγ-
νοντο, καὶ ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτοὺς ἐπέλιπεν,
2 ἐκεῖθέν τε ἀπεχώρησε καὶ ἐπὶ Νίσιβιν ὥρμησεν. ἡ
δὲ δὴ πόλις αὕτη ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ καλουμένῃ πε-
πόλισται, οὕτω γὰρ πᾶν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Τίγριδος

καὶ τοῦ Εὐφράτου ὀνομάζεται, καὶ νῦν μὲν ἡμετέρα
ἐστὶ καὶ ἄποικος ἡμῶν νομίζεται, τότε δὲ ὁ Τιγρά-
νης τῶν Πάρθων αὐτὴν ἀφελόμενος τούς τε θησαυ-
ροὺς ἐν αὐτῇ καὶ τὰ ἄλλα τὰ πλεῖστα τῶν λοιπῶν
ἀπετέθειτο, φύλακά οἱ τὸν ἀδελφὸν προστάξας. πρὸς 3
οὖν ταύτην ὁ Λούκουλλος ἐλθὼν ἐν μὲν τῷ θέρει,
καίπερ μὴ παρέργως τὰς προσβολὰς ποιησάμενος,
οὐδὲν ἐπέρανε· τὰ γὰρ τείχη καὶ διπλᾶ καὶ πλίν-
θινα ὄντα, τήν τε παχύτητα πολλὴν ἔχοντα καὶ τάφρῳ
βαθείᾳ διειλημμένα, οὔτε κατασεισθῆναί πῃ οὔτε
διορυχθῆναι ἠδυνήθη, διόπερ οὐδ' ὁ Τιγράνης ἐπή-
μυνέ σφισιν· ὡς δ' ὅ τε χειμὼν ἐνέστη καὶ οἱ βάρ- 9
βαροι ῥᾳθυμότερον, ἅτε ἐπικρατοῦντες τούς τε Ῥω- [7]
μαίους ὅσον οὐκ ἀπαναστήσεσθαι προσδοκῶντες, διῆ-
γον, ἐτήρησε νύκτα ἀσέληνον καὶ ὑετῷ λάβρῳ βρον-
ταῖς τε χειμέριον, ὥστε μήτε τι προϊδέσθαι μήτε τι 2
ἐπακοῦσαι αὐτοὺς ἔχοντας τόν τε ἔξω περίβολον πλὴν
ὀλίγων καὶ τὴν ἐν τῷ μέσῳ τάφρον ἐκλιπεῖν, καὶ
προσέμιξε πολλαχῇ τῷ τείχει, καὶ ἐκείνου τε οὐ χα-
λεπῶς ἀπὸ τῶν χωμάτων ἐπέβη, καὶ τοὺς φρουροὺς
τοὺς ἐγκαταλειφθέντας ἐν αὐτῷ ῥᾳδίως ἅτε μὴ πολ-
λοὺς ὄντας ἀπέκτεινε. καὶ οὕτω τῆς τε τάφρου μέ- 3
ρος τι, τὰς γὰρ γεφύρας οἱ βάρβαροι προκατέρρηξαν,
συνέχωσεν, οὔτε γὰρ τῇ τοξείᾳ οὔτε αὖ τῷ πυρὶ λυ-
πεῖσθαι ἐν τῷ πολλῷ ὑετῷ ἐδύνατο, καὶ διαβὰς αὐ-
τὴν τὰ μὲν ἄλλα, οὐ πάνυ ἰσχυροῦ τοῦ ἔνδον κύκλου
πίστει τῶν ἔξωθεν αὐτοῦ προβεβλημένων ὄντος, εὐ-
θὺς εἷλε, τοὺς δὲ ἐς τὴν ἄκραν ἀναφυγόντας, ἄλλους 4
τε καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Τιγράνου, μετὰ τοῦτο καθ'
ὁμολογίαν παρεστήσατο, καὶ χρήματά τε πολλὰ ἔλαβε
καὶ ἐκεῖ διεχείμασε.

10 τὴν μὲν οὖν Νίσιβιν οὕτως ἐχειρώσατο, τῆς δὲ
[8] Ἀρμενίας τῶν τε ἄλλων τῶν περὶ τὸν Πόντον συχνὰ
ἀπέβαλεν. ὁ γὰρ Τιγράνης ἐκείνῃ μὲν ὡς οὐκ ἂν
ἁλούσῃ οὐκ ἐπεκούρησε, πρὸς δὲ τὰ προειρημένα
ὥρμησεν, εἴ πως ἀσχόλου περὶ τὴν Νίσιβιν αὐτοῦ
2 ὄντος φθάσειεν αὐτὰ κομισάμενος. καὶ Μιθριδάτην
μὲν πρὸς τὴν οἰκείαν ἀπέστειλεν, αὐτὸς δὲ ἐς τὴν
ἑαυτοῦ Ἀρμενίαν ἦλθε, κἀνταῦθα Λούκιον Φάννιον
ἀντιστάντα οἱ ἀπολαβὼν ἐπολιόρκει, μέχρις οὗ ὁ
11 Λούκουλλος αἰσθόμενος τοῦτο ἐπεβοήθησεν αὐτῷ. ἐν
[9] ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, Μιθριδάτης ἔς τε τὴν ἑτέραν
Ἀρμενίαν καὶ ἐς τὰ ἄλλα ἐσβαλὼν πολλοὺς τῶν Ῥω-
μαίων τοὺς μὲν ἀνὰ τὴν χώραν πλανωμένους ἀπροσ-
δόκητός σφισι προσπεσὼν ἔφθειρε, τοὺς δὲ καὶ ἐκ
μάχης κατέκοψε, κἂν τούτῳ καὶ τῶν χωρίων τὰ πλείω
2 διὰ ταχέων ἀνεκτήσατο. οἱ γὰρ ἄνθρωποι ἐκείνου τε
εὔνοιαν ἔκ τε τοῦ ὁμοφύλου καὶ ἐκ τῆς πατρίου βα-
σιλείας, καὶ τῶν Ῥωμαίων μῖσος διά τε τὸ ὀθνεῖον
καὶ διὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων σφίσι κακουχεῖσθαι
ἔχοντες, προσεχώρησάν τε αὐτῷ, καὶ μετὰ τοῦτο τὸν
ἄρχοντα τῶν ἐκεῖ Ῥωμαίων Μάρκον Φάβιον ἐνίκη-
3 σαν. οἵ τε γὰρ Θρᾷκες οἱ πρότερον μὲν τῷ Μιθρι-
δάτῃ μισθοφορήσαντες, τότε δὲ τῷ Φαβίῳ συνόντες,
καὶ οἱ δοῦλοι οἱ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ ὄντες
ἰσχυρῶς αὐτοῖς ἐβοήθησαν. οἵ τε Θρᾷκες ὑπὸ τοῦ
Φαβίου ἐς προσκοπὴν πεμφθέντες οὔτε τι ὑγιὲς ἀν-
4 ήγγειλαν αὐτῷ, καὶ μετὰ τοῦτ' ἐκείνου τε ἀφυλακτό-
τερον προϊόντος καὶ τοῦ Μιθριδάτου ἐξαίφνης οἱ προσ-
πεσόντος συνεπέθεντο τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐν τούτῳ
καὶ οἱ δοῦλοι ἐλευθερίαν σφίσι τοῦ βαρβάρου κηρύ-
5 ξαντος συνεπελάβοντο τοῦ ἔργου. καὶ ἀνάλωσαν ἄν,
εἰ μὴ ὁ Μιθριδάτης ἐν τοῖς πολεμίοις ἀναστρεφόμε-

νος, καὶ γὰρ ὑπὲρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονὼς ἐμά-
χετο, λίθῳ τε ἐπλήγη καὶ δέος τοῖς βαρβάροις μὴ
καὶ ἀποθάνῃ παρέσχεν· ἐπισχόντων γάρ σφων διὰ
τοῦτο τὴν μάχην ἠδυνήθησαν ἄλλοι τε καὶ ὁ Φάβιος
ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀποφυγεῖν. καὶ μετὰ τοῦτ' ἐς τὰ Κά- 12
βειρα κατακλεισθεὶς ἐπολιορκήθη μέν, ἐσώθη δὲ ὑπὸ [10]
τοῦ Τριαρίου. οὗτος γὰρ ἐκ τῆς Ἀσίας ταύτῃ πρὸς
τὸν Λούκουλλον διιών, καὶ γνοὺς τὰ πεπραγμένα,
δύναμίν τε ὅσην οἷόν τ' ἦν ἐκ τῶν παρόντων ἤθροισε,
καὶ τὸν Μιθριδάτην ὡς καὶ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ πλή- 2
θει προσιὼν ἐξέπληξεν, ὥστ' ἀναστῆναι ποιῆσαι πρὶν
καὶ ἐς ὄψιν αὐτοῦ ἐλθεῖν. κἀκ τούτου ἐπιθαρσήσας
καὶ μέχρι τῶν Κομάνων ὑποφυγόντα αὐτὸν ἐπεδίωξε,
κἀνταῦθα ἐνίκησεν. ηὐλίζετο μὲν γὰρ ὁ Μιθριδάτης 3
ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ᾗ οἱ Ῥωμαῖοι προσήεσαν,
βουληθεὶς δέ σφισι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς πορείας συμ-
μῖξαι αὐτός τε προαπήντησε καὶ ἑτέρους δι' ἄλλης
γεφύρας ἐν τῷ τῆς μάχης καιρῷ διαβάντας ἐπιθέσθαι
προσέταξε· καὶ αὐτὸν ἀγχώμαλα ἐπὶ πλεῖστον ἀγω-
νιζόμενον ἡ γέφυρα, πολλῶν τε καὶ ἀθρόων ἅμα δι'
αὐτῆς ἐπειγομένων, τῆς τε ἐπικουρίας ἀπεστέρησε
καὶ προσδιετάραξε.

καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦτ', ἤδη γὰρ χειμὼν ἦν, ἀπε- 13
χώρησαν ἐς τὰ ἑαυτῶν τείχη ἀμφότεροι, καὶ ἡσύχα- [11]
ζον· τὰ δὲ δὴ Κόμανα τῆς τε νῦν Καππαδοκίας ἐστί,
καὶ ἐδόκει τό τε τῆς Ἀρτέμιδος τὸ Ταυρικὸν βρέτας
καὶ τὸ γένος τὸ Ἀγαμεμνόνειον δεῦρο ἀεὶ ἔχειν. καὶ
ὅπως μὲν ἐς αὐτοὺς ταῦτα ἀφίκετο ἢ ὅπως διέμεινεν,
οὐ δύναμαι τὸ σαφὲς πολλῶν λεγομένων εὑρεῖν· ὃ 2
δ' ἀκριβῶς ἐπίσταμαι, φράσω. δύο αὗται πόλεις ἐν
τῇ Καππαδοκίᾳ ὁμώνυμοι οὔτε πάνυ πόρρω ἀπ' ἀλ-
λήλων εἰσὶ καὶ τῶν αὐτῶν περιέχουσι· καὶ γὰρ μυ-

θολογοῦσι καὶ δεικνύουσι τά τε ἄλλα πάντα ἐκ τοῦ
ὁμοίου, καὶ τὸ ξίφος ὡς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τῆς Ἰφιγε-
νείας ὃν ἀμφότεραι ἔχουσι.
14 καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω· τῷ δὲ ἐπι-
[12] γιγνομένῳ ἔτει, ἐπί τε Μανίου Ἀκιλίου καὶ ἐπὶ Γαΐου
a. u. 687 Πίσωνος ὑπάτων, ὁ μὲν Μιθριδάτης τῷ Τριαρίῳ
πρὸς Γαζιούροις ἀντεκάθητο, προκαλούμενός τε ἅμα
2 αὐτὸν ἐς μάχην καὶ ἐξοργίζων, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ
ἐν τῇ ἐπόψει τῇ τῶν Ῥωμαίων αὐτός τε ἤσκει καὶ
τοῦ στρατοῦ γυμνασίας ἐποιεῖτο, ὅπως πρὶν τὸν Λού-
κουλλον ἐπελθεῖν ἐκεῖνόν τε συμβαλών, ὥσπερ ἤλ-
πισε, κρατήσῃ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς ἀνασώσηται.
ἐπεὶ δ' οὐκ ἐκινεῖτο, πέμπει τινὰς πρὸς Δάδασα
φρούριον, ἐν ᾧ τὰ σκεύη τοῖς Ῥωμαίοις ἀπέκειτο,
ἵν' ἐκείνοις γε ἐπαμύνοντα αὐτὸν ἐς χεῖρας ὑπαγά-
3 γηται. καὶ ἔσχεν οὕτως. ὁ γὰρ Τριάριος τέως μὲν
τό τε πλῆθος τοῦ Μιθριδάτου φοβούμενος καὶ τὸν
Λούκουλλον, μετεπέμπετο γὰρ αὐτόν, προσδεχόμενος
ἡσυχίαν εἶχεν· ὡς δὲ τά τε Δάδασα πολιορκούμενα
ἐπύθετο, καὶ οἱ στρατιῶται δείσαντες περὶ αὐτοῖς
ἐταράττοντο, καὶ ἐπηπείλουν, εἴ σφας μηδεὶς ἐξάγοι,
καὶ αὐτοκέλευστοι βοηθήσειν σφίσι, καὶ ἄκων ἐξα-
4 νέστη. καὶ αὐτῷ οἱ βάρβαροι προχωροῦντι ἤδη προσ-
πεσόντες τοὺς μὲν ἐν χερσὶ τῷ τε πλήθει σφῶν πε-
ριέσχον καὶ κατειργάσαντο, τοὺς δὲ καὶ ἐς τὸ πεδίον
ἐκφυγόντας ἀγνοίᾳ τοῦ τὸν ποταμὸν ἐς αὐτὸ ἐκτε-
15 τράφθαι περιελαύνοντες ἔκτεινον. καὶ πασσυδὶ ἂν
[13] σφας διέφθειραν, εἰ μὴ τῶν Ῥωμαίων τις πλασάμε-
νος ὡς καὶ ἐκ τῆς τοῦ Μιθριδάτου συμμαχίδος ὤν,
ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ αὐτοῖς τρόπῳ συστρατευομένους,
ὥσπερ εἶπον, οὐκ ὀλίγους εἶχε, προσῆλθέ τέ οἱ ὡς
καὶ εἰπεῖν τι βουλόμενος, καὶ ἔτρωσεν αὐτόν. οὕτω

γὰρ ἐκεῖνος μὲν συλληφθεὶς ἀπεσφάγη, ταραχθέντων
δὲ πρὸς τοῦτο τῶν βαρβάρων συχνοὶ τῶν Ῥωμαίων
διέφυγον.

Μιθριδάτης μὲν δὴ τό τε τραῦμα ἰᾶτο, καὶ προσ- 2
υποπτεύσας καὶ ἄλλους τινὰς τῶν πολεμίων ἐν τῷ
στρατοπέδῳ εἶναι, ἐξέτασιν τῶν στρατιωτῶν ὡς καὶ
κατ' ἄλλο τι ἐποιήσατο, καὶ κελεύσας σφᾶς ἐς τὰς
ἑαυτῶν σκηνὰς ὡς ἑκάστους κατὰ τάχος ἀναχωρῆσαι
κατεφώρασε, καὶ τοὺς Ῥωμαίους μονωθέντας διέ-
φθειρε. κἂν τούτῳ ὁ Λούκουλλος ἐπελθὼν δόξαν 16
μέν τισι παρέσχεν ὡς καὶ ἐκείνου ῥᾳδίως κρατήσων [14]
καὶ πάντα τὰ προειμένα δι' ὀλίγου κομιούμενος, οὐ
μέντοι καὶ κατέπραξέ τι. ὅ τε γὰρ Μιθριδάτης ἐς τὰ 2
μετέωρα πρὸς Ταλαύροις ὄντα ἱδρυθεὶς οὐκ ἀντε-
πῄει αὐτῷ, καὶ ὁ Μιθριδάτης ὁ ἕτερος ὁ ἐκ Μηδίας
γαμβρὸς τοῦ Τιγράνου ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις
ἐξαίφνης προσπεσὼν συχνοὺς ἀπέκτεινεν, ὅ τε Τι-
γράνης αὐτὸς προσιὼν ἠγγέλθη, καὶ τὸ στράτευμα
ἐστασίασεν. οἱ γὰρ Οὐαλερίειοι οἱ τῆς τε στρατείας 3
ἀφεθέντες καὶ μετὰ τοῦτ' αὖθις στρατευσάμενοι ἐκι-
νήθησαν μὲν καὶ ἐν τῇ Νισίβει ἔκ τε τῆς νίκης καὶ
ἐκ τῆς ἡσυχίας, τοῦ τε τὰ ἐπιτήδεια ἄφθονα ἔχειν,
καὶ ἄνευ τοῦ Λουκούλλου τὰ πολλά, διὰ τὸ πολλα-
χόσε ἐκδημεῖν αὐτόν, διαιτᾶσθαι, καὶ μάλισθ' ὅτι 4
Πούπλιός τις Κλώδιος, ὃν Κλαύδιόν τινες ἐκάλεσαν,
συνεστασίαζέ σφας ὑπ' ἐμφύτου νεωτεροποιίας, καί-
περ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ τῷ Λουκούλλῳ συνοικούσης·
ἐταράχθησαν δὲ καὶ τότε ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τὸν
Ἀκίλιον τὸν ὕπατον, ὃς τῷ Λουκούλλῳ διάδοχος δι'
ἅπερ εἶπον ἐξεπέμφθη, πλησιάζοντα ἐπύθοντο· ἐν γὰρ
ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ὡς καὶ ἰδιωτεύοντα ἤδη ἐποιοῦντο.
ὁ οὖν Λούκουλλος ἔκ τε τούτων, καὶ ὅτι παρὰ τοῦ 17 [15]

Μαρκίου τοῦ πρὸ τοῦ Ἀκιλίου ὑπατεύσαντος, ἐς Κι-
λικίαν ἧς ἄρχειν ἔμελλε παριόντος, ἐπικουρίαν αἰτή-
σας οὐκ ἔτυχεν, ἐν ἀπόρῳ ἐγένετο, καὶ ὀκνήσας μὲν
2 διὰ κενῆς ἀναστῆναι, δείσας δὲ καὶ κατὰ χώραν μεῖ-
ναι, ἐπὶ τὸν Τιγράνην ὥρμησεν, εἴ πως ἐκεῖνόν τε
ἀπροσδόκητόν τε ἅμα καὶ κεκμηκότα ἐκ τῆς ὁδοῦ
τρέψαιτο, καὶ τοὺς στρατιώτας τρόπον τινὰ διὰ τού-
του παύσειε στασιάζοντας. οὐ μὴν καὶ ἐπιτυχὴς οὐ-
3 δετέρου ἐγένετο· ἀκολουθῆσαν γὰρ αὐτῷ τὸ στρά-
τευμα μέχρι πού τινος ὅθεν ἐς τὴν Καππαδοκίαν
ἐκτραπέσθαι ἦν, ἐκεῖσε πάντες ὁμοθυμαδὸν μηδὲ
φθεγξάμενοί τι ἀπετράποντο. καὶ οἵ γε Οὐαλερίειοι,
μαθόντες ὅτι τῆς στρατείας παρὰ τοῖς οἴκοι τέλεσιν
ἀφεῖνται, παντελῶς ἀπεχώρησαν.

18 καὶ θαυμάσῃ μηδεὶς ὅτι στρατηγικώτατος ἀνδρῶν
[16] ὁ Λούκουλλος γενόμενος, καὶ πρῶτός τε Ῥωμαίων
τὸν Ταῦρον σύν τε στρατῷ καὶ ἐπὶ πολέμῳ διαβὰς
καὶ δύο βασιλέας οὐκ ἀσθενεῖς ἐπικρατήσας, ἑλών
τ' ἂν εἴπερ ταχέως διαπολεμῆσαι ἐβεβούλητο, οὐκ
ἐδύνατο τῶν συστρατευομένων οἱ ἄρχειν, ἀλλ' ἀεί
2 τε ἐστασίαζον καὶ τέλος ἐγκατέλιπον αὐτόν. πολλά
τε γάρ σφισι προσέταττε, καὶ δυσπρόσοδος ἀκριβής τε
ἐν ταῖς τῶν ἔργων ἀπαιτήσεσι καὶ ἀπαραίτητος ἐν
ταῖς τιμωρίαις ὢν οὐκ ἠπίστατο οὔτε λόγῳ τινὰ προσ-
αγαγέσθαι οὔτε ἐπιεικείᾳ ἀναρτήσασθαι, οὐ τιμαῖς,
οὐ χρημάτων μεταδόσει προσεταιρίσασθαι, ὧν πάν-
των ἄλλως τε καὶ ἐν πλήθει, καὶ μάλιστα στρατευο-
3 μένῳ, δεῖ. καὶ διὰ τοῦθ' οἱ στρατιῶται, ἕως μὲν εὖ
τε ἐφέροντο καὶ τὰς ἁρπαγὰς ἀνταξίας τῶν κινδύνων
εἶχον, ἠκροῶντο αὐτοῦ, ἐπεὶ δὲ ἔπταισαν καὶ ἐς φό-
βον ἀντὶ τῶν ἐλπίδων ἀντικατέστησαν, οὐδὲν ἔτι
προετίμησαν. τεκμήριον δὲ ὅτι τοὺς αὐτοὺς τούτους

ὁ Πομπήιος λαβών, καὶ γὰρ τοὺς Οὐαλεριείους αὖθις κατελέξατο, οὐδ' ὁπωσοῦν στασιάζοντας ἔσχε. τοσοῦτον ἀνὴρ ἀνδρὸς διαφέρει.

ὡς δ' οὖν τοῦθ' οἱ στρατιῶται ἔπραξαν, πᾶσάν 19
τε ὀλίγου τὴν ἀρχὴν ὁ Μιθριδάτης ἀνεκτήσατο καὶ [17]
τὴν Καππαδοκίαν ἰσχυρῶς ἐλυμήνατο, μήτε Λουκούλλου, προφάσει τοῦ τὸν Ἀκίλιον ἐγγὺς εἶναι, μήτε ἐκείνου προσαμύνοντος αὐτῇ· ἐπειγόμενος γὰρ πρότερον ὡς καὶ τὴν τοῦ Λουκούλλου νίκην ὑφαρπάσων, τότε, ἐπειδὴ τῶν γεγονότων ᾔσθετο, οὔτε πρὸς τὰ στρατόπεδα ἦλθε καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ἐχρό-
νισε. Μάρκιος δὲ Λουκούλλῳ μὲν οὐκ ἐπεκούρησε, 2
πρόσχημα τοὺς στρατιώτας ὡς οὐκ ἐθελήσαντάς οἱ ἀκολουθῆσαι ποιησάμενος ἐς δὲ τὴν Κιλικίαν ἀφικόμενος Μενέμαχόν τινα ἀπαυτομολήσαντα τοῦ Τιγράνου ἐδέξατο, καὶ τὸν Κλώδιον ἀποστάντα ἀπὸ τοῦ Λουκούλλου δέει τῶν ἐν τῇ Νισίβει γενομένων ἐπὶ τὸ ναυτικὸν ἐπέστησεν· ἀδελφὴν γάρ τινα αὐ-
τοῦ καὶ ἐκεῖνος γυναῖκα εἶχε. καὶ ὁ μὲν ἁλούς τε 3
ἐς καταποντιστάς, καὶ ἀφεθεὶς ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸν ἐκ τοῦ Πομπηίου φόβον, ἔς τε τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας ἦλθεν ὡς καὶ πρὸς τοὺς Ἀραβίους, πρὸς οὓς τότε διεφέροντο, συμμαχήσων σφίσι, κἀνταῦθα στασιάζων τινὰς ὁμοίως ὀλίγου διεφθάρη.

λέξω δὲ ἤδη καὶ τὰ κατὰ τοῦτον πῶς ἐγένετο. 20
οἱ καταποντισταὶ ἐλύπουν μὲν ἀεὶ τοὺς πλέοντας, [3]
ὥσπερ καὶ τοὺς ἐν τῇ γῇ οἰκοῦντας οἱ τὰς λῃστείας ποιούμενοι· οὐ γάρ ἔστιν ὅτε ταῦτ' οὐκ ἐγένετο, οὐδ' ἂν παύσαιτό ποτε ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ.
ἀλλὰ πρότερον μὲν ἔν τε τόποις τισὶ κἀν τῇ ὥρᾳ 2
μόνῃ, κατ' ὀλίγους, καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐλῄστευον· τότε δέ, ἐξ οὗ πολλαχῇ τε ἅμα καὶ συνε-

χῶς ἐπολεμήθη, καὶ πολλαὶ μὲν πόλεις ἀνάστατοι
ἐγένοντο, πᾶσι δὲ καὶ τοῖς διαφεύγουσιν αὐτῶν αἱ
τιμωρίαι ἐπηρτῶντο καὶ ἀδεὲς οὐδενὶ οὐδὲν ἦν, πάμ-
3 πολλοι πρὸς λῃστείαν ἐτράποντο. καὶ τὰ μὲν ἐν ταῖς
ἠπείροις λῃστικά, ἅτε καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τῶν δήμων
μᾶλλον ὄντα, καὶ τήν τε αἴσθησιν τῆς βλάβης ἐγγύ-
θεν καὶ τὴν σύλληψιν οὐ πάνυ χαλεπὴν ἔχοντα, ῥᾷόν
πως κατελύετο, τὰ δὲ ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπὶ πλεῖστον
4 ἐπηυξήθη. τῶν γὰρ Ῥωμαίων πρὸς τοὺς ἀντιπολέ-
μους ἀσχολίαν ἀγόντων ἐπὶ πολὺ ἤκμασαν, πολλα-
χόσε τε περιπλέοντες καὶ πάντας τοὺς ὁμοίους σφίσι
προστιθέμενοι, ὥστε τινὰς αὐτῶν καὶ ἐν συμμαχίας
21 λόγῳ συχνοῖς ἐπικουρῆσαι. καὶ εἴρηται μὲν ὅσα μετὰ
[4] τῶν ἄλλων ἔπραξαν· ἐπεὶ δ' οὖν καὶ ἐκεῖνα διελύθη,
οὐκ ἐπαύσαντο, ἀλλ' αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς πολλὰ καὶ
δεινὰ τούς τε Ῥωμαίους καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν
ἐκακούργησαν. οὔτε γὰρ κατ' ὀλίγους ἔτι ἀλλὰ στό-
λοις μεγάλοις ἔπλεον, καὶ στρατηγοὺς εἶχον, ὥστε
2 καὶ ὄνομα αὐτοὺς μέγα κεκτῆσθαι. ἦγον δὲ καὶ ἔφε-
ρον πρώτους μὲν καὶ μάλιστα τοὺς πλέοντας, οὐδὲ
γὰρ τὴν χειμερινὴν ὥραν ἀσφαλῆ αὐτοῖς παρεῖχον,
ἀλλ' ὑπό τε τῆς τόλμης καὶ ὑπὸ τοῦ ἔθους τῆς τε
εὐπραγίας καὶ τότε ἐπ' ἀδείας ταῖς ναυτιλίαις ἐχρῶντο,
3 ἔπειτα καὶ τοὺς ἐν τοῖς λιμέσιν ὄντας. καὶ γὰρ εἴ
τις ἀνταναχθῆναί σφισιν ἐτόλμησε, μάλιστα μὲν ἡτ-
τηθεὶς ἀπώλετο, εἰ δὲ καὶ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἑλεῖν γε
αὐτῶν οὐδένα ὑπὸ τοῦ ταχυναυτεῖν σφας ἐδύνατο,
καὶ οὕτως ὑποστρέφοντες διὰ βραχέος ὡς καὶ κεκρα-
τηκότες τὰ μὲν ἔτεμνον καὶ κατεπίμπρων, οὐχ ὅτι
χωρία καὶ ἀγροὺς ἀλλὰ καὶ πόλεις ὅλας, τὰ δὲ καὶ
ᾠκειοῦντο, ὥστε καὶ χειμάδια καὶ ὁρμητήρια καθά-
22 περ ἐν φιλίᾳ γε ποιεῖσθαι. προχωρούντων δὲ αὐτοῖς
[5]

τούτων καὶ ἐς τὴν ἤπειρον ἀνέβαινον, καὶ πολλὰ καὶ
ἐκείνους τοὺς μηδὲ χρωμένους τῇ θαλάσσῃ ἐλύπουν.
καὶ ταῦτα οὐ τὴν ἔξω συμμαχίδα αὐτῶν μόνον ἀλλὰ
καὶ τὴν Ἰταλίαν αὐτὴν ἐποίουν· τά τε γὰρ κέρδη τὰ 2
αὐτόθεν μείζω σχήσειν, καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς ἐπὶ
πλέον ἐκφοβήσειν, ἂν μηδὲ ἐκείνης ἀπέχωνται, νο-
μίζοντες ἔς τε τὰς ἄλλας τὰς ταύτῃ πόλεις καὶ ἐς
αὐτὰ τὰ Ὤστια ἐσέπλεον καὶ τάς τε ναῦς ἔκαον καὶ
πάνθ' ἥρπαζον. καὶ τέλος, ὡς οὐδεμία σφῶν ἐπι- 3
στροφὴ ἐγίγνετο, τάς τε διατριβὰς ἐν τῇ γῇ ἐποι-
οῦντο, καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅσους μὴ διώλλυσαν,
τά τε σῦλα, ὅσα ἐλάμβανον, ἀδεῶς ὥς γε καὶ ἐν
οἰκείᾳ διετίθεντο. καὶ ἐλῄστευον μὲν ἄλλοι ἄλλοθι, 4
οὐ γάρ που ἐν πάσῃ ἅμα τῇ θαλάσσῃ οἱ αὐτοὶ κα-
κουργεῖν ἐδύναντο, τοσαύτῃ μέντοι φιλίᾳ πρὸς ἀλ-
λήλους ἐχρῶντο ὥστε σφᾶς καὶ χρήματα καὶ ἐπικου-
ρίας καὶ τοῖς πάνυ ἀγνῶσιν ὡς καὶ οἰκειοτάτοις πέμ-
πειν. καὶ διὰ τοῦτό γε οὐχ ἥκιστα ἴσχυσαν, ὅτι τούς 5
τε θεραπεύοντάς τινας αὐτῶν πάντες ἐτίμων καὶ
τοὺς προσκρούσαντάς τισι πάντες ἐλεηλάτουν.

ἐς τοσοῦτον μὲν δὴ τὰ τῶν καταποντιστῶν ἤρθη 23 [6]
ὥστε καὶ μέγαν καὶ συνεχῆ καὶ ἀπροφύλακτον καὶ
ἄσπειστον τὸν πόλεμον αὐτῶν γενέσθαι· οἱ δὲ δὴ Ῥω-
μαῖοι ἤκουον μέν που αὐτά, καί τινα καὶ ἑώρων,
οὔτε γὰρ ἄλλο τι τῶν ἐπακτῶν ἐφοίτα σφίσι, καὶ ἡ
σιτοπομπία παντελῶς ἀπεκέκλειτο, οὐ μέντοι καὶ 2
μεγάλην, ὅτε γε ἐχρῆν, φροντίδα αὐτῶν ἐποιήσαντο,
ἀλλ' ἐξέπεμπον μὲν καὶ ναυτικὰ καὶ στρατηγούς, ὥς
που καθ' ἕκαστον τῶν προσαγγελλομένων ἐκινοῦντο,
ἔπραττον δ' οὐδέν, ἀλλὰ καὶ πολὺ πλείω τοὺς συμ-
μάχους δι' αὐτῶν ἐκείνων ἐταλαιπώρουν, μέχρις οὗ
ἐν παντὶ ἐγένοντο. τότε δὲ συνελθόντες ἐβουλεύ-

3 σαντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὅ,τι καὶ χρὴ πρᾶξαι. τῇ τε
γὰρ συνεχείᾳ τῶν κινδύνων τετρυχωμένοι, καὶ μέ-
γαν καὶ πολὺν τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ὁρῶντες
ὄντα, καὶ οὔθ' ἅμα πᾶσί σφισιν οὔτ' αὖ καθ' ἑκά-
στους προσπολεμῆσαι δυνατὸν εἶναι νομίζοντες, ἀλ-
λήλοις τε γὰρ συνεβοήθουν, καὶ πανταχοῦ ἅμα ἀμή-
χανον ἦν αὐτοὺς ἀμύνασθαι, ἔν τε ἀπορίᾳ καὶ ἐν
4 ἀνελπιστίᾳ τοῦ κατορθώσειν τι πολλῇ ἐγένοντο, πρὶν
δὴ Αὖλός τις Γαβίνιος δήμαρχος γνώμην ἔδωκεν,
εἴτ' οὖν τοῦ Πομπηίου καθέντος αὐτόν, εἴτε καὶ ἄλ-
λως χαρίσασθαί οἱ ἐθελήσας, οὐ γάρ που καὶ ὑπ'
εὐνοίας αὐτὸ τῆς τοῦ κοινοῦ ἐποίησε, κάκιστος γὰρ
ἀνὴρ ἦν, στρατηγὸν ἕνα αὐτοκράτορα ἐφ' ἅπαντας
αὐτοὺς ἐκ τῶν ὑπατευκότων ἑλέσθαι, τρισί τε ἔτεσιν
ἄρξοντα καὶ δυνάμει παμπληθεῖ μεθ' ὑποστρατήγων
5 πολλῶν χρησόμενον. ἄντικρυς μὲν γὰρ τὸ τοῦ Πομ-
πηίου ὄνομα οὐκ εἶπεν· εὔδηλον δὲ ἦν ὅτι, ἂν ἅπαξ
24 τι τοιοῦτον ὁ ὅμιλος ἀκούσῃ, ἐκεῖνον αἱρήσεται. καὶ
[7] ἔσχεν οὕτω· τήν τε γὰρ ἐσήγησιν αὐτοῦ ἀπεδέξαντο,
καὶ πρὸς τὸν Πομπήιον παραχρῆμα πάντες πλὴν τῆς
γερουσίας ἀπέκλιναν. αὕτη γὰρ πᾶν ὁτιοῦν ὑπὸ τῶν
λῃστῶν παθεῖν μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ τοσαύτην ἡγεμονίαν
ἐγχειρίσαι ᾑρεῖτο· καὶ ὀλίγου καὶ ἀπέκτειναν τὸν Γα-
2 βίνιον ἐν αὐτῷ τῷ συνεδρίῳ. ὑπεκδράντος δ' οὖν
πῃ αὐτοῦ μαθόντες οἱ πολλοὶ τὴν τῶν βουλευτῶν
γνώμην ἐθορυβήθησαν, ὥστε καὶ ἐπ' αὐτοὺς συγκα-
θημένους ἐφορμῆσαι· καὶ εἴ γε μὴ ἐξεκεχωρήκεσαν,
3 πάντως ἂν αὐτοὺς διεφθάρκεσαν. οἱ μὲν δὴ οὖν
ἄλλοι σκεδασθέντες διέλαθον, Πίσωνα δὲ τὸν Γάιον
τὸν ὕπατον, ἐπὶ γὰρ ἐκείνου τοῦ τε Ἀκιλίου ταῦτ'
ἐγίγνετο, συλληφθέντα καὶ μέλλοντα καὶ ἀντὶ τῶν
ἄλλων ἀπόλλυσθαι ὁ Γαβίνιος ἐξῃτήσατο. ἐκ δὲ τού-

του οἱ δυνατοὶ αὐτοὶ μὲν ἡσυχίαν ἦγον, ἀσμενίζοντες ἄν τίς σφας ζῆν ἐάσῃ, τοὺς δὲ δημάρχους τοὺς ἐννέα ἀνέπεισαν ἐναντιωθῆναι τῷ Γαβινίῳ. καὶ αὐ- 4
τῶν οἱ μὲν ἄλλοι φοβηθέντες τὸ πλῆθος οὐδὲν ἀντεῖπον, Λούκιος δὲ δή τις Τρεβέλλιος καὶ Λούκιος Ῥώσκιος ἐτόλμησαν μέν, οὐκ ἠδυνήθησαν δὲ οὔτ' εἰπεῖν τι ὧν ὑπέσχηντο οὔτε πρᾶξαι. ἐπειδὴ γὰρ ἡ κυρία ἡμέρα, ἐν ᾗ τὴν γνώμην ἐπικυρωθῆναι ἔδει, ἐνέστη, τάδε ἐγένετο. ὁ Πομπήιος ἐπιθυμῶν μὲν 5
πάνυ ἄρξαι, καὶ ἤδη γε ὑπό τε τῆς ἑαυτοῦ φιλοτιμίας καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ δήμου σπουδῆς οὐδὲ τιμὴν ἔτι τοῦτο, ἀλλὰ ἀτιμίαν τὸ μὴ τυχεῖν αὐτοῦ νομίζων εἶναι, τὴν δὲ ἀντίταξιν τῶν δυνατῶν ὁρῶν, ἠβουλήθη δοκεῖν ἀναγκάζεσθαι. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ὡς ἥκι- 6
στα προσποιούμενος ἐπιθυμεῖν ὧν ἤθελε· τότε δὲ καὶ μᾶλλον, διά τε τὸ ἐπίφθονον, ἄν γε ἑκὼν τῆς ἀρχῆς ἀντιποιήσηται, καὶ διὰ τὸ εὐκλεές, ἄν γε καὶ ἄκων ὥς γε καὶ ἀξιοστρατηγητότατος ὢν ἀποδειχθῇ, ἐπλάττετο. καὶ παρελθὼν ἔφη "χαίρω μὲν τιμώμε- 25 [8]
νος ὑφ' ὑμῶν, ὦ Κυρῖται· φύσει τε γὰρ πάντες ἄνθρωποι καὶ ἐγκαλλωπίζονται ταῖς παρὰ τῶν πολιτῶν εὐεργεσίαις, καὶ ἐγώ, ἅτε δὴ πολλάκις τῆς παρ' ὑμῶν τιμῆς ἀπολελαυκώς, οὐκ ἔχω πῶς κατ' ἀξίαν ἡσθῶ τοῖς παροῦσιν· οὐ μέντοι οὔθ' ὑμῖν νομίζω προσήκειν ἀπλήστως οὕτω πρός με διακεῖσθαι, οὔτε ἐμοὶ διὰ παντὸς ἔν τινι ἡγεμονίᾳ εἶναι. αὐτός τε γὰρ ἐκ παίδων κέκμηκα, καὶ ὑμᾶς δεῖ καὶ περὶ τοὺς ἄλ- 2
λους σπουδάζειν. ἢ οὐ μέμνησθε ὅσα μὲν ἐν τῷ πρὸς τὸν Κίνναν πολέμῳ ἐταλαιπώρησα, καίτοι κομιδῇ νέος ὤν, ὅσα δὲ ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἔκαμον, μηδέπω καθαρῶς ἐς ἐφήβους τελῶν, ὅσα δὲ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἐκινδύνευσα, μηδὲ βουλεύων πω; ἐφ'

οἷς ἅπασιν οὐχ ὅτι ἀχάριστοι πρός με ἐγένεσθε ἐρῶ.
3 πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ· πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις ὧν
πολλῶν καὶ μεγάλων παρ' ὑμῶν ἠξιώθην, καὶ αὐτὸ
τὸ πιστευθῆναί με τὴν ἐπὶ τὸν Σερτώριον στρατη-
γίαν, μηδενὸς ἄλλου μήτε ἐθελήσαντος μήτε δυνη-
θέντος αὐτὴν ὑποστῆναι, τό τε ἐπινίκια καὶ ἐπ' ἐκείνῃ
παρὰ τὸ νενομισμένον πέμψαι μεγίστην μοι τιμὴν
4 ἤνεγκεν. ἀλλ' ὅτι πολλὰς μὲν φροντίδας πολλοὺς δὲ
κινδύνους ὑπέμεινα, κατατέτριμμαι μὲν τὸ σῶμα,
πεπόνημαι δὲ τὴν γνώμην. μὴ γὰρ ὅτι νέος ἔτ' εἰμὶ
λογίζεσθε, μηδ' ὅτι τόσα καὶ τόσα γέγονα ἀριθμεῖσθε.
5 ἂν γάρ τοι καὶ τὰς στρατείας ἃς ἐστράτευμαι καὶ τοὺς
κινδύνους οὓς κεκινδύνευκα ἀναριθμήσητε, πολύ γε
πλείους αὐτοὺς τῶν ἐτῶν εὑρήσετε, καὶ μᾶλλον οὕτω
πιστεύσετε ὅτι οὔτε πρὸς τοὺς πόνους οὔτε πρὸς τὰς
26 [9] φροντίδας καρτερεῖν ἔτι δύναμαι. εἰ δ' οὖν τις καὶ
πρὸς ταῦτα ἀντέχοι, ἀλλ' ὁρᾶτε ὅτι καὶ ἐπίφθονα
καὶ μισητὰ πάντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν· ἅπερ ὑμεῖς μὲν
ἐν οὐδενὶ λόγῳ τίθεσθε, οὐδὲ γὰρ καλῶς ἔχει προσ-
2 ποιεῖσθαί τι ὑμᾶς αὐτῶν, ἐμοὶ μέντοι βαρύτατα ἂν
γένοιτο, καὶ ὁμολογῶ γε μηδ' ὑφ' ἑνὸς οὕτω τῶν ἐν
τοῖς πολέμοις δεινῶν μήτε ἐκταράττεσθαι μήτε λυ-
πεῖσθαι ὡς ὑπὸ τῶν τοιούτων. τίς μὲν γὰρ ἂν εὖ
φρονῶν ἡδέως παρ' ἀνθρώποις φθονοῦσιν αὐτῷ ζῴη,
τίς δ' ἂν δημόσιόν τι διοικῆσαι προθυμηθείη μέλ-
λων, ἂν μὲν ἀποτύχῃ, δίκην ὑφέξειν, ἂν δὲ κατορ-
3 θώσῃ, ζηλοτυπηθήσεσθαι; ἀλλ' ἐμοὶ μὲν καὶ διὰ
ταῦτα καὶ διὰ τἆλλα συγχωρήσατε τήν τε ἡσυχίαν
ἄγειν καὶ τὰ ἐμαυτοῦ πράττειν, ἵν' ἤδη ποτὲ καὶ
τῶν οἰκείων ἐπιμεληθῶ καὶ μὴ κατατριφθεὶς ἀπόλω-
μαι· ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς καταποντιστὰς ἄλλον χειροτο-
νήσατε. συχνοὶ δέ εἰσι καὶ βουλόμενοι ναυαρχῆσαι

καὶ δυνάμενοι, καὶ νεώτεροι καὶ πρεσβύτεροι, ὥστε τὴν αἵρεσιν ὑμῖν ῥᾳδίαν ἐκ πολλῶν γενέσθαι. οὐ 4
γάρ που ἐγὼ μόνος ὑμᾶς φιλῶ ἢ καὶ μόνος ἐμπείρως τῶν πολεμικῶν ἔχω, ἀλλὰ καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, ἵνα μὴ καὶ χαρίζεσθαί τισι δόξω ὀνομαστὶ καταλέξας."

ταῦτα αὐτοῦ δημηγορήσαντος ὁ Γαβίνιος ὑπο- 27
λαβὼν εἶπε "Πομπήιος μέν, ὦ Κυιρῖται, καὶ αὐτὸ [10]
τοῦτο ἄξιον τῶν ἑαυτοῦ ἠθῶν ποιεῖ, μήτε ἐφιέμενος τῆς ἀρχῆς μήτε διδομένην οἱ αὐτὴν ἐξ ἐπιδρομῆς δεχόμενος. οὔτε γὰρ ἄλλως ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστιν ἄρ- 2
χειν ἐπιθυμεῖν καὶ πράγματ' ἔχειν ἐθέλειν· καὶ τούτῳ προσήκει πάντα τὰ προσταττόμενα μετ' ἐπισκέψεως ὑφίστασθαι, ἵν' αὐτὰ καὶ ἀσφαλῶς ὁμοίως πράξῃ. τὸ μὲν γὰρ προπετὲς ἐν ταῖς ὑποσχέσεσιν, ὀξύτερον καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τοῦ καιροῦ γιγνόμενον, πολλοὺς σφάλλει, τὸ δ' ἀκριβὲς ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὅμοιον διατελεῖ ὂν καὶ πάντας ὀνίνησιν. ὑμᾶς δὲ δὴ 3
χρὴ μὴ τὸ τούτῳ κεχαρισμένον ἀλλὰ τὸ τῇ πόλει συμφέρον ἑλέσθαι. οὐ γάρ που τοὺς σπουδαρχοῦντας ἀλλὰ τοὺς ἐπιτηδείους προστάττειν τοῖς πράγμασι προσήκει· ἐκείνους μὲν γὰρ πάνυ πολλούς, τοιοῦτον δὲ δή τινα ἄλλον οὐδένα εὑρήσετε. μέμνησθε δὲ ὅσα 4
καὶ οἷα ἐπάθομεν ἐν τῷ πρὸς τὸν Σερτώριον πολέμῳ στρατηγοῦ δεόμενοι, καὶ ὅτι οὐδένα ἕτερον οὔτε τῶν νεωτέρων οὔτε τῶν πρεσβυτέρων ἁρμόζοντα αὐτῷ εὕρομεν, ἀλλὰ τοῦτον καὶ τότε μηδέπω μήθ' ἡλικίαν ἔχοντα μήτε βουλεύοντα καὶ ἀντὶ ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων ἐξεπέμψαμεν. βουλοίμην μὲν γὰρ ἂν πολ- 5
λοὺς ἡμῖν ἀγαθοὺς ἄνδρας εἶναι, καὶ εἴγε καὶ εὔξασθαι δεῖ, εὐξαίμην ἄν· ἐπεὶ δ' οὔτ' εὐχῆς τὸ πρᾶγμα τοῦτό ἐστιν οὔτ' αὐτόματόν τῳ παραγίγνεται, ἀλλὰ δεῖ καὶ φῦναί τινα πρὸς αὐτὸ ἐπιτηδείως καὶ μαθεῖν

τὰ πρόσφορα καὶ ἀσκῆσαι τὰ προσήκοντα καὶ παρὰ
πάντα ἀγαθῇ τύχῃ χρῆσθαι, ἅπερ που σπανιώτατα
6 ἂν τῷ αὐτῷ ἀνδρὶ συμβαίη, χρὴ πάντας ὑμᾶς ὁμο-
θυμαδόν, ὅταν τις τοιοῦτος εὑρεθῇ, καὶ σπουδάζειν
αὐτὸν καὶ καταχρῆσθαι αὐτῷ, κἂν μὴ βούληται. καλ-
λίστη γὰρ ἡ τοιαύτη βία καὶ τῷ ποιήσαντι καὶ τῷ
παθόντι γίγνεται, τῷ μὲν ὅτι σωθείη ἂν ὑπ' αὐτῆς,
τῷ δὲ ὅτι σώσειεν ἂν τοὺς πολίτας, ὑπὲρ ὧν καὶ τὸ
σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ὅ γε χρηστὸς καὶ φιλόπολις ἑτοι-
28 μότατα ἂν ἐπιδοίη. ἢ οἴεσθε ὅτι Πομπήιος οὗτος ἐν
[11] μὲν μειρακίῳ καὶ στρατεύεσθαι καὶ στρατηγεῖν καὶ
τὰ ἡμέτερα αὔξειν καὶ τὰ τῶν συμμάχων σώζειν τά
τε τῶν ἀνθισταμένων προσκτᾶσθαι ἐδύνατο, νῦν δὲ
ἀκμάζων καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὢν ἐν ᾗ πᾶς τις
ἄριστος αὐτὸς αὑτοῦ γίγνεται, καὶ ἐμπειρίαν ἐκ τῶν
πολέμων πλείστην ὅσην προσειληφώς, οὐκ ἂν ὑμῖν
2 χρησιμώτατος γένοιτο; ἀλλ' ὃν ἔφηβον ὄντα ἄρχειν
εἵλεσθε, τοῦτον ἄνδρα γεγονότα ἀποδοκιμάσετε; καὶ
ᾧ ἱππεῖ ἔτ' ὄντι τοὺς πολέμους ἐκείνους ἐνεχειρί-
σατε, τούτῳ βουλῆς γεγονότι τὴν στρατείαν ταύτην
3 οὐ πιστεύσετε; καὶ οὗ καὶ πρὶν ἀκριβῶς πειραθῆ-
ναι, μόνου πρὸς τὰ τότε κατεπείξαντα ὑμᾶς ἐδεή-
θητε, τούτῳ νῦν, ἱκανώτατα αὐτοῦ πεπειραμένοι,
τὰ παρόντα οὐδὲν ἧττον ἐκείνων ἀναγκαῖα ὄντα οὐκ
ἐπιτρέψετε; καὶ ὃν οὐδὲ ἄρχειν πω καὶ τότε δυνά-
μενον ἐπὶ τὸν Σερτώριον ἐχειροτονήσατε, τοῦτον ὑπα-
τευκότα ἤδη ἐπὶ τοὺς καταποντιστὰς οὐκ ἐκπέμψετε;
4 ἀλλὰ μήθ' ὑμεῖς ἄλλως πως ποιήσητε, καὶ σύ, ὦ
Πομπήιε, πείσθητι καὶ ἐμοὶ καὶ τῇ πατρίδι. ταύτῃ
γὰρ γεγέννησαι καὶ ταύτῃ τέθραψαι· καὶ δεῖ σε τοῖς
τε συμφέρουσιν αὐτῇ δουλεύειν, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν
μήτε πόνον τινὰ μήτε κίνδυνον ἐξίστασθαι, ἀλλὰ κἂν

ἀποθανεῖν ἀνάγκη σοι γένηται, μὴ τὴν εἱμαρμένην
ἀναμεῖναι, ἀλλὰ τῷ προστυχόντι θανάτῳ χρῆσθαι.
γελοῖος δὲ δήπουθέν εἰμι ταῦτα ἐγώ σοι παραινῶν, 29
ὅστις ἐν τοσούτοις καὶ τηλικούτοις πολέμοις καὶ τὴν [12]
ἀνδρείαν καὶ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα εὔνοιαν ἐπιδέ-
δειξαι. πείσθητι οὖν καὶ ἐμοὶ καὶ τούτοις, μηδὲ ὅτι 2
τινὲς φθονοῦσι φοβηθῇς, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο
μᾶλλον σπούδασον ὥς γε πρός τε τὴν παρὰ τῶν
πλειόνων φιλίαν καὶ πρὸς τὰ κοινῇ πᾶσιν ἡμῖν συμ-
φέροντα, καὶ τῶν βασκαινόντων σε καταφρόνει. καὶ 3
εἴγε καὶ λυπῆσαί τι αὐτοὺς ἐθέλεις, καὶ διὰ τοῦτο
ἄρξον, ἵνα καὶ ἐκείνους ἀνιάσῃς παρὰ γνώμην αὐτῶν
καὶ ἡγεμονεύσας καὶ εὐδοκιμήσας, καὶ αὐτὸς ἄξιον
σεαυτοῦ τέλος τοῖς προκατειργασμένοις ἐπαγάγῃς,
πολλῶν καὶ μεγάλων κακῶν ἡμᾶς ἀπαλλάξας."

τοιαῦτα δὴ τοῦ Γαβινίου εἰπόντος ὁ Τρεβέλλιος 30
ἐπειράθη μὲν ἀντειπεῖν. ὡς δ' οὐδενὸς λόγου ἔτυχεν, [13]
ἠναντιοῦτο τῷ μὴ τὴν ψῆφον δοθῆναι. ὁ οὖν Γαβί- 2
νιος ἀγανακτήσας τὴν μὲν περὶ τοῦ Πομπηίου δια-
ψήφισιν ἐπέσχεν, ἑτέραν δὲ περὶ αὐτοῦ ἐκείνου ἀν-
τεσῆγε· καὶ ἔδοξεν ἑπτακαίδεκα φυλαῖς ταῖς πρώταις
χρηματισάσαις ἀδικεῖν τε αὐτὸν καὶ μηκέτι χρῆναι
δημαρχεῖν. μελλούσης οὖν καὶ τῆς ὀκτωκαιδεκάτης
τὰ αὐτὰ ψηφιεῖσθαι μόλις ποτὲ ὁ Τρεβέλλιος ἐσιώ-
πησεν. ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Ῥώσκιος φθέγξασθαι μὲν 3
οὐδὲν ἐτόλμησε, τὴν δὲ δὴ χεῖρα ἀνατείνων δύο ἄν-
δρας ἐκέλευέ σφας ἑλέσθαι, ὅπως ἔν γε τούτῳ τῆς
δυναστείας τι τῆς τοῦ Πομπηίου παρατέμοιτο. ταῦτ'
οὖν αὐτοῦ χειρονομοῦντος ὁ ὅμιλος μέγα καὶ ἀπειλη-
τικὸν ἀνέκραγεν, ὥστε κόρακά τινα ὑπερπετόμενόν
σφων ἐκπλαγῆναι καὶ πεσεῖν ὥσπερ ἐμβρόντητον.
γενομένου δὲ τούτου ἐκεῖνος μὲν τὴν ἡσυχίαν οὐ τῇ 4

γλώττῃ ἔτι μόνον ἀλλὰ καὶ τῇ χειρὶ ἤγαγεν, ὁ δὲ δὴ
Κάτουλος ἄλλως μὲν ἐσιώπα, τοῦ δὲ Γαβινίου προ-
τρεψαμένου τι αὐτὸν εἰπεῖν, ὅτι τά τε πρῶτα τῆς
βουλῆς ἦν καὶ ἐδόκει δι' ἐκείνου καὶ τοὺς ἄλλους
ὁμογνωμονήσειν σφίσι, καὶ γὰρ ἤλπιζεν αὐτόν, ἐξ
ὧν τοὺς δημάρχους πάσχοντας εἶδε, συνεπαινέσειν,
λόγου τε ἔτυχεν, ἐπειδὴ καὶ ᾐδοῦντο πάντες αὐτὸν
καὶ ἐτίμων ὡς τὰ συμφέροντά σφισι καὶ λέγοντα ἀεὶ
καὶ πράττοντα, καὶ ἐδημηγόρησε τοιάδε.

31 [14] "ὅτι μὲν ἐς ὑπερβολήν, ὦ Κυιρῖται, πρὸς τὸ
πλῆθος ὑμῶν ἐσπούδακα πάντες που σαφῶς ἐπί-
στασθε· τούτου δὲ δὴ οὕτως ἔχοντος ἐμοὶ μὲν ἀναγ-
καῖόν ἐστι πάντα ἁπλῶς, ἃ γιγνώσκω συμφέρειν τῇ
πόλει, μετὰ παρρησίας εἰπεῖν, καὶ ὑμῖν προσῆκον
ἀκοῦσαί τε μεθ' ἡσυχίας αὐτῶν καὶ μετὰ τοῦτο βου-
2 λεύσασθαι· θορυβήσαντες μὲν γὰρ ἴσως τι καὶ χρή-
σιμον δυνηθέντες ἂν μαθεῖν οὐχὶ λήψεσθε, προσέ-
χοντες δὲ τοῖς λεγομένοις πάντως τι τῶν συμφερόντων
3 ὑμῖν ἀκριβῶς εὑρήσετε. ἐγὼ τοίνυν πρῶτον μὲν καὶ
μάλιστά φημι δεῖν μηδενὶ ἀνδρὶ τοσαύτας κατὰ τὸ
ἑξῆς ἀρχὰς ἐπιτρέπειν. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς νόμοις
ἀπηγόρευται καὶ τῇ πείρᾳ σφαλερώτατον ὂν πεφώ-
ραται. οὔτε γὰρ τὸν Μάριον ἄλλο τι ὡς εἰπεῖν τοι-
οῦτον ἐποίησεν ἢ ὅτι τοσούτους τε ἐν ὀλιγίστῳ χρόνῳ
πολέμους ἐνεχειρίσθη καὶ ὕπατος ἑξάκις ἐν βραχυ-
4 τάτῳ ἐγένετο, οὔτε τὸν Σύλλαν ἢ ὅτι τοσούτοις ἐφε-
ξῆς ἔτεσι τὴν ἀρχὴν τῶν στρατοπέδων ἔσχε καὶ μετὰ
τοῦτο δικτάτωρ, εἶθ' ὕπατος ἀπεδείχθη. οὐ γὰρ
ἔστιν ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ψυχήν, μὴ ὅτι
νέαν, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέραν, ἐν ἐξουσίαις ἐπὶ πολὺν
χρόνον ἐνδιατρίψασαν τοῖς πατρίοις ἔθεσιν ἐθέλειν
32 [15] ἐμμένειν. καὶ τοῦτο μὲν οὐχ ὡς καὶ κατεγνωκώς τι

τοῦ Πομπηίου λέγω, ἀλλ' ὅτι μήτ' ἄλλως συνενεγκόν ποτε ὑμῖν φαίνεται μήτε ἐκ τῶν νόμων ἐπιτέτραπται. καὶ γὰρ εἴτε τιμὴν τοῖς ἀξιουμένοις αὐτοῦ φέρει, πᾶσιν αὐτῆς, οἷς γε ἐπιβάλλει, προσήκει τυγχάνειν· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ δημοκρατία· εἴτε κάματον, καὶ τούτου πρὸς τὸ μέρος πάντας μεταλαμβάνειν δεῖ· τοῦτο γάρ ἐστιν ἡ ἰσομοιρία. ἔτι τοίνυν ἐν μὲν τῷ 2
τοιούτῳ πολλούς τε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐγγυμνάζεσθαι καὶ ῥᾳδίαν ὑμῖν τὴν αἵρεσιν τῶν πιστευθῆναι δυναμένων πρὸς πάντα τὰ πρακτέα ἀπὸ τῆς πείρας ὑπάρχειν συμβαίνει, ἐκείνως δὲ δὴ πολλὴν τὴν σπάνιν καὶ τῶν ἀσκησόντων τὰ προσήκοντα καὶ τῶν ἐπιτραπησομένων ἀνάγκη πᾶσα γίγνεσθαι· καὶ διὰ τοῦτό 3
γε οὐχ ἥκιστα ἐν τῷ πρὸς τὸν Σερτώριον πολέμῳ στρατηγοῦ ἠπορήσατε, ὅτι τὸν πρὸ τούτου χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπὶ πολὺ ἐχρῆσθε. ὥστ' εἰ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα πάντα ἄξιός ἐστι Πομπήιος ἐπὶ τοὺς καταποντιστὰς χειροτονηθῆναι, ἀλλ' ὅτι γε παρά τε τὰ διατεταγμένα ἐν τοῖς νόμοις καὶ παρὰ τὰ διεληλεγμένα ἐν τοῖς ἔργοις αἱρεθείη ἄν, ἥκιστα καὶ ὑμῖν καὶ τούτῳ προσήκει αὐτὸ πραχθῆναι.

πρῶτον μὲν οὖν τοῦτο καὶ μάλιστα λέγω, δεύτε- 33
ρον δὲ ἐκεῖνο, ὅτι τεταγμένως ἐκ τῶν νόμων τάς τε [16]
ἀρχὰς καὶ τὰς ἡγεμονίας λαμβανόντων καὶ ὑπάτων καὶ στρατηγῶν καὶ τῶν ἀντὶ τούτων ἀρχόντων, οὔτ' ἄλλως καλῶς ὑμῖν ἔχει παριδόντας αὐτοὺς καινήν τινα ἀρχὴν ἐπεσαγαγέσθαι οὔτε συμφέρει. τίνος μὲν 2
γὰρ ἕνεκα καὶ τοὺς ἐνιαυσίους ἄρχοντας χειροτονεῖτε, εἴγε μηδὲν αὐτοῖς πρὸς τὰ τοιαῦτα χρήσεσθε; οὐ γάρ που ἵν' ἐν τοῖς περιπορφύροις ἱματίοις περινοστῶσιν, οὐδ' ἵνα τὸ ὄνομα μόνον τῆς ἀρχῆς περιβεβλημένοι τοῦ ἔργου αὐτῆς στέρωνται. πῶς δ' οὐχὶ καὶ 3

τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς τι πράττειν τῶν
πολιτικῶν προαιρουμένοις ἀπεχθήσεσθε, ἂν τὰς μὲν
πατρίους ἀρχὰς καταλύητε καὶ τοῖς ἐκ τῶν νόμων
χειροτονουμένοις μηδὲν ἐπιτρέπητε, ξένην δέ τινα
καὶ μηπώποτε γεγενημένην ἡγεμονίαν ἰδιώτῃ προσ-
34 τάξητε; εἰ γάρ τοι καὶ παρὰ τὰς ἐπετησίους ἀρχὰς
[17] ἀνάγκη τις εἴη ἑτέραν ἑλέσθαι, ἔστι καὶ τούτου πα-
ράδειγμα ἀρχαῖον, λέγω δὲ τὸν δικτάτορα. καὶ τοῦ-
τον μέντοι τοιοῦτον ὄντα οὔτε ἐπὶ πᾶσί ποτε τοῖς
πράγμασιν οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἐπὶ πλείω χρόνον
2 ἐξαμήνου κατεστήσαντο. ὥστ' εἰ μὲν τοιούτου τινὸς
δεῖσθε, ἔξεστιν ὑμῖν μήτε παρανομήσασι μήτ' ὀλι-
γώρως ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευσαμένοις δικτάτορα
εἴτε Πομπήιον εἴτε καὶ ἄλλον τινὰ προχειρίσασθαι,
ἐφ' ᾧ μήτε πλείω τοῦ τεταγμένου χρόνου μήτε ἔξω
τῆς Ἰταλίας ἄρξῃ. οὐ γάρ που ἀγνοεῖτε ὅτι καὶ τοῦτο
δεινῶς οἱ πατέρες ἡμῶν ἐφυλάξαντο, καὶ οὐκ ἂν εὑ-
ρεθείη δικτάτωρ οὐδεὶς ἄλλοσε, πλὴν ἑνὸς ἐς Σικε-
3 λίαν, καὶ ταῦτα μηδὲν πράξαντος, αἱρεθείς. εἰ δ'
οὔτε δεῖται ἡ Ἰταλία τοιούτου τινός, οὔτ' ἂν ὑμεῖς
ὑπομείναιτε ἔτι οὐχ ὅτι τὸ ἔργον τοῦ δικτάτορος, ἀλλ'
οὐδὲ τὸ ὄνομα, δῆλον δὲ ἐξ ὧν πρὸς τὸν Σύλλαν
ἠγανακτήσατε, πῶς ἂν ὀρθῶς ἔχοι καινὴν ἡγεμονίαν,
καὶ ταύτην ἐς ἔτη τρία καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν καὶ
τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τοῖς ἔξω πράγμασιν, ἀποδει-
4 χθῆναι; ὅσα γὰρ ἐκ τοῦ τοιούτου δεινὰ ταῖς πόλεσι
συμβαίνει, καὶ ὅσοι διὰ τὰς παρανόμους φιλαρχίας
τόν τε δῆμον ἡμῶν πολλάκις ἐτάραξαν καὶ αὐτοὶ αὑ-
τοὺς μυρία κακὰ εἰργάσαντο, πάντες ὁμοίως ἐπί-
στασθε.

35 ὥστε περὶ μὲν τούτων παύομαι λέγων· τίς γὰρ
[18] οὐκ οἶδεν ὅτι οὔτ' ἄλλως καλῶς ἔχει οὔτε συμφέρει

ἑνί τινι τὰ πράγματα προστάσσεσθαι καὶ ἕνα τινὰ
πάντων τῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν ἀγαθῶν κύριον γίγ-
νεσθαι, κἂν τὰ μάλιστα ἄριστός τις ᾖ; αἵ τε γὰρ
μεγάλαι τιμαὶ καὶ αἱ ὑπέρογκοι ἐξουσίαι καὶ τοὺς
τοιούτους ἐπαίρουσι καὶ διαφθείρουσιν. ἐκεῖνο δὲ 2
δὴ σκοπεῖν ὑμᾶς ἀξιῶ, ὅτι οὐδὲ οἷόν τέ ἐστιν ἕνα
ἄνδρα πάσης τῆς θαλάσσης ἐπάρξαι καὶ πάντα τὸν
πόλεμον τοῦτον ὀρθῶς διοικῆσαι. δεῖ μὲν γὰρ ὑμᾶς,
εἴπερ τι τῶν δεόντων ποιήσετε, πανταχῇ ἅμα αὐτοῖς
πολεμῆσαι, ἵνα μὴ συνιστάμενοι πρὸς ἀλλήλους, μηδ'
αὖ τὰς ἀναφυγὰς πρὸς τοὺς οὐ πολεμουμένους ἔχον-
τες, δύσληπτοι γένωνται. τοῦτο δὲ οὐδένα ἂν τρό- 3
πον εἷς τις ἄρξας πρᾶξαι δυνηθείη· πῶς γὰρ ἂν ὑπὸ
τὰς αὐτὰς ἡμέρας ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῇ Κιλικίᾳ,
τῇ τε Αἰγύπτῳ καὶ τῇ Συρίᾳ, τῇ τε Ἑλλάδι καὶ τῇ
Ἰβηρίᾳ, τῷ τε Ἰονίῳ καὶ ταῖς νήσοις πολεμήσειε;
πολλοὺς μὲν δὴ διὰ τοῦτο καὶ στρατιώτας καὶ στρα-
τηγοὺς ἐπιστῆναι δεῖ τοῖς πράγμασιν, εἴπερ τι ὄφε-
λος αὐτῶν ἔσται· εἰ δὲ δή τις ἐκεῖνό φησιν, ὅτι κἂν 36
ἑνί τῳ πάντα τὸν πόλεμον ἐπιτρέψητε, πάντως που [19]
καὶ ναυάρχους καὶ ὑπάρχους πολλοὺς ἕξει, πῶς οὐ
πολὺ δικαιότερον καὶ συμφορώτερον, ἐγὼ γὰρ ἂν
εἴποιμι, καὶ τί κωλύει τούτους αὖ τοὺς ὑπάρξειν
ἐκείνῳ μέλλοντας καὶ προχειρισθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἐπ'
αὐτὸ τοῦτο καὶ τὴν ἡγεμονίαν παρ' ὑμῶν αὐτοτελῆ
λαβεῖν; οὕτω μὲν γὰρ καὶ φροντιοῦσι τοῦ πολέμου 2
μᾶλλον, ἅτε καὶ ἰδίαν ἕκαστος αὐτῶν μερίδα πεπι-
στευμένος καὶ ἐς μηδένα ἕτερον τὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀμέ-
λειαν ἀνενεγκεῖν δυνάμενος, καὶ φιλοτιμήσονται πρὸς
ἀλλήλους ἀκριβέστερον, ἅτε καὶ αὐτοκρατεῖς ὄντες
καὶ τὴν δόξαν ὧν ἂν ἐργάσωνται αὐτοὶ κτησόμενοι·
ἐκείνως δὲ τίνα μὲν ὁμοίως οἴεσθε ἄλλῳ τῳ ὑποκεί-

μενον, τίνα δ' ἀπροφασίστως ὁτιοῦν ποιήσειν, μέλλοντα μὴ ἑαυτῷ ἀλλ' ἑτέρῳ κρατήσειν;

3 *ὥσθ' ὅτι μὲν εἷς οὐδ' ἂν δύναιτο τοσοῦτον ἅμα πόλεμον πολεμῆσαι καὶ παρ' αὐτοῦ Γαβινίου ὡμολόγηται· πολλοὺς γοῦν τῷ χειροτονηθησομένῳ συνεργοὺς ἀξιοῖ δοθῆναι. λοιπὴ δὲ δὴ σκέψις ἐστὶ πότερόν ποτε ἄρχοντας αὐτοὺς ἢ ὑπάρχους καὶ πρὸς τοῦ δήμου παντὸς ἐπ' αὐτοκράτορός τινος ἡγεμονίας ἢ πρὸς ἐκείνου μόνου ἐφ' ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ πεμφθῆναι*
4 *δεῖ. οὐκοῦν ὅτι μὲν καὶ νομιμώτερον καὶ πρὸς τἆλλα πάντα καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς λῃστὰς τοῦθ' ὅπερ ἐγὼ λέγω ἐστὶ πᾶς ἄν τις ὑμῶν ὁμολογήσειε. χωρὶς δὲ τούτου καὶ ἐκεῖνο ὁρᾶτε οἷόν ἐστι, τὸ πάσας ὑμῶν τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἐπὶ τῇ τῶν καταποντιστῶν προφάσει καταλυθῆναι, καὶ μηδεμίαν αὐτῶν μήτε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ μήτε ἐν τῇ ὑπηκόῳ τὸν χρόνον τοῦτον*

37 [20] *. . . τῆς δὲ Ἰταλίας ἀντὶ ὑπάτου ἐπὶ τρία ἔτη, προσέταξαν αὐτῷ ὑποστρατήγους τε πεντεκαίδεκα καὶ τὰς ναῦς ἁπάσας, τά τε χρήματα καὶ τὰ στρατεύματα ὅσα ἂν ἐθελήσῃ λαβεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ ἐκεῖνά τε ἡ γερουσία καὶ ἄκουσα ἐπεκύρωσε, καὶ τἆλλα ὅσα πρόσφορα ἐς αὐτὰ εἶναι ἑκάστοτε ἐγίγ-*
2 *νωσκεν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τοῦ Πίσωνος μὴ ἐπι-*

37, 1. . . . τῆς δὲ Ἰταλίας] Xiphilinus p. 5: *Κάτλου δέ τινος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν εἰρηκότος πρὸς τὸν δῆμον "ἐὰν ἐπὶ ταῦτα ἐκπεμφθεὶς σφαλῇ, οἷα ἔν γε ἀγῶσι πολλοῖς καὶ τούτοις θαλαττίοις φιλεῖ γίνεσθαι, τίνα ἀντ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀναγκαιότερα εὑρήσετε;" ὁ ὅμιλος σύμπας ὥσπερ ἀπὸ συγκειμένου τινὸς ἀνεβόησεν εἰπὼν "σέ". καὶ οὕτω Πομπήιος τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάττης τῶν τε νήσων καὶ τῆς ἠπείρου ἐς τετρακοσίους σταδίους ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἄνω εἰλήφει.* Et iisdem fere verbis M p. 552.

τρέψαντος τοὺς ὑπάρχοις καταλόγους ἐν τῇ Γαλατίᾳ
τῇ Ναρβωνησίᾳ, ἧς ἦρχε, ποιήσασθαι δεινῶς ὁ ὅμι-
λος ἠγανάκτησε, καὶ εὐθύς γ' ἂν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀρ-
χῆς ἐξήλασαν, εἰ μὴ ὁ Πομπήιος παρῃτήσατο. παρα- 3
σκευασάμενος οὖν ὡς τό τε πρᾶγμα καὶ τὸ φρόνημα
αὐτοῦ ἀπῄτει, πᾶσαν ἅμα τὴν θάλασσαν, ὅσην οἱ
καταποντισταὶ ἐλύπουν, τὰ μὲν αὐτὸς τὰ δὲ καὶ διὰ
τῶν ὑποστρατήγων περιέπλευσε, καὶ τὰ πλείω αὐτῆς
αὐτοετὲς ἡμέρωσε. πολλῇ μὲν γὰρ καὶ τῇ παρασκευῇ 4
τῇ τε τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῇ τῶν ὁπλιτῶν ἐχρῆτο, ὥστε
καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ γῇ ἀνυπόστατος εἶναι,
πολλῇ δὲ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ τῇ πρὸς τοὺς ὁμολο-
γοῦντάς οἱ, ὥστε καὶ ἀπὸ τοῦ τοιούτου παμπόλλους
προσποιήσασθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι ταῖς τε δυνάμε- 5
σιν ἡττώμενοι καὶ τῆς χρηστότητος αὐτοῦ πειρώμε-
νοι προθυμότατα αὐτῷ προσεχώρουν. τά τε γὰρ ἄλλα
αὐτῶν ἐπεμελεῖτο, καὶ ὅπως μηδ' αὖθίς ποτε ἐς ἀνάγ-
κην πονηρῶν ἔργων ὑπὸ πενίας ἀφίκωνται, καὶ χώ-
ρας σφίσιν ὅσας ἐρήμους ἑώρα, καὶ πόλεις ὅσαι ἐποί-
κων ἐδέοντο, ἐδίδου. καὶ ἄλλαι τε ἐκ τούτου συνῳ- 6
κίσθησαν καὶ ἡ Πομπηιόπολις ἐπικληθεῖσα· ἔστι δὲ
ἐν τῇ Κιλικίᾳ τῇ παραθαλασσίᾳ καὶ ἐπεπόρθητο ὑπὸ
τοῦ Τιγράνου, Σόλοι πρότερον ὠνομασμένη.

ἐπὶ μὲν δὴ τοῦ Ἀκιλίου τοῦ τε Πίσωνος ταῦτά 38
τε οὕτως ἐγένετο, καὶ κατὰ τῶν δεκασμοῦ περὶ τὰς [21]
ἀρχὰς ἁλισκομένων ἐνομοθετήθη πρὸς αὐτῶν τῶν
ὑπάτων μήτ' ἄρχειν μήτε βουλεύειν σφῶν μηδένα,
ἀλλὰ καὶ χρήματα προσοφλισκάνειν. ἐπειδὴ γὰρ ἥ 2
τε τῶν δημάρχων δυναστεία ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελη-
λύθει, καὶ πολλοὶ τῶν ὑπὸ τῶν τιμητῶν διαγεγραμ-
μένων ἀναλαβεῖν τὴν πρότερον βουλείαν ἐσπούδα-
ζον, συστάσεις καὶ παρακελευσμοὶ παμπληθεῖς ἐφ'

3 ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ἐγίγνοντο. ἔπραξαν δὲ τοῦθ'
οἱ ὕπατοι οὐχ ὅτι καὶ ἤχθοντο τῷ πράγματι, αὐτοὶ
γὰρ διασπουδάσαντες ἀπεδείχθησαν, καὶ ὅ γε Πίσων
καὶ γραφεὶς ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς ἑνὸς καὶ πρὸς ἑτέ-
ρου τινὸς ἐξεπρίατο τὸ μὴ κατηγορηθῆναι, ἀλλ' ὅτι
4 ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τῆς γερουσίας. αἴτιον δὲ ὅτι
Γαιός τις Κορνήλιος δημαρχῶν πικρότατα ἐπιτίμια
τάξαι κατ' αὐτῶν ἐπεχείρησε καὶ αὐτὰ καὶ ὁ ὅμιλος
ᾑρεῖτο. ἡ γὰρ βουλὴ συνιδοῦσα ὅτι τὸ μὲν ὑπερβάλ-
λον τῶν τιμωρημάτων ἐν μὲν ταῖς ἀπειλαῖς ἔκπληξίν
τινα ἔχει, οὔτε δὲ τοὺς κατηγορήσοντας οὔτε τοὺς
καταψηφιουμένους τῶν ὑπαιτίων, ἅτε καὶ ἀνηκέστων
5 αὐτῶν ὄντων, ῥᾳδίως εὑρίσκει, τὸ δὲ δὴ μέτριον ἔς
τε τὰς κατηγορίας συχνοὺς προάγει καὶ τὰς καταψη-
φίσεις οὐκ ἀποτρέπει, μεταρρυθμίσαι πῃ τὴν ἐσήγη-
σιν αὐτοῦ καὶ τοῖς ὑπάτοις νομοθετῆσαι αὐτὴν ἐκέ-
39 λευσεν. ἐπεὶ δὲ αἵ τε ἀρχαιρεσίαι προεπηγγελμέναι
[22] ἦσαν, καὶ κατὰ τοῦτ' οὐδὲν προνομοθετηθῆναι πρὸ
αὐτῶν ἐξῆν, καὶ οἱ σπουδαρχιῶντες πολλὰ καὶ κακὰ
ἐν τῷ διακένῳ χρόνῳ τούτῳ ἐποίουν, ὥστε καὶ σφα-
γὰς γίγνεσθαι, τόν τε νόμον ἐψηφίσαντο καὶ πρὸ
ἐκείνων ἐσενεχθῆναι καὶ φρουρὰν τοῖς ὑπάτοις δο-
2 θῆναι. ἀγανακτήσας οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Κορνήλιος
γνώμην ἐποιήσατο μὴ ἐξεῖναι τοῖς βουλευταῖς μήτε
ἀρχήν τινι ἔξω τῶν νόμων αἰτήσαντι διδόναι μήτ'
ἄλλο μηδὲν τῶν τῷ δήμῳ προσηκόντων ψηφίζεσθαι·
τοῦτο γὰρ ἐνενομοθέτητο μὲν ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου,
3 οὐ μέντοι καὶ τῷ ἔργῳ ἐτηρεῖτο. θορύβου τε ἐπ'
αὐτῷ πολλοῦ συμβάντος, καὶ γὰρ ἀντέπρασσον τῶν
τε ἄλλων τῶν ἐκ τῆς γερουσίας συχνοὶ καὶ ὁ Πίσων,
τάς τε ῥάβδους αὐτοῦ ὁ ὄχλος συνέτριψε καὶ αὐτὸν
4 διασπάσασθαι ἐπεχείρησεν. ἰδὼν οὖν τὴν ὁρμὴν αὐ-

τῶν ὁ Κορνήλιος τότε μέν, πρὶν ἐπιψηφίσαι τι, δια-
φῆκε τὸν σύλλογον, ὕστερον δὲ προσέγραψε τῷ νόμῳ
τήν τε βουλὴν πάντως περὶ αὐτῶν προβουλεύειν καὶ
τὸν δῆμον ἐπάναγκες ἐπικυροῦν τὸ προβούλευμα. καὶ 40
οὕτως ἐκεῖνόν τε διενομοθέτησε καὶ ἕτερον τοιόνδε. [23]
οἱ στρατηγοὶ πάντες τὰ δίκαια καθ' ἃ δικάσειν ἔμελ-
λον, αὐτοὶ συγγράφοντες ἐξετίθεσαν· οὐ γάρ πω
πάντα τὰ δικαιώματα τὰ περὶ τὰ συμβόλαια διετέ-
τακτο. ἐπεὶ οὖν οὔτε ἐσάπαξ τοῦτ' ἐποίουν οὔτε τὰ 2
γραφέντα ἐτήρουν, ἀλλὰ πολλάκις αὐτὰ μετέγραφον
καὶ συχνὰ ἐν τούτῳ πρὸς χάριν ἢ καὶ κατ' ἔχθραν
τινῶν, ὥσπερ εἰκός, ἐγίγνετο, ἐσηγήσατο κατ' ἀρχάς
τε εὐθὺς αὐτοὺς τὰ δίκαια οἷς χρήσονται προλέγειν,
καὶ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν παρατρέπειν. τό τε σύμπαν 3
οὕτως ἐπιμελὲς τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖ-
νον τὸ μηδὲν δωροδοκεῖσθαι ἐγένετο ὥστε πρὸς τῷ
τοὺς ἐλεγχομένους κολάζειν καὶ τοὺς κατηγοροῦντας
αὐτῶν ἐτίμων. τοῦ γοῦν Κόττου τοῦ Μάρκου τὸν
μὲν ταμίαν Πούπλιον Ὄππιον ἐπί τε δώροις καὶ ἐπὶ
ὑποψίᾳ ἐπιβουλῆς ἀποπέμψαντος, αὐτοῦ δὲ πολλὰ 4
ἐκ τῆς Βιθυνίας χρηματισαμένου, Γάιον Κάρβωνα
τὸν κατηγορήσαντα αὐτοῦ τιμαῖς ὑπατικαῖς, καίπερ
δεδημαρχηκότα μόνον, ἐσέμνυναν. καὶ οὗτος μὲν τῆς
τε Βιθυνίας καὶ αὐτὸς ὕστερον ἄρξας, καὶ μετριώτε-
ρον οὐδὲν τοῦ Κόττου πλημμελήσας, ἀντικατηγορήθη
ὑπὸ τοῦ υἱέος αὐτοῦ καὶ ἀνθεάλω· πολλῷ γάρ που 5
ῥᾷον ἄλλοις ἐπιτιμῶσί τινες ἢ ἑαυτοῖς παραινοῦσι,
καὶ προχειρότατά γε ἐφ' οἷς τιμωρίας ἀξίους τοὺς
πέλας εἶναι νομίζουσιν αὐτοὶ ποιοῦσιν, ὥστε μηδε-
μίαν πίστιν ἐξ ὧν ἑτέροις ἐγκαλοῦσιν, ὅτι καὶ μι-
σοῦσιν αὐτά, λαμβάνειν· Λούκιος δὲ δὴ Λούκουλ- 41
λος τὴν μὲν στρατηγίαν τὴν οἴκοι διῆρξε, τῆς δὲ δὴ [24]

Σαρδοῦς ἄρξαι μετ' αὐτὴν λαχὼν οὐκ ἠθέλησε, μι-
σήσας τὸ πρᾶγμα διὰ τοὺς πολλοὺς τοὺς οὐδὲν ὑγιὲς
ἐν τοῖς ἔθνεσι δρῶντας. ὅτι γὰρ ἐπιεικὴς ἦν ἱκα-
2 νώτατα διέδειξε· τοῦ γὰρ Ἀκιλίου συντριβῆναι τὸν
δίφρον αὐτοῦ, ἐφ' οὗ ἐδίκαζε, κελεύσαντος, ὅτι πα-
ριόντα ποτὲ αὐτὸν ἰδὼν οὐκ ἐξανέστη, οὔτ' ὀργῇ
ἐχρήσατο καὶ ὀρθοστάδην μετὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς καὶ
οἱ συνάρχοντες αὐτοῦ δι' ἐκεῖνον διεδίκασαν.

42 ἐσήνεγκε μὲν οὖν καὶ ὁ Ῥώσκιος νόμον, ἐσήνεγκε
[25] δὲ καὶ ὁ Γάιος ὁ Μάλλιος, ὅτε ἐδημάρχησεν. ἀλλ'
ἐκεῖνος μέν, τὰς γὰρ τῶν ἱππέων τὰς ἐν τοῖς θεά-
τροις ἕδρας ἀκριβῶς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀφώρισε, καὶ
2 ἔπαινον ἐπ' αὐτῷ ἔλαβεν, ὁ δὲ δὴ Μάλλιος καὶ δί-
κην ὀλίγου ὑπέσχε· τῷ γὰρ ἔθνει τῷ τῶν ἀπελευθέ-
ρων ἔν τε τῇ ἐσχάτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ καὶ πρὸς ἑσπέ-
ραν, παρασκευάσας τινὰς ἐκ τοῦ ὁμίλου, ψηφίσασθαι
3 μετὰ τῶν ἐξελευθερωσάντων σφᾶς ἔδωκεν. ἐπεὶ δὲ
a. u. 688 ἡ βουλὴ εὐθὺς τῇ ὑστεραίᾳ, ἐν αὐτῇ τῇ νουμηνίᾳ
ἐν ᾗ Λούκιός τε Τούλλιος καὶ Αἰμίλιος Λέπιδος ὑπα-
τεύειν ἤρξαντο, τὸν νόμον αὐτοῦ ἀπεψηφίσατο, φο-
βηθείς, ἐπειδὴ τὸ πλῆθος δεινῶς ἠγανάκτει, τὰ μὲν
πρῶτα ἔς τε τὸν Κράσσον καὶ ἐς ἄλλους τινὰς τὴν
4 γνώμην ἀνῆγεν, ὡς δ' οὐδεὶς ἐπίστευέν οἱ, τὸν Πομ-
πήιον καὶ ἄκων ἐκολάκευσεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι τὸν
Γαβίνιον πλεῖστον παρ' αὐτῷ δυνάμενον ᾔσθετο·
τόν τε γὰρ τοῦ Τιγράνου καὶ τὸν τοῦ Μιθριδάτου
πόλεμον, τήν τε Βιθυνίαν καὶ τὴν Κιλικίαν ἅμα ἀρ-
43 χὴν αὐτῷ προσέταξεν. ἀγανάκτησις μὲν γὰρ καὶ ἀν-
[26] τιλογία καὶ τότε παρὰ τῶν δυνατῶν, διά τε τἆλλα
καὶ διότι ὅ τε Μάρκιος καὶ ὁ Ἀκίλιος πρὶν τὸν χρό-
2 νον σφίσι τῆς ἀρχῆς ἐξήκειν κατελύοντο, ἐγένετο· ὁ
δὲ ὅμιλος, καίτοι μικρὸν ἔμπροσθεν τοὺς ἄνδρας τοὺς

καταστήσοντας τὰ ἑαλωκότα, ὡς καὶ διαπεπολεμη-
κὼς ἐξ ὧν σφισιν ὁ Λούκουλλος ἐπεστάλκει, πέμψας,
ὅμως ἐψηφίσατο αὐτά, ἐναγόντων σφᾶς ἐς τὰ μά-
λιστα τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Κικέρωνος τοῦ Μάρ-
κου. οὗτοι γὰρ αὐτοῖς συνηγωνίσαντο οὐχ ὅτι καὶ 3
συμφέρειν αὐτὰ τῇ πόλει ἐνόμιζον, οὐδ᾽ ὅτι τῷ Πομ-
πηίῳ χαρίσασθαι ἤθελον· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ὣς γενή-
σεσθαι ἔμελλε, Καῖσαρ μὲν τόν τε ὄχλον ἅμα ἐθερά-
πευσεν, ἅτε καὶ ὁρῶν ὅσῳ τῆς βουλῆς ἐπικρατέστεροι
ἦσαν, καὶ ἑαυτῷ τό τι τῶν ὁμοίων ψηφισθῆναί ποτε 4
παρεσκεύασε, κἀν τούτῳ καὶ τὸν Πομπήιον καὶ ἐπι-
φθονώτερον καὶ ἐπαχθέστερον ἐκ τῶν διδομένων οἱ
ποιῆσαι, ὅπως σφίσι πρὸς κόρου θᾶσσον γένηται,
ἠθέλησε, Κικέρων δὲ τήν τε πολιτείαν ἄγειν ἠξίου,
καὶ ἐνεδείκνυτο καὶ τῷ πλήθει καὶ τοῖς δυνατοῖς ὅτι,
ὁποτέροις ἂν σφων πρόσθηται, πάντως αὐτοὺς ἐπαυ-
ξήσει. ἐπημφοτέριζέ τε γάρ, καὶ ποτὲ μὲν τὰ τού- 5
των ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ τὰ ἐκείνων, ἵν᾽ ὑπ᾽ ἀμφοτέρων
σπουδάζηται, ἔπραττε. τοὺς γοῦν βελτίους πρότερον
προαιρεῖσθαι λέγων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀγορανομῆ-
σαι μᾶλλον ἢ δημαρχῆσαι ἐθελήσας, τότε πρὸς τοὺς
συρφετώδεις μετέστη. καὶ μετὰ τοῦτο δίκης τέ τινος 44
τῷ Μαλλίῳ πρὸς τῶν δυνατῶν παρασκευασθείσης, [27]
καὶ ἐκείνου χρόνον τινὰ ἐμποιῆσαι αὐτῇ σπουδάζον-
τος, τά τε ἄλλα κατ᾽ αὐτοῦ ἔπραττε, καὶ μόλις αὐ-
τόν, ἐστρατήγει γὰρ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δικαστη-
ρίου εἶχεν, ἐς τὴν ὑστεραίαν ἀνεβάλετο, πρόφασιν
ἐπ᾽ ἐξόδῳ τὸ ἔτος εἶναι ποιησάμενος. κἀν τούτῳ 2
δυσχεράναντος τοῦ ὁμίλου ἐσῆλθέ τε ἐς τὸν σύλλο-
γον αὐτῶν, ἀναγκασθεὶς δῆθεν ὑπὸ τῶν δημάρχων,
καὶ κατά τε τῆς βουλῆς κατέδραμε καὶ συναγορεύ-
σειν τῷ Μαλλίῳ ὑπέσχετο. καὶ ὁ μὲν ἐκ τούτου τά

τε ἄλλα κακῶς ἤκουε καὶ αὐτόμολος ὠνομάζετο, τ
ραχος δέ τις εὐθὺς ἐπιγενόμενος ἐκώλυσε τὸ δικ
3 στήριον συναχθῆναι. Πούπλιός τε γὰρ Παῖτος κ
Κορνήλιος Σύλλας, ἀδελφιδοῦς ἐκείνου τοῦ πά
Σύλλου, ὕπατοί τε ἀποδειχθέντες καὶ δεκασμοῦ ἁλό
τες ἐπεβούλευσαν τοὺς κατηγορήσαντάς σφων Κό
ταν τε καὶ Τορκουᾶτον Λουκίους, ἄλλως τε καὶ ἐπει
4 αὐτοὶ ἀνθῃρέθησαν, ἀποκτεῖναι. καὶ παρεσκευάσθ
σαν μὲν ἄλλοι τε καὶ Γναῖος Πίσων καὶ Λούκιος Κ
τιλίνας ἀνὴρ θρασύτατος, ᾐτήκει δὲ καὶ αὐτὸς τ
ἀρχήν, καὶ διὰ τοῦτο ὀργὴν ἐποιεῖτο, οὐ μέντοι κ
ἠδυνήθησάν τι δρᾶσαι διὰ τὸ τήν τε ἐπιβουλὴν πρ
μηνυθῆναι καὶ φρουρὰν τῷ τε Κόττᾳ καὶ τῷ Το
5 κουάτῳ παρὰ τῆς βουλῆς δοθῆναι· ὥστε κἂν δόγμα
κατ' αὐτῶν γενέσθαι, εἰ μὴ δήμαρχός τις ἠναντιώθη.
ἐπεὶ δ' οὖν καὶ ὣς ὁ Πίσων ἐθρασύνετο, ἐφοβήθη
τε ἡ γερουσία μή τι συνταράξῃ, καὶ εὐθὺς αὐτὸν ἐς
Ἰβηρίαν, πρόφασιν ὡς καὶ ἐπ' ἀρχήν τινα, ἔπεμψε.

καὶ ὁ μὲν ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων, ἀδική-
45 σας τι αὐτούς, ἐσφάγη· Πομπήιος δὲ τὸ μὲν πρῶ-
[28] τον ὡς καὶ ἐπὶ τὴν Κρήτην τόν τε Μέτελλον πλευ-
σόμενος ἡτοιμάζετο, μαθὼν δὲ τὰ δεδογμένα προσ-
εποιεῖτο μὲν ἄχθεσθαι ὡς καὶ πρότερον, καὶ τοῖς
ἀντιστασιώταις ὡς καὶ πράγματα ἀεί ποτε αὐτῷ, τοῦ
2 καὶ πταῖσαί τι, παρέχουσιν ἐπεκάλει, ἀσμεναίτατα
δὲ αὐτὰ ἀναδεξάμενος Κρήτην μὲν ἢ τἆλλα τὰ ἐν τῇ
θαλάσσῃ, εἴ πού τι ἀδιοίκητον κατελέλειπτο, παρ'
οὐδὲν ἔτ' ἤγαγε, πρὸς δὲ δὴ τὸν τῶν βαρβάρων πό-

44, 2, 6. αὐτόμολος] ὅτι Καῖσαρ μὲν τὸν δῆμον ἐξ ἀρχῆς ἐθεράπευε, Κικέρων δὲ ἐπημφοτέριζε τὰ πολλά· καὶ ποτὲ μὲν τῷ δήμῳ, ποτὲ δὲ τῇ γερουσίᾳ προσετίθετο· καὶ διὰ τοῦτο αὐτόμολος ὠνομάζετο. M p. 552.

εμον παρεσκευάζετο. κἀν τούτῳ βουληθεὶς τῆς τοῦ
Ἱιθριδάτου διανοίας πειρᾶσθαι, πέμπει τὸν Μητρο-
ιάνη φιλίους αὐτῷ λόγους φέροντα. καὶ ὃς τότε μὲν 3
ν ὀλιγωρίᾳ αὐτὸν ἐποιήσατο, τοῦ γὰρ Ἀρσάκου τοῦ
ῶν Πάρθων βασιλέως ἀποθανόντος ἐν τῷ χρόνῳ
ούτῳ Φραάτην τὸν διάδοχον αὐτοῦ προσεδόκησεν
ἰκειώσεσθαι, ἐπεὶ δ' ὁ Πομπήιος τὴν φιλίαν τῷ
ʹραάτῃ διὰ ταχέων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς προσυνέθετο καὶ
; τὴν Ἀρμενίαν αὐτὸν τὴν τοῦ Τιγράνου προεμ-
ιαλεῖν ἀνέπεισε, πυθόμενος τοῦτο κατέδεισε, καὶ
ρεσβευσάμενος εὐθὺς σύμβασιν ἔπραττε. κελεύσαν- 4
ος δὲ αὐτῷ τοῦ Πομπηίου τά τε ὅπλα καταθέσθαι
αὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκδοῦναι οὐκ ἔσχε καιρὸν βου-
ευσασθαι· ἀκούσαντες γὰρ ταῦτα οἱ ἐν τῷ στρατο-
ιέδῳ αὐτοῦ ὄντες, καὶ φοβηθέντες οἵ τε αὐτόμολοι,
τολλοὶ δὲ ἦσαν, μὴ ἐκδοθῶσι, καὶ οἱ βάρβαροι μὴ
ἰνευ ἐκείνων πολεμεῖν ἀναγκασθῶσιν, ἐθορυβήθη-
ταν. κἂν ἐξειργάσαντό τι τὸν Μιθριδάτην, εἰ μὴ 5
ψευσάμενος ὅτι οὐκ ἐπὶ σπονδαῖς ἀλλ' ἐπὶ κατασκοπῇ
ῆς τῶν Ῥωμαίων παρασκευῆς τοὺς πρέσβεις ἔπεμψε,
ιόλις αὐτοὺς κατέσχεν.

ὁ οὖν Πομπήιος ἐπειδὴ πολεμητέα οἱ ἔγνω εἶναι, 46
τά τε ἄλλα παρεσκευάσατο καὶ τοὺς Οὐαλεριείους [29]
προσκατελέξατο. καὶ αὐτῷ ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἤδη ὄντι
ὁ Λούκουλλος ἀπαντήσας διαπεπολεμῆσθαί τε πάντα
ἔφη καὶ μηδὲν ἔτι στρατείας δεῖσθαι, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ὑπὸ τῆς βουλῆς πρὸς τὴν διοί-
κησιν αὐτῶν πεμφθέντας ἤδη παρεῖναι. ὡς δ' οὐκ 2
ἐπείσθη ἐπαναχωρῆσαι, πρὸς λοιδορίας ἐτράπετο, τά
τε ἄλλα καὶ πολυπράγμονα καὶ φιλοπόλεμον καὶ φι-
λαρχοῦντα αὐτὸν ἀποκαλῶν. ὁ οὖν Πομπήιος βραχὺ
αὐτοῦ φροντίσας ἀπεῖπε μηδένα ἔτ' αὐτῷ πειθαρ-

χῆσαι, καὶ ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην ἠπείχθη, σπουδὴν
ἔχων ὅτι τάχιστά οἱ συμμῖξαι.
47 καὶ ὃς τέως μὲν ἔφευγε, ταῖς γὰρ δυνάμεσιν
[30] ἠλαττοῦτο, καὶ τήν τε ἐν ποσὶν ἀεὶ ἔκειρε, καὶ
ἐπλάνα τε αὐτὸν ἅμα καὶ ἐπιδεῖσθαι τῶν ἐπιτηδείων
ἐποίει· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος ἐς τὴν Ἀρμενίαν διά τε τοῦτο
καὶ ὡς ἐρήμην αὐτὴν αἱρήσων ἐνέβαλεν, οὕτω δὴ
2 δείσας μὴ προκαταληφθῇ ἦλθέ τε ἐς αὐτήν, καὶ λό-
φον ἀντικαταλαβὼν ὀχυρὸν τῷ μὲν παντὶ στρατῷ
ἡσύχαζεν, ἐλπίζων τοὺς Ῥωμαίους ἀπορίᾳ τῶν τρο-
φῶν ἐκτρυχώσειν, αὐτὸς γὰρ ἅτε ἐν ὑπηκόῳ χώρᾳ
πολλαχόθεν αὐτῶν εὐπόρει, τῶν δὲ δὴ ἱππέων ἀεί
τινας ἐς τὸ πεδίον ψιλὸν ὂν καταπέμπων τούς τε
προστυγχάνοντάς σφισιν ἐκάκου, καὶ ἐξαυτομολοῦν-
3 τας ἐπὶ τούτῳ συχνοὺς ἐδέχετο. ὁ οὖν Πομπήιος ἐν-
ταῦθα μὲν οὐκ ἐθάρσησεν αὐτοῖς συμβαλεῖν, μετα-
στρατοπεδευσάμενος δὲ ἑτέρωσε, ὅθεν ὑλώδους τοῦ
πέριξ χωρίου ὄντος ἧττον ὑπό τε τοῦ ἱππικοῦ καὶ
ὑπὸ τοῦ τοξικοῦ τοῦ τῶν ἐναντίων λυπηθήσεσθαι
4 ἔμελλεν, ἐλόχισεν ᾗ καιρὸς ἦν, καὶ ὀλίγοις τισὶν ἐκ
τοῦ προφανοῦς τῷ στρατοπέδῳ τῶν βαρβάρων προσ-
μίξας ἐτάραξέ τε αὐτούς, καὶ ὑπαγαγὼν ἐς ὃ ἐβούλετο
πολλοὺς ἀπέκτεινε. θαρσήσας τε ἐκ τούτου καὶ κατὰ
τὴν χώραν ἄλλους ἄλλῃ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔπεμπεν.
48 ὁ οὖν Μιθριδάτης, ἐπειδὴ ταῦτά τε ἀσφαλῶς
[31] ἐπορίζετο, καὶ τὴν Ἀναΐτιν χώραν τῆς τε Ἀρμενίας
οὖσαν καὶ θεῷ τινι ἐπωνύμῳ ἀνακειμένην διά τινων
2 ἐχειρώσατο, κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ πρὸς αὐτὸν
ἀπέκλινον, καὶ αὐτῷ καὶ οἱ τοῦ Μαρκίου στρατιῶ-
ται προσεγένοντο, ἐφοβήθη καὶ οὐκέτι κατὰ χώραν
ἔμεινεν, ἀλλ' αὐτίκα τε τῆς νυκτὸς ἄρας ἔλαθε, καὶ
μετὰ ταῦτα νυκτοπορῶν ἐς τὴν τοῦ Τιγράνου Ἀρμε-

νίαν προῄει. καί οἱ ὁ Πομπήιος ἐπηκολούθει μὲν 3
ἐπιθυμῶν διὰ μάχης ἐλθεῖν, οὐ μέντοι καὶ πρότερον
οὔτε μεθ' ἡμέραν, οὐ γὰρ ἐξῄεσαν ἐκ τοῦ στρατοπέ-
δου, οὔτε νύκτωρ ἐτόλμησε τοῦτο ποιῆσαι, τὴν γὰρ
ἀγνωσίαν τῶν χωρίων ἐδεδίει, πρίν σφας πρὸς τῇ
μεθορίᾳ γενέσθαι· τότε γὰρ εἰδὼς αὐτοὺς διαφεύ-
γειν μέλλοντας ἠναγκάσθη νυκτομαχῆσαι. γνοὺς οὖν 4
τοῦτο προαπῆρε, μεσημβριάζοντας τοὺς βαρβάρους
λαθών, ᾗ πορεύεσθαι ἔμελλον· καὶ ἐντυχὼν τινι χω-
ρίῳ κοίλῳ μεταξὺ γηλόφων τινῶν ὄντι, ἐνταῦθα τό
τε στράτευμα ἐπὶ τὰ μετέωρα ἀνεβίβασε καὶ τοὺς
πολεμίους ὑπέμεινεν. ἐπειδή τε ἐκεῖνοι μετά τε 5
ἀδείας καὶ ἄνευ προφυλακῆς, ἅτε μήτ' ἔμπροσθεν
δεινόν τι πεπονθότες καὶ τότε ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἤδη
προχωροῦντες, ὥστε μηδὲ ἐφέψεσθαί σφισιν ἔτι τοὺς
Ῥωμαίους ἐλπίζειν, ἐς τὸ κοῖλον ἐσῆλθον, ἐπέθετο
αὐτοῖς ἐν τῷ σκότῳ· οὔτε γὰρ ἄλλο τι φῶς εἶχον,
οὔτε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τι ἔλαμπεν.

ἐγένετο δὲ ἡ μάχη τοιάδε. πρῶτον μὲν οἱ σαλ- 49
πικταὶ πάντες ἅμα τὸ πολεμικὸν ἀπὸ συνθήματος [32]
ἐβόησαν, ἔπειτα δὲ οἵ τε στρατιῶται καὶ ὁ λοιπὸς
ὄχλος πᾶς ἐπηλάλαξε, καὶ οἱ μὲν τὰ δόρατα πρὸς τὰς
ἀσπίδας οἱ δὲ καὶ λίθους πρὸς τὰ χαλκᾶ σκεύη προσ-
επέκρουσαν. καί σφων τὴν ἠχὴν τὰ ὄρη ἔγκοιλα ὄντα 2
καὶ ὑπεδέξατο καὶ ἀνταπέδωκε φρικωδεστάτην, ὥστε
τοὺς βαρβάρους ἐξαπιναίως ἔν τε τῇ νυκτὶ καὶ ἐν τῇ
ἐρημίᾳ αὐτῶν ἀκούσαντας δεινῶς ἐκπλαγῆναι, ὡς καὶ
δαιμονίῳ τινὶ πάθει περιπεπτωκότας. κἀν τούτῳ οἱ 3
Ῥωμαῖοι πανταχόθεν ἀπὸ τῶν μετεώρων λίθοις, το-
ξεύμασιν, ἀκοντίοις βάλλοντες πάντως γέ τινας ὑπὸ
τοῦ πλήθους αὐτῶν ἐτίτρωσκον καὶ ἐς πᾶν κακοῦ
σφας κατέστησαν· οὔτε γὰρ ἐς παράταξιν ἀλλ' ἐς

πορείαν ἐσταλμένοι, καὶ ἐν ταὐτῷ τοῖς τε ἵπποις καὶ
ταῖς καμήλοις καὶ παντοδαποῖς οὖσι καὶ οἱ ἄνδρες
4 καὶ αἱ γυναῖκες ἀναστρεφόμενοι, καὶ οἱ μὲν ἐπὶ κε-
λήτων οἱ δ' ἐφ' ἁρμάτων τῶν τε καμαρῶν καὶ τῶν
ἁρμαμαξῶν ἀναμὶξ ὀχούμενοι, καὶ οἱ μὲν ἤδη τιτρω-
σκόμενοι οἱ δὲ προσδεχόμενοι τρωθήσεσθαι, ἐταράσ-
σοντο, κἀκ τούτου ῥᾷον, ἅτε καὶ ἀλλήλοις ἐμπλαζό-
5 μενοι, ἐφθείροντο. καὶ ταῦτα μέν, ἕως ἄπωθεν ἐβάλ-
λοντο, ἔπασχον· ἐπεὶ δὲ ἐξαναλώσαντες οἱ Ῥωμαῖοι
τὴν πόρρωθεν ἀλκὴν ἐπικατέδραμόν σφισιν, ἐφο-
νεύετο μὲν τὰ περιέσχατα, καὶ ἐξήρκει πρὸς τὸν θά-
νατον αὐτοῖς μία πληγή, ἅτε καὶ ψιλοῖς οὖσι τοῖς
πλείοσι, συνεπιέζετο δὲ τὰ μέσα, πάντων ἐπ' αὐτὰ
6 ὑπὸ τοῦ πέριξ δέους χωρούντων. καὶ οὕτω καὶ ὑπ'
ἀλλήλων ὠθούμενοι καὶ συμπατούμενοι διώλλυντο,
οὐδ' εἶχον οὐδὲν οὔτε ἑαυτοῖς ἐπαρκέσαι οὔτε ἐς τοὺς
πολεμίους τολμῆσαι· ἱππεῖς γὰρ καὶ τοξόται τὸ πλεῖ-
στον ὄντες ἄποροι μὲν ἐν τῷ σκότῳ προϊδέσθαι τι,
ἄποροι δὲ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ μηχανήσασθαι ἐγίγνοντο.
ἐπειδὴ δὲ ἡ σελήνη ἀνέτειλεν, οἱ μὲν ἔχαιρον ὡς καὶ
7 ἐν τῷ φωτὶ πάντως τινὰ ἀμυνούμενοι. κἂν ὠφελή-
θησάν τι, εἰ μὴ οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν αὐτὴν ἔχοντες
πολλήν σφισι πλάνην, τοτὲ μὲν τῇ τοτὲ δὲ τῇ προσ-
πίπτοντες, καὶ ἐν τῇ ὄψει καὶ ἐν τῷ ἔργῳ ἐνεποίουν.
πάμπολλοί τε γὰρ ὄντες καὶ ἐπὶ βαθύτατον κοινῇ
πάντες ἀποσκιάζοντες ἔσφαλλον αὐτούς, ἐν ᾧ γε οὔτω
8 προσέμισγόν σφισιν· ἐς γὰρ τὸ κενὸν οἱ βάρβαροι,
ὡς καὶ ἐγγὺς αὐτῶν ὄντων, μάτην ἔπαιον, καὶ ὁμόσε
χωρήσαντες ἐν τῇ σκιᾷ μὴ προσδεχόμενοι ἐτιτρώ-
σκοντο. καὶ οὕτως ἀπέθανον αὐτῶν πολλοὶ καὶ ἑά-
λωσαν οὐκ ἐλάττους. συχνοὶ δὲ καὶ διέφυγον, ἄλλοι
τε καὶ ὁ Μιθριδάτης.

καὶ τότε μὲν πρὸς τὸν Τιγράνην ἠπείγετο· ἐπεὶ 50
δὲ προπέμψας πρὸς αὐτὸν οὐδὲν φίλιον εὕρετο, ὅτι [33]
τοῦ υἱέος αὐτῷ Τιγράνου στασιάσαντος ἐκεῖνον μὲν
... πάππον αὐτοῦ ὄντα αἴτιον τῆς διαφορᾶς ὑπετό-
πησε γεγονέναι, καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ὅπως αὐτὸν ἐδέ-
ξατο, ἀλλὰ καὶ τοὺς προπεμφθέντας ὑπ' αὐτοῦ συνέ-
λαβε καὶ κατέδησε, διαμαρτὼν ὧν ἤλπισεν ἔς τε τὴν 2
Κολχίδα ἀπετράπετο, κἀκεῖθεν πεζῇ πρός τε τὴν
Μαιῶτιν καὶ πρὸς τὸν Βόσπορον, τοὺς μὲν πείθων
τοὺς δὲ καὶ βιαζόμενος, ἀφίκετο, καὶ τήν τε χώραν
ἐκομίσατο, τὸν Μαχάρην τὸν παῖδα τὸν τὰ τῶν Ῥω-
μαίων ἀνθελόμενον καὶ τότε αὐτῆς κρατοῦντα κατα-
πλήξας, ὥστε μηδὲ ἐς ὄψιν αὐτῷ ἐλθεῖν, καὶ ἐκεῖνον
διὰ τῶν συνόντων οἱ, τήν τε ἄδειάν σφισι καὶ χρή-
ματα δώσειν ὑπισχνούμενος, ἀπέκτεινεν. ἐν ᾧ δὲ 3
ταῦτ' ἐγίγνετο, ὁ Πομπήιος ἔπεμψε μὲν τοὺς ἐπι-
διώξοντας αὐτόν, ἐπεὶ δὲ ἔφθη ὑπὲρ τὸν Φᾶσιν ἐκ-
δράς, πόλιν ἐν τῷ χωρίῳ ἐν ᾧ ἐνενικήκει συνῴκισε,
τοῖς τραυματίαις καὶ τοῖς ἀφηλικεστέροις τῶν στρα-
τιωτῶν αὐτὴν δούς. καί σφισι καὶ τῶν περιχώρων
ἐθελονταὶ πολλοὶ καὶ συνῴκησαν, καὶ εἰσὶ καὶ νῦν,
Νικοπολῖταί τε ὠνομασμένοι καὶ ἐς τὸν Καππαδοκι-
κὸν νομὸν συντελοῦντες.

καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἐποίει· ὁ δὲ δὴ Τιγράνης ὁ τοῦ 51
Τιγράνου παῖς παραλαβών τινας τῶν πρώτων, ἐπεὶ [34]
οὐ καθ' ἡδονὴν αὐτοῖς ὁ γέρων ἦρχε, πρός τε τὸν
Φραάτην κατέφυγε, καὶ περισκοποῦντα αὐτὸν διὰ
τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Πομπήιον γενομένας ὅ,τι
χρὴ πρᾶξαι, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἐμβαλεῖν ἀνέπεισε.
καὶ ἦλθον μὲν μέχρι τῶν Ἀρταξάτων, πᾶσαν τὴν ἐν 2
ποσὶ χειρούμενοι, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις προσέβαλον·
ὁ γὰρ Τιγράνης ὁ γέρων ἐς τὰ ὄρη φοβηθείς σφας

ἀνέφυγεν· ἐπεὶ μέντοι χρόνου τε τῇ προσεδρείᾳ δεῖν
ἔδοξε, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Φραάτης μέρος τι τῆς δυνά-
μεως τῷ παιδὶ αὐτοῦ καταλιπὼν ἐς τὴν οἰκείαν ἀνε-
χώρησεν, ἀντεπῆλθέ τε ἐνταῦθα ὁ πατὴρ αὐτῷ μο-
2 νωθέντι καὶ ἐνίκησε. φυγὼν οὖν ἐκεῖνος τὸ μὲν
πρῶτον πρὸς τὸν Μιθριδάτην τὸν πάππον ὥρμησεν,
ἐπεὶ δὲ ἔμαθεν αὐτὸν ἡττημένον καὶ βοηθείας μᾶλ-
λον δεόμενον ἤ τινι ἐπικουρῆσαι δυνάμενον, προσε-
χώρησε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ αὐτῷ ὁ Πομπήιος ἡγεμόνι
χρησάμενος ἔς τε τὴν Ἀρμενίαν καὶ ἐπὶ τὸν πατέρα
52 αὐτοῦ ἐστράτευσε. καὶ ὃς μαθὼν τοῦτο καὶ καταδεί-
[35] σας ἐπεκηρυκεύσατό τε εὐθὺς αὐτῷ καὶ τοὺς πρέσβεις
τοὺς τοῦ Μιθριδάτου ἐξέδωκεν. ἐπειδή τε, ἐναντιω-
θέντος οἱ τοῦ υἱέος, οὐδενὸς μετρίου ἔτυχεν, ἀλλὰ
καὶ ὣς ὁ Πομπήιός τόν τε Ἀράξην διέβη καὶ τοῖς
2 Ἀρταξάτοις ἐπλησίασεν, οὕτω δὴ τήν τε πόλιν αὐτῷ
παρέδωκε καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐθελοντὴς
ἧκεν, ἐν μέσῳ ἑαυτὸν ὅτι μάλιστα τοῦ τε προτέρου
ἀξιώματος καὶ τῆς τότε ταπεινότητος σκευάσας, ὅπως
3 αἰδέσεώς τε καὶ ἐλέου ἅμα ἄξιος αὐτῷ φανείη· τὸν
μὲν γὰρ χιτῶνα τὸν μεσόλευκον καὶ τὸν κάνδυν τὸν
ὁλοπόρφυρον ἐξέδυ, τὴν δὲ δὴ τιάραν τό τε ἀνάδημα
εἶχε. Πομπήιος δὲ ἀπὸ μὲν τοῦ ἵππου κατεβίβασεν
αὐτόν, ῥαβδοῦχόν τινα πέμψας, προσήλαυνε γὰρ ὡς
καὶ ἐς αὐτὸ τὸ ἔρυμα κατὰ τὸ σφέτερον ἔθος ἱππεύ-
σων, ἐσελθόντα δὲ αὐτοποδίᾳ καὶ τό τε διάδημα
ἀπορρίψαντα καὶ ἐς τὴν γῆν πεσόντα προσκυνοῦντά
4 τε ἰδὼν ἠλέησε, καὶ ἀναπηδήσας ἐξανέστησέ τε αὐ-
τόν, καὶ ταινιώσας τῷ ἀναδήματι ἔς τε τὴν πλησίαν
ἕδραν ἐκάθισε καὶ παρεμυθήσατο, εἰπὼν ἄλλα τε καὶ
ὅτι οὐ τὴν τῶν Ἀρμενίων βασιλείαν ἀπολωλεκώς,
ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν προσειληφὼς εἴη.

καὶ ὁ μὲν τούτοις τε αὐτὸν ἀνεκτήσατο καὶ ἐπὶ δεῖ-
πνον ἐκάλεσεν· ὁ δὲ υἱός, ἐκάθητο δὲ ἐκ τοῦ ἐπὶ 53
θάτερα τοῦ Πομπηίου, οὔθ' ὑπανέστη τῷ πατρὶ οὔτ' [36]
ἄλλο τι αὐτὸν ἐδεξιώσατο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ δεῖπνον κλη-
θεὶς οὐκ ἀπήντησεν. ὅθεν ὑπό γε τοῦ Πομπηίου
μάλιστα ἐμισήθη. τῇ γοῦν ὑστεραίᾳ διακούσας αὐ- 2
τῶν τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ τὴν πατρῴαν πᾶσαν ἀρχὴν
ἀπέδωκε· τὰ γὰρ προσκτηθέντα ὑπ' αὐτοῦ, ἦν δὲ
ἄλλα τε καὶ τῆς Καππαδοκίας τῆς τε Συρίας μέρη,
ἥ τε Φοινίκη καὶ ἡ Σωφανηνὴ χώρα τοῖς Ἀρμενίοις
πρόσορος οὐ σμικρά, παρείλετο αὐτοῦ, καὶ προσέτι
καὶ χρήματα αὐτὸν ᾔτησεν· τῷ δὲ νεωτέρῳ τὴν Σω-
φανηνὴν μόνην ἀπένειμε. καὶ ἔτυχον γὰρ οἱ θησαυ- 3
ροὶ ἐν αὐτῇ ὄντες, ἠμφισβήτησέ τε περὶ αὐτῶν ὁ
νεανίσκος, καὶ ἁμαρτών, οὐ γὰρ εἶχεν ὁ Πομπήιος
ὁπόθεν ἄλλοθεν τὰ ὡμολογημένα κομίσηται, ἠγανά-
κτησε καὶ δρασμὸν ἐβουλεύσατο. ὁ οὖν Πομπήιος
προμαθὼν τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐν φυλακῇ ἀδέσμῳ ἐποιή-
σατο, καὶ πέμψας πρὸς τοὺς τὰ χρήματα φυλάττοντας
τῷ πατρὶ αὐτοῦ πάντα σφᾶς δοῦναι ἐκέλευσεν. ἐπειδή 4
τε μήθ' ὑπήκουσαν, λέγοντες τὸν νεανίσκον, οὗπερ
ἡ χώρα ἤδη ἐνομίζετο, χρῆναί σφισι τοῦτο προστά-
ξαι, ἔπεμψεν αὐτὸν πρὸς τὰ φρούρια. καὶ ὁ μὲν κε-
κλειμένα αὐτὰ εὑρὼν προσῆλθέ τε ἐγγύς, καὶ ἐκέ-
λευσε καὶ ἄκων αὐτὰ ἀνοιχθῆναι· ὡς δ' οὐδὲν μᾶλ-
λον ἐπείθοντο, προϊσχόμενοι ὅτι μὴ ἑκούσιος ἀλλ'
ἀναγκαστὸς τὴν πρόσταξιν ἐποιεῖτο, ἐχαλέπηνεν ὁ
Πομπήιος καὶ ἔδησε τὸν Τιγράνην. καὶ οὕτως ὅ τε 5
γέρων τοὺς θησαυροὺς παρέλαβε, καὶ αὐτὸς ἔν τε
τῇ χώρᾳ τῇ Ἀναΐτιδι καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ τῷ Κύρνῳ
τριχῇ νείμας τὸν στρατὸν παρεχείμασε, τά τε ἄλλα
παρὰ τοῦ Τιγράνου συχνὰ καὶ χρήματα πολλῷ πλείω

6 τῶν ὁμολογηθέντων λαβών. ἀφ' οὗπερ οὐχ ἥκιστα
καὶ ἐκεῖνον ἔς τε τοὺς φίλους καὶ ἐς τοὺς συμμάχους
οὐ πολλῷ ὕστερον ἐσέγραψε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐς
τὴν Ῥώμην μετὰ φρουρᾶς ἐσήγαγεν.

54 [37] οὐ μέντοι καὶ ἐν ἡσυχίᾳ διεχείμασεν. Ὀροίσης
γὰρ Ἀλβανῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ Κύρνου οἰκούντων βα-
σιλεύς, τὸ μέν τι καὶ τῷ Τιγράνῃ τῷ νεωτέρῳ φίλῳ
οἱ ὄντι χαρίσασθαι βουληθείς, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον
δείσας μὴ καὶ ἐς τὴν Ἀλβανίδα οἱ Ῥωμαῖοι ἐσβάλωσι,
καὶ νομίσας ὅτι, ἂν ἐν τῷ χειμῶνι ἀδοκήτοις σφίσι
καὶ μὴ καθ' ἓν στρατοπεδευομένοις προσπέσῃ, πάν-
τως τι ἐξεργάσεται, ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς παρ'
2 αὐτὰ τὰ Κρόνια, καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ Μέτελλον Κέ-
λερα, παρ' ᾧ ὁ Τιγράνης ἦν, ἤλασεν, ἄλλους δὲ ἐπὶ
τὸν Πομπήιον καὶ ἄλλους ἐπὶ Λούκιον Φλάκκον τὸν
τῆς τριτημορίδος ἄρχοντα ἔπεμψεν, ὅπως πάντες ἅμα
3 ταραχθέντες μὴ συμβοηθήσωσιν ἀλλήλοις. οὐ μὴν
καὶ διεπράξατο οὐδαμόθι οὐδέν· ἐκεῖνόν τε γὰρ ὁ
Κέλερ ἰσχυρῶς ἀπεκρούσατο, καὶ ὁ Φλάκκος ἐπειδὴ
πολὺν τὸν περίβολον τῆς ταφρείας ὄντα ἀδύνατος
ἦν ὑπὸ τοῦ μεγέθους σῶσαι, ἑτέραν ἔνδοθεν ἐποιή-
σατο, καὶ δόξαν ἀπ' αὐτοῦ τοῖς ἐναντίοις ὡς καὶ
φοβηθεὶς ἐμβαλὼν ἐπεσπάσατο αὐτοὺς ἔσω τῆς ἔξω-
4 θεν τάφρου, κἀνταῦθα μὴ προσδεχομένοις σφίσιν
ἐπεκδραμὼν πολλοὺς μὲν ἐν χερσί, πολλοὺς δὲ καὶ
φεύγοντας ἐφόνευσε. κἀν τούτῳ ὁ Πομπήιος προ-
μαθών τε τὴν πείρασιν τῶν βαρβάρων ἣν ἐπὶ τοὺς
ἄλλους ἐπεποίηντο, προαπήντησε τοῖς ἐφ' ἑαυτὸν
ἐπιοῦσιν ἀπροσδοκήτως, καὶ κρατήσας ἐπὶ τὸν Ὀροί-
σην εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ἠπείχθη. καὶ ἐκεῖνον μὲν
οὐ κατέλαβεν, ἀπωσθείς τε γὰρ ὑπὸ τοῦ Κέλερος
5 καὶ μαθὼν καὶ τὰ τῶν ἄλλων πταίσματα ἔφυγε, τῶν

μέντοι Ἀλβανῶν συχνοὺς περὶ τὴν τοῦ Κύρνου διάβασιν συλλαβὼν ἔφθειρε. κἀκ τούτου δεηθεῖσιν αὐτοῖς ἐσπείσατο· ἄλλως μὲν γὰρ καὶ σφόδρα ἐπεθύμει ἐς τὴν χώραν αὐτῶν ἀντεμβαλεῖν, διὰ δὲ δὴ τὸν χειμῶνα ἡδέως τὸν πόλεμον ἀνεβάλετο.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΖ.

a. u. Τότε μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραξε, τῷ δ' ἐπιγιγνομένῳ
689 ἔτει, τοῦ τε Κόττου τοῦ Λουκίου καὶ τοῦ Τορκουά-
του τοῦ Λουκίου ὑπατευόντων, ἐπολέμησε μὲν καὶ
τοῖς Ἀλβανοῖς, ἐπολέμησε δὲ καὶ τοῖς Ἴβηρσι. καὶ
προτέροις γε τούτοις καὶ παρὰ γνώμην ἠναγκάσθη
2 συνενεχθῆναι· Ἀρτώκης γὰρ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν, νέ-
μονται δὲ ἐπ' ἀμφότερα τοῦ Κύρνου, τῇ μὲν τοῖς
Ἀλβανοῖς τῇ δὲ τοῖς Ἀρμενίοις πρόσοροι, φοβηθεὶς
μὴ καὶ ἐφ' ἑαυτὸν τράπηται, πρέσβεις μὲν ὡς καὶ ἐπὶ
φιλίᾳ πρὸς αὐτὸν ἔπεμψε, παρεσκευάζετο δὲ ὅπως
ἐν τῷ θαρσοῦντι καὶ διὰ τοῦτο ἀνελπίστῳ οἱ ἐπί-
3 θηται. προμαθὼν οὖν καὶ τοῦτο ὁ Πομπήιος ἔς τε
τὴν χώραν αὐτοῦ προενέβαλε, πρὶν ἱκανῶς τε αὐτὸν
ἑτοιμάσασθαι καὶ τὴν ἐσβολὴν δυσχερεστάτην οὖσαν
προκατασχεῖν, καὶ ἔφθη καὶ πρὸς τὴν πόλιν τὴν
Ἀκρόπολιν ὠνομασμένην προχωρήσας, πρὶν καὶ αἰ-
4 σθέσθαι τὸν Ἀρτώκην ὅτι παρείη. ἦν δὲ ἐπ' αὐτοῖς
τοῖς στενοῖς, ἔνθεν μὲν τοῦ Καυκάσου παρατείνον-
τος, οὗ καὶ ἐπὶ τῇ φυλακῇ τῶν ἐσβολῶν ὠχύρωτο.
ὅ τε οὖν Ἀρτώκης ἐκπλαγεὶς οὐδένα καιρὸν ὥστε
συντάξασθαι ἔσχεν, ἀλλὰ καὶ διαβὰς τὸν ποταμὸν
5 τὴν γέφυραν κατέπρησε, καὶ οἱ ἐν τῷ τείχει πρός
τε τὴν φυγὴν αὐτοῦ, καὶ ἅμα καὶ μάχῃ νικηθέντες,
ἐνέδοσαν. κρατήσας οὖν τῶν διόδων ὁ Πομπήιος

φρουράν τε ἐπ' αὐταῖς κατεστήσατο, καὶ ἐκεῖθεν ὁρ-
μώμενος πᾶσαν τὴν ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ κατεστρέψατο.
μέλλοντος δ' αὖ καὶ τὸν Κύρνον διαβήσεσθαι, πέμ- 2
πει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀρτώκης εἰρήνην τε αἰτῶν, καὶ
γέφυραν τά τε ἐπιτήδεια ἑκὼν οἱ παρέξειν ὑπισχνού-
μενος. καὶ ἐποίησε μὲν ἑκάτερον ὡς καὶ συμβησό- 2
μενος, δείσας δέ, ἐπειδὴ εἶδεν αὐτὸν διαβεβηκότα,
πρὸς τὸν Πέλωρον, ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐκεῖνον τῇ αὐτοῦ
ῥέοντα, ἀπέφυγεν· ὃν γὰρ ἐξῆν αὐτῷ κωλῦσαι δια-
βῆναι, τοῦτον ἐπισπασάμενος ἀπεδίδρασκεν. ἰδὼν 3
οὖν τοῦθ' ὁ Πομπήιος ἐπεδίωξέ τε αὐτὸν καὶ κατα-
λαβὼν ἐνίκησε· δρόμῳ γάρ, καὶ πρὶν τοὺς τοξότας
αὐτοῦ τῇ σφετέρᾳ τέχνῃ χρήσασθαι, ὁμόσε σφίσιν
ἐχώρησε καὶ δι' ἐλαχίστου αὐτοὺς ἐτρέψατο. γενο-
μένου δὲ τούτου Ἀρτώκης μὲν τόν τε Πέλωρον δια-
βὰς καὶ τὴν γέφυραν καὶ τὴν ἐκείνου καύσας ἔφυγε,
τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν ἐν χερσὶν οἱ δὲ καὶ τὸν ποτα-
μὸν πεζῇ περαιούμενοι ἀπέθανον· συχνοὶ δὲ καὶ κατὰ 5
τὰς ὕλας σκεδασθέντες ἡμέρας μέν τινας ἀπὸ τῶν
δένδρων ὑπερυψήλων ὄντων ἀποτοξεύοντες διεγέ-
νοντο, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτοὶ ὑποτμηθέντων τῶν δέν-
δρων ἐφθάρησαν. καὶ οὕτω καὶ ὁ Ἀρτώκης ἐπεκη-
ρυκεύσατο μὲν αὖθις τῷ Πομπηίῳ καὶ δῶρα ἔπεμ-
ψεν· ἐκείνου δὲ δὴ ταῦτα μέν, ὅπως τὰς σπονδὰς 6
ποιήσεσθαι ἐλπίσας μὴ περαιτέρω ποι προχωρήσῃ,
λαβόντος, τὴν δ' εἰρήνην οὐχ ὁμολογήσαντος δώσειν,
ἂν μὴ τοὺς παῖδάς οἱ ὁμήρους προαποστείλῃ, χρόνον
τινὰ ἐπέσχε, μέχρις οὗ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τὸν Πέλωρον 7
διαβατόν πῃ τοῦ θέρους γενόμενον οὐ χαλεπῶς, ἄλ-
λως τε καὶ μηδενὸς κωλύοντος, ἐπεραιώθησαν. οὕτω
δὲ δὴ τούς τε παῖδας αὐτῷ ἔπεμψε καὶ μετὰ τοῦτο
καὶ συνηλλάγη.

3 κἀκ τούτου μαθὼν ὁ Πομπήιος οὐ πόρρω τὸν
Φᾶσιν ὄντα, καὶ νομίσας ἔς τε τὴν Κολχίδα παρ' αὐ-
τὸν καταβήσεσθαι καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην
ἐς τὸν Βόσπορον πορεύσεσθαι, προήει μὲν ᾗ διε-
2 νοεῖτο, καὶ τούς τε Κόλχους καὶ τοὺς προσχώρους
σφίσι, τὰ μὲν πείθων τὰ δὲ καὶ ἐκφοβῶν, διῆλθεν·
αἰσθόμενος δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἥ τε ἐπὶ τῆς ἠπείρου κο-
μιδὴ διὰ πολλῶν καὶ ἀγνώστων καὶ πολεμικῶν ἐθ-
νῶν καὶ ἡ διὰ τῆς θαλάσσης χαλεπωτέρα διά τε τὸ
ἀλίμενον τῆς χώρας καὶ διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας αὐτὴν
3 εἴη, τῷ μὲν Μιθριδάτῃ τὸ ναυτικὸν ἐφορμεῖν ἐκέ-
λευσεν, ὥστε ἐκεῖνόν τε τηρεῖσθαι μηδαμόσε ἐκπλεῦ-
σαι καὶ τὴν ἐπαγωγὴν αὐτοῦ τῶν ἐπιτηδείων ἀφε-
λέσθαι, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς Ἀλβανοὺς οὐ τὴν συντο-
μωτάτην, ὅπως σφᾶς καὶ ὑπὸ τούτου πρὸς ταῖς σπον-
δαῖς ἀνελπίστους καταλάβῃ, ἀλλ' ἐς τὴν Ἀρμενίαν
4 ἐπανελθὼν ἐτράπετο. καὶ τόν τε Κύρνον, ᾗ πορεύ-
σιμος ὑπὸ τοῦ θέρους ἐγεγόνει, πεζῇ διέβη, τήν τε
ἵππον κατὰ τὸν ῥοῦν καὶ τὰ σκευοφόρα ἑξῆς, εἶτα
τοὺς πεζοὺς διιέναι κελεύσας, ἵν' οἵ τε ἵπποι τὸ σφο-
δρὸν αὐτοῦ τοῖς σώμασί σφων διαχέωσι, καὶ ἐκ τῶν
σκευοφόρων εἴ πού τι καὶ ὣς περιτραπείη, ἔς τε τοὺς
ἐπὶ θάτερα παρακολουθοῦντας ἐμπίπτῃ καὶ μὴ πε-
5 ραιτέρω καταφέρηται· κἀντεῦθεν πρὸς τὸν Καμβύ-
σην πορευόμενος ὑπὸ μὲν τῶν πολεμίων οὐδὲν δει-
νὸν ἔπαθεν, ὑπὸ δὲ δὴ τοῦ καύματος καὶ διὰ τοῦτο
καὶ τοῦ δίψους ἰσχυρῶς μετὰ παντὸς τοῦ στρατοῦ,
καίτοι νυκτὸς τὸ πολὺ τῆς ὁδοῦ διελθών, ἐταλαιπώ-
ρησεν· οἱ γὰρ ἀγωγοί σφων, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων
6 ὄντες, οὐ τὴν ἐπιτηδειοτάτην αὐτοὺς ἤγαγον. οὐ μὴν
οὐδ' ὁ ποταμὸς ἐν δέοντί σφισιν ἐγένετο· ψυχρότα-
τόν τε γὰρ τὸ ὕδωρ ὂν καὶ ἀθρόον ὑπ' αὐτῶν πο-

θὲν συχνοῖς ἐλυμήνατο. ὡς δ' οὖν οὐδὲ ἐνταῦθα ἀντίπαλόν τι αὐτοῖς ὤφθη, πρὸς τὸν Ἄβαντα προσεχώρησαν, ὕδωρ μόνον ἐπιφερόμενοι· τὰ γὰρ ἄλλα παρ' ἑκόντων τῶν ἐπιχωρίων ἐλάμβανον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐκακούργουν οὐδέν. καί σφισι διαβεβη- 4
κόσιν ἤδη τὸν ποταμὸν ὁ Ὀροίσης προσιὼν ἠγγέλθη. ὁ οὖν Πομπήιος βουληθεὶς αὐτόν, πρὶν τὸ τῶν Ῥωμαίων πλῆθος γνῶναι, πρὸς μάχην ὑπαγαγέσθαι, μὴ καὶ αἰσθόμενος αὐτοῦ ἀναχωρήσῃ, τούς τε ἱππέας 2
προέταξε, προειπὼν σφισιν ἃ ποιήσουσι, καὶ τοὺς λοιποὺς ὄπισθεν αὐτῶν ἔς τε τὰ γόνατα κεκλιμένους καὶ ταῖς ἀσπίσι συγκεκαλυμμένους ἔχων ἀτρεμεῖν ἐποίησεν, ὥστε τὸν Ὀροίσην μὴ πρότερον μαθεῖν αὐτοὺς παρόντας πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι. κἀκ τούτου 3
ἐκεῖνός τε τῶν ἱππέων ὡς καὶ μόνων ὄντων καταφρονήσας συνέμιξέ σφισι, καὶ δι' ὀλίγου τραπέντας ἐξεπίτηδες ἀνὰ κράτος ἐπεδίωξε· καὶ οἱ πεζοὶ ἀναστάντες ἐξαίφνης καὶ διαστάντες τοῖς μὲν σφετέροις ἀσφαλῆ τὴν φυγὴν διὰ μέσου σφῶν παρέσχον, τοὺς δὲ πολεμίους ἀπερισκέπτως τῇ διώξει χρωμένους ἐσδεξάμενοι συχνοὺς ἐκυκλώσαντο. καὶ οὗτοί τε τοὺς ἔν- 4
δον ἔκοπτον, καὶ οἱ ἱππεῖς, οἱ μὲν ἐπὶ δεξιὰ οἱ δ' ἐπὶ θάτερα αὐτῶν περιελθόντες, κατὰ νώτου τοῖς ἔξω τῆς κυκλώσεως προσέπεσον. καὶ ἐκεῖ τε πολλοὺς ἐφόνευσαν ἑκάτεροι, καὶ ἑτέρους ἐς τὰς ὕλας καταφυγόντας κατέπρησαν, "ἰὼ Κρόνια Κρόνια" πρὸς τὴν ἐπίθεσίν σφων τὴν τότε γενομένην ἐπιλέγοντες.

πράξας δὲ ταῦθ' ὁ Πομπήιος, καὶ τὴν χώραν 5
ἐπιδραμών, τοῖς τε Ἀλβανοῖς εἰρήνην ἔδωκε, καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν παρὰ τὸν Καύκασον μέχρι τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἐς ἣν ἀπὸ τοῦ Πόντου τὸ ὄρος ἀρξάμενον τελευτᾷ, κατοικούντων ἐπικηρυκευσαμένοις ἐσπείσατο.

2 *Φραάτης δὲ ἔπεμψε μὲν πρὸς αὐτὸν ἀνανεώσασθαι τὰς συνθήκας ἐθέλων· ὡς γὰρ ἐκεῖνόν τε οὕτω φερόμενον ἑώρα, καὶ τῆς Ἀρμενίας τοῦ τε Πόντου τοῦ ταύτῃ οἱ ὑποστράτηγοι αὐτοῦ τὰ λοιπὰ προσκατεστρέφοντο, ὅ τε Γαβίνιος καὶ ὑπὲρ τὸν Εὐφράτην μέχρι τοῦ Τίγριδος προεχώρησεν, ἐφοβήθη τε αὐτοὺς καὶ τὴν σύμβασιν βεβαιώσασθαι ἐπεθύμησεν· οὐ μέν-*
3 *τοι καὶ διεπράξατό τι. ὁ γὰρ Πομπήιος πρός τε τὰ παρόντα καὶ πρὸς τὰς ἐξ αὐτῶν ἐλπίδας κατεφρόνησεν αὐτοῦ, καὶ τά τε ἄλλα ὑπερφρόνως τοῖς πρέσβεσιν ἐλάλησε, καὶ τὴν χώραν τὴν Κορδουηνήν, ὑπὲρ ἧς πρὸς τὸν Τιγράνην διεφέρετο, ἀπῄτησεν.*
4 *ἐπειδή τε ἐκεῖνοι μηδέν, ἅτε μηδὲ ἐπεσταλμένοι τι περὶ αὐτῆς, ἀπεκρίναντο, ἔγραψε μέν τινα τῷ Φραάτῃ, οὐκ ἀνέμεινε δὲ ἀντιπεμφθῆναί τι, ἀλλ᾽ ἐς τὴν χώραν τὸν Ἀφράνιον παραχρῆμα ἔστειλε, καὶ κατα-*
5 *σχὼν αὐτὴν ἀμαχὶ τῷ Τιγράνῃ ἔδωκε. καὶ ὁ μὲν Ἀφράνιος διὰ τῆς Μεσοποταμίας ἐς τὴν Συρίαν παρὰ τὰ συγκείμενα πρὸς τὸν Πάρθον κομιζόμενος ἐπλανήθη, καὶ πολλὰ ὑπό τε τοῦ χειμῶνος καὶ ὑπὸ τῆς σπάνεως τῶν τροφῶν ἐκακώθη· κἂν ἀπώλοντο, εἰ μὴ Καρραῖοι, Μακεδόνων τε ἄποικοι ὄντες καὶ ἐνταῦθά που οἰκοῦντες, ὑπέλαβόν τε αὐτὸν καὶ παρέ-*
6 *πεμψαν ... ταῦτά τε πρὸς τὸν Φραάτην ἀπὸ τῆς παρούσης οἱ δυνάμεως ἔπραξε, σαφέστατα τοῖς πλεονεκτεῖν βουλομένοις ἐπιδείξας ὅτι πάντα ἐκ τῶν ὅπλων ἤρτηται καὶ ὁ ἐν αὐτοῖς κρατῶν νομοθέτης ὧν βούλεται ἀναγκαῖος γίγνεται, καὶ προσέτι καὶ πρὸς τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ ὕβρισεν, ᾗπερ πρός τε τοὺς ἄλλους πάντας ἠγάλλετο καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους,*
2 *οὗτοί τε αὖ πρὸς ἐκεῖνον ἀεί ποτε ἐκέχρηντο. βασιλέως γὰρ αὐτοῦ βασιλέων καλουμένου, τό τε τῶν*

βασιλέων ὄνομα περιέκοψε καὶ βασιλεῖ αὐτὸ μόνον ἐπιστέλλων ἔγραψε, καίτοι τῷ Τιγράνῃ τῷ αἰχμαλώτῳ καὶ τοῦτο παρὰ τὸ νομιζόμενον αὐτοῖς δούς, ὅτε τὰ ἐπινίκια αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔπεμψεν. ὁ οὖν 3
Φραάτης, καίπερ δεδιώς τε αὐτὸν καὶ θεραπεύων, ἠγανάκτησεν ἐπὶ τούτῳ ὡς καὶ τῆς βασιλείας ἐστερημένος, καὶ πέμψας πρέσβεις πάντα τε ὅσα ἠδίκητο ἐπεκάλει οἱ, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀπηγόρευε μὴ διαβαίνειν. ἐπειδή τε οὐδὲν μέτριον ἀπεκρίνατο, εὐ- 4
θὺς ἐπὶ τὸν Τιγράνην μετὰ τοῦ υἱέος αὐτοῦ, ᾧ τὴν θυγατέρα ἐδεδώκει, ἐστράτευσεν, ἐν τῷ ἦρι ἐν ᾧ a. u.
Λούκιός τε Καῖσαρ καὶ Γάιος Φίγουλος ὑπάτευον· 690
καὶ νικηθεὶς μάχῃ ἔπειθ' ὕστερον ἀντεπεκράτησε. τοῦ τε Τιγράνου τὸν Πομπήιον ἐν Συρίᾳ ὄντα ἐπι- 5
καλεσαμένου, πρέσβεις τε αὖθις πρὸς αὐτὸν ἀπέστειλε, καὶ πολλὰ μὲν ἐκείνου κατηγόρησε, πολλὰ δὲ καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὑπεσήμηνεν, ὥστε τὸν Πομπήιον καὶ αἰσχυνθῆναι καὶ καταπλαγῆναι. οὔκουν 7
οὔτε τῷ Τιγράνῃ ἐπεκούρησεν οὔτε πρὸς τὸν Φραάτην πολέμιόν τι ἔτ' ἔπραξε, πρόφασιν ποιησάμενος τὸ μήτε ἐκείνην οἱ τὴν στρατείαν προστετάχθαι καὶ τὸν Μιθριδάτην ἐν ὅπλοις ἔτ' εἶναι. ἀρκεῖσθαί τε τοῖς κατειργασμένοις ἔφασκε, καὶ οὐκ ἐβούλετο, μὴ πλειόνων ὀρεγόμενος καὶ περὶ ἐκείνοις, ὥσπερ που καὶ ὁ Λούκουλλος, πταίσῃ. τοιαῦτα γὰρ ἐφιλοσόφει, 2
καὶ τό τε πλεονεκτεῖν δεινὸν καὶ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐφίεσθαι ἄδικον εἶναι τότε ἔλεγεν ὅτ' οὐκέτ' αὐτοῖς χρῆσθαι ἐδύνατο. τάς τε γὰρ τοῦ Πάρθου δυνάμεις δείσας, καὶ τὸ ἀστάθμητον τῶν πραγμάτων φοβηθείς, οὔτε τὸν πόλεμον καίτοι πολλῶν ἐναγόντων ἀνείλετο, καὶ τὰ ἐγκλήματα τοῦ βαρβάρου ἐφαύλισεν, ἀντειπὼν μὲν οὐδέν, φήσας δὲ ὑπὲρ ὁρίων τινῶν 3

τὴν διαφορὰν αὐτῷ πρὸς τὸν Τιγράνην εἶναι, περὶ
ὧν δικάσειν σφίσιν ἄνδρας τρεῖς. οὓς καὶ ἔπεμψε·
καὶ αὐτοὺς ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνοι διαιτητὰς ἐπιγραψά-
μενοι πάντα τὰ πρὸς ἀλλήλους ἐγκλήματα διελύσαντο,
ὀργιζόμενος μὲν ὁ Τιγράνης ὅτι τῆς ἐπικουρίας οὐκ
4 ἔτυχε, βουλόμενος δὲ ὁ Φραάτης περιεῖναι τὸν Ἀρ-
μένιον, ὅπως καὶ συμμάχῳ ποτὲ αὐτῷ, εἰ δεηθείη,
κατὰ τῶν Ῥωμαίων χρήσαιτο. καὶ γὰρ εὖ ἠπίσταντο
ἀμφότεροι ὅτι, ὁπότερος αὐτῶν τοῦ ἑτέρου κρατή-
σειε, τῶν τε πραγμάτων τοῖς Ῥωμαίοις προκόψει
καὶ αὐτὸς εὐχειρωτότερός σφισι γενήσεται.
5 ἐκεῖνοι μὲν δὴ διὰ ταῦτα κατηλλάγησαν, Πομ-
πήιος δὲ ἔν τε τῇ Ἀσπίδι καὶ τότε ἐχείμασε, καὶ τά
τε ἄλλα τὰ ἔτ' ἀνθιστάμενα προσηγάγετο, καὶ Συμ-
φόριον τεῖχος Στρατονίκης οἱ προδούσης ἔλαβεν.
αὕτη δὲ γυνή τε τοῦ Μιθριδάτου οὖσα, καὶ ὀργὴν
αὐτῷ ὅτι ἐγκατελείφθη ἔχουσα, τούς τε φρουροὺς ἐς
παρασκευὴν δὴ τροφῆς ἐξέπεμψε καὶ τοὺς Ῥωμαίους
ἐδέξατο, καίτοι παιδὸς αὐτῆς
8 . . . παρὰ τοῦτο μόνον ἐν τῇ ἀγορανομίᾳ ἐπῃνέθη,
a. u. 689 ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ Ῥωμαῖα καὶ τὰ Μεγαλήσια πολυτελέ-
στατα ἐποίησεν, ἔτι δὲ καὶ μονομάχων ἀγῶνας ἐπὶ

7, 5, 8. παιδὸς αὐτῆς] Conf. Appian. Mithr. c. 107.

8, 1, 1. ἐπῃνέθη] C. Iulius Caesar. Xiphilinus p. 7: Ὑποστρέψας δὲ ἐξ Ἀρμενίας, καὶ τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς δυνάσταις τοῖς προσιοῦσιν αὐτῷ διαιτήσας καὶ χρηματίσας, καὶ τοῖς μὲν τὰς βασιλείας βεβαιώσας τοῖς δὲ τὰς δυναστείας ἐπαυξήσας, τῶν δὲ καὶ τὰς ὑπεροχὰς κολούσας καὶ ταπεινώσας, τήν τε κοίλην Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην ἄρτι τε βασιλέων ἀπηλλαγμένας καὶ ὑπό τε τῶν Ἀραβίων καὶ ὑπὸ τοῦ Τιγράνου κεκακωμένας συνεστήσατο. ἐτόλμησε μὲν γὰρ ὁ Ἀντίοχος ἀπαιτῆσαι αὐτάς, οὐκ ἀπέλαβε δέ, ἀλλ' ἔς τε ἀρχὴν μίαν συνετάχθησαν καὶ νόμους ἔλαβον ὥστε τὸν τῶν Ῥωμαίων τρόπον πολιτεύεσθαι.

τῷ πατρὶ μεγαλοφρονέστατα διέθηκεν. ἐγένετο μὲν
γὰρ τῶν δαπανηθέντων ἐς αὐτὰ τὰ μὲν κοινῇ αὐτῷ
πρὸς τὸν συνάρχοντα Μάρκον Βίβουλον, τὰ δὲ καὶ
ἰδίᾳ· τοσοῦτον δὲ δὴ ἐν τούτοις ὑπερῆρεν ὥστε καὶ 2
τὴν ἐπ' ἐκείνοις δόξαν σφετερίσασθαι καὶ δοκεῖν
ἅπαντα αὐτὸς ἀνηλωκέναι. ὁ οὖν Βίβουλος αὐτὸς
ἐπισκώπτων ἔλεγεν ὅτι τὸ αὐτὸ τῷ Πολυδεύκει πε-
πονθὼς εἴη· τοῦ γάρ τοι ναοῦ κοινοῦ οἱ πρὸς τὸν
ἀδελφὸν τὸν Κάστορα ὄντος, ἐπ' ἐκείνου μόνου ἡ
ἐπωνυμία αὐτοῦ γίγνεται.

ἐπὶ μὲν οὖν τούτοις ἔχαιρον οἱ Ῥωμαῖοι, τὰ δὲ 9
δὴ τέρατα καὶ πάνυ αὐτοὺς ἐθορύβει. ἐν γὰρ τῷ
Καπιτωλίῳ ἀνδριάντες τε πολλοὶ ὑπὸ κεραυνῶν συν-
εχωνεύθησαν καὶ ἀγάλματα ἄλλα τε καὶ Διὸς ἐπὶ
κίονος ἱδρυμένον, εἰκών τέ τις λυκαίνης σύν τε τῷ
Ῥώμῳ καὶ σὺν τῷ Ῥωμύλῳ ἱδρυμένη ἔπεσε, τά τε 2
γράμματα τῶν στηλῶν ἐς ἃς οἱ νόμοι ἐσεγράφοντο
συνεχύθη καὶ ἀμυδρὰ ἐγένετο. τά τε οὖν ἄλλα ἐξε-
θύοντο τοῖς μάντεσι πειθόμενοι, καὶ τῷ Διὶ ἄγαλμα
μεῖζον, πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ πρὸς τὴν ἀγορὰν
βλέπον, ὅπως αἱ συνωμοσίαι ὑφ' ὧν ἐταράττοντο ἐκ-
φανεῖεν, ἱδρυθῆναι ἐψηφίσαντο.

ταῦτά τε ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει συνέβη, καὶ οἱ τιμη- 3
ταὶ περὶ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἠριδανὸν οἰκούντων διενεχ-
θέντες, τῷ μὲν γὰρ ἐς τὴν πολιτείαν αὐτοὺς ἐσάγειν
ἐδόκει, τῷ δὲ οὔ, οὐδὲν οὐδὲ τῶν ἄλλων ἔπραξαν,
ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπεῖπον. καὶ διὰ τοῦτο καὶ οἱ 4
διάδοχοι αὐτῶν ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει οὐδὲν ἐποίησαν,
ἐμποδισάντων σφᾶς τῶν δημάρχων πρὸς τὸν τῆς βου-
λῆς κατάλογον δέει τοῦ μὴ τῆς γερουσίας αὐτοὺς ἐκ-
πεσεῖν. κἂν τούτῳ πάντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβον- 5
τες, πλὴν τῶν τὴν νῦν Ἰταλίαν οἰκούντων, ἐξέπε-

σου Γαΐου τινὸς Παπίου δημάρχου γνώμῃ, ἐπειδὴ
ἐπεπόλαζον καὶ οὐκ ἐδόκουν ἐπιτήδειοί σφισιν εἶναι
συνοικεῖν.

10 τῷ δὲ ἐχομένῳ ἔτει, τοῦ τε Φιγούλου καὶ τοῦ
a. u. 690 Καίσαρος τοῦ Λουκίου ἀρχόντων, βραχέα μὲν μνή-
μης δ' οὖν ἄξια πρὸς τοὺς τῶν ἀνθρωπείων πραγμά-
2 των παραλόγους συνηνέχθη. ὅ τε γὰρ τὸν Λουκρή-
τιον ἐκ τῆς τοῦ Σύλλου προστάξεως ἀποκτείνας, καὶ
ἕτερός τις συχνοὺς τῶν ἐπικηρυχθέντων ὑπ' αὐτοῦ
φονεύσας, καὶ κατηγορήθησαν ἐπὶ ταῖς σφαγαῖς καὶ
ἐκολάσθησαν, τοῦ Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου τοῦθ' ὅτι
3 μάλιστα παρασκευάσαντος. οὕτω καὶ τοὺς πάνυ ποτὲ
δυνηθέντας ἀσθενεστάτους αἱ μεταβολαὶ τῶν πραγ-
μάτων πολλάκις ποιοῦσι. τοῦτό τε οὖν παρὰ δόξαν
τοῖς πολλοῖς ἐχώρησε, καὶ ὅτι καὶ ὁ Κατιλίνας ἐπὶ
τοῖς αὐτοῖς ἐκείνοις αἰτίαν, πολλοὺς γὰρ καὶ αὐτὸς
τῶν ὁμοίων ἀπεκτόνει, λαβὼν ἀπελύθη. καὶ δὴ καὶ
ἐκ τούτου χείρων τε πολὺ ἐγένετο, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
4 ἀπώλετο· τοῦ γὰρ δὴ Κικέρωνος τοῦ Μάρκου μετὰ
a. u. 691 Γαΐου Ἀντωνίου ὑπατεύσαντος, ὅτε Μιθριδάτης οὐ-
δὲν ἔτι δεινὸν τοὺς Ῥωμαίους εἰργάσατο, ἀλλὰ καὶ
αὐτὸς ἑαυτὸν διέφθειρεν, ἐπεχείρησεν ἐκεῖνος τήν τε
πολιτείαν νεωτερίζειν καὶ τοὺς συμμάχους ἐπ' αὐτῇ
συνιστὰς ἐς φόβον σφᾶς οὐ σμικροῦ πολέμου ἐνέ-
βαλεν. ἐπράχθη δὲ ὧδε ἑκάτερον.

11 ὁ Μιθριδάτης αὐτὸς μὲν οὐχ ὑπεῖκε ταῖς συμ-
φοραῖς, ἀλλὰ τῇ βουλήσει πλέον ἢ τῇ δυνάμει νέμων
ἐνενόει, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ὁ Πομπήιος ἐν τῇ Συ-
ρίᾳ διέτριβε, πρός τε τὸν Ἴστρον διὰ τῶν Σκυθῶν
2 ἐλθεῖν, κἀντεῦθεν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσβαλεῖν· φύσει
τε γὰρ μεγαλοπράγμων ὤν, καὶ πολλῶν μὲν πται-
σμάτων πολλῶν δὲ καὶ εὐτυχημάτων πεπειραμένος,

οὐδὲν οὔτε ἀτόλμητον οὔτε ἀνέλπιστόν οἱ εἶναι ἐνό-
μιζεν. εἰ δὲ δὴ καὶ σφαλείη, συναπολέσθαι τῇ βα-
σιλείᾳ μετὰ ἀκεραίου τοῦ φρονήματος μᾶλλον ἢ στε-
ρηθεὶς αὐτῆς ἔν τε ταπεινότητι καὶ ἐν ἀδοξίᾳ ζῆν
ἤθελεν. αὐτὸς μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις ἔρρωτο· ὅσῳ γὰρ 3
τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ ἀπεμαραίνετο, τοσούτῳ τῇ
τῆς γνώμης ῥώμῃ ἰσχυρίζετο, ὥστε καὶ τὴν ἐκείνου
ἀρρωστίαν τοῖς ταύτης λογισμοῖς ἀναλαμβάνειν· οἱ
δ' ἄλλοι οἱ συνόντες αὐτῷ, ὡς τά τε τῶν Ῥωμαίων 4
ἰσχυρότερα καὶ τὰ τοῦ Μιθριδάτου ἀσθενέστερα ἀεὶ
ἐγίγνετο, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ σεισμὸς μέγιστος δὴ
τῶν πώποτε συνενεχθεὶς αὐτοῖς πολλὰς τῶν πόλεων
ἔφθειρεν, ἠλλοιοῦντο, καὶ τά τε στρατιωτικὰ ἐκι-
νεῖτο, καὶ παῖδάς τινας αὐτοῦ συναρπάσαντές τινες
πρὸς τὸν Πομπήιον ἐκόμισαν. ἐπ' οὖν τούτοις τοὺς 12
μὲν ἐφώρα καὶ ἐκόλαζε, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας ὀργῇ
προκατελάμβανε, καὶ ἦν πρὸς οὐδένα ἔτι πιστός,
ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν τέκνων ὑποτοπήσας τινὰ ἀπέ-
σφαξεν. ἰδὼν οὖν ταῦτα υἱός τις αὐτοῦ Φαρνάκης,
καὶ ἐκεῖνόν τε ἅμα φοβηθεὶς καὶ παρὰ τῶν Ῥωμαίων
τὴν βασιλείαν, καὶ γὰρ ἀνὴρ ἤδη ἦν, λήψεσθαι προσ-
δοκήσας, ἐπεβούλευσεν αὐτῷ. φωραθεὶς δέ, πολλοὶ 2
γὰρ καὶ φανερῶς καὶ λάθρᾳ πάντα τὰ πραττόμενα
ὑπ' αὐτοῦ ἐπολυπραγμόνουν, εὐθὺς ἄν, εἴπερ τι
καὶ τὸ βραχύτατον εὐνοίας οἱ δορυφόροι τῷ γέροντι
εἶχον, ἐδικαιώθη· νῦν δὲ καίτοι σοφώτατος ὁ Μι-
θριδάτης ἐς πάντα τὰ βασιλικὰ γενόμενος οὐκ ἔγνω
ὅτι οὐδὲν οὐδενὶ οὔτε τὰ ὅπλα οὔτε τὰ πλήθη τῶν
ὑπηκόων ἄνευ τῆς παρ' αὐτῶν φιλίας ἰσχύει, ἀλλὰ
καὶ ὅσῳ τις ἂν πλείω, μὴ μέντοι καὶ πιστὰ αὐτὰ ἔχῃ,
χαλεπώτερα αὐτῷ γίγνεται. ὁ γοῦν Φαρνάκης μετά τε 3
τῶν προπαρεσκευασμένων καὶ μετὰ τῶν ὑπὸ τοῦ πα-

τρὸς πρὸς τὴν σύλληψιν αὐτοῦ πεμφθέντων, ῥᾷστα
γὰρ αὐτοὺς ᾠκειώσατο, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἄντικρυς τὸν
πατέρα ἠπείχθη. πυθόμενος δὲ τοῦτο ὁ γέρων, ἦν
δὲ ἐν Παντικαπαίῳ, στρατιώτας τινὰς ἐπὶ τὸν υἱόν,
4 ὡς καὶ αὐτὸς ἐφεψόμενός σφισι, προέπεμψε. καὶ τού-
τους τε ἐκεῖνος διὰ βραχέος, ἅτε μηδ' αὐτοὺς φι-
λοῦντας τὸν Μιθριδάτην, ἀπετρέψατο, καὶ τὴν πό-
λιν ἑκουσίαν ἔλαβε, τόν τε πατέρα ἐς τὸ βασίλειον
13 καταφυγόντα ἀπέκτεινεν. ἐπεχείρησε μὲν γὰρ ἑαυ-
τὸν διαχρήσασθαι, καὶ τάς τε γυναῖκας καὶ τοὺς παῖ-
δας τοὺς λοιποὺς φαρμάκῳ προαπαλλάξας τὸ λοιπὸν
ἐξέπιεν, οὐ μέντοι οὔτε δι' ἐκείνου οὔτε διὰ ξίφους
2 αὐτοχειρίᾳ ἀποφθαρῆναι ἠδυνήθη. τό τε γὰρ φάρ-
μακον, καίτοι θανάσιμον ὄν, οὐ συνεῖλεν αὐτόν,
ἐπειδὴ πολλῇ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προφυλακῇ ἀλε-
ξιφαρμάκων ἐκεκράτυντο· καὶ ἡ τοῦ ξίφους πληγὴ
διά τε τὴν τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἀπό τε τῆς ἡλικίας καὶ
ἀπὸ τῶν περιεστηκότων ἀσθένειαν καὶ διὰ τὴν φαρ-
3 μάκου ὁποιουδηποτοῦν λῆψιν ἀπημβλύνθη. ὡς οὖν
οὔτε δι' ἑαυτοῦ ἀνηλίσκετο καὶ πέρα τοῦ καιροῦ χρο-
νίζειν ἐδόκει, προσέπεσόν τε αὐτῷ ἐκεῖνοι οὓς ἐπὶ
τὸν υἱὸν ἐπεπόμφει, καὶ συνετάχυναν τοῖς ξίφεσι
4 καὶ ταῖς λόγχαις τὸν ὄλεθρον. Μιθριδάτης μὲν δὴ
ποικιλωτάτῃ ἀεὶ καὶ μεγίστῃ τῇ τύχῃ χρησάμενος
οὐδὲ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου ἁπλῆν ἔσχεν· ἐπεθύ-
μησέ τε γὰρ ἀποθανεῖν μὴ βουλόμενος, καὶ αὐτὸς
ἑαυτὸν ἀποκτεῖναι σπουδάσας οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ
τοῦτο μὲν φαρμάκῳ τοῦτο δὲ καὶ ξίφει αὐθέντης τε
14 ἅμα ἐγένετο καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀπεσφάγη· Φαρ-
νάκης δὲ τό τε σῶμα αὐτοῦ τῷ Πομπηίῳ ταριχεύσας,
ἔλεγχον τοῦ πεπραγμένου, ἔπεμψε, καὶ ἑαυτὸν τήν
τε ἀρχὴν παρέδωκε. καὶ ὃς τῷ μὲν Μιθριδάτῃ οὐδὲν

ἐλυμήνατο, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πατρῴοις ἠρίοις ταφῆναι
αὐτὸν ἐκέλευσε· τὸ γὰρ πολέμιον αὐτοῦ συναπεσβη-
κέναι τῇ ψυχῇ νομίζων οὐδὲν ἔτι τῷ νεκρῷ μάτην
ὠργίζετο· τὴν μέντοι βασιλείαν τοῦ Βοσπόρου μι- 2
σθὸν τῷ Φαρνάκῃ τῆς μιαιφονίας ἐχαρίσατο, καὶ ἔς
γε τοὺς φίλους τούς τε συμμάχους αὐτὸν ἀνέγραψεν.
ὡς οὖν ἐκεῖνός τε ἀπωλώλει καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς 3
αὐτοῦ πάντα πλὴν ὀλίγων κατέστραπτο, τείχη γάρ
τινα φρουροὶ ἔξω τοῦ Βοσπόρου ἔτι καὶ τότε ἔχοντες
οὐκ εὐθὺς ὡμολόγησαν, οὐχ ὅτι καὶ ἀνθίστασθαί οἱ
διενοοῦντο, ἀλλ' ὅτι ἐφοβοῦντο μὴ τὰ χρήματα, ἃ
ἐφύλαττον, προδιαρπάσαντές τινες ἐκείνοις τὴν αἰ-
τίαν προσθῶσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀνέμενον, αὐτῷ βου-
λόμενοι τῷ Πομπηίῳ πάντα ἐπιδεῖξαι, ὡς οὖν τά τε
ἐνταῦθα κατείργαστο καὶ ὁ Φραάτης ἡσυχίαν ἦγεν,
ἥ τε Συρία καὶ ἡ Φοινίκη καθειστήκει, τρέπεται πρὸς
Ἀρέταν. οὗτος δὲ Ἀραβίων μὲν τῶν νῦν τοῖς Ῥω-
μαίοις δουλευόντων μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐβα-
σίλευε, πλεῖστα δὲ δὴ τὴν Συρίαν πρότερον λυπή-
σας, καὶ διὰ τοῦτο μάχῃ πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἀμυ-
νόντων αὐτῇ νικηθείς, ὅμως καὶ τότε ἔτ' ἐπολέμει.
ἐπ' οὖν τοῦτον τούς τε πλησιοχώρους αὐτῷ ὁ Πομ- 2
πήιος ἐλάσας ἀκονιτί τε αὐτοὺς προσηγάγετο καὶ
φρουρᾷ παρέδωκε. κἀντεῦθεν ἐπὶ τὴν Συρίαν τὴν
Παλαιστίνην, ὡς καὶ τὴν Φοινίκην κακώσαντας, ὥρ-
μησεν. ἦρχον δὲ αὐτῶν Ὑρκανός τε καὶ Ἀριστόβου-
λος ἀδελφοί, καὶ ἐτύγχανον ὑπὲρ τῆς τοῦ σφετέρου
θεοῦ, ὅστις ποτὲ οὗτός ἐστιν, ἱερωσύνης, οὕτω γὰρ
τὴν βασιλείαν σφῶν ὠνόμαζον, αὐτοί τε διαφερόμε-
νοι καὶ τὰς πόλεις στασιάζοντες. ὁ οὖν Πομπήιος 3
Ὑρκανὸν μὲν οὐδεμίαν ἀξιόχρεων ἰσχὺν ἔχοντα ἀμαχὶ
εὐθὺς προσέθετο, Ἀριστόβουλον δὲ ἐς χωρίον τι κα-

*τακλείσας ὁμολογῆσαί οἱ ἠνάγκασε, καὶ ἐπειδὴ μήτε
τὰ χρήματα μήτε τὸ φρούριον παρεδίδου, ἔδησεν αὐ-
τόν. κἀκ τούτου τοὺς μὲν ἄλλους ῥᾷον προσεποιή-
σατο, τὰ δὲ Ἱεροσόλυμα πολιορκῶν πράγματα ἔσχε.
16 τὴν μὲν γὰρ ἄλλην πόλιν, ἐσδεξαμένων αὐτὸν τῶν
τὰ τοῦ Ὑρκανοῦ φρονούντων, ἀπραγμόνως ἔλαβεν,
αὐτὸ δὲ τὸ ἱερὸν προκατασχόντων τῶν ἑτέρων οὐκ
ἀπόνως εἷλεν· ἐπί τε γὰρ μετεώρου ἦν καὶ περιβόλῳ
2 ἰδίῳ ὠχύρωτο. καὶ εἴ γε ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις ὁμοίως
ἠμύνοντο, οὐκ ἂν αὐτὸ ἐχειρώσατο· νῦν δὲ τὰς τοῦ
Κρόνου δὴ ὠνομασμένας διαλείποντες, καὶ οὐδὲν τὸ
παράπαν ἐν αὐταῖς δρῶντες, παρέδωκαν τοῖς Ῥω-
μαίοις καιρὸν ἐν τῷ διακένῳ τούτῳ τὸ τεῖχος διασεῖ-
3 σαι. μαθόντες γὰρ τὴν ἐμποίησιν αὐτῶν ταύτην τὸν
μὲν ἄλλον χρόνον οὐδὲν σπουδῇ ἔπραττον, ταῖς δὲ
δὴ ἡμέραις ἐκείναις, ὁπότε ἐκ τῆς περιτροπῆς ἐπέλ-
4 θοιεν, ἐντονώτατά οἱ προσέβαλλον. καὶ οὕτως ἑάλω-
σάν τε ἐν τῇ τοῦ Κρόνου ἡμέρᾳ μηδ' ἀμυνόμενοι,
καὶ πάντα τὰ χρήματα διηρπάσθη. ἥ τε βασιλεία τῷ
Ὑρκανῷ ἐδόθη, καὶ ὁ Ἀριστόβουλος ἀνηνέχθη.
5 ταῦτα μὲν τότε ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἐγένετο· οὕτω
γὰρ τὸ σύμπαν ἔθνος, ὅσον ἀπὸ τῆς Φοινίκης μέχρι
τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὴν θάλασσαν τὴν ἔσω παρήκει,
ἀπὸ παλαιοῦ κέκληται. ἔχουσι δὲ καὶ ἕτερον ὄνομα
ἐπίκτητον· ἥ τε γὰρ χώρα Ἰουδαία καὶ αὐτοὶ Ἰου-
17 δαῖοι ὠνομάδαται. ἡ δὲ ἐπίκλησις αὕτη ἐκείνοις μὲν
οὐκ οἶδ' ὅθεν ἤρξατο γενέσθαι, φέρει δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους ὅσοι τὰ νόμιμα αὐτῶν, καίπερ
ἀλλοεθνεῖς ὄντες, ζηλοῦσι. καὶ ἔστι καὶ παρὰ τοῖς
Ῥωμαίοις τὸ γένος τοῦτο, κολουσθὲν μὲν πολλάκις,
αὐξηθὲν δὲ ἐπὶ πλεῖστον, ὥστε καὶ ἐς παρρησίαν
2 τῆς νομίσεως ἐκνικῆσαι. κεχωρίδαται δὲ ἀπὸ τῶν*

λοιπῶν ἀνθρώπων ἔς τε τἆλλα τὰ περὶ τὴν δίαιταν
πάνθ' ὡς εἰπεῖν, καὶ μάλισθ' ὅτι τῶν μὲν ἄλλων
θεῶν οὐδένα τιμῶσιν, ἕνα δέ τινα ἰσχυρῶς σέβου-
σιν. οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐν αὐτοῖς ποτε τοῖς Ἱεροσο-
λύμοις ἔσχον, ἄρρητον δὲ δὴ καὶ ἀειδῆ αὐτὸν νομί-
ζοντες εἶναι περισσότατα ἀνθρώπων θρησκεύουσι.
καὶ αὐτῷ νεών τε μέγιστον καὶ περικαλλέστατον, 3
πλὴν καθ' ὅσον ἀχανής τε καὶ ἀνώροφος ἦν, ἐξεποίη-
σαν, καὶ τὴν ἡμέραν τὴν τοῦ Κρόνου καλουμένην
ἀνέθεσαν, καὶ ἄλλα τε ἐν αὐτῇ ἰδιαίτατα [πολλὰ] ποι-
οῦσι, καὶ ἔργου οὐδενὸς σπουδαίου προσάπτονται.
καὶ τὰ μὲν κατ' ἐκεῖνον, τίς τε ἔστι καὶ ὅθεν 4
οὕτως ἐτιμήθη, ὅπως τε περὶ αὐτὸν ἐπτόηνται, πολ-
λοῖς τε εἴρηται καὶ οὐδὲν τῇδε τῇ ἱστορίᾳ προσήκει·
τὸ δὲ δὴ ἐς τοὺς ἀστέρας τοὺς ἑπτὰ τοὺς πλάνητας 18
ὠνομασμένους τὰς ἡμέρας ἀνακεῖσθαι κατέστη μὲν
ὑπ' Αἰγυπτίων, πάρεστι δὲ καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώ-
πους, οὐ πάλαι ποτὲ ὡς λόγῳ εἰπεῖν ἀρξάμενον· οἱ
γοῦν ἀρχαῖοι Ἕλληνες οὐδαμῇ αὐτό, ὅσα γε ἐμὲ εἰ-
δέναι, ἠπίσταντο. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ πάνυ νῦν τοῖς τε 2
ἄλλοις ἅπασι καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχωριάζει,
καὶ ἤδη καὶ τοῦτό σφισι πάτριον τρόπον τινά ἐστι,
βραχύ τι περὶ αὐτοῦ διαλεχθῆναι βούλομαι, πῶς τε
καὶ τίνα τρόπον οὕτω τέτακται. ἤκουσα δὲ δύο λό-
γους, ἄλλως μὲν οὐ χαλεποὺς γνωσθῆναι, θεωρίας
δέ τινος ἐχομένους. εἰ γάρ τις τὴν ἁρμονίαν τὴν διὰ 3
τεσσάρων καλουμένην, ἥπερ που καὶ τὸ κῦρος τῆς
μουσικῆς συνέχειν πεπίστευται, καὶ ἐπὶ τοὺς ἀστέ-
ρας τούτους, ὑφ' ὧν ὁ πᾶς τοῦ οὐρανοῦ κόσμος διεί-
ληπται, κατὰ τὴν τάξιν καθ' ἣν ἕκαστος αὐτῶν πε-
ριπορεύεται ἐπαγάγοι, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς ἔξω
περιφορᾶς τῆς τῷ Κρόνῳ δεδομένης, ἔπειτα διαλι- 4

πῶν δύο τὰς ἐχομένας, τὸν τῆς τετάρτης δεσπότην
ὀνομάσειε, καὶ μετ' αὐτὸν δύο αὖ ἑτέρας ὑπερβὰς
ἐπὶ τὴν ἑβδόμην ἀφίκοιτο, καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ τρόπῳ
αὐτάς τε ἐπιὼν καὶ τοὺς ἐφόρους σφῶν θεοὺς ἀνα-
κυκλῶν ἐπιλέγοι ταῖς ἡμέραις, εὑρήσει πάσας αὐτὰς
μουσικῶς πως τῇ τοῦ οὐρανοῦ διακοσμήσει προση-
19 κούσας. εἷς μὲν δὴ οὗτος λέγεται λόγος, ἕτερος δὲ
ὅδε. τὰς ὥρας τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἀπὸ τῆς
πρώτης ἀρξάμενος ἀριθμεῖν, καὶ ἐκείνην μὲν τῷ
Κρόνῳ διδούς, τὴν δὲ ἔπειτα τῷ Διὶ καὶ τρίτην
Ἄρει, τετάρτην ἡλίῳ, πέμπτην Ἀφροδίτῃ, ἕκτην
2 Ἑρμῇ καὶ ἑβδόμην σελήνῃ, κατὰ τὴν τάξιν τῶν κύ-
κλων καθ' ἣν οἱ Αἰγύπτιοι αὐτὴν νομίζουσι, καὶ
τοῦτο καὶ αὖθις ποιήσας, πάσας γὰρ οὕτω τὰς τέσ-
σαρας καὶ εἴκοσιν ὥρας περιελθών, εὑρήσεις τὴν
πρώτην τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ὥραν ἐς τὸν ἥλιον ἀφι-
3 κνουμένην. καὶ τοῦτο καὶ ἐπ' ἐκείνων τῶν τεσσά-
ρων καὶ εἴκοσιν ὡρῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖς πρόσθεν
λόγον πράξας, τῇ σελήνῃ τὴν πρώτην τῆς τρίτης
ἡμέρας ὥραν ἀναθήσεις, κἂν οὕτω καὶ διὰ τῶν λοι-
πῶν πορεύῃ, τὸν προσήκοντα ἑαυτῇ θεὸν ἑκάστη
ἡμέρα λήψεται.

20 ταῦτα μὲν οὕτω παραδέδοται. Πομπήιος δὲ ἐπειδὴ
καὶ ἐκεῖνα κατέπραξε, πρός τε τὸν Πόντον αὖθις
ἦλθε, καὶ παραλαβὼν τὰ τείχη ἔς τε τὴν Ἀσίαν κἀν-
τεῦθεν ἐς τὴν Ἑλλάδα τήν τε Ἰταλίαν ἐκομίσθη.
2 πολλὰς μὲν δὴ οὖν μάχας ἐνίκησε, πολλοὺς δὲ καὶ
δυνάστας καὶ βασιλέας τοὺς μὲν προσεπολεμώσατο,
τοὺς δὲ καὶ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, πόλεις τε ὀκτὼ
ἀπῴκισε, καὶ χώρας προσόδους τε συχνὰς τοῖς Ῥω-
μαίοις ἀπέδειξε, τά τε πλείω ἔθνη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ
τῇ ἠπείρῳ τότε αὐτοῖς ὄντων νόμοις τε ἰδίοις καὶ

πολιτείαις κατεστήσατο καὶ διεκόσμησεν, ὥστε καὶ
δεῦρο αὐτοὺς τοῖς ὑπ' ἐκείνου νομισθεῖσι χρῆσθαι.
ἀλλὰ ταῦτα μέν, καίπερ μεγάλα τε ὄντα καὶ μηδενὶ 3
τῶν πρόσθεν Ῥωμαίων πραχθέντα, καὶ τῇ τύχῃ καὶ
τοῖς συστρατευσαμένοις οἱ ἀναθείη ἄν τις· ὃ δὲ δὴ
μάλιστα αὐτοῦ τε τοῦ Πομπηίου ἔργον ἐγένετο καὶ
θαυμάσαι διὰ πάντων ἄξιόν ἐστι, τοῦτο νῦν ἤδη
φράσω. πλείστην μὲν γὰρ ἰσχὺν καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ 4
καὶ ἐν τῇ ἠπείρῳ ἔχων, πλεῖστα δὲ χρήματα ἐκ τῶν
αἰχμαλώτων πεπορισμένος, δυνάσταις τε καὶ βασι-
λεῦσι συχνοῖς ᾠκειωμένος, τούς τε δήμους ὧν ἦρξε
πάντας ὡς εἰπεῖν δι' εὐνοίας εὐεργεσίαις κεκτημέ-
νος, δυνηθείς τ' ἂν δι' αὐτῶν τήν τε Ἰταλίαν κατα- 5
σχεῖν καὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων κράτος πᾶν περιποιήσα-
σθαι, τῶν μὲν πλείστων ἐθελοντὶ ἂν αὐτὸν δεξαμέ-
νων, εἰ δὲ καὶ ἀντέστησάν τινες, ἀλλ' ὑπ' ἀσθενείας
γε πάντως ἂν ὁμολογησάντων, οὐκ ἠβουλήθη τοῦτο
ποιῆσαι, ἀλλ' εὐθὺς ἐπειδὴ τάχιστα ἐς τὸ Βρεντέ- 6
σιον ἐπεραιώθη, τὰς δυνάμεις πάσας αὐτεπάγγελτος,
μήτε τῆς βουλῆς μήτε τοῦ δήμου ψηφισαμένου τι
περὶ αὐτῶν, ἀφῆκεν, οὐδὲν οὐδὲ τοῦ ἐς τὰ νικητή-
ρια αὐταῖς χρήσασθαι φροντίσας. ἐπειδὴ γὰρ τά τε
τοῦ Μαρίου καὶ τὰ τοῦ Σύλλου ἐν μίσει τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἠπίστατο ὄντα, οὐκ ἠθέλησε φόβον τινὰ αὐτοῖς
οὐδ' ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ὅτι τι τῶν ὁμοίων πείσον-
ται, παρασχεῖν. οὔκουν οὐδ' ὄνομα οὐδέν, καίτοι 21
πολλὰ ἀπὸ τῶν κατειργασμένων λαβεῖν ἂν δυνηθείς,
προσεκτήσατο. τὰ μὲν γὰρ ἐπινίκια, λέγω δὴ τὰ
μείζω νομιζόμενα, καίπερ οὐχ ὅσιον ὂν ἔκ γε τῶν
πάνυ πατρίων ἄνευ τῶν συννικησάντων τινὶ πεμ-
φθῆναι, ὅμως ψηφισθέντα ἐδέξατο. καὶ αὐτὰ μὲν 2
ἅπαξ ἀπὸ πάντων τῶν πολέμων ἤγαγε, τρόπαια δὲ

ἄλλα τε πολλὰ καὶ καλῶς κεκοσμημένα καθ' ἕκαστον
τῶν ἔργων καὶ τὸ βραχύτατον ἔπεμψε, καὶ ἐπὶ πᾶσιν
ἓν μέγα, πολυτελῶς κεκοσμημένον καὶ γραφὴν ἔχον
3 ὅτι τῆς οἰκουμένης ἐστίν. οὐ μέντοι καὶ ἐπωνυμίαν
τινὰ προσεπέθετο, ἀλλὰ καὶ μόνῃ τῇ τοῦ Μάγνου,
ἥνπερ που καὶ πρὸ ἐκείνων τῶν ἔργων ἐκέκτητο, ἠρ-
κέσθη. οὐ μὴν οὐδ' ἄλλην τινὰ τιμὴν ὑπέρογκον
λαβεῖν διεπράξατο, ἢ τοῖς γε ψηφισθεῖσιν ἀπόντι οἱ
4 πλὴν ἅπαξ ἐχρήσατο. ἦν δὲ ταῦτα δαφνηφορεῖν τε
αὐτὸν κατὰ πάσας ἀεὶ τὰς πανηγύρεις, καὶ τὴν στο-
λὴν τὴν μὲν ἀρχικὴν ἐν πάσαις αὐταῖς, τὴν δὲ ἐπι-
νίκιον ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσιν ἐνδύνειν. ταῦτα
γὰρ αὐτῷ, συμπράσσοντος ἐς τὰ μάλιστα τοῦ Καίσα-
ρος, καὶ παρὰ τὴν τοῦ Κάτωνος τοῦ Μάρκου γνώ-
22 μην ἐδόθη. καὶ περὶ μὲν ἐκείνου, ὅστις τε ἦν καὶ
ὅτι τοὺς πολλοὺς ἐθεράπευε, τόν τε Πομπήιον ἄλλως
μὲν καθῄρει, δι' ὧν δὲ δὴ τῷ τε ὁμίλῳ χαριεῖσθαι
καὶ αὐτὸς ἰσχύσειν ἔμελλε προσεποιεῖτο, προείρηται·
ὁ δὲ δὴ Κάτων οὗτος ἦν ἐκ τοῦ τῶν Πορκίων γένους
καὶ τὸν Κάτωνα τὸν πάνυ ἐζήλου, πλὴν καθ' ὅσον
2 παιδείᾳ Ἑλληνικῇ μᾶλλον αὐτοῦ ἐκέχρητο. ἤσκει δὲ
τὰ τοῦ πλήθους ἀκριβῶς, καὶ ἕνα μὲν ἀνθρώπων
οὐδένα ἐθαύμαζε, τὸ δὲ δὴ κοινὸν ὑπερηγάπα, καὶ
πᾶν μὲν τὸ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πεφυκὸς ὑποψίᾳ δυ-
ναστείας ἐμίσει, πᾶν δὲ τὸ δημοτικὸν ἐλέῳ τῆς ἀσθε-
3 νείας ἐφίλει. καὶ δήμου ἐραστής τε ὡς οὐδεὶς ἄλλος
ἐγίγνετο, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ δικαίου παρρησίαν καὶ
μετὰ κινδύνων ἐποιεῖτο. καὶ ταῦτα μέντοι πάντα
οὔτε πρὸς ἰσχὺν οὔτε πρὸς δόξαν ἢ τιμήν τινα, ἀλλ'
αὐτῆς ἕνεκα τῆς τε αὐτονόμου καὶ τῆς ἀτυραννεύτου
4 διαίτης ἔπραττε. τοιοῦτος οὖν δή τις ὢν ἔς τε τὸ
κοινὸν τότε πρῶτον παρῆλθε καὶ πρὸς τὰ ψηφιζό-

μενα, καίπερ μηδεμίαν τῷ Πομπηίῳ ἔχθραν ἔχων, ἀλλ' ὅτι γε ἔξω τῶν πατρίων ἦν, ἀντεῖπεν.

ἀπόντι μὲν δὴ οὖν αὐτῷ ταῦτ' ἔδοσαν, ἐλθόντι 23
δὲ οὐδέν, πάντως ἂν που καὶ ἕτερα προσθέντες, εἴπερ ἠθελήκει· ἄλλοις γοῦν τισιν ἐν ἐλάττονι αὐτοῦ κράτει γενομένοις πολλὰ καὶ ὑπέρογκα πολλάκις ἔνειμαν. καὶ ὅτι γε καὶ ἐκεῖνα ἄκοντες ἔπραξαν δῆλόν
ἐστιν. ὁ οὖν Πομπήιος εὖ εἰδὼς ὅτι πάνθ' ὅσα ἐν 2
ταῖς δυναστείαις τοῖς ἰσχύουσί τι παρὰ τῶν πολλῶν γίγνεται, τήν τε ὑπόνοιαν, κἂν τὰ μάλιστα ἐθελούσιοί τι ψηφίσωνται, ὡς καὶ κατὰ βίαν ἐκ τῆς τῶν κρατούντων παρασκευῆς διδόμενα ἔχει, καὶ δόξαν οὐδεμίαν τοῖς λαβοῦσιν αὐτά, ὡς καὶ μὴ παρ' ἑκόντων, ἀλλ' ἀναγκασθέντων, μηδ' ἀπ' εὐνοίας, ἀλλ' ἐκ κολακείας ὑπάρξαντά σφισι, φέρει, οὐκ ἐπέτρεψεν
ἀρχὴν οὐδενὶ οὐδὲν ἐσηγήσασθαι. καὶ πολύ γε τοῦτο 3
βέλτιον εἶναι ἔλεγεν ἢ ψηφισθέντα μὴ προσίεσθαι· ἐν μὲν γὰρ τῷ μῖσός τε ἐπὶ τῇ δυναστείᾳ ὑφ' ἧς ἐγιγνώσκετο, καὶ ὑπερηφανίαν καὶ ὕβριν τῷ μὴ δέχεσθαι τὰ διδόμενα παρὰ τῶν κρειττόνων δῆθεν ἢ πάντως γε τῶν ὁμοίων ἐνεῖναι, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ τὸ δημοτικὸν ὄντως καὶ ὄνομα καὶ ἔργον οὐκ ἀπ' ἐνδεί-
ξεως, ἀλλ' ἐξ ἀληθείας ὑπάρχειν. τὰς γάρ τοι ἀρχὰς 4
καὶ τὰς ἡγεμονίας ἔξω τῶν πατρίων ὀλίγου πάσας λαβών, τὰ γοῦν ἄλλα τοιαῦτα, ἐξ ὧν μήτε ὠφελῶν τινα μήτε ὠφελούμενος φθόνον ἄλλως καὶ μῖσος καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν διδόντων αὐτὰ σχήσειν ἔμελλεν, οὐκ ἐδέχετο.

καὶ ταῦτα μὲν ἀνὰ χρόνον ἐγένετο, τότε δὲ οἱ 24
Ῥωμαῖοι πολέμων ἀνάπαυσιν τὸν λοιπὸν τοῦ ἔτους χρόνον ἔσχον, ὥστε καὶ τὸ οἰώνισμα τὸ τῆς ὑγιείας ὠνομασμένον διὰ πάνυ πολλοῦ ποιῆσαι. τοῦτο δὲ

μαντείας τις τρόπος ἐστί, πύστιν τινὰ ἔχων εἰ ἐπι-
τρέπει σφίσιν ὁ θεὸς ὑγίειαν τῷ δήμῳ αἰτῆσαι, ὡς
οὐχ ὅσιον ὂν οὐδὲ αἴτησιν αὐτῆς, πρὶν συγχωρηθῆ-
2 ναι, γενέσθαι. καὶ ἐτελεῖτο κατ' ἔτος ἡ ἡμέρα, ἐν
ᾗ μηδὲν στρατόπεδον μήτε ἐπὶ πόλεμον ἐξῄει μήτ'
ἀντιπαρετάττετό τισι μήτε ἐμάχετο. καὶ διὰ τοῦτο
ἐν τοῖς συνεχέσι κινδύνοις, καὶ μάλιστα τοῖς ἐμφυ-
λίοις, οὐκ ἐποιεῖτο· ἄλλως τε γὰρ παγχάλεπόν σφι-
σιν ἦν καθαρὰν ἀπὸ πάντων αὐτῶν ἡμέραν ἀκριβῶς
3 τηρῆσαι, καὶ προσέτι καὶ ἀτοπώτατον, κακὰ αὐτοὺς
ἐν ταῖς στάσεσιν ἑκουσίους ἀμύθητα ἀλλήλοις παρέ-
χοντας, καὶ μέλλοντας, ἄν τε ἡττηθῶσιν ἄν τε καὶ
νικήσωσι, κακοῦσθαι, ἔπειτα σωτηρίαν παρὰ τοῦ
25 θείου προσαιτεῖν. ἀμέλει καὶ τότε ἠδυνήθη μέν πως
τὸ οἰώνισμα ἐκεῖνο ποιηθῆναι, οὐ μέντοι καὶ καθα-
ρὸν ἐγένετο· ἔξεδροι γάρ τινες ὄρνιθες ἐπέπταντο,
καὶ διὰ τοῦτ' ἀνεμαντεύσαντο. καὶ ἄλλα τε αὐτοῖς
2 σημεῖα οὐκ αἴσια συνηνέχθη· κεραυνοί τε γὰρ ἐν
αἰθρίᾳ πολλοὶ ἔπεσον, καὶ ἡ γῆ ἰσχυρῶς ἐσείσθη,
εἴδωλά τε πολλαχόθι ἀνθρώπων ἐφαντάσθη, καὶ λαμ-
πάδες ἀνεκὰς ἐς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τῶν δυσμῶν ἀνέ-
δραμον, ὥστε πάντα τινὰ καὶ ἰδιώτην τὰ σημαινό-
3 μενα ἀπ' αὐτῶν προγνῶναι. οἱ γὰρ δήμαρχοι τὸν
Ἀντώνιον τὸν ὕπατον ὁμοιοτροπώτατόν σφισιν ὄντα
προσλαβόντες, ὁ μέν τις τοὺς παῖδας τῶν ὑπὸ τοῦ
Σύλλου ἐκπεσόντων πρὸς τὰς ἀρχὰς ἦγεν, ὁ δὲ τῷ
τε Παίτῳ τῷ Πουπλίῳ καὶ τῷ Σύλλᾳ τῷ Κορνηλίῳ
τῷ μετ' αὐτοῦ ἁλόντι τό τε βουλεύειν καὶ τὸ ἄρχειν
4 ἐξεῖναι ἐδίδου. ἄλλος χρεῶν ἀποκοπάς, ἄλλος κλη-
ρουχίας καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν τῷ ὑπηκόῳ γενέσθαι
ἐσηγεῖτο.

καὶ ταῦτα μὲν πρός τε τοῦ Κικέρωνος καὶ πρὸς

τῶν ἄλλων τῶν ὁμογνωμονούντων οἱ προκαταλη-
φθέντα, πρὶν ἔργον τι ἀπ᾽ αὐτῶν συμβῆναι, ἐπαύθη·
Τίτος δὲ δὴ Λαβιῆνος Γάιον Ῥαβίριον ἐπὶ τῷ τοῦ 26
Σατουρνίνου φόνῳ γραψάμενος πλεῖστόν σφισι τά-
ραχον παρέσχεν. ὅ τε γὰρ Σατουρνῖνος πρὸ ἓξ που
καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐτεθνήκει, καὶ τὰ κατὰ τὸν πό-
λεμον τὸν πρὸς αὐτὸν οἱ ὕπατοι τότε παρὰ τῆς βου-
λῆς προσετετάχατο, ὥστε ἡ γερουσία ἄκυρος ἐκ τοῦ
δικαστηρίου ἐκείνου τῶν ψηφισμάτων ἐγίγνετο. κἀκ 2
τούτου πᾶς ὁ κόσμος τῆς πολιτείας ἐταράττετο. ὁ
μὲν γὰρ Ῥαβίριος οὐδ᾽ ὡμολόγει τὸν φόνον, ἀλλ᾽
ἄπαρνος ἦν· οἱ δὲ δήμαρχοι τήν τε ἰσχὺν καὶ τὴν
ἀξίωσιν τῆς βουλῆς καταλῦσαι παντελῶς ἐσπούδαζον,
καὶ ἐξουσίαν ἑαυτοῖς τοῦ πάνθ᾽ ὅσα βούλοιντο ποιεῖν
προπαρεσκεύαζον· διὰ γὰρ δὴ τοῦ τά τε τῷ συνεδρίῳ 3
δόξαντα καὶ τὰ πρὸ τοσούτων ἐτῶν πραχθέντα εὐ-
θύνεσθαι τοῖς τέ τι τῶν ὁμοίων ἐπιχειροῦσιν ἄδεια
ἐδίδοτο καὶ αἱ τιμωρίαι αὐτῶν ἐκολούοντο. ἡ οὖν
γερουσία δεινὸν μὲν καὶ ἄλλως ἐνόμιζεν εἶναι ἄνδρα
βουλευτὴν μήτ᾽ ἀδικοῦντά τι καὶ ἐς γῆρας ἤδη προε-
ληλυθότα ἀπολεῖσθαι, πολλῷ δὲ δὴ μᾶλλον ἠγανάκτει
ὅτι τό τε πρόσχημα τῆς πολιτείας διεβάλλετο καὶ τὰ
πράγματα τοῖς φαυλοτάτοις ἐπετρέπετο. σπουδαί τε 27
οὖν ταραχώδεις καὶ φιλονεικίαι ἀφ᾽ ἑκατέρων περί
τε τοῦ δικαστηρίου, τῶν μὲν ὅπως μὴ συναχθῇ, τῶν
δὲ ἵνα καθιζήσῃ δικαιούντων, καὶ ἐπειδὴ τοῦτο διά
τε τὸν Καίσαρα καὶ δι᾽ ἄλλους τινὰς ἐνίκησε, περί τε
τῆς κρίσεως αὖθις συνέβησαν· καὶ ἦν γὰρ αὐτὸς 2
ἐκεῖνος καὶ μετὰ τοῦ Καίσαρος τοῦ Λουκίου δικά-
ζων, οὐ γὰρ ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ δὴ λεγόμενον περδουελ-
λίωνος ὁ Ῥαβίριος ἐκρίθη, κατεψηφίσαντο αὐτοῦ,
καίτοι μὴ πρὸς τοῦ δήμου κατὰ τὰ πάτρια, ἀλλὰ

3 πρὸς αὐτοῦ τοῦ στρατηγοῦ οὐκ ἐξὸν αἱρεθέντες. καὶ
ἐφῆκε μὲν ὁ Ῥαβίριος, πάντως δ' ἂν καὶ παρὰ τῷ
δήμῳ ἑάλω, εἰ μὴ ὁ Μέτελλος ὁ Κέλερ οἰωνιστής τε
ὢν καὶ στρατηγῶν ἐνεπόδισεν· ἐπειδὴ γὰρ οὔτε ἄλ-
λως ἐπείθοντό οἱ, οὔθ' ὅτι παρὰ τὰ νενομισμένα ἡ
κρίσις ἐγεγόνει ἐνεθυμοῦντο, ἀνέδραμεν ἐς τὸ Ἰανί-
κουλον πρὶν καὶ ὁτιοῦν σφας ψηφίσασθαι, καὶ τὸ
σημεῖον τὸ στρατιωτικὸν κατέσπασεν, ὥστε μηδὲν ἔτ'
αὐτοῖς ἐξεῖναι διαγνῶναι.
28 τοῦτο δέ, τὸ κατὰ τὸ σημεῖον, τοιόνδε τί ἐστι.
πολλῶν τὸ ἀρχαῖον πολεμίων τῇ πόλει προσοικούν-
των, φοβούμενοι μήποτε ἐκκλησιαζόντων σφῶν κατὰ
τοὺς λόγους ἐπίθωνταί τινες τῇ πόλει τὸ Ἰανίκουλον
καταλαβόντες, ἐνόμισαν μὴ πάντες ἅμα ψηφίζεσθαι,
ἀλλά τινας ἀεὶ ἐνόπλους τὸ χωρίον ἐκεῖνο ἐκ διαδο-
2 χῆς φυλάττειν. καὶ αὐτό, ἕως μὲν ἡ ἐκκλησία ἦν,
ἐφρούρουν, ὁπότε δὲ διαλυθήσεσθαι ἔμελλε, τό τε
σημεῖον καθῃρεῖτο καὶ οἱ φύλακες ἀπηλλάσσοντο·
οὐ γὰρ ἐξῆν μὴ φρουρουμένου τοῦ χωρίου ἐκείνου
3 οὐδὲν ἔτι χρηματισθῆναι. τοῦτο δὲ ἐν μόναις ταῖς
κατὰ τοὺς λόχους ἀθροιζομέναις ἐκκλησίαις ἐγίγνετο,
ὅτι τε ἔξω τοῦ τείχους καὶ ὅτι πάντες οἱ τὰ ὅπλα
ἔχοντες ἀνάγκην εἶχον ἐς αὐτὰς συνιέναι· καὶ ἔτι
καὶ νῦν ὁσίας ἕνεκα ποιεῖται.
4 οὕτω μὲν δὴ τότε ἥ τε ἐκκλησία καθαιρεθέντος
τοῦ σημείου διελύθη καὶ ὁ Ῥαβίριος ἐσώθη· ἐξῆν
μὲν γὰρ τῷ Λαβιήνῳ καὶ αὖθις δικάσασθαι, οὐ μέν-
29 τοι καὶ ἐποίησεν αὐτό· ὁ δὲ δὴ Κατιλίνας ὧδέ τε
καὶ διὰ τάδε ἀπώλετο. ἔδοξε τῇ βουλῇ, τήν τε ὑπα-
τείαν καὶ τότε αἰτήσαντος, καὶ πᾶν ὁτιδήποτε ἐνε-
δέχετο ὅπως ἀποδειχθῇ μηχανωμένου, δέκα ἐτῶν φυ-
γήν, τοῦ Κικέρωνος ἐς τὰ μάλιστα ἐνάγοντος, τοῖς

ἐπιτιμίοις τοῖς ἐπὶ τῷ δεκασμῷ τεταγμένοις προσ-
νομοθετῆσαι. τοῦτ' οὖν καὶ ἐκεῖνος δι' ἑαυτόν, ὅπερ 2
που καὶ ἀληθὲς ἦν, ἐγνῶσθαι νομίσας ἐπεχείρησε
μέν, χεῖρά τινα παρασκευάσας, τὸν Κικέρωνα καὶ
ἄλλους τινὰς τῶν πρώτων ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαιρε-
σίαις, ἵν' ὕπατος εὐθὺς χειροτονηθῇ, φονεῦσαι, οὐκ
ἠδυνήθη δέ. ὁ γὰρ Κικέρων προμαθὼν τὸ ἐπιβού- 3
λευμα τῇ τε γερουσίᾳ ἐμήνυσεν αὐτὸ καὶ κατηγορίαν
αὐτοῦ πολλὴν ἐποιήσατο· ἐπειδή τε οὐκ ἔπεισέ σφας
ψηφίσασθαί τι ὧν ἠξίου, οὔτε γὰρ πιθανὰ ἐξηγγελ-
κέναι καὶ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἔχθραν καταψεύδεσθαι τῶν
ἀνδρῶν ὑπωπτεύθη, ἐφοβήθη ἅτε καὶ προσπαρωξυγ-
κὼς τὸν Κατιλίναν, ... καὶ οὐκ ἐτόλμησεν ἁπλῶς ἐς 4
τὴν ἐκκλησίαν ἐσελθεῖν ὥσπερ εἰώθει, ἀλλὰ τούς τε
ἐπιτηδείους συνεπηγάγετο παρεσκευασμένους ἀμῦναί
οἱ εἴ τι δεινὸν γένοιτο, καὶ θώρακα τῆς τε ἑαυτοῦ
ἀσφαλείας καὶ τῆς ἐκείνων διαβολῆς ἕνεκα, ὑπὸ μὲν
τὴν ἐσθῆτα, παραφαίνων δ' αὐτὸν ἐξεπίτηδες, ἐνε-
δύσατο. ἔκ τε οὖν τούτου, καὶ ὅτι καὶ ἄλλως φήμη 5
τις ἐγένετο ὅτι ἐπιβουλεύεται, ὅ τε δῆμος δεινῶς
ἠγανάκτησε καὶ οἱ συνομωμοκότες τῷ Κατιλίνᾳ φο-
βηθέντες αὐτὸν ἡσύχασαν. καὶ οὕτως ὕπατοί τε ἕτε- 30
ροι ᾑρέθησαν, καὶ ἐκεῖνος οὐκέτι λάθρᾳ, οὐδὲ ἐπὶ
τὸν Κικέρωνα τούς τε σὺν αὐτῷ μόνους, ἀλλὰ καὶ
ἐπὶ πᾶν τὸ κοινὸν τὴν ἐπιβουλὴν συνίστη. ἐκ γὰρ 2
τῆς Ῥώμης αὐτῆς τούς τε κακίστους καὶ καινῶν ἀεί
ποτε πραγμάτων ἐπιθυμητάς, κἀκ τῶν συμμάχων ὅτι
πλείστους, χρεῶν τε ἀποκοπὰς καὶ γῆς ἀναδασμούς,
ἄλλα τε ἐξ ὧν μάλιστα δελεάσειν αὐτοὺς ἤμελλεν,
ὑπισχνούμενός σφισι συνῆγε. καὶ τούς γε πρώτους 3
αὐτῶν καὶ δυνατωτάτους, ἦσαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ἀν-
τώνιος ὁ ὕπατος, καὶ ἐς ἀθεμίτων ὁρκωμοσιῶν ἀνάγ-

κην προήγαγε· παῖδα γάρ τινα καταθύσας, καὶ ἐπὶ τῶν σπλάγχνων αὐτοῦ τὰ ὅρκια ποιήσας, ἔπειτ' ἐσπλάγ-
4 χνευσεν αὐτὰ μετὰ τῶν ἄλλων. συνέπραττον δὲ αὐτῷ τὰ μάλιστα τὰ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ ὅ τε ὕπατος καὶ ὁ Λέντουλος ὁ Πούπλιος ὁ μετὰ τὴν ὑπατείαν ἐκ τῆς γερουσίας ἐκπεσών, ἐστρατήγει γὰρ ὅπως τὴν βουλείαν ἀναλάβῃ, τὰ δὲ ἐν ταῖς Φαισούλαις, ἐς ἃς οἱ
5 στασιῶται αὐτοῦ συνελέγοντο, Γάιός τις Μάλλιος, τῶν τε πολεμικῶν ἐμπειρότατος, μετὰ γὰρ τῶν τοῦ Σύλλου λοχαγῶν ἐστράτευτο, καὶ πολυδαπανώτατος ὤν· σύμπαντα γοῦν ὅσα τότε ἐκτήσατο, καίπερ πάμπολλα ὄντα, κακῶς καταναλώσας ἑτέρων ἔργων ὁμοίων ἐπεθύμει.

31 παρασκευαζομένων οὖν ταῦτα αὐτῶν, μηνύεται τῷ Κικέρωνι πρότερα μὲν τὰ ἐν τῷ ἄστει γιγνόμενα διὰ γραμμάτων τινῶν, ἃ τὸν μὲν γράψαντα οὐκ ἐδήλου, τῷ δὲ δὴ Κράσσῳ καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν δυνατῶν ἐδόθη· καὶ ἐπ' αὐτοῖς δόγμα ἐκυρώθη, ταραχήν τε
2 εἶναι καὶ ζήτησιν τῶν αἰτίων αὐτῆς γενέσθαι. δεύτερα δὲ τὰ ἀπὸ τῆς Τυρσηνίδος, καὶ προσεψηφίσαντο τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς τε πόλεως καὶ τῶν ὅλων αὐτῆς πραγμάτων, καθάπερ εἰώθεσαν· καὶ γὰρ τούτῳ τῷ δόγματι προσεγράφη τὸ διὰ φροντίδος αὐτοὺς σχεῖν ὥστε μηδεμίαν ἀποτριβὴν τῷ δημοσίῳ
3 συμβῆναι. γενομένου δὲ τούτου καὶ φρουρᾶς πολλαχόθι καταστάσης τὰ μὲν ἐν τῷ ἄστει οὐκέτ' ἐνεωτερίσθη, ὥστε καὶ ἐπὶ συκοφαντίᾳ τὸν Κικέρωνα διαβληθῆναι, τὰ δὲ ἐκ τῶν Τυρσηνῶν ἀγγελλόμενα τήν τε αἰτίαν ἐπιστώσατο καὶ βίας ἐπ' αὐτοῖς γραφὴν
32 τῷ Κατιλίνᾳ παρεσκεύασε. καὶ ὃς τὰ μὲν πρῶτα καὶ πάνυ αὐτὴν ἑτοίμως, ὡς καὶ ἀπὸ χρηστοῦ τοῦ συνειδότος, ἐδέξατο, καὶ πρός τε τὴν δίκην δῆθεν

ἡτοιμάζετο, καὶ τῷ Κικέρωνι αὐτῷ τηρεῖν ἑαυτόν,
ὅπως δὴ μὴ φύγῃ που, παρεδίδου. μὴ προσδεξαμέ- 2
νου δὲ ἐκείνου τὴν φρουρὰν αὐτοῦ, παρὰ τῷ Με-
τέλλῳ τῷ στρατηγῷ τὴν δίαιταν ἑκουσίως ἐποιεῖτο,
ἵν' ὡς ἥκιστα ὑποπτευθῇ νεωτερίζειν τι, μέχρις ἂν
καὶ ἐκ τῶν αὐτόθεν συνωμοτῶν ἰσχυρόν τι προσλάβῃ.
ὡς δ' οὐδέν οἱ προεχώρει, ὅ τε γὰρ Ἀντώνιος φοβη- 3
θεὶς ὑπεστέλλετο καὶ ὁ Λέντουλος ἥκιστα δραστήριος
ἦν, προεῖπεν αὐτοῖς νυκτὸς ἐς οἰκίαν τινὰ συλλεγῆ-
ναι, καὶ λαθὼν τὸν Μέτελλον ἦλθέ τε πρὸς αὐτοὺς
καὶ ἐπετίμησέ σφισιν ἐπί τε τῇ ἀτολμίᾳ καὶ ἐπὶ τῇ
μαλακίᾳ. κἀκ τούτου διεξελθὼν ὅσα τε πείσοιντο 4
φωραθέντες καὶ ὅσων τεύξοιντο κατορθώσαντες, οὕ-
τως αὐτοὺς καὶ ἐπέρρωσε καὶ παρώξυνεν ὥσθ' ὑπο-
σχέσθαι δύο τινὰς ἔς τε τὴν τοῦ Κικέρωνος οἰκίαν
ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ἐσάξειν κἀνταῦθα αὐτὸν φονεύσειν.
ὡς δὲ καὶ τοῦτο προεμηνύθη, ὁ γὰρ Κικέρων πολὺ 33
δυνάμενος, συχνούς τε ἐκ τῶν συνηγορημάτων τοὺς
μὲν οἰκειούμενος, τοὺς δὲ ἐκφοβῶν, πολλοὺς τοὺς
διαγγέλλοντάς οἱ τὰ τοιαῦτα ἔσχε, μεταστῆναι ἡ γε-
ρουσία τὸν Κατιλίναν ἐψηφίσατο. καὶ ὃς ἀσμένως 2
τε ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ ἐξεχώρησε, καὶ πρὸς τὰς
Φαισούλας ἐλθὼν τόν τε πόλεμον ἄντικρυς ἀνείλετο,
καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σκευὴν τῶν ὑπάτων λαβὼν καὶ
τοὺς προσυνειλεγμένους ὑπὸ τοῦ Μαλλίου συνεκρό-
τει, κἂν τούτῳ καὶ ἄλλους τινάς, πρῶτον μὲν ἐκ
τῶν ἐλευθέρων, ἔπειτα δὲ καὶ ἐκ τῶν δούλων, προσ-
εποιεῖτο. ὅθενπερ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τήν τε βίαν αὐ- 3
τοῦ κατεψηφίσαντο, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἐς τὸν πόλε-
μον, ἀγνοοῦντές που τὴν συνωμοσίαν σφῶν, ἔστει-
λαν, αὐτοί τε τὴν ἐσθῆτα μετέβαλον. καὶ διὰ ταῦτα
καὶ ὁ Κικέρων κατὰ χώραν ἔμεινεν. εἰλήχει γὰρ τῆς 4

Μακεδονίας ἄρξαι, οὔτε δὲ ἐς ἐκείνην, τῷ γὰρ συνάρχοντι αὐτῆς διὰ τὴν περὶ τὰς δίκας σπουδὴν ἐξέστη, οὔτε ἐς τὴν Γαλατίαν τὴν πλησίον, ἣν ἀντέλαβε, διὰ τὰ παρόντα ἐξήλασεν, ἀλλ' αὐτὸς μὲν τὴν πόλιν διὰ φυλακῆς ἐποιήσατο, ἐς δὲ τὴν Γαλατίαν τὸν Μέτελλον, ὅπως μὴ καὶ ὁ Κατιλίνας αὐτὴν σφετερίσηται, ἔπεμψε.

34 *καὶ ἐν καιρῷ γε ἐς τὰ μάλιστα τοῖς Ῥωμαίοις κατέμεινε. παρασκευαζομένου γὰρ τοῦ Λεντούλου καταπρῆσαί τε τὸ ἄστυ καὶ σφαγὰς ἐργάσασθαι μετά τε τῶν ἄλλων τῶν συνομωμοκότων καὶ μετὰ Ἀλλοβρίγων, οὓς κατὰ πρεσβείαν παρόντας ἀνέπεισε συμ-*
2 *φρονῆσαί τε αὐτῷ ... καὶ συλλαβὼν τοὺς ἐπ' αὐτὴν σταλέντας ἔς τε τὸ βουλευτήριον μετὰ τῶν γραμμάτων ἐσήγαγε, καὶ ἄδειαν αὐτοῖς δοὺς πᾶσαν οὕτω τὴν συνωμοσίαν ἤλεγξε. κἀκ τούτου ὁ Λέντουλος ἀπειπεῖν τὴν στρατηγίαν ὑπὸ τῆς γερουσίας ἀναγκασθεὶς ἐν φρουρᾷ μετὰ τῶν ἄλλων τῶν συλληφθέν-*
3 *των ἐγένετο, καὶ οἱ λοιποὶ ἀνεζητοῦντο. καὶ ταῦτα καὶ τῷ δήμῳ ὁμοίως ἤρεσε, καὶ μάλιστ' ἐπειδή, τοῦ Κικέρωνος δημηγοροῦντός τι περὶ αὐτῶν, τὸ ἄγαλμα τὸ τοῦ Διὸς ἔς τε τὸ Καπιτώλιον παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἐκκλησίας ἀνιδρύθη, καὶ κατὰ τὴν ὑφήγησιν τῶν μάντεων πρός τε τὰς ἀνατολὰς καὶ πρὸς*
4 *τὴν ἀγορὰν βλέπον ἀνετέθη. ἐπειδὴ γὰρ ἐκεῖνοί τε συνωμοσίαν τινὰ ἐξελεγχθήσεσθαι ἐκ τῆς τοῦ ἀγάλματος στάσεως εἰρήκεσαν, καὶ ἡ ἀνάθεσις αὐτοῦ τοῖς φωραθεῖσι συνέβαινε, τό τε θεῖον ἐμεγάλυνον καὶ τοὺς τὴν αἰτίαν λαβόντας δι' ὀργῆς μᾶλλον ἐποιοῦντο.*

35 *διῆλθε μὲν οὖν λόγος ὅτι καὶ ὁ Κράσσος ἐν αὐτοῖς εἴη, καὶ τοῦτο καὶ τῶν συλληφθέντων τις ἐμή-*

νυσεν, οὐ μέντοι πολλοὶ ἐπίστευσαν· οἱ μὲν γὰρ
ἀρχὴν οὐδ' ἠξίουν τοιοῦτό τι ἐς αὐτὸν ὑποπτεύειν,
οἱ δὲ καὶ ἐκ τῶν ὑπαιτίων ὑπετόπουν αὐτό, ὅπως 2
βοηθείας τινὸς διὰ τοῦτο παρ' αὐτοῦ, ὅτι πλεῖστον
ἐδύνατο, τύχωσι, λογοποιεῖσθαι. εἰ δ' οὖν τισι καὶ
πιστὸν ἐδόκει εἶναι, ἀλλ' οὔτι γε ἐδικαίουν ἄνδρα τε
ἐν τοῖς πρώτοις σφῶν ὄντα ἀπολέσαι καὶ τὴν πόλιν
ἐπὶ πλεῖον ἐκταράξαι. ὥστε τοῦτο μὲν παντελῶς διέ- 3
πεσε· παρασκευαζομένων δὲ δὴ πολλῶν καὶ δούλων
καὶ ἐλευθέρων, τῶν μὲν ὑπὸ δέους, τῶν δὲ καὶ οἴκτῳ
τοῦ τε Λεντούλου καὶ τῶν ἄλλων, ἐξαρπάσαι πάντας
αὐτούς, ὅπως μὴ ἀποθάνωσι, προπυθόμενος τοῦθ'
ὁ Κικέρων τό τε Καπιτώλιον καὶ τὴν ἀγορὰν τῆς
νυκτὸς φρουρᾷ προκατέσχε, καί τινα παρὰ τοῦ δαι- 4
μονίου χρηστὴν ἐλπίδα ἅμα τῇ ἕῳ λαβών, ὅτι ἱερῶν
ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τῶν ἀειπαρθένων ὑπὲρ τοῦ
δήμου ποιηθέντων τὸ πῦρ ἐπὶ μακρότατον παρὰ τὸ
εἰκὸς ἤρθη, τὸν μὲν δῆμον τοῖς στρατηγοῖς ὁρκῶσαι
ἐς τὸν κατάλογον, εἰ δή τις χρεία στρατιωτῶν γέ-
νοιτο, ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἐν τούτῳ τὴν βουλὴν
ἤθροισε, καί σφας συνταράξας τε καὶ ἐκφοβήσας
ἔπεισε θάνατον τῶν συνειλημμένων καταγνῶναι. ἐγέ- 36
νοντο μὲν γὰρ ἀμφίβολοι, καὶ παρ' ὀλίγον αὐτοὺς
ἀπέλυσαν. ὁ γὰρ Καῖσαρ, πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ
ψηφισαμένων ἀποθανεῖν σφας, γνώμην ἔδωκε δῆσαί
τε αὐτοὺς καὶ ἐς πόλεις ἄλλους ἄλλῃ καταθέσθαι,
τῶν οὐσιῶν ἐστερημένους, ἐπὶ τῷ μήτε περὶ ἀδείας 2
ἔτι αὐτῶν χρηματισθῆναί τί ποτε, κἂν διαδρᾷ τις,
ἐν πολεμίων μοίρᾳ τὴν πόλιν ἐξ ἧς ἂν φύγῃ εἶναι·
καὶ τοῦτο πάντες οἱ μετὰ ταῦτα ἀποφηνάμενοι μέχρι
τοῦ Κάτωνος ἐψηφίσαντο, ὥστε καὶ τῶν προτέρων
τινὰς μεταγνῶναι. ἐπεὶ δὲ οὗτος αὐτός τε τὸν θά- 3

νατον αὐτῶν κατεδίκασε καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ὁμοψήφους ἐποιήσατο, οὕτω δὴ ἐκεῖνοί τε ἐκ τῆς νικώσης ἐκολάσθησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς καὶ θυσία καὶ ἱερομηνία ἐψηφίσθη, ὃ μηπώποτε ἐπὶ τοιούτῳ τινὶ ἐγεγόνει· καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μηνυθέντες ἐζητοῦντο, καί τινες καὶ ἐπὶ τῷ μελλῆσαι συμφρονήσειν αὐτοῖς ὑπο-
4 πτευθέντες εὐθύνοντο. καὶ τὰ μὲν ἄλλα οἱ ὕπατοι διῴκουν, Αὖλον δὲ Φουλούιον ἄνδρα βουλευτὴν αὐτὸς ὁ πατὴρ ἀπέσφαξεν, οὔτι γε καὶ μόνος, ὥς γέ τισι δοκεῖ, τοῦτ' ἐν ἰδιωτείᾳ ποιήσας· συχνοὶ γὰρ δὴ καὶ ἄλλοι, οὐχ ὅτι ὕπατοι, ἀλλὰ καὶ ἰδιῶται, παῖδάς σφων ἀπέκτειναν.

37 τότε μὲν δὴ τόδε ἐγένετο, καὶ τὰς αἱρέσεις τῶν ἱερέων, γράψαντος μὲν τοῦ Λαβιήνου, σπουδάσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος, ἐς τὸν δῆμον αὖθις ὁ ὅμιλος παρὰ τὸν τοῦ Σύλλου νόμον ἐπανήγαγεν, ἀνανεωσάμενος τὸν τοῦ Δομιτίου. ὁ γὰρ Καῖσαρ τοῦ Μετέλλου τοῦ εὐσεβοῦς τελευτήσαντος τῆς τε ἱερωσύνης αὐτοῦ, καίτοι καὶ νέος καὶ μηδέπω ἐστρατηγη-
2 κώς, ἐπεθύμησε· καὶ ἐν τῷ πλήθει τὴν ἐλπίδα αὐτῆς, διά τε τἆλλα καὶ ὅτι τῷ τε Λαβιήνῳ κατὰ τοῦ Ῥαβιρίου συνηγώνιστο καὶ τὸν Λέντουλον ἀποθανεῖν οὐκ ἐψήφιστο, λαβὼν τοῦτό τε ἔπραξε, καὶ ἀρχιέρεως τῶν ποντιφίκων, καίπερ ἄλλων τε τῆς τιμῆς πολλῶν καὶ τοῦ Κατούλου μάλιστα ἀντιποιουμένων,
3 ἀπεδείχθη. καὶ γὰρ θεραπεῦσαι καὶ κολακεῦσαι πάντα τινὰ καὶ τῶν τυχόντων ἑτοιμότατος ἐγένετο, καὶ οὔτε λόγου οὔτε ἔργου οὐδενὸς ἐς τὸ κατατυχεῖν ὧν ἐσπούδαζεν ἐξίστατο· οὐδὲ ἔμελέν οἱ τῆς αὐτίκα ταπεινότητος πρὸς τὴν ἐκ τοῦ ἔπειτα ἰσχύν, ἀλλ' ὧν ἐπεχείρει πρωτεῦσαι, τούτους ὡς καὶ κρείττονας ὑπήρχετο.

τῷ μὲν οὖν Καίσαρι διὰ ταῦθ' οἱ πολλοὶ προσ- 38
φιλεῖς ἦσαν, τὸν δὲ δὴ Κικέρωνα ἐν ὀργῇ ἐπὶ τῷ
τῶν πολιτῶν θανάτῳ ποιούμενοι τά τε ἄλλα ἤχθαι-
ρον, καὶ τέλος ἀπολογεῖσθαί τε καὶ* καταλέξαι πάνθ'
ὅσα ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἐπεποιήκει τῇ τελευταίᾳ τῆς ἀρ-
χῆς ἡμέρᾳ ἐθελήσαντα, πάνυ γάρ που ἡδέως οὐχ 2
ὅπως ὑφ' ἑτέρων ἐπῃνεῖτο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν
ἐνεκωμίαζεν, ἐσίγασαν, οὐδὲ ἐπέτρεψαν αὐτῷ ἔξω τι
τοῦ ὅρκου φθέγξασθαι, συναγωνιστῇ Μετέλλῳ Νέ-
πωτι δημαρχοῦντι χρησάμενοι, πλὴν καθ' ὅσον ἀντι-
φιλονεικήσας προσεπώμοσεν ὅτι σεσωκὼς τὴν πό-
λιν εἴη.

καὶ ὁ μὲν καὶ ἐκ τούτου πολὺ μᾶλλον ἐμισήθη, 39
Κατιλίνας δὲ ἐν ἀρχῇ εὐθὺς τοῦ ἔτους ἐν ᾧ Ἰούνιός a. u. 692
τε Σιλανὸς καὶ Λούκιος Λικίνιος ἦρξαν ἀπεφθάρη.
τέως μὲν γάρ, καίπερ δύναμιν οὐκ ὀλίγην ἔχων,
ἐκαραδόκει τὰ τοῦ Λεντούλου καὶ διέμελλεν, ἐλπί-
ζων, ἂν φθάσωσιν ὅ τε Κικέρων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
σφαγέντες, ῥᾳδίως τὰ λοιπὰ προσκατεργάσεσθαι· ἐπεὶ 2
δὲ ἐκεῖνόν τε ἀπολωλότα ἐπύθετο καὶ τῶν συνόντων
οἱ συχνοὺς μεθισταμένους διὰ τοῦτ' ᾔσθετο, ὅ τε
Ἀντώνιος καὶ ὁ Μέτελλος ὁ Κέλερ πρὸς ταῖς Φαισού-
λαις προσεδρεύοντες οὐδαμῇ προελθεῖν αὐτῷ ἐπέ-
τρεπον, ἀποκινδυνεῦσαι ἠναγκάσθη, καὶ ἦσαν γὰρ
δίχα ἐστρατοπεδευμένοι, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐτρά-
πετο, καίπερ τῷ ἀξιώματι προέχοντα τοῦ Μετέλλου
καὶ δύναμιν πλείω περιβεβλημένον. αἴτιον δὲ ὅτι 3
ἐλπίδα αὐτοῦ κατὰ τὸ συνώμοτον ἐθελοκακήσειν ἔσχεν.
ὑποπτεύσας οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος, καὶ μήτε δι' εὐνοίας
ἔτ' αὐτῷ ἅτε ἀσθενεῖ ὄντι ὤν, πρός τε γὰρ τὰς δυ-
νάμεις τινῶν καὶ πρὸς τὰ ἑαυτῶν συμφέροντα καὶ
τὰς ἔχθρας τάς τε φιλίας οἱ πολλοὶ ποιοῦνται, καὶ 4

προσκαταδείσας μή πως προθύμως σφᾶς ἀγωνιζομέ-
νους ἰδὼν ἐξονειδίσῃ τι καὶ προενέγκῃ οἱ τῶν ἀποῤ-
ῥήτων, αὐτὸς μὲν νοσεῖν προεφασίσατο, Μάρκῳ δὲ
40 Πετρηΐῳ τὴν μάχην ἐπέτρεψε. συμβαλὼν οὖν οὗ-
τός σφισι τὸν Κατιλίναν καὶ ἄλλους τρισχιλίους προ-
θυμότατα ἀγωνιζομένους οὐκ ἀναιμωτὶ κατέκοψεν·
οὔτε γὰρ ἔφυγεν αὐτῶν οὐδείς, καὶ ἐν χώρᾳ πάντες
ἔπεσον, ὥστε καὶ αὐτοὺς τοὺς κρατήσαντας πολὺ τῶν
κοινῶν ὀδύρασθαι, ὅτι καὶ τοιούτους καὶ τοσούτους,
εἰ καὶ δικαίως, ἀλλὰ καὶ πολίτας τε καὶ συμμάχους
2 ἀπολωλέκεσαν. ὁ δ᾽ οὖν Ἀντώνιος τήν τε κεφαλὴν
αὐτοῦ ἐς τὸ ἄστυ, ὅπως πιστεύσαντες αὐτὸν τετε-
λευτηκέναι μηδὲν ἔτι δεδίωσιν, ἔπεμψε, καὶ αὐτο-
κράτωρ ἐπὶ τῇ νίκῃ, καίτοι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πεφο-
νευμένων ἐλάττονος παρὰ τὸ νενομισμένον ὄντος,
ἐπεκλήθη. βουθυτηθῆναί τε ἐψηφίσθη, καὶ τὴν
ἐσθῆτα ὡς καὶ πάντων τῶν δεινῶν ἀπηλλαγμένοι
μετέβαλον.

41 οὐ μὴν οἵ γε σύμμαχοι οἱ μετασχόντες τῷ Κατι-
λίνᾳ τῶν πραγμάτων καὶ τότε ἔτι περιόντες ἡσύχα-
ζον, ἀλλὰ καὶ δέει τῆς τιμωρίας ἐταράττοντο. καὶ
ἐκείνους μὲν στρατηγοὶ καθ᾽ ἑκάστους πεμφθέντες
προκατέλαβον τρόπον τινὰ ἐσκεδασμένους καὶ ἐτιμω-
2 ρήσαντο· ἕτεροι δὲ τῶν λανθανόντων μηνύσει Λου-
κίου Οὐεττίου ἀνδρὸς ἱππέως, συγκοινωνήσαντος μὲν
σφισι τῆς συνωμοσίας, τότε δὲ ἐπ᾽ ἀδείᾳ αὐτοὺς ἐκ-
φαίνοντος, ἐλεγχόμενοι ἐδικαιοῦντο, μέχρις οὗ ἐσαγ-
γείλας τινάς, τά τε ὀνόματα αὐτῶν ἐς δελτίον συγ-
γράψας, ὕστερον καὶ ἄλλους συχνοὺς προσεγγράψαι
3 ἠθέλησεν. ὑποπτεύσαντες γὰρ αὐτὸν οἱ βουλευταὶ
μηδὲν ὑγιὲς πράττειν, τὸ μὲν γραμματεῖον οὐκέτ᾽
αὐτῷ ἔδωκαν, μὴ καὶ ἀπαλείψῃ τινάς, εἰπεῖν δὲ ἀπὸ

γλώσσης ἐκέλευσαν ὅσους παραλελοιπέναι ἔφασκε.
καὶ οὕτως αἰδεσθεὶς καὶ φοβηθεὶς οὐκέτι πολλοὺς
ἐνέδειξε. θορύβου δ' οὖν καὶ ὣς ἔν τε τῇ πόλει 4
καὶ παρὰ τοῖς συμμάχοις ἀγνοίᾳ τῶν ὠνομασμένων
ὄντος, καὶ τῶν μὲν περὶ σφίσιν αὐτοῖς μάτην θορυ-
βουμένων, τῶν δὲ καὶ ἐς ἑτέρους οὐκ ὀρθῶς ὑπο-
πτευόντων, ἔδοξε τῇ γερουσίᾳ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐκ-
τεθῆναι. κἀκ τούτου οἵ τε ἀναίτιοι κατέστησαν καὶ
τοῖς ὑπευθύνοις δίκαι ἐγένοντο. καὶ αὐτῶν οἱ μὲν
παρόντες, οἱ δὲ καὶ ἐρήμην ὦφλον.

Κατιλίνας μὲν ταῦτ' ἐποίησε καὶ οὕτω κατελύθη, 42
καὶ ἐπὶ πλεῖόν γε τῆς τῶν πραχθέντων ἀξίας ὄνομα
πρὸς τὴν τοῦ Κικέρωνος δόξαν καὶ πρὸς τοὺς λόγους
τοὺς κατ' αὐτοῦ λεχθέντας ἔσχε· Κικέρων δὲ ὀλί-
γου μὲν καὶ παραχρῆμα ἐπὶ τῇ τοῦ Λεντούλου τῶν
τε ἄλλων τῶν δεθέντων σφαγῇ ἐκρίθη. τὸ δὲ ἔγ- 2
κλημα τοῦτο λόγῳ μὲν ἐκείνῳ ἐπεφέρετο, ἔργῳ δὲ
ἐπὶ τῇ βουλῇ κατεσκευάζετο· ὡς γὰρ οὐκ ἐξόν σφι-
σιν ἄνευ τοῦ δήμου θάνατον πολίτου τινὸς καταψη-
φίσασθαι, πολλὴν καταβοὴν ἐν τῷ ὁμίλῳ πρὸς τοῦ
Μετέλλου τοῦ Νέπωτος ὅτι μάλιστα εἶχον. οὐ μὴν 3
καὶ ὦφλε τότε οὐδέν· τῆς γὰρ γερουσίας ἄδειαν πᾶσι
τοῖς διαχειρίσασι τὰ τότε πραχθέντα δούσης, καὶ
προσέτι καὶ προειπούσης ὅτι, κἂν αὖθίς τις εὐθῦναί
τινα αὐτῶν τολμήσῃ, ἔν τε ἐχθροῦ καὶ ἐν πολεμίου
μοίρᾳ ἔσται, ἐφοβήθη τε ὁ Νέπως καὶ οὐδὲν ἔτ'
ἐκίνησεν.

ἔν τε οὖν τούτῳ ἡ βουλὴ ἐπεκράτησε, καὶ ἐν 43
ἐκείνῳ ὅτι τὸν Πομπήιον τοῦ Νέπωτος μεταπεμφθῆ-
ναι σὺν τῷ στρατεύματι, ἐν γὰρ τῇ Ἀσίᾳ ἔτ' ἦν προ-
φάσει μὲν τοῦ τὰ παρόντα κατασταθῆναι, ἐλπίδι δὲ
τοῦ δι' αὐτοῦ, ἅτε τὰ τοῦ πλήθους φρονοῦντος, ἰσχύ-

σειν ἐν οἷς ἐτάρασσεν, ἐσηγησαμένου διεκώλυσαν
2 αὐτὸ κυρωθῆναι. τὰ μὲν γὰρ πρῶτα ὅ τε Κάτων καὶ
Κύιντος Μινούκιος δημαρχοῦντες ἀντέλεγον τοῖς γρα-
φεῦσι, καὶ τόν τε γραμματέα τὸν ἀναγιγνώσκοντα τὴν
γνώμην ἐπέσχον, καὶ τοῦ Νέπωτος τὸ γραμματεῖον,
ὅπως αὐτὸς ἀναλέξῃ, λαβόντος ἐξήρπασαν, ἐπειδή τε
καὶ ὣς ἀπὸ γλώσσης τινὰ εἰπεῖν ἐπεχείρησε, τὸ στόμα
3 αὐτοῦ ἐπέλαβον. μάχης δὲ ἐκ τούτου καὶ ἐκείνων
καὶ ἄλλων τινῶν ἑκατέροις βοηθησάντων ξύλοις καὶ
λίθοις, ἔτι δὲ καὶ ξίφεσι, γενομένης, οἱ βουλευταὶ
συνῆλθον αὐθημερὸν ἐς τὸ συνέδριον, καὶ τά τε ἱμά-
τια ἠλλάξαντο καὶ τοῖς ὑπάτοις τὴν φυλακὴν τῆς πό-
λεως, ὥστε μηδὲν ἀπ᾽ αὐτῆς ἀποτριβῆναι, ἐπέτρε-
4 ψαν. φοβηθεὶς οὖν καὶ τότε ὁ Νέπως ἔκ τε τοῦ μέ-
σου εὐθὺς ἐξεχώρησε, καὶ μετὰ τοῦτο γραφήν τινα
κατὰ τῆς βουλῆς ἐκθεὶς πρὸς τὸν Πομπήιον ἀφώρ-
μησε, καίτοι μηδεμίαν αὐτῷ νύκτα ἀπολιπῆναι ἐκ
τῆς πόλεως ἐξόν.

41 γενομένου δὲ τούτου οὐδ᾽ ὁ Καῖσαρ, ἐστρατήγει
δέ, οὐδὲν ἔτ᾽ ἐνεωτέρισεν. ἔπραττε μὲν γὰρ ὅπως
τὸ μὲν τοῦ Κατούλου ὄνομα ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς
τοῦ Καπιτωλίου ἀφαιρεθείη, κλοπῆς τε γὰρ αὐτὸν
ηὔθυνε, καὶ τὸν λογισμὸν τῶν ἀνηλωμένων χρημά-
των ἀπῄτει, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ τὰ λοιπὰ προσεξερ-
2 γάσασθαι ἐπιτραπείη. ἦν γάρ τινα, ὡς ἐν τηλικούτῳ
καὶ τοιούτῳ ἔργῳ, ἡμιτέλεστα· ἢ ἐκεῖνός γε ἐπλάτ-
τετο εἶναι, ὅπως ὁ Πομπήιος τήν τε δόξαν τῆς ἐκ-
ποιήσεως αὐτοῦ λάβῃ καὶ τὸ αὐτοῦ ὄνομα ἀντεπι-
γράψῃ. οὐ μὴν οὕτω γε χαρίζεσθαι αὐτῷ ἤθελεν
ὥστε καὶ ἐφ᾽ ἑαυτῷ διὰ τοῦτο ψηφισθῆναί τι τοιοῦ-
τον, οἷον ἐπὶ τῷ Νέπωτι δέδοκται, ὑπομεῖναι. οὐδὲ
γὰρ οὐδὲ ἐκείνου ἕνεκα ταῦτ᾽ ἐποίει, ἀλλ᾽ ἵνα αὐτὸς

καὶ διὰ τούτων τὸ πλῆθος σφετερίσηται· καίπερ οὕτω 3
πάντες τὸν Πομπήιον ἐδεδίεσαν, οὐδέπω γὰρ τὰ
στρατεύματα ἀφήσων δῆλος ἦν, ὥστε, ἐπειδὴ Μάρ-
κον Πίσωνα ὑποστράτηγον πρὸς αἴτησιν ὑπατείας
προύπεμψε, τάς τε ἀρχαιρεσίας, ὅπως ἀπαντήσῃ ἐς
αὐτάς, ἀναβαλέσθαι, καὶ παρόντα αὐτὸν ὁμοθυμα-
δὸν ἀποδεῖξαι. καὶ γὰρ ἐκεῖνος οὐχ ὅτι τοῖς φίλοις,
ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐχθροῖς συνέστησεν αὐτόν.

κἀν τούτῳ ὁ Καῖσαρ, τοῦ Κλωδίου τοῦ Που- 45
πλίου τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἔν τε τῇ οἰκίᾳ καὶ παρὰ
τὴν ποίησιν τῶν ἱερῶν, ἅπερ αἱ ἀειπαρθένοι παρά
τε τοῖς ὑπάτοις καὶ παρὰ τοῖς στρατηγοῖς ἄγνωστα
ἐκ τῶν πατρίων ἐς πᾶν τὸ ἄρρεν ἐπετέλουν, αἰσχύ-
ναντος, ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐνεκάλεσε, καὶ γὰρ εὖ
ἠπίστατο ὅτι οὐχ ἁλώσεται διὰ τὴν ἑταιρείαν, τὴν 2
δὲ δὴ γυναῖκα ἀπεπέμψατο, εἰπὼν ἄλλως μὲν μὴ
πιστεύειν τῷ λεγομένῳ, μὴ μέντοι καὶ συνοικήσειν
ἔτ' αὐτῇ δύνασθαι, διότι καὶ ὑπωπτεύθη ἀρχὴν με-
μοιχεῦσθαι· τὴν γὰρ σώφρονα χρῆναι μὴ μόνον
μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μηδ' ἐς ὑποψίαν αἰσχρὰν
ἀφικνεῖσθαι.

τότε μὲν ταῦτά τε ἐγένετο, καὶ ἡ γέφυρα ἡ λι- 3
θίνη ἡ ἐς τὸ νησίδιον τὸ ἐν τῷ Τιβέριδι ὂν φέρουσα
κατεσκευάσθη, Φαβρικία κληθεῖσα. τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει 46
ἐπί τε Πίσωνος καὶ ἐπὶ Μάρκου Μεσσάλου ὑπάτων a. u. 693
μισοῦντές τε ἄλλως οἱ δυνατοὶ τὸν Κλώδιον, καὶ
ἅμα καὶ τὸ μίασμα αὐτοῦ ἀποδιοπομπούμενοι, ἐπειδὴ
οἱ ποντίφικες ἀνατυθῆναι τὰ ἱερὰ ὡς οὐχ ὁσίως διὰ
τοῦτο τελεσθέντα ἔγνωσαν, δικαστηρίῳ αὐτὸν παρέ-
δωκαν, καὶ κατηγορήθη μὲν τῆς τε μοιχείας, καίπερ 2
τοῦ Καίσαρος σιωπῶντος, καὶ τῆς μεταστάσεως τῆς
περὶ Νίσιβιν, καὶ προσέτι καὶ ὅτι τῇ ἀδελφῇ συγ-

γίγνοιτο, ἀφείθη δέ, καίτοι τῶν δικαστῶν φρουρὰν παρὰ τῆς βουλῆς, ὅπως μηδὲν κακὸν ὑπ' αὐτοῦ πά-
3 θωσι, καὶ αἰτησάντων καὶ λαβόντων. ἐφ' ᾧπερ καὶ ὁ Κάτουλος ἐπισκώπτων ἔλεγεν ὅτι τὴν φυλακὴν ᾔτησαν οὐχ ἵνα ἀσφαλῶς τοῦ Κλωδίου καταψηφίσωνται, ἀλλ' ἵν' αὐτοὶ τὰ χρήματα ἃ ἐδεδωροδοκήκεσαν διασώσωνται. καὶ ὁ μὲν διαφανέστατα τῶν πώποτε τὸ δημόσιον ἀεὶ πρὸ παντὸς προτιμήσας ἐτελεύτησεν
4 οὐ πολλῷ ὕστερον· ἐν δὲ δὴ τῷ ἔτει ἐκείνῳ οἵ τε τιμηταὶ πάντας τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς γενομένους ἐς τὸ βουλευτικὸν καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν ἐσέγραψαν, καὶ ὁ δῆμος ἀπαυστὶ μέχρι τότε τὰς ὁπλομαχίας θεώμενος ἐξανέστη τε μεταξὺ τοῦ ἔργου καὶ ἄριστον εἵλετο. καὶ τοῦτ' ἐκεῖθεν ἀρξάμενον καὶ νῦν, ὁσάκις ἂν ὁ τὸ κράτος ἔχων ἀγωνοθετῇ, γίγνεται.

47 ἐν μὲν οὖν τῇ πόλει ταῦθ' οὕτως ἐπράχθη, τῶν δὲ Ἀλλοβρίγων τὴν Γαλατίαν τὴν περὶ Νάρβωνα πορθούντων Γάιος Πομπτῖνος ὁ ἄρχων αὐτῆς τοὺς μὲν ὑποστρατήγους ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐν ἐπιτηδείῳ ἱδρυθεὶς ἐπετήρει τὰ γιγνόμενα, ὅπως κατὰ καιρὸν πρὸς τὸ ἀεὶ χρήσιμον καὶ γνώμην
2 σφίσι διδόναι καὶ ἐπαμύνειν δύνηται. καὶ Μάλλιος μὲν Λεντῖνος ἐπὶ Οὐεντίαν πόλιν στρατεύσας οὕτως αὐτοὺς κατέπληξεν ὥστε τοὺς πλείους ἐκδρᾶναι καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπὲρ εἰρήνης πρεσβεύσασθαι. κἂν τούτῳ συμβοηθησάντων τῶν ἐν τοῖς ἀγροῖς ὄντων καὶ προσπεσόντων αἰφνιδίως τοῦ μὲν τείχους ἀπεώσθη, τὴν
3 δὲ δὴ χώραν ἀδεῶς ἐλεηλάτει, μέχρις οὗ ὅ τε Κατούγνατος ὁ τοῦ παντὸς αὐτῶν ἔθνους στρατηγὸς καί τινες καὶ ἄλλοι τῶν παρὰ τὸν Ἴσαρα οἰκούντων ἐπεκούρησάν σφισι. τότε γὰρ οὐκ ἐτόλμησε μὲν αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν πλοίων περαιωθῆναι κωλῦσαι,

μὴ καὶ συστραφῶσιν ἰδόντες σφᾶς ἀντιπαρατεταγμέ-
νους. ὑλώδους δὲ τοῦ χωρίου μετὰ τὸν ποταμὸν εὐθὺς 4
ὄντος ἐνέδρας ἐν αὐτῷ ἐποιήσατο, καὶ τοὺς ἀεὶ δια-
βαίνοντας ὑπολαμβάνων ἔφθειρε. φεύγουσι δέ τισιν
ἐπισπόμενος περιέπεσεν αὐτῷ Κατουγνάτῳ· κἂν πασ-
συδὶ διώλετο, εἰ μὴ χειμὼν σφοδρὸς ἐξαίφνης ἐπι-
γενόμενος ἐπέσχε τοὺς βαρβάρους τῆς διώξεως. καὶ 48
ὁ μὲν μετὰ τοῦτο, τοῦ Κατουγνάτου πόρρω ποι ἀφορ-
μήσαντος, τήν τε χώραν αὖθις κατέδραμε καὶ τὸ τεῖ-
χος παρ᾽ ᾧ ἐδυστύχησεν ἐξεῖλεν· Λούκιος δὲ δὴ Μά-
ριος καὶ Σερούιος Γάλβας τόν τε Ῥοδανὸν ἐπεραιώ-
θησαν, καὶ τὰ τῶν Ἀλλοβρίγων λυμηνάμενοι τέλος
πρὸς Σολώνιον πόλιν ἦλθον, καὶ χωρίον μέν τι ὑπὲρ 2
αὐτῆς ἰσχυρὸν κατέλαβον, μάχῃ τε τοὺς ἀντιστάντας
σφίσιν ἐνίκησαν, καί τινα καὶ τοῦ πολίσματος ξυλί-
νου πῃ ὄντος ἐνέπρησαν, οὐ μέντοι καὶ εἷλον αὐτό·
ὁ γὰρ Κατούγνατος ἐπελθὼν ἐκώλυσε. μαθὼν οὖν
τοῦτο ὁ Πομπτῖνος ἐπεστράτευσέ τε ἐπ᾽ αὐτὸν παντὶ
τῷ στρατῷ, καὶ πολιορκήσας σφᾶς ἐχειρώσατο πλὴν
τοῦ Κατουγνάτου.

καὶ ὁ μὲν καὶ τὰ λοιπὰ ῥᾷον ἐκ τούτου προσκα- 49
τεστρέψατο, Πομπήιος δὲ ἦλθε μὲν ἐς τὴν Ἰταλίαν a. u. 694
ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ, καὶ τόν τε Ἀφράνιον τὸν Λού-
κιον καὶ τὸν Μέτελλον τὸν Κέλερα ὑπάτους ἀποδειχ-
θῆναι ἐποίησεν, ἐλπίσας δι᾽ αὐτῶν μάτην πάνθ᾽ ὅσα
ἐβούλετο καταπράξειν. ἤθελε μὲν γὰρ ἄλλα τε καὶ 2
ἐν τοῖς μάλιστα χώραν τέ τινα τοῖς συνεστρατευμέ-
νοις οἱ δοθῆναι καὶ τὰ πεπραγμένα αὐτῷ πάντ᾽ ἐπι-
κυρωθῆναι, διήμαρτε δέ σφων τότε. οἵ τε γὰρ δυ-
νατοί, μηδὲ ἐκ τοῦ πρὶν αὐτῷ ἀρεσκόμενοι, διεκώ-
λυσαν αὐτὰ ψηφισθῆναι· καὶ αὐτῶν τῶν ὑπάτων 3
Ἀφράνιος μέν, ὀρχεῖσθαι γὰρ βέλτιον ἢ τι διαπράσ-

σειν ἠπίστατο, πρὸς οὐδὲν αὐτῷ συνήρατο, Μέτελ-
λος δὲ ὀργῇ, ὅτι τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καίτοι παῖδας
ἐξ αὐτῆς ἔχων, ἀπεπέμπετο, καὶ πάνυ πρὸς πάντα
4 ἀντέπραξεν. ὅ τε Λούκουλλος ὁ Λούκιος, ᾧ ποτε ἐν
τῇ Γαλατίᾳ ὁ Πομπήιος ἐντυχὼν ὑπερφρόνως ἐκέ-
χρητο, πολύς τε αὐτῷ ἐνέκειτο, καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν
ἰδίᾳ καὶ καθ᾽ ἕκαστον ὧν ἔπραξεν ἐπεξελθεῖν καὶ μὴ
5 πᾶσιν ἅμα αὐτοῖς τὴν κύρωσιν αἰτεῖν. ἄλλως τε γὰρ
δίκαιον εἶναι ἔλεγε μὴ πάντα ἁπλῶς ὅσα ἐπεποιήκει,
καὶ ἃ μηδείς σφων ἠπίστατο ὁποῖα εἶναι, βεβαιωθῆ-
ναι ὥσπερ ὑπὸ δεσπότου τινὸς γεγενημένα· καὶ ἐπειδὴ
καὶ τῶν ἑαυτοῦ ἔργων κατελελύκει τινά, ἠξίου ἐξε-
τασμὸν ἑκατέρων ἐν τῇ βουλῇ γενέσθαι, ἵν᾽ ὁπότερ᾽
ἂν αὐτοῖς ἀρέσῃ κυρώσωσι. καὶ αὐτῷ καὶ ὁ Κάτων
ὅ τε Μέτελλος οἵ τε ἄλλοι οἱ τὰ αὐτά σφισι βουλό-
50 μενοι ἰσχυρῶς συνεμάχουν. τοῦ γοῦν δημάρχου τοῦ
τὴν γῆν τοῖς τῷ Πομπηίῳ συνεξητασμένοις κατανεῖ-
μαι ἐσηγουμένου προσγράψαντος τῇ γνώμῃ τὸ καὶ
πᾶσι τοῖς πολίταις, ὅπως τοῦτό τε αὐτὸ ῥᾷον ψηφί-
σωνται καὶ τὰ πραχθέντα αὐτῷ βεβαιώσωσι, κλήρους
τινὰς δοθῆναι, ἐπὶ πᾶν ὁ Μέτελλος ἀνθιστάμενος
ἐπεξῆλθεν, ὥστε καὶ ἐς τὸ οἴκημα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐμβλη-
θῆναι καὶ τὴν γερουσίαν ἐνταῦθα ἀθροῖσαι ἐθελῆ-
2 σαι. ἐπεί τε ἐκεῖνος, Λούκιος δὲ δὴ Φλαούιος ὠνο-
μάζετο, τό τε βάθρον τὸ δημαρχικὸν ἐν αὐτῇ τῇ
ἐσόδῳ αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ καθεζόμενος ἐμ-
ποδὼν ὥστε μηδένα ἐσιέναι ἐγίγνετο, τόν τε τοῖχον
τοῦ δεσμωτηρίου διακοπῆναι ἐκέλευσεν, ὅπως δι᾽ αὐ-
τοῦ ἡ βουλὴ ἐσέλθῃ, καὶ ὡς νυκτερεύσων κατὰ χώ-
3 ραν παρεσκευάζετο. μαθὼν οὖν τοῦθ᾽ ὁ Πομπήιος,
καὶ αἰσχυνθείς τε ἅμα καὶ δείσας μὴ καὶ ὁ δῆμος
ἀγανακτήσῃ, προσέταξε τῷ Φλαουίῳ ἀπαναστῆναι.

ἔλεγε μὲν γὰρ ὡς τοῦ Μετέλλου τοῦτ' ἀξιώσαντος,
οὐ μὴν ἐπιστεύετο· τὸ γὰρ φρόνημα αὐτοῦ κατάδη-
λον πᾶσιν ἦν. ἀμέλει τῶν ἄλλων δημάρχων ἐξελέ- 4
σθαι αὐτὸν βουληθέντων οὐκ ἠθέλησεν. οὔκουν οὐδ'
αὖθις ἀπειλήσαντι τῷ Φλαουίῳ μηδὲ ἐς τὸ ἔθνος ὃ
ἐκεκλήρωτο ἐπιτρέψειν αὐτῷ, εἰ μὴ συγχωρήσειέν οἱ
διανομοθετῆσαι, ἐξελθεῖν, ὑπεῖξεν, ἀλλὰ καὶ πάνυ
ἄσμενος ἐν τῇ πόλει κατέμεινεν. ὁ οὖν Πομπήιος 5
ἐπειδὴ μηδὲν διά τε τὸν Μέτελλον καὶ διὰ τοὺς ἄλ-
λους διεπράξατο, ἔφη μὲν φθονεῖσθαί τε ὑπ' αὐτῶν
καὶ τῷ πλήθει τοῦτο δηλώσειν, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ
ἐκείνου διαμαρτὼν μείζω αἰσχύνην ὄφλῃ, κατέβαλε
τὴν ἀξίωσιν. καὶ ὁ μὲν οὕτω γνοὺς ὅτι μηδὲν ὄντως 6
ἴσχυεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὄνομα καὶ τὸν φθόνον ἐφ' οἷς
ἠδυνήθη ποτὲ εἶχεν, ἔργῳ δὲ οὐδὲν ἀπ' αὐτῶν ἀπώ-
νητο, μετεμέλετο ὅτι τά τε στρατόπεδα προαφῆκε καὶ
ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐξέδωκε· Κλώδιος δὲ ἐπεθύ- 51
μησε μὲν διὰ τοὺς δυνατοὺς ἐπὶ τῇ δίκῃ δημαρχῆ-
σαι, καί τινας τῶν δημαρχούντων προκαθῆκεν ἐση-
γήσασθαι τὸ καὶ τοῖς εὐπατρίδαις τῆς ἀρχῆς μετα-
δίδοσθαι, ὡς δ' οὐκ ἔπεισε, τήν τε εὐγένειαν ἐξω-
μόσατο καὶ πρὸς τὰ τοῦ πλήθους δικαιώματα ἐς αὐ-
τόν σφων τὸν σύλλογον ἐσελθών, μετέστη. καὶ ᾔτησε 2
μὲν εὐθὺς τὴν δημαρχίαν, οὐκ ἀπεδείχθη δὲ ἐναν-
τιωθέντος οἱ τοῦ Μετέλλου· ἐν γένει τε γὰρ αὐτῷ
ἦν, καὶ τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ οὐκ ἠρέσκετο.
πρόφασιν δὲ ἐποιήσατο ὅτι μὴ κατὰ τὰ πάτρια ἡ ἐκ-
ποίησις αὐτοῦ ἐγεγόνει· ἐν γὰρ τῇ ἐσφορᾷ τοῦ φρα-
τριατικοῦ νόμου μόνως ἐξῆν τοῦτο γίγνεσθαι.

ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐπράχθη, καὶ ἐπειδὴ τὰ τέλη 3
δεινῶς τήν τε πόλιν καὶ τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἐλύπει,
ὁ μὲν νόμος ὁ καταλύσας αὐτὰ πᾶσιν ἀρεστὸς ἐγένετο,

τῷ δὲ στρατηγῷ τῷ ἐσενεγκόντι αὐτὸν ἀχθόμενοι οἱ βουλευταί, οὐ γὰρ Μέτελλος ὁ Νέπως ἦν, ἠθέλησαν τό τε ὄνομα αὐτοῦ ἀπαλεῖψαι ἀπὸ τοῦ νόμου καὶ ἕτε-
4 ρον ἀντεγγράψαι. καὶ οὐκ ἐπράχθη μὲν τοῦτο, καταφανὲς μέντοι πᾶσιν ἐγένετο ὅτι μηδὲ τὰς εὐεργεσίας παρὰ τῶν φαύλων ἀνδρῶν ἡδέως ἐδέχοντο. κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ Φαῦστος ὁ τοῦ Σύλλου παῖς ἀγῶνά τε μονομαχίας ἐπὶ τῷ πατρὶ ἐποίησε, καὶ τὸν δῆμον λαμπρῶς εἱστίασε, τά τε λουτρὰ καὶ τὸ ἔλαιον προῖκα αὐτοῖς παρέσχεν.

52 ἐν μὲν δὴ τῇ πόλει ταῦτ᾽ ἐγίγνετο, ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τῆς τε Λυσιτανίας μετὰ τὴν στρατηγίαν ἦρξε, καὶ δυνηθεὶς ἂν τὰ ληστικά, ἅπερ που ἀεὶ παρ᾽ αὐτοῖς ἦν, ἄνευ μεγάλου τινὸς πόνου καθήρας ἡσυχίαν ἔχειν, οὐκ ἠθέλησε· δόξης τε γὰρ ἐπιθυμῶν, καὶ τὸν Πομπήιον τούς τε ἄλλους τοὺς πρὸ αὐτοῦ μέγα
2 ποτὲ δυνηθέντας ζηλῶν, οὐδὲν ὀλίγον ἐφρόνει, ἀλλ᾽ ἤλπιζεν, ἄν τι τότε κατεργάσηται, ὕπατός τε εὐθὺς αἱρεθήσεσθαι καὶ ὑπερφυᾶ ἔργα ἀποδείξεσθαι, διά τε τἆλλα καὶ ὅτι ἐν τοῖς Γαδείροις, ὅτε ἐταμίευε, τῇ μητρὶ συγγίγνεσθαι ὄναρ ἔδοξε, καὶ παρὰ τῶν μάντεων ἔμαθεν ὅτι ἐν μεγάλῃ δυνάμει ἔσται. ὅθενπερ καὶ εἰκόνα Ἀλεξάνδρου ἐνταῦθα ἐν τῷ Ἡρακλέους ἀνακειμένην ἰδὼν ἀνεστέναξε, καὶ κατωδύρατο ὅτι
3 μηδέν πω μέγα ἔργον ἐπεποιήκει. ἀπ᾽ οὖν τούτων, ἐξὸν αὐτῷ εἰρηνεῖν, ὥσπερ εἶπον, πρὸς τὸ ὄρος τὸ Ἑρμίνιον ἐτράπετο καὶ ἐκέλευσε τοὺς οἰκήτορας αὐτοῦ ἐς τὰ πεδινὰ μεταστῆναι, πρόφασιν μὲν ὅπως μὴ ἀπὸ τῶν ἐρυμνῶν ὁρμώμενοι ληστεύωσιν, ἔργῳ δὲ εὖ εἰδὼς ὅτι οὐκ ἄν ποτε αὐτὸ ποιήσειαν, κἀκ
4 τούτου πολέμου τινὰ ἀφορμὴν λήψεται. ὃ καὶ ἐγένετο. τούτους τε οὖν ἐς ὅπλα ἐλθόντας ὑπηγάγετο·

καὶ ἐπειδὴ τῶν πλησιοχώρων τινές, δείσαντες μὴ
καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁρμήσῃ, τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας
τά τε ἄλλα τὰ τιμιώτατα ὑπὲρ τὸν Δώριον ὑπεξέ-
θεντο, τὰς πόλεις σφῶν ἐν ᾧ τοῦτ᾽ ἔπραττον προ-
κατέσχε, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ ἐκείνοις προσέμιξε.
προβαλλομένων τε τὰς ἀγέλας αὐτῶν, ὅπως σκεδα- 5
σθεῖσι τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς τὴν τῶν βοσκημάτων ἁρ-
παγὴν ἐπίθωνται, τὰ τετράποδα παρῆκε καὶ αὐτοὺς
ὑπολαβὼν ἐνίκησε. κἀν τούτῳ μαθὼν τοὺς τὸ Ἑρ- 53
μίνιον οἰκοῦντας ἀφεστηκέναι τε καὶ ἐπανιόντα αὐ-
τὸν ἐνεδρεύειν μέλλειν, τότε μὲν ἑτέραν ἀνεχώρη-
σεν, αὖθις δὲ ἐπεστράτευσέ σφισι, καὶ κρατήσας
πρὸς τὸν ὠκεανὸν φεύγοντας αὐτοὺς κατεδίωξεν.
ἐπειδή τε τὴν ἤπειρον ἐκλιπόντες ἐς νῆσόν τινα ἐπε- 2
ραιώθησαν, αὐτὸς μέν, οὐ γὰρ πλοίων εὐπόρει, κατὰ
χώραν ἔμεινε, σχεδίας δὲ συμπήξας μέρος τι τοῦ
στρατοῦ δι᾽ αὐτῶν ἔπεμψε, καὶ συχνοὺς ἀπέβαλε·
γῇ γάρ τινι πρὸς τῇ νήσῳ οὔσῃ προσχὼν ὁ τὴν ἡγε-
μονίαν σφῶν ἔχων, καὶ ὡς καὶ πεζῇ διαβαδίσοντας
αὐτοὺς ἐκβιβάσας, ἔπειτα αὐτός τε ὑπὸ τῆς ἀναρ-
ροίας ἐκβιασθεὶς ἐξανήχθη καὶ ἐκείνους ἐγκατέλιπε,
καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἄλλοι γενναίως ἀμυνόμενοι ἔπεσον, 3
Πούπλιος δὲ δὴ Σκαιούιος μόνος τε περιλειφθεὶς
καὶ τῆς ἀσπίδος στερηθεὶς πολλά τε τραυματισθεὶς
ἔς τε τὸ ὕδωρ ἐσεπήδησε καὶ διενήξατο. τότε μὲν 4
δὴ ταῦτ᾽ ἐγένετο· ὕστερον δὲ ὁ Καῖσαρ πλοῖα ἀπὸ
Γαδείρων μεταπεμψάμενος ἐς τὴν νῆσον παντὶ τῷ
στρατῷ ἐπεραιώθη, καὶ ἀκονιτὶ αὐτούς, κακῶς ὑπὸ
σιτοδείας ἔχοντας, παρεστήσατο. κἀντεῦθεν ἐς Βρι-
γάντιον πόλιν Καλλαικίας παραπλεύσας τῷ τε ῥοθίῳ
σφᾶς τοῦ πρόσπλου, οὐπώποτε ναυτικὸν ἑορακότας,
ἐξεφόβησε καὶ κατεστρέψατο.

54 πράξας δὲ ταῦτα, καὶ νομίσας ἱκανὴν ἀπ' αὐτῶν ἐπιβασίαν πρὸς τὴν ὑπατείαν εἰληφέναι, σπουδῇ πρὸς τὰς ἀρχαιρεσίας, καὶ πρὶν τὸν διάδοχον ἐλθεῖν, ὥρμησε, καὶ ἠξίου καὶ πρὸ τοῦ πέμψαι τὰ ἐπινίκια, ἐπειδὴ μὴ οἷά τε προδιεορτασθῆναι ἦν, αἰτῆσαι αὐ-
2 τήν. μὴ τυχὼν δέ, τοῦ Κάτωνος ὅτι μάλιστα ἐναντιωθέντος, ἐκεῖνα μὲν εἴασε· καὶ γὰρ ἤλπιζε πολὺ πλείω καὶ μείζω ὕπατος ἀποδειχθεὶς καὶ ἔργα πράξειν καὶ ἐπινίκια πέμψειν. πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις, ἐφ' οἷς μέγα ἀεί ποτε ἐφρόνει, ἵππος τις αὐτῷ διαφυὰς ἐν ταῖς τῶν προσθίων ποδῶν ὁπλαῖς ἔχων ἐγεννήθη, καὶ ἐκεῖνον μὲν γαυρούμενος ἔφερεν, ἄλλον
3 δὲ ἀναβάτην οὐδένα ἀνεδέχετο. ὥστε καὶ ἐκ τούτου μικρὸν οὐδὲν προσδοκῶν τὰ μὲν νικητήρια ἑκὼν ἀφῆκεν, ἐς δὲ τὴν πόλιν ἐσελθὼν καὶ ἐπαγγειλάμενος τὴν ἀρχὴν οὕτω τούς τε ἄλλους καὶ τὸν Πομπήιον τόν τε Κράσσον ἐξεθεράπευσεν, ὥστε δι' ἔχθρας ἀλλήλοις ἔτι καὶ τότε αὐτοὺς ὄντας καὶ τὰς ἑταιρείας ἔχοντας, καὶ πρὸς πάνθ' ὅσα ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον ἐθέλοντα αἴσθοιτο ἀντιστασιάζοντας, προσποιήσασθαι, καὶ ὑπὸ πάντων αὐτῶν ὁμοθυμαδὸν ἀποδειχθῆναι.
4 καίτοι τοῦτο τὴν σοφίαν ἐς τὰ μάλιστα αὐτοῦ τεκμηριοῖ, ὅτι τόν τε καιρὸν καὶ τὸ μέτρον τῆς θεραπείας αὐτῶν καὶ ἔγνω καὶ διέθετο οὕτως ὥστ' ἀμφοτέρους ἅμα, καίπερ ἀντιπράττοντάς σφισι, προσθέσθαι.

55 καὶ οὐδὲ τοῦτ' αὐτῷ ἀπέχρησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἐκείνους συνήλλαξεν, οὐχ ὅτι συνενεχθῆναί σφας ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι δυνατωτάτους τε ἑώρα ὄντας, καὶ εὖ ἠπίστατο ὅτι οὔτε χωρὶς τῆς παρ' ἐκείνων ἀμφοτέρων ἢ καὶ θατέρου βοηθείας μέγα τι ἰσχύσει, κἂν τὸν ἕτερον ὁποτερονοῦν αὐτῶν προσεταιρίσηται, ἀνταγωνιστήν τε διὰ τοῦτο τὸν ἕτερον ἕξει καὶ πλέον

ὑπ' αὐτοῦ σφαλήσεται ἢ ὑπὸ τοῦ συναιρομένου οἱ
κατεργάσεται. τοῦτο μὲν γὰρ προθυμότερον ἐδόκουν 2
αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι τοῖς ἐχθροῖς ἀντιπράττειν ἢ
συναγωνίζεσθαι τοῖς ἐπιτηδείοις, οὐ κατ' ἐκεῖνο μό-
νον ὅτι ἥ τε ὀργὴ καὶ τὸ μῖσος σφοδροτέρας τὰς
σπουδὰς πάσης φιλίας ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ μὲν ὑπὲρ
ἑαυτοῦ, ὁ δὲ ὑπὲρ ἑτέρου πράττων τήν τε ἡδονὴν
κατορθώσας καὶ τὴν λύπην σφαλεὶς οὐχ ὁμοίας ἔχουσι·
τοῦτο δὲ προχειρότερον ἐμποδίζειν τέ τινας καὶ κω- 3
λύειν μηδεμίαν αὔξησιν λαβεῖν ἢ ἐπὶ μέγα προάγειν
ἐθέλειν, διά τε τἆλλα καὶ μάλισθ' ὅτι ὁ μὲν οὐκ
ἐῶν τινα αὐξηθῆναι τοῖς τε ἄλλοις ἅμα καὶ ἑαυτῷ
χαρίζεται, ὁ δὲ ἐξαίρων τινὰ ἐπαχθῆ αὐτὸν ἀμφοτέ-
ροις σφίσι ποιεῖ.

τούτων δὴ οὖν ἕνεκα καὶ ὁ Καῖσαρ τότε τε αὐ- 56
τοὺς ὑπῆλθε καὶ μετὰ τοῦτο ἀλλήλοις κατήλλαξεν.
οὔτε γὰρ δίχα τούτων δυνήσεσθαί τι ἀεὶ καὶ οὐκ ἂν
θατέρῳ ποτὲ αὐτῶν προσκροῦσαι ἐνόμιζεν, οὔτ' αὖ
ἐφοβήθη μὴ καὶ συμφρονήσαντες κρείττους αὐτοῦ
γένωνται· πάνυ γὰρ εὖ ἠπίστατο ὅτι τῶν μὲν ἄλλων
εὐθὺς διὰ τῆς ἐκείνων φιλίας, αὐτῶν δ' οὐ πολλῷ
ὕστερον δι' ἀλλήλων κρατήσοι. καὶ ἔσχεν οὕτω.
[τούτων μὲν οὖν ἕνεκα καὶ συνεβίβασεν αὐτοὺς καὶ 2
προσεποιήσατο.] καὶ γὰρ ὁ Πομπήιος ὅ τε Κράσσος
ὡς ἀπ' οἰκείας καὶ αὐτοὶ αἰτίας πρός τε ἀλλήλους,
ἐπειδὴ τάχιστα ὥρμησαν, κατελύσαντο καὶ ἐκεῖνον
ἐς τὴν κοινωνίαν τῶν πραγμάτων προσέλαβον. Πομ- 3
πήιος μὲν γὰρ οὔτ' αὐτὸς ὅσον ἤλπισεν ἰσχύων, καὶ
τὸν Κράσσον ἐν δυνάμει ὄντα τόν τε Καίσαρα αὐξα-
νόμενον ὁρῶν, καὶ ἔδεισε μὴ παντάπασιν ὑπ' αὐτῶν
καταλυθῇ, καὶ ἐπήλπισε, προσκοινωνήσας σφίσι τῶν
παρόντων, τὴν ἀρχαίαν δι' αὐτῶν ἐξουσίαν ἀναλή-

4 ψεσθαι· Κράσσος δὲ ἠξίου τε πάντων ἀπό τε τοῦ γένους καὶ ἀπὸ τοῦ πλούτου περιεῖναι, καὶ ἐπειδὴ τοῦ τε Πομπηίου παρὰ πολὺ ἠλαττοῦτο καὶ τὸν Καίσαρα ἐπὶ μέγα ἀρθήσεσθαι ἐνόμιζεν, ἐς ἀντίπαλον αὐτοὺς ἀλλήλοις καταστῆσαι ἠθέλησεν, ὅπως μηδέτερός σφων ὑπέρσχῃ, προσδοκήσας ἐκείνους τε ἀνταγωνιστὰς ἰσοκρατεῖς ἔσεσθαι, καὶ αὐτὸς ἐν τούτῳ τήν τε ἑκατέρου φιλίαν ἐκκαρπώσεσθαι καὶ ὑπὲρ ἀμ-
5 φοτέρους τιμηθήσεσθαι. ἀκριβῶς μὲν γὰρ οὔτε τὰ τοῦ πλήθους οὔτε τὰ τῆς βουλῆς ἐπολίτευε, τῆς δὲ ἰδίας αὐτοῦ δυναστείας ἕνεκα πάντ' ἔπραττε, καὶ διὰ τοῦθ' ὑπήρχετό τε ἀμφοτέρους σφᾶς ὁμοίως καὶ τὴν πρὸς ἑκατέρους ἔχθραν ἐξέκλινεν, ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τῷ μέρει κεχαρισμένα ἀμφοῖν σπουδάζων ἐφ' ὅσον ἤμελλε τοῦ μὲν καταθυμίου παντὸς ἑκατέροις αἰτιαθήσεσθαι, τῶν δὲ δυσχερεστέρων μὴ μεταλήψεσθαι.

57 οὕτω μὲν δὴ καὶ διὰ ταῦτα οἱ τρεῖς τήν τε φιλίαν συνέθεντο, καὶ ὅρκοις αὐτὴν πιστωσάμενοι τά τε κοινὰ δι' ἑαυτῶν ἐποιήσαντο, κἀκ τούτου καὶ ἀντεδίδοσάν σφισι καὶ ἀντελάμβανον παρ' ἀλλήλων ὅσα ἔν τε ἐπιθυμίᾳ εἶχον καὶ πρὸς τὰ παρόντα ἥρμοττεν
2 αὐτοῖς πράττεσθαι. συμφρονησάντων δὲ ἐκείνων καὶ τὰ ἑταιρικά σφων ὡμολόγησαν, καὶ ἐποίουν καὶ οὗτοι μετὰ ἀδείας ὅσα ἤθελον, ἡγεμόσι πρὸς πάντα αὐτοῖς χρώμενοι, ὥστε τὸ σωφρονοῦν ὀλίγον ἔν τε τῷ Κάτωνι, καὶ εἰ δή τις ἄλλος τὰ αὐτὰ αὐτῷ φρο-
3 νεῖν δοκεῖν ἐβούλετο, καταλειφθῆναι. καθαρῶς μὲν γὰρ καὶ ἄνευ τινὸς ἰδίας πλεονεξίας οὐδεὶς τῶν τότε τὰ κοινὰ πλὴν τοῦ Κάτωνος ἔπραττεν· αἰσχυνόμενοι δέ τινες τοῖς δρωμένοις, καὶ ἕτεροι καὶ ζηλοῦν αὐτὸν ἐφιέμενοι, προσήπτοντο μέν πῃ τῶν πραγμάτων καί τι τῶν ὁμοίων οἱ διεδείκνυντο, οὐ μὴν καὶ διαρ-

κεῖς, ἅτε ἐξ ἐπιτηδεύσεως, ἀλλ' οὐκ ἀπ' ἀρετῆς ἐμ-
φύτου ὁρμώμενοι, ἦσαν.
ἐς τοῦτο μὲν δὴ τότε τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα 58
οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι προήγαγον, ἐπὶ πλεῖστον ὅσον τὴν
συνωμοσίαν σφῶν ἀποκρυψάμενοι. ἐποίουν μὲν γὰρ
ὅσα ἐδέδοκτό σφισιν, ἐσχηματίζοντο δὲ καὶ προεβάλ-
λοντο τὰ ἐναντιώτατα, ὅπως ἔτ' ἐπὶ μακρότατον δια-
λάθωσι, μέχρις ἂν ἱκανῶς παρασκευάσωνται. οὐ μέν- 2
τοι καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτῶν ἠγνόει,
ἀλλὰ καὶ πάνυ τοῖς τι συνεῖναι τῶν τοιούτων δυνα-
μένοις εὐθὺς τότε πάντα τὰ ἔπειτα ἀπ' αὐτῶν ἐσό-
μενα ἐξέφηνε· χειμών τε γὰρ τοιοῦτος ἐξαίφνης
τήν τε πόλιν ὅλην καὶ τὴν χώραν ἅπασαν κατέσχεν 3
ὥστε πάμπολλα μὲν δένδρα πρόρριζα ἀνατραπῆναι,
πολλὰς δὲ οἰκίας καταρραγῆναι, τά τε πλοῖα τὰ ἐν
τῷ Τιβέριδι καὶ πρὸς τὸ ἄστυ καὶ πρὸς τὰς ἐκβολὰς
αὐτοῦ ναυλοχοῦντα βαπτισθῆναι, καὶ τὴν γέφυραν
τὴν ξυλίνην διαφθαρῆναι, καί τι καὶ θέατρον πρὸς 4
πανήγυρίν τινα ἐκ ξύλων ᾠκοδομημένον ἀνετράπη,
καὶ ἄνθρωποι παρὰ πάντα ταῦτα παμπληθεῖς ἀπώ-
λοντο. ἐκεῖνα μὲν δὴ οὖν καθάπερ εἰκὼν τῶν μελ-
λόντων σφίσι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῷ ὕδατι συμβή-
σεσθαι προεδείχθη.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΗ.

a. u. Τῷ δὲ ἑξῆς ἔτει ὁ Καῖσαρ τὸ σύμπαν θεραπεῦ-
695 σαι πλῆθος ἠθέλησεν, ὅπως σφᾶς ἔτι καὶ μᾶλλον
σφετερίσηται. βουληθεὶς δὲ καὶ τὰ τῶν δυνατῶν δο-
κεῖν, ἵνα μὴ καὶ δι' ἀπεχθείας αὐτῷ ὦσι, πράττειν,
εἶπέ σφισι πολλάκις ὅτι οὔτε γράψοι τι ὃ μὴ καὶ ἐκεί-
2 νοις συνοίσει, καὶ δὴ γνώμην τινὰ περὶ τῆς χώρας,
ἣν παντὶ τῷ ὁμίλῳ κατένειμεν, οὕτω συνέγραψεν
ὥστε μηδὲ μικρόν τι αὐτῆς αἰτιαθῆναι· καὶ οὐδὲ
ταύτην μέντοι ἐσοίσειν, εἰ μὴ βουλομένοις σφίσιν εἴη,
ἐπλάττετο. τοῦ μὲν δὴ οὖν νόμου ἕνεκα οὐδεὶς αὐτῷ
οὐδὲν ἐπικαλέσαι ἐδύνατο· τό τε γὰρ πλῆθος τῶν
πολιτῶν ὑπέρογκον ὄν, ἀφ' οὗπερ καὶ τὰ μάλιστα
3 ἐστασίαζον, πρός τε τὰ ἔργα καὶ πρὸς γεωργίας ἐτρά-
πετο, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Ἰταλίας ἠρημωμένα αὖθις
συνῳκίζετο, ὥστε μὴ μόνον τοὺς ἐν ταῖς στρατείαις
τεταλαιπωρημένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας
διαρκῆ τὴν τροφὴν ἔχειν μήτε τῆς πόλεως οἴκοθέν τι
δαπανωμένης μήτε τῶν δυνατῶν ζημιουμένων, ἀλλὰ
4 καὶ τιμὴν καὶ ἀρχὴν πολλῶν προσλαμβανόντων. τὴν
δὲ χώραν τήν τε κοινὴν ἅπασαν πλὴν τῆς Καμπανί-
δος ἔνεμε, ταύτην γὰρ ἐν τῷ δημοσίῳ ἐξαίρετον διὰ
τὴν ἀρετὴν συνεβούλευσεν εἶναι, καὶ τὴν λοιπὴν
οὔτε παρὰ ἄκοντός τινος οὔτ' αὖ ὅσου ἂν οἱ γεωνό-
μοι βουληθῶσιν, ἀλλὰ πρῶτον μὲν παρ' ἑκόντων,

ἔπειτα δὲ τοσούτου ὅσου ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς ἐτετί-
μητο, ἀγορασθῆναι ἐκέλευσε. χρήματά τε γὰρ πολλὰ 5
ἀπό τε τῆς λείας ἣν ὁ Πομπήιος εἰλήφει καὶ ἀπὸ
τῶν φόρων τῶν τε τελῶν τῶν προκαταστάντων περι-
εἶναί σφισιν ἔλεγε, καὶ χρῆναι αὐτά, ἅτε καὶ τοῖς
τῶν πολιτῶν κινδύνοις πεπορισμένα, ἐς αὐτοὺς ἐκεί-
νους ἀναλωθῆναι. καὶ μέντοι καὶ τοὺς γεωνόμους 6
οὔτ᾽ ὀλίγους, ὥστε καὶ δυναστείᾳ τινὶ ἐοικέναι, οὔτ᾽
ἐξ ὑπευθύνων, ὥστε τινὰ δυσχερᾶναι, καθίστη, ἀλλὰ
πρῶτον μὲν τοῦ συχνοὺς τῆς τιμῆς μετασχεῖν, εἴκο-
σιν, ἔπειτα δὲ τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, πλὴν ἑαυτοῦ.
πάνυ γάρ τι τοῦτο προδιωμολογήσατο, ὅπως μὴ δι᾽ 7
ἑαυτόν τι γράφειν νομισθείη· αὐτὸς μὲν γὰρ τῇ τε
εὑρήσει καὶ τῇ ἐσηγήσει τοῦ πράγματος ἠρκεῖτο, ὥς
γε ἔλεγε, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ καὶ τῷ Κράσσῳ τοῖς
τε ἄλλοις φανερῶς ἐχαρίζετο.

ἕνεκα μὲν οὖν τῶν γραφέντων ἀναίτιος ἦν, ὥστε 2
μὴ διᾶραι τὸ στόμα ὑπεναντίον οἱ μηδένα τολμῆσαι·
καὶ γὰρ προανέγνω αὐτὰ ἐν τῇ βουλῇ, καὶ ὀνομαστὶ
ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἀνακαλῶν ἐπηρώτησε μή τί τις
αἰτιᾶται, μεταγράφειν, ἢ καὶ παντελῶς ἀπαλείφειν,
εἴ γέ τῳ μὴ ἀρέσειέ τι, ὑποσχόμενος. τὸ δὲ δὴ σύμ- 2
παν καὶ πάνυ πάντες οἱ δυνατοὶ οἵ γε ἔξω τῆς συνω-
μοσίας ὄντες ἐδυσχέραινον. καὶ αὐτό γε τοῦτο αὐ-
τοὺς ἐς τὰ μάλιστα ἐλύπει, ὅτι τοιαῦτα συγγεγραφὼς
ἦν ὥστε μήτε τινὰ αἰτίαν δύνασθαι λαβεῖν καὶ πάν-
τας σφᾶς βαρύνειν· ὑπώπτευον γὰρ αὐτόν, ἐφ᾽ ᾧπερ 3
που καὶ ἐγίγνετο, τό τε πλῆθος ἀπ᾽ αὐτῶν ἀναρτή-
σεσθαι καὶ ὄνομα καὶ ἰσχὺν καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώ-
πους ἕξειν. καὶ διὰ τοῦτο, εἰ καὶ μηδείς οἱ ἀντέλε-
γεν, ἀλλ᾽ οὔτι γε καὶ συνεπῄνουν. τοῖς μὲν δὴ οὖν
ἄλλοις ἐξήρκει τοῦτο, καὶ ἐπηγγέλλοντο μὲν ἀεὶ αὐτῷ

προβουλεύσειν, ἐποίουν δὲ οὐδέν, ἀλλὰ διατριβαὶ
3 καὶ ἀναβολαὶ τὴν ἄλλως ἐγίγνοντο· ὁ δὲ δὴ Κάτων
ὁ Μάρκος, ἦν δὲ ἄλλως μὲν ἐπιεικὴς καὶ οὐδενὶ νεο-
χμῷ ἀρεσκόμενος, οὐ μὴν καὶ ῥώμην τινὰ οὔτε ἐκ
φύσεως οὔτε ἐκ παιδείας ἔχων, τοῖς μὲν γεγραμμέ-
νοις οὐδὲν οὐδ' αὐτὸς ἐπεκάλει, τὸ δ' ὅλον ἠξίου τῇ
τε παρούσῃ σφᾶς καταστάσει χρῆσθαι καὶ μηδὲν ἔξω
2 αὐτῆς ποιεῖν. καὶ ἐμέλλησε μὲν ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖ-
σαρ ἐς τὸ δεσμωτήριον τὸν Κάτωνα ἐξ αὐτοῦ τοῦ
συνεδρίου ἐξελκύσας ἐμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνός τε
ἑτοιμότατα ἑαυτὸν ἀπάγεσθαι ἐπέδωκε, καὶ τῶν ἄλ-
λων οὐκ ὀλίγοι οἱ ἐφέσποντο, καί τις αὐτῶν Μάρκος
Πετρήιος ἐπιτιμηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὅτι μηδέπω διαφει-
μένης τῆς βουλῆς ἀπαλλάττοιτο, ἔφη ὅτι μετὰ Κά-
τωνος ἐν τῷ οἰκήματι μᾶλλον ἢ μετὰ σοῦ ἐνταῦθα
3 εἶναι βούλομαι, κατηδέσθη, καὶ τόν τε Κάτωνα
ἀφῆκε καὶ τὴν γερουσίαν ἀπήλλαξε, τοσοῦτον μόνον
ὑπειπὼν ὅτι ἐγὼ μὲν ὑμᾶς καὶ δικαστὰς τοῦ νόμου
καὶ κυρίους ἐποιησάμην, ὅπως, εἴ τι μὴ ἀρέσειεν
ὑμᾶς, μηδ' ἐς τὸν δῆμον ἐσενεχθείη· ἐπεὶ δ' οὐκ
ἐθέλετε προβουλεῦσαι, ἐκεῖνος αὐτὸς αἱρήσεται.

4 κἀκ τούτου οὐδ' ἄλλο τι τῇ γερουσίᾳ ἐν τῇ ἀρχῇ
ταύτῃ ἐπεκοινώνησεν, ἀλλ' ἐς τὸν δῆμον ἄντικρυς
2 πάνθ' ὅσα ἐβούλετο ἐσέφερεν. ἐθελήσας δ' οὖν καὶ
ὣς ὁμογνώμονας τῶν πρώτων τινὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
λαβεῖν, καὶ γὰρ ἤλπιζε μετεγνωκέναι τε αὐτοὺς καί
πῃ καὶ τὸ πλῆθος φοβηθήσεσθαι, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ
συνάρχοντος, καὶ ἐπύθετο αὐτοῦ εἰ τὰ τοῦ νόμου
3 μέμφοιτο. ἐπεί τ' ἐκεῖνος οὐδὲν ἀπεκρίνατο πλὴν
ὅτι οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀρχῇ νεωτερι-
σθῆναί τι, αὐτός τε πρὸς ἱκετείαν αὐτοῦ ἐτράπετο
καὶ τὸν ὅμιλον συνδεηθῆναί οἱ ἔπεισεν, εἰπὼν ὅτι

ἕξετε τὸν νόμον, ἂν οὗτος ἐθελήσῃ. ὁ οὖν Βίβουλος
μέγα ἀναβοήσας "οὐχ ἕξετε" ἔφη "τὸν νόμον τοῦτον
ἐν τῷ ἔτει τούτῳ, οὐδ' ἂν πάντες ἐθελήσητε". καὶ 4
ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν ἀπηλλάγη· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τῶν
μὲν ἄλλων τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων οὐδένα ἔτι διή-
ρετο, δείσας μὴ καὶ ἐκείνων τις ἐναντιωθῇ οἱ, τὸν
δὲ δὴ Πομπήιον τόν τε Κράσσον καίπερ ἰδιωτεύον-
τας παραγαγὼν ἐκέλευσε γνώμην περὶ τῶν γεγραμ-
μένων ἀποφήνασθαι, οὐχ ὅτι οὐκ ἠπίστατο τὴν διά- 5
νοιαν αὐτῶν, σύμπαντα γὰρ κοινῇ ἔπραττον, ἀλλ'
ἵνα αὐτοῖς τε ἐκείνοις τιμήν, ὅτι καίτοι μηδεμίαν ἀρ-
χὴν ἔχουσι συμβούλοις περὶ τοῦ νόμου χρῷτο, προσ-
θείη, καὶ τοὺς ἄλλους προσκαταπλήξειεν, ὁμογνώ-
μονας τοὺς πρώτους τε ὁμολογουμένως ἐν τῇ πόλει
τότε ὄντας καὶ μέγιστον παρὰ πάντας δυναμένους
λαβών, τῷ τε πλήθει καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο χαρίσαιτο, 6
τεκμηριῶν ὅτι μήτ' ἀτόπου μήτ' ἀδίκου τινὸς ὀρέ-
γοιντο, ἀλλ' ὧν καὶ ἐκεῖνοι καὶ δοκιμασταὶ καὶ ἐπαι-
νέται γίγνοιντο. ὅ τε οὖν Πομπήιος μάλα ἀσμένως 5
"οὐκ ἐγώ" ἔφη "μόνος, ὦ Κυιρῖται, τὰ γεγραμμένα
δοκιμάζω, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη βουλὴ πᾶσα, δι' ὧν οὐχ
ὅτι τοῖς μετ' ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῖς μετὰ τοῦ Μετέλλου
συστρατευσαμένοις ποτὲ γῆν δοθῆναι ἐψηφίσατο. τότε 2
μὲν οὖν, οὐ γὰρ ηὐπόρει τὸ δημόσιον, εἰκότως ἡ δό-
σις αὐτῆς ἀνεβλήθη· ἐν δὲ δὴ τῷ παρόντι, παμ-
πλούσιον γὰρ ὑπ' ἐμοῦ γέγονε, προσήκει καὶ ἐκεί-
νοις τὴν ὑπόσχεσιν καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν ἐπικαρπίαν
τῶν κοινῶν πόνων ἀποδοθῆναι." ταῦτ' εἰπὼν ἐπ- 3
εξῆλθέ τε καθ' ἕκαστον τῶν γεγραμμένων, καὶ πάντα
αὐτὰ ἐπήνεσεν, ὥστε τὸν ὅμιλον ἰσχυρῶς ἡσθῆναι.
ὁ οὖν Καῖσαρ ἰδὼν τοῦτο ἐκεῖνόν τε ἐπήρετο εἰ βοη-
θήσοι οἱ προθύμως ἐπὶ τοὺς τἀναντία σφίσι πράτ-

*τοντας, καὶ τῷ πλήθει παρῄνεσε προσδεηθῆναι πρὸς
4 τοῦτο αὐτοῦ. γενομένου δὲ τούτου ἐπαρθεὶς ὁ Πομ-
πήιος, ὅτι τῆς παρ' ἑαυτοῦ ἐπικουρίας, καίπερ μη-
δεμίαν ἡγεμονίαν ἔχοντος, καὶ ὁ ὕπατος καὶ ὁ ὅμιλος
ἔχρῃζεν, ἄλλα τε πολλὰ ἀνατιμῶν τε καὶ ἀποσεμνύ-
νων ἑαυτὸν διελέξατο, καὶ τέλος εἶπεν ὅτι, ἄν τις
τολμήσῃ ξίφος ἀνελέσθαι, καὶ ἐγὼ τὴν ἀσπίδα ἀνα-
5 λήψομαι. ταῦθ' οὕτως ὑπὸ τοῦ Πομπηίου λεχθέντα
καὶ Κράσσος ἐπήνεσεν. ὥστ' εἰ καί τισι τῶν ἄλλων
μὴ ἤρεσκεν, ... οἱ ἄλλως τε ἄνδρες ἀγαθοὶ νομιζό-
μενοι καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα ἐχθρῶς, ὥς γε καὶ ἐδό-
κουν σφίσιν, ἔχοντες, οὐ γάρ πω ἡ καταλλαγὴ αὐτῶν
ἔκδηλος ἦν, συνῄνουν οἷς ἐγεγράφει, πρόθυμοι πρὸς
τὴν τοῦ νόμου κύρωσιν ἐγένοντο.*

*6 οὐ μέντοι καὶ ὁ Βίβουλος ἐνεδίδου, ἀλλὰ τρεῖς
δημάρχους συναγωνιστὰς προσθέμενος ἐκώλυε τὸ
νομοθέτημα, καὶ τέλος, ἐπειδὴ μηκέτ' αὐτῷ μηδεμία
ἄλλη σκῆψις ἀναβολῆς ὑπελείπετο, ἱερομηνίαν ἐς πά-
σας ὁμοίως τὰς λοιπὰς τοῦ ἔτους ἡμέρας, ἐν ᾗ οὐδ'
ἐς ἐκκλησίαν ὁ δῆμος ἐκ τῶν νόμων συνελθεῖν ἐδύ-
2 νατο, προηγόρευσε. καὶ ἐπειδὴ ὅ τε Καῖσαρ βραχὺ
αὐτοῦ φροντίσας ῥητήν τινα ἡμέραν προεῖπεν, ἵν' ἐν
αὐτῇ νομοθετήσῃ, καὶ τὸ πλῆθος νυκτὸς τὴν ἀγορὰν
προκατέλαβεν, ἐπῆλθε μετὰ τῶν παρεσκευασμένων,
καὶ πρὸς μὲν τὸ Διοσκόρειον, ἀφ' οὗπερ ἐκεῖνος ἐδη-
μηγόρει, διέπεσε, τὰ μὲν αἰδοῖ τῶν ἀνθρώπων ὑπει-
3 κόντων οἱ, τὰ δὲ καὶ νομιζόντων αὐτὸν μὴ καὶ ἐναν-
τιωθήσεσθαί σφισιν, ὡς δὲ ἄνω τε ἐγένετο καὶ ἀντι-
λέγειν ἐπειρᾶτο, αὐτός τε κατὰ τῶν ἀναβασμῶν ἐώ-
σθη καὶ αἱ ῥάβδοι αὐτοῦ συνετρίβησαν, πληγάς τε
4 καὶ τραύματα ἄλλοι τε καὶ οἱ δήμαρχοι ἔλαβον. καὶ
ὁ μὲν νόμος οὕτως ἐκυρώθη, Βίβουλος δὲ τότε μὲν*

ἀγαπητῶς ἐσώθη, τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπείρασε μὲν ἐν
τῷ συνεδρίῳ αὐτὸν λῦσαι, ἐπέρανε δ' οὐδέν· τῇ γὰρ
τοῦ πλήθους σπουδῇ δεδουλωμένοι πάντες ἡσύχα-
ζον. ἀνεχώρησέ τε οὖν οἴκαδε, καὶ οὐκέτι τὸ παρά- 5
παν ἐς τὸ κοινὸν μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ ἔτους ἡμέ-
ρας παρῆλθεν, ἀλλ' ἐν τῇ οἰκίᾳ καταμένων ἀεὶ τῷ
Καίσαρι, ὁσάκις γε ἐνεωτέριζέ τι, ἐνετέλλετο διὰ
τῶν ὑπηρετῶν ὅτι ἱερομηνία τε εἴη καὶ οὐδὲν ὁσίως
ἐκ τῶν νόμων ἐν αὐτῇ δύναιτο δρᾶσθαι. ἐπεχείρησε 6
μὲν γὰρ αὐτὸν ἐπὶ τούτοις Πούπλιός τις Οὐατίνιος
δήμαρχος ἐς τὸ οἴκημα καταθέσθαι, τῶν δὲ συναρ-
χόντων οἱ ἐναντιωθέντων οὐκ ἐνέβαλεν, ἀλλ' ἐκεῖ-
νός τε οὕτω τῶν πολιτικῶν ἐξέστη καὶ οἱ δήμαρχοι
οἱ συνεξετασθέντες αὐτῷ οὐκέτ' οὐδὲν δημόσιον
ἔπραξαν. ὁ δ' οὖν Μέτελλος ὁ Κέλερ ὅ τε Κάτων, 7
καὶ Μάρκος τις δι' αὐτὸν Φαουώνιος, ζηλωτὴς ἐς
τὰ μάλιστα αὐτοῦ ὤν, τέως μὲν οὔτ' ὤμοσαν περὶ
τοῦ νόμου, τοῦτο γὰρ ἀρξάμενον τότε, ὥσπερ εἶπον,
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀτόπων ἐγίγνετο, καὶ ἀπι-
σχυρίζοντο, ἄλλοι τε καὶ ὁ Μέτελλος ὁ ἐς τὸν Νουμι-
δικὸν ἀναφέρων, μηδέποτε αὐτὸν συνεπαινέσειν· ὡς 2
μέντοι ... ἡμέρα ᾗ καὶ ἔμελλον τὰ τεταγμένα ἐπιτίμια
ὀφλήσειν, ὤμοσαν, ἤτοι κατὰ τὸ ἀνθρώπειον, ὑφ'
οὗ πολλοὶ ὑπισχνοῦνταί τέ τι καὶ ἀπειλοῦσι ῥᾷον ἢ
καὶ τῷ ἔργῳ ἐπεξίασιν, ἢ καὶ ὅτι μάτην ζημιωθήσε-
σθαι ἔμελλον, μηδὲν ἐκ τῆς ἰσχυρογνωμοσύνης σφῶν
τὸ κοινὸν ὠφελήσαντες. ὅ τε οὖν νόμος οὕτως ἐκυ- 3
ρώθη, καὶ προσέτι καὶ ἡ τῶν Καμπανῶν γῆ τοῖς
τρία τε πλείω τε ἔτι τέκνα ἔχουσιν ἐδόθη. καὶ διὰ
τοῦτο καὶ ἄποικος τῶν Ῥωμαίων ἡ Καπύη τότε πρῶ-
τον ἐνομίσθη.

τὸ μὲν οὖν πλῆθος ἐκ τούτων ὁ Καῖσαρ ἀνηρτή- 4

σατο, τοὺς δ' ἱππέας τὸ τριτημόριόν σφισι τῶν τελῶν ἃ ἐμεμίσθωντο ἀφείς· πᾶσαί τε γὰρ αἱ τελωνίαι δι' αὐτῶν ἐγίγνοντο, καὶ πολλάκις τῆς βουλῆς δεηθέντες ὅπως ἐκδικίας τινὸς τύχωσιν οὐχ εὕροντο,
5 ἄλλων τε καὶ τοῦ Κάτωνος ἀντιπραξάντων. ὡς δ' οὖν καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος μηδ' ἀντειπόντος τινὸς ᾠκειώσατο, πρῶτον μὲν τὰ πραχθέντα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου πάντα, μήτε τοῦ Λουκούλλου μήτ' ἄλλου τινὸς ἀντιστάντος, ἐβεβαίωσεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ
6 διενομοθέτησε μηδενὸς ἐναντιουμένου. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὁ Κάτων ἀντεῖπέ τι, καίπερ ἐν τῇ στρατηγίᾳ, ἣν μετὰ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον ἔσχε, μηδαμοῦ τῆς τῶν νόμων αὐτοῦ προσηγορίας, ὡς καὶ Ἰουλίων ἐπικαλουμένων, ἐπιμνησθείς· τὰ γὰρ δικαστήρια κατ' αὐτοὺς ἀποκληρῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν γελοιότατα ἀπεκρύπτετο.

τούτους μὲν οὖν, ὅτι πάμπολλοί τέ εἰσι καὶ οὐδ' ὁτιοῦν τῇδε τῇ συγγραφῇ συμβάλλονται, παραλείψω·
8 Κύιντος δὲ δὴ Φούφιος Καλῆνος ἀναμὶξ πάντων τὰς ψήφους, ἔν γε ταῖς φιλονεικίαις, τά τε κρείττω πρὸς σφᾶς ὡς ἑκάστου τῶν γενῶν ἄγοντος καὶ τὰ ἀτοπώτερα ἐς ἑτέρους ἀπωθοῦντος, οὔσας εὑρών, ἐνομοθέτησε στρατηγῶν χωρὶς αὐτοὺς ὡς ἑκάστους ψηφίζεσθαι, ἵν' εἰ μὴ καὶ κατ' ἄνδρα, τῷ κρύφα σφᾶς τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ τά γε ἔθνη αὐτῶν ἔκδηλα ὅπως φρονοίη γίγνοιτο.

2 τὰ μὲν οὖν ἄλλα αὐτὸς ὁ Καῖσαρ καὶ ἐσηγεῖτο καὶ συνεβούλευε καὶ διέταττε πάντα καθάπαξ τὰν τῇ πόλει, ὡς καὶ μόνος αὐτῆς ἄρχων· ὅθενπερ χαριεντιζόμενοί τινες τὸ μὲν τοῦ Βιβούλου ὄνομα παντάπασιν ἀπεσιώπων, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα δύο καὶ ὠνόμαζον καὶ ἔγραφον, Γάιόν τε Καίσαρα καὶ Ἰούλιον Καί-

σαρα ὑπατεύειν λέγοντες· τὰ δὲ δὴ καθ' ἑαυτὸν δι' 3
ἑτέρων διῆγε. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς ἐφυ-
λάξατο, μηδὲν αὐτὸς ἑαυτῷ δοῦναι· καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ῥᾷον πάνθ' ὅσων ἐπεθύμει κατειργάσατο. αὐτὸς
μὲν γὰρ οὐδενὸς προσδεῖσθαι ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ σφό-
δρα τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι ἐσκήπτετο· ἕτεροι δέ, 4
ὡς καὶ ἀναγκαίου καὶ χρησίμου τοῖς πράγμασιν αὐ-
τοῦ ὄντος, καὶ ἐσηγήσαντο ὅσα ἠθέλησε καὶ κυρω-
θῆναι ἐποίησαν, οὐκ ἐν τῷ πλήθει μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ γερουσίᾳ. ὅ τε γὰρ ὅμιλος τοῦ τε Ἰλλυ- 5
ρικοῦ καὶ τῆς Γαλατίας τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἄρ-
ξαι αὐτῷ μετὰ τριῶν στρατοπέδων ἐπὶ ἔτη πέντε
ἔδωκε, καὶ ἡ βουλὴ τήν τε Γαλατίαν τὴν ἐπέκεινα
τῶν ὀρῶν καὶ στρατόπεδον ἕτερον προσεπέτρεψε.

φοβηθεὶς δ' οὖν καὶ ὣς μή τι ὁ Πομπήιος ἐν τῇ 9
ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Γαβίνιος ὁ Αὖλος ὑπατεύσειν
ἔμελλε, νεωτερίσῃ, ἐκεῖνόν τε ἅμα καὶ τὸν ἕτερον
ὕπατον Λούκιον Πίσωνα συγγενείας ἀνάγκῃ προση-
ταιρίσατο· τῷ μὲν γὰρ Πομπηίῳ τὴν θυγατέρα, καί-
περ ἄλλῳ τινὶ ἠγγυηκώς, συνῴκισε, καὶ αὐτὸς τὴν
τοῦ Πίσωνος ἔγημε. καὶ ὁ μὲν οὕτω πανταχόθεν 2
ἐκρατύνθη, Κικέρων. δὲ καὶ Λούκουλλος οὐκ ἀρε-
σκόμενοι τούτοις ἀποκτεῖναι τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν
Πομπήιον διὰ Λουκίου τινὸς Οὐεττίου ἐπεχείρησαν
μέν, οὐκ ἠδυνήθησαν δέ, ἀλλ' ὀλίγου καὶ αὐτοὶ
προσαπώλοντο. προμηνυθεὶς γὰρ ἐκεῖνος καὶ συλ-
ληφθεὶς πρίν τι δρᾶσαι, κατεῖπεν αὐτῶν· καὶ εἴ γε 3
μὴ καὶ τὸν Βίβουλον ὡς καὶ συνεπιβουλεύοντά σφι-
σιν ἐσηγγέλκει, πάντως ἄν τι δεινὸν ἐπεπόνθεσαν·
νῦν δέ, ὅτι τοῦτον τῷ Πομπηίῳ τὸ πραττόμενον δη-
λώσαντα ἀμυνόμενος ᾐτιᾶτο, ὑπωπτεύθη μηδὲ ἐπὶ
τῶν λοιπῶν ἀληθεύειν, ἀλλ' ἐκ κατασκευασμοῦ τινος

πρὸς συκοφαντίαν τῶν ἀντιστασιωτῶν σφων παρε-
σκευάσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλοι ἄλλα διεθρύ-
4 λουν· οὐ γάρ που καὶ διηλέγχθη τι, ἀλλ' ἐς τὸ πλῆ-
θος ὁ Οὐέττιος ἐσαχθείς, καὶ μόνους οὓς εἶπον ὀνο-
μάσας, ἔς τε τὸ οἴκημα ἐσέπεσε, κἀνταῦθα οὐ πολλῷ
10 ὕστερον ἐδολοφονήθη· ὕποπτος δ' οὖν ἐκ τούτων ὁ
Κικέρων τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Πομπηίῳ γενόμενος
ἐβεβαιώσατο τὴν ὑπόνοιαν ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίου
ἀπολογίᾳ. οὗτος γὰρ πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ καὶ τὸ
ὑπήκοον τὸ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἄρξας αὐτῆς, καὶ τὸ
2 ἔνσπονδον εἰργάσατο, πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπαθε. τά
τε γὰρ τῶν Δαρδάνων καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων σφίσι
πορθήσας οὐκ ἐτόλμησεν ἐπιόντας αὐτοὺς ὑπομεῖ-
ναι, ἀλλ' ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι μετὰ τῶν ἱππέων ὑπο-
χωρήσας ἔφυγε, καὶ οὕτω τοὺς πεζοὺς ἐκεῖνοι πε-
ρισχόντες ἔκ τε τῆς χώρας βιαίως ἐξήλασαν καὶ τὴν
3 λείαν προσαφείλοντο. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ
τοὺς συμμάχους τοὺς ἐν τῇ Μυσίᾳ ποιήσας ἡττήθη
πρὸς τῇ τῶν Ἰστριανῶν πόλει πρὸς τῶν Σκυθῶν τῶν
Βασταρνῶν, ἐπιβοηθησάντων αὐτοῖς, καὶ ἀπέδρα.
οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτίαν ἔσχεν, ἀλλ' ἐγράφη
μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίᾳ, ἑάλω δὲ δι'
ἐκεῖνα, καὶ συνέβη αὐτῷ, ὧν μὲν ἐκρίνετο, μὴ ἐλεγ-
4 χθῆναι, ὧν δ' οὐκ ᾐτιάζετο, κολασθῆναι. καὶ ὁ μὲν
οὕτως ἀπήλλαξεν, ὁ δὲ δὴ Κικέρων ὑπὲρ αὐτοῦ τότε,
ἅτε καὶ συνάρχοντός οἱ, ὑπερδικῶν πλείστην κατὰ
τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ αἰτίου τῆς δίκης αὐτῷ γεγενη-
μένου καταδρομὴν ἐποιήσατο, καί τινα αὐτῷ καὶ
11 προσελοιδόρησεν. ὁ δ' ἤχθετο μὲν ἐπ' αὐτοῖς ὥσπερ
εἰκὸς ἦν, οὐ μὴν οὔτ' εἶπεν οὔτ' ἔπραξεν ὑβριστι-
κὸν ἐς αὐτὸν οὐδέν, καίπερ ὑπατεύων. τοὺς γὰρ
πολλοὺς ἔλεγε συχνὰ καὶ μάταια ἐξεπίτηδες ἐς τοὺς

κρείττονάς σφων ἐς φιλονεικίαν αὐτοὺς ὑπάγοντας..., ἵν' ἴσοι σφίσι καὶ ὅμοιοι, ἄν γέ τι ὁμοιότροπον ἀντακούσωσι, δόξωσιν εἶναι· καὶ οὐκ ἠξίου ἀντίπαλον ἐκ τούτου οὐδένα ἑαυτῷ ποιεῖν. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε 2
ἄλλοις τοῖς τι προπηλακίζουσιν αὐτὸν οὕτω προσεφέρετο, καὶ τότε τὸν Κικέρωνα ὁρῶν οὐχ ἑαυτῷ τοσοῦτον λοιδορήσασθαι ἐθέλοντα ὅσον ἀντακοῦσαί τι τῶν ὁμοίων, ὥς γε καὶ παρισωθῆναί οἱ ἐπιθυμοῦντα, βραχύ τε αὐτοῦ ἐφρόντισε καὶ οὐδὲν ὧν ἔλεγε προσεποιήσατο, ἀλλ' εἴα αὐτὸν ἀφθόνως, καθάπερ τισὶν ἐπαίνοις ἑαυτοῦ, ταῖς λοιδορίαις χρῆσθαι. οὐ μέντοι καὶ 3
παντάπασιν ὀλιγώρως αὐτοῦ ἔσχεν. ἐπιεικεστέραν μὲν γὰρ ὄντως φύσιν εἰλήχει, καὶ οὐ πάνυ ῥᾳδίως ἐθυμοῦτο· συχνοὺς δ' οὖν, ἅτε καὶ ἐν τοσούτοις πράγμασιν, ἐδικαίου, οὐ μὴν ὥστε καὶ δι' ὀργῆς ἢ καὶ παραχρῆμα πάντως αὐτὸ ποιεῖν. θυμῷ μὲν δὴ 4
οὐδὲν ἐχαρίζετο, τοῦ δὲ δὴ καιροῦ διεσκόπει, καὶ τούς γε πλείους οὐδὲ αἰσθανομένους μετῄει. οὐ γὰρ ὅπως δόξειεν ἀμύνεσθαί τινας ἔπρασσεν, ἀλλ' ὅπως ὅτι ἀνεπιφθονώτατα πρὸς τὸ συμφέρον ἑαυτῷ πάντα διοικήσειε. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀδήλως, καὶ ἐν οἷς ἥκιστα ἄν τις προσεδόκησε, τὰς τιμωρίας ἐπῆγε, τῆς τε φήμης ἕνεκα, τοῦ μὴ δοκεῖν ὀργίλως ἔχειν, 5
καὶ τοῦ μή τινα προαισθανόμενον προφυλάξασθαι ἢ καὶ προποιῆσαί τι δεινὸν αὐτόν, πρὶν παθεῖν, ἐπιχειρῆσαι. οὐ γὰρ τῶν ἤδη γεγονότων μᾶλλόν τι αὐτῷ ἔμελεν ἢ ἵνα ... καὶ λυθείη. κἀκ τούτου πολλοῖς μὲν 6
καὶ τῶν μεγάλα αὐτὸν λυπησάντων συνεγίγνωσκεν ἢ καὶ ἐπὶ βραχὺ ἐπεξῄει, ὅτι οὐδὲν ἔτι κακουργήσειν αὐτοὺς ἐπίστευε· πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον τοῦ καθήκοντος ἐς ἀσφάλειαν ἐτιμωρεῖτο, λέγων ὅτι τὸ

μὲν ... οὐκ ἄν ποτε ἀγένητον ... τῆς κολάσεως ὑπερβολῇ πάντως τι δεινὸν πείσεται.

12 ἐξ οὖν τούτων τῶν λογισμῶν καὶ τότε αὐτὸς μὲν τὴν ἡσυχίαν ἦγε, τὸν δὲ δὴ Κλώδιον ἀντιχαρίσασθαί τι αὐτῷ, ὅτι τῆς μοιχείας αὐτοῦ οὐ κατηγόρησε, βουλόμενον αἰσθόμενος παρεσκεύασε κρύφα κατὰ τοῦ
2 Κικέρωνος. καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὰ τοῦ πλήθους δικαιώματα αὖθις αὐτόν, ὅπως νομίμως ἐκποιηθῇ, συμπράττοντος αὐτῷ καὶ τοῦ Πομπηίου μετέστησεν, ἔπειτα δὲ δήμαρχον εὐθὺς ἀποδειχθῆναι διεπράξατο.
3 οὗτος οὖν ὁ Κλώδιος ἐπεστόμισε μὲν καὶ τὸν Βίβουλον ἐσελθόντα τε ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρχῆς, καὶ διανοούμενον μετὰ τῆς τοῦ ὅρκου πιστώσεως καὶ περὶ τῶν παρόντων δημηγορῆσαι, ἐπέθετο
4 δὲ καὶ τῷ Κικέρωνι. καὶ ἐπειδὴ μὴ ἐδόκει οἱ ῥᾴδιον
a. u. 696 εἶναι ἄνδρα πάμπολυ ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τὴν τῶν λόγων δεινότητα δυνάμενον καταλῦσαι, τρέπεται πρὸς οἰκείωσιν οὐχ ὅτι τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς, παρ' οἷσπερ που καὶ ὁ Κικέρων πλεῖστος ἐφέρετο, ἐλπίσας, ἂν τούτους σφετερίσηται, ῥᾳδίως αὐτόν, ἅτε καὶ διὰ φόβον μᾶλλον
5 ἢ δι' εὔνοιαν ἰσχύοντα, καθαιρήσειν. παμπληθεῖς γὰρ ἐκ τῶν λόγων ἐλύπει, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτον οἵ τι ὠφελούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ᾠκειοῦντο ἐς ὅσον οἱ βλαπτόμενοι ἠλλοτριοῦντο. πρὸς γάρ τοι τῷ τοὺς πλείους τῶν ἀνθρώπων προχειρότερον ἐπὶ τοῖς δυσχερεστέροις ἀγανακτεῖν ἢ τῶν ἀμεινόνων χάριν τισὶν ἔχειν, καὶ τοῖς μὲν συναγορεύσασί σφισιν ἀποδεδωκέναι τὸν μισθὸν νομίζειν, τοὺς δ' ἀντιδικήσαντας ἀμύνε-
6 σθαι τρόπον τινὰ προαιρεῖσθαι, πικροτάτους ἐχθροὺς ἑαυτῷ ἐσεποίει περιεῖναί τε καὶ τῶν κρατίστων ἀεί ποτε ἐπιχειρῶν καὶ τῇ παρρησίᾳ πρὸς πάντας ὁμοίως

[illegible]

τὰς ἀεὶ διοσημία, εἴτε ἐναίσιον εἴτε ἐξαίσιον ἐγένετο.
5 καὶ τὸ μὲν αἴτιον τῆς νομίσεως ταύτης οὐκ ἔχω φρά-
σαι, γράφω δὲ τὰ λεγόμενα. ἐπεὶ οὖν πολλοὶ ἐμ-
ποδίζειν ἢ νόμων ἐσφορὰς ἢ ἀρχόντων καταστάσεις
ἐς τὸν δῆμον ἐσαγομένας βουλόμενοι προεπήγγελλον
ὡς καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντευ-
σόμενοι, ὥστε μηδεμίαν ἐν αὐτῇ κύρωσιν τὸν δῆμον
6 σχεῖν, φοβηθεὶς ὁ Κλώδιος μὴ γραψαμένου αὐτοῦ
τὸν Κικέρωνα ἀναβολήν τέ τινες ἐκ τοῦ τοιούτου καὶ
τριβὴν τῇ δίκῃ ἐμποιήσωσιν, ἐσήνεγκε μηδένα τῶν
ἀρχόντων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ψηφίσασθαί τι τὸν
δῆμον ἀναγκαῖον εἴη, τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γιγνόμενα
παρατηρεῖν.
14 τοιαῦτα μὲν τότε ἐπὶ τὸν Κικέρωνα συνέγραψε.
καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος, συνεὶς τὸ γιγνόμενον, Λούκιον
Νίννιον Κουαδρᾶτον δημαρχοῦντα ἐναντιωθῆναι πᾶσί
σφισιν ἀντιπαρεσκεύασεν, ἔδεισε μὴ καὶ θόρυβος ἐκ
τούτου καὶ διατριβή τις γένηται, καὶ ὑπῆλθεν αὐτὸν
2 ἀπατήσας. προδιομολογησάμενος γὰρ αὐτῷ μηδ' ὁτι-
οῦν, ἂν μηδὲν τῶν νομοθετουμένων ἐμποδίσῃ, κατ'
αὐτοῦ γράψειν, ἔπειτα τὴν ἡσυχίαν καὶ ἐκείνου καὶ
τοῦ Νιννίου ἄγοντος διενομοθέτησεν αὐτά, καὶ μετὰ
3 τοῦτο καὶ τῷ Κικέρωνι ἐπεχείρησε. καὶ ὁ μὲν οὕτω,
καίτοι φρονιμώτατος ἀξιῶν εἶναι, τότε ὑπὸ τοῦ Κλω-
δίου, εἴ γε ἐκεῖνον, ἀλλὰ μὴ τὸν Καίσαρα τούς τε ἄλ-
λους τοὺς μετ' αὐτῶν συνεστηκότας δεῖ λέγειν, ἠπα-
4 τήθη· ὁ δὲ δὴ νόμος ὃν μετὰ ταῦτα ὁ Κλώδιος ἐσή-
νεγκεν, ἄλλως μὲν οὐκ ἐδόκει ἐπ' αὐτῷ τίθεσθαι,
οὐδὲ γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν, ἀλλὰ κατὰ πάντων
ἁπλῶς τῶν πολίτην τινὰ ἄνευ τῆς τοῦ δήμου κατα-
γνώσεως ἀποκτενούντων ἢ καὶ ἀπεκτονότων ἐσήγετο,
5 ἔργῳ δὲ ἐπ' αὐτὸν ὅτι μάλιστα συνεγράφετο. ἔφερε

μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν βουλήν, ὅτι τοῖς τε ὑπά-
τοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, δι' ἧσπερ καὶ τὰ τοι-
αῦτά σφισι ποιεῖν ἐξὸν ἐγίγνετο, προσετετάχει, καὶ
μετὰ τοῦτο καὶ τοῦ Λεντούλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τότε θανατωθέντων κατεψήφιστο· οὐ μέντοι ἀλλ' ὁ 6
Κικέρων, ἐπειδὴ καὶ ἐσηγγέλκει περὶ αὐτῶν καὶ ἐσή-
γητο ἀεὶ καὶ ἐπεψηφίκει καὶ τέλος καὶ τὴν τιμωρίαν
σφῶν διά γε τῶν τὰ τοιαῦτα ὑπηρετούντων ἐπεποίητο,
καὶ τὴν αἰτίαν μόνος ἢ καὶ μάλιστα ἔσχε. καὶ διὰ 7
τοῦτο τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς αὐτῷ ἀντέπρασσε, καὶ τὴν
βουλευτικὴν ἐσθῆτα ἀπορρίψας ἐν τῇ ἱππάδι περιε-
νόστει, πάντας τε τούς τι δυναμένους, οὐχ ὅπως
τῶν ἐπιτηδείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν, καὶ
μάλιστα τόν τε Πομπήιον καὶ τὸν Καίσαρα, ἅτε μηδὲ
τὴν ἔχθραν αὐτοῦ προσποιούμενον, καὶ ἡμέρας καὶ
νυκτὸς ὁμοίως περιιὼν ἐθεράπευε. καὶ ἐβούλοντο 15
γὰρ καὶ ἐκεῖνοι μήτε τὸν Κλώδιον αὐτοὶ παρεσκευα-
κέναι μήτε τοῖς γεγραμμένοις ὑπ' αὐτοῦ ἀρέσκεσθαι
δοκεῖν, τοιάνδε τινὰ ἐπὶ τὸν Κικέρωνα ἀπάτην, σφίσι
μὲν εὐπρεπῆ, ἐκείνῳ δὲ δὴ ἀφανῆ, προσεξεῦρον. ὁ 2
μὲν γὰρ Καῖσαρ ὑπείκειν αὐτῷ συνεβούλευε, μὴ καὶ
κατὰ χώραν μείνας ἀπόληται· καὶ ἵνα γε μᾶλλον ὑπ'
εὐνοίας τοῦτο ποιεῖν πιστευθῇ, ὑποστρατήγῳ οἱ χρή-
σεσθαι ὑπισχνεῖτο, ὅπως μὴ μετ' ὀνείδους ὡς καὶ
ὑπεύθυνος ὤν, ἀλλ' ἐπί τε ἀρχῆς καὶ μετὰ τιμῆς ἐκ-
ποδὼν δὴ τῷ Κλωδίῳ γένηται. ὁ δὲ δὴ Πομπήιος 3
τούτου μὲν αὐτόν, τό τε πρᾶγμα ἀπόδρασιν ἄντικρυς
ὀνομάζων, καὶ ἐς τὸν Καίσαρα ὡς γε καὶ κατ' ἔχθραν
οὐκ ἐπιτηδείως οἱ συμβουλεύοντα ὑποσημαίνων, ἀπέ-
τρεπε, γνώμην δὲ ἐδίδου καταμεῖναι καὶ ἑαυτῷ τε
ἅμα καὶ τῇ βουλῇ μετὰ παρρησίας βοηθῆσαι, τόν τε
Κλώδιον εὐθὺς ἀμύνασθαι· οὔτε γὰρ διαπράξασθαί 4

*τι αὐτὸν παρόντος τε ἐκείνου καὶ ἐναντιουμένου δυ-
νήσεσθαι ἔλεγε, καὶ προσέτι καὶ δίκην δώσειν καὶ
ἑαυτοῦ τι πρὸς τοῦτο συμπράξαντος. τοιούτους αὐ-
τῶν λόγους λεγόντων, οὐχ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις ἐγίγ-
νωσκον, ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνον ἀνυπόπτως ἀπατήσωσι, τῷ
5 Πομπηίῳ προσέθετο. οὔτε γὰρ προϋπώπτευέ τι ἐς
αὐτόν, καὶ ἐπίστευε πάντως ὑπ' αὐτοῦ σωθήσεσθαι.
τῶν τε γὰρ ἄλλων πολλοὶ καὶ ᾐδοῦντο αὐτὸν καὶ ἐτί-
μων, ὥστε καὶ κινδυνεύοντας συχνοὺς τοὺς μὲν παρὰ
τῶν δικαστῶν, τοὺς δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κατηγό-
6 ρων ῥύεσθαι· καὶ ὁ Κλώδιος, ἅτε καὶ ἐν γένει ποτὲ
αὐτῷ γενόμενος καὶ συστρατεύσας ἐπὶ πολὺν χρόνον,
οὐδὲν ὅ,τι οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐδόκει ποιήσειν.
τόν τε Γαβίνιον ἄντικρυς, ἅτε καὶ πάνυ φίλον αὐτῷ
ὄντα, καὶ τὸν Πίσωνα ἀπό τε τῆς ἐπιεικείας καὶ διὰ
τὴν τοῦ Καίσαρος συγγένειαν ὑπάρξειν οἱ προσεδό-
16 κησε. τούτοις τε οὖν τοῖς λογισμοῖς κρατήσειν ἐλ-
πίσας, καὶ γὰρ ἐθάρσει παρὰ λόγον ὥσπερ ἀνεξετά-
στως ἐδεδίει, καὶ φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐκ πονηροῦ συνει-
δότος τὴν ἀποδημίαν πεποιῆσθαι δόξῃ, τῷ μὲν Καί-
σαρι χάριν δή τινα ἔχειν ἔλεγε, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ
ἐπείσθη.*

2 *καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπατηθεὶς παρεσκευάζετο ὡς
καὶ πολὺ τῶν ἐχθρῶν ὑπεροίσων. πρὸς γὰρ δὴ τοῖς
εἰρημένοις, οἵ τε ἱππεῖς συνελθόντες ἐς τὸ Καπιτώ-
λιον πρέσβεις ὑπὲρ αὐτοῦ πρός τε τοὺς ὑπάτους
καὶ τὴν γερουσίαν, ἄλλους τέ τινας ἐκ σφῶν καὶ
βουλευτὰς τόν τε Ὁρτήσιον τὸν Κύιντον καὶ Γάιον
3 Κουρίωνα, ἔπεμψαν· καὶ ὁ Νίννιος τά τε ἄλλα αὐτῷ
συνῄρετο, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῷ πλήθει ὡς καὶ ἐπί τινι
κοινῇ συμφορᾷ μεταβαλεῖν παρήνεσε. καὶ πολλοὶ
τοῦτο καὶ τῶν βουλευτῶν ..., καὶ οὐ πρότερόν γε*

μετεβάλοντο πρὶν τοὺς ὑπάτους σφίσι διὰ προγραφῆς
ἐπιτιμῆσαι. ἀλλ' ἦν γὰρ τὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν αὐτοῦ 4
δυνατώτερα, οὔτε ὁ Κλώδιος χρηματίσασθαί τι ὑπὲρ
αὐτοῦ τῷ Νιννίῳ ἐπέτρεψεν, οὔτε Γαβίνιος τὴν πρόσο-
δον τοῖς ἱππεῦσιν ἐς τὴν βουλὴν ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ
ἕνα τινὰ αὐτῶν, ὡς πολὺς ἐνέκειτο, καὶ ἐκ τῆς πο-
λιτείας ἐξήλασε, τῷ τε Ὁρτησίῳ καὶ τῷ Κουρίωνι,
ὅτι καὶ ἀθροισθεῖσί σφισι συνεγένοντο καὶ τὴν πρεσ-
βείαν ὑπέστησαν, ἐπεκάλει. καὶ αὐτοὺς ὁ Κλώδιος 5
ἐς τὸ πλῆθος ἐσαγαγὼν πληγαῖς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ διά
τινων προπαρεσκευασμένων συνέκοψε. καὶ μετὰ
ταῦτα ὅ τε Πίσων, καίπερ εὐνοϊκῶς τῷ Κικέρωνι
δοκῶν ἔχειν, καὶ συμβουλεύσας γε αὐτῷ, ὡς ἑώρα
ἀδύνατον ὂν ἄλλως αὐτὸν σωθῆναι, προϋπεξελθεῖν,
ὅμως ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὠργίσθη, παρῆλθεν 6
ἐς τὴν ἐκκλησίαν ὅτε πρῶτον ἠδυνήθη, τὰ γὰρ πολλὰ
ἠρρώστει, καὶ πυθομένου τοῦ Κλωδίου τίνα γνώμην
περὶ τῶν γεγραμμένων ἔχοι, εἶπεν ὅτι οὐδέν μοι οὔτε
ὠμὸν οὔτε σκυθρωπὸν ἔργον ἀρέσκει· καὶ ὁ Γαβί-
νιος ἐρωτηθεὶς τὸ αὐτὸ τοῦτο οὐχ ὅπως ἐκεῖνον ἐπῄ-
νεσεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς προσκα-
τηγόρησεν. ὁ μέντοι Καῖσαρ, ἔξω γὰρ τοῦ τείχους 17
ὁ Κλώδιος δι' αὐτόν, ἐπειδήπερ ἐξεστράτευτο, τὸν
ὅμιλον συναγαγὼν καὶ ἐκεῖνον ἐπιγνώμονα τῶν γε-
γραμμένων ἐποιήσατο, τὴν μὲν παρανομίαν τῶν περὶ
τὸν Λέντουλον πραχθέντων κατεψηφίσατο, τὴν μέν- 2
τοι τιμωρίαν τὴν ἐπ' αὐτοῖς γραφομένην οὐκ ἐδοκί-
μασεν· ὅσα μὲν γὰρ περὶ τῶν τότε γενομένων ἐφρό-
νησε, πάντας εἰδέναι ἔφη, τὴν γὰρ σώζουσάν σφας
ψῆφον δεδωκὼς ἦν, οὐ μὴν καὶ προσήκειν ἐπὶ τοῖς
παρεληλυθόσι τοιοῦτόν τινα νόμον συγγράφεσθαι.
Καῖσαρ μὲν ταῦτ' εἶπε, Κράσσος δὲ διὰ μὲν τοῦ 3

σατο, τοὺς δ' ἱππέας τὸ τριτημόριόν σφισι τῶν τε-
λῶν ἃ ἐμεμίσθωντο ἀφείς· πᾶσαί τε γὰρ αἱ τελωνίαι
δι' αὐτῶν ἐγίγνοντο, καὶ πολλάκις τῆς βουλῆς δεη-
θέντες ὅπως ἐκδικίας τινὸς τύχωσιν οὐχ εὕροντο,
5 ἄλλων τε καὶ τοῦ Κάτωνος ἀντιπραξάντων. ὡς δ' οὖν
καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος μηδ' ἀντειπόντος τινὸς ᾠκειώ-
σατο, πρῶτον μὲν τὰ πραχθέντα ὑπὸ τοῦ Πομπηίου
πάντα, μήτε τοῦ Λουκούλλου μήτ' ἄλλου τινὸς ἀν-
τιστάντος, ἐβεβαίωσεν, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ
6 διενομοθέτησε μηδενὸς ἐναντιουμένου. οὐδὲ γὰρ οὐδ'
ὁ Κάτων ἀντεῖπέ τι, καίπερ ἐν τῇ στρατηγίᾳ, ἣν
μετὰ ταῦτα οὐ πολλῷ ὕστερον ἔσχε, μηδαμοῦ τῆς
τῶν νόμων αὐτοῦ προσηγορίας, ὡς καὶ Ἰουλίων ἐπι-
καλουμένων, ἐπιμνησθείς· τὰ γὰρ δικαστήρια κατ'
αὐτοὺς ἀποκληρῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν γελοιότατα ἀπε-
κρύπτετο.

τούτους μὲν οὖν, ὅτι πάμπολλοί τέ εἰσι καὶ οὐδ'
ὁτιοῦν τῇδε τῇ συγγραφῇ συμβάλλονται, παραλείψω·
8 Κύιντος δὲ δὴ Φούφιος Καλῆνος ἀναμὶξ πάντων τὰς
ψήφους, ἔν γε ταῖς φιλονεικίαις, τά τε κρείττω πρὸς
σφᾶς ὡς ἑκάστου τῶν γενῶν ἄγοντος καὶ τὰ ἀτοπώ-
τερα ἐς ἑτέρους ἀπωθοῦντος, οὔσας εὑρών, ἐνομο-
θέτησε στρατηγῶν χωρὶς αὐτοὺς ὡς ἑκάστους ψηφί-
ζεσθαι, ἵν' εἰ μὴ καὶ κατ' ἄνδρα, τῷ κρύφα σφᾶς
τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ τά γε ἔθνη αὐτῶν ἔκδηλα ὅπως
φρονοίη γίγνοιτο.

2 τὰ μὲν οὖν ἄλλα αὐτὸς ὁ Καῖσαρ καὶ ἐσηγεῖτο
καὶ συνεβούλευε καὶ διέταττε πάντα καθάπαξ τὰν τῇ
πόλει, ὡς καὶ μόνος αὐτῆς ἄρχων· ὅθενπερ χαριεν-
τιζόμενοί τινες τὸ μὲν τοῦ Βιβούλου ὄνομα παντάπα-
σιν ἀπεσιώπων, τὸν δὲ δὴ Καίσαρα δύο καὶ ὠνόμα-
ζον καὶ ἔγραφον, Γάιόν τε Καίσαρα καὶ Ἰούλιον Καί-

σαρα ὑπατεύειν λέγοντες· τὰ δὲ δὴ καθ' ἑαυτὸν δι' 3
ἑτέρων διῆγε. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ πάνυ ἰσχυρῶς ἐφυ-
λάξατο, μηδὲν αὐτὸς ἑαυτῷ δοῦναι· καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ῥᾷον πάνθ' ὅσων ἐπεθύμει κατειργάσατο. αὐτὸς
μὲν γὰρ οὐδενὸς προσδεῖσθαι ἔλεγεν, ἀλλὰ καὶ σφό-
δρα τοῖς παροῦσιν ἀρκεῖσθαι ἐσκήπτετο· ἕτεροι δέ, 4
ὡς καὶ ἀναγκαίου καὶ χρησίμου τοῖς πράγμασιν αὐ-
τοῦ ὄντος, καὶ ἐσηγήσαντο ὅσα ἠθέλησε καὶ κυρω-
θῆναι ἐποίησαν, οὐκ ἐν τῷ πλήθει μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ γερουσίᾳ. ὅ τε γὰρ ὅμιλος τοῦ τε Ἰλλυ- 5
ρικοῦ καὶ τῆς Γαλατίας τῆς ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἄρ-
ξαι αὐτῷ μετὰ τριῶν στρατοπέδων ἐπὶ ἔτη πέντε
ἔδωκε, καὶ ἡ βουλὴ τήν τε Γαλατίαν τὴν ἐπέκεινα
τῶν ὀρῶν καὶ στρατόπεδον ἕτερον προσεπέτρεψε.

φοβηθεὶς δ' οὖν καὶ ὣς μή τι ὁ Πομπήιος ἐν τῇ 9
ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ Γαβίνιος ὁ Αὖλος ὑπατεύσειν
ἔμελλε, νεωτερίσῃ, ἐκεῖνόν τε ἅμα καὶ τὸν ἕτερον
ὕπατον Λούκιον Πίσωνα συγγενείας ἀνάγκῃ προση-
ταιρίσατο· τῷ μὲν γὰρ Πομπηίῳ τὴν θυγατέρα, καί-
περ ἄλλῳ τινὶ ἠγγυηκώς, συνῴκισε, καὶ αὐτὸς τὴν
τοῦ Πίσωνος ἔγημε. καὶ ὁ μὲν οὕτω πανταχόθεν 2
ἐκρατύνθη, Κικέρων δὲ καὶ Λούκουλλος οὐκ ἀρε-
σκόμενοι τούτοις ἀποκτεῖναι τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν
Πομπήιον διὰ Λουκίου τινὸς Οὐεττίου ἐπεχείρησαν
μέν, οὐκ ἠδυνήθησαν δέ, ἀλλ' ὀλίγου καὶ αὐτοὶ
προσαπώλοντο. προμηνυθεὶς γὰρ ἐκεῖνος καὶ συλ-
ληφθεὶς πρίν τι δρᾶσαι, κατεῖπεν αὐτῶν· καὶ εἴ γε 3
μὴ καὶ τὸν Βίβουλον ὡς καὶ συνεπιβουλεύοντά σφι-
σιν ἐσηγγέλκει, πάντως ἄν τι δεινὸν ἐπεπόνθεσαν·
νῦν δέ, ὅτι τοῦτον τῷ Πομπηίῳ τὸ πραττόμενον δη-
λώσαντα ἀμυνόμενος ᾐτιᾶτο, ὑπωπτεύθη μηδὲ ἐπὶ
τῶν λοιπῶν ἀληθεύειν, ἀλλ' ἐκ κατασκευασμοῦ τινος

πρὸς συκοφαντίαν τῶν ἀντιστασιωτῶν σφων παρε-
σκευάσθαι. καὶ περὶ μὲν τούτων ἄλλοι ἄλλα διεθρύ-
4 λουν· οὐ γάρ που καὶ διηλέγχθη τι, ἀλλ' ἐς τὸ πλῆ-
θος ὁ Οὐέττιος ἐσαχθείς, καὶ μόνους οὓς εἶπον ὀνο-
μάσας, ἔς τε τὸ οἴκημα ἐσέπεσε, κἀνταῦθα οὐ πολλῷ
10 ὕστερον ἐδολοφονήθη· ὕποπτος δ' οὖν ἐκ τούτων ὁ
Κικέρων τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Πομπηίῳ γενόμενος
ἐβεβαιώσατο τὴν ὑπόνοιαν ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ἀντωνίου
ἀπολογίᾳ. οὗτος γὰρ πολλὰ μὲν καὶ δεινὰ καὶ τὸ
ὑπήκοον τὸ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ἄρξας αὐτῆς, καὶ τὸ
2 ἔνσπονδον εἰργάσατο, πολλὰ δὲ καὶ ἀντέπαθε. τά
τε γὰρ τῶν Δαρδάνων καὶ τὰ τῶν πλησιοχώρων σφίσι
πορθήσας οὐκ ἐτόλμησεν ἐπιόντας αὐτοὺς ὑπομεῖ-
ναι, ἀλλ' ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι μετὰ τῶν ἱππέων ὑπο-
χωρήσας ἔφυγε, καὶ οὕτω τοὺς πεζοὺς ἐκεῖνοι πε-
ρισχόντες ἔκ τε τῆς χώρας βιαίως ἐξήλασαν καὶ τὴν
3 λείαν προσαφείλοντο. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ περὶ
τοὺς συμμάχους τοὺς ἐν τῇ Μυσίᾳ ποιήσας ἡττήθη
πρὸς τῇ τῶν Ἰστριανῶν πόλει πρὸς τῶν Σκυθῶν τῶν
Βασταρνῶν, ἐπιβοηθησάντων αὐτοῖς, καὶ ἀπέδρα.
οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ τούτοις αἰτίαν ἔσχεν, ἀλλ' ἐγράφη
μὲν ἐπὶ τῇ τοῦ Κατιλίνου συνωμοσίᾳ, ἑάλω δὲ δι'
ἐκεῖνα, καὶ συνέβη αὐτῷ, ὧν μὲν ἐκρίνετο, μὴ ἐλεγ-
4 χθῆναι, ὧν δ' οὐκ ᾐτιάζετο, κολασθῆναι. καὶ ὁ μὲν
οὕτως ἀπήλλαξεν, ὁ δὲ δὴ Κικέρων ὑπὲρ αὐτοῦ τότε,
ἅτε καὶ συνάρχοντός οἱ, ὑπερδικῶν πλείστην κατὰ
τοῦ Καίσαρος ὡς καὶ αἰτίου τῆς δίκης αὐτῷ γεγενη-
μένου καταδρομὴν ἐποιήσατο, καί τινα αὐτῷ καὶ
11 προσελοιδόρησεν. ὁ δ' ἤχθετο μὲν ἐπ' αὐτοῖς ὥσπερ
εἰκὸς ἦν, οὐ μὴν οὔτ' εἶπεν οὔτ' ἔπραξεν ὑβριστι-
κὸν ἐς αὐτὸν οὐδέν, καίπερ ὑπατεύων. τοὺς γὰρ
πολλλοὺς ἔλεγε συχνὰ καὶ μάταια ἐξεπίτηδες ἐς τοὺς

κρείττονάς σφων ἐς φιλονεικίαν αὐτοὺς ὑπάγοντας..., ἵν' ἴσοι σφίσι καὶ ὅμοιοι, ἄν γέ τι ὁμοιότροπον ἀντακούσωσι, δόξωσιν εἶναι· καὶ οὐκ ἠξίου ἀντίπαλον ἐκ τούτου οὐδένα ἑαυτῷ ποιεῖν. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς τε 2
ἄλλοις τοῖς τι προπηλακίζουσιν αὐτὸν οὕτω προσεφέρετο, καὶ τότε τὸν Κικέρωνα ὁρῶν οὐχ ἑαυτῷ τοσοῦτον λοιδορήσασθαι ἐθέλοντα ὅσον ἀντακοῦσαί τι τῶν ὁμοίων, ὥς γε καὶ παρισωθῆναί οἱ ἐπιθυμοῦντα, βραχύ τε αὐτοῦ ἐφρόντισε καὶ οὐδὲν ὧν ἔλεγε προσεποιήσατο, ἀλλ' εἴα αὐτὸν ἀφθόνως, καθάπερ τισὶν ἐπαίνοις ἑαυτοῦ, ταῖς λοιδορίαις χρῆσθαι. οὐ μέντοι καὶ 3
παντάπασιν ὀλιγώρως αὐτοῦ ἔσχεν. ἐπιεικεστέραν μὲν γὰρ ὄντως φύσιν εἰλήχει, καὶ οὐ πάνυ ῥᾳδίως ἐθυμοῦτο· συχνοὺς δ' οὖν, ἅτε καὶ ἐν τοσούτοις πράγμασιν, ἐδικαίου, οὐ μὴν ὥστε καὶ δι' ὀργῆς ἢ καὶ παραχρῆμα πάντως αὐτὸ ποιεῖν. θυμῷ μὲν δὴ 4
οὐδὲν ἐχαρίζετο, τοῦ δὲ δὴ καιροῦ διεσκόπει, καὶ τούς γε πλείους οὐδὲ αἰσθανομένους μετῄει. οὐ γὰρ ὅπως δόξειεν ἀμύνεσθαί τινας ἔπρασσεν, ἀλλ' ὅπως ὅτι ἀνεπιφθονώτατα πρὸς τὸ συμφέρον ἑαυτῷ πάντα διοικήσειε. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀδήλως, καὶ ἐν οἷς ἥκιστα ἄν τις προσεδόκησε, τὰς τιμωρίας ἐπῆγε, τῆς τε φήμης ἕνεκα, τοῦ μὴ δοκεῖν ὀργίλως ἔχειν, 5
καὶ τοῦ μή τινα προαισθανόμενον προφυλάξασθαι ἢ καὶ προποιῆσαί τι δεινὸν αὐτόν, πρὶν παθεῖν, ἐπιχειρῆσαι. οὐ γὰρ τῶν ἤδη γεγονότων μᾶλλόν τι αὐτῷ ἔμελεν ἢ ἵνα ... καὶ λυθείη. κἀκ τούτου πολλοῖς μὲν 6
καὶ τῶν μεγάλα αὐτὸν λυπησάντων συνεγίγνωσκεν ἢ καὶ ἐπὶ βραχὺ ἐπεξῄει, ὅτι οὐδὲν ἔτι κακουργήσειν αὐτοὺς ἐπίστευε· πολλοὺς δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖον τοῦ καθήκοντος ἐς ἀσφάλειαν ἐτιμωρεῖτο, λέγων ὅτι τὸ

μὲν ... οὐκ ἄν ποτε ἀγένητον ... τῆς κολάσεως ὑπερ-
βολῇ πάντως τι δεινὸν πείσεται.
12 ἐξ οὖν τούτων τῶν λογισμῶν καὶ τότε αὐτὸς μὲν
τὴν ἡσυχίαν ἦγε, τὸν δὲ δὴ Κλώδιον ἀντιχαρίσασθαί
τι αὐτῷ, ὅτι τῆς μοιχείας αὐτοῦ οὐ κατηγόρησε, βου-
λόμενον αἰσθόμενος παρεσκεύασε κρύφα κατὰ τοῦ
2 Κικέρωνος. καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὰ τοῦ πλήθους
δικαιώματα αὖθις αὐτόν, ὅπως νομίμως ἐκποιηθῇ,
συμπράττοντος αὐτῷ καὶ τοῦ Πομπηίου μετέστησεν,
ἔπειτα δὲ δήμαρχον εὐθὺς ἀποδειχθῆναι διεπράξατο.
3 οὗτος οὖν ὁ Κλώδιος ἐπεστόμισε μὲν καὶ τὸν Βίβου-
λον ἐσελθόντα τε ἐς τὴν ἀγορὰν ἐπ' ἐξόδῳ τῆς ἀρ-
χῆς, καὶ διανοούμενον μετὰ τῆς τοῦ ὅρκου πιστώ-
σεως καὶ περὶ τῶν παρόντων δημηγορῆσαι, ἐπέθετο
4 δὲ καὶ τῷ Κικέρωνι. καὶ ἐπειδὴ μὴ ἐδόκει οἱ ῥᾴδιον
a. u. 696 εἶναι ἄνδρα πάμπολυ ἐν τῇ πολιτείᾳ διὰ τὴν τῶν
λόγων δεινότητα δυνάμενον καταλῦσαι, τρέπεται
πρὸς οἰκείωσιν οὐχ ὅτι τοῦ πλήθους, ἀλλὰ καὶ τῶν
ἱππέων τῆς τε βουλῆς, παρ' οἷσπερ που καὶ ὁ Κικέ-
ρων πλεῖστος ἐφέρετο, ἐλπίσας, ἂν τούτους σφετε-
ρίσηται, ῥᾳδίως αὐτόν, ἅτε καὶ διὰ φόβον μᾶλλον
5 ἢ δι' εὔνοιαν ἰσχύοντα, καθαιρήσειν. παμπληθεῖς
γὰρ ἐκ τῶν λόγων ἐλύπει, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτόν οἵ τι
ὠφελούμενοι ὑπ' αὐτοῦ ᾠκειοῦντο ἐς ὅσον οἱ βλαπτό-
μενοι ἠλλοτριοῦντο. πρὸς γάρ τοι τῷ τοὺς πλείους
τῶν ἀνθρώπων προχειρότερον ἐπὶ τοῖς δυσχερεστέ-
ροις ἀγανακτεῖν ἢ τῶν ἀμεινόνων χάριν τισὶν ἔχειν,
καὶ τοῖς μὲν συναγορεύσασί σφισιν ἀποδεδωκέναι
τὸν μισθὸν νομίζειν, τοὺς δ' ἀντιδικήσαντας ἀμύνε-
6 σθαι τρόπον τινὰ προαιρεῖσθαι, πικροτάτους ἐχθροὺς
ἑαυτῷ ἐσεποίει περιεῖναί τε καὶ τῶν κρατίστων ἀεί
ποτε ἐπιχειρῶν καὶ τῇ παρρησίᾳ πρὸς πάντας ὁμοίως

ἀκράτῳ καὶ κατακορεῖ χρώμενος, ἅτε καὶ τὴν δόξαν
τοῦ δύνασθαι συνεῖναί τε καὶ εἰπεῖν ἃ μηδεὶς ἄλλος,
καὶ πρὸ τοῦ χρηστὸς εἶναι δοκεῖν, θηρώμενος. ἔκ τε 7
οὖν τούτου, καὶ διότι μέγιστόν τε ἀνθρώπων ηὔχει
καὶ οὐδένα ἐξ ἴσου ἑαυτῷ ἦγεν, ἀλλὰ ἔν τε τοῖς λό-
γοις ὁμοίως καὶ ἐν τῷ βίῳ πάντας τε ὑπερεφρόνει
καὶ ἰσοδίαιτος οὐδενὶ ἠξίου εἶναι, φορτικός τε καὶ
ἐπαχθὴς ἦν, καὶ ἀπὸ τούτων καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων
οἷς ἤρεσκε, καὶ ἐφθονεῖτο καὶ ἐμισεῖτο. ὁ οὖν Κλώ- 13
διος ἐλπίσας αὐτὸν διὰ ταῦτα, ἂν τήν τε βουλὴν καὶ
τοὺς ἱππέας τόν τε ὅμιλον προπαρασκευάσηται, ταχὺ
κατεργάσεσθαι, τόν τε σῖτον προῖκα αὖθις διένειμε,
τὸ γὰρ μετρεῖσθαι τοῖς ἀπόροις τοῦ τε Γαβινίου ἤδη
καὶ τοῦ Πίσωνος ὑπατευόντων ἐσηγήσατο, καὶ τὰ 2
ἑταιρικὰ κολλήγια ἐπιχωρίως καλούμενα, ὄντα μὲν
ἐκ τοῦ ἀρχαίου, καταλυθέντα δὲ χρόνον τινά, ἀνε-
νεώσατο· τοῖς τε τιμηταῖς ἀπηγόρευσε μήτ' ἀπαλεί-
φειν ἔκ τινος τέλους μήτ' ἀτιμάζειν μηδένα, χωρὶς
ἢ εἴ τις παρ' ἀμφοτέροις σφίσι κριθεὶς ἁλοίη. τού- 3
τοις οὖν αὐτοὺς δελεάσας καὶ ἕτερόν τινα νόμον
ἔγραψε, περὶ οὗ διὰ πλειόνων ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰ-
πεῖν, ὅπως σαφέστερος τοῖς πολλοῖς γένηται. τῆς
γὰρ μαντείας τῆς δημοσίας ἔκ τε τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐξ
ἄλλων τινῶν, ὥσπερ εἶπον, ποιουμένης, τὸ μέγιστον
κῦρος ἡ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἶχεν, οὕτως ὥστε τὰ μὲν
ἄλλα οἰωνίσματα πολλὰ καὶ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν,
ἐκεῖνο δὲ ἐσάπαξ ἐπὶ πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ γίγνεσθαι. τοῦτό 4
τε οὖν ἰδιώτατον ἐν αὐτῷ ἦν, καὶ ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν
ἄλλων ἁπάντων ἢ ἐπέτρεπε πραχθῆναί τινα, καὶ ἐγίγ-
νετο μηδενὸς ἔτι καθ' ἕκαστον οἰωνίσματος ἐπαγο-
μένου, ἢ ἐκώλυε, καὶ ἀνεχειρίζετό τι, τὰς δὲ δὴ τοῦ
δήμου διαψηφίσεις πάντως ἐπῖσχε, καὶ ἦν πρὸς αὐ-

*τὰς ἀεὶ διοσημία, εἴτε ἐναίσιον εἴτε ἐξαίσιον ἐγένετο.
5 καὶ τὸ μὲν αἴτιον τῆς νομίσεως ταύτης οὐκ ἔχω φρά-
σαι, γράφω δὲ τὰ λεγόμενα. ἐπεὶ οὖν πολλοὶ ἐμ-
ποδίζειν ἢ νόμων ἐσφορὰς ἢ ἀρχόντων καταστάσεις
ἐς τὸν δῆμον ἐσαγομένας βουλόμενοι προεπήγγελλον
ὡς καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντευ-
σόμενοι, ὥστε μηδεμίαν ἐν αὐτῇ κύρωσιν τὸν δῆμον
6 σχεῖν, φοβηθεὶς ὁ Κλώδιος μὴ γραψαμένου αὐτοῦ
τὸν Κικέρωνα ἀναβολήν τέ τινες ἐκ τοῦ τοιούτου καὶ
τριβὴν τῇ δίκῃ ἐμποιήσωσιν, ἐσήνεγκε μηδένα τῶν
ἀρχόντων ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς ψηφίσασθαί τι τὸν
δῆμον ἀναγκαῖον εἴη, τὰ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ γιγνόμενα
παρατηρεῖν.*

*14 τοιαῦτα μὲν τότε ἐπὶ τὸν Κικέρωνα συνέγραψε.
καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνος, συνεὶς τὸ γιγνόμενον, Λούκιον
Νίννιον Κουαδρᾶτον δημαρχοῦντα ἐναντιωθῆναι πᾶσί
σφισιν ἀντιπαρεσκεύασεν, ἔδεισε μὴ καὶ θόρυβος ἐκ
τούτου καὶ διατριβή τις γένηται, καὶ ὑπῆλθεν αὐτὸν
2 ἀπατήσας. προδιομολογησάμενος γὰρ αὐτῷ μηδ' ὁτι-
οῦν, ἂν μηδὲν τῶν νομοθετουμένων ἐμποδίσῃ, κατ'
αὐτοῦ γράψειν, ἔπειτα τὴν ἡσυχίαν καὶ ἐκείνου καὶ
τοῦ Νιννίου ἄγοντος διενομοθέτησεν αὐτά, καὶ μετὰ
3 τοῦτο καὶ τῷ Κικέρωνι ἐπεχείρησε. καὶ ὁ μὲν οὕτω,
καίτοι φρονιμώτατος ἀξιῶν εἶναι, τότε ὑπὸ τοῦ Κλω-
δίου, εἴ γε ἐκεῖνον, ἀλλὰ μὴ τὸν Καίσαρα τούς τε ἄλ-
λους τοὺς μετ' αὐτῶν συνεστηκότας δεῖ λέγειν, ἠπα-
4 τήθη· ὁ δὲ δὴ νόμος ὃν μετὰ ταῦτα ὁ Κλώδιος ἐσή-
νεγκεν, ἄλλως μὲν οὐκ ἐδόκει ἐπ' αὐτῷ τίθεσθαι,
οὐδὲ γὰρ τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν, ἀλλὰ κατὰ πάντων
ἁπλῶς τῶν πολίτην τινὰ ἄνευ τῆς τοῦ δήμου κατα-
γνώσεως ἀποκτενούντων ἢ καὶ ἀπεκτονότων ἐσήγετο,
5 ἔργῳ δὲ ἐπ' αὐτὸν ὅτι μάλιστα συνεγράφετο. ἔφερε*

μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν βουλήν, ὅτι τοῖς τε ὑπά-
τοις τὴν φυλακὴν τῆς πόλεως, δι᾽ ἥσπερ καὶ τὰ τοι-
αῦτά σφισι ποιεῖν ἐξὸν ἐγίγνετο, προσετετάχει, καὶ
μετὰ τοῦτο καὶ τοῦ Λεντούλου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τότε θανατωθέντων κατεψήφιστο· οὐ μέντοι ἀλλ᾽ ὁ 6
Κικέρων, ἐπειδὴ καὶ ἐσηγγέλκει περὶ αὐτῶν καὶ ἐσή-
γητο ἀεὶ καὶ ἐπεψηφίκει καὶ τέλος καὶ τὴν τιμωρίαν
σφῶν διά γε τῶν τὰ τοιαῦτα ὑπηρετούντων ἐπεποίητο,
καὶ τὴν αἰτίαν μόνος ἢ καὶ μάλιστα ἔσχε. καὶ διὰ 7
τοῦτο τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς αὐτῷ ἀντέπρασσε, καὶ τὴν
βουλευτικὴν ἐσθῆτα ἀπορρίψας ἐν τῇ ἱππάδι περιε-
νόστει, πάντας τε τούς τι δυναμένους, οὐχ ὅπως
τῶν ἐπιτηδείων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιστασιωτῶν, καὶ
μάλιστα τόν τε Πομπήιον καὶ τὸν Καίσαρα, ἅτε μηδὲ
τὴν ἔχθραν αὐτοῦ προσποιούμενον, καὶ ἡμέρας καὶ
νυκτὸς ὁμοίως περιιὼν ἐθεράπευε. καὶ ἐβούλοντο 15
γὰρ καὶ ἐκεῖνοι μήτε τὸν Κλώδιον αὐτοὶ παρεσκευα-
κέναι μήτε τοῖς γεγραμμένοις ὑπ᾽ αὐτοῦ ἀρέσκεσθαι
δοκεῖν, τοιάνδε τινὰ ἐπὶ τὸν Κικέρωνα ἀπάτην, σφίσι
μὲν εὐπρεπῆ, ἐκείνῳ δὲ δὴ ἀφανῆ, προσεξεῦρον. ὁ 2
μὲν γὰρ Καῖσαρ ὑπείκειν αὐτῷ συνεβούλευε, μὴ καὶ
κατὰ χώραν μείνας ἀπόληται· καὶ ἵνα γε μᾶλλον ὑπ᾽
εὐνοίας τοῦτο ποιεῖν πιστευθῇ, ὑποστρατήγῳ οἱ χρή-
σεσθαι ὑπισχνεῖτο, ὅπως μὴ μετ᾽ ὀνείδους ὡς καὶ
ὑπεύθυνος ὤν, ἀλλ᾽ ἐπί τε ἀρχῆς καὶ μετὰ τιμῆς ἐκ-
ποδὼν δὴ τῷ Κλωδίῳ γένηται. ὁ δὲ δὴ Πομπήιος 3
τούτου μὲν αὐτόν, τό τε πρᾶγμα ἀπόδρασιν ἄντικρυς
ὀνομάζων, καὶ ἐς τὸν Καίσαρα ὥς γε καὶ κατ᾽ ἔχθραν
οὐκ ἐπιτηδείως οἱ συμβουλεύοντα ὑποσημαίνων, ἀπέ-
τρεπε, γνώμην δὲ ἐδίδου καταμεῖναι καὶ ἑαυτῷ τε
ἅμα καὶ τῇ βουλῇ μετὰ παρρησίας βοηθῆσαι, τόν τε
Κλώδιον εὐθὺς ἀμύνασθαι· οὔτε γὰρ διαπράξασθαί 4

τι αὐτὸν παρόντος τε ἐκείνου καὶ ἐναντιουμένου δυ-
νήσεσθαι ἔλεγε, καὶ προσέτι καὶ δίκην δώσειν καὶ
ἑαυτοῦ τι πρὸς τοῦτο συμπράξαντος. τοιούτους αὐ-
τῶν λόγους λεγόντων, οὐχ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις ἐγίγ-
νωσκον, ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνον ἀνυπόπτως ἀπατήσωσι, τῷ
5 Πομπηίῳ προσέθετο. οὔτε γὰρ προϋπώπτευέ τι ἐς
αὐτόν, καὶ ἐπίστευε πάντως ὑπ' αὐτοῦ σωθήσεσθαι.
τῶν τε γὰρ ἄλλων πολλοὶ καὶ ᾐδοῦντο αὐτὸν καὶ ἐτί-
μων, ὥστε καὶ κινδυνεύοντας συχνοὺς τοὺς μὲν παρὰ
τῶν δικαστῶν, τοὺς δὲ καὶ παρ' αὐτῶν τῶν κατηγό-
6 ρων ῥύεσθαι· καὶ ὁ Κλώδιος, ἅτε καὶ ἐν γένει ποτὲ
αὐτῷ γενόμενος καὶ συστρατεύσας ἐπὶ πολὺν χρόνον,
οὐδὲν ὅ,τι οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῦ ἐδόκει ποιήσειν.
τόν τε Γαβίνιον ἄντικρυς, ἅτε καὶ πάνυ φίλον αὐτῷ
ὄντα, καὶ τὸν Πίσωνα ἀπό τε τῆς ἐπιεικείας καὶ διὰ
τὴν τοῦ Καίσαρος συγγένειαν ὑπάρξειν οἱ προσεδό-
16 κησε. τούτοις τε οὖν τοῖς λογισμοῖς κρατήσειν ἐλ-
πίσας, καὶ γὰρ ἐθάρσει παρὰ λόγον ὥσπερ ἀνεξετά-
στως ἐδεδίει, καὶ φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐκ πονηροῦ συνει-
δότος τὴν ἀποδημίαν πεποιῆσθαι δόξῃ, τῷ μὲν Καί-
σαρι χάριν δή τινα ἔχειν ἔλεγε, τῷ δὲ δὴ Πομπηίῳ
ἐπείσθη.

2 καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπατηθεὶς παρεσκευάζετο ὡς
καὶ πολὺ τῶν ἐχθρῶν ὑπεροίσων. πρὸς γὰρ δὴ τοῖς
εἰρημένοις, οἵ τε ἱππεῖς συνελθόντες ἐς τὸ Καπιτώ-
λιον πρέσβεις ὑπὲρ αὐτοῦ πρός τε τοὺς ὑπάτους
καὶ τὴν γερουσίαν, ἄλλους τέ τινας ἐκ σφῶν καὶ
βουλευτὰς τόν τε Ὁρτήσιον τὸν Κύιντον καὶ Γάιον
3 Κουρίωνα, ἔπεμψαν· καὶ ὁ Νίννιος τά τε ἄλλα αὐτῷ
συνῄρετο, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῷ πλήθει ὡς καὶ ἐπί τινι
κοινῇ συμφορᾷ μεταβαλεῖν παρῄνεσε. καὶ πολλοὶ
τοῦτο καὶ τῶν βουλευτῶν ..., καὶ οὐ πρότερόν γε

μετεβάλοντο πρὶν τοὺς ὑπάτους σφίσι διὰ προγραφῆς
ἐπιτιμῆσαι. ἀλλ' ἦν γὰρ τὰ τῶν ἀντιστασιωτῶν αὐτοῦ 4
δυνατώτερα, οὔτε ὁ Κλώδιος χρηματίσασθαί τι ὑπὲρ
αὐτοῦ τῷ Νιννίῳ ἐπέτρεψεν, οὔτε Γαβίνιος τὴν πρόσο-
δον τοῖς ἱππεῦσιν ἐς τὴν βουλὴν ἔδωκεν, ἀλλὰ καὶ
ἕνα τινὰ αὐτῶν, ὡς πολὺς ἐνέκειτο, καὶ ἐκ τῆς πο-
λιτείας ἐξήλασε, τῷ τε Ὁρτησίῳ καὶ τῷ Κουρίωνι,
ὅτι καὶ ἀθροισθεῖσί σφισι συνεγένοντο καὶ τὴν πρεσ-
βείαν ὑπέστησαν, ἐπεκάλει. καὶ αὐτοὺς ὁ Κλώδιος 5
ἐς τὸ πλῆθος ἐσαγαγὼν πληγαῖς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ διά
τινων προπαρεσκευασμένων συνέκοψε. καὶ μετὰ
ταῦτα ὅ τε Πίσων, καίπερ εὐνοϊκῶς τῷ Κικέρωνι
δοκῶν ἔχειν, καὶ συμβουλεύσας γε αὐτῷ, ὡς ἑώρα
ἀδύνατον ὂν ἄλλως αὐτὸν σωθῆναι, προϋπεξελθεῖν,
ὅμως ἐπειδὴ διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὠργίσθη, παρῆλθεν 6
ἐς τὴν ἐκκλησίαν ὅτε πρῶτον ἠδυνήθη, τὰ γὰρ πολλὰ
ἠρρώστει, καὶ πυθομένου τοῦ Κλωδίου τίνα γνώμην
περὶ τῶν γεγραμμένων ἔχοι, εἶπεν ὅτι οὐδέν μοι οὔτε
ὠμὸν οὔτε σκυθρωπὸν ἔργον ἀρέσκει· καὶ ὁ Γαβί-
νιος ἐρωτηθεὶς τὸ αὐτὸ τοῦτο οὐχ ὅπως ἐκεῖνον ἐπῄ-
νεσεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱππέων τῆς τε βουλῆς προσκα-
τηγόρησεν. ὁ μέντοι Καῖσαρ, ἔξω γὰρ τοῦ τείχους 17
ὁ Κλώδιος δι' αὐτόν, ἐπειδήπερ ἐξεστράτευτο, τὸν
ὅμιλον συναγαγὼν καὶ ἐκεῖνον ἐπιγνώμονα τῶν γε-
γραμμένων ἐποιήσατο, τὴν μὲν παρανομίαν τῶν περὶ
τὸν Λέντουλον πραχθέντων κατεψηφίσατο, τὴν μέν- 2
τοι τιμωρίαν τὴν ἐπ' αὐτοῖς γραφομένην οὐκ ἐδοκί-
μασεν· ὅσα μὲν γὰρ περὶ τῶν τότε γενομένων ἐφρό-
νησε, πάντας εἰδέναι ἔφη, τὴν γὰρ σώζουσάν σφας
ψῆφον δεδωκὼς ἦν, οὐ μὴν καὶ προσήκειν ἐπὶ τοῖς
παρεληλυθόσι τοιοῦτόν τινα νόμον συγγράφεσθαι.
Καῖσαρ μὲν ταῦτ' εἶπε, Κράσσος δὲ διὰ μὲν τοῦ 3

υἱέος βοήθειάν τινα τῷ Κικέρωνι ἐνεδείκνυντο, αὐτὸς
δὲ τὰ τοῦ πλήθους ἔπραττε. καὶ ὁ Πομπήιος ὑπισ-
χνεῖτο μὲν αὐτῷ τὴν ἐπικουρίαν, σκήψεις δέ τινας
ἄλλοτε ἄλλας ποιούμενος καὶ ἀποδημίας συχνὰς ἐπί-
4 τηδες στελλόμενος οὐκ ἐπήμυνεν. ἰδὼν οὖν ταῦθ' ὁ
Κικέρων καὶ φοβηθεὶς αὖθις ἐπεχείρησε μὲν ὅπλα
ἄρασθαι, τά τε γὰρ ἄλλα καὶ τὸν Πομπήιον φανερῶς
προεπηλάκιζε, κωλυθεὶς δὲ ὑπό τε τοῦ Κάτωνος καὶ
τοῦ Ὁρτησίου, μὴ καὶ ἐμφύλιος ἐκ τούτου πόλεμος
γένηται, τότε δὴ καὶ ἄκων μετά τε αἰσχύνης καὶ μετὰ
κακοδοξίας, ὡς καὶ ἐκ τοῦ συνειδότος ἐθελοντὴς πε-
5 φευγώς, μετέστη. πρὶν δὲ δὴ ἀφορμῆσαι, ἔς τε τὸ
Καπιτώλιον ἀνέβη καὶ ἀγαλμάτιόν τι Ἀθηνᾶς ἀνέ-
θηκε, φυλακίδα αὐτὴν ὀνομάσας. ὑπεξῆλθε δὲ ἐς
Σικελίαν· προστάτης τε γὰρ αὐτῇ ἐγεγόνει, καὶ ἐλ-
πίδα πολλὴν ἔν τε τοῖς δήμοις καὶ ἐν τοῖς ἰδιώταις
6 τῷ τε ἄρχοντι αὐτῆς εἶχε τιμηθήσεσθαι. φυγόντος
δ' αὐτοῦ ὁ νόμος τὸ κῦρος, οὐχ ὅπως οὐκ ἐναντιω-
θέντος τινός, ἀλλὰ καὶ σπουδασάντων ἄλλων τε καὶ
αὐτῶν ἐκείνων οἳ ὑπὲρ τοῦ Κικέρωνος ἀνὰ πρώτους
πράττειν ἐδόκουν, ἐπειδήπερ ἅπαξ ἐκποδὼν ἐγεγό-
νει, ἔλαβε· καὶ ἥ τε οὐσία αὐτοῦ ἐδημεύθη, καὶ ἡ
οἰκία ὥσπερ τινὸς πολεμίου κατεσκάφη, τό τε ἔδα-
7 φος αὐτῆς ἐς νεὼν ἐλευθερίας ἀνέθηκαν. αὐτῷ τε
ἐκείνῳ ἥ τε φυγὴ ἐπετιμήθη καὶ ἡ ἐν τῇ Σικελίᾳ
διατριβὴ ἀπερρήθη· τρισχιλίους τε γὰρ καὶ ἑπτακο-
σίους καὶ πεντήκοντα σταδίους ὑπὲρ τὴν Ῥώμην ὑπερ-
ωρίσθη, καὶ προσεπεκηρύχθη ἵν' εἰ δή ποτε ἐντὸς
αὐτῶν φανείη, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ὑποδεξάμενοι αὐτὸν
ἀνατὶ διόλωνται.

18 καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν Μακεδονίαν διὰ τοῦτο μετέστη
καὶ ἐκεῖ διέτριβεν ὀδυρόμενος· ἐντυχὼν δ' αὐτῷ

Φιλίσκος τις ἀνὴρ ἔν τε ταῖς Ἀθήναις συγγεγονώς
οἱ καὶ τότε κατὰ τὴν τύχην συντυχὼν “οὐκ αἰσχύνῃ”
ἔφη, “ὦ Κικέρων, θρηνῶν καὶ γυναικείως διακείμε-
νος; ὡς ἔγωγε οὔποτ' ἂν σε προσεδόκησα οὕτω μα-
λακισθήσεσθαι, πολλῆς μὲν παιδείας καὶ παντοδα-
πῆς μετεσχηκότα, πολλοῖς δὲ καὶ συνηγορηκότα.”
καὶ ὃς ὑπολαβὼν εἶπεν “ἀλλ' οὐδέν τοι ὅμοιόν ἐστιν, 2
ὦ Φιλίσκε, ὑπὲρ ἄλλων τέ τινα λέγειν καὶ ἑαυτῷ
συμβουλεύειν. τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀλλοτρίων
λεγόμενα, ἀπὸ ὀρθῆς καὶ ἀδιαφθόρου τῆς γνώμης
προϊόντα, καιρὸν ἐς τὰ μάλιστα λαμβάνει· ὅταν δὲ
δὴ πάθημά τι τὴν ψυχὴν καταλάβῃ, θολοῦται καὶ
σκοτοῦται καὶ οὐδὲν δύναται καίριον ἐννοῆσαι. ὅθεν
που πάνυ καλῶς εἴρηται ὅτι ῥᾷον παραινέσαι ἑτέροις
ἐστὶν ἢ αὐτὸν παθόντα καρτερῆσαι.” “λέγεις μέν 3
τι” ἔφη ὁ Φιλίσκος “ἀνθρώπινον· οὐ μέντοι καὶ
ἠξίουν σε, τοσαύτῃ μὲν φρονήσει κεχρημένον, τοσαύ-
την δὲ σοφίαν ἠσκηκότα, μὴ οὐ προπαρεσκευάσθαι
πρὸς πάντα τὰ ἀνθρώπινα, ἵν' εἴ τι καὶ παράλογόν
σοι προσπέσοι, μήτι γε καὶ ἄφρακτόν σε εὕροι. ἐπεὶ 4
δ' οὖν ἐν τούτῳ καθέστηκας, καὶ γὰρ ἄν τι ὠφε-
λήσαιμί σε διαλεξάμενός τι τῶν προσφόρων, ἵν' ὥσπερ
οἱ τὰ φορτία συναιρόμενοί τισιν ἐπικουφίζουσιν αὐ-
τούς, καὶ ἐγώ σοι τὸ πάθος τοῦτο ἐπελαφρύναιμι,
τοσούτῳ ῥᾷον ἐκείνων ὅσῳ μηδὲ τὸ βραχύτατον αὐ-
τοῦ μεταλήψομαι. οὐ γάρ που καὶ ἀπαξιώσεις παρα- 5
μυθίου τινὸς παρ' ἑτέρου τυχεῖν. εἰ μὲν γὰρ αὐτάρ-
κης ἑαυτῷ ἦσθα, οὐδὲν ἂν ἡμῖν τῶν λόγων τούτων
ἔδει· νῦν δ' ὅμοιον πέπονθας ὥσπερ εἰ Ἱπποκρά-
της ἢ Δημοκήδης ἢ καὶ ἄλλος τις τῶν πάνυ ἰατρῶν
νοσήματι δυσιάτῳ περιπεσὼν ἀλλοτρίας χειρὸς πρὸς
τὴν ἄκεσιν αὐτοῦ προσεδεήθη.” “ἀλλ' εἴ γέ τινα” 19

ἔφη ὁ Κικέρων "τοιοῦτον ἔχεις λόγον ὥστε τὴν ἀχλύν μου ταύτην ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀφελεῖν καὶ ἐς τὸ ἀρχαῖόν με φῶς ἐπαναγαγεῖν, ἑτοιμότατός εἰμι ἀκούειν. ὥσπερ γὰρ τῶν φαρμάκων, οὕτω δὴ καὶ τῶν λόγων καὶ διαφοραὶ πολλαὶ καὶ δυνάμεις ποικίλαι εἰσίν, ὥστ' οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ καὶ ἐμὲ τὸν λαμπρὸν ἔν τε τῇ γερουσίᾳ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῖς τε δικαστηρίοις σοφίᾳ τινὶ καταιονήσειας."

2 "φέρε οὖν" εἶπεν ὁ Φιλίσκος, "ἐπειδήπερ ἀκούειν ἕτοιμος εἶ, σκεψώμεθα πρῶτον μὲν εἰ κακὰ ὡς ἀληθῶς ἐστι ταῦτα τὰ περιεστηκότα σε, ἔπειτα δὲ τίνα τρόπον αὐτὰ ἀκεσόμεθα. ἐγὼ τοίνυν πρῶτον μὲν ἁπάντων ὁρῶ σε ὑγιαίνοντα τῷ σώματι καὶ εὖ μάλα ἐρρωμένον, ὅπερ που πρῶτον κατὰ φύσιν ἀγαθόν
3 ἐστιν ἀνθρώποις, ἔπειτα δὲ τὰ ἐπιτήδεια αὐτάρκη κεκτημένον, ὥστε μήτε πεινῆν μήτε διψῆν ἢ ῥιγοῦν ἢ καὶ ἄλλο τι ἄτοπον ὑπ' ἀπορίας ὑπομένειν, ὃ δὴ καὶ δεύτερον εἰκότως ἄν τις ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ φύσει τιθείη. ὅταν γάρ τινι ἥ τε τοῦ σώματος σύστασις εὖ ἔχῃ καὶ διαρκεῖν ἀφροντιστῶν δύνηται, πάντα τὰ
20 πρὸς εὐδαιμονίαν ἐπιβάλλοντα καρποῦται." ὁ οὖν Κικέρων ὑπολαβὼν ἔφη "ἀλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων ὄφελός ἐστιν, ὅταν του τὴν ψυχὴν λυπῇ τι καὶ δάκνῃ· πολλῷ γὰρ πλεῖον αἱ ἐκείνης φροντίδες ταλαιπωροῦσί τινα ἢ αἱ τοῦ σώματος εὐπάθειαι τέρπουσιν. ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν οὐδὲν οὔτε τῆς τοῦ σώματος ὑγιείας προτιμῶ, νοσῶν γε τὴν γνώμην, οὔτε τῆς τῶν ἐπι-
2 τηδείων εὐπορίας· πολλῶν γὰρ ἀπεστέρημαι." καὶ ὅς "καὶ τοῦτό σε" ἔφη "λυπεῖ; εἰ μὲν γὰρ ἐνδεήσεσθαι τῶν ἀναγκαίων ἔμελλες, λόγον ἄν τινα εἶχεν ἄχθεσθαί σε τοῖς ἀπολωλόσιν· εἰ δὲ ἔκπλεά σοι πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὑπάρχει, τί ἀνιᾷ ὅτι μὴ καὶ πλείω κέ-

κτῆσαι; πᾶν γὰρ τὸ ὑπὲρ τὴν χρείαν τινὶ ὂν περιτ-
τόν ἐστι, καὶ ἐν τῷ ἴσῳ καὶ παρὸν καὶ ἀπὸν καθέ-
στηκεν, ἐπεί τοι καὶ πρότερον οὐδὲν δήπου τοῖς μὴ 3
ἀναγκαίοις ἐχρῶ, ὥστε καὶ τότε μὴ εἶναι ὧν μὴ ἔχρη-
ζες, ἢ καὶ νῦν εἶναι ὧν μὴ δέῃ, νόμιζε. καὶ γὰρ
οὐδὲ πατρῷά σοι τὰ πολλὰ αὐτῶν γέγονεν, ὥστε σε
σπουδὴν ἰδιωτέραν περὶ αὐτὰ ποιεῖσθαι, ἀλλ' ὑπό
τε τῆς γλώττης καὶ ὑπὸ τῶν λόγων σου πεπόρισται,
δι' οὓς καὶ ἀπόλωλεν. οὔκουν ἀγανακτεῖν προσήκει 4
εἰ καθάπερ ἐκτήθη τινά, οὕτω καὶ ἀπεβλήθη. οὐδὲ
γὰρ οὐδ' οἱ ναύκληροι πάνυ χαλεπῶς φέρουσι πολλὰ
ζημιούμενοι· λογίζεσθαι γάρ, οἶμαι, φρονίμως ἐπί-
στανται ὅτι ἡ θάλαττα ἡ διδοῦσά σφισιν αὐτὰ καὶ
ἀφαιρεῖται.

καὶ περὶ μὲν τούτων ἱκανά· ἀποχρῆν τε γὰρ ἀν- 21
θρώπῳ πρὸς εὐδαιμονίαν τὸ τὰ ἀρκοῦντα κεκτῆσθαι
καὶ μηδενὸς ὧν τὸ σῶμα χρήζει προσδεῖσθαι νομίζω,
καὶ πᾶν τὸ περιττὸν καὶ φροντίδας καὶ πράγματα
καὶ φθόνους ἔχειν ἡγοῦμαι. ἐπειδὴ δὲ ἔφησθα ὅτι 2
οὐδεμία ἀπόλαυσις τῶν τοῦ σώματος ἀγαθῶν ἐστιν,
ἂν μὴ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς προσυπάρχῃ τινί, ἔστι μὲν
ἀληθὴς ὁ λόγος, ἀδύνατον γάρ, κακῶς αὐτῆς ἐχού-
σης, μὴ οὐ καὶ τοῦτ' αὐτῇ συννοσεῖν, ἐγὼ μέντοι
πολλῷ ῥᾷον οἶμαι εἶναι τῆς εὐεξίας τῆς γνώμης ἐπι-
μεληθῆναί τινι ἢ τῆς τοῦ σώματος. τοῦτο μὲν γάρ, 3
ἅτε καὶ σάρκινον ὄν, πολλὰ μὲν ἄτοπα ἐν ἑαυτῷ ἔχει,
πολλῆς δὲ ἐπικουρίας παρὰ τοῦ δαιμονίου δεῖται·
ἐκείνη δὲ δή, οἷα θειοτέρας φύσεως οὖσα, καὶ ῥυθ-
μίζεσθαι καὶ νουθετεῖσθαι ῥᾳδίως δύναται. οὐκοῦν
κἀνταῦθα ἴδωμεν τί τέ σοι τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν
ἀπέστη, καὶ τί τῶν κακῶν προσγενόμενον οὐκ ἂν
ἀποτριψαίμεθα. ὁρῶ τοίνυν ἔγωγε πρῶτον μὲν φρο- 22

νιμώτατόν σε ἀνθρώπων ὄντα· τεκμήριον δὲ ὅτι
πλεῖστα μὲν καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, ἐν οἷς
συνεβούλευσάς τι αὐτοῖς, ἔπεισας, πλεῖστα δὲ καὶ
τοὺς ἰδιώτας, ἐν οἷς συνηγόρησάς σφισιν, ὠφέλησας·
2 ἔπειτα δὲ καὶ δικαιότατον· πανταχοῦ γοῦν ὑπέρ τε
τῆς πατρίδος καὶ τῶν φίλων ἀνταγωνιζόμενος τοῖς
ἐπιβουλεύουσιν αὐτοῖς ἐξήτασαι· καὶ αὐτά γε ταῦτα
ἃ νῦν πέπονθας, οὐ δι' ἄλλο τι συμβέβηκέ σοι ἢ ὅτι
πάνθ' ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας καὶ λέγων
3 καὶ πράττων διετέλεις. καὶ μὴν ὅτι καὶ σωφροσύνης
ἐς τὰ πρῶτα ἀνήκεις, αὐτὸ τὸ ἐπιτήδευμά σου δη-
λοῖ· οὐ γὰρ οἷόν τ' ἐστὶ δουλεύοντά τινα ταῖς τοῦ
σώματος ἡδοναῖς ἐν μέσῳ τε ἀεὶ φαίνεσθαι καὶ ἐν
τῇ ἀγορᾷ ἀναστρέφεσθαι, μαρτύρια τὰ ἡμερινὰ ἔργα
4 τῶν νυκτερινῶν ποιούμενον. οὕτω δὲ δὴ τούτων
ἐχόντων ἐγὼ μέν σε καὶ ἀνδρειότατον ᾤμην εἶναι,
τοσαύτῃ μὲν ῥώμῃ διανοίας, τοσαύτῃ δὲ καὶ ἰσχύι λό-
γων χρώμενον· σὺ δέ, ὡς ἔοικας, αὐτὸς ἑαυτοῦ, ἐκ-
πλαγεὶς ὅτι παρά τε τὴν ἐλπίδα καὶ παρὰ τὴν ἀξίαν
5 ἔπταισας, παρῄρησαί τι τοῦ σφόδρα ἀνδρείου. ἀλλὰ
τοῦτο μὲν εὐθὺς ἀπολήψῃ· τοιούτων δὲ τῶν κατὰ
σὲ ὄντων, καὶ εὖ μὲν ἥκοντος τοῦ σώματος, εὖ δὲ καὶ
τῆς ψυχῆς, οὐχ ὁρῶ τί τὸ λυποῦν ἐστί σε."

23 ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος ὁ Κικέρων ἔφη "οὐ δοκεῖ
οὖν σοι μέγα κακὸν εἶναι ἀτιμία καὶ φυγή, καὶ τὸ
μήτ' οἴκοι διατρίβειν ... μετὰ τῶν φίλων εἶναι, ἀλλὰ
ἐκ τῆς πατρίδος μεθ' ὕβρεως ἐκπεπτωκότα ζῆν ἐν
ἀλλοτρίᾳ γῇ καὶ ἀλᾶσθαι, φυγάδα προσαγορευόμε-
νον, καὶ γέλωτα μὲν τοῖς ἐχθροῖς, αἶσχος δὲ τοῖς οἰ-
2 κείοις παρέχοντα." "οὐδαμῇ ἔμοιγε" εἶπεν ὁ Φιλίσ-
κος. "δύο γὰρ τούτων ὄντων ἐξ ὧν συνεστήκαμεν,
ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ῥητῶν ἑκατέρῳ παρ' αὐ-

τῆς τῆς φύσεως καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν δεδομένων,
εἰ μέν τι περὶ ταῦθ' ἁμαρτάνοιτο, καὶ βλαβερὸν ἂν
εἰκότως καὶ αἰσχρὸν νομίζοιτο, εἰ δ' ὀρθῶς ἔχοι, καὶ
μᾶλλον ἂν ὠφέλιμον εἴη. ὃ καὶ σοὶ νῦν ὑπάρχει. τὰ 3
γὰρ δὴ ἄλλ' ἐκεῖνα καὶ αἱ ἀτιμίαι, καὶ εἰ δή τι τοι-
οῦτον ἕτερον, νόμῳ τε καὶ δοκήσει τινὶ καὶ αἰσχρὰ
καὶ κακά ἐστι, καὶ οὐδὲν οὔτε τῷ σώματι οὔτε τῇ
ψυχῇ λυμαίνεται. ποῖον μὲν γὰρ ἂν σῶμα εἰπεῖν
ἔχοις νενοσηκὸς ἢ καὶ ἀπολωλός, ποίαν δὲ ψυχὴν
ἀδικωτέραν ἢ καὶ ἀμαθεστέραν γεγονυῖαν ὑπ' ἀτι-
μίας καὶ φυγῆς ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων; ἐγὼ
μὲν γὰρ οὐχ ὁρῶ. τὸ δὲ αἴτιον ὅτι οὐδέν σφων φύ- 4
σει κακόν ἐστιν, ὥσπερ οὐδ' ἡ ἐπιτιμία οὐδ' ἡ ἐν
τῇ πατρίδι διατριβὴ φύσει χρηστή, ἀλλ' ὁποῖά ποτ'
ἄν τις ἕκαστος ἡμῶν περὶ αὐτὰ δοξάσῃ, τοιαῦτα καὶ
δοκεῖ εἶναι. αὐτίκα τὴν ἀτιμίαν οὐκ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς 5
παντελῶς ἄνθρωποι νομίζουσιν, ἀλλ' ἔστιν ἃ τῶν
ἔργων ἐπαίτια παρὰ τισὶν ὄντα παρ' ἄλλοις ἐπαι-
νεῖται, καὶ ἕτερα πρὸς τινῶν τιμώμενα πρὸς ἑτέρων
κολάζεται· εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὴν ἀρχὴν οὔτε τὸ ἔργον
αὐτῆς ἴσασι. καὶ πάνυ εἰκότως· ὅσα γὰρ μὴ προσ- 6
άπτεται τῶν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου προσηκόντων,
οὐδ' ἀνήκειν ἐς αὐτὸν νομίζεται. ὥσπερ ἂν οὖν, εἰ
κρίσις τις ἢ καὶ ψήφισμά τι ἐγένετο τὸν δεῖνα νοσεῖν
ἢ τὸν δεῖνα αἰσχρὸν εἶναι, γελοιότατον ἂν δήπουθεν
ἦν, οὕτω καὶ περὶ τῆς ἀτιμίας ἔχει. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο 24
καὶ περὶ τὴν φυγὴν ἔγωγε ὁρῶ ὄν. ἀποδημία γάρ
τις ἄτιμός ἐστιν, ὥστ' εἴπερ αὐτὴ καθ' αὑτὴν ἡ ἀτι-
μία μηδεμίαν κακίαν ἔχει, οὐδὲ τῇ φυγῇ δήπου
προστρίψασθαί τι κακὸν δύναται, ἐπεὶ τήν γε ἄλλως 2
συχνοὶ πλεῖστον ὅσον χρόνον οἱ μὲν ἄκοντες, οἱ δὲ
καὶ ἑκόντες ἀποδημοῦσι, καί τινες καὶ πάντα τὸν

βίον καταναλίσκουσι περινοστοῦντες, ὥσπερ ἀεὶ παν-
ταχόθεν ἐξελαυνόμενοι, καὶ οὐδὲν μέντοι παρὰ τοῦτο
3 βλάπτεσθαι νομίζουσιν. οὐ μὴν οὐδὲ διαφέρει τι
ἑκούσιόν τινα ἢ μὴ τοῦτο ποιεῖν· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ὁ
ἄκων σωμασκῶν ἧττόν τι ἔρρωται τοῦ ἐθελοντὶ αὐτὸ
δρῶντος, οὐδ' ὁ ἄκων ναυτιλλόμενος ἧττονά τινα
ὠφέλειαν τοῦ ἑτέρου κτᾶται. καὶ αὐτό γε τοῦτο τὸ
ἀκούσιον οὐχ ὁρῶ δυνάμενον ἀνδρὶ φρονίμῳ συμβῆ-
4 ναι. ὥστ' εἴπερ ἐν τούτῳ τὸ διάφορον τοῦ τε εὖ καὶ
τοῦ κακῶς πράττειν ἐστὶν ὅτι τὰ μὲν ἐθελονταὶ ἑτοί-
μως, τὰ δ' ἄκοντες χαλεπῶς ποιοῦμεν, εὐθεράπευ-
τον· ἐὰν γάρ τοι πάντα τὰ ἀναγκαῖα ἑκούσιοι ὑπο-
μένωμεν καὶ πρὸς μηδὲν αὐτῶν ἡττώμεθα, συνανῄ-
ρηται πάντα κἀκεῖνα, ὅσα ἂν ἐν τῷ ἀκουσίῳ θῇ τις
5 εἶναι. καὶ γάρ που καὶ ἀρχαῖος λόγος καὶ μάλα εὖ
ἔχων ἐστὶν ὅτι δεῖ ἡμᾶς μὴ ὅσα ἂν βουλώμεθα ἀξιοῦν
γίγνεσθαι, ἀλλ' ὅσα ἂν ἔκ τινος ἀνάγκης γίγνηται
βούλεσθαι. οὔτε γὰρ αὐθαίρετον τὸν τοῦ βίου τρό-
6 πον ἔχομεν οὔθ' αὑτῶν ἐσμέν· ἀλλ' ὅπως ἂν τῇ
τύχῃ δόξῃ, καὶ ὁποῖος ἂν ἑκάστῳ ἡμῶν δαίμων ἐκ-
πληρωτὴς τοῦ τεταγμένου δοθῇ, τοιοῦτον ἀνάγκη
καὶ ἐκεῖνον ἡμᾶς ποιεῖσθαι.

25 ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτά ἐστιν, ἄν τ' ἐθέλωμεν ἄν
τε καὶ μή· εἰ δέ σε οὐχὶ ἡ ἀτιμία αὐτὴ οὐδ' ἡ φυγὴ
αὐτὴ λυπεῖ, ἀλλ' ὅτι μὴ μόνον μηδὲν ἠδικηκὼς τὴν
πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ εὐηργετηκὼς ἠτίμωσαί τε
καὶ ἐξελήλασαι, λόγισαι τοῦθ' ὅτι ἐπειδήπερ ἅπαξ
ἐπέπρωτό σοι τοιοῦτό τι παθεῖν, κάλλιστον δήπου
καὶ ἄριστον συμβέβηκε τὸ μηδὲν ἀδικήσαντά σε ἐπη-
2 ρεάσθαι. σὺ μὲν γὰρ πάντα τὰ καθήκοντα τοῖς πο-
λίταις συνεβούλευσας καὶ ἔπραξας, οὐκ ἰδιωτεύων,
ἀλλ' ὑπατεύων, οὐδ' ἰδίᾳ τι πολυπραγμονῶν, ἀλλὰ

τοῖς τῆς βουλῆς δόγμασι πειθόμενος, οὐ κατὰ στάσιν,
ἀλλ' ἐπὶ τῷ βελτίστῳ γενομένοις· ὁ δεῖνα δὲ καὶ ὁ 3
δεῖνα ἐκ δυναστείας καὶ ἐπηρείας πάντα κατὰ σοῦ
συνεσκευάσαντο, ὥστ' ἐκείνοις μὲν καὶ ἄχθεσθαι καὶ
λυπεῖσθαι ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ προσήκει, σοὶ δὲ δὴ ἀν-
δρείως φέρειν τὰ δόξαντα τῷ δαίμονι καὶ καλὸν καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστιν. οὐ γάρ που μᾶλλον ἂν ἐθελήσαις 4
τῷ τε Κατιλίνᾳ συμπράξας καὶ τῷ Λεντούλῳ συνο-
μόσας, καὶ πάντα μὲν τἀναντία τῶν συμφερόντων
τῇ πατρίδι παραινέσας, μηδὲν δὲ τῶν προσταχθέν-
των σοι ὑπ' αὐτῆς ποιήσας, οἴκοι μένειν ἀδικήσας ἢ
κατορθώσας φυγεῖν. οὐκοῦν εἰ καὶ τῆς δόξης σοι 5
μέλει, πολλῷ που αἱρετώτερόν ἐστι μηδὲν ἀδική-
σαντά σε ἐκπεπτωκέναι ἢ κακουργήσαντά τι οἴκοι με-
μενηκέναι· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ἡ αἰσχύνη τοῖς ἀδί-
κως ἐκβαλοῦσί τινα, ἀλλ' οὐ τῷ κατ' ἐπήρειαν ἐξε-
λαθέντι προσγίγνεται. καίτοι ἔγωγε ἀκούω τοῦθ' 26
ὅτι οὐκ ἄκων οὐδ' ἁλοὺς μετέστης, ἀλλ' ἐθελοντὴς
ἐμίσησας τὸν μετ' αὐτῶν βίον, ἅτε μήτε βελτίους
σφᾶς ποιῆσαι δυνάμενος μήτε συναπολέσθαι σφίσιν
ὑπομένων, καὶ ἔφυγες οὐ τὴν πατρίδα, ἀλλὰ τοὺς
ἐπιβουλεύοντας αὐτῇ. ὥστ' ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἄτιμοι
καὶ ἐξόριστοι εἶεν ἄν, πάντα τἀγαθὰ ἐκ τῶν ψυχῶν 2
ἐκβεβληκότες, σὺ δὲ ἐπίτιμος καὶ εὐδαίμων, μήτ'
ἀτόπως τινὶ δουλεύων καὶ πάντα τὰ προσήκοντα ἔχων,
ἄν τε ἐν Σικελίᾳ ἄν τε ἐν Μακεδονίᾳ ἄν τε καὶ ἄλ-
λοθί που τῆς οἰκουμένης ζῆν ἐθελήσῃς. οὐ γάρ δή-
που τὰ χωρία οὔτε εὐτυχίαν οὔτε κακοδαιμονίαν τινὰ
δίδωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἕκαστος αὑτῷ καὶ πατρίδα
καὶ εὐδαιμονίαν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ποιεῖ. καὶ ταῦθ' 3
ὁ Κάμιλλος ἐννοήσας ἡδέως ἐν Ἀρδέᾳ κατῴκησε,
ταῦθ' ὁ Σκιπίων λογισάμενος ἀλύπως ἐν Λιτέρνῳ

κατεβίω. τί γὰρ δεῖ τὸν Ἀριστείδην, τί δὲ τὸν Θε-
μιστοκλέα λέγειν, οὓς ἐνδοξοτέρους ἡ φυγὴ ἐποίησε,
τί τὸν Σόλωνα, ὃς ἑκὼν ἔτη δέκα ἀπεξενώθη;
4 μὴ οὖν μηδὲ σὺ μήτε χαλεπόν τι τῶν τοιούτων,
ἃ μήτε τῇ τοῦ σώματος μήτε τῇ τῆς ψυχῆς ἡμῶν φύ-
σει προσήκει, νόμιζε εἶναι, μήτ' ἀγανάκτει τοῖς προσ-
πεπτωκόσιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' αἵρεσίς τις ἔστιν ἡμῖν τοῦ
ζῆν ὅπως ἂν ἐθελήσωμεν, ὥσπερ εἶπον, ἀλλ' ἀνάγκη
5 πᾶσα ὑπομένειν ἡμᾶς τὰ δοκοῦντα τῷ δαιμονίῳ. τοῦτο
δὲ ἂν μὲν ἐθελονταὶ ποιῶμεν, οὐ λυπησόμεθα, ἂν δὲ
ἀκόντως, οὔτε ἐκφευξόμεθά τι τῶν πεπρωμένων, καὶ
τὸ μέγιστον τῶν κακῶν προσεπικτησόμεθα, τὸ μάτην
6 ἀνιᾶσθαι. τεκμήριον δὲ ὅτι οἱ μὲν καὶ τὰ ἀτοπώτατα
εὐκόλως φέροντες ἐν οὐδενὶ δεινῷ καθεστηκέναι νομί-
ζουσιν, οἱ δὲ καὶ τοῖς ἐλαφροτάτοις βαρυνόμενοι πάντα
τὰ ἐξ ἀνθρώπων κακὰ ἔχειν ὑποπτεύουσι· καὶ ἕτεροι
οἱ μὲν τὰ ἀμείνω κακῶς, οἱ δὲ καὶ τὰ χείρω καλῶς
μεταχειριζόμενοι, τοιαῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις ἑκάτερα
δοκεῖν εἶναι ποιοῦσιν οἷα αὑτοῖς εἶναι παρασκευά-
27 ζουσι. καὶ σὺ οὖν ταῦτα λογιζόμενος μήτε τοῖς πα-
ροῦσιν ἄχθου, μήτ', ἂν τοὺς ἐκβαλόντας σε εὐτυ-
χοῦντας πυνθάνῃ, λυποῦ. κοῦφαι μὲν γὰρ καὶ ἐφή-
μεροι καὶ ἄλλως αἱ τῶν ἀνθρώπων εὐπραγίαι εἰσί,
καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλόν τις ἀπ' αὐτῶν ἐπαύξῃ, ῥᾷον ὥσ-
περ πνεῦμα πίπτει, μάλιστα δὲ ἐν ταῖς στάσεσιν.
2 ἅτε γὰρ ἐν τεταραγμένοις καὶ ἀκαταστάτοις πράγμασι
φερόμενοι μικρόν, μᾶλλον δὲ οὐδὲν τῶν χειμαζομέ-
νων διαφέρουσιν, ἀλλ' ἄνω τε καὶ κάτω, ποτὲ μὲν
δεῦρο, ποτὲ δὲ ἐκεῖσε· κἂν ἄρα τι καὶ τὸ βραχύτατον
3 σφαλῶσι, παντελῶς βαπτίζονται. καὶ ἵνα γε μήτε
τὸν Δροῦσον μήτε τὸν Σκιπίωνα μήτε τοὺς Γράκ-
χους ἢ καὶ ἄλλους τινὰς εἴπω, μέμνησο μὲν ὅπως ὁ

Κάμιλλος ὁ φυγὰς ἄμεινον τοῦ Καπιτωλίνου μετὰ
ταῦτα ἀπήλλαξε, μέμνησο δὲ ὅσον Ἀριστείδης τοῦ
Θεμιστοκλέους ὕστερον διήνεγκεν. ὥστε καὶ σὺ μά- 4
λιστα μὲν ἔλπιζε καὶ καταχθήσεσθαι, οὔτε γὰρ ἐξ
ἀδικίας ἐξελήλασαι, καὶ ἐπιζητήσουσι μέν σε, ὡς πυν-
θάνομαι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκβεβληκότες, ποθήσουσι δὲ
πάντες· ἂν δὲ δὴ καὶ ἐν τοῖς παροῦσιν ἐμμείνῃς, μήτι
γε καὶ ἀνιαθῇς παρὰ τοῦτο μηδέν. ἂν μὲν γάρ μοι 28
πεισθῇς, καὶ πάνυ ἀγαπήσεις χωρίον τέ τι παραθα-
λασσίδιον ἔξω πάτου ἐκλεξάμενος, καὶ ἐν αὐτῷ γεωρ-
γῶν τε ἅμα καὶ συγγράφων τι, ὡς Ξενοφῶν, ὡς Θου-
κυδίδης. τό τε γὰρ εἶδος τοῦτο τῆς σοφίας διαρκέ- 2
στατόν ἐστι καὶ παντὶ μὲν ἀνδρί, πάσῃ δὲ πολιτείᾳ
ἁρμοδιώτατον, καὶ ἡ φυγὴ φέρει τινὰ σχολὴν γονι-
μωτέραν. ὥστ' εἴπερ ὄντως ἀθάνατος καθάπερ ἐκεῖ-
νοι γενέσθαι ἐθέλεις, ζήλωσον αὐτούς. τά τε γὰρ 3
ἐπιτήδεια ἀρκοῦντα ἔχεις καὶ οὔτ' ἀξιώματός τινος
προσδέῃ· εἰ γάρ τι καὶ ἐν τούτοις ἀγαθόν ἐστιν, ὑπά-
τευκας· καὶ πλέον οὐδὲν τοῖς καὶ δεύτερον καὶ τρί-
τον ἢ καὶ τέταρτον ἄρξασι, πλὴν γραμμάτων ἀριθ-
μοῦ κενῶν, ὑπάρχει, ἃ μήτε ζῶντα μήτ' ἀποθανόντα
τινὰ ὠφελεῖ· οὔκουν ἂν ἕλοιο οὔτε Κορουῖνος οὔτε 4
Μάριος ὁ ἑπτάκις ὑπατεύσας μᾶλλον ἢ Κικέρων εἶ-
ναι· οὔτ' αὖ ἡγεμονίας τινὸς ἐπιθυμεῖς, ὅς γε καὶ
τὴν δοθεῖσάν σοι ἐξέστης, καταφρονήσας μὲν τῶν
ἀπ' αὐτῆς κερδῶν, καταφρονήσας δὲ καὶ τῆς ὀλιγο-
χρονίου τε καὶ ὑπευθύνου πᾶσι τοῖς συκοφαντεῖν
ἐθέλουσιν ἐξουσίας. καὶ ταῦτ' εἶπον οὐχ ὅτι καὶ 5
ἀναγκαῖόν τι αὐτῶν πρὸς εὐδαιμονίαν ἐστίν, ἀλλ'
ὅτι καὶ ἐν τοῖς πολιτικοῖς, ἐπείπερ ἐχρῆν, ἱκανῶς
ἐξήτασαι, ἵνα καὶ ἐξ ἐκείνων τὸ διάφορον τῶν βίων
μαθὼν τὰ μὲν ἕλῃ, τὰ δὲ ἀπώσῃ, καὶ τὰ μὲν διώξῃς,

τὰ δὲ φύγῃς. σμικρὸς γὰρ ὁ βίος ἡμῶν, καὶ δεῖ σε
μὴ πάντα αὐτὸν ἄλλοις βιῶναι, ἀλλ' ἤδη τι καὶ σεαυτῷ
6 χαρίσασθαι. σκέψαι δὲ ὅσον ἥ τε ἡσυχία τῆς ταρα-
χῆς καὶ ἡ εὔροια τῶν θορύβων ἥ τε ἐλευθερία τῆς
δουλείας καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν κινδύνων διαφέρει, ἵν'
ἐπιθυμήσῃς ζῆσαι ὡς ἐγώ σοι παραινῶ. οὕτω μὲν
γὰρ εὐδαιμονήσεις, καί σου μέγα ὄνομα, καὶ τοῦτο
ἀεί, καὶ ζῶντος ἐπὶ τούτῳ καὶ τελευτήσαντος ἔσται·
29 ἂν δὲ δὴ τήν τε κάθοδον σπουδάσῃς καὶ τὴν ἐν τῇ
πολιτείᾳ λαμπρότητα ζηλώσῃς, δυσχερὲς μὲν οὐδὲν
εἰπεῖν βούλομαι, φοβοῦμαι δέ, ἔς τε τὰ πράγματα
ἀποβλέπων καὶ τὴν σὴν παρρησίαν ἐννοῶν, τήν τε
δύναμιν καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀντιστασιωτῶν σου θεω-
2 ρῶν, μήποτέ τι καὶ αὖθις σφαλῇς. καὶ εἰ μὲν ἐν φυγῇ
γένοιο, μεταγνώσῃ μόνον, εἰ δέ τι ἕτερον ἀνήκεστον
πάθοις, οὐδὲ μετανοῆσαι δυνήσῃ. καίτοι πῶς μὲν οὐ
δεινόν, πῶς δ' οὐκ αἰσχρὸν ἀποτμηθῆναί τέ τινος τὴν
κεφαλὴν καὶ ἐς τὴν ἀγορὰν τεθῆναι, κἂν οὕτω τύχῃ,
3 κἂν ἄνδρα τινὰ αὐτῇ κἂν γυναῖκα ἐνυβρίσαι; καί με
μὴ ὡς φαῦλά σοι οἰωνιζόμενον μισήσῃς, ἀλλ' ὡς διοση-
μίαν τινὰ προδεικνύντα φύλαξαι. μηδέ σε ἐξαπατάτω
τοῦθ' ὅτι καὶ φίλους τινὰς τῶν δυνατῶν ἔχεις· οὐδὲν
γάρ σε ὠφελήσουσιν οἱ δοκοῦντες φιλεῖν πρὸς τοὺς
4 ἐχθρῶς διακειμένους, ὥσπερ που καὶ πεπείρασαι. οἱ
γὰρ δυναστείας ἐρῶντες παρ' οὐδὲν πάντα τἆλλα,
πρὸς τὸ τυχεῖν ὧν βούλονται, τίθενται, ἀλλὰ καὶ
τοὺς φιλτάτους καὶ τοὺς συγγενεστάτους πολλάκις
ἀντὶ τῶν ἐχθίστων ἀντικαταλλάσσονται."

30 καὶ Κικέρων μὲν ταῦτα ἀκούσας ῥᾴων πως ἐγένετο,
οὐ μέντοι καὶ ἐπὶ πολὺ ἔφυγεν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ
τοῦ Πομπηίου τοῦ μάλιστα αὐτὸν ἐκβαλόντος κατ-
ήχθη. αἴτιον δὲ ὅτι ὁ Κλώδιος τόν τε Τιγράνην τὸν

νεώτερον, ἐν δεσμοῖς ἔτι καὶ τότε παρὰ Λουκίῳ Φλα-
ουίῳ ὄντα, πεισθεὶς ὑπὸ χρημάτων ἐξήρπασε καὶ 2
ἀφῆκε, καὶ τὸν Πομπήιον τόν τε Γαβίνιον ἀγανακτή-
σαντας ἐπὶ τούτῳ περιύβρισε, τοῖς τε ἀμφ' αὐτοὺς
οὖσι καὶ πληγὰς καὶ τραύματα ἔδωκε, καὶ τοῦ ὑπά-
του τάς τε ῥάβδους συνέτριψε καὶ τὴν οὐσίαν κα-
θιέρωσεν. ὀργισθεὶς γὰρ διὰ ταῦθ' ὁ Πομπήιος, ἄλ- 3
λως τε καὶ ὅτι τῇ ἐξουσίᾳ, ἣν αὐτὸς τοῖς δημάρχοις
ἀπεδεδώκει, κατ' αὐτοῦ ὁ Κλώδιος ἐκέχρητο, ἀνα-
καλέσασθαι τὸν Κικέρωνα ἠθέλησε, καὶ αὐτῷ τὴν
κάθοδον εὐθὺς διὰ τοῦ Νιννίου πράττειν ἤρξατο.
καὶ ὃς ἐσήνεγκε μὲν ἐς τὸ βουλευτήριον τὴν ὑπὲρ 4
αὐτοῦ γνώμην, ἀπόντα τὸν Κλώδιον τηρήσας· ἀντι-
στάντος δέ οἱ ἑτέρου τινὸς δημάρχου ἐκείνην τε ὡς
καὶ τῷ πλήθει κοινώσων ἐξέθηκε, καὶ τῷ Κλωδίῳ
πρὸς πάντα καθάπαξ ἠναντιοῦτο. κἀκ τούτου καὶ
φιλονεικίαι καὶ τραύματα ἀπ' αὐτῶν πολλὰ ἑκατέ-
ροις ἐγίγνετο. πρὶν δὲ ἢ ἐς τοῦτο ἀφικέσθαι, βου- 5
ληθεὶς ὁ Κλώδιος τόν τε Κάτωνα ἐκποδών, ὅπως
ῥᾷον ὅσα ἔπραττε κατορθώσῃ, ποιήσασθαι, καὶ τὸν
Πτολεμαῖον τότε τὴν Κύπρον ἔχοντα ἀμύνασθαι, ὅτι
αὐτὸν παρὰ τῶν καταποντιστῶν οὐκ ἐλύσατο, τήν τε
νῆσον ἐδημοσίευσε καὶ πρὸς τὴν διοίκησιν αὐτῆς τὸν
Κάτωνα καὶ μάλα ἄκοντα ἀπέστειλε.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ πόλει ἐγίγνετο· Καῖσαρ δὲ εὗρε 31
μὲν οὐδὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ πολέμιον, ἀλλὰ ἀκριβῶς
πάντα ἡσύχαζεν, οὐ μέντοι καὶ ἐν εἰρήνῃ διεγένετο,
ἀλλὰ καὶ αὐτομάτου τὸ πρῶτον πολέμου τινὸς αὐτῷ
συμβάντος ἕτερος συνηνέχθη, ὥστ' αὐτόν, ὥσπερ ἐς
τὰ μάλιστα ἐπεθύμει, πάντα καὶ πολεμῆσαι καὶ κα-
τορθῶσαι. Ἐλουήτιοι γὰρ πλήθει τε ἀκμάζοντες καὶ 2
χώραν οὐκ αὐτάρκη τῇ πολυανθρωπίᾳ σφῶν ἔχοντες,

μέρος μέν τι ἐκπέμψαι ἐς ἀποικίαν οὐκ ἠθέλησαν,
μὴ καὶ διασπασθέντες εὐεπιβουλευτότεροι τοῖς λυπη-
θεῖσί ποτε ὑπ' αὐτῶν γένωνται, πάντες δὲ δὴ ἀπ-
αναστῆναι βουληθέντες, ὡς καὶ ἐς ἑτέραν τινὰ καὶ
πλείω καὶ βελτίω χώραν μετοικισθησόμενοι, τάς τε
κώμας καὶ τὰς πόλεις σφῶν ἁπάσας ἔκαυσαν, ὥστε
3 μηδένα μετάμελον τῆς ἀναστάσεως ποιήσασθαι. καί
τινας καὶ ἑτέρους τῶν αὐτῶν δεομένους προσλαβόν-
τες ἀπῆραν, Ὀρκετόριγός σφισιν ἡγουμένου, ἐν νῷ
ἔχοντες τόν τε Ῥοδανὸν διαβῆναι καὶ πρὸς ταῖς Ἄλ-
πεσί που κατοικισθῆναι. καὶ ἐπειδὴ ὁ Καῖσαρ τήν
τε γέφυραν διέκοψε καὶ τἆλλα ὡς κωλύσων αὐτοὺς
διαβῆναι ἡτοιμάζετο, ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν δίοδόν τε
αἰτούμενοι καὶ προσυπισχνούμενοι μηδὲν τὴν τῶν
4 Ῥωμαίων γῆν κακώσειν. καὶ ὅς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα
μήτε ἐπίστευεν αὐτοῖς μήτε προχωρῆσαί ποι ἐπιτρέ-
ψειν ἔμελλεν, ἀλλ' ὅτι γε οὐδέπω καλῶς παρεσκευά-
στο, βουλεύσεσθαί τε ὑπὲρ ὧν ἠξίουν μετὰ τῶν ὑπο-
στρατήγων ἔφη καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἐν ῥητῇ τινι ἡμέρᾳ
δώσειν. καί τι καὶ ἐλπίδος, ὡς καὶ ἐπιτρέψων σφίσι
τὴν δίοδον, ὑπετείνατο. κἀν τούτῳ τὰ ἐπικαιρότατα
διετάφρευσε καὶ ἀπετείχισεν, ὥστ' ἄπορον αὐτοῖς τὴν
32 ὁδὸν γενέσθαι. οἱ οὖν βάρβαροι χρόνον μέν τινα
ἐπέσχον, ἔπειτ' ἐπειδὴ μηδὲν ἤκουσαν κατὰ τὸ συγ-
κείμενον, ἄραντες τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῶν Ἀλλοβρί-
γων ἐπορεύοντο ᾗπερ ὥρμηντο, ἔπειτ' ἐντυχόντες
2 τοῖς κωλύμασιν ἐς Σηκουανοὺς ἀπετράποντο, καὶ διά
τε τούτων καὶ διὰ τῶν Αἰδούων ἐθελοντί σφισι τὴν
δίοδον, ἐφ' ᾧ μηδὲν ἀδικηθῶσι, παρεχόντων διιόν-
τες οὐκ ἐνέμειναν τοῖς ὡμολογημένοις, ἀλλὰ τὴν χώ-
ραν αὐτῶν ἐλεηλάτουν. πέμψαντες οὖν οἵ τε Ση-
κουανοὶ καὶ οἱ Αἴδουοι πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπικουρίαν

τε παρ' αὐτοῦ ᾔτουν, καὶ ἐδέοντο μή σφας περιιδεῖν
ἀπολουμένους. καὶ ἔλεγον μὲν οὐδὲν ὅμοια οἷς ἔπρα- 3
ξαν, ἔτυχον δ' οὖν ὅμως ὧν ἠξίουν· ὁ γὰρ Καῖσαρ
φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐπὶ τὴν Τόλοσαν οἱ Ἐλουήτιοι τρά-
πωνται, εἵλετο μετ' ἐκείνων αὐτοὺς ἀμύνασθαι μᾶλ-
λον ἢ συμφρονήσασί σφισιν, ὅπερ εὔδηλον ἦν ἐσό-
μενον, πολεμῆσαι. προσπεσὼν οὖν διὰ ταῦτα τοῖς 4
Ἐλουητίοις τὸν Ἄραριν διαβαίνουσι τοὺς μὲν τελευ-
ταίους ἐπακολουθοῦντας ἐν αὐτῷ τῷ πόρῳ διέφθειρε,
τοὺς δὲ προκεχωρηκότας ἐς τοσοῦτον ἐκ τοῦ αἰφνι-
δίου καὶ ἐκ τοῦ τάχους τῆς διώξεως καὶ τῆς πύστεως
τῶν ἀπολωλότων ἐξέπληξεν, ὥστε ἐς ὁμολογίαν ἐπὶ
χώρᾳ τινὶ ἐθελῆσαι ἐλθεῖν. οὐ μέντοι καὶ συνέβη- 33
σαν· ἐπειδὴ γὰρ ὁμήρους ᾐτήθησαν, ἠγανάκτησαν
οὐχ ὅτι ἠπιστοῦντο, ἀλλ' ὅτι ἀπηξίουν ὁμήρους τισὶ
δοῦναι. καὶ τῶν μὲν σπονδῶν κατεφρόνησαν, προ-
χωροῦντες δὲ αὖθις τήν τε ἵππον τοῦ Καίσαρος, ἀπό
τε τοῦ πεζοῦ πολὺ προδραμοῦσαν καὶ τοὺς ὀπισθο-
φύλακας αὐτῶν παραλλάττουσαν, ὑποστάντες τῷ ἱπ-
πικῷ ἐνίκησαν, κἀκ τούτου αὐτοί τε φρόνημα λαβόν- 2
τες καὶ ἐκεῖνον φυγεῖν διά τε τὴν ἐλάττωσιν, καὶ
ὅτι σπανίσας τῶν ἐπιτηδείων πρὸς πόλιν τινὰ ἔξω
τῆς ὁδοῦ οὖσαν ἐξετράπετο, νομίσαντες τοῦ τε πρόσω
ἀφεῖντο καὶ ἐπεδίωξαν αὐτόν. ἰδὼν οὖν τοῦτο ὁ 3
Καῖσαρ, καὶ φοβηθεὶς τήν τε ὁρμὴν αὐτῶν καὶ τὸ
πλῆθος, τῷ μὲν πεζῷ πρὸς μετέωρόν τι ὥρμησε, τοὺς
δὲ ἱππέας προεβάλετο προκινδυνεῦσαί σφισιν, ἕως
ἐν ἐπιτηδείῳ παρατάξῃ. τρεψαμένων τε αὖθις αὐ-
τοὺς ἐκείνων, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ὄρθιον θυμῷ φερο-
μένων, ἐπικατέδραμέ σφισιν ἐξαίφνης, καὶ ἅτε συν-
τεταγμένος σποράδας ἐξ ὑπερδεξίων οὐ χαλεπῶς ἀπ-
εώσατο. τραπομένων δὲ τούτων, ἄλλοι τινὲς τῶν μὴ 4

μαχομένων, ὑπό τε γὰρ τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τῆς σπουδῆς οὐ πάντες ἅμα παρεγένοντο, προσέμιξαν ἐξαίφνης κατὰ νώτου τοῖς ἐπιδιώκουσί σφας, καὶ ἐθορύβησαν μὲν αὐτούς, πλεῖον δὲ οὐδὲν ἔσχον· ὁ
5 γὰρ Καῖσαρ τοῖς ἱππεῦσι τοὺς φεύγοντας προστάξας αὐτὸς τῷ ὁπλιτικῷ πρὸς ἐκείνους ἐτράπετο, καὶ κρατήσας πρός τε τὰς ἁμάξας ἀμφοτέροις σφίσι συγκαταφυγοῦσιν ἐφέσπετο, κἀνταῦθα αὖθις ἰσχυρῶς ἐπ' αὐτῶν ἀμυνομένους σφᾶς ἐνίκησε. παθόντες δὲ ταῦθ'
6 οἱ βάρβαροι δίχα διῃρέθησαν. οἱ μὲν γὰρ ὡμολόγησαν αὐτῷ καὶ ἔς τε τὴν οἰκείαν ὅθεν ἐξανέστησαν ἐπανῆλθον, κἀνταῦθα τὰς πόλεις ἀνορθώσαντες ᾤκησαν· οἱ δὲ οὐκ ἐθελήσαντες τὰ ὅπλα παραδοῦναι πρὸς τὸν Ῥῆνον ὡς καὶ ἐς τὴν ἀρχαίαν σφῶν γῆν ἐπανελθεῖν δυνάμενοι, ὥρμησαν, καὶ αὐτοὺς οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων δι' ὧν διῄεσαν ῥαδίως, ἅτε καὶ ὀλίγους καὶ νενικημένους, ἔφθειραν.

34 οὕτω μὲν δὴ τὸν πρῶτον πόλεμον ὁ Καῖσαρ ἐπολέμησεν, ἀρξάμενος δὲ ἐκεῖθεν οὐχ ἡσύχασεν, ἀλλ' αὐτός τε τὸ ἑαυτοῦ βούλημα ἅμα ἀπεπλήρωσε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐχαρίσατο. οἵ τε γὰρ Σηκουανοὶ καὶ οἱ Αἴδουοι τήν τε προθυμίαν αὐτοῦ ἰδόντες καὶ τὰ ἔργα ὁμολογοῦντα ταῖς ἐλπίσιν αἰσθόμενοι, ἐκείνῳ τε εὐεργεσίαν ἅμα καταθέσθαι καὶ τοὺς Κελτοὺς τοὺς
2 ὁμοχώρους σφίσι τιμωρήσασθαι ἠθέλησαν· τὸν γὰρ Ῥῆνον πάλαι ποτὲ διαβάντες τῆς τε χώρας αὐτῶν τινα παρετέτμηντο καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς ἐπεποίηντο, ὁμήρους σφῶν ἔχοντες. καὶ ἐτύγχανον γὰρ δεόμενοι ὧν ὠρέγετο, ῥᾳδίως αὐτὸν ἀνέπεισαν ἐπικουρῆσαί
3 σφισιν. ἦρχε μὲν γὰρ Ἀριοούϊστος τῶν Κελτῶν ἐκείνων, καὶ τήν τε κύρωσιν τῆς βασιλείας παρὰ τῶν Ῥωμαίων εἰλήφει, καὶ ἐς τοὺς φίλους τούς τε συμ-

μάχους αὐτῶν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Καίσαρος ὑπατεύοντος ἐγέγραπτο· πρὸς δὲ δὴ τὴν ἐκ τοῦ πολέμου δόξαν καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἰσχὺν οὐδὲν τούτων ἐφρόντισε, πλὴν καθ' ὅσον παρὰ τοῦ βαρβάρου πρόφασιν τῆς διαφορᾶς, μὴ καὶ προϋπάρχειν τι ἐς αὐτὸν νομισθῇ, λαβεῖν ἠθέλησε. καὶ διὰ τοῦτο μετεπέμψατο αὐτὸν 4
ὡς καὶ διαλεχθῆναί τι αὐτῷ δεόμενος. ἐπειδή τε οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ ἔφη ὅτι "εἴ τί μοι βούλεται Καῖσαρ εἰπεῖν, αὐτὸς πρὸς ἐμὲ ἐλθέτω· οὔτε γὰρ ἄλλως καταδεέστερος αὐτοῦ εἰμι, καὶ τὸν χρείαν τινὸς ἔχοντα αὐτὸν πρὸς ἐκεῖνον ἀφικνεῖσθαι δεῖ", ὀργήν τε ὡς καὶ πάντας τοὺς Ῥωμαίους προπεπηλακι- 5
κότος αὐτοῦ ἐν τούτῳ ἐποιήσατο, καὶ παραχρῆμα τούς τε ὁμήρους τῶν συμμάχων ἀπήτησεν αὐτόν, καὶ προσαπηγόρευσεν αὐτῷ μήτε τῆς χώρας σφῶν ἐπιβαίνειν μήτ' ἐπικουρίας οἴκοθεν ἐπάγεσθαι. ταῦτα 6
δὲ ἔπραξεν οὐχ ὅτι καὶ καταπλήξειν αὐτόν, ἀλλ' ὅτι ἐξοργιεῖν κἀκ τούτου πρόφασιν τοῦ πολέμου καὶ μεγάλην καὶ εὐπρεπῆ λήψεσθαι ἤλπισεν. ὅπερ ἐγένετο· ἀχθεσθεὶς γὰρ ὁ βάρβαρος τοῖς ἐπιτάγμασι πολλὰ καὶ δεινὰ ἀπεκρίνατο, ὥστε τὸν Καίσαρα λόγους μὲν μηκέτ' αὐτῷ ἀντιπέμψαι, τὸν δὲ δὴ Βεσοντίωνα, τὴν τῶν Σηκουανῶν πόλιν, εὐθύς, καὶ πρὶν αἰσθέσθαι τινά, προκατασχεῖν.

κἀν τούτῳ οἱ στρατιῶται, ἀγγελίας ἐλθούσης ὅτι 35
τε ὁ Ἀριοούιστος ἰσχυρῶς παρασκευάζεται, καὶ ὅτι καὶ ἕτεροι τῶν Κελτῶν πολλοὶ οἱ μὲν διαβεβήκασιν ἤδη τὸν Ῥῆνον ὡς ἐπὶ βοήθειαν αὐτοῦ, οἱ δὲ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ ποταμῷ συνειλέχαται, ὅπως ἐξαίφνης σφίσιν ἐπίθωνται, δεινῶς ἠθύμησαν· τά τε γὰρ μεγέθη 2
αὐτῶν καὶ τὸ πλῆθος τό τε θράσος καὶ τὰς ἀπ' αὐτοῦ προχείρους ἀπειλὰς ἐκπλαγέντες οὕτω διετέθησαν

ὡς μηδὲ πρὸς ἀνθρώπους τινάς, ἀλλὰ πρὸς θηρία
ἄπορα καὶ ἄγρια προσοισόμενοι. καὶ ἐθρύλουν ὅτι
πόλεμον οὔτε προσήκοντα οὔτε ἐψηφισμένον διὰ τὴν
ἰδίαν τοῦ Καίσαρος φιλοτιμίαν ἀναιροῖντο, καὶ προσ-
επηπείλουν ἐγκαταλείψειν αὐτόν, ἂν μὴ μεταβάλη-
3 ται. μαθὼν οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος τῷ μὲν πλήθει τῶν
στρατιωτῶν οὐδὲν διελέξατο, οὔτε γὰρ καλὸν ἐνόμι-
ζεν εἶναι τοιαῦτα πρὸς πολλοὺς λέγειν, καὶ ταῦτ' ἐς
τοὺς πολεμίους μέλλοντα ἐκφοιτήσειν, καὶ ἔδεισε μή
πως ἀπειθήσαντες θορυβήσωσι καὶ κακόν τι ἐξεργά-
σωνται, τοὺς δὲ δὴ ὑπάρχους καὶ τοὺς ὑπομείονας
ἀθροίσας τοιάδε ἐν αὐτοῖς ἔλεξεν.

36 "οὐ τὸν αὐτόν, ὦ ἄνδρες φίλοι, τρόπον ἡγοῦμαι
δεῖν ἡμᾶς περί τε τῶν ἰδίων καὶ περὶ τῶν κοινῶν
βουλεύεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ὁρῶ σκοπὸν ἰδίᾳ
τε ἑκάστῳ καὶ δημοσίᾳ ἅπασιν ὄντα. ἡμῖν μὲν γὰρ
τὰ ἐπιεικέστατα καὶ ἀσφαλέστατα, τῷ δὲ δήμῳ τὰ
κράτιστα καὶ προαιρεῖσθαι καὶ πράττειν προσήκει.
2 δεῖ μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἰδίοις δραστηρίους εἶναι· τὸ γὰρ
ἐπιεικὲς οὐκ ἐθέλει μὴ καὶ ἐκ τούτου σώζεσθαι· οὐ
μὴν ἀλλὰ ἀνὴρ μὲν ὅστις ἀπραγμονέστατός ἐστι, καὶ
ἀσφαλέστατος εἶναι δοκεῖ, πόλις δέ, ἄλλως τε καὶ
ἀρχὴν ἔχουσα, τάχιστ' ἂν ὑπὸ τοῦ τοιούτου καταλυ-
3 θείη. ταῦτα γὰρ οὕτως οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ταχθέντα,
ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως νομοθετηθέντα καὶ ἦν
ἀεὶ καὶ ἔστι, καὶ ἔσται μέχριπερ ἂν καὶ τὸ θνητὸν
γένος συνεστήκῃ. τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, οὐδ'
ὑμῶν οὐδένα χρὴ τὸ ἴδιον ἡδὺ καὶ ἀσφαλὲς ἐν τῷ
παρόντι μᾶλλον ἢ τὸ τοῖς πᾶσι Ῥωμαίοις καὶ εὐπρε-
4 πὲς καὶ συμφέρον προσκοπεῖν. λογίζεσθε γὰρ τά τε
ἄλλα ὅσα εἰκός ἐστι, καὶ μάλισθ' ὅτι δεῦρ' ἤλθομεν
αὐτοί τε τοσοῦτοι καὶ τοιοῦτοι ἔκ τε τῆς βουλῆς καὶ

ἐκ τῶν ἱππέων ὄντες, καὶ πλῆθος πολὺ στρατιωτῶν
χρήματά τε ἄφθονα λαβόντες, οὐχ ἵνα ῥᾳθυμῶμεν, 5
οὐδ' ἵνα ἀμελῶμεν, ἀλλ' ὅπως τά τε τῶν ὑπηκόων
ὀρθῶς διοικήσωμεν καὶ τὰ τῶν ἐνσπόνδων ἀσφαλῶς
διασώσωμεν, τούς τε ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντάς σφας
ἀμυνώμεθα, καὶ τὰ ἡμέτερα ἐπαυξήσωμεν. ὡς εἴ γε 6
μὴ ταῦθ' οὕτω φρονοῦντες ἤλθομεν, τί ποτε καὶ ἀρ-
χὴν ἐξεστρατεύσαμεν, ἀλλ' οὐ τρόπον γέ τινα οἴκοι
καὶ ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κατεμείναμεν; καὶ γάρ που καὶ
ἄμεινον ἦν μηδ' ὑποστῆναι τὴν στρατείαν ἢ προσ-
ταχθέντας αὐτὴν προδοῦναι. εἰ δ' οἱ μὲν ὑπὸ τῶν 7
νόμων ἀναγκαζόμενοι τὸ προσταττόμενον ὑπὸ τῆς
πατρίδος πράττειν, οἱ δὲ δὴ πλείους ἐθελονταὶ διά
τε τὰς τιμὰς καὶ διὰ τὰς ὠφελείας τὰς ἀπὸ τῶν πο-
λέμων περιγιγνομένας πάρεσμεν, πῶς ἂν ἢ καλῶς ἢ
ὁσίως ἡμῖν ἔχοι ψεύσασθαι καὶ τὰς τῶν ἐκπεμψάν-
των ἡμᾶς ἅμα καὶ τὰς ἡμετέρας αὐτῶν ἐλπίδας; ἰδίᾳ 8
μὲν γὰρ οὐδ' ἂν εἷς οὕτως εὖ πράξειεν ὥστε μὴ οὐ
τῷ κοινῷ πταίσαντι συναπολέσθαι· τὸ δὲ δημόσιον
εὐτυχοῦν πάσας καὶ τὰς ἑκάστου συμφορὰς ἀναφέρει.

λέγω δὲ ταῦτα οὐ πρὸς ὑμᾶς, ἄνδρες ἑταῖροί τε 37
καὶ φίλοι, τοὺς ἐνταῦθα ὄντας, οὔτε γὰρ ἄλλως
ἀγνοεῖτε αὐτὰ ὥστε καὶ μαθεῖν δεῖσθαι, οὔτ' ὀλιγώ-
ρως αὐτῶν ἔχετε ὥστε καὶ προτροπῆς χρήζειν, ἀλλ'
ὅτι τινὰς τῶν στρατιωτῶν ᾔσθημαι αὐτούς τε θρυ-
λοῦντας ὡς οὐ προσήκοντα τόνδε τὸν πόλεμον ἀνῃ-
ρήμεθα, καὶ τοὺς ἄλλους προσστασιάζοντας, ἵν' αὐ- 2
τοί τε βεβαιοτέραν ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ λόγων τὴν ὑπὲρ
τῆς πατρίδος προθυμίαν ποιήσησθε, καὶ ἐκείνους
πάνθ' ἃ προσήκει διδάξητε· πλείω γὰρ ἂν παρ' ὑμῶν
ἰδίᾳ καὶ πολλάκις ἀκούοντες αὐτὰ ὠφεληθεῖεν ἢ παρ'
ἐμοῦ ἅπαξ πυθόμενοι. λέγετε τοίνυν αὐτοῖς ὅτι οἱ 3

πρόγονοι ἡμῶν οὐκ οἴκοι μένοντες, οὐδὲ τὰς στρα-
τείας ὀκνοῦντες, οὐδὲ τοὺς πολέμους φεύγοντες, οὐδὲ
τὰς ῥαθυμίας διώκοντες τηλικαύτην τὴν πόλιν ἐποίη-
σαν, ἀλλὰ ταῖς γνώμαις πάντα τὰ προσήκοντα προ-
χείρως τολμῶντες καὶ τοῖς σώμασι πάντα τὰ ἀρέ-
4 σαντα προθύμως ἐκπονοῦντες, καὶ τὰ μὲν ἴδια ὡς
ἀλλότρια ἀεί ποτε παραβαλλόμενοι, τὰ δὲ δὴ τῶν
πέλας ὡς καὶ οἰκεῖα ἑτοίμως κτώμενοι, καὶ μήτε εὐ-
δαιμονίαν ἄλλο τι ἢ τὸ τὰ δέοντα πράττειν νομίζον-
τες, μήτε δυστυχίαν ἄλλο τι ἢ τὸ μετ' ἀπραξίας
5 ἡσυχάζειν ἡγούμενοι. τοιγαροῦν ἐκ τούτων τῶν πο-
λιτευμάτων αὐτοί τε, ὀλίγιστοι τὸ κατ' ἀρχὰς γενό-
μενοι καὶ πόλιν οὐδεμίαν ἧς οὐκ ἐλάττω τὸ πρῶτον
νεμόμενοι, Λατίνους ἐκράτησαν, Σαβίνους ἐνίκησαν,
Τυρσηνούς, Οὐόλσκους, Ὀπικούς, Λευκανούς, Σαυ-
νίτας ἐχειρώσαντο, πᾶσαν ἐνὶ λόγῳ τὴν ἐντὸς τῶν
Ἄλπεων γῆν κατεστρέψαντο, πάντας τοὺς ἀλλοφύ-
38 λους τοὺς ἐπελθόντας σφίσιν ἀπεώσαντο. καὶ αὐ-
τοὺς καὶ οἱ μετὰ ταῦτα Ῥωμαῖοι οἵ τε πατέρες ἡμῶν
ζηλώσαντες οὐκ ἠρκέσθησαν τοῖς παροῦσιν, οὐδ' ἠγά-
πησαν οἷς παρέλαβον, ἀλλ' ὄλεθρον μὲν αὐτῶν σαφῆ
τὴν ῥᾳστώνην, σωτηρίαν δὲ ἀκριβῆ τὴν ταλαιπωρίαν
νομίσαντες εἶναι, καὶ φοβηθέντες μὲν μὴ μείναντα
αὐτὰ ἐφ' ἑαυτὰ κατατριφθείη καὶ καταγηράσειεν,
αἰσχυνθέντες δὲ εἰ τοσαῦτα παραδεξάμενοι μηδὲν
ἐπικτήσαιντο, πολλῷ πλείω καὶ μείζω προσκατειργά-
2 σαντο. τί γὰρ ἄν τις καθ' ἕκαστον λέγοι τὴν Σαρδώ,
τὴν Σικελίαν, τοὺς Μακεδόνας, τοὺς Ἰλλυριούς, τὴν
Ἑλλάδα, τὴν Ἀσίαν τὴν περὶ τὴν Ἰωνίαν, Βιθυνούς,
Ἴβηρας, Ἄφρους; καίτοι συχνὰ μὲν ἂν χρήματα ἔδο-
σαν αὐτοῖς Καρχηδόνιοι ὥστε μὴ ἐκεῖσε ἐκπλεῦσαι,
συχνὰ δὲ Φίλιππος καὶ Περσεὺς ὥστε μὴ ἐπ' αὐτοὺς

στρατεῦσαι, πολλὰ Ἀντίοχος, πολλὰ οἱ παῖδες αὐτοῦ
καὶ ἔγγονοι ὥστε ἐπὶ τῆς Εὐρώπης καταμεῖναι. ἀλλ' 3
οὔτε ἐκεῖνοι πρό τε τῆς δόξης καὶ πρὸ τοῦ μεγέθους
τῆς ἀρχῆς ἀργεῖν τε ἀκλεῶς καὶ πλουτεῖν ἀδεῶς εἵ-
λοντο, οὔτ' αὐτῶν ἡμῶν οἱ πρεσβύτεροι οἱ καὶ νῦν
ἔτ' ὄντες, ἀλλ' ἅτε εὖ εἰδότες ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν
ἐπιτηδευμάτων καὶ κτᾶται τὰ ἀγαθὰ καὶ σώζεται,
πολλὰ μὲν ἐβεβαιώσαντο τῶν προϋπαρχόντων, πολλὰ
δὲ καὶ προσεκτήσαντο. τί γὰρ δεῖ κἀνταῦθα καθ' 4
ἕκαστον ἐπεξιέναι τὴν Κρήτην, τὸν Πόντον, τὴν Κύ-
προν, τὴν Ἰβηρίαν τὴν Ἀσιανήν, τὴν Ἀλβανίαν τὴν
ἐκεῖ, Σύρους ἀμφοτέρους, Ἀρμενίους ἑκατέρους, Ἀρα-
βίους, Παλαιστίνους; ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα πρότερον
ἀκριβῶς εἰδότες νῦν τῶν μὲν αὐτοὶ δεσπόζομεν, τὰ
δὲ ἑτέροις ἐχαρισάμεθα, ὥστε ἐξ αὐτῶν καὶ προσό-
δους καὶ δυνάμεις καὶ τιμὰς καὶ συμμαχίας προσει-
ληφέναι.

τοιαῦτα γοῦν ἔχοντες παραδείγματα, μήτε τὰ τῶν 39
πατέρων ἔργα καταισχύνητε μήτε τὴν ἀρχὴν μεγί-
στην ἤδη οὖσαν πρόησθε. οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπ' ἴσης
ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μηδὲν τῶν ὁμοίων κεκτη-
μένοις βουλευτέον ἐστίν. ἐκείνοις μὲν γὰρ ἐξαρκεῖ 2
ῥᾳστωνεύειν καὶ μετὰ ἀσφαλείας ἄλλοις ὑποπεπτω-
κέναι, ἡμῖν δ' ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ πονεῖν καὶ στρα-
τεύεσθαι καὶ μετὰ κινδύνων τὴν παροῦσαν εὐδαιμο-
νίαν φυλάττειν. πολλοὶ γὰρ ἐπιβουλεύουσιν αὐτῇ·
πᾶν γὰρ τὸ ὑπεραῖρόν τινας καὶ ζηλοῦται καὶ φθο-
νεῖται, κἀκ τούτου πόλεμος ἀίδιός ἐστιν ἅπασι τοῖς
καταδεεστέροις πρὸς τοὺς ἔν τινι αὐτῶν ὑπερέχον-
τας. ἢ οὖν ἀπὸ πρώτης ἐχρῆν μηδὲν διαφερόντως 3
ἡμᾶς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ηὐξῆσθαι· ἢ ἐπείπερ
τηλικοῦτοι γεγόναμεν καὶ τοσαῦτα κεκτήμεθα, πέ-

18*

προωταί τε ἢ ἄρχειν τῶν ἄλλων ἐγκρατῶς ἢ καὶ αὐ-
τοὺς παντελῶς ἀπολέσθαι, τοῖς γὰρ ἔς τε ἀξίωμα
τοσοῦτον καὶ ἐς δύναμιν τηλικαύτην προκεχωρηκόσιν
ἀδύνατόν ἐστιν ἀκινδύνως ἰδιωτεῦσαι, πειθώμεθα
τῇ τύχῃ, μηδὲ ἑκοῦσαν αὐτὴν καὶ αὐτεπάγγελτον
τοῖς τε πατράσιν ἡμῶν ὑπάρξασαν καὶ ἡμῖν παραμέ-
4 νουσαν ἀπωσώμεθα. ἔσται δὲ τοῦτο οὐκ ἂν τὰ ὅπλα
ῥίψωμεν, οὐδ' ἂν τὰς τάξεις ἐκλίπωμεν, οὐδ' ἂν διὰ
κενῆς οἴκοι καθώμεθα ἢ παρὰ τοῖς συμμάχοις πλα-
νώμεθα, ἀλλὰ ἂν τά τε ὅπλα διὰ χειρὸς ἀεὶ ἔχωμεν,
οὕτω γὰρ μόνως εἰρήνη σώζεται, καὶ τὰ ἔργα τοῦ
πολέμου διὰ κινδύνων ἀσκῶμεν, οὕτω γὰρ μόνως
5 οὐκ ἀεὶ πολεμήσομεν, τοῖς τε δεομένοις τῶν συμμά-
χων ἀπροφασίστως ἐπικουρῶμεν, οὕτω γὰρ πολὺ
πλείους ἕξομεν, καὶ τοῖς ἀεί τι παρακινοῦσι τῶν πο-
λεμίων μὴ ἐπιτρέπωμεν, οὕτω γὰρ οὐδεὶς ἔθ' ἡμᾶς
40 ἀδικεῖν ἐθελήσει. εἰ μὲν γάρ τις τῶν θεῶν ἐγγυη-
τὴς ἡμῖν ἐγένετο ὅτι, κἂν ταῦτα μὴ ποιῶμεν, οὔτε
τις ἡμῖν ἐπιβουλεύσει καὶ πάνθ' ὅσα κεκτήμεθα
ἀσφαλῶς ἀεὶ καρπωσόμεθα, αἰσχρὸν μὲν ἂν ἦν εἰ-
πεῖν ὅτι τὴν ἡσυχίαν ἄγειν ἐχρῆν, ὅμως δ' οὖν εἶχον
ἄν τινα σκῆψιν εὐπρεπῆ οἱ μηδὲν τῶν δεόντων πράτ-
2 τειν βουλόμενοι. εἰ δ' ἀνάγκη τε τοὺς κεκτημένους
τινὰ ὑπὸ πολλῶν ἐπιβουλεύεσθαι, καὶ προσήκει τὰς
ἐπιθέσεις αὐτῶν προκαταλαμβάνεσθαι, καὶ οἱ μὲν
ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἡσυχάζοντες καὶ περὶ τούτοις κιν-
δυνεύουσιν, οἱ δὲ ἐκ περιουσίας τῷ πολέμῳ καὶ τὰ
τῶν ἀλλοτρίων κτώμενοι καὶ ἐκεῖνα φυλάσσουσιν,
3 οὐδεὶς γὰρ περὶ τοῖς ἑαυτοῦ δεδιὼς τῶν τοῦ πέλας
ἐφίεται· ὁ γὰρ περὶ τῶν ὑπαρχόντων οἱ φόβος ἰσχυ-
ρῶς τοῦ πολυπραγμονεῖν τὰ μὴ προσήκοντα αὐτὸν
ἀποτρέπει· τί τοῦτο λέγει τις ὡς οὐ χρὴ ἡμᾶς ἀεί

τι προσκτᾶσθαι; οὐ μέμνησθε, τὰ μὲν ἀκηκοότες, τὰ 4
δὲ ἑορακότες, ὅτι οὔτε τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ γενῶν οὐ-
δὲν πρότερον ἀπέσχετο τοῦ τῇ πατρίδι ἡμῶν ἐπιβου-
λεύειν πρὶν τοὺς πολέμους ἐν τῇ ἐκείνων χώρᾳ τοὺς
προγόνους ἡμῶν ποιήσασθαι, οὔτε οἱ Ἠπειρῶται πρὶν
ἐς τὴν Ἑλλάδα αὐτοὺς περαιωθῆναι; οὐ Φίλιππος 5
μελλήσας καὶ ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν στρατεύσειν, πρὶν
φθάσαντας τὴν ἐκείνου κακῶς ποιῆσαι· οὐ Περσεύς,
οὐκ Ἀντίοχος, οὐ Μιθριδάτης, πρὶν τὰ αὐτὰ αὐτοὺς
ἐργάσασθαι; καὶ τί τἆλλα λέγοι τις ἄν; ἀλλ' οἱ Καρ- 6
χηδόνιοι τέως μὲν οὐδὲν δεινὸν ἀφ' ἡμῶν ἐν τῇ
Ἀφρικῇ εἶχον, ἔς τε τὴν Ἰταλίαν διέπλεον καὶ τὴν
χώραν κατέτρεχον τάς τε πόλεις ἐπόρθουν καὶ παρ'
ὀλίγον καὶ τὸ ἄστυ αὐτὸ εἷλον, ἐπειδὴ δ' ἀντιπολε-
μεῖσθαι ἤρξαντο, παντάπασιν ἐκ τῆς γῆς ἡμῶν ἐξέ-
δρασαν. τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ περὶ τῶν Γαλατῶν 7
καὶ Κελτῶν ἄν τις εἰπεῖν ἔχοι. καὶ γὰρ οὗτοι, μέχρι
μὲν ἐντὸς τῶν Ἄλπεων ἐμένομεν, πολλάκις αὐτὰς
ὑπερέβησαν καὶ πολλὰ τῆς Ἰταλίας ἐπόρθησαν· ἐπεὶ
δὲ ἐτολμήσαμέν ποτε ἔξω τε τῶν ὅρων ἐκστρατεῦσαι
καὶ τὸν πόλεμόν σφισι περιστῆσαι, καί τινα καὶ τῆς
χώρας αὐτῶν ἀπετεμόμεθα, οὐκέτ' οὐδένα πόλεμον
ἀπ' αὐτῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, πλὴν ἅπαξ, εἴδομεν. ὅταν 8
οὖν τούτων οὕτως ἐχόντων λέγῃ τις ὅτι οὐ χρὴ
πολεμεῖν ἡμᾶς, οὐδὲν ἄλλο φησὶν ἢ ὅτι οὐ χρὴ
πλουτεῖν, οὐ χρὴ ἑτέρων ἄρχειν, οὐκ ἐλευθέρους,
οὐ Ῥωμαίους εἶναι. ὥσπερ οὖν ἄν, εἴπερ τι τού- 9
των εἰπέ τις, οὐκ ἂν ἠνέσχεσθε, ἀλλὰ κἂν ἐν χερσὶν
αὐτὸν ἀπεκτείνατε, οὕτω καὶ νῦν, ὦ ἄνδρες ἑταῖ-
ροι, πρὸς τοὺς ἐκεῖνα λέγοντας διατίθεσθε, μὴ
τοῖς ῥήμασί σφων, ἀλλὰ τοῖς ἔργοις τὸν νοῦν τεκμαι-
ρόμενοι.

οὐκοῦν ὅτι μὲν οὕτω χρὴ φρονεῖν οὐδέν' ἂν
41 ἀντειπεῖν ὑμῶν νομίζω· εἰ δ' ὅτι μήτε ἐξήτασται
περὶ τοῦ πολέμου τούτου παρὰ τῇ βουλῇ καὶ παρὰ
τῷ δήμῳ μὴ ἐψήφισται, διὰ τοῦτό τις ἧττον οἴεται
δεῖν ἡμᾶς προθυμηθῆναι, λογισάσθω τοῦθ' ὅτι πάν-
τες οἱ πόλεμοι ὅσοι πώποτε γεγόνασιν ἡμῖν, οἱ μὲν
ἐκ παρασκευῆς καὶ προεπαγγέλσεως, οἱ δὲ καὶ ἐπὶ
2 καιροῦ συμβεβήκασι. καὶ διὰ τοῦτο ὅσα μὲν ἂν οἴ-
κοι τε μενόντων ἡμῶν καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀγόντων
κινηθῇ καὶ ἐκ πρεσβείας τινὸς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐγκλη-
μάτων λάβῃ, καὶ σκέψιν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ δεῖ καὶ
ἀναγκαῖόν ἐστι γίγνεσθαι καὶ ψῆφον ἐπάγεσθαι, καὶ
μετὰ τοῦτο τούς τε ὑπάτους ἢ καὶ στρατηγοὺς προσ-
3 τάττεσθαί σφισι καὶ τὰς δυνάμεις ἐκπέμπεσθαι· ὅσα
δ' ἂν ἐξεληλυθότων ἤδη καὶ ἐξεστρατευμένων τινῶν
ἐκφανῇ, ταῦτ' οὐκέτ' ἐς διαγνώμην ἄγεσθαι χρή,
ἀλλ' ὡς καὶ δεδογμένα καὶ κεκυρωμένα ὑπ' αὐτῆς
4 τῆς χρείας προκαταλαμβάνεσθαι πρὶν αὐξηθῆναι. ἢ
τίνος μὲν ἕνεκα ὑμᾶς ἐνταῦθ' ὁ δῆμος ἐξέπεμψε, τί-
νος δ' ἕνεκα ἐμὲ μετὰ τὴν ὑπατείαν εὐθὺς ἔστειλε,
τοῦτο μὲν ἐπὶ πέντε ἔτη καθάπαξ, ὃ μήπω πρότερον
ἐγεγόνει, ἄρχειν ἑλόμενος, τοῦτο δὲ τέσσαρσι στρα-
τοπέδοις ὁπλίσας, εἰ μὴ καὶ πολεμῆσαι πάντως ἡμᾶς
5 δεήσειν ἐνόμιζεν; οὐ γάρ που ἵνα μάτην τρεφώμεθα,
οὐδ' ἵνα τάς τε πόλεις τὰς συμμαχίδας καὶ τὴν χώ-
ραν τὴν ὑπήκοον περιιόντες χαλεπώτεροι καὶ τῶν
πολεμίων αὐτοῖς γιγνώμεθα, οὐδ' ἂν εἷς ταῦτα φή-
σειεν, ἀλλ' ἵνα τὴν οἰκείαν φυλάξωμεν, ἵνα τὴν τῶν
πολεμίων πορθήσωμεν, ἵν' ἄξιόν τι καὶ τοῦ πλήθους
6 καὶ τῶν ἀναλωμάτων ἐργασώμεθα. οὐκοῦν ἐν τούτῳ
καὶ οὗτος ὁ πόλεμος καὶ πᾶς ὁστισοῦν ἄλλος καὶ ἐπι-
τέτραπται ἡμῖν καὶ ἐγκεχείρισται. καὶ πάνυ γε φρο-

νίμως ἐποίησαν ἐφ' ἡμῖν τὸ τίσι πολεμητέον εἶναι
διαγνῶναι καταλιπόντες καὶ μὴ αὐτοὶ τὸν πόλεμον
ψηφισάμενοι. οἱ μὲν γὰρ οὔτ' ἀκριβῶσαι τὰ τῶν
συμμάχων καὶ τοσοῦτον αὐτῶν ἀφεστηκότες ἠδυνή-
θησαν ἄν, καὶ πρὸς εἰδότας καὶ προπαρεσκευασμέ-
νους τοὺς πολεμίους οὐκ ἂν ὁμοίως ἐπιτηδείως προσ-
ηνέχθησαν· ἡμεῖς δὲ δὴ κριταὶ ἅμα καὶ λειτουργοὶ 7
τοῦ πολέμου γιγνόμενοι, καὶ προσέτι καὶ ἐπ' αὐτο-
φώρους τοὺς ἐχθροὺς τὰ ὅπλα εὐθὺς ἐπιφέροντες,
οὔτ' ἀνεξετάστως οὔτ' ἀδίκως οὔτ' ἀπροφυλάκτως
αὐτὸν ποιησόμεθα.

καί μοι εἴ τις ὑμῶν ἐκεῖνο ὑπολαμβάνει, τί δὴ 42
τηλικοῦτον ὁ Ἀριοούιστος πεπλημμέληκεν ὥστ' ἀντὶ
φίλου καὶ συμμάχου πολέμιος ἡμῖν γενέσθαι, σκο-
πείτω τοῦθ' ὅτι τοὺς ἀδικεῖν τι ἐπιχειροῦντας οὐκ
ἐφ' οἷς ποιοῦσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' οἷς φρονοῦσιν
ἀμύνασθαι δεῖ, καὶ τήν τε αὔξησιν αὐτῶν πρὶν καὶ
βλαβῆναί τι προκαταλαμβάνειν, καὶ μὴ περιμείναν-
τας κακῶς ἔργῳ παθεῖν, τότε τιμωρεῖσθαι. ὅτι τοί- 2
νυν καὶ ἐχθρὸς καὶ ἔχθιστός ἐστιν ἡμῖν πῶς ἂν ἄλ-
λως μᾶλλον ἐλεγχθείη ἢ ἐξ ὧν ἐποίησε; πέμψαντος
γάρ μου πρὸς αὐτὸν φιλικῶς ὅπως ἔλθῃ τε πρὸς ἡμᾶς
καὶ κοινῇ μεθ' ἡμῶν βουλεύσηται περὶ τῶν παρόν-
των, οὔτ' ἦλθεν οὔθ' ἥξειν ὑπέσχετο. καίτοι τί μὲν 3
ἐγὼ ἄδικον ἢ ἀνεπιεικὲς ἢ φορτικὸν ἐποίησα μετα-
πεμψάμενος αὐτὸν ὡς φίλον καὶ σύμμαχον; τί δὲ
ἐκεῖνος ὕβρεως καὶ ἀσελγείας, οὐκ ἐθελήσας ἐλθεῖν,
ἐκλέλοιπεν; ἆρ' οὐ δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἤτοι ὑπ-
ωπτευκότα αὐτόν τι κακὸν πείσεσθαι ἢ ὑπερπεφρο-
νηκότα ἡμᾶς τοῦτο πεποιηκέναι; οὐκοῦν εἴτε τι ὑπο- 4
τετόπηκε, σαφέστατα αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχει ἐπιβου-
λεύοντα ἡμῖν· οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν μηδὲν δεινὸν παθὼν

ὕποπτός ἐστιν, οὐδ' ἀπ' ὀρθῆς καὶ ἀδόλου τῆς γνώμης γίγνεται, ἀλλ' οἱ προπαρεσκευασμένοι τινὰς ἀδικῆσαι ἑτοίμην τὴν ὑποψίαν κατ' αὐτῶν ἐκ τοῦ συνει-
5 δότος σφῶν ἔχουσιν· εἴτ' αὖ μηδενὸς τοιούτου ὑπόντος ὑπερεόρακέ τε ἡμᾶς καὶ λόγοις ὑπερηφάνοις ὕβρικε, τί χρὴ τοῦτον, ἐπειδὰν ἔργου τινὸς ἐπιλάβηται, προσδοκῆσαι πράξειν; ὁ γὰρ ἐν οἷς μηδὲν κερδανεῖν ἔμελλε τοσαύτῃ ὑπεροψίᾳ κεχρημένος πῶς οὐ πόρρωθεν ἐξελήλεγκται μηδὲν δίκαιον μήτε φρονῶν μήτε πράττων; οὐ τοίνυν ἀπέχρησεν αὐτῷ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ἐκέλευσεν, εἴπερ τι αὐτοῦ
43 δεοίμην. καὶ μή μοι μικρὰν τὴν προσθήκην ταύτην εἶναι νομίσητε· μεγάλη γάρ ἐστιν ἐπίδειξις τῆς διανοίας αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ αὐτὸν μὴ ἐθελῆσαι πρὸς ἡμᾶς ἀφικέσθαι τάχ' ἄν τις καὶ ὄκνῳ καὶ ἀρρωστίᾳ
2 καὶ φόβῳ, ἀπολογούμενος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀνέθηκε· τὸ δὲ δὴ καὶ ἐμὲ μεταπέμψασθαι οὔτε σκῆψιν οὐδεμίαν ἐνδέχεται, καὶ προσεξελέγχει καὶ ἐκεῖνο αὐτὸν οὐ κατ' ἄλλο τι πεποιηκότα ἢ ὅτι οὔθ' ὑπακούειν ἐς οὐδὲν ἡμῖν καὶ προσέτι καὶ προσαντεπιτάττειν πάντα παρ-
3 εσκεύασται. καίτοι καὶ αὐτὸ τοῦτο πόσης ὕβρεως καὶ πόσου προπηλακισμοῦ μεστόν ἐστι; μεταπέμπεταί τινα ὁ ἀνθύπατος ὁ Ῥωμαίων, καὶ ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται· μεταπέμπεταί τις τὸν ἀνθύπατον τῶν Ῥωμαίων Ἀλλόβριξ ὤν. μὴ γὰρ ὅτι ἐμοῦ τοῦ Καίσαρος οὐκ ἐπείσθη, μηδ' ὅτι ἐμὲ τὸν Καίσαρα ἐκάλεσε, σμικρόν
4 τι τοῦτο καὶ φαῦλον εἶναι νομίσητε. οὔτε γὰρ ἐγὼ αὐτὸν μετεπεμψάμην, ἀλλ' ὁ Ῥωμαῖος, ὁ ἀνθύπατος, αἱ ῥάβδοι, τὸ ἀξίωμα, τὰ στρατόπεδα, οὔτε ἐγὼ μετεπέμφθην ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ ταῦτα πάντα. ἰδίᾳ μὲν γὰρ ἐμοὶ πρὸς αὐτὸν οὐδέν ἐστι συμβόλαιον· κοινῇ δὲ δὴ πάντες καὶ εἴπομέν τι καὶ ἐποιήσαμεν καὶ ἀν-

τηκούσαμεν καὶ ἐπάθομεν. ὥσθ' ὅσῳ τις ἂν αὐτὸν 44 ἔν τε τοῖς φίλοις καὶ ἐν τοῖς συμμάχοις ἡμῶν ἀναγεγράφθαι φήσῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιομίσητον ὄντα ἀποδείξει. διὰ τί; ὅτι οἷα μηδὲ τῶν ἐχθίστων τις ὁμολογούντων ἡμῖν εἶναι ἐτόλμησέ ποτε ποιῆσαι, ταῦτ' ἐκεῖνος ἔν τε τοῖς τῆς φιλίας καὶ ἐν τοῖς τῆς συμμαχίας ὀνόμασιν ἐξείργασται, καθάπερ ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιημένος αὐτάς, ἵν' ἡμᾶς ἀδικεῖν ἀδεῶς ἔχῃ. ἀλλ' οὔτε τότε ἐπὶ τῷ προπηλακίζεσθαι καὶ ἐπι- 2 βουλεύεσθαι ἐσπεισάμεθα αὐτῷ, οὔτε νῦν αὐτοὶ τὰς σπονδὰς λύσομεν· ἡμεῖς μὲν γὰρ ὡς πρὸς φίλον καὶ σύμμαχον ἔτ' αὐτὸν ὄντα ἐπρεσβευσάμεθα, ὁ δ' ὁρᾶτε ὅπως ἡμῖν κέχρηται. ὥσπερ οὖν ἡνίκα εὐεργετεῖν τε 3 ἡμᾶς ἐβούλετο κἀντ' εὖ πάσχειν ἠξίου, δικαίως ἐκείνων ἐτύγχανεν, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ τἀναντία αὐτῶν πάντα ποιεῖ, δικαιότατα ἂν ἐν ἐχθροῦ μέρει νομισθείη. καὶ μὴ θαυμάσητε εἰ αὐτὸς ἐγὼ πρότερόν ποτε καὶ ἐν τῇ βουλῇ καὶ ἐν τῷ δήμῳ χρηματίσας τινὰ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἶτα ταυτὶ νυνὶ λέγω. ἐγὼ μὲν 4 γὰρ καὶ τότε καὶ νῦν τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχω καὶ οὐ μεταβάλλομαι. τίς δέ ἐστιν αὕτη; τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ πιστοὺς καὶ τιμᾶν καὶ ἀμείβεσθαι, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ ἀπίστους καὶ ἀτιμάζειν καὶ ἀμύνεσθαι. ἐκεῖνος δέ ἐστιν ὁ μεταβαλλόμενος, ὁ μήτε καλῶς μήτε δεόντως τοῖς δοθεῖσιν αὐτῷ παρ' ἡμῶν χρώμενος.

ὥσθ' ὅτι μὲν δικαιότατα ἂν αὐτῷ πολεμήσαιμεν 45 οὐδένα ἀμφισβητήσειν οἶμαι· ὅτι δὲ οὔτε ἄμαχος οὔτε δυσπολέμητός ἐστιν ὁρᾶτε μὲν καὶ ἐκ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοφύλων αὐτῷ, οὓς πολλάκις μὲν καὶ πρότερον, ῥᾷστα δὲ καὶ νῦν ἐνικήσαμεν, λογίζεσθε δὲ καὶ ἐξ ὧν περὶ αὐτοῦ ἐκείνου πυνθανόμεθα. οὔτε 2 γὰρ ἄλλως δύναμίν τινα οἰκείαν συνεστηκυῖαν καὶ

συγκεκροτημένην ἔχει· νῦν τε, ἅτε μηδὲν δεινὸν
προσδοκῶν, καὶ παντελῶς ἀπαράσκευός ἐστιν. οὐ
τοίνυν οὐδὲ ἐκ τῶν ὁμοχώρων ἄν τις αὐτῷ προθύ-
3 μως, οὐδ' εἰ πάνυ ἐπαγγέλλεται, βοηθήσειε. τίς μὲν
γὰρ ἂν ἕλοιτο ἐκείνῳ συμμαχήσας πολεμῆσαι ἡμῖν,
μηδὲν ὑφ' ἡμῶν λελυπημένος; πῶς δ' οὐκ ἂν μᾶλ-
λον ἡμῖν πάντες ἢ ἐκείνῳ συναράμενοι τήν τε τυ-
ραννίδα αὐτοῦ ὅμορόν σφισιν οὖσαν καταλῦσαι καὶ
τῆς χώρας μέρος τι παρ' ἡμῶν προσλαβεῖν ἐθελή-
4 σειαν; εἰ δὲ δὴ καὶ συσταῖέν τινες, οὔτι γε καὶ
κρείττους ἂν ἡμῶν γένοιντο. ἵνα γὰρ τἆλλα ἐάσω,
τὸ πλῆθος ἡμῶν, τὴν ἡλικίαν, τὴν ἐμπειρίαν, τὰ
ἔργα, ἐκεῖνό γε τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἡμεῖς μὲν κατὰ
πᾶν ὁμοίως τὸ σῶμα ὡπλίσμεθα, ἐκεῖνοι δὲ δὴ γυμνοὶ
τὸ πλεῖστόν εἰσι, καὶ ἡμεῖς μὲν καὶ λογισμῷ καὶ τά-
ξει χρώμεθα, ἐκεῖνοι δὲ δὴ θυμῷ πρὸς πάντα ἀσύν-
5 τακτοι φέρονται; μὴ γάρ τοι μήτε τὴν ὁρμὴν αὐτῶν
μήτε τὸ μέγεθος ἢ τῶν σωμάτων ἢ τῆς βοῆς φοβη-
θῆτε. φωνή τε γὰρ οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων ἀπέ-
κτεινε, καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δρᾶν μὲν οὐδὲν πλέον,
ἅτε τὰς αὐτὰς ἡμῖν χεῖρας ἔχοντα, πάσχειν δὲ πολὺ
πλείω, ἅτε καὶ μεγάλα καὶ γυμνὰ ὄντα, δυνήσεται·
ἥ τε ὁρμὴ ἄμετρος καὶ προπετὴς τὸ κατ' ἀρχὰς οὖσα
46 καὶ ἐκκενοῦται ῥᾳδίως καὶ ἐπ' ὀλίγον ἀνθεῖ. πεπει-
ραμένοις δέ που ὧν λέγω καὶ νενικηκόσιν ὑμῖν τοὺς
ὁμοίους αὐτοῖς ταυτὶ παραινῶ, ὥσθ' ὑμᾶς μήτε τῷ
λόγῳ δοκεῖν ὑπ' ἐμοῦ παράγεσθαι, καὶ τῷ ἔργῳ ἐχυ-
ρωτάτην τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐκ τῶν προκατειργα-
2 σμένων ποιεῖσθαι. καὶ μέντοι καὶ τῶν Γαλατῶν αὐ-
τῶν τῶν ὁμοίων σφίσι συχνοὶ ἡμῖν συμμαχήσουσιν,
ὥστ' εἰ καί τι φοβερὸν τὰ ἔθνη ταῦτα εἶχε, τοῦτο
καὶ ἡμῖν καὶ ἐκείνοις ὑπάρξει.

ταῦτ' οὖν αὐτοί τε οὕτω λογίζεσθε καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκετε· ὡς εἴ γε καὶ ὑμῶν τινες ἄλλως πως 3
φρονοῦσιν, ἀλλ' ἔγωγε καὶ ὣς πολεμήσω, οὐδὲ ἐγκαταλείψω ποτὲ τὴν τάξιν ἣν ἐτάχθην ὑπὸ τῆς πατρίδος. καί μοι τὸ δέκατον στρατόπεδον ἀρκέσει· καὶ γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι κἂν διὰ πυρὸς δέῃ, καὶ γυμνοὶ χωρήσουσι προθύμως. οἱ δὲ δὴ ἄλλοι τὴν ταχίστην 4
ἀπαγάγετε, μηδέ μοι μάτην ἐνταῦθα τρύχεσθε, τά τε κοινὰ εἰκῇ ἀναλίσκοντες καὶ τῶν ἀλλοτρίων πόνων μεταποιούμενοι, τήν τε λείαν τὴν ὑφ' ἑτέρων κτωμένην σφετεριζόμενοι."

ταῦτα τοῦ Καίσαρος εἰπόντος οὐ μόνον οὐδεὶς 47
ἀντεῖπεν, εἰ καὶ τὰ μάλιστά τινες τἀναντία σφίσιν ἐγίγνωσκον, ἀλλὰ καὶ συνήνεσαν πάντες, καὶ οὐχ ἥκιστα οἱ δι' ὑποψίας αὐτῷ ὄντες, λογοποιεῖν ἃ ἤκουσαν. καὶ τούς γε στρατιώτας οὐ χαλεπῶς ἔπεισαν πειθαρχῆσαι, τοὺς μὲν ἐκ τοῦ προκεκρίσθαι προθυμουμένους, τοὺς δ' ἄλλους δι' ἐκείνους φιλοτιμουμένους. ἐξαίρετον δὲ δὴ τὸ δέκατον στράτευμα ἐποιήσατο, ὅτι εὔνοιάν πως ἀεὶ αὐτοῦ εἶχεν. οὕτω δὲ δὴ 2
τὰ πολιτικὰ στρατόπεδα πρὸς τὴν τῶν καταλόγων τάξιν ὠνομάζετο· ὅθενπερ καὶ νῦν ὁμοίως τὰ νῦν ὄντα τὰς ἐπικλήσεις ἔχει.

ὡρμημένων οὖν αὐτῶν ὁ Καῖσαρ οὐκέτι κατὰ χώ- 3
ραν ἔμεινε, μὴ καὶ χρονίσαντες ἀμβλύτεροι αὖθις γένωνται, ἀλλ' εὐθὺς ἄρας ἐπὶ τὸν Ἀριοούιστον ἤλασε. καὶ οὕτω γε αὐτὸν τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου κατέπληξεν ὥστε καὶ ἐς λόγους οἱ ὑπὲρ εἰρήνης ἐλθεῖν κατηνάγκασεν. οὐ μέντοι καὶ συνέβησαν· αὐτός τε 4
γὰρ πάντα προστάξαι καὶ ἐκεῖνος οὐδὲν ὑπακοῦσαι ἠθέλησεν. ὅ τε οὖν πόλεμος συνερρώγει, καὶ μετέωροι οὐ μόνον αὐτοὶ ἑκάτεροι, ἀλλὰ καὶ οἱ σύμμαχοι

οἵ τε πολέμιοί σφων οἱ ἐκείνῃ πάντες ἦσαν, τήν τε
μάχην αὐτῶν ὅτι τάχιστα ἔσεσθαι καὶ τοῖς ἅπαξ κρα-
τήσασι καὶ τἄλλα δουλεύσειν νομίζοντες. προεῖχον
δὲ οἱ μὲν βάρβαροι τῷ τε πλήθει καὶ τοῖς μεγέθεσιν,
οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι τῇ τε ἐμπειρίᾳ καὶ ταῖς ὁπλίσεσι·
καί πως καὶ πρὸς τὸν θυμὸν τῶν Κελτῶν, τήν τε
ἄκριτον καὶ προπετῆ αὐτῶν ὁρμήν, ἀντίρροπον τὸ
τοῦ Καίσαρος φρόνημα εὑρίσκετο, ὥστε ἰσοπαλεῖς ἐκ
τούτων ὄντες καὶ τὰς ἐλπίδας τήν τε ἐπ' αὐταῖς προ-
θυμίαν ἰσοστασίας ἐποιοῦντο.

48 ἀντικαθημένων δὲ αὐτῶν ἀλλήλοις, αἱ γυναῖκες
αἱ τῶν βαρβάρων ἀπηγόρευσάν σφισι θειάσασαι μη-
2 δεμίαν πρὸ τῆς νέας σελήνης μάχην συνάψαι. καὶ
διὰ τοῦτο ὁ Ἀριοούιστος, πάνυ γὰρ αὐταῖς προσεῖχεν
ὁπότε τοιοῦτό τι ποιήσειαν, οὐχ ἁπάσῃ εὐθὺς τῇ
δυνάμει, καίτοι τῶν Ῥωμαίων προκαλουμένων σφᾶς,
συνέμιξεν, ἀλλὰ τοὺς ἱππέας μετὰ τῶν συντεταγμέ-
νων σφίσι πεζῶν μόνους ἐκπέμπων ἰσχυρῶς αὐτοὺς
ἐλύπει. κἀκ τούτου καταφρονήσας χωρίον τι ὑπὲρ
3 τοῦ ταφρεύματός σφων καταλαβεῖν ἐπεχείρησε. καὶ
κατέσχε μὲν αὐτό, ἀντικαταλαβόντων δὲ καὶ ἐκείνων
ἕτερον ἐς μὲν μάχην, καίπερ καὶ μέχρι τῆς μεσημ-
βρίας τὸν στρατὸν ἔξω τοῦ Καίσαρος παρατάξαντος,
οὐχ ὥρμησεν, ἐπαναχωρήσαντος δὲ αὐτοῦ πρὸς ἑσπέ-
ραν ἐπῆλθέ τε ἐξαπιναίως σφίσι καὶ ὀλίγου καὶ τὸ
4 χαράκωμα αὐτῶν εἷλε. προχωρούντων οὖν οὕτως οἱ
τῶν πραγμάτων σμικρόν τε ἔτι τῶν γυναικῶν ἐφρόν-
τισε, καὶ τῇ ὑστεραίᾳ παραταξαμένων τῶν Ῥωμαίων,
ὅπερ που καθ' ἡμέραν ἐποιοῦντο, ἀντεπεξήγαγε.
49 καὶ αὐτοὺς ἐκεῖνοι προϊόντας ἐκ τῶν σκηνωμάτων
ἰδόντες οὐχ ἡσύχασαν, ἀλλ' ἐξάξαντες οὔτε συντά-
ξασθαί σφισιν ἀκριβῶς ἐπέτρεψαν, καὶ τὴν ἀκόντισιν

αὐτῶν, ἐφ' ᾗ ἐς τὰ μάλιστα ἐθάρσουν, δρόμῳ μετὰ
βοῆς προσπεσόντες ὑπετέμοντο, καὶ οὕτω γε ὁμόσε 2
αὐτοῖς ἐχώρησαν ὥστε σφᾶς μήτε τοῖς κοντοῖς μήτε
τοῖς ξίφεσι τοῖς μακροτέροις χρήσασθαι. ὠθίζοντό τε
οὖν, καὶ τοῖς σώμασι τὸ πλεῖον ἢ τοῖς ὅπλοις ἐμά-
χοντο, ἀνατρέψαι τε τὸν προσκείμενον καὶ καταβα-
λεῖν τὸν ἀνθεστηκότα ἀγῶνα ποιούμενοι. καὶ πολλοὶ 3
καὶ τῆς τῶν βραχυτέρων ξιφῶν χρήσεως στερηθέν-
τες ταῖς τε χερσὶ καὶ τοῖς στόμασιν ἀντ' ἐκείνων
ἠγωνίζοντο, κατασπῶντες τοὺς ἀντιπάλους, δάκνον-
τες, σπαράττοντες, ἅτε καὶ τῷ μεγέθει τῶν σωμά-
των πολὺ αὐτῶν ὑπερέχοντες. οὐ μέντοι καὶ μεγάλα 4
τινὰ ἐκ τούτου σφᾶς ἔβλαψαν· συμπλεκόμενοι γὰρ
αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι ἰσόρροποί πως τῇ τε ὁπλίσει καὶ
τῇ τέχνῃ ἐγίγνοντο. καὶ τέλος ἐπὶ μακρότατον τοι-
ουτοτρόπῳ μάχῃ χρησάμενοι ὀψέ ποτε ἐπεκράτησαν·
τά τε γὰρ ξιφίδια καὶ σμικρότερα τῶν Γαλατικῶν
ὄντα καὶ τὰς προσβολὰς χαλυβδικὰς ἔχοντα χρησι-
μώτατά σφισιν ἐγένετο, καὶ αὐτοὶ τῷ αὐτῷ πόνῳ ἐπὶ 5
πλεῖον συσχεθέντες μᾶλλον τῶν βαρβάρων ἀντήρκε-
σαν, ἅτε οὐχ ὅμοιον ταῖς ὀξύτησι τῶν ἐφόδων τὸ
διαρκές σφων ἐχόντων. διὰ μὲν οὖν ταῦτα ἡττήθη-
σαν ἐκεῖνοι, οὐ μέντοι καὶ ἐτράποντο, οὐχ ὅτι οὐκ
ἠθέλησαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν φυγεῖν ὑπ' ἀπο-
ρίας τε ἅμα καὶ ἐκλύσεως. συστρεφόμενοι οὖν κατὰ 6
τριακοσίους καὶ πλείους καὶ ἐλάττους, τάς τε ἀσπί-
δας ἁπανταχόθεν σφῶν προεβάλλοντο, καὶ ὀρθοὶ
ἱστάμενοι ἀπρόσμικτοι μὲν ὑπὸ τῆς συγκλείσεως, δυσ-
κίνητοι δὲ ὑπὸ τῆς πυκνότητος ἐγίγνοντο, καὶ οὔτε
ἔδρων οὐδὲν οὔτε ἔπασχον. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ 50
μήτε ἐκεῖνοι ἀντεπῄεσάν σφισιν ἢ καὶ ἔφευγον, ἀλλ'
ἐν ταὐτῷ μένοντες ὥσπερ ἐν πύργοις εἱστήκεσαν, καὶ

αὐτοὶ τά τε δοράτια κατὰ πρώτας εὐθὺς ἅτε μηδε-
2 μίαν χρῆσιν ἔχοντα ἀπετέθειντο, καὶ τοῖς ξίφεσιν
οὐκ ἐδύναντο οὔτε συστάδην μάχεσθαι οὔτε τῶν κε-
φαλῶν αὐτῶν, ᾗπερ καὶ μόνον ἁλωτοί, οἷά που γυ-
μναῖς αὐταῖς μαχόμενοι, ἦσαν, ἐφικνεῖσθαι, τάς τε
ἀσπίδας ἀπέρριψαν, καὶ προσπίπτοντές σφισιν, οἱ
μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς, οἱ δὲ καὶ ἐγγύθεν, ἀνήλοντο τρό-
3 πον τινὰ καὶ ἔκοπτον αὐτούς. κἀκ τούτου πολλοὶ μὲν
εὐθὺς ἅτε καὶ μιᾶς ἐπικοπῆς ὄντες ἔπιπτον, πολλοὶ
δὲ καὶ πρὶν πεσεῖν ἀπέθνησκον· ὑπὸ γὰρ τῆς πυκνό-
τητος τῆς συστάσεως καὶ τεθνηκότες ὀρθοὶ ἀνείχοντο.
4 τοῦ μὲν οὖν πεζοῦ τὸ πλεῖστον οὕτω καὶ ἐκεῖ καὶ
πρὸς ταῖς ἁμάξαις, ὅσον γε καὶ ἐξωσθὲν ἐς αὐτὰς
ἐτύγχανε, σύν τε ταῖς γυναιξὶ καὶ σὺν τοῖς παισὶν
αὐτῶν ἐφθάρησαν· ὁ δὲ Ἀριοούιστος μεθ' ἱππέων
τήν τε χώραν παραχρῆμα ἐξέλιπε, καὶ πρὸς τὸν Ῥῆ-
5 νον ὁρμήσας ἐπεδιώχθη μέν, οὐ κατελήφθη δέ. ἀλλ'
ὁ μὲν ἐπὶ πλοίου προεξέφυγε, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν
οἱ Ῥωμαῖοι ἐς τὸν ποταμὸν ἐσβαίνοντες ἀπέκτειναν,
τοὺς δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὑπολαβὼν ἀπήνεγκεν.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΛΘ.

Οὕτω μὲν δὴ καὶ ἐκεῖνα διεπολεμήθη· μετὰ δὲ a. u.
ταῦτα, τοῦ χειμῶνος ἐν ᾧ Κορνήλιός τε Σπινθὴρ καὶ 697
ὁ Μέτελλος ὁ Νέπως ὑπατεύειν ἤρξαντο διελθόντος,
τρίτος τις πόλεμος αὐτοῖς ἐγένετο. οἱ γὰρ Βελγικοὶ
τῷ τε Ῥήνῳ πολλοῖς καὶ συμμίκτοις γένεσι προσοι-
κοῦντες, καὶ ἐπὶ τὸν ὠκεανὸν τὸν κατὰ Βρεττανίαν 2
καθήκοντες, ἐν μὲν τῷ πρὶν οἱ μὲν ἔνσπονδοι τοῖς
Ῥωμαίοις ἦσαν, οἱ δὲ ἐφρόντιζον αὐτῶν οὐδέν, τότε
δὲ τὸν Καίσαρα εὖ φερόμενον ἰδόντες, καὶ δείσαν-
τες μὴ καὶ ἐπὶ σφᾶς ὁρμήσῃ, συνεστράφησαν, καὶ
κοινῷ πλὴν Ῥημῶν λόγῳ χρησάμενοι συνεβουλεύ-
σαντό τε ἐπὶ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ συνώμοσαν, Γάλβαν
προστησάμενοι. ταῦτ' οὖν ὁ Καῖσαρ παρὰ τῶν Ῥη- 3
μῶν μαθὼν ἐν φρουρᾷ τε αὐτοὺς ἐποιήσατο, κἀν-
ταῦθα πρὸς τῷ Αὐξούνῳ ποταμῷ στρατοπεδευσάμε-
νος ἤθροιζέ τε ἅμα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐξήσκει.
οὐδὲ ἐτόλμησε πρότερον τοῖς πολεμίοις, καίτοι τὴν
χώραν σφῶν κατατρέχουσιν, ἐς χεῖρας ἐλθεῖν, πρὶν 4
ὡς καὶ δεδιότος αὐτοῦ καταφρονήσαντες ἐπεχείρησαν
τήν τε γέφυραν καταλαβεῖν καὶ τὴν σιτοπομπίαν, ἣν
δι' αὐτῆς παρὰ τῶν συμμάχων ἐποιεῖτο, ἀφελέσθαι.
τοῦτο γὰρ ἐξ αὐτομόλων προγνοὺς ἐσόμενον, ἔπεμ-
ψεν ἐπ' αὐτοὺς νύκτος τούς τε ψιλοὺς καὶ τοὺς ἱπ-
πέας. καὶ οἱ μὲν προσπεσόντες τοῖς βαρβάροις ἀπροσ- 2

δόκητοι πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε πάντας τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἐς τὴν οἰκείαν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ οἱ Αἴδουοι ἐσβεβληκότες ἐς αὐτὴν ἠγγέλλοντο, ἀπαναστῆναι· Καῖσαρ δὲ ᾔσθετο μὲν τὸ γιγνόμενον, οὐκ ἐτόλμησε δέ σφας εὐθύς, ἀγνοίᾳ τῶν χωρίων, ἐπι-
2 διῶξαι. ἀλλ' ἅμα ἕῳ τήν τε ἵππον λαβὼν καὶ τοὺς πεζοὺς ἐπακολουθεῖν κελεύσας κατέλαβεν αὐτούς, καὶ ὑποστάντας ἐς μάχην, ἐνομίζετο γὰρ σὺν μόνῃ τῇ ἵππῳ εἶναι, διέτριψε μέχρις οὗ καὶ ὁ πεζὸς ἦλθε, καὶ οὕτω παντὶ τῷ στρατῷ περισχὼν τούς τε πλείους κατέκοψε καὶ τοὺς περιλοίπους ὁμολογίᾳ παρεστήσατο. κἀκ τούτου καὶ τῶν δήμων τοὺς μὲν ἀμαχὶ προσηγάγετο, τοὺς δὲ πολέμῳ.

3 Νερούιοι δὲ τῆς μὲν πεδιάδος, οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιόμαχοι, ἑκόντες αὐτῷ ἐξέστησαν, ἐς δὲ δὴ τὰ ὄρη τὰ ὑλωδέστατα ἀνακομισθέντες, ἔπειτ' ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖθεν ἐπικατέδραμον ἀνέλπιστοι, καὶ καθ' ὃ μὲν αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦν ἐτράποντο καὶ ἔφυγον, τῷ δὲ δὴ πλείονι τοῦ στρατοῦ καθυπέρτεροί τε ἐγένοντο, καὶ
2 τὸ στρατόπεδον αὐτοβοεὶ εἷλον. αἰσθόμενος δὲ τοῦτ' ἐκεῖνος, προεκεχωρήκει γὰρ ἐπί τι τοὺς τετραμμένους διώκων, ἀνέστρεψε, καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς ἐν τῷ ἐρύματι ἁρπαγὴν ποιουμένους περιεστοιχίσατο καὶ κατεφόνευσε. πράξας δὲ ταῦτα, οὐδὲν ἔτι μέγα ἔργον τοὺς λοιποὺς Νερουίους χειρούμενος ἔσχε.

4 κἀν τούτῳ Ἀτουατικοί, πλησιόχωροί τε αὐτοῖς ὄντες καὶ τὸ γένος τό τε φρόνημα τὸ τῶν Κίμβρων ἔχοντες, ὥρμησαν μὲν ὡς καὶ βοηθήσοντές σφισιν, ἐπειδὴ δὲ ἔφθησαν προαλόντες, ἀνεχώρησαν, καὶ πάντα τἆλλα χωρία ἐκλιπόντες ἐς ἓν τεῖχος τὸ κρά-
2 τιστον ἀνεσκευάσαντο. καὶ αὐτῷ τὸν Καίσαρα προσβαλόντα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἀπεκρούσαντο, μέχρις οὗ

πρὸς μηχανῶν ποίησιν ἐτράπετο. τότε γάρ, τέως
μὲν τήν τε ὕλην τέμνοντας καὶ τὰ μηχανήματα συμ-
πηγνύντας τοὺς Ῥωμαίους ἑώρων, γέλωτα τῇ ἀπει-
ρίᾳ τῶν γιγνομένων ἐποιοῦντο, ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνά τε 3
ἐξειργάσθη καὶ ὁπλῖταί σφισι πανταχόθεν ἅμα ἐπ'
αὐτῶν προσήγοντο, κατεπλάγησαν, ἅτε μηπώποτε
τοιοῦτό τι ἑορακότες, καὶ διεκηρυκεύσαντο, τά τε
ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις πέμψαντες καὶ ὅπλα τινὰ
ἀπὸ τοῦ τείχους ῥίψαντες. ὡς μέντοι τά τε μηχα- 4
νήματα τῶν ἀνδρῶν γυμνωθέντα αὖθις εἶδον καὶ
ἐκείνους πρὸς θυμηδίαν οἷα ἐπὶ νίκῃ τετραμμένους
ᾔσθοντο, μετέγνωσαν, καὶ ἀναθαρσήσαντες τῆς νυ-
κτὸς ἐπέξοδον, ὡς καὶ ἀνελπίστους σφᾶς κατακόψον-
τες, ἐποιήσαντο. περιπεσόντες δὲ τοῖς προφύλαξιν,
ὁ γὰρ Καῖσαρ ἀκριβῶς πάντα ἀεὶ διῴκει, ἐσφάλη-
σαν. καὶ οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς ἔτι συγγνώμης
ἔτυχεν, ἀλλὰ πάντες ἐπράθησαν.

ἐπειδὴ δὲ οὗτοί τε κατεστράφατο, καὶ ἄλλοι οἱ 5
μὲν ὑπ' αὐτοῦ, οἱ δὲ καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων
συχνοὶ ἐκεχείρωντο, ὅ τε χειμὼν ἐνέστη, ἀνεχώρησεν
ἐς τὰ χειμάδια. μαθόντες δὲ ταῦθ' οἱ οἴκοι Ῥωμαῖοι
ἐθαύμασαν ὅτι ἔθνη τοσαῦτα, ὧν οὐδὲ τὰ ὀνόματα
πρότερον ἠκρίβουν, ᾑρήκει, καὶ ἐψηφίσαντο πεντε-
καίδεκα ἐπ' αὐτοῖς ἡμέρας θῦσαι, ὅπερ οὔπω πρό-
τερον ἐγεγόνει.

κἀν τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ Γάλβας ὁ Σερούιος 2
ὑποστρατηγῶν αὐτῷ, μέχρι μὲν ἥ τε ὡραία καὶ
τὸ στράτευμα συνεστὸς εἶχεν, Οὐαράγρους παρά τε
τῇ Λεμάνῳ λίμνῃ καὶ πρὸς τοῖς Ἀλλόβριξι μέχρι τῶν
Ἄλπεων οἰκοῦντας, τοὺς μὲν βίᾳ, τοὺς δὲ καὶ ὁμολο-
γίᾳ παρεστήσατο, ὥστε καὶ χειμάσαι κατὰ χώραν
παρασκευάσασθαι. ἐπεὶ μέντοι οἱ πλείους τῶν στρα- 3

τιωτῶν, οἱ μὲν παρειμένοι οἷα μὴ πόρρω τῆς Ἰταλίας
ὄντες, οἱ δὲ καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἄλλοσε ἀπεχώρησαν, καὶ
αὐτῷ ἀπροσδόκητοι κατὰ τοῦτο οἱ ἐπιχώριοι ἐπέθεντο,
4 πρὸς ἀπόνοιαν ὑπ' ἀπογνώσεως προήχθη, καὶ ἐκπη-
δήσας ἐκ τοῦ χειμαδίου ἄφνω τούς τε προσκειμένους
οἱ τῷ παραδόξῳ τοῦ τολμήματος ἐξέπληξε, καὶ δι'
αὐτῶν πρὸς τὰ μετέωρα διέπεσε. γενόμενος δὲ ἐν
τῷ ἀσφαλεῖ ἠμύνατο μὲν αὐτοὺς μετὰ τοῦτο καὶ ἐδου-
λώσατο, οὐ μὴν καὶ ἐχείμασεν αὐτόθι, ἀλλὰ καὶ ἐς
τὴν τῶν Ἀλλοβρίγων μετέστη.

6 ταῦτα μὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἐγένετο, Πομπήιος δὲ
ἐν τούτῳ τὴν κάθοδον τῷ Κικέρωνι ψηφισθῆναι διε-
πράξατο. ὃν γὰρ διὰ τοῦ Κλωδίου ἐξεληλάκει, τοῦ-
τον ἐπ' αὐτὸν ἐκεῖνον ἐπανήγαγεν· οὕτω που τὸ
ἀνθρώπειον δι' ὀλίγου τε ἔστιν ὅτε μεταβάλλεται,
καὶ ἀφ' ὧν ὠφελήσεσθαί τινες ἢ καὶ βλαβήσεσθαι
2 νομίζουσι, τὰ ἐναντιώτατα ἀντιλαμβάνουσι. συνέ-
πραττον δὲ ἀπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν δημάρχων
ἄλλοι τε καὶ Τίτος Ἄννιος Μίλων, οἵπερ που καὶ τὴν
γνώμην ἐς τὸ πλῆθος ἐσήνεγκαν· ὁ γὰρ Σπινθὴρ ὁ
ὕπατος τὸ μέν τι καὶ τῷ Πομπηίῳ χαριζόμενος, τὸ
δὲ καὶ ἐξ ἰδίας ἔχθρας τὸν Κλώδιον ἀμυνόμενος,
ὑφ' ἧς καὶ τὴν μοιχείαν αὐτοῦ δικάζων κατεγνώκει,
3 ... καὶ ἐκείνῳ δὲ ἄλλοι τε τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντων
ὑπῆρχον καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἄππιος Κλαύδιος στρατηγῶν,
ὅ τε Νέπως ὁ ὕπατος ἀπ' οἰκείας τινὸς ἔχθρας τὸν
7 Κικέρωνα μισῶν. οὗτοί τε οὖν ἐπὶ πλέον ἢ πρίν,
ἅτε καὶ ἡγεμόνας τοὺς ὑπάτους ἔχοντες, καὶ οἱ ἄλλοι
οἱ ἐν τῇ πόλει διαστάντες πρὸς ἑκατέρους ἐθορύβουν.
καὶ ἄλλα τε ἐκ τούτου οὐκ ἐν κόσμῳ πολλὰ ἐγίγνετο,
2 καὶ ἐν αὐτῇ τῇ διαψηφίσει ὁ Κλώδιος γνοὺς τὸ πλῆ-
θος πρὸς τοῦ Κικέρωνος ἐσόμενον, τοὺς μονομάχους

οὓς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρὸς ἀγῶνας ἐπιταφίους ἐπὶ τῷ Μάρκῳ τῷ συγγενεῖ προπαρεσκεύαστο λαβὼν ἐσεπήδησεν ἐς τὸν σύλλογον, καὶ πολλοὺς μὲν ἔτρωσε, πολλοὺς δὲ καὶ ἔκτεινεν. οὔτ' οὖν ἡ γνώμη ἐκυρώθη, 3
καὶ ἐκείνοις ὡς δορυφόροις συνὼν φοβερὸς καὶ ἐς τὰ ἄλλα πᾶσιν ἦν, ἀγορανομίαν τε ᾔτει ὡς καὶ τὴν δίκην τῆς βίας, ἂν ἀποδειχθῇ, διαφευξόμενος. ἐγρά- 4
ψατο γὰρ αὐτὸν ὁ Μίλων καὶ οὐκ ἐσήγαγεν· οὔτε γὰρ οἱ ταμίαι, δι' ὧν τὴν ἀποκλήρωσιν τῶν δικαστῶν γενέσθαι ἐχρῆν, ᾕρηντο, καὶ ὁ Νέπως ἀπεῖπε τῷ στρατηγῷ μηδεμίαν πρὸ τῆς κληρώσεως αὐτῶν δίκην προσέσθαι. ἔδει δὲ ἄρα τοὺς ἀγορανόμους πρὸ τῶν ταμιῶν καταστῆναι, καὶ διὰ τοῦτο ὅτι μάλιστα ἡ διατριβὴ ἐγένετο. μαχόμενος δὲ καὶ περὶ αὐτοῦ 8
τούτου πολλὰ ἐτάραττε, καὶ τέλος μονομάχους τινὰς καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλους τῶν τὰ αὐτά οἱ βουλομένων ἀθροίσας ἐς χεῖρας τῷ Κλωδίῳ συνεχῶς ᾔει, καὶ σφαγαὶ κατὰ πᾶσαν ὡς εἰπεῖν τὴν πόλιν ἐγίγνοντο. ὁ οὖν Νέπως φοβηθεὶς πρός τε τοῦ συνάρχοντος καὶ 2
πρὸς τοῦ Πομπηίου τῶν τε ἄλλων τῶν πρώτων μετεβάλετο, καὶ οὕτως ἥ τε γερουσία κατελθεῖν τὸν Κικέρωνα τοῦ Σπινθῆρος ἐσηγησαμένου προεβούλευσε, καὶ ὁ δῆμος ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων ἐσενεγκόντων ἐψηφίσατο. ἀντέλεγε μὲν γὰρ πρὸς αὐτοὺς Κλώδιος, 3
ἀλλ' ἐκείνῳ τε ὁ Μίλων ἀντέκειτο, ὥστε μηδὲν βίαιον δρᾶσαι, καὶ τῷ νόμῳ ἄλλοι τε καὶ ὁ Πομπήιος συνεῖπον, ὥστε πολὺ κρείττους αὐτοὺς γενέσθαι.

κατῆλθέ τε οὖν ὁ Κικέρων, καὶ χάριν τῇ τε βουλῇ 9
καὶ τῷ δήμῳ, παρασχόντων αὐτῷ τῶν ὑπάτων, καὶ κατὰ τὸ συνέδριον καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ἔγνω. τῷ τε Πομπηίῳ τὴν ἔχθραν τὴν ἐπὶ τῇ φυγῇ μεθεὶς συνηλλάγη, καὶ τήν γε εὐεργεσίαν παραχρῆμα ἀπέδωκε·

2 λιμοῦ γὰρ ἐν τῇ πόλει ἰσχυροῦ γενομένου, καὶ τοῦ
ὁμίλου παντὸς ἔς τε τὸ θέατρον, οἵῳ γε δὴ καὶ
τότε ἔτι θεάτρῳ ἐς τὰς πανηγύρεις ἐχρῶντο, καὶ μετὰ
τοῦτο καὶ ἐς τὸ Καπιτώλιον ἐπὶ τοὺς βουλευτὰς συνε-
δρεύοντας ἐσπηδήσαντος, καὶ τοτὲ μὲν ἐν χερσὶν αὐ-
τοὺς ἀποσφάξειν, τοτὲ δὲ καὶ καταπρήσειν σὺν αὐτοῖς
3 τοῖς ναοῖς ἀπειλοῦντος, ἔπεισέ σφας ἐπιμελητὴν τοῦ
σίτου τὸν Πομπήιον προχειρίσασθαι, καὶ διὰ τοῦτο
καὶ ἀρχὴν αὐτῷ ἀνθυπάτου καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἔξω
ἐπὶ πέντε ἔτη δοῦναι. καὶ ὁ μέν, ὥσπερ ἐπὶ τοῖς
καταποντισταῖς πρότερον, οὕτω καὶ τότε ἐπὶ τῷ σίτῳ
πάσης αὖθις τῆς οἰκουμένης τῆς ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις
10 τότε οὔσης ἄρξειν ἔμελλε· Καῖσαρ δὲ καὶ Κράσσος
ἄλλως μὲν ἤχθοντο τῷ Κικέρωνι, σπουδὴν δ' οὖν
τινα αὐτοῦ ἔσχον, ἐπειδὴ πάντως καθήξοντα αὐτὸν
ᾔσθοντο, καὶ γὰρ ὁ Καῖσαρ καὶ ἀπὼν εὔνοιάν τινα
αὐτῷ ἐνεδείξατο, οὐ μέντοι καὶ χάριν οὐδεμίαν ἀν-
2 τέλαβον. ἐκεῖνος γὰρ τοῦτό τε οὐκ ἀπὸ γνώμης σφᾶς
πεποιηκότας εἰδώς, καὶ τῆς φυγῆς αἰτιωτάτους γε-
γονέναι νομίζων, ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐ πάνυ
πρὸς αὐτοὺς ἐθρασύνετο, ἅτε καὶ τῶν τῆς ἀκράτου
παρρησίας ἐπικαρπιῶν νεωστὶ πεπειραμένος, βιβλίον
μέντοι τι ἀπόρρητον συνέθηκε, καὶ ἐπέγραψεν αὐ-
τῷ ὡς καὶ περὶ τῶν ἑαυτοῦ βουλευμάτων ἀπολο-
3 γισμόν τινα ἔχοντι· πολλὰ δὲ δὴ καὶ δεινὰ ἐς αὐτὸ
καὶ περὶ ἐκείνων καὶ περὶ ἄλλων τινῶν συνένησε,
καὶ διὰ τοῦτο φοβηθεὶς μὴ καὶ ζῶντος αὐτοῦ ἐκφοι-
τήσῃ, κατεσημήνατό τε αὐτὸ καὶ παρέδωκε τῷ παιδί,
προστάξας οἱ μήτ' ἀναγνῶναι μήτε δημοσιεῦσαι τὰ
γεγραμμένα πρὶν ἂν μεταλλάξῃ.

11 Κικέρων μὲν οὖν αὖθις ἀνεβλάστανε, καὶ τήν τε
ἄλλην οὐσίαν καὶ τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας, καίτοι τῇ

ἐλευθερίᾳ ἀνειμένον, καὶ τοῦ Κλωδίου καὶ ἐπιθειά-
ζοντος καὶ ἐς ἐνθυμίαν αὐτῷ προβάλλοντος, ἐκομί-
σατο. τὴν γὰρ ἐσφορὰν τοῦ φρατριατικοῦ νόμου, 2
παρ' ἣν ἐκ τῶν εὐπατριδῶν ἐς τὸ πλῆθος ἐπεποίητο,
διαβάλλων ὡς οὐκ ἐν τοῖς ὡρισμένοις ἐκ τῶν πα-
τρίων χρόνοις ἐκτεθέντος αὐτοῦ, τήν τε δημαρχίαν
τοῦ Κλωδίου πᾶσαν, ἐν ᾗ καὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκίαν
ἐδέδοκτο, κατέλυε, λέγων οὐχ οἷόν τε εἶναι, τῆς με-
ταστάσεως αὐτοῦ τῆς ἐς τὸν ὅμιλον παρανόμως γε-
γενημένης, ὑγιές τι τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων νομί-
ζεσθαι, καὶ ἔπεισε διὰ τούτου τοὺς ποντίφικας τὸ 3
ἔδαφός οἱ ὡς· καὶ ὅσιον καὶ βέβηλον ὂν ἀποδοῦναι.
καὶ οὕτω καὶ ἐκεῖνο καὶ χρήματα ἔς τε τὴν τῆς οἰ-
κίας κατασκευήν, καὶ εἰ δή τι ἄλλο τῆς οὐσίας αὐ-
τοῦ ἐλελύμαντο, ἔλαβε.

μετὰ δὲ δὴ τοῦτο Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως ἕνεκα 12
αὖθις ἐκινήθησαν. ἐπειδὴ γὰρ πολλά τισι τῶν Ῥω-
μαίων χρήματα, τὰ μὲν οἴκοθεν, τὰ δὲ καὶ δανεισά-
μενος, ὅπως τήν τε ἀρχὴν βεβαιώσηται καὶ φίλος
καὶ σύμμαχος ὀνομασθῇ, καταναλώκει, καὶ αὐτὰ παρὰ
τῶν Αἰγυπτίων βιαίως ἠργυρολόγει, καὶ διά τε τοῦτο 2
ἐχαλεπαίνετο καὶ ὅτι τὴν Κύπρον ἀπαιτῆσαι παρὰ
τῶν Ῥωμαίων ἢ καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς
ἀπειπεῖν κελευόντων αὐτῶν οὐκ ἠθέλησε, καὶ οὔτε
πεῖσαί σφας ἡσυχάζειν οὔτ' αὖ βιάσασθαι, ξενικὸν
γὰρ οὐκ εἶχεν, ἠδυνήθη, διέδρα τε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, 3
καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν κατηγόρησέ τε αὐτῶν ὡς
καὶ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβεβληκότων, καὶ ἔτυχεν
ὥστε ὑπὸ τοῦ Σπινθῆρος, ᾧ ἡ Κιλικία ἐπετέτραπτο,
καταχθῆναι. ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ..., οἱ Ἀλεξανδρεῖς τέως 13
μὲν ἀγνοήσαντες ὅτι ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπηρκὼς ἦν, ἢ
τεθνηκέναι αὐτὸν νομίσαντες, Βερενίκην τὴν θυγα-

τέρα αὐτοῦ ἐς τὴν βασιλείαν ἀντικατέστησαν, ἔπειτα
δὲ τἀληθὲς μαθόντες ἄνδρας ἑκατὸν ἐς τὴν Ῥώμην
ἔπεμψαν πρός τε τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἀπολογησομέ-
2 νους καὶ ἀντικατηγορήσοντας ὅσα ἠδίκηντο. προμα-
θὼν οὖν ταῦτ' ἐκεῖνος, ἔτι δὲ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἦν, ἐνή-
δρευσε τοὺς πρέσβεις, πρὶν ἐλθεῖν, ἄλλους ἄλλῃ
διαπέμψας, καὶ τοὺς μὲν πλείους αὐτῶν κατὰ τὴν
ὁδὸν ἔφθειρε, τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς μὲν ἐν τῷ ἄστει
αὐτῷ ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ καὶ καταφοβήσας ἐκ τού-
των ἢ χρήμασι διαφθείρας ἔπεισε μήτε ταῖς ἀρχαῖς
ὑπὲρ ὧν ἐστάλατο ἐντυχεῖν μήθ' ὅλως μνείαν τινὰ
14 περὶ τῶν ἀπολωλότων ποιήσασθαι. καίτοι τὸ πρᾶγμα
οὕτω περιβόητον ἐγένετο ὥς καὶ τὴν βουλὴν ἀγανα-
κτῆσαι δεινῶς, ἐνάγοντός σφας ὅτι μάλιστα Φαουω-
νίου τοῦ Μάρκου καθ' ἑκάτερον, ὅτι τε πολλοὶ παρὰ
τῶν συμμάχων πρέσβεις πεμφθέντες βιαίως ἀπολώ-
λεσαν, καὶ ὅτι συχνοὶ καὶ τότε τῶν Ῥωμαίων ἐδεδω-
2 ροδοκήκεσαν. καὶ οἱ μὲν τὸν Δίωνα τὸν τῆς πρεσ-
βείας αὐτοκράτορα, περιῆν γάρ, μετεπέμψαντο ὡς
καὶ τὴν ἀλήθειαν παρ' αὐτοῦ μαθησόμενοι· οὕτω δὲ
ἄρα καὶ τότε ἔθ' ὁ Πτολεμαῖος τοῖς χρήμασι κατε-
κράτει ὥστε μήτε τὸν Δίωνα ἐς τὸ συνέδριον ἐσελ-
θεῖν μήτε μνήμην τινὰ τοῦ φόνου τῶν τεθνηκότων,
3 ἕως γε καὶ αὐτὸς περιῆν, γενέσθαι. καὶ μέντοι τοῦ
Δίωνος μετὰ ταῦτα δολοφονηθέντος οὐδεμίαν οὐδ'
ἐπ' ἐκείνῳ δίκην ἔδωκε· τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ Πομ-
πήιος τῇ τε οἰκίᾳ αὐτὸν ὑπεδέδεκτο καὶ ἰσχυρῶς οἱ
4 συνήρετο. τῶν γε μὴν ἄλλων τῶν αὐτόθεν ἐνεκλή-
θησαν μὲν ἐν ὑστέρῳ συχνοί, ἑάλωσαν δὲ ὀλίγοι. τό
τε γὰρ δεδωροδοκηκὸς πολὺ ἦν, καὶ ἀλλήλοις διὰ
τὸ ἴδιον ἕκαστος δέος συνεμάχουν.

οἱ μὲν οὖν ἄνθρωποι τοιαῦτα ὑπὸ τῶν χρημάτων 15
ἐποίουν, τὸ δὲ δὴ θεῖον κεραυνῷ κατ᾽ ἀρχὰς εὐθὺς τοῦ
ἐχομένου ἔτους τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς τοῦ ἐν τῷ Ἀλ-
βανῷ ἱδρυμένου βαλὸν τὴν κάθοδον τοῦ Πτολεμαίου
χρόνον τινὰ ἐπέσχε. τοῖς γὰρ Σιβυλλείοις ἔπεσιν ἐν- 2
τυχόντες εὗρον ἐν αὐτοῖς ἐγγεγραμμένον αὐτὸ τοῦτο
"ἂν ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς βοηθείας τινὸς δεόμε-
νος ἔλθῃ, τὴν μὲν φιλίαν οἱ μὴ ἀπαρνήσησθε, μὴ
μέντοι καὶ πλήθει τινὶ ἐπικουρήσητε· εἰ δὲ μή, καὶ
πόνους καὶ κινδύνους ἕξετε." κἀκ τούτου τὴν συν- 3
τυχίαν τῶν ἐπῶν πρὸς τὰ τότε γενόμενα θαυμάσαν-
τες ἀπεψηφίσαντο πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ ἐγνωσμένα,
Γαΐῳ Κάτωνι πεισθέντες δημάρχῳ. ταῦτα δὲ ἐχρή-
σθη μὲν οὕτως, ἐδημοσιεύθη δέ, οὐ γὰρ ἐξῆν οὐδὲν
τῶν Σιβυλλείων, εἰ μὴ ἡ βουλὴ ψηφίσαιτο, ἐς τὸ
πλῆθος ἐξαγγέλλεσθαι, διὰ τοῦ Κάτωνος. ἐπειδὴ 4
γὰρ τάχιστα ὁ νοῦς τῶν ἐπῶν διεθρυλήθη, ὥσπερ
εἴωθε γίγνεσθαι, ἔδεισε μὴ συγκρυφθείη, καὶ ἔς τε
τὸν ὅμιλον τοὺς ἱερέας ἐσήγαγε, κἀνταῦθα, πρὶν
ὁτιοῦν τὴν γερουσίαν ἐπ᾽ αὐτοῖς χρηματίσαι, ἐξεβιά-
σατό σφας ἐκλαλῆσαι τὸ λόγιον· ὅσῳ γάρ τοι μᾶλ-
λον οὐκ ἐδόκει σφίσιν ἐξεῖναι τοῦτο, ... τὸ πλῆθος
ἔσχε. καὶ ἐκεῖνο μὲν ἔσχεν οὕτω, καὶ ἐς τὴν τῶν 16
Λατίνων γλῶσσαν γραφὲν ἀνεκηρύχθη· γνώμας δὲ
αὐτῶν μετὰ τοῦτο ποιουμένων, καὶ τῶν μὲν ἄνευ
στρατοῦ τῷ Σπινθῆρι τὴν τοῦ Πτολεμαίου κάθοδον
προσταττόντων, τῶν δὲ δὴ καὶ τὸν Πομπήιον μετὰ
ῥαβδούχων δύο καταγαγεῖν [αὐτὸν] κελευόντων, ὅ τε 2
γὰρ Πτολεμαῖος μαθὼν τὸ χρησθὲν ἠξίωσε τούτου
τυχεῖν, καὶ τὰ γράμματα αὐτοῦ Αὖλος Πλαύτιος ἐς
τὸ κοινὸν δημαρχῶν ἀνέγνω, δείσαντες οἱ βουλευ-
ταὶ μὴ μείζων ἔθ᾽ ὁ Πομπήιος καὶ ἀπ᾽ ἐκείνου γέ-

νηται, ἀντέπραξαν αὐτῷ τῇ τοῦ σίτου προφάσει χρη-
σάμενοι.
3 ταῦτα μὲν ἐπί τε Λουκίου Φιλίππου καὶ ἐπὶ
Γναίου Μαρκελλίνου ὑπάτων ἐγένετο· καὶ αὐτὰ ὁ
Πτολεμαῖος μαθὼν τήν τε κάθοδον ἀπέγνω, καὶ ἐς
17 Ἔφεσον ἐλθὼν παρὰ τῇ θεῷ διῃτᾶτο. τῷ δὲ δὴ
προτέρῳ ἔτει καὶ τοιόνδε τι, ἴδιον μέν, φέρον δέ
πως ἐς τὴν συγγραφήν, ἐπράχθη. τοῦ γὰρ νόμου
διαρρήδην ἀπαγορεύοντος μηδένας δύο ἅμα ἐκ τῆς
αὐτῆς συγγενείας τὴν αὐτὴν ἱερατείαν ἔχειν, ὁ Σπιν-
θὴρ ὁ ὕπατος ἐπιθυμήσας Κορνήλιον Σπινθῆρα τὸν
2 υἱὸν ἐς τοὺς οἰωνιστὰς ἐσαγαγεῖν, ἔπειτ' ἐπειδὴ ὁ
Φαῦστος ὁ τοῦ Σύλλου παῖς ἐκ τοῦ τῶν Κορνηλίων
φύλου ὢν προενεγέγραπτο, ἐξεποίησεν αὐτὸν ἐς τὸ
Μαλλίου Τορκουάτου γένος, καὶ οὕτως ὁ νόμος ἐν
τοῖς ἑαυτοῦ ῥήμασι μείνας ἔργῳ κατελύθη.
18 μετὰ δὲ δὴ τοῦτο ὁ Κλώδιος ἐπειδὴ τάχιστα ἐς
a. u. 698 τὴν ἀγορανομίαν ἐπί τε τοῦ Φιλίππου καὶ ἐπὶ τοῦ
Μαρκελλίνου παρεληλύθει, πρὸς γὰρ τὴν ἀπόδρασιν
τῆς δίκης παρακελευστὸς ἡρέθη, γραφὴν κατὰ τοῦ
Μίλωνος τῆς τῶν μονομάχων παρασκευῆς ἀπήνεγ-
κεν· ἃ γὰρ αὐτὸς ἔπραττε καὶ ἐφ' οἷς ἐκρίνετο, ταῦτ'
2 ἐκείνῳ ἀντενεκάλει. ἐποίει δὲ τοῦτο οὐχὶ τὸν Μί-
λωνα προσδοκῶν αἱρήσειν, ἅτε καὶ συναγωνιστὰς ἰσχυ-
ροὺς ἄλλους τε καὶ τὸν Κικέρωνα τόν τε Πομπήιον
ἔχοντα, ἀλλ' ἵνα ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ τῷ τε Μί-
19 λωνι προσπολεμοίη καὶ ἐκείνους ὑβρίζοι. πρὸς γοῦν
τοῖς ἄλλοις τοιόνδε τι ἐμεμηχάνητο· παρασκευάσας
τοὺς ἑταίρους ἵν', ὁπότε πύθοιτο αὐτῶν ἐν τοῖς συλ-
λόγοις "τίς ὁ ποιῶν ἢ καὶ λέγων τοιόνδε τι ἦν",
συνεκβοῶσιν ὅτι Πομπήιος, ἐπηρώτα πολλάκις ἐξαί-
φνης πάνθ' ὅσα ἐπαίτια περὶ αὐτὸν ἢ κατὰ τὸ σῶμα

ἢ κατ' ἄλλο τι ἦν, ἰδίᾳ καὶ καθ' ἕκαστον, ὡς οὐ περὶ ἐκείνου δὴ λέγων· κἀκ τούτου τῶν μὲν ἐξαρχόντων, 2
τῶν δὲ συνεπηχούντων σφίσιν, οἷα φιλεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις γίγνεσθαι, καὶ λεγόντων ὅτι Πομπήιος, χλευασία πολλὴ συνέβαινεν, ὥστε ἐκεῖνον μήτε τὴν ἡσυχίαν ἄγειν καρτεροῦντα μήθ' ὅμοιόν τι ποιεῖν αὐτῷ ὑπομένοντα περιοργῆ τε γίγνεσθαι καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ καθίστασθαι, καὶ λόγῳ μὲν τὸν Μίλωνα κατακρίνεσθαι, ἔργῳ δὲ αὐτὸν μηδ' ἀπολογούμενον ἁλίσκεσθαι. ὁ γὰρ Κλώδιος, ὅπως ἔτι πλεῖον ποιοίη, 3
οὐκ εἴα τὸν φρατριατικὸν νόμον ἐσενεχθῆναι· πρὶν γὰρ ἐκεῖνον τεθῆναι, οὔτ' ἄλλο τι τῶν σπουδαίων ἐν τῷ κοινῷ πραχθῆναι οὔτε δίκην οὐδεμίαν ἐσαχθῆναι ἐξῆν.

τέως μὲν οὖν ὁ Μίλων τῶν λοιδοριῶν καὶ τῶν 20
σφαγῶν πρόσχημα αὐτοῖς ἦν· τεράτων τέ τινων ἐν τούτῳ γενομένων, ἔν τε γὰρ τῷ Ἀλβανῷ νεὼς Ἥρας βραχὺς ἐπὶ τραπέζης τινὸς πρὸς ἀνατολῶν ἱδρυμένος πρὸς τὴν ἄρκτον μετεστράφη, καὶ λαμπὰς ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ὁρμηθεῖσα πρὸς βορέαν διῇξε, λύκος τε 2
ἐς τὴν πόλιν ἐσῆλθε, καὶ σεισμὸς ἐγένετο, τῶν τε πολιτῶν τινες κεραυνοῖς ἐφθάρησαν, καὶ θόρυβος ἐν τῷ Λατίνῳ ὑπὸ γῆς ἐξηκούσθη· καὶ αὐτὰ οἱ μάντεις ἀκέσασθαι ἐθελήσαντες ὀργίζεσθαί σφισι δαιμόνιόν τι ὡς καὶ ἱερῶν τινων ἢ χωρίων οὐχ ὁσίων ἐποικουμένων ἔφασαν, ἐνταῦθα ὁ Κλώδιος τὸν Κικέρωνα με- 3
ταλαβὼν τῷ τε λόγῳ πολὺς ἐνέκειτο, ὅτι τὸ ἔδαφος τῆς οἰκίας ἱερωμένον τῇ Ἐλευθερίᾳ κατῳκοδόμησε, καὶ ἐπῆλθέ ποτε ἐπ' αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ θεμελίων αὖθις αὐτὴν ἀναιρήσων. καὶ οὐκ ἐποίησε μὲν τοῦτο, ὁ γὰρ Μίλων ἐκώλυσεν· ὁ δ' οὖν Κικέρων ὡς καὶ παθὼν 21
αὐτὸ ὀργήν τε εἶχε καὶ κατηγορίας ἐποιεῖτο, καὶ τέλος

τόν τε Μίλωνα καὶ δημάρχους τινὰς παραλαβὼν ἀνῆλθέ τε ἐς τὸ Καπιτώλιον καὶ τὰς στήλας τὰς ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ φυγῇ ἀπὸ τοῦ Κλωδίου σταθείσας καθεῖλε,
2 καὶ τότε μὲν αὐτὰς ἐκείνου σὺν Γαΐῳ τῷ ἀδελφῷ στρατηγοῦντι ἐπελθόντος ἀφῃρέθη, μετὰ δὲ τοῦτο φυλάξας ἐκδημοῦντα τὸν Κλώδιον ἀνέβη τε αὖθις ἐς τὸ Καπιτώλιον, καὶ λαβὼν αὐτὰς οἴκαδε ἀπεκόμισε.
3 γενομένου δὲ τούτου οὐδὲν ἔτ' ἀπώμοτον οὐδετέρῳ αὐτῶν ἦν, ἀλλ' ἐλοιδόρουν ἀλλήλους καὶ διέβαλλον ἄλλα τε ὅσα ἐδύναντο, μηδενὸς τῶν αἰσχίστων ἀπε-
4 χόμενοι, καὶ ὁ μὲν τήν τε δημαρχίαν τὴν τοῦ Κλωδίου ὡς καὶ παρὰ τοὺς νόμους γενομένην καὶ τὰ πραχθέντα ἐν αὐτῇ ὑπ' αὐτοῦ ὡς καὶ ἄκυρα ὄντα, ὁ δὲ τήν τε φυγὴν τὴν τοῦ Κικέρωνος ὡς καὶ δικαίως ἐγνωσμένην καὶ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ὡς καὶ παρανόμως ἐψηφισμένην.

22 μαχομένων δὲ αὐτῶν, καὶ τοῦ Κλωδίου πολὺ τῇ στάσει ἐλαττουμένου, ὁ Κάτων ὁ Μάρκος ἐπελθὼν ἀνίσωσεν αὐτούς· τῷ τε γὰρ Κικέρωνι ἀχθόμενος, καὶ φοβηθεὶς ἅμα μὴ καὶ ὅσα αὐτὸς ἐν τῇ Κύπρῳ ἐπεποιήκει καταλυθείη, ὅτι πρὸς τοῦ Κλωδίου δημαρχοῦντος ἐπέπεμπτο, προθύμως αὐτῷ συνήρατο.
2 μέγα γὰρ ἐπ' αὐτοῖς ἐφρόνει, καὶ περὶ παντὸς τὸ βεβαιωθῆναι αὐτὰ ἐποιεῖτο. ὁ μὲν γὰρ Πτολεμαῖος ὁ τὴν νῆσον τότε κατέχων, ἐπειδὴ τά τε ἐψηφισμένα ᾔσθετο καὶ μήτ' ἀντᾶραι τοῖς Ῥωμαίοις ἐτόλμησε
3 μήτ' αὖ στερηθεὶς τῆς ἀρχῆς ζῆν ὑπέμεινε, φάρμακον πιὼν ἀπέθανε, καὶ οἱ Κύπριοι τὸν Κάτωνα οὐκ ἀκουσίως, ἅτε καὶ φίλοι καὶ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων ἀντὶ δούλων ἔσεσθαι προσδοκήσαντες, ἐσεδέξαντο· ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ μὲν τούτοις οὐδὲν εἶχε σεμνύνεσθαι,
4 ὅτι δὲ δὴ τά τε ἄλλα ἄριστα διῴκησε, καὶ δούλους

καὶ χρήματα πολλὰ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀθροίσας οὐδὲν ᾐτιάθη, ἀλλὰ ἀνεπικλήτως πάντα ἀπέδειξεν, ἀνδραγαθίας οὐδὲν ἧττον ἢ εἰ πολέμῳ τινὶ ἐνενικήκει μετεποιεῖτο· ὑπὸ γὰρ τοῦ πολλοὺς δωροδοκεῖν σπανιώτερον τὸ τῶν χρημάτων καταφρονεῖν τινα τοῦ τῶν πολεμίων κρατεῖν ἐνόμιζε.

τότε οὖν ὁ Κάτων ἐν δόξῃ τινὶ ἐπινικίων διὰ 23
ταῦτ' αἰσίων ἐγένετο, καὶ οἱ ὕπατοι γνώμην ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐποιήσαντο στρατηγίαν αὐτῷ δοθῆναι καίπερ μηδέπω ἐκ τῶν νόμων προσήκουσαν. καὶ οὐκ ἀπεδείχθη μέν, αὐτὸς γὰρ ἀντεῖπε, τὴν δὲ δὴ εὔκλειαν καὶ ἐκ τούτου μείζονα ἔσχε. Κλώδιος δε ἐπε- 2
χείρησε μὲν τοὺς οἰκέτας τοὺς ἐκ τῆς Κύπρου ἀχθέντας Κλωδίους, ὅτι αὐτὸς τὸν Κάτωνα ἐκεῖσε ἐπεπόμφει, ὀνομάσαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ ἐναντιωθέντος αὐτοῦ. καὶ οἱ μὲν Κύπριοι ἐπεκλήθησαν, καίτοι τινῶν Πορκίους σφᾶς προσειπεῖν ἐθελησάντων, ὁ γὰρ Κάτων καὶ τοῦτο ἐκώλυσεν· ὀργῇ δ' οὖν ὁ Κλώδιος τὴν 3
ἐναντίωσιν αὐτοῦ φέρων, τά τε διοικηθέντα ὑπ' αὐτοῦ διέβαλλε καὶ τοὺς λογισμοὺς τῶν πεπραγμένων ἀπῄτει, οὐχ ὅτι καὶ διελέγξαι τι αὐτὸν ἀδικοῦντα ἐδύνατο, ἀλλ' ὅτι ὑπὸ ναυαγίας τὰ γράμματα σχεδόν τι πάντα διέφθαρτο, καὶ ἐδόκει κατὰ τοῦτό τι ἰσχύσειν. ἐβοήθει δὲ καὶ τότε τῷ Κλωδίῳ ὁ Καῖσαρ 4
καίτοι μὴ παρών, καὶ τάς γε κατηγορίας αὐτῷ τὰς κατὰ τοῦ Κάτωνος ἐπιστολιμαίους, ὥς γέ τινές φασιν, ἔπεμπεν. ἐπέφερον δὲ τῷ Κάτωνι ἄλλα τε καὶ ὅτι τὴν στρατηγίαν οἱ αὐτὸς τοὺς ὑπάτους πείσας, ὥς γε ἔλεγον, ἐσηγήσασθαι, προσεποιήσατο ἐθελοντής, ἵνα καὶ μὴ ἄκων ἀποτετυχηκέναι αὐτῆς δόξῃ, παρεῖσθαι.

24 οὗτοί τε οὖν ἐμάχοντο, καὶ ὁ Πομπήιος ἔσχε μὲν
καὶ ἐν τῇ τοῦ σίτου διαδόσει τριβήν τινα· πολλῶν
γὰρ πρὸς τὰς ἀπ' αὐτοῦ ἐλπίδας ἐλευθερωθέντων,
ἀπογραφήν σφων, ὅπως ἔν τε κόσμῳ καὶ ἐν τάξει
2 τινὶ σιτοδοτηθῶσιν, ἠθέλησε ποιήσασθαι· οὐ μὴν
ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῇ τε ἑαυτοῦ σοφίᾳ καὶ ἐκ τοῦ πλή-
θους τοῦ σίτου ῥᾷόν πως διῴκησε, τὴν δὲ δὴ ὑπα-
τείαν αἰτῶν πράγματα ἔσχε καὶ αἰτίαν ἀπ' αὐτῶν
3 ἔλαβεν. ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Κλω-
δίου γιγνόμενα, καὶ μάλισθ' ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων
ὑπερεωρᾶτο ὧν διέφερε, διά τε τὸ ἀξίωμα καὶ διὰ
τὰς ἐλπίδας ἀφ' ὧν καὶ ἰδιωτεύων ὑπὲρ πάντας αὐ-
4 τοὺς τιμηθήσεσθαι προσεδόκησεν ὑβριζόμενος. ἀλλὰ
τούτων μὲν ἔσθ' ὅτε καὶ κατεφρόνει· παραχρῆμα μὲν
γὰρ κακῶς ἀκούων ἐδυσχέραινε, διαλιπὼν δὲ καὶ
ἐς ἀναλογισμὸν τῆς τε ἑαυτοῦ ἀρετῆς καὶ τῆς τῶν
ἐναντίων κακίας ἀφικνούμενος οὐκέτ' αὐτῶν προε-
25 τίμα· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ αὐξανόμενος, καὶ ὁ δῆμος τά
τε κατειργασμένα αὐτῷ θαυμάζων, ὥστε καὶ ἐκ τῆς
βουλῆς ἄνδρας ὡς καὶ ἐπὶ δεδουλωμένοις παντελῶς
τοῖς Γαλάταις ἀποστεῖλαι, καὶ πρὸς τὰς ἀπ' αὐτοῦ
ἐλπίδας ἐπαιρόμενος ὥστε καὶ χρήματά οἱ πολλὰ ψη-
2 φίσασθαι, δεινῶς αὐτὸν ἠνία. ἐπεχείρησε μὲν γὰρ
τοὺς ὑπάτους ἀναπεῖσαι μήτε τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ
εὐθὺς ἀναγιγνώσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλεῖστον, μέχρις
ἂν αὐτόματος ἡ δόξα τῶν πραττομένων ἐκνικήσῃ,
συγκρύπτειν, καὶ διάδοχόν τινα αὐτῷ καὶ πρὸ τοῦ
3 καθήκοντος καιροῦ πέμψαι. τοσαύτῃ γὰρ φιλοτιμίᾳ
ἐχρῆτο ὥσθ' ὅσα αὐτὸς τῷ Καίσαρι συνέπραξε καὶ
βασκαίνειν καὶ καταλύειν, καὶ ἐκείνῳ τε ἄλλως τε
μεγάλως ταινιουμένῳ καὶ τὰ ἑαυτοῦ συσκιάζοντι ἄχθε-
σθαι, καὶ τῷ δήμῳ ἐγκαλεῖν ὅτι αὐτόν τε ἐν ὀλιγω-

ρίᾳ ἐποιεῖτο καὶ τὸν Καίσαρα ὑπερεσπούδαζε. τά τε 4
γὰρ ἄλλα καὶ ἠγανάκτει ὁρῶν αὐτοὺς τῶν τε προ-
ποιηθέντων τινὶ ἐπὶ τοσοῦτον μνημονεύοντας ἐφ'
ὅσον μηδὲν ἄλλο ἐπιγένοιτο, καὶ πρὸς τὸ ἀεὶ καθι-
στάμενον, κἂν ἔλαττον τοῦ προτέρου ᾖ, προχειρό-
τατα τῷ τε τοῦ συνήθους κόρῳ καὶ τῇ τοῦ ξένου
ἡδονῇ φερομένους, καὶ τὸ μὲν προευδοκιμοῦν πᾶν
καταλύοντας ὑπὸ τοῦ φθόνου, τὸ δ' ἄρτι προφαινό-
μενον συνεπαύξοντας, ἀπὸ τῶν ἐλπίδων. δι' οὖν 26
ταῦτα δυσχεραίνων, καὶ μήτε τι διὰ τῶν ὑπάτων
διαπράξασθαι δυνηθεὶς καὶ τὸν Καίσαρα μείζω τῆς
πρὸς ἑαυτὸν πίστεως γιγνόμενον ὁρῶν, οὐκ ἐν ἐλα-
φρῷ τὸ πρᾶγμα ἐποιήσατο. καὶ γὰρ ἐνόμιζε δύο τε
εἶναι τὰ τὰς φιλίας τινῶν συγχέοντα, τό τε δέος καὶ
τὸν φθόνον, καὶ ταῦτ' ἀπ' ἀντιπάλου καὶ τῆς δόξης
καὶ τῆς ἰσχύος μόνως συμβαίνειν· ἕως μὲν γὰρ ἂν 2
ἰσομοιρῶσί τινες αὐτῶν, καὶ ἐκείνας ἐρρῶσθαι, ἐπει-
δὰν δ' ὑπεράρωσί τι οἱ ἕτεροι, ἐνταῦθα τό τε ἐλατ-
τούμενον φθονῆσαν μισεῖν τὸν κρείττονα καὶ τὸ κρα-
τοῦν καταφρονῆσαν ἐξυβρίζειν ἐς τὸν χείρονα, καὶ
οὕτως ἀπ' ἀμφοτέρων τὸν μὲν τῇ ἐλαττώσει ἀγα-
νακτοῦντα, τὸν δὲ τῇ πλεονεξίᾳ ἐπαιρόμενον, πρός
τε διαφορὰς καὶ πρὸς πολέμους ἐκ τῆς πρὶν φιλίας
ἀφικνεῖσθαι. τοιούτοις οὖν δή τισι λογισμοῖς ὁ Πομ- 3
πήιος ἐπὶ τὸν Καίσαρα ὡπλίζετο. καὶ ἐδόκει γὰρ οὐκ
ἂν ῥᾳδίως μόνος αὐτὸν καταλῦσαι, τὸν Κράσσον,
ὡς καὶ μετ' αὐτοῦ ποιήσων, ἔτι καὶ μᾶλλον ἀνηρ-
τήσατο.

συμφρονήσαντες οὖν ἄλλως μὲν οὐδὲν ἰδιω- 27
τεύοντες πράξειν ἤλπισαν, ἂν δ' ὑπατεύσωσι κἀκ
τούτου καὶ αὐτοὶ τὰ πράγματα τῇ ἐκείνου ζηλώσει
διαλάβωσι, καὶ ἀντίρροποί οἱ ἔσεσθαι καὶ ταχὺ αὐ-

ἀρχῆς δεῖσθαι ἔφη, διὰ δὲ δὴ τοὺς ταραχώδεις καὶ
2 σφόδρα αὐτῆς ἀντιποιεῖσθαι. ὡς οὖν τούτῳ φανε-
ρῶς ἐνέκειτο, καὶ ὁ Κράσσος ἐρωτηθεὶς καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ οὐχ ὡμολόγησε μέν, οὐ μὴν οὐδ᾽ ἀπηρνή-
σατο, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἰώθει διὰ μέσου ἐχώρησεν, εἰπὼν
ὅτι πάνθ᾽ ὅσα τῷ κοινῷ συμφέροι πράξοι, κατέδει-
σαν ὅ τε Μαρκελλῖνος καὶ ἄλλοι πολλοὶ τήν τε πα-
ρασκευὴν αὐτῶν καὶ τὴν ἀντίταξιν, καὶ οὐδὲ ἀπήν-
3 των ἔτι ἐς τὸ βουλευτήριον. μὴ συλλεγομένου δὲ
τοῦ καθήκοντος ἐκ τῶν νομίμων ἀριθμοῦ πρὸς τὸ ψη-
φισθῆναί τι περὶ τῶν ἀρχαιρεσιῶν, οὐδὲ χρηματι-
σθῆναί τι ἀρχὴν περὶ αὐτῶν ἠδυνήθη, ἀλλ᾽ ὁ ἐνι-
4 αυτὸς οὕτω διέβη. οὐ μέντοι οὔτε τὴν ἐσθῆτα με-
τημπίσχοντο οὔτε ἐς τὰς πανηγύρεις ἐφοίτων, οὐκ
ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τῇ τοῦ Διὸς ἑορτῇ εἱστιάθησαν,
οὐκ ἐπὶ τὰς ἀνοχὰς τὰς Λατίνας, δεύτερον τότε ὑπό
τινος οὐκ ὀρθῶς πραχθέντος ποιουμένας, ἐς τὸ Ἀλ-
βανὸν ἀφίκοντο, ἀλλ᾽ ὥσπερ δεδουλωμένοι, καὶ μήτ᾽
ἀρχὰς ἑλέσθαι μήτ᾽ ἄλλο τι πολιτικὸν πρᾶξαι ἐξου-
31 σίαν ἔχοντες, τὸ λοιπὸν τοῦ ἔτους διήγαγον. καὶ
a. u. 699 μετὰ τοῦτο ὅ τε Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσος ὕπατοι ἐκ
μεσοβασιλείας ἀπεδείχθησαν, οὔτ᾽ ἄλλου τινὸς τῶν
προεπηγγελκότων ἀπαντήσαντος, καὶ Λουκίου Δομι-
τίου, ὃς μέχρι τῆς τελευταίας ἡμέρας ἐσπουδάρχησεν,
ὁρμήσαντος μὲν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν οἴκοθεν ὑπὸ
νύκτα, ἐπεὶ δ᾽ ὁ παῖς ὁ τὸν λύχνον οἱ προφέρων
ἐσφάγη, δείσαντος καὶ μηκέτι περαιτέρω προχωρή-
2 σαντος. οὔτ᾽ οὖν ἀντιστάντος τινὸς τὴν ἀρχήν, καὶ
προσέτι τοῦ Πουπλίου τοῦ Κράσσου, ὃς υἱός τε τοῦ
Μάρκου ἦν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὑπεστρατήγει, στρα-
τιώτας ἐπ᾽ αὐτὸ τοῦτο ἐς τὴν Ῥώμην ἀγαγόντος, οὐ
χαλεπῶς ᾑρέθησαν.

παραλαβόντες δ' οὕτω τὴν ἡγεμονίαν τὰς λοιπὰς 32
ἀρχὰς τοῖς ἐπιτηδείως σφίσιν ἔχουσι δοθῆναι ἐποίησαν, τὸν Κάτωνα τὸν Μάρκον κωλύσαντες στρατηγὸν ἀποδειχθῆναι· ὑπώπτευόν τε γάρ αὐτὸν οὐκ ἀνέξεσθαι τὰ γιγνόμενα, καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἰσχὺν αὐτῷ ἔννομον πρὸς τὰς ἀντιλογίας προσθεῖναι. καὶ 2
ἡ μὲν τῶν στρατηγῶν κατάστασις, ὁ γὰρ Κάτων οὐδὲν βίαιον πρᾶξαι ἠξίωσεν, εἰρηναία ἐγένετο, περὶ δὲ τοὺς ἀγορανόμους τοὺς κουρουλίους σφαγαὶ συνέβησαν, ὥστε καὶ τὸν Πομπήιον πολλοῦ αἵματος ἀναπλησθῆναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἐκείνους μέν, τούς τε ἄλ- 3
λους τοὺς ὑπὸ τοῦ δήμου αἱρουμένους, πρὸς τρόπου σφίσιν, αὐτοὶ γὰρ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐποίουν, ἀπέδειξαν, τούς τε ἀγορανόμους τοὺς ἑτέρους καὶ τῶν δημάρχων τοὺς πλείους προσηταιρίσαντο· δύο δὲ δήμαρχοι, Γαιός τε Ἀτήιος Καπίτων καὶ Πούπλιος Ἀκύλιος Γάλλος, οὐχ ὡμολόγησαν αὐτοῖς.

ὡς οὖν αἱ ἀρχαὶ κατέστησαν, εἴχοντο ὧν ἐφίεντο. 33
καὶ αὐτοὶ μὲν οὐδένα οὔτε ἐν τῇ βουλῇ οὔτε ἐν τῷ δήμῳ λόγον ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιήσαντο, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐπλάττοντο μηδενός σφων προσδεῖσθαι· Γάιος δὲ δὴ 2
Τρεβώνιος δημαρχῶν ἔγραψε τῷ μὲν τήν τε Συρίαν καὶ τὰ πλησιόχωρα αὐτῆς, τῷ δὲ τὰς Ἰβηρίας, καὶ γάρ τι καὶ ἔναγχος ἐκεκίνηντο, ἄρχειν ἐπὶ πέντε ἔτη δοθῆναι, στρατιώταις τε ὅσοις ἂν ἐθελήσωσι καὶ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν συμμάχων χρωμένοις, καὶ πόλεμον καὶ εἰρήνην πρὸς οὓς ἂν βουληθῶσι ποιουμένοις. χαλεπῶς οὖν ἐπὶ τούτῳ πολλῶν, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ 3
Καίσαρος φίλων, ἐχόντων, ὅτι ἤμελλον ἐκεῖνοι, τυχόντες ὧν διῳκοῦντο, τὸν Καίσαρα μηκέτ' ἐπὶ πολὺ τὴν ἀρχὴν ἕξοντα κατείρξειν, καὶ παρασκευαζομένων διὰ τοῦτο ἀντειπεῖν τινων τοῖς γεγραμμένοις, φοβη-

θέντες οἱ ὕπατοι μὴ διαμάρτωσιν ὧν ἔπραττον, προσε-
ποιήσαντο αὐτοὺς ὥστε τὴν ἡγεμονίαν καὶ ἐκείνῳ
τρία ἔτη πλείω, ὥς γε τἀληθὲς εὑρίσκεται, μηκῦναι.
4 οὐ μέντοι καὶ ἐς τὸν δῆμόν τι ὑπὲρ αὐτοῦ πρότερον
ἐσήνεγκαν πρὶν τὰ σφέτερα βεβαιώσασθαι. οἵ τε γὰρ
τοῦ Καίσαρος ἐπιτήδειοι προκαταληφθέντες οὕτως
ἡσύχασαν, καὶ τῶν ἄλλων τὸ μὲν πολὺ δουλωθὲν
ὑπὸ τοῦ φόβου ἡσυχίαν ἦγαγον, ἀγαπῶντες εἰ καὶ
34 ὧς περισωθεῖεν, ὁ δὲ δὴ Κάτων καὶ ὁ Φαουώνιος
ἠναντιοῦντο μὲν πᾶσι τοῖς πρασσομένοις ὑπ᾽ αὐτῶν,
συνεργοὺς ἄλλους τέ τινας καὶ τοὺς δύο δημάρχους
ἔχοντες, ἅτε δὲ ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς ἀγωνιζόμενοι
2 μάτην ἐπαρρησιάζοντο. καὶ ὁ μὲν Φαουώνιος μίαν
ὥραν μόνην παρὰ τοῦ Τρεβωνίου πρὸς τὴν ἀντιλο-
γίαν λαβών, κατέτριψεν αὐτὴν ὑπὲρ αὐτῆς τῆς τοῦ
καιροῦ στενοχωρίας εἰκῇ βοῶν· ὁ δὲ δὴ Κάτων ἔτυχε
3 μὲν ἐν δύο ὥραις δημηγορῆσαι, τραπόμενος δὲ πρὸς
κατηγορίαν τῶν τε ἐν χερσὶ καὶ τῆς ὅλης καταστά-
σεως, ὥσπερ εἰώθει, κατανάλωσε τὸν καιρὸν πρὶν καὶ
ὁτιοῦν τῶν ἐπειγόντων εἰπεῖν, οὐχ ὅτι οὐκ ἐνεδέχετό
τι καὶ περὶ ἐκείνων λεχθῆναι, ἀλλ᾽ ἵν᾽ ἔτι τι δημη-
γορῆσαι δοκῶν ἔχειν ὑπό τε τοῦ Τρεβωνίου σιγασθῇ
καὶ αὐτῷ καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ ἐγκαλῇ, ἐπεὶ εὖ γε ἠπί-
στατο ὅτι οὐδ᾽ εἰ πάσῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐκέχρητο, πεῖσαί τι
4 ὧν ἐβούλετο ψηφίσασθαί σφας ἐδύνατο. οὐκοῦν οὔτε
παραχρῆμα σιωπῆσαι κελευσθεὶς ἐπαύσατο, ἀλλὰ καὶ
ἐξωσθεὶς καὶ ἑλκυσθεὶς ἐκ τοῦ συλλόγου ἐπανῆλθε,
καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ἐς τὸ οἴκημα ἐσαχθῆναι προσ-
ταχθεὶς οὐκ ἐμετρίασε.

35 καὶ ἐκείνη μὲν ἡ ἡμέρα οὕτω κατετρίβη ὥστε
μηδ᾽ εἰπεῖν ἀρχὴν μηδὲν τοὺς δημάρχους δυνηθῆ-
ναι· ἐν γάρ τοι ταῖς συνόδοις ταῖς τοῦ δήμου, ἐν

αἷς γε καὶ ἐβουλεύοντο, πάσαις τοῖς ἰδιώταις πρὸ τῶν τὰς ἀρχὰς ἐχόντων ὁ λόγος ἐδίδοτο, τοῦ μηδένα 2 *αὐτῶν, ὡς ἔοικε, τῇ τοῦ κρείττονος γνώμῃ προκαταλαμβανόμενον ὑποστέλλεσθαί τι ὧν φρονοίη, ἀλλ' ἐπὶ πάσης παρρησίας τὰ δοκοῦντα αὐτῷ λέγειν. φο-* 3 *βηθεὶς οὖν ὁ Γάλλος μή τις αὐτὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς τῇ ὑστεραίᾳ ἐξείρξῃ ἢ καὶ δεινότερόν τι ἐργάσηται, ἔς τε τὸ συνέδριον ἀφ' ἑσπέρας ἐσῆλθε καὶ ἐν αὐτῷ ἐνυκτέρευσε, τῆς τε ἀσφαλείας ἕνεκα τῆς παρὰ τοῦ χωρίου, καὶ ὅπως ἐκεῖθεν ἅμα ἕῳ πρὸς τὸ πλῆθος ἐξέλθῃ. καὶ τοῦτον μὲν ὁ Τρεβώνιος μάτην ἐνταῦθα* 4 *καὶ τὴν νύκτα καὶ τῆς ἡμέρας τὸ πλεῖον ἐνδιατρῖψαι ἐποίησε, πάσας τὰς θύρας τοῦ βουλευτηρίου κλείσας· τὸν δὲ Ἀτήιον τόν τε Κάτωνα καὶ τὸν Φαουώνιον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς μετ' αὐτῶν ὄντας ἕτεροι, προκαταλαβόντες τῆς νυκτὸς τὸ τοῦ συλλόγου χωρίον, ἐξεῖργον. καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Φαουώνιος καὶ ὁ* 5 *Νίννιος διαλαθόντες πως ἔνδον ἐγένοντο, ὁ δὲ δὴ Κάτων καὶ ὁ Ἀτήιος ἐπαναβάντες τισὶ τῶν περιεστηκότων καὶ μετεωρισθέντες ὑπ' αὐτῶν διοσημίαν, ὡς καὶ διαλύσοντές σφας, ἐφήμιξον, τούτους μὲν ἑκατέρους οἱ ὑπηρέται τῶν δημάρχων ἐξήλασαν, τοὺς δ' ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ὄντας κατετραυμάτισαν, καί τινας καὶ ἀπέκτειναν. κυρωθέντος δὲ οὕτω τοῦ νό-* 36 *μου, καὶ τοῦ πλήθους ἀπαλλαττομένου ἤδη ἐκ τοῦ συλλόγου, παραλαβὼν ὁ Ἀτήιος τὸν Γάλλον αἵματος ἀνάπλεων, ἐκβιαζόμενος γὰρ ἐκ τοῦ συνεδρίου ἐπλήγη, παρήγαγέ τε ἐς τοὺς ἔτι παρόντας, καὶ ἐπιδείξας αὐτόν, καὶ ἐπειπὼν ὅσα εἰκὸς ἦν, δεινῶς σφας ἐξετάραξεν. αἰσθόμενοι οὖν τοῦθ' οἱ ὕπατοι ἦλθόν τε διὰ* 2 *ταχέων, ἐγγύθεν γάρ ποθεν τοῖς πραττομένοις ἐφήδρευον, καὶ καταφοβήσαντες αὐτούς, ἅτε καὶ χεῖρα*

οὐκ ὀλίγην ἔχοντες, εὐθύς τε ἐκκλησίαν συνήγαγον
καὶ τὰ κατὰ τὸν Καίσαρα ἐπεψήφισαν, ἀντειπεῖν μὲν
καὶ πρὸς ἐκεῖνα τῶν αὐτῶν πειραθέντων, οὐ μέντοι
καὶ δυνηθέντων τι πρᾶξαι.
37 ταῦτά τε οὖν κυρωθῆναι ἐποίησαν, καὶ μετὰ
τοῦτο πικρότερα ἐπιτίμια τοῖς δεκάζουσί τινας ἐπέ-
ταξαν, ὥσπερ τι αὐτοὶ ἔλαττον, ὅτι οὐ χρήμασιν,
2 ἀλλὰ βίᾳ τὴν ἀρχὴν εἰλήφεσαν, ἁμαρτόντες. ἐπεχεί-
ρησαν μὲν γὰρ καὶ τὰ ἀναλώματα τὰ κατὰ τὴν δίαι-
ταν ἐπὶ μακρότατον προηγμένα συστεῖλαι, καίπερ ἐς
πᾶν αὐτοὶ καὶ τρυφῆς καὶ ἁβρότητος προκεχωρηκό-
τες, ἐκωλύθησαν δὲ ὑπ' αὐτοῦ τούτου διανομοθετῆ-
3 σαι. ὁ γὰρ Ὁρτήσιος φιλαναλωτὴς ἐν τοῖς μάλιστα
ὢν ἔπεισεν αὐτούς, τό τε μέγεθος τῆς πόλεως
ἐπεξιὼν καὶ ἐπί τε τῇ οἴκοι πολυτελείᾳ καὶ ἐπὶ τῇ
ἐς τοὺς ἄλλους μεγαλοφροσύνῃ ἐπαινῶν, καταβα-
λεῖν τὴν γνώμην, ἅτε καὶ συναγωνιστῇ τῶν λόγων
4 τῷ βίῳ σφῶν χρώμενος. τήν τε γὰρ ἐναντίωσιν αἰ-
δεσθέντες, καὶ προσέτι καὶ κατοκνήσαντες φθόνῳ
τινὶ τοὺς ἄλλους, ὧν αὐτοὶ ἐποίουν, δοκεῖν ἀπείρ-
γειν, ἑκόντες ἀφῆκαν τὴν ἐσήγησιν.
38 κἀν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ὁ Πομπήιος τὸ θέατρον,
ᾧ καὶ νῦν λαμπρυνόμεθα, καθιέρωσε, καὶ ἔν τε
ἐκείνῳ θέαν καὶ μουσικῆς καὶ ἀγῶνος γυμνικοῦ κἀν
τῷ ἱπποδρόμῳ καὶ ἵππων ἅμιλλαν καὶ θηρίων πολ-
2 λῶν καὶ παντοδαπῶν σφαγὰς ἐποίησε. λέοντές τε
γὰρ πεντακόσιοι ἐν πέντε ἡμέραις ἀναλώθησαν, καὶ
ἐλέφαντες ὀκτωκαίδεκα πρὸς ὁπλίτας ἐμαχέσαντο. καὶ
αὐτῶν οἱ μὲν παραχρῆμα ἀπέθανον, οἱ δὲ οὐ πολλῷ
ὕστερον· ἠλεήθησαν γάρ τινες ὑπὸ τοῦ δήμου παρὰ
τὴν τοῦ Πομπηίου γνώμην, ἐπειδὴ τραυματισθέντες
3 τῆς μάχης ἐπαύσαντο, καὶ περιιόντες τάς τε προβο-

σκίδας ἐς τὸν οὐρανὸν ἀνέτεινον καὶ ὠλοφύροντο οὕ-
τως ὥστε καὶ λόγον παρασχεῖν ὅτι οὐκ ἄλλως ἐκ συν-
τυχίας αὐτὸ ἐποίησαν, ἀλλὰ τούς τε ὅρκους οἷς πι-
στεύσαντες ἐκ τῆς Λιβύης ἐπεπεραίωντο ἐπιβοώμενοι
καὶ τὸ δαιμόνιον πρὸς τιμωρίαν σφῶν ἐπικαλούμε-
νοι. λέγεται γὰρ ὅτι οὐ πρότερον τῶν νεῶν ἐπέβη- 4
σαν πρὶν πίστιν παρὰ τῶν ἀγόντων σφᾶς ἔνορκον
λαβεῖν, ἦ μὴν μηδὲν κακὸν πείσεσθαι, καὶ τοῦτο
μὲν εἴτ' ὄντως οὕτως εἴτε καὶ ἄλλως πως ἔχει, οὐκ
οἶδα· ἤδη γάρ τινες καὶ ἐκεῖνο εἶπον ὅτι πρὸς τῷ 5
τῆς φωνῆς τῆς πατριώτιδος αὐτοὺς ἐπαΐειν καὶ τῶν
ἐν τῷ οὐρανῷ γιγνομένων συνιᾶσιν, ὥστε καὶ ἐν ταῖς
νουμηνίαις, πρὶν ἐς ὄψιν τοῖς ἀνθρώποις τὴν σελή-
νην ἐλθεῖν, πρός τε ὕδωρ ἀείνων ἀφικνεῖσθαι κἀν-
ταῦθα καθαρμόν τινά σφων ποιεῖσθαι. ἤκουσα μὲν 6
δὴ ταῦτα, ἤκουσα δὲ καὶ ἐκεῖνο ὅτι τὸ θέατρον
τοῦτο οὐχ ὁ Πομπήιος ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ Δημήτριός
τις ἀπελεύθερος αὐτοῦ, ἐκ τῶν χρημάτων ὧν συστρα-
τευόμενός οἱ ἐπεπόριστο. ὅθενπερ καὶ τὴν ἐπωνυ-
μίαν τοῦ ἔργου δικαιότατα αὐτῷ ἀνέθηκεν, ἵνα μήτε
κακῶς ἀκούῃ ὅτι ἐξελεύθερος αὐτοῦ ἠργυρολόγησεν
ὥστε καὶ ἐς τηλικοῦτον ἀνάλωμα ἐξικέσθαι.

οὐ μὴν ἀλλ' ἐν μὲν τούτοις οὐ σμικρὰ τῷ δήμῳ 39
ὁ Πομπήιος ἐχαρίσατο, τοὺς δὲ δὴ καταλόγους μετὰ
τοῦ Κράσσου πρὸς τὰ ἐψηφισμένα σφίσι ποιούμενος
πλεῖστον αὐτοὺς ἐλύπησε. καὶ τότε δὴ οἱ πολλοὶ με-
τεμέλοντο καὶ τόν τε Κάτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ἐπῄ-
νουν, ὥστε καὶ ἐκείνους διά τε τοῦτο, καὶ ὅτι δίκη 2
τις λόγῳ μὲν τοῖς ὑποστρατήγοις σφῶν, ἔργῳ δὲ αὐ-
τοῖς πρὸς τὰ γιγνόμενα παρὰ δημάρχων τινῶν ἐπ-
ήχθη, βίαιον μὲν μηδὲν τολμῆσαι, τὴν δὲ ἐσθῆτα
ὡς ἐπὶ συμφορᾷ μετὰ τῶν ἐκ τῆς βουλῆς στασιωτῶν

3 ἀλλάξασθαι. καὶ ταύτην μὲν εὐθὺς μεταγνόντες καὶ
μηδὲ προφάσεώς τινος ἐπιλαβόμενοι μετεσκευάσαντο·
τῶν δὲ δημάρχων τούς τε καταλόγους διαλῦσαι καὶ
τὰς στρατείας αὐτῶν ἀναψηφίσαι ἐπιχειρούντων ὁ
4 μὲν Πομπήιος οὐκ ἠγανάκτει, τούς τε γὰρ ὑπάρχους
παραχρῆμα ἐξεπεπόμφει, καὶ αὐτὸς κατὰ χώραν, ὡς
καὶ κωλυόμενος ἐξελθεῖν, ἄλλως διὰ τὴν ἐπιμέλειαν
τοῦ σίτου παρεῖναι ὀφείλων, ἡδέως ἔμενεν, ἵνα τάς
τ' Ἰβηρίας ἅμα δι' ἐκείνων κατάσχῃ καὶ τὰ ἐν τῇ
5 Ῥώμῃ τῇ τε ἄλλῃ Ἰταλίᾳ δι' ἑαυτοῦ ποιήσηται, ὁ δὲ
δὴ Κράσσος, ἐπειδὴ μηδέτερον αὐτῷ τούτων ὑπῆρ-
χεν, ἐπὶ τὴν ἐκ τῶν ὅπλων ἰσχὺν ἐτράπετο. οἱ οὖν
δήμαρχοι ἰδόντες ὅτι ἡ παρρησία αὐτῶν ἄοπλος οὖσα
ἀσθενὴς πρὸς τὸ κωλῦσαί τι πραχθῆναι ἦν, ἄλλως
μὲν ἐσιώπων, ἐπεφήμιζον δὲ αὐτῷ πολλὰ καὶ ἄτοπα,
ὥσπερ οὐ καὶ τῷ δημοσίῳ δι' ἐκείνου καταρώμενοι,
6 καὶ τοῦτο μὲν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ τὰς εὐχὰς αὐτοῦ τὰς
νομιζομένας ἐπὶ τῇ στρατείᾳ ποιουμένου καὶ διοση-
μίας τινὰς καὶ τέρατα διεθρόουν, τοῦτο δὲ ἐξορμω-
μένῳ οἱ πολλὰ καὶ δεινὰ ἐπηράσαντο. ἐπεχείρησε
μὲν γὰρ ὁ Ἀτήιος καὶ ἐς τὸ δεσμωτήριον αὐτὸν ἐμ-
7 βαλεῖν· ἀντιστάντων δὲ ἑτέρων δημάρχων μάχη τε
αὐτῶν καὶ διατριβὴ ἐγένετο, κἂν τούτῳ ὁ Κράσσος
ἔξω τοῦ πωμηρίου ἐξῆλθε.

καὶ ὁ μέν, εἴτε ἐκ συντυχίας εἴτε καὶ ἐκ τῶν
40 ἀρῶν αὐτῶν, οὐκ ἐς μακρὰν ἐσφάλη, ὁ δὲ δὴ Καῖ-
σαρ ἐν τῇ τοῦ Μαρκελλίνου τῇ τε Φιλίππου ὑπατείᾳ
ἐπὶ Οὐενετοὺς ἐστράτευσεν. οἰκοῦσι δὲ πρὸς τῷ
ὠκεανῷ, καὶ στρατιώτας τινὰς Ῥωμαίους πεμφθέν-
τας ἐπὶ σῖτον συνέλαβον, καὶ μετὰ τοῦτο τοὺς πρέσ-
βεις τοὺς ὑπὲρ ἐκείνων ἐλθόντας κατέσχον, ὅπως
2 ἀντ' αὐτῶν τοὺς ὁμήρους σφῶν ἀπολάβωσιν. ὁ οὖν

Καῖσαρ τούτους μὲν οὐκ ἀπέδωκε, διαπέμψας δὲ ἄλ-
λους ἄλλῃ, τοὺς μὲν τὰ τῶν συναφεστηκότων αὐτοῖς
πορθεῖν, ἵνα μὴ συμβοηθήσωσιν ἀλλήλοις, τοὺς δὲ
καὶ τὰ τῶν ἐνσπόνδων, μὴ καὶ αὐτοί τι παρακινή-
σωσι, φρουρεῖν, αὐτὸς ἐπὶ τοὺς Οὐενετοὺς ἤλασε, 3
καὶ πλοῖα ἐν τῇ μεσογείᾳ, ἃ ἤκουεν ἐπιτήδεια πρὸς
τὴν τοῦ ὠκεανοῦ παλίρροιαν εἶναι, κατασκευάσας
διά τε τοῦ Λίγρου ποταμοῦ κατεκόμισε, καὶ πᾶσαν
ὀλίγου τὴν ὡραίαν μάτην ἀνάλωσεν. αἵ τε γὰρ πό- 4
λεις ἐπ᾽ ἐρυμνῶν χωρίων ἱδρυμέναι ἀπρόσιτοι ἦσαν,
καὶ ὁ ὠκεανὸς πάσας ὡς εἰπεῖν αὐτὰς περικλύζων
ἄπορον μὲν τῷ πεζῷ, ἄπορον δὲ καὶ τῷ ναυτικῷ τὴν
προσβολήν, καὶ πλημμύρων καὶ ἀναρρέων, ἔν τε τῇ 5
ἀμπώτιδι καὶ ἐν τῇ ῥαχίᾳ ἐποίει, ὥστε ἐν παντὶ τὸν
Καίσαρα γενέσθαι, μέχρις οὗ Δέκιμος Βροῦτος τα-
χείαις οἱ ναυσὶν ἐκ τῆς ἔνδοθεν θαλάσσης ἦλθεν.
αὐτὸς μὲν γὰρ ὡς οὐδὲ ἐκείναις τι πράξων γνώμην
εἶχεν, οἱ δὲ δὴ βάρβαροι καταφρονήσαντες τῆς τε
σμικρότητος καὶ τῆς ἀσθενείας τῶν σκαφῶν ἡττήθη-
σαν. ταῦτα μὲν γὰρ πρὸς τὸ κουφότερον ὑπὲρ τοῦ 41
ταχυναυτεῖν ἐς τὸν τῆς παρ᾽ ἡμῖν ναυτιλίας τρόπον
ἐσκεύαστο, τὰ δὲ δὴ τῶν βαρβάρων, ἅτε ἐν τῇ συνε-
χείᾳ τῆς τοῦ ὠκεανοῦ παλιρροίας ἐπί τε τοῦ ξηροῦ
πολλάκις ἵστασθαι καὶ πρὸς τὴν ἄνω τε καὶ κάτω
αὐτοῦ διαρροὴν ἀντικαρτερεῖν ὀφείλοντα, πλεῖστόν
σφων καὶ τῷ μεγέθει καὶ τῇ παχύτητι προεῖχε. δι᾽ 2
οὖν ταῦθ᾽ οἱ βάρβαροι, οἷα μήπω πρότερον τοιούτου
ναυτικοῦ πεπειραμένοι, πρός τε τὴν ὄψιν τῶν νεῶν
καὶ τὸ ἔργον αὐτῶν ἐν οὐδενὶ λόγῳ ἐποιήσαντο, καὶ
εὐθὺς ναυλοχούσαις σφίσιν ἐπανήχθησαν ὡς καὶ δι᾽
ἐλαχίστου τοῖς κοντοῖς αὐτὰς καταποντώσοντες. ἐφέ-
ροντο δὲ ἀνέμῳ καὶ πολλῷ καὶ σφοδρῷ· καὶ γὰρ

ἱστία δερμάτινα εἶχον, ὥστε πᾶσαν τὴν τοῦ πνευμα-
42 τος ἰσχὺν ἀπλήστως ἐσδέχεσθαι. ὁ οὖν Βροῦτος, τέως
μὲν ἐκεῖνα ἐπέσπερχεν, οὐδ' ἀνταναχθῆναι αὐτοῖς
διά τε τὸ πλῆθος καὶ διὰ τὸ μέγεθος τῶν νεῶν τήν
τε ἐκ τοῦ πνεύματος φορὰν καὶ τὴν ἐπιβολήν σφων
ἐτόλμησεν, ἀλλὰ παρεσκευάζετο ὡς καὶ πρὸς τῇ γῇ
τὰς προσβολὰς αὐτῶν ἀμυνούμενος καὶ τὰ σκάφη
2 παντελῶς ἐκλείψων. ἐπεὶ δ' ὅ τε ἄνεμος ἐξαπιναίως
ἔπεσε καὶ τὸ κῦμα ἐστορέσθη, τά τε πλοῖα οὐκέθ'
ὁμοίως ὑπὸ τῶν κωπῶν ἐκινεῖτο, ἀλλ' ἅτε καὶ κατα-
βαρῆ ὄντα κατὰ χώραν τρόπον τινὰ εἱστήκει, τότε δὴ
θαρσήσας ἀντανήχθη, καὶ προσπεσὼν αὐτοῖς πολλά
σφας καὶ δεινὰ ἀδεῶς καὶ περιπλέων καὶ διαπλέων,
3 καὶ τοτὲ μὲν ἐμβάλλων τινί, τοτὲ δὲ ἀνακρουόμενος
ὅπῃ τε καὶ ἐφ' ὅσον ἤθελεν, εἰργάσατο, πολλαῖς τε
πρὸς μίαν καὶ ἑτέρωθι ἴσαις πρὸς ἴσας, ἔστι δ' ᾗ
καὶ ἐλάσσοσι πρὸς πλείονας ἀσφαλῶς προσφερόμε-
4 νος. ὅπου μὲν γὰρ κρείττων αὐτῶν ἦν, ταύτῃ προσ-
ηρτᾶτό σφισι, καὶ τὰς μὲν κατέδυεν ἀναρρηγνύς, ἐς
δὲ τὰς πολλαχόθεν μετεκβαίνων ἔς τε χεῖρας τοῖς
ἐπιβάταις ᾔει καὶ πολλοὺς ἐφόνευεν· εἰ δὲ καὶ καθ'
ὁτιοῦν ἐλαττοῖτο, ῥᾷστα ἀνεχώρει, ὥστε ἐπ' αὐτῷ
43 τὴν πλεονεξίαν ἀεὶ εἶναι. οἱ γὰρ βάρβαροι μήτε το-
ξείᾳ χρώμενοι, μήτε λίθους, ὡς οὐδὲν αὐτῶν δεη-
σόμενοι, προπαρασκευάσαντες, εἰ μέν τίς σφισιν
ὁμόσε ἐχώρησε, τρόπον τινὰ ἀπεμάχοντο, τοὺς δ'
ὀλίγον σφῶν ἀφεστηκότας οὐκ εἶχον ὅ,τι ποιήσωσιν.
2 αὐτοί τε οὖν ἐτιτρώσκοντο καὶ ἀπέθνησκον καὶ οἱ
μηδὲ ἀμύνασθαί τινα δυνάμενοι, καὶ τὰ σκάφη τὰ
μὲν ἀνερρήγνυτο ἐμβαλλόμενα, τὰ δὲ κατεπίμπρατο
ὑφαπτόμενα· ἄλλα ἀναδεόμενα ὥσπερ κενὰ ἀνδρῶν
3 εἵλκετο. ὁρῶντες δὲ ταῦθ' οἱ λοιποὶ ἐπιβάται οἱ μὲν

ἀπεκτίννυσάν σφας, μὴ καὶ ζῶντες ἁλῶσιν, οἱ δὲ ἐς
τὴν θάλασσαν ἐξεπήδων, ὡς καὶ δι᾽ ἐκείνης ἤτοι τῶν
πολεμίων νεῶν ἐπιβησόμενοι ἢ πάντως γε οὐχ ὑπὸ
τῶν Ῥωμαίων ἀπολούμενοι. προθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ 4
τόλμῃ οὐδὲν αὐτῶν διέφερον, τῷ δὲ δὴ σταδίῳ τῶν
σκαφῶν προδιδόμενοι δεινῶς ἤσχαλλον. ὅπως γὰρ
δὴ μηδ᾽ αὖθίς ποτε πνεῦμά τι ταῖς ναυσὶν ἐπιγενό-
μενον κινήσειεν αὐτάς, δορυδρέπανα πόρρωθέν σφι-
σιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπέφερον, καὶ τά τε σχοινία αὐτῶν
διέτεμνον καὶ τὰ ἱστία διέσχιζον. πεζομαχεῖν δὲ τρό- 5
πον τινὰ ἐν πλοίοις πρὸς ναυμαχοῦντας ἀναγκαζόμε-
νοι πάμπολλοι μὲν αὐτοῦ ταύτῃ ἐφθάρησαν, πάντες
δὲ οἱ περιλιπεῖς ἑάλωσαν· καὶ αὐτῶν τοὺς λογιμω-
τάτους ὁ Καῖσαρ ἀποσφάξας τοὺς ἄλλους ἐπώλησε.

καὶ μετὰ τοῦτο ἐπί τε Μορίνους καὶ ἐπὶ Μενα- 44
πίους ὁμόρους σφίσιν ὄντας ἐστράτευσε, προσκατα-
πλήξειν τε αὐτοὺς ἐκ τῶν προκατειργασμένων καὶ
ῥᾳδίως αἱρήσειν ἐλπίσας. οὐ μέντοι καὶ ἐχειρώσατό
τινας· οὔτε γὰρ πόλεις ἔχοντες, ἀλλ᾽ ἐν καλύβαις 2
διαιτώμενοι, καὶ τὰ τιμιώτατα ἐς τὰ λασιώτατα τῶν
ὀρῶν ἀνασκευασάμενοι, πολὺ πλείω τοὺς προσμίξαν-
τάς σφισι τῶν Ῥωμαίων ἐκάκωσαν ἢ αὐτοὶ ἔπαθον.
ἐπεχείρησε μὲν γὰρ ὁ Καῖσαρ καὶ ἐς αὐτὰ τὰ ὄρη τὴν
ὕλην τέμνων προχωρῆσαι, ἀπειπὼν δὲ διά τε τὸ μέγε-
θος αὐτῶν καὶ διὰ τὸ πρὸς χειμῶνα εἶναι ἀπανέστη.

ἔτι δ᾽ αὐτοῦ ἐν τῇ Οὐενετίᾳ ὄντος Κύιντος Τι- 45
τούριος Σαβῖνος ὑποστράτηγός τε ἐστάλη ἐπὶ Οὐνέλ-
λους, ὧν ἡγεῖτο Οὐιριδοῦιξ, καὶ τὰ μὲν πρῶτα καὶ
πάνυ τὸ πλῆθος αὐτῶν κατεπλάγη, ὥστ᾽ ἀγαπᾶν ἂν
τό γε ἔρυμα διασώσηται, ἔπειτα δὲ αἰσθόμενός σφας 2
θρασύτερον μὲν ἀπὸ τούτου διακειμένους, οὐ μὴν
καὶ τῷ ἔργῳ δεινοὺς ὄντας, οἷά που οἱ πολλοὶ τῶν

*βαρβάρων ἐν ταῖς ἀπειλαῖς πᾶν τὸ φοβερὸν διὰ κε-
νῆς ἐπικομποῦσιν, ἀνεθάρσησε. καὶ ἐκ μὲν τοῦ προ-
φανοῦς οὐδ' οὕτως ἐτόλμησέ σφισι συνενεχθῆναι,
3 τῷ γὰρ πλήθει πολὺ κατείργετο, πρὸς δὲ δὴ τὸ τά-
φρευμα τὸ ἑαυτοῦ μετεώρου τοῦ χωρίου ὄντος ὑπη-
γάγετο αὐτοὺς ἀπερισκέπτως προσβαλεῖν· τῶν γὰρ
συμμάχων τινὰ ὁμοφωνοῦντά σφισιν ὑπὸ τὴν ἑσπέ-
ραν ὡς αὐτόμολον πέμψας, ἔπεισεν αὐτοὺς ὅτι ὁ
4 Καῖσαρ ἐπταικὼς εἴη. καὶ οὕτω πιστεύσαντες ἀπε-
ρισκέπτως ἐκεῖνοι, πάνυ γάρ τι διακορεῖς καὶ τῆς
τροφῆς καὶ τοῦ ποτοῦ ἦσαν, εὐθὺς ἐπὶ τοὺς Ῥω-
μαίους, μὴ καὶ φθάσωσί σφας φυγόντες, ὥρμησαν,
καὶ ἔδει γὰρ μηδὲ πυρφόρον τῷ λόγῳ αὐτῶν σωθῆ-
ναι, φρύγανα καὶ ξύλα τὰ μὲν ἀράμενοι, τὰ δὲ ἐφελ-
5 κόμενοι ὡς καὶ καταπρήσοντες αὐτούς, πρός τε τὸ
ὄρθιον προσέβαλον καὶ σπουδῇ προσανέβαινον, μη-
δενός σφισιν ἐναντιουμένου· ὁ γὰρ Σαβῖνος οὐκ ἐκι-
νήθη πρὶν ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας αὐτοῦ τοὺς πλείους
αὐτῶν γενέσθαι. τότε δὲ ἐπικατέδραμέ σφισιν ἁπαν-
ταχόθεν ἅμα ἀπροσδόκητος, καὶ τοὺς πρώτους ἐκ-
6 πλήξας κατήραξε κατὰ τοῦ πρανοῦς ἅπαντας, κἀν-
ταῦθα αὐτοὺς ἐν τῇ ἀναστροφῇ περί τε ἀλλήλοις καὶ
περὶ τοῖς ξύλοις σφαλλομένους κατέκοψεν οὕτως ὥστε
7 μηδένα αὐτῶν μηδὲ τῶν ἄλλων ἔτ' ἀνταραι. ἄπλη-
στοι γὰρ ἀλογίστως οἱ Γαλάται ἐς πάνθ' ὁμοίως ὄν-
τες οὔτε τὸ θαρσοῦν σφων οὔτε τὸ δεδιὸς μετριάζου-
σιν, ἀλλ' ἔκ τε τούτου πρὸς δειλίαν ἀνέλπιστον καὶ
ἐξ ἐκείνου πρὸς θάρσος προπετὲς ἐκπίπτουσιν.*

46 *ὑπὸ δὲ δὴ τὰς αὐτὰς ἡμέρας καὶ ὁ Κράσσος ὁ Πού-
πλιος, τοῦ Κράσσου τοῦ Μάρκου παῖς, τὴν Ἀκυïτα-
νίαν ὀλίγου πᾶσαν κατεστρέψατο· Γαλάται γὰρ καὶ αὐ-
τοὶ ὄντες τῇ τε Κελτικῇ προσοικοῦσι καὶ παρ' αὐτὸ τὸ*

Πυρηναῖον ἐς τὸν ὠκεανὸν καθήκουσιν. ἐπ' οὖν τού- 2
τους ὁ Κράσσος στρατεύσας Ἀπιάτας τε μάχῃ ἐκρά-
τησε καὶ πολιορκίᾳ εἷλεν, ὀλίγους μὲν ἐν ὁμολογίᾳ
τινὶ ἐξ ἀπάτης ἀποβαλών, ἰσχυρῶς δέ σφας καὶ περὶ
αὐτοῦ τούτου ἀμυνάμενος· καὶ ἑτέρους τινὰς ἰδὼν 3
ἠθροισμένους τε καὶ στρατιώτας ἐκ τῆς Ἰβηρίας Σερ-
τωριείους ἔχοντας, καὶ μετ' αὐτῶν στρατηγικώτερον
ἢ προπετέστερον τῷ πολέμῳ χρωμένους, ὡς καὶ τῇ
ἀπορίᾳ τῶν τροφῶν δι' ὀλίγου σφῶν ἐκ τῆς γῆς ἐκ-
χωρησόντων, προσεποιήσατό τε αὐτοὺς δεδιέναι, καὶ
καταφρονηθεὶς οὐχ ὑπηγάγετο μὲν οὐδ' ὣς ἐς χεῖ-
ράς οἱ ἐλθεῖν, ἀδεῶς δ' ἐς ὕστερον ἔχουσί σφισι
προσέβαλεν ἐξαίφνης ἀνέλπιστος. καὶ ταύτῃ μὲν ᾗ 4
προσέμιξεν οὐδὲν εἰργάσατο, ἐπεκδραμόντες γὰρ οἱ
βάρβαροι ἰσχυρῶς ἠμύνοντο, ἐνταῦθα δὲ δὴ τῆς δυ-
νάμεως αὐτοῖς οὔσης περιέπεμψέ τινας ἐς τὰ ἐπὶ θά-
τερα τοῦ στρατοπέδου σφῶν, καὶ τοῦτό τε ἔρημον
ἀνδρῶν κατέσχε, καὶ τοῖς μαχομένοις δι' αὐτοῦ κατὰ
νώτου ἐπεγένετο. καὶ οὕτως ἐκεῖνοί τε πάντες ἐφθά-
ρησαν καὶ οἱ λοιποὶ πλὴν ὀλίγων ἀκοντὶ ὡμολόγησαν.

ταῦτα μὲν ἐν τῷ θέρει ἐπράχθη, χειμαζόντων δὲ 47
τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ φιλίᾳ Τέγκτηροί τε καὶ Οὐσι- a. u. 699
πέται, Κελτικὰ γένη, τὸ μέν τι καὶ πρὸς Σουήβων
ἐκβιασθέντες, τὸ δὲ καὶ πρὸς τῶν Γαλατῶν ἐπικλη-
θέντες, τόν τε Ῥῆνον διέβησαν καὶ ἐς τὴν τῶν Τρη-
ουίρων ἐνέβαλον. κἀνταῦθα τὸν Καίσαρα εὑρόντες 2
καὶ φοβηθέντες ἔπεμψαν πρὸς αὐτὸν σπονδάς τε
ποιούμενοι καὶ χώραν αἰτοῦντες, ἢ σφίσι γε ἐπιτρα-
πῆναί τινα ἀξιοῦντες λαβεῖν. ὡς δ' οὐδενὸς ἔτυχον,
τὸ μὲν πρῶτον ἐθελονταὶ οἴκαδε ἐπανήξειν ὑπέσχοντο
καὶ διοκωχὴν ᾐτήσαντο· ἔπειτα δὲ ἱππέας αὐτοῦ ὀλί- 3
γους προσιόντας ἰδόντες οἱ ἐν τῇ ἡλικίᾳ σφῶν ὄντες

κατεφρόνησάν τε αὐτῶν καὶ μετέγνωσαν, κἀκ τούτου
ἐπισχόντες τῆς πορείας ἐκείνους τε μὴ προσδεχομέ-
νους ἐκάκωσαν, καὶ ἐπαρθέντες ἐπὶ τούτῳ εἴχοντο
48 τοῦ πολέμου. καὶ αὐτῶν οἱ πρεσβύτεροι καταγνόν-
τες πρός τε τὸν Καίσαρα καὶ παρὰ τὴν γνώμην σφῶν
ἦλθον, καὶ ἐδέοντο αὐτοῦ συγγνῶναί σφισι, τὴν
αἰτίαν ἐς ὀλίγους τρέποντες. ὁ δὲ τούτους μὲν ὡς
καὶ ἀπόκρισίν τινα αὐτοῖς οὐκ ἐς μακρὰν δώσων
2 κατέσχεν, ὁρμήσας δὲ ἐπὶ τοὺς ἄλλους ἐν ταῖς σκη-
ναῖς ὄντας ἐπέστη τέ σφισι μεσημβριάζουσι καὶ μη-
δὲν πολέμιον, ἅτε ἐκείνων παρ' αὐτῷ ὄντων, ὑπο-
τοπουμένοις, καὶ ἐσπηδήσας ἐς αὐτοὺς παμπληθεῖς
τῶν πεζῶν, οὐδὲ τὰ ὅπλα ἀνελέσθαι φθάσαντας,
ἀλλὰ καὶ περὶ ταῖς ἁμάξαις ὑπό τε τῶν γυναικῶν καὶ
ὑπὸ τῶν παίδων ἀναμὶξ ὄντων ταραττομένους, κατε-
3 φόνευσε. τούς τε ἱππέας ἀπόντας τότε, ἅτε καὶ πα-
ραχρῆμα, ὡς ἐπύθοντο τὸ γεγονός, πρός τε τὰ οἰ-
κεῖα ἤδη ὁρμήσαντας καὶ πρὸς Συγάμβρους ἀποχω-
ρήσαντας, πέμψας ἐξήτησεν, οὐχ ὅτι καὶ ἐκδοθήσε-
σθαί σφας προσεδόκησεν, οὐ γάρ που οὕτως οἱ πέ-
ραν τοῦ Ῥήνου τοὺς Ῥωμαίους ἐφοβοῦντο ὥστε καὶ
τὰ τοιαῦτα αὐτῶν ἀκούειν, ἀλλ' ὅπως ἐπὶ τῇ προ-
4 φάσει ταύτῃ καὶ ἐκεῖνον διαβαίη. αὐτός τε γάρ, ὃ
μηδείς πω πρότερον τῶν ὁμοίων οἱ ἐπεποιήκει, δει-
νῶς πρᾶξαι ἐγλίχετο, καὶ τοὺς Κελτοὺς πόρρωθεν ἐκ
τῆς Γαλατίας ἀνείρξειν, ἅτε καὶ ἐς τὴν οἰκείαν αὐ-
τῶν ἐσβαλών, προσεδόκησεν. ὡς οὖν οὔτε οἱ ἱππεῖς
ἐξεδίδοντο, καὶ οἱ Οὔβιοι ὅμοροί τε τοῖς Συγάμβροις
οἰκοῦντες καὶ διάφοροι αὐτοῖς ὄντες ἐπεκαλέσαντο
5 αὐτόν, διέβη μὲν τὸν ποταμὸν γεφυρώσας, εὑρὼν
δὲ τούς τε Συγάμβρους ἐς τὰ ἐρυμνὰ ἀνακεκομι-
σμένους καὶ τοὺς Σουήβους συστρεφομένους ὡς καὶ

βοηθήσοντάς σφισιν ἀνεχώρησεν ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσιν.

49 *ὁ δὲ δὴ Ῥῆνος ἀναδίδωσι μὲν ἐκ τῶν Ἄλπεων τῶν Κελτικῶν, ὀλίγον ἔξω τῆς Ῥαιτίας, προχωρῶν δὲ ἐπὶ δυσμῶν ἐν ἀριστερᾷ μὲν τήν τε Γαλατίαν καὶ τοὺς ἐποικοῦντας αὐτήν, ἐν δεξιᾷ δὲ τοὺς Κελτοὺς ἀποτέμνεται, καὶ τελευτῶν ἐς τὸν ὠκεανὸν ἐμβάλλει.* 2 *οὗτος γὰρ ὁ ὅρος, ἀφ' οὗ γε καὶ ἐς τὸ διάφορον τῶν ἐπικλήσεων ἀφίκοντο, δεῦρο ἀεὶ νομίζεται, ἐπεὶ τό γε πάνυ ἀρχαῖον Κελτοὶ ἑκάτεροι οἱ ἐπ' ἀμφότερα τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες ὠνομάζοντο.*

50 *ὁ οὖν Καῖσαρ τόν τε Ῥῆνον πρῶτος τότε Ῥωμαίων διέβη, καὶ ἐς Βρεττανίαν μετὰ ταῦτα, τοῦ τε Πομπηίου καὶ τοῦ Κράσσου ὑπατευόντων, ἐπεραιώθη.* 2 *ἡ δὲ δὴ χώρα αὕτη ἀπέχει μὲν τῆς ἠπείρου τῆς Βελγικῆς κατὰ Μορίνους σταδίους πεντήκοντα καὶ τετρακοσίους τὸ συντομώτατον, παρήκει δὲ παρά τε τὴν λοιπὴν Γαλατίαν καὶ παρὰ τὴν Ἰβηρίαν ὀλίγου πᾶσαν, ἐς τὸ πέλαγος ἀνατείνουσα.* 3 *καὶ τοῖς μὲν πάνυ πρώτοις καὶ Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων οὐδ' ὅτι ἔστιν ἐγιγνώσκετο, τοῖς δὲ ἔπειτα ἐς ἀμφισβήτησιν εἴτε ἤπειρος εἴτε καὶ νῆσος εἴη ἀφίκετο· καὶ πολλοῖς ἐφ' ἑκάτερον, εἰδόσι μὲν οὐδὲν ἅτε μήτ' αὐτόπταις μήτ' αὐτηκόοις τῶν ἐπιχωρίων γενομένοις, τεκμαιρομένοις δὲ ὡς ἕκαστοι σχολῆς ἢ καὶ φιλολογίας εἶχον, συγγέγραπται.* 4 *προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου πρότερόν τε ἐπ' Ἀγρικόλου ἀντιστρατήγου καὶ νῦν ἐπὶ Σεουήρου αὐτοκράτορος νῆσος οὖσα σαφῶς ἐλήλεγκται.*

51 *ἐς ταύτην οὖν τότε ὁ Καῖσαρ, ἐπειδὴ τά τε ἄλλα τὰ τῶν Γαλατῶν ἡσύχαζε καὶ τοὺς Μορίνους προσεποιήσατο, ἐπεθύμησε διαβῆναι. καὶ τὸν μὲν διά-*

πλουν καθ' ὃ μάλιστα ἐχρῆν μετὰ τῶν πεζῶν ἐποιήσατο, οὐ μέντοι καὶ ᾗ ἔδει προσέσχεν· οἱ γὰρ Βρεττανοὶ τὸν ἐπίπλουν αὐτοῦ προπυθόμενοι τὰς κατάρσεις ἁπάσας τὰς πρὸς τῆς ἠπείρου οὔσας προκατέλα-
2 βον. ἄκραν οὖν τινα προέχουσαν περιπλεύσας ἑτέρωσε παρεκομίσθη· κἀνταῦθα τοὺς προσμίξαντάς οἱ ἐς τὰ τενάγη ἀποβαίνοντι νικήσας, ἔφθη τῆς γῆς κρατήσας πρὶν τὴν πλείω συμβοήθειαν ἐλθεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα
3 καὶ ἐκείνους προσβαλόντας ἀπεώσατο. καὶ ἔπιπτον μὲν οὐ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἁρματηλάται τε γὰρ ὄντες καὶ ἱππεῖς ῥᾳδίως τοὺς Ῥωμαίους, μηδέπω τοῦ ἱππικοῦ αὐτοῖς παρόντος, διέφυγον, ἐκπλαγέντες δὲ πρός τε τὰ ἐκ τῆς ἠπείρου περὶ αὐτῶν ἀγγελλόμενα, καὶ ὅτι περαιωθῆναί τε ὅλως ἐτόλμησαν καὶ ἐπιβῆναι τῆς χώρας ἠδυνήθησαν, πέμπουσι πρὸς τὸν Καίσαρα τῶν Μορίνων τινάς, φίλων σφίσιν ὄντων, ἐπικηρυκευόμενοι. καὶ τότε μὲν ὁμήρους αἰτήσαντι αὐτῷ
52 δοῦναι ἠθέλησαν, πονησάντων δὲ ἐν τούτῳ τῶν Ῥωμαίων ὑπὸ χειμῶνος καὶ τῷ παρόντι ναυτικῷ καὶ τῷ ἀφικνουμένῳ καὶ μετέγνωσαν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ προφανοῦς οὐκ ἐπέθεντο αὐτοῖς, τὸ γὰρ στρατόπεδον
2 ἰσχυρῶς ἐφυλάσσετο, δεξάμενοι δέ τινας ὡς καὶ ἐς φιλίαν τὴν χώραν σφῶν πρὸς κομιδὴν τῶν ἐπιτηδείων πεμφθέντας, αὐτούς τε πλὴν ὀλίγων ἔφθειραν, ὁ γὰρ Καῖσαρ διὰ ταχέων τοῖς λοιποῖς ἐπήμυνε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἔρυμα αὐτῶν προσέβαλον. καὶ ἔπραξαν μὲν οὐδέν, ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀπήλλαξαν· οὐ μέντοι καὶ ἐς ὁμολογίαν ἦλθον πρὶν
3 πολλάκις σφαλῆναι. καὶ γὰρ ὁ Καῖσαρ ἄλλως μὲν ο'κ εἶχε γνώμην σπείσασθαι σφίσιν, ἐπεὶ δὲ ὅ τε χειμὼν προσῄει, καὶ οὐχ ἱκανὴν τὴν παροῦσαν δύναμιν περιεβέβλητο ὥστε καὶ ἐν αὐτῷ πολεμῆσαι, ἢ

τε κομιζομένη ἔσφαλτο, καὶ οἱ Γαλάται πρὸς τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ ἐνεωτέρισαν, καὶ ἄκων αὐτοῖς συνηλλάγη, ὁμήρους καὶ τότε πλείους αἰτήσας μέν, λαβὼν δὲ ὀλίγους.

καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν ἤπειρον ἀναπλεύσας τὰ ταρα- 53
χθέντα καθίστατο, μηδὲν ἐκ τῆς Βρεττανίας μήτε ἑαυτῷ μήτε τῇ πόλει προσκτησάμενος πλὴν τοῦ ἐστρατευκέναι ἐπ' αὐτοὺς δόξαι. τούτῳ γὰρ καὶ αὐτὸς ἰσχυρῶς ἐσεμνύνετο καὶ οἱ οἴκοι Ῥωμαῖοι θαυμαστῶς
ἐμεγαλύνοντο· ἐμφανῆ τε γὰρ τὰ πρὶν ἄγνωστα καὶ 2
ἐπιβατὰ τὰ πρόσθεν ἀνήκουστα ὁρῶντές σφισι γεγονότα, τήν τε μέλλουσαν ἐξ αὐτῶν ἐλπίδα ὡς καὶ παροῦσαν ἔργῳ ἐλάμβανον, καὶ πάνθ' ὅσα καταπράξειν προσεδέχοντο, ὡς καὶ ἔχοντες ἤδη ἠγάλλοντο.

καὶ οἱ μὲν διὰ ταῦτα ἱερομηνίας ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέ-
ρας ἀγαγεῖν ἐψηφίσαντο, ἐν ᾧ δὲ ἐκεῖνα ἐγίγνετο, 54
καὶ ἡ Ἰβηρία ἐκινήθη, διὸ καὶ τῷ Πομπηίῳ προσετάχθη. ἐπαναστάντες γάρ τινες καὶ Οὐακκαίους προστησάμενοι μάχῃ μὲν ὑπὸ τοῦ Νέπωτος τοῦ Μετέλλου,
ἀπαράσκευοι ἔτ' ὄντες, ἡττήθησαν, πολιορκοῦντι δ' 2
αὐτῷ Κλουνίαν ἐπελθόντες ἀμείνους ἐγένοντο, καὶ ἐκείνην μὲν περιεποιήσαντο, ἑτέρωθι δὲ ἐσφάλησαν, οὐ μὴν ὥστε καὶ δι' ὀλίγου δουλωθῆναι. τῷ γὰρ πλήθει πολὺ τῶν ἐναντίων περιῆσαν, ὥστε καὶ τὸν Νέπωτα ἀγαπᾶν ἂν τὴν ἡσυχίαν ἀκινδύνως ἄγῃ.

κατὰ δὲ δὴ τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον καὶ ὁ Πτο- 55
λεμαῖος, καίτοι τῶν Ῥωμαίων τήν τε ἐπικουρίαν ἀπεψηφισμένων καὶ πρὸς τὰς δωροδοκίας τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας δεινῶς ἔτι καὶ τότε διακειμένων, κατ-
ήχθη καὶ τὴν βασιλείαν ἐκομίσατο. ἔπραξαν δὲ τοῦτο 2
ὅ τε Πομπήιος καὶ ὁ Γαβίνιος· τοσοῦτον γὰρ αἵ τε δυναστεῖαι καὶ αἱ τῶν χρημάτων περιουσίαι καὶ παρὰ

τὰ ψηφίσματα τά τε τοῦ δήμου καὶ τὰ τῆς βουλῆς
3 ἴσχυσαν, ὥστε ἐπιστείλας μὲν ὁ Πομπήιος τῷ Γαβι-
νίῳ τῆς Συρίας τότε ἄρχοντι, στρατεύσας δὲ ἐκεῖνος,
ὁ μὲν τῇ χάριτι, ὁ δὲ τῇ δωροληψίᾳ καὶ ἄκοντος αὐ-
τὸν τοῦ κοινοῦ κατήγαγον, μηδὲν μήτε ἐκείνου μήτε
4 τῶν τῆς Σιβύλλης χρησμῶν φροντίσαντες. καὶ ἐκρίθη
μὲν ὕστερον ἐπὶ τούτῳ ὁ Γαβίνιος, οὐχ ἑάλω δὲ διά
τε τὸν Πομπήιον καὶ διὰ τὰ χρήματα· οὕτω γάρ που
τὰ πράγματα τοῖς τότε Ῥωμαίοις συνεκέχυτο ὥστε
ἀπὸ πολλῶν ὧν ἐδωροδόκησε σμικρὰ ἄττα τῶν τε ἀρ-
χόντων τινὲς καὶ τῶν δικαστῶν παρ' αὐτοῦ λαβόν-
τες οὔτε τοῦ προσήκοντός τι προετίμησαν, καὶ προσέτι
καὶ τοὺς ἄλλους κακουργεῖν ὑπὲρ χρημάτων ἐξεδί-
δαξαν, ὡς καὶ τὴν τιμωρίαν ῥᾳδίως ἐξωνεῖσθαι δυ-
5 ναμένους. τότε μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἀφείθη, αὖθις δὲ
ἐπί τε ἑτέροις τισί, καὶ ὅτι πλέον ἢ μυρίας ἐκ τῆς
ἀρχῆς μυριάδας ἥρπασε, κριθεὶς ἑάλω. καὶ ἐκείνῳ
τε τοῦτο παραδοξότατον συνέβη, τῆς τε γὰρ προτέ-
ρας δίκης διὰ τὰ χρήματα ἀπελύθη, καὶ ἐπὶ τούτοις
6 δι' ἐκείνην ὅτι μάλιστα κατεδικάσθη, καὶ τῷ Πομ-
πηίῳ, ὅτι τὸ μὲν πρότερον, καίτοι πόρρω που ὤν,
ἐρρύσατο τὸν Γαβίνιον διὰ τῶν ἑταίρων, τότε δὲ ἔν
τε τῷ προαστείῳ ὢν καὶ τρόπον τινὰ καὶ ἐν τῷ δι-
καστηρίῳ αὐτῷ παρὼν οὐδὲν ἤνυσεν.
56 ἔσχε δὲ ὧδε. ὁ Γαβίνιος πολλὰ μὲν καὶ τὴν Συ-
ρίαν ἐκάκωσεν, ὥστε καὶ τῶν ληστικῶν, ἃ καὶ τότε
ἤκμαζε, πολὺ πλείω σφίσι λυμήνασθαι, πάντα δὲ δὴ
τὰ αὐτόθεν λήμματα ἐλάχιστα εἶναι νομίσας τὸ μὲν
πρῶτον ἐνόει καὶ παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς
2 Πάρθους τόν τε πλοῦτον αὐτῶν στρατεύσων. τοῦ
γὰρ Φραάτου ὑπὸ τῶν παίδων δολοφονηθέντος Ὀρώ-
δης τήν τε βασιλείαν αὐτοῦ διεδέξατο, καὶ Μιθριδάτην

τὸν ἀδελφὸν ἐκ τῆς Μηδίας, ἧς ἦρχεν, ἐξέλαβε· καὶ
ὃς καταφυγὼν πρὸς τὸν Γαβίνιον ἀνέπεισεν αὐτὸν
συμπρᾶξαί οἱ τὴν κάθοδον. ἐπεὶ μέντοι ὁ Πτολεμαῖος
μετὰ τῶν τοῦ Πομπηίου γραμμάτων ἦλθε, καὶ πολλὰ 3
μὲν αὐτῷ, πολλὰ δὲ καὶ τῷ στρατῷ χρήματα τὰ μὲν
ἤδη παρέξειν, τὰ δ' ἂν καταχθῇ δώσειν ὑπέσχετο, τά
τε τῶν Πάρθων εἴασε καὶ ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἠπείχθη,
καίπερ ἀπαγορεύοντος μὲν τοῦ νόμου μήτε ἐς τὴν 4
ὑπερορίαν τοὺς ἄρχοντάς τινων ἀποδημεῖν μήτε πο-
λέμους ἀφ' ἑαυτῶν ἀναιρεῖσθαι, ἀπειρηκότος δὲ καὶ
τοῦ δήμου τῆς τε Σιβύλλης μὴ καταχθῆναι τὸν ἄν-
δρα. ἀλλ' ὅσῳ γὰρ ἐκωλύετο ταῦτα, τόσῳ πλείονος
αὐτὰ ἀπημπόλησε. καταλιπὼν οὖν ἐν τῇ Συρίᾳ Σι- 5
σένναν τε τὸν υἱὸν κομιδῇ νέον ὄντα καὶ στρατιώτας
μετ' αὐτοῦ πάνυ ὀλίγους, τὴν μὲν ἀρχὴν ἐφ' ἧς ἐτέ-
τακτο τοῖς λησταῖς ἔτι καὶ μᾶλλον ἐξέδωκεν, αὐτὸς 6
δὲ ἐς τὴν Παλαιστίνην ἐλθὼν τόν τε Ἀριστόβουλον,
διαδρὰς γὰρ ἐκ τῆς Ῥώμης ὑπετάραττέ τι, συνέλαβε
καὶ τῷ Πομπηίῳ ἔπεμψε, καὶ φόρον τοῖς Ἰουδαίοις
ἐπέταξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐς τὴν Αἴγυπτον ἐνέ-
βαλεν. ἦρχε δὲ τότε τῶν Αἰγυπτίων ἡ Βερενίκη, καὶ 57
ἐπιεικὲς μὲν οὐδὲν πρὸς αὐτόν, καίτοι φοβουμένη
τοὺς Ῥωμαίους, ἔπραξε, Σέλευκον δέ τινα, ὡς καὶ
ἐκ τοῦ βασιλείου γένους τοῦ ποτε ἐν τῇ Συρίᾳ ἀν-
θήσαντος ὄντα, μεταπέμψασα ἄνδρα τε ἐπεγράψατο
καὶ κοινωνὸν τῆς τε βασιλείας καὶ τοῦ πολέμου ἐποιή-
σατο. ὡς δὲ ἐκεῖνος ἐν οὐδενὸς μοίρᾳ ὢν ἑωρᾶτο, 2
τοῦτον μὲν ἀπέκτεινεν, Ἀρχέλαον δὲ τὸν τοῦ Ἀρχε-
λάου τοῦ πρὸς τὸν Σύλλαν αὐτομολήσαντος, δραστή-
ριόν τε ὄντα καὶ ἐν τῇ Συρίᾳ τὴν δίαιταν ἔχοντα,
ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπηγάγετο. ὁ γὰρ Γαβίνιος ἐδύνατο
μὲν ἀρχόμενον τὸ δεινὸν παῦσαι, τὸν γὰρ Ἀρχέλαον

προϋποτοπήσας συνέλαβε, καὶ ἔμελλεν ἐκ τούτου μη-
3 δὲν ἔτ' ἔργον ἕξειν, φοβηθεὶς δὲ μὴ καὶ ἐλάττω διὰ
τοῦτο παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τῶν ὡμολογημένων οἱ
χρημάτων, ὡς οὐδὲν ἀξιόλογον πεποιηκώς, λάβοι,
καὶ ἐλπίσας ἔτι καὶ πλείω πρός τε τὴν δεινότητα καὶ
πρὸς τὴν δόξαν τὴν τοῦ Ἀρχελάου χρηματιεῖσθαι,
καὶ προσέτι καὶ ἄλλα παρ' αὐτοῦ ἐκείνου συχνὰ λα-
58 βών, ἐθελοντὴς αὐτὸν ὡς καὶ διαδράντα ἀφῆκε. καὶ
οὕτως ἐς μὲν τὸ Πηλούσιον ἀφίκετο μηδενὸς ἐναν-
τιουμένου, προϊὼν δὲ ἐντεῦθεν δίχα διῃρημένῳ τῷ
στρατῷ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπαντήσαντάς οἱ τῇ αὐτῇ
ἡμέρᾳ ἐνίκησε, καὶ μετὰ τοῦτ' αὖθις ἔν τε τῷ πο-
ταμῷ ναυσὶ κἀν τῇ γῇ ἐκράτησεν· οἱ γὰρ Ἀλεξαν-
δρεῖς θρασύνασθαι μὲν πρὸς πάντα ἱκανώτατοι καὶ
ἐκλαλῆσαι πᾶν ὅ,τι ποτ' ἂν ἐπέλθῃ σφίσι προπετέ-
2 στατοι πεφύκασι, πρὸς δὲ δὴ πόλεμον τά τε δεινὰ
αὐτοῦ φλαυρότατοί εἰσι, καίπερ ἐν ταῖς στάσεσι,
πλείσταις δὴ καὶ μεγίσταις παρ' αὐτοῖς γιγνομέναις,
διὰ φόνων τε ἀεὶ χωροῦντες καὶ τὸ ζῆν παρ' οὐδὲν
πρὸς τὴν αὐτίκα φιλονεικίαν τιθέμενοι, ἀλλὰ καὶ
ὥσπερ τι τῶν ἀρίστων ἀναγκαιότατον τὸν ἐν αὐταῖς
3 ὄλεθρον διώκοντες. νικήσας οὖν αὐτοὺς ὁ Γαβίνιος,
καὶ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν Ἀρχέλαον φονεύσας,
ἐγκρατής τε τῆς Αἰγύπτου πάσης παραχρῆμα ἐγένετο
καὶ τῷ Πτολεμαίῳ αὐτὴν παρέδωκε.

καὶ ὁ μὲν τήν τε θυγατέρα καὶ τῶν ἄλλων τοὺς
πρώτους καὶ πλουσιωτάτους, ἅτε καὶ χρημάτων πολ-
59 λῶν δεόμενος, ἀπέκτεινε· Γαβίνιος δὲ ἐκεῖνον μὲν
οὕτω κατήγαγεν, οὐ μέντοι καὶ οἴκαδε περὶ τῶν
πραχθέντων ἐπέστειλεν, ἵνα μὴ καὶ αὐτάγγελός σφι-
σιν ὧν παρηνομήκει γένηται. ἀλλ' οὐ γὰρ οἷόν τε
ἦν τηλικοῦτο πρᾶγμα κρυφθῆναι, εὐθύς τε αὐτὸ ὁ

δῆμος ἐπύθετο, καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ Σύροι πολλὰ τοῦ 2
Γαβινίου, ἄλλως τε καὶ ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ δεινῶς ὑπὸ τῶν λῃστῶν κακωθέντες, κατεβόησαν, οἵ τε τελῶναι μὴ δυνηθέντες τὰ τέλη δι' αὐτοὺς ἐσπρᾶξαι συχνὰ ἐπωφείλησαν, ὠργίζοντο καὶ γνώμας τε ἐποιοῦντο καὶ ἑτοίμως εἶχον καταψηφίσασθαι αὐτοῦ. καὶ 3
γὰρ ὁ Κικέρων τά τε ἄλλα ἰσχυρῶς ἐνῆγε καὶ συνεβούλευέ σφισι τὰ Σιβύλλεια ἔπη αὖθις ἀναγνῶναι, προσδοκῶν ἐγγεγράφθαι τινὰ ἐν αὐτοῖς τιμωρίαν, ὅταν παραβαθῇ. ὁ οὖν Πομπήιος ὅ τε Κράσσος ὑπά- 60
τευόν τε ἔτι, καὶ ὁ μὲν ἑαυτῷ βοηθῶν, ὁ δὲ τήν τε ἐκείνου χάριν καὶ ἅμα καὶ χρήματα παρὰ τοῦ Γαβινίου πεμφθέντα οἱ λαβών, ἔκ τε τοῦ προφανοῦς ὑπὲρ αὐτοῦ διεδικαίουν, καὶ ἄλλα τε καὶ φυγάδα τὸν Κικέρωνα ἀποκαλοῦντες οὐδὲν ἐπεψήφισαν. ὡς μέντοι 2
ἐκεῖνοί τε ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀπηλλάγησαν καὶ αὐτοὺς ὅ a. u. 700
τε Δομίτιος ὁ Λούκιος καὶ Ἄππιος Κλαύδιος διεδέξαντο, γνῶμαι αὖθις πολλαὶ ἐλέχθησαν, καὶ κατὰ τοῦ Γαβινίου αἱ πλείους ἐγένοντο· ὅ τε γὰρ Δομί- 3
τιος ἐχθρὸς τῷ Πομπηίῳ διά τε τὸ σπουδαρχῆσαι καὶ διὰ τὸ παρὰ γνώμην αὐτοῦ ἀποδειχθῆναι ὤν, καὶ ὁ Κλαύδιος, καίπερ προσήκων οἱ, ὅμως τοῖς τε πολλοῖς χαρίσασθαί τι ὑπὸ δημαγωγίας ἐθελήσας, καὶ παρὰ τοῦ Γαβινίου δωροδοκήσειν, ἄν γέ τι συνταράξῃ, προσδοκήσας, πᾶν ἐπ' αὐτῷ ἔπραξαν. καὶ αὐ- 4
τὸν καὶ ἐκεῖνο δεινῶς ἐπίεσεν ὅτι προπεμφθέντα τινὰ ὑπὸ τοῦ Κράσσου ὑποστράτηγον ἐπὶ τῇ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ διαδοχῇ οὐκ ἐδέξατο, ἀλλ' ὥσπερ ἀθάνατον τὴν ἡγεμονίαν εἰληφὼς κατεῖχεν αὐτήν. ἔδοξεν οὖν σφισι τὰ τῆς Σιβύλλης ἔπη ἀναγνωσθῆναι, καίπερ ἀντειπόντος τοῦ Πομπηίου. κἀν τούτῳ ὁ Τίβερις, 61
εἴτ' οὖν ὄμβρων ἄνω που ὑπὲρ τὴν πόλιν ἐξαισίων

γενομένων, εἴτε καὶ σφοδροῦ πνεύματος ἐκ τῆς θαλάσσης τὴν ἐκροὴν αὐτοῦ ἀνακόψαντος, εἴτε καὶ μᾶλλον, ὡς ὑπωπτεύετο, ἐκ παρασκευῆς δαιμονίου τινός, τοσοῦτος ἐξαπιναίως ἐρρύη ὥστ' ἐν πᾶσι μὲν τοῖς πεδίοις τοῖς ἐν τῷ ἄστει οὖσι πελαγίσαι, πολλὰ δὲ
2 καὶ τῶν μετεωροτέρων καταλαβεῖν. αἵ τε οὖν οἰκίαι, ἐκ πλίνθων γὰρ συνῳκοδομημέναι ἦσαν, διάβροχοί τε ἐγένοντο καὶ κατερράγησαν, καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα ὑποβρύχια ἐφθάρη. τῶν τε ἀνθρώπων ὅσοι μὴ ἔφθησαν πρὸς τὰ πάνυ ὑψηλὰ ἀναφυγόντες, οἱ μὲν ἐν ταῖς τέγαις, οἱ δὲ καὶ ἐν ὁδοῖς ἐγκαταληφθέντες ἐξώλοντο. καὶ γὰρ αἱ λοιπαὶ οἰκίαι, ἅτε ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας τοῦ δεινοῦ συμβάντος, σαθραί τε ἐγένοντο καὶ πολλοῖς τοῖς μὲν εὐθύς, τοῖς δὲ καὶ μετὰ τοῦτ' ἐλυ-
3 μήναντο. οἱ οὖν Ῥωμαῖοι ἐπί τ' ἐκείνοις τοῖς παθήμασι λυπούμενοι, καὶ ἕτερα χαλεπώτερα ὡς καὶ διὰ τὴν τοῦ Πτολεμαίου κάθοδον ὀργήν σφισι τοῦ δαιμονίου πεποιημένου προσδεχόμενοι, ἠπείγοντο καὶ ἀπόντα τὸν Γαβίνιον, ὡς καὶ ἧττόν τι, ἂν φθάσωσιν
4 αὐτὸν ἀπολέσαντες, κακωθησόμενοι, θανατῶσαι. καὶ οὕτω γε ἐντόνως ἔσχον ὥστε, καίτοι μηδενὸς τοιούτου ἐν τοῖς Σιβυλλείοις χρησμοῖς εὑρεθέντος, ὅμως τὴν γερουσίαν πικρότατα καὶ τραχύτατα τούς τε ἄρχοντας καὶ τὸν δῆμον αὐτῷ χρήσασθαι προβουλεῦσαι.

62 ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐγίγνετο, χρήματα ὑπὸ τοῦ Γαβινίου προπεμφθέντα οὐχ ὅπως ἀπόντα, ἀλλ' οὐδὲ ἐπανελθόντα δεινόν τι παθεῖν αὐτὸν ἐπί γε ἐκείνοις ἐποίησε. καίτοι οὕτω καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς καὶ κακῶς ὑπὸ τοῦ συνειδότος διετέθη ὥστε καὶ χρόνιος ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀφικέσθαι καὶ νυκτὸς ἐς τὴν πόλιν ἐσκομισθῆναι, ἔξω τε τῆς οἰκίας συχναῖς πάνυ ἡμέραις μὴ

τολμῆσαι φανῆναι. τὰ μὲν οὖν ἐγκλήματα πολλὰ ἦν, 2 καὶ κατηγόρους οὐκ ὀλίγους εἶχε. πρῶτον δ' οὖν περὶ τῆς τοῦ Πτολεμαίου καθόδου, ἅτε καὶ μεγίστου, ἐδικάσθη. καὶ ὅ γε δῆμος σύμπας ὡς εἰπεῖν πρός τε τὸ δικαστήριον συνεῤῥύη καὶ διασπάσασθαι πολλάκις αὐτὸν ἠθέλησεν, ἄλλως τε καὶ ὅτι οὔθ' ὁ Πομπήιος παρῆν καὶ ὁ Κικέρων δεινότατα αὐτοῦ κατηγόρησεν. οὕτω δὲ αὐτῶν διακειμένων ἀφείθη· αὐ- 3 τός τε γάρ, ἅτε ἐπὶ τηλικούτοις κρινόμενος, παμπληθῆ χρήματα ἀνάλωσε, καὶ οἱ τοῦ Πομπηίου τοῦ τε Καίσαρος ἑταῖροι προθυμότατα αὐτῷ συνήραντο, λέγοντες ἄλλον τέ τινα καιρὸν καὶ ἄλλον βασιλέα πρὸς τῆς Σιβύλλης εἰρῆσθαι, καὶ τὸ μέγιστον ὅτι μηδεμία τῶν πραχθέντων τιμωρία ἐν τοῖς ἔπεσιν αὐτῆς ἐνεγέγραπτο.

ὁ δ' οὖν δῆμος ὀλίγου μὲν καὶ τοὺς δικαστὰς 63 ἀπέκτεινε, διαφυγόντων δὲ αὐτῶν ἐπετήρει τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ἐγκλήματα, καὶ ἐποίησεν ἐπ' ἐκείνοις γοῦν αὐτὸν ἁλῶναι. οἱ γὰρ λαχόντες περὶ αὐτῶν κρῖναι, 2 τό τε πλῆθος ἅμα φοβηθέντες καὶ μηδὲν μέγα παρὰ τοῦ Γαβινίου εὑρόμενοι, ὡς γὰρ ἐπί τε βραχυτέροις εὐθυνόμενος καὶ προσδοκῶν καὶ τότε κρατήσειν οὐ πολλὰ ἐδαπάνησε, κατεψηφίσαντο αὐτοῦ, καίτοι τοῦ τε Πομπηίου πλησίον ὄντος καὶ τοῦ Κικέρωνος συναγορεύοντος αὐτῷ. ὁ γὰρ Πομπήιος κατὰ τὴν τοῦ σί- 3 του πρόνοιαν, ἐπειδὴ πολὺς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διέφθαρτο, ἐκδημήσας ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἐς τὸ πρότερον δικαστήριον ἀπαντήσων, ἐν γὰρ τῇ Ἰταλίᾳ ἦν, ὑστερήσας δὲ αὐτοῦ οὐκ ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ προαστείου πρὶν καὶ ἐκεῖνο τελεσθῆναι. καὶ μέντοι καὶ 4 τοῦ δήμου ἔξω τοῦ πωμηρίου, τὴν γὰρ ἀρχὴν ἤδη τὴν τοῦ ἀνθυπάτου ἔχων οὐκ ἠδυνήθη ἐς τὴν πόλιν

ἐσελθεῖν, ἀθροισθέντος πολλὰ ὑπὲρ τοῦ Γαβινίου ἐδημηγόρησε, καὶ γράμματά τέ τινα παρὰ τοῦ Καίσαρος πρὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ αὐτοῦ πεμφθέντα ἀνέγνω, καὶ τοὺς δικαστὰς ἱκέτευσε, τόν τε Κικέρωνα οὐχ ὅπως κατηγορῆσαι ἔτ' αὐτοῦ ἐκώλυσεν, ἀλλὰ καὶ ὑπερδικῆσαι ἔπεισεν, ὥστε καὶ ἐκ τούτου τὸ τοῦ αὐτομόλου ἔγκλημα καὶ ὄνομα ἐπὶ πλεῖόν οἱ αὐξηθῆναι. οὐ μέντοι καὶ ὠφέλησέ τι τὸν Γαβίνιον, ἀλλὰ τότε μὲν ἔφυγεν ἁλούς, ὥσπερ εἶπον, ὕστερον δ' ὑπὸ τοῦ Καίσαρος κατήχθη.

64 ἐν δὲ τῷ αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ Πομπηίου γυνὴ θυγάτριόν τι τεκοῦσα ἀπέθανε· καὶ αὐτήν, εἴτε διαπραξαμένων τῶν τε ἐκείνου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος φίλων, ἢ καὶ ἄλλως πως χαρίσασθαί τινες αὐτοῖς ἐθελήσαντες συνήρπασαν, ἐπειδὴ τάχιστα τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ ἐν τῷ Ἀρείῳ πεδίῳ ἔθαψαν, καίτοι τοῦ Δομιτίου ἀνθισταμένου καὶ λέγοντος ἄλλα τε καὶ ὅτι οὐχ ὁσίως ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ ἄνευ τινὸς ψηφίσματος θάπτοιτο.

65 κἀν τούτῳ καὶ ὁ Πομπτῖνος ὁ Γάιος τὰ ἐπινίκια
τὰ τῶν Γαλατῶν ἔπεμψεν· ἐς γὰρ ἐκεῖνο τοῦ χρό-
νου, μηδενός οἱ διδόντος αὐτά, ἔξω τοῦ πωμηρίου
2 διέμεινε. καὶ τότε δ' ἂν αὐτῶν ἥμαρτεν, εἰ μὴ ὁ
Γάλβας ὁ Σερούιος συστρατευσάμενος αὐτῷ, κρύφα
καὶ ὑπὸ τὴν ἕω στρατηγῶν τὴν ψῆφόν τισι, καίπερ
οὐκ ἐξὸν ἐκ τῶν νόμων, πρὶν πρώτην ὥραν γενέ-
σθαι, ἐν τῷ δήμῳ τι χρηματισθῆναι, ἔδωκε. καὶ διὰ
τοῦτο τῶν δημάρχων τινὲς ἀπολειφθέντες τῆς ἐκκλη-
σίας ἐν γοῦν τῇ πομπῇ πράγματα αὐτῷ παρέσχον,
ὥστε καὶ σφαγὰς συμβῆναι.

ΔΙΩΝΟΣ

ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Μ.

Ἐν μὲν δὴ τῇ Ῥώμῃ ταῦτα, τότε ἑπτακόσια ἔτη a. u. ἀγούσῃ, ἐγένετο· ἐν δὲ δὴ τῇ Γαλατίᾳ ὁ Καῖσαρ ἐπὶ 700 τῶν αὐτῶν ἐκείνων, τοῦ Δομιτίου τοῦ Λουκίου καὶ τοῦ Κλαυδίου τοῦ Ἀππίου, ὑπάτων τά τε ἄλλα καὶ ναῦς ἐν μέσῳ τῶν τε σφετέρων τῶν ταχειῶν καὶ τῶν αὐτόθεν τῶν φορτίδων, ὅπως ὡς μάλιστα καὶ κουφίζωσι καὶ πρὸς τὸ κῦμα ἀντέχωσιν, ἐπί τε τοῦ ξηροῦ ἱστάμεναι μὴ λυμαίνωνται, παρεσκευάσατο. καὶ 2 ἐπειδὴ πλώιμα ἐγένετο, ἐς τὴν Βρεττανίαν αὖθις ἐπεραιώθη, πρόφασιν μὲν ὅτι μὴ πάντας τοὺς ὁμήρους οὓς ὑπέσχοντό οἱ ἐπεπόμφεσαν, νομίζοντες αὐτόν, ὅτι διὰ κενῆς τότε ἀνεχώρησε, μηκέτ' αὖθίς σφων πειράσειν, ποιησάμενος, ἔργῳ δὲ δεινῶς τῆς νήσου ἐφιέμενος, ὥστε εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἦν, πάντως ἂν ἄλλην τινὰ σκῆψιν εὑρεῖν. κατῆρέ τε οὖν ἔνθα 3 καὶ πρότερον, μηδενὸς ὑπό τε τοῦ πλήθους τῶν νεῶν καὶ ὑπὸ τοῦ πολλαχόσε ἅμα αὐτὰς κατασχεῖν τολμήσαντος ἀντιστῆναι, καὶ τὸ ναύσταθμον εὐθὺς ἐκρατύνατο. οἱ οὖν βάρβαροι τὸν μὲν πρόσπλουν αὐτοῦ 2 οὐκ ἠδυνήθησαν διὰ ταῦτα κωλῦσαι, δείσαντες δὲ μᾶλλον ἢ πρότερον, ἅτε καὶ στρατῷ πλείονι αὐτοῦ ἐλθόντος, ἐς τὸ λασιώτατον καὶ ἐς τὸ λοχμωδέστατον τῶν ἐγγὺς χωρίων πάντα τὰ τιμιώτατα συνεφόρησαν, καὶ αὐτὰ ἐν ἀσφαλεῖ ποιησάμενοι, τά τε γὰρ πέριξ 2

ξύλα ἔκοψαν, καὶ ἕτερα ἐπ' αὐτοῖς στοιχηδὸν ἐπισυνένησαν, ὥστε ἐν χαρακώματι τρόπον τινὰ εἶναι, ἔπειτα τοὺς προνομεύοντας τῶν Ῥωμαίων ἐλύπουν. καὶ δὴ καὶ μάχῃ τινὶ ἐν τῷ ψιλῷ ἡττηθέντες ὑπήγαγόν σφας ἐκεῖσε κατὰ τὴν δίωξιν, καὶ συχνοὺς ἀντα-
3 πέκτειναν. καὶ μετὰ τοῦτο χειμῶνος αὖθις τὰς ναῦς αὐτῶν λυμηναμένου συμμάχους τε προσμετεπέμψαντο καὶ ἐπ' αὐτὸ τὸ νεώριόν σφων ὥρμησαν, Κασουελλανὸν τὸν τὰ πρῶτα τῶν ἐν τῇ νήσῳ δυναστῶν φε-
4 ρόμενον προστησάμενοι. καὶ αὐτοῖς ἀπαντήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν πρῶτον ἐταράχθησαν τῇ τῶν ἁρμάτων σφῶν προσμίξει, ἔπειτα δὲ διιστάμενοι, καὶ ἐκεῖνά τε παρεξιέντες καὶ τοὺς παραθέοντας ἐς τὰ
3 πλάγια βάλλοντες, ἀνίσωσαν τὴν μάχην. καὶ τότε μὲν κατὰ χώραν ἀμφότεροι ἔμειναν· αὖθις δὲ οἱ βάρβαροι τοῦ μὲν πεζοῦ κρείττους γενόμενοι, ὑπὸ δὲ τῆς ἵππου κακωθέντες, πρός τε τὸν Ταμέσαν ἀνεχώρησαν, καὶ τὸν πόρον αὐτοῦ σταυροῖς, τοῖς μὲν ἐμφανέσι, τοῖς δὲ καὶ ὑφύδροις, διαλαβόντες ηὐλί-
2 σαντο. ἐπειδή τε ἐκείνους τε ὁ Καῖσαρ τό τε σταύρωμα προσβολῇ βιαίᾳ ἐκλιπεῖν ἠνάγκασε καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ἐρύματος προσεδρείᾳ ἐξήλασε, καὶ τοὺς προσβάλλοντάς σφων τῷ ναυστάθμῳ ἕτεροι ἀπεώσαντο, καὶ κατέδεισαν καὶ κατελύσαντο ὁμήρους τε δόντες καὶ φόρον ἐτήσιον ταξάμενοι.

4 καὶ οὕτως ὁ Καῖσαρ ἀπῆρε παντάπασιν ἐκ τῆς νήσου, καὶ οὐδὲν ἐγκατέλιπε στράτευμα ἐν αὐτῇ· ἐκεῖνό τε γὰρ κινδυνεύσειν ἐν ἀλλοτρίᾳ πῃ χειμάζον, καὶ αὐτὸς οὐκ ἂν ἐν καλῷ ἐπὶ πλεῖον ἀπὸ τῆς Γαλατίας ἀποδημῆσαι νομίζων, ἠγάπησε τοῖς παροῦσι, μὴ καὶ μειζόνων ὀριγνώμενος καὶ περὶ ἐκείνοις σφαλῇ.
2 καὶ ἔδοξε καὶ τοῦτο ὀρθῶς πεποιηκέναι, ὥσπερ που

καὶ τῷ ἔργῳ διεδείχθη· ἐπεὶ γὰρ ἐς τὴν Ἰταλίαν ὥρμησεν ὡς καὶ ἐκεῖ παραχειμάσων, οἱ Γαλάται, καίτοι φρουροὺς ὡς ἕκαστοι πολλοὺς ἔχοντες, ὅμως ἐνεόχμωσαν, καί τινες αὐτῶν καὶ φανερῶς ἐπανέστησαν. ὅπερ εἰ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ καταμείναντος αὐτοῦ παρὰ τὸν χειμῶνα ἐγεγόνει πάντα ἂν τὰ τῇδε ἐτετάρακτο.

ἦρξαν δὲ τοῦ πολέμου τούτου Ἐβουρωνοί, ἡγου- 5
μένου σφίσιν Ἀμβιόριγος. καὶ ἔλεγον μὲν τῇ παρουσίᾳ τῶν Ῥωμαίων, ὧν ὅ τε Σαβῖνος καὶ Λούκιος Κόττας ὑποστράτηγοι ἦρχον, ἀχθόμενοι κεκινῆσθαι· τὸ δ᾽ ἀληθὲς ἐκείνων τε κατεφρόνησαν ὡς οὐχ ἱκανῶν ἀμῦναί σφας ἐσομένων, καὶ τὸν Καίσαρα οὐκ ἤλπισαν διὰ ταχέων σφίσιν ἐπιστρατεύσειν. ἐπῆλ- 2
θόν τε οὖν αὐτοῖς μὴ προσδεχομένοις ὡς καὶ αὐτοβοεὶ τὸ στρατόπεδον αἱρήσοντες, καὶ ἐπειδὴ διήμαρτον αὐτοῦ, πρὸς ἀπάτην ἐτράποντο. τῶν γὰρ χωρίων τὰ ἐπιτηδειότατα ὁ Ἀμβιόριξ προλοχίσας ἦλθεν ἐξ ἐπικηρυκείας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὡς οὐχ
ἑκὼν δὴ πολεμήσας, καὶ αὐτὸς μὲν μεταγιγνώσκειν 3
ἔφη, τοὺς δ᾽ ἄλλους φυλάττεσθαί σφισι παρῄνεσεν· οὔτε γὰρ αὐτῷ πειθαρχεῖν αὐτοὺς καὶ ἐκείνοις μέλλειν τῆς νυκτὸς ἐπιθήσεσθαι. κἀκ τούτου καὶ γνώμην αὐτοῖς ἔδωκε τὴν μὲν Ἐβουρωνίαν, ὡς καὶ κινδυνεύσουσιν, ἂν καταμείνωσι, καταλιπεῖν, πρὸς δὲ συστρατιώτας τινὰς πέλας που χειμάζοντας ὡς τά-
χιστα μεταστῆναι. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι 6
ἐπείσθησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι εὐηργέτητο πολλὰ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ χάριν αὐτῷ τὰ ὑπεναντία διδόναι ἐδόκει. συσκευασάμενοί τε σπουδῇ εὐθὺς ἀφ᾽ ἑσπέρας ἀφώρμησαν, καὶ ἐμπεσόντες ἐς τὰ λελοχισμένα
δεινῶς ἐσφάλησαν· ὅ τε γὰρ Κόττας παραχρῆμα μετὰ 2
πολλῶν ἀπώλετο, καὶ τὸν Σαβῖνον ὁ Ἀμβιόριξ μετε-

πέμψατο μὲν ὡς καὶ σώσων, οὔτε γὰρ τοῖς γιγνομέ-
νοις παρῆν, καὶ πιστὸς αὐτῷ καὶ τότε ἔτ' ἐδόκει εἶ-
ναι, συλλαβὼν δὲ δή, καὶ ἀποδύσας καὶ τὰ ὅπλα καὶ
τὴν ἐσθῆτα, κατηκόντισεν, ἐπιλέγων ἄλλα τε καὶ ὅτι
τοιοίδε μέντοι ὄντες πῶς τηλικούτων ἡμῶν ὄντων
3 ἄρχειν ἐθέλετε; οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἔπαθον· οἱ δὲ
λοιποὶ διέπεσον μὲν ἐς τὸ τάφρευμα ὅθεν ἀπανειστή-
κεσαν, ἐπεὶ δὲ οἵ τε βάρβαροι καὶ ἐκεῖ προσέμιξαν
καὶ οὔτ' ἀμύνασθαι αὐτοὺς οὔτε διαφυγεῖν ἠδυνή-
θησαν, ἀλλήλους ἀπέκτειναν.

7 γενομένου δὲ τούτου ἄλλοι τέ τινες τῶν πλησιο-
χώρων ἀπέστησαν καὶ Νερούιοι, καίτοι Κυίντου Κι-
κέρωνος παρ' αὐτοῖς χειμάζοντος· ἀδελφὸς δὲ τοῦ
Κικέρωνος τοῦ Μάρκου ἦν, ὑποστρατηγῶν τῷ Καί-
σαρι. καὶ αὐτοὺς ὁ Ἀμβιόριξ προσλαβὼν συνέβαλε
2 τῷ Κικέρωνι· καὶ ἀγχώμαλα ἀγωνισάμενος, καί τι-
νας καὶ ζῶντας ἑλών, ἀπατῆσαι μέν πῃ καὶ ἐκεῖ-
νον ἐπεχείρησε, μὴ δυνηθεὶς δὲ ἔς τε πολιορκίαν
κατέστησε, καὶ διὰ ταχέων ὑπό τε τῆς πολυχειρίας
καὶ ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας, ἣν ἐκ τῆς συστρατείας ἣν
μετὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπεποίητο ἐκέκτητο, καί τινα καὶ
παρὰ τῶν αἰχμαλώτων ἂν ἑκάστων μαθών, καὶ ἀπε-
3 σταύρωσε καὶ ἀπετάφρευσεν. ἐγίγνοντο μὲν γὰρ καὶ
μάχαι, οἷα ἐν τῷ τοιούτῳ εἰκὸς ἦν, συχναί, καὶ
ἀπώλλυντο πολὺ πλείους τῶν βαρβάρων, ἅτε καὶ
πλείους ὄντες· οὐ μὴν ἀλλὰ αὐτοὶ μὲν ὑπὸ τῆς πε-
ριουσίας τοῦ στρατοῦ οὐδὲ ἐν αἰσθήσει τοῦ φθειρο-
μένου σφῶν ἦσαν, οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι μήτε ἄλλως πολ-
λοὶ ὄντες καὶ ἐλάττους ἀεὶ γιγνόμενοι ῥᾳδίως περιε-
8 στοιχίσθησαν. κινδυνευόντων οὖν αὐτῶν ἁλῶναι·
οὔτε γὰρ τὰ τραύματα θεραπεύειν ἀπορίᾳ τῶν ἐπι-
τηδείων ἐδύναντο, οὔτε τὴν τροφὴν ἀφθόνως, ἅτε

ἐν ἀδοκήτῳ πολιορκίᾳ, εἶχον· οὐδ' ἐπήμυνέ τις αὐτοῖς, καίτοι πολλῶν οὐκ ἄπωθεν χειμαζόντων· οἱ γὰρ βάρβαροι τὰς ὁδοὺς ἀκριβῶς φυλάσσοντες πάντας τοὺς ἐκπεμπομένους σφῶν συνελάμβανον κἀν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν ἐφόνευον· Νερούιός τις εὐνοϊ- 2
κῶς σφισιν ἐξ εὐεργεσίας ἔχων, καὶ τότε σὺν τῷ Κικέρωνι πολιορκούμενος, δοῦλόν τινα ἑαυτοῦ διάγγελον αὐτῷ παρέσχεν· ἔκ τε γὰρ τῆς σκευῆς καὶ ἐκ τῆς φωνῆς τῆς ἐπιχωρίας ἠδυνήθη λαθεῖν συγγενόμενος τοῖς πολεμίοις ὡς καὶ ἐξ αὐτῶν ὢν καὶ μετὰ τοῦτο ἀποχωρήσας. μαθὼν οὖν ὁ Καῖσαρ τὸ γιγνό- 9
μενον, οὐδέπω δὲ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἀπεληλύθει, ἀλλ' ἔτ' ἐν ὁδῷ ἦν, ἀντέστρεψε, καὶ τοὺς ἐν τοῖς χειμαδίοις, δι' ὧν διῄει, στρατιώτας παραλαμβάνων ἠπείγετο. κἀν τούτῳ φοβηθεὶς μὴ καὶ φθάσῃ ὁ Κικέρων ἀπογνώσει τῆς βοηθείας δεινόν τι παθὼν ἢ καὶ συνθέμενος, προέπεμψεν ἱππέα. τῷ μὲν γὰρ οἰκέτῃ τῷ 2
τοῦ Νερουίου, καίτοι πεῖραν ἔργῳ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ λαβών, οὐκ ἐπίστευσε, μὴ καὶ τοὺς πατριώτας ἐλεήσας μέγα τι κακόν σφας ἐξεργάσηται· ἐκ δὲ δὴ τῶν συμμάχων ἱππέα τήν τε διάλεκτον αὐτῶν εἰδότα καὶ τῇ στολῇ τῇ ἐκείνων σκευασθέντα ἔπεμψε. καὶ ὅπως 3
γε μηδ' αὐτός τι μήτ' οὖν ἐθελοντὴς μήτ' ἄκων ἐξείπῃ, οὔτε τι αὐτῷ ἐξελάλησε, καὶ τῷ Κικέρωνι πάνθ' ὅσα ἠβουλήθη ἑλληνιστὶ ἐπέστειλεν, ἵνα ἂν καὶ τὰ γράμματα ἁλῷ, ἀλλ' ἀσύνετά γε καὶ τότε τοῖς βαρβάροις ὄντα μηδέν σφας ἐκδιδάξῃ. εἰώθει δὲ καὶ ἄλλως, ὁπότε τι δι' ἀπορρήτων τινὶ ἐπέστελλε, τὸ τέταρτον ἀεὶ στοιχεῖον ἀντὶ τοῦ καθήκοντος ἀντεγγράφειν, ὅπως ἂν ἄγνωστα τοῖς πολλοῖς ᾖ τὰ γραφόμενα. ὁ δ' οὖν ἱππεὺς ἦλθε μὲν πρὸς τὸ τῶν Ῥωμαίων στρατόπεδον, μὴ δυνηθεὶς δ' ἐγγύθεν αὐτῷ 4

προσμίξαι συνέδησε τὰ γράμματα ἀκοντίῳ, καὶ ὥσας αὐτὸ ἐς τοὺς πολεμίους πρὸς πύργον ἐξεπίτηδες προσέπηξε. καὶ ὁ μὲν Κικέρων οὕτω τὴν πρόσοδον τοῦ Καίσαρος μαθὼν ἀνεθάρσησε καὶ προθυμότερον διε-
10 καρτέρησεν· οἱ δὲ δὴ βάρβαροι ἐπὶ πολὺ μὲν τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ ἠγνόησαν, νυκτοπορῶν γὰρ ἔπειτα τὰς ἡμέρας ἐν ἀφανεστάτοις χωρίοις ηὐλίζετο, ὅπως ἀπροσδοκήτοις ὅτι μάλιστα αὐτοῖς προσμίξῃ, ὀψὲ δέ ποτε ἐκ τῆς τῶν πολιορκουμένων περιχαρείας ὑποτοπήσαντες αὐτὴν προσκόπους ἔπεμψαν, καὶ μαθόντες παρ' αὐτῶν πλησιάζοντα ἤδη τὸν Καίσαρα ὥρμησαν ἐπ' αὐτὸν ὡς καὶ ἀνελπίστῳ οἱ προσπεσούμε-
2 νοι. προμαθὼν οὖν τοῦτ' ἐκεῖνος τήν τε νύκτα κατὰ χώραν ἔμεινε, καὶ ὑπὸ τὴν ἕω χωρίον τι ἐρυμνὸν προκαταλαβὼν ἐνταῦθα ὡς ἐν βραχυτάτῳ ἐστρατοπεδεύσατο τοῦ καὶ μετ' ὀλίγων εἶναι δοκεῖν καὶ ἐκ τῆς πορείας πεπονῆσθαι τήν τε ἔφοδόν σφων δεδιέναι, κἀκ τούτου καὶ ἐς αὐτὸ τὸ μετέωρον αὐτοὺς
3 ὑπαγαγέσθαι. καὶ ἔσχεν οὕτω· καταφρονήσαντες γὰρ αὐτοῦ διὰ ταῦτα πρός τε τὸ ὄρθιον προσέβαλον καὶ μεγάλως ἔπταισαν, ὥστε μηκέτ' ἀντιπολεμῆσαι.

11 οὕτω μὲν οὖν τότε καὶ ἐκεῖνοι καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐχειρώθησαν, οὐ μέντοι καὶ δι' εὐνοίας τοῖς Ῥωμαίοις ἦσαν. οἱ γοῦν Τρηούιροι φοβηθέντες, ἐπειδήπερ τοὺς παρ' ἑκάστοις ὁ Καῖσαρ μεταπέμπων ἐκόλαξε, μὴ καὶ αὐτοὶ δίκην δῶσιν, ἐξεπολεμώθησαν
2 αὖθις, Ἰνδουτιομάρου σφᾶς ἀναπείσαντος, καὶ συναποστήσαντες καὶ ἄλλους τινὰς τῶν τὰ αὐτὰ δεδιότων ἐπεστράτευσαν ἐπὶ τὸν Λαβιῆνον τὸν Τίτον ἐν Ῥημοῖς ὄντα, καὶ ἐπεξελθόντων σφίσι παρὰ δόξαν τῶν Ῥωμαίων ἐφθάρησαν.

ταῦτα μὲν ἐν τῇ Γαλατίᾳ ἐγένετο, καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ὁ Καῖσαρ ἐχείμασεν ὡς καὶ ἀκριβῶς σφας καταστήσασθαι δυνησόμενος. ὁ δὲ δὴ Κράσσος ἐπιθυμή- 12
σας τι καὶ αὐτὸς δόξης τε ἅμα καὶ κέρδους ἐχόμενον πρᾶξαι, ἔπειτ' ἐπειδὴ μηδὲν ἐν τῇ Συρίᾳ τοιοῦτό τι εἶδεν ὄν, αὐτοί τε γὰρ ἡσύχαζον, καὶ οἱ πρόσθεν προσπολεμήσαντές σφισιν οὐδὲν ὑπ' ἀδυνασίας παρεκίνουν, ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐπεστράτευσε, μήτε ἔγκλημά τι αὐτοῖς ἐπιφέρων μήτε τοῦ πολέμου οἱ ἐψηφισμένου· αὐτούς τε γὰρ παμπλουσίους ἤκουεν ὄντας, καὶ τὸν Ὀρώδην εὐάλωτον ἅτε καὶ νεοκατάστατον εἶναι προσεδόκησε. τόν τε οὖν Εὐφράτην ἐπε- 2
ραιώθη, καὶ προῆλθεν ἐπὶ πολὺ τῆς Μεσοποταμίας, φέρων τε αὐτὴν καὶ πορθῶν· τῆς γὰρ διαβάσεως αὐτοῦ ἀδοκήτου τοῖς βαρβάροις γενομένης οὐδεμία ἀκριβὴς φυλακὴ αὐτῆς καθειστήκει, ὥστε ταχὺ μὲν ὁ Σιλλάκης ὁ τότε τῆς χώρας ἐκείνης σατραπεύων ἡττήθη τε περὶ Ἰχνίας, τεῖχός τι οὕτω καλούμενον, ἱππεῦσιν ὀλίγοις μαχεσάμενος, καὶ τρωθεὶς ἀπεχώρησεν αὐτάγγελος τῷ βασιλεῖ τῆς ἐπιστρατείας αὐτοῦ γενησόμενος, ταχὺ δὲ καὶ ὁ Κράσσος τά τε φρούρια 13
καὶ τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας μάλιστα, τάς τε ἄλλας καὶ τὸ Νικηφόριον ὠνομασμένον, προσεποιήσατο· τῶν γὰρ Μακεδόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συστρατευσάντων σφίσιν Ἑλλήνων ἄποικοι πολλοί, βίᾳ ἀχθόμενοι καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ὡς καὶ φιλέλληνας πολλὰ ἐλπίζοντες, οὐκ ἀκουσίως μεθίσταντο. πλήν τε ὅτι οἱ 2
Ζηνοδοτίου οἰκήτορες μετέπεμψάν τινας αὐτῶν ὡς καὶ μεταστησόμενοι, ἐπειδὴ δὲ ἔνδον ἐγένοντο, ἀπέλαβόν τε αὐτοὺς καὶ διέφθειραν καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀνέστησαν, οὐδὲν ἄλλο δεινὸν οὔτε ἔπραξε τότε Κράσσος οὔτε ἔπαθε. πάντως δὲ κἂν τὰ λοιπὰ χωρία τὰ 3

ἐντὸς τοῦ Τίγριδος ὄντα ἐκεχείρωτο, εἰ τῇ τε ἑαυτοῦ
ὁρμῇ καὶ τῇ τῶν βαρβάρων ἐκπλήξει πρὸς πάντα
ὁμοίως ἐκέχρητο, καὶ προσέτι καὶ κατὰ χώραν χει-
4 μάσας ἐν φρουρᾷ αὐτὰ ἀκριβεῖ ἐπεποίητο. νῦν δὲ
ἑλὼν ὅσα ἐξ ἐπιδρομῆς ἠδυνήθη λαβεῖν, οὔτε τι τῶν
λοιπῶν οὔτ᾽ αὐτῶν ἐκείνων ἐφρόντισεν, ἀλλὰ τῇ τε
ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ διατριβῇ ἀχθεσθεὶς καὶ τῆς ἐν
τῇ Συρίᾳ ῥᾳστώνης ἐπιθυμήσας παρέσχετο τοῖς Πάρ-
θοις καιρὸν παρασκευάσασθαι καὶ τοὺς ἐγκαταλει-
φθέντας ἐν τῇ χώρᾳ στρατιώτας κακῶσαι.

14 αὕτη μὲν ἡ ἀρχὴ τοῖς Ῥωμαίοις τοῦ πρὸς αὐτοὺς
πολέμου ἐγένετο. οἰκοῦσι δὲ ὑπὲρ τοῦ Τίγριδος, τὸ
μὲν πολὺ τείχη καὶ φρούρια, ἤδη δὲ καὶ πόλεις, ἄλ-
λας τε καὶ Κτησιφῶντα, ἐν ᾗ καὶ βασίλεια ἔχουσι.
τὸ γὰρ γένος σφῶν ἦν μέν που καὶ παρὰ τοῖς πάλαι
2 βαρβάροις, καὶ τό γε ὄνομα τοῦτο καὶ ὑπὸ τὴν Περ-
σικὴν βασιλείαν εἶχον· ἀλλὰ τότε μὲν αὐτοί τε ἐν
μέρει χώρας βραχεῖ ᾤκουν καὶ δυναστείαν ὑπερόριον
οὐκ ἐκέκτηντο, ἐπεὶ δὲ ἥ τε τῶν Περσῶν ἀρχὴ κατε-
λύθη καὶ τὰ τῶν Μακεδόνων ἤκμασεν, οἵ τε τοῦ
Ἀλεξάνδρου διάδοχοι στασιάσαντες ἄλλοι ἄλλα ἀπε-
3 τέμοντο καὶ βασιλείας ἰδίας κατεσκευάσαντο, ἔς τε
τὸ μέσον τότε πρῶτον ὑπ᾽ Ἀρσάκου τινὸς ἀφίκοντο,
ὅθενπερ καὶ οἱ ἔπειτα βασιλεύσαντες αὐτῶν Ἀρσα-
κίδαι ἐπωνομάσθησαν, καὶ εὐτυχήσαντες τήν τε πλη-
σιόχωρον ἐκτήσαντο πᾶσαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν
σατραπείαις κατέσχον, τελευτῶντες δὲ ἐπὶ τοσοῦτο
καὶ τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως ἐχώρησαν ὥστε καὶ
τοῖς Ῥωμαίοις τότε τε ἀντιπολεμῆσαι καὶ δεῦρο ἀεὶ
4 ἀντίπαλοι νομίζεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἰσχυ-
ροὶ τὰ πολέμια, μεῖζον δ᾽ ὅμως ὄνομα, καίτοι μήτε
τῶν Ῥωμαίων τι παρῃρημένοι καὶ προσέτι καὶ τῆς

ἑαυτῶν ἐστιν ἃ προειμένοι, ἔχουσιν, ὅτι μηδέπω δε-
δούλωνται, ἀλλὰ καὶ νῦν ἔτι τοὺς πολέμους τοὺς
πρὸς ἡμᾶς, ὁσάκις ἂν συνενεχθῶσι, διαφέρουσι. περὶ 15
μὲν οὖν τοῦ τε γένους καὶ τῆς χώρας τῆς τε ἰδιότη-
τος τῶν ἐπιτηδευμάτων αὐτῶν πολλοῖς τε εἴρηται
καὶ ἐγὼ οὐκ ἐν γνώμῃ ποιοῦμαι συγγράψαι· τῇ δὲ
δὴ ὁπλίσει καὶ τῇ τῶν πολέμων διαχειρίσει, τούτων
γὰρ ὁ ἐξετασμὸς τῷδε τῷ λόγῳ, ὅτι καὶ ἐς χρείαν
αὐτῶν ἀφικνεῖται, προσήκει, τοιᾷδε χρῶνται. ἀσπίδι 2
μὲν οὐδὲν νομίζουσιν, ἱπποτοξόται δὲ καὶ κοντοφό-
ροι, τὰ πολλὰ κατάφρακτοι, στρατεύονται· πεζοί τε
ὀλίγοι μὲν καὶ οἱ ἀσθενέστεροι, τοξόται δ' οὖν καὶ
ἐκεῖνοι πάντες εἰσίν. ἔκ τε γὰρ παίδων ἀσκοῦνται,
καὶ ὁ οὐρανὸς ἥ τε χώρα αὐτοῖς συναίρεται πρὸς ἀμ-
φότερα. αὕτη τε γὰρ πεδιὰς ὡς πλήθει οὖσα ἀρίστη 3
τε ἵππους τρέφειν ἐστὶ καὶ ἐπιτηδειοτάτη καθιππεύε-
σθαι· ἀγέλας γοῦν ὅλας καὶ ἐν τοῖς πολέμοις, ὥστ'
ἄλλοτε ἄλλοις ἵπποις χρῆσθαι καὶ πόρρωθέν τε ἐξα-
πιναίως ἐπελαύνειν καὶ μακράν ποι ἐξ αἰφνιδίου
ἀποχωρεῖν, ἐπάγονται· καὶ ὁ οὐρανὸς ὁ ὑπὲρ αὐτῶν, 4
ξηρότατός τε ὢν καὶ ἰκμάδα οὐδ' ἐλαχίστην ἔχων,
ἐντονωτάτας σφίσι τὰς τοξείας πλὴν τοῦ πάνυ χει-
μῶνος παρέχεται. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὥραν ἐκείνην
οὐδαμῇ στρατεύονται. τῷ δὲ δὴ λοιπῷ ἔτει δυσμα-
χώτατοι ἔν τε τῇ σφετέρᾳ καὶ ἐν τῇ ὁμοιοτρόπῳ εἰσί·
τόν τε γὰρ ἥλιον φλογωδέστατον ὄντα ἀνέχονται τῇ 5
συνηθείᾳ, καὶ τῆς ὀλιγότητος τῆς τε δυσχερείας τοῦ
ποτοῦ πολλὰ ἀλεξιφάρμακα ἀνευρήκασιν, ὥστε καὶ
ἐκ τούτου μὴ χαλεπῶς τοὺς ἐς τὴν χώραν αὐτῶν ἐσ-
βάλλοντας ἀμύνεσθαι. ἔξω γὰρ ἐκείνης ὑπὲρ τὸν
Εὐφράτην μάχαις μέν τισι καὶ καταδρομαῖς αἰφνι-
δίοις ἤδη ποτὲ ἴσχυσάν τι, πολεμῆσαι δέ τισιν ἀπαυστὶ 6

καὶ διαρκῶς οὐ δύνανται, καὶ ἐς ἀλλοτριωτάτην σφίσι καὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ κατάστασιν ἀπαρτῶντες, καὶ μήτε σίτου μήτε μισθοῦ παρασκευὴν ποιούμενοι.

16 τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν Πάρθων ἐστίν. ἐσβαλόντος δὲ ἐς τὴν Μεσοποταμίαν τοῦ Κράσσου ὥσπερ εἴρηται, ὁ Ὀρώδης ἔπεμψε μὲν καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐς τὴν Συρίαν πρέσβεις, τῆς τε ἐσβολῆς αἰτιώμενος καὶ τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου πυνθανόμενος, ἔπεμψε δὲ πρὸς τὰ ἑαλωκότα τά τε μεθεστηκότα Σούρήναν σὺν στρατῷ·
2 αὐτὸς γὰρ τῇ Ἀρμενίᾳ τῇ τοῦ Τιγράνου ποτὲ γενομένῃ διενοεῖτο ἐπιστρατεῦσαι, ὅπως ὁ Ἀρταβάζης ὁ τοῦ Τιγράνου παῖς ὁ τότε αὐτῆς βασιλεύων μηδεμίαν τοῖς Ῥωμαίοις, ἅτε καὶ περὶ τῇ οἰκείᾳ δεδιώς, βοή-
3 θειαν πέμψῃ. ὁ οὖν Κράσσος ἐκείνῳ τε ἐν Σελευκείᾳ, ἔστι δὲ πόλις ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πλεῖστον τὸ Ἑλληνικὸν καὶ νῦν ἔχουσα, τὰς αἰτίας τοῦ πολέμου ἐρεῖν ἔφη· καὶ αὐτῷ τῶν Πάρθων τις ἐς τὴν χεῖρα τὴν ἀριστερὰν τοῖς τῆς ἑτέρας δακτύλοις κρούσας εἶπεν ὅτι θᾶσσον ἐντεῦθεν τρίχες ἀναφύσουσιν ἢ σὺ
17 ἐν Σελευκείᾳ γενήσῃ. καὶ ἐπειδὴ ὁ χειμὼν ἐν ᾧ
a. u. 701 Γναῖός τε Καλουῖνος καὶ Οὐαλέριος Μεσσάλας ὑπάτευσαν, πολλὰ μὲν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τέρατα τότε ἐγένετο. καὶ γὰρ βύαι καὶ λύκοι ὤφθησαν, οἵ τε κύνες περιφοιτῶντες ἠκίζοντο, καὶ ἀγάλματα τὰ μὲν
2 ἵδρωσε, τὰ δὲ ἐκεραυνώθη· τάς τε ἀρχὰς τὸ μέν τι φιλονεικίᾳ, τὸ δὲ δὴ πλεῖστον ὑπό τε τῶν ὀρνίθων καὶ ὑπὸ διοσημιῶν μόλις ποτὲ τῷ ἑβδόμῳ μηνὶ ἀπέδειξαν. ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν οὐδὲν σαφὲς διεδήλου ἐς ὅ,τι τελευτήσει· τά τε γὰρ ἐν τῷ ἄστει ἐταράττετο καὶ οἱ Γαλάται ἐκινήθησαν αὖθις, πρός τε τοὺς
3 Πάρθους οὐδ' εἰδότες πω συνερρώγεσαν· τῷ δὲ δὴ

Κράσσῳ τὸν Εὐφράτην κατὰ τὸ Ζεῦγμα, οὕτω γὰρ
ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατείας τὸ χωρίον ἐκεῖνο,
ὅτι ταύτῃ ἐπεραιώθη, κέκληται, διαβαίνοντι καὶ προ-
φανῆ καὶ εὐσύμβολα συνηνέχθη. ὁ γὰρ ἀετὸς ὠνο- 18
μασμένος, ἔστι δὲ νεὼς μικρός, καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς
χρυσοῦς ἐνίδρυται· καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ
τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν
χειμαδίων, πλὴν εἴ ποι σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κι-
νεῖται· καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μακροῦ, ἐς 2
ὀξὺ τὸν στύρακα ἀπηγμένου, ὥστε καὶ ἐς τὸ δάπεδον
καταπήγνυσθαι, φέρει· τούτων οὖν τῶν ἀετῶν εἷς
οὐκ ἠθέλησε τὸν Εὐφράτην αὐτῷ τότε συνδιαβῆναι,
ἀλλὰ ἐν τῇ γῇ ἐνέσχετο ὥσπερ ἐμπεφυκώς, πρὶν δὴ
πολλοὶ περιστάντες βίᾳ αὐτὸν ἀνέσπασαν. καὶ ὁ μὲν 3
καὶ ἄκων ἐπηκολούθησε, σημεῖον δέ τι τῶν μεγά-
λων, τῶν τοῖς ἱστίοις ἐοικότων καὶ φοινικᾶ γράμ-
ματα ἐπ' αὐτῆς πρὸς δήλωσιν τοῦ τε στρατοῦ καὶ
τοῦ στρατηγοῦ σφων τοῦ αὐτοκράτορος ἐχόντων, ἐς
τὸν ποταμὸν ἀπὸ τῆς γεφύρας περιτραπὲν ἐνέπεσε.
καὶ τοῦτο μὲν ὑπὸ πνεύματος ὄντος σφοδροῦ ἐγέ- 4
νετο· ὁ δὲ δὴ Κράσσος καὶ τἆλλα τὰ ἰσομήκη οἱ
συντεμών, ὅπως βραχύτερα καὶ ἐκ τούτου καὶ βε-
βαιότερα φέρειν εἴη, προσεπηύξησε τὰ τέρατα. καὶ
γὰρ ὁμίχλη ἐν αὐτῇ τῇ τοῦ ποταμοῦ διαβάσει τοσαύτη
τοῖς στρατιώταις περιεχύθη ὥστε περί τε ἀλλήλοις
αὐτοὺς σφαλῆναι καὶ μηδὲν τῆς πολεμίας, πρὶν ἐπι-
βῆναι αὐτῆς, ἰδεῖν· καὶ τὰ διαβατήρια τά τε ἀπό- 5
βαθρά σφισι δυσχερέστατα ἐγένετο. κἀν τούτῳ ἄνε-
μός τε πολὺς ἐπέπεσε καὶ κεραυνοὶ κατέσκηψαν, ἥ τε
γέφυρα, πρὶν πάντας αὐτοὺς διελθεῖν, διελύθη. καὶ
ἦν γὰρ τὰ γιγνόμενα οἷα πάντα τινὰ καὶ τῶν πάνυ
ἀγνωμόνων τε καὶ ἀσυνέτων ἐκδιδάξαι ὅτι κακῶς

ἀπαλλάξουσι καὶ οὐκ ἀνακομισθήσονται, φόβος καὶ
19 κατήφεια ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐγένετο δεινή. ὁ οὖν
Κράσσος παραμυθούμενος αὐτοὺς εἶπεν ὅτι μὴ κατα-
πλήττεσθε, ἄνδρες στρατιῶται, εἰ ἡ γέφυρα διέφθαρ-
ται, μηδὲ οἴεσθε ἐκ τούτου χαλεπόν τι ἐπισημαίνε-
2 σθαι· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν αὐτὸς ἐπομνὺς λέγω ὅτι δι' Ἀρ-
μενίας τὴν ἐπάνοδον ποιήσασθαι ἔγνωκα. ἐκ μὲν δὴ
οὖν τούτου ἐθάρσυνε ... νῦν δὲ προσεπειπών τινα
ἔφη, μέγα ἀναβοήσας, "θαρσεῖτε· οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν
3 ἐντεῦθεν ἐπανήξει." ἀκούσαντες γὰρ τοῦθ' οἱ στρα-
τιῶται οἰωνόν τέ σφισιν οὐδενὸς τῶν ἄλλων ἧττω
γεγονέναι ἐνόμισαν καὶ ἐς ἀθυμίαν πλείω κατέπεσον,
ὥστε μηδὲν ἔτι μηδὲ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παραινέσεων
φροντίσαι, δι' ὧν τόν τε βάρβαρον ἐφαύλιζε καὶ τὰ
τῶν Ῥωμαίων ἐνεκωμίαζε, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου
4 καὶ γέρα ἐπηγγέλλετο. ἀλλὰ καὶ ὣς εἵποντο, καὶ οὔτε
ἀντεῖπέν οἱ οὐδεὶς οὔτ' ἀντέπραξε, τάχα μὲν καὶ
ὑπὸ τοῦ νόμου, ἤδη δὲ καὶ ἐκπεπληγμένοι καὶ μήτε
τι βουλεῦσαι μήτε πρᾶξαι σωτήριον δυνάμενοι. πάντα
γοῦν καὶ τὰ ἄλλα, καθάπερ ὑπὸ δαιμονίου τινὸς
κατακεκριμένοι, καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασιν
ἐσφάλλοντο.

20 μέγιστον δὲ ὅμως αὐτοὺς ὁ Αὔγαρος ὁ Ὀρροηνὸς
ἐλυμήνατο· ἔνσπονδος γὰρ τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ τοῦ
Πομπηίου γενόμενος ἀνθείλετο τὰ τοῦ βαρβάρου.
καὶ τοῦτο μὲν καὶ ὁ Ἀλχαυδόνιος ὁ Ἀράβιος ἐποίησε.
2 πρὸς γὰρ τὸ ἰσχυρὸν ἀεὶ μεθίστατο. ἀλλ' ἐκεῖνος
μὲν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἀπέστη, καὶ κατὰ τοῦτο οὐ
δυσφύλακτος ἦν. ὁ δ' Αὔγαρος ἐφρόνει μὲν τὰ τοῦ
Πάρθου, ἐπλάττετο δὲ τῷ Κράσσῳ φιλικῶς ἔχειν,
καὶ χρήματά τε ἀφειδῶς αὐτῷ ἀνήλισκε, καὶ τά τε
βουλεύματα αὐτοῦ πάντα καὶ ἐμάνθανε καὶ ἐκείνῳ

διήγγελλε, καὶ προσέτι εἰ μέν τι χρηστόν σφων ἦν,
ἀπέτρεπεν αὐτόν, εἰ δ' ἀσύμφορον, ἐπέσπερχε. καὶ 3
δὴ καὶ τοιόνδε τι τελευτῶν ἔπραξε. τοῦ γὰρ Κράσ-
σου πρὸς Σελεύκειαν ὁρμῆσαι διανοουμένου, ὥστε
ἐκεῖσέ τε ἀσφαλῶς παρά τε τὸν Εὐφράτην καὶ δι'
αὐτοῦ τῷ τε στρατῷ καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις κομισθῆ-
ναι, καὶ μετ' αὐτῶν, προσποιήσεσθαι γάρ σφας ἅτε
καὶ Ἕλληνας ῥᾳδίως ἤλπιζεν, ἐπὶ Κτησιφῶντα μὴ
χαλεπῶς περαιωθῆναι, τούτου μὲν ὡς καὶ χρονίου 4
ἐσομένου ἀμελῆσαι αὐτὸν ἐποίησε, τῷ δὲ δὴ Σου-
ρήνᾳ ὡς καὶ ἐγγὺς καὶ μετ' ὀλίγων ὄντι συμμῖξαι
ἔπεισε. καὶ μετὰ τοῦτο παρασκευάσας τὸν μὲν ὅπως 21
ἀπόληται, τὸν δ' ὅπως κρατήσει, συνεχῶς γὰρ προ-
φάσει κατασκοπῆς τῷ Σουρήνᾳ συνεγίγνετο, ἐξήγαγε
τοὺς Ῥωμαίους ἀφροντιστοῦντας ὡς ἐπὶ νίκην ἕτοι-
μον, καὶ αὐτοῖς ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ συνεπέθετο.

ἐπράχθη δὲ ὧδε. οἱ Πάρθοι τὸ πλεῖον τοῦ στρα- 2
τοῦ σφων ἀποκρύψαντες, ἡ γὰρ χώρα ἀνώμαλός τέ
πῃ ἦν καὶ δένδρα εἶχεν, ἀπήντησαν τοῖς Ῥωμαίοις.
ἰδὼν οὖν αὐτοὺς ὁ Κράσσος, οὐκ ἐκεῖνος, ἀλλ' ὁ
νεώτερος, πρὸς γὰρ τὸν πατέρα ἐκ τῆς Γαλατίας πα-
ρῆν, καὶ καταφρονήσας σφῶν ὡς καὶ μόνων, ἀντεξή- 3
γαγε τῷ ἱππικῷ, καὶ τραπομένους ἐξεπίτηδες αὐτοὺς
ἐπιδιώκων ὡς καὶ κρατῶν ἀπήχθη πολὺ ἀπὸ τῆς φά-
λαγγος, κἀνταῦθα περιστοιχισθεὶς κατεκόπη. γενο- 22
μένου δὲ τούτου οἱ πεζοὶ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀπετρά-
ποντο μέν, ἀλλὰ καὶ προθύμως τοῖς Πάρθοις, ὡς
καὶ τιμωρήσοντες αὐτῷ, συνέμιξαν· οὐ μέντοι καὶ
ἄξιόν σφων οὐδὲν ἔκ τε τοῦ πλήθους καὶ ἐκ τοῦ τρό-
που τῆς μάχης αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ ὑπὸ τοῦ Αὐγά-
ρου ἐπιβουλευθέντες, ἐποίησαν. εἴτε γὰρ συνασπί- 2
σαι ἔγνωσαν ὡς καὶ τῇ πυκνότητι τῆς τάξεώς σφων

τὰ τοξεύματα αὐτῶν ἐκφευξόμενοι, προσπίπτοντές
σφισιν οἱ κοντοφόροι ῥύμῃ τοὺς μὲν κατέβαλλον,
τοὺς δὲ πάντως γοῦν ἐσκεδάννυσαν· εἴτε καὶ δια-
3 σταῖεν, ὅπως τοῦτό γε ἐκκλίνοιεν, ἐτοξεύοντο. κἀν
τούτῳ πολλοὶ μὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς προσελάσεως τῶν
κοντοφόρων ἐκπληττόμενοι ἔθνησκον, πολλοὶ δὲ καὶ
ὑπὸ τῶν ἱππέων ἐγκαταλαμβανόμενοι ἐφθείροντο.
ἄλλοι τοῖς κοντοῖς ἀνετρέποντο ἢ καὶ ἀναπειρόμενοι
4 ἐφέροντο. τά τε βέλη καὶ πυκνὰ καὶ πανταχόθεν ἅμα
αὐτοῖς ἐμπίπτοντα συχνοὺς μὲν καιρίᾳ πληγῇ κατέ-
βαλλε, συχνοὺς δὲ ἀπομάχους εἰργάζετο, πᾶσι δ'
ἀσχολίαν ἐνεποίει· ἔς τε γὰρ τοὺς ὀφθαλμούς σφων
ἐσπετόμενα καὶ πρὸς τὰς χεῖρας τό τε ἄλλο σῶμα
πᾶν καὶ διὰ τῶν ὅπλων χωροῦντα τήν τε προφυλα-
κὴν αὐτῶν ἀφῃρεῖτο, καὶ γυμνοῦσθαί σφας πρὸς τὸ
5 ἀεὶ τιτρῶσκον ἠνάγκαζεν, ὥστε ἐν ᾧ τις τόξευμα
ἐφυλάττετο ἢ καὶ ἐμπαγὲν ἡρεῖτο, πλείω τραύματα
ἄλλα ἐπ' ἄλλοις ἐλάμβανε. κἀκ τούτου ἄπορον μέν
σφισι κινηθῆναι, ἄπορον δὲ καὶ ἀτρεμίζειν ἦν· οὔτε
γὰρ ἀσφάλειαν οὐδέτερον αὐτοῖς εἶχε, καὶ τὸν ὄλε-
θρον ἀμφότερα ἐπέφερε, τὸ μὲν ὅτι οὐκ ἐδύναντο,
23 τὸ δὲ ὅτι ῥᾷον ἐτιτρώσκοντο. καὶ ταῦτα μέν, ἕως
ἔτι πρὸς μόνους τοὺς ἐμφανεῖς πολεμίους ἐμάχοντο,
ἔπασχον· ὁ γὰρ Αὔγαρος οὐκ εὐθὺς αὐτοῖς ἐπεχεί-
ρησεν· ἐπεὶ δὲ καὶ ἐκεῖνος ἐπέθετο, ἐνταῦθα οἱ
Ὀρροηνοὶ αὐτοί τε ὄπισθεν ἐς τὰ γυμνὰ ἀπεστραμ-
μένους σφᾶς ἔπαιον καὶ τοῖς ἄλλοις ῥᾷον φονεύειν
παρεῖχον. τὴν γὰρ τάξιν, ὅπως ἀντιπρόσωποι αὐτοῖς
γένωνται, ἐξελίξαντες ὄπισθέν σφων τοὺς Πάρθους
2 ἐποιήσαντο. αὖθίς τε οὖν πρὸς αὐτοὺς μετεστράφη-
σαν, καὶ πάλιν αὖθις πρὸς ἐκείνους, εἶτα πρὸς τού-
τους. κἀκ τοῦ τοιούτου μᾶλλον ἐπιταραχθέντες, ἅτε

καὶ συνεχῶς δεῦρο κἀκεῖσε μεθιστάμενοι καὶ πρὸς
τὸ ἀεὶ τιτρῶσκον ἀποβλέπειν ἀναγκαζόμενοι, τοῖς τε
ξίφεσι τοῖς σφετέροις περιέπιπτον καὶ πολλοὶ καὶ ὑπ'
ἀλλήλων ἀπώλοντο. τέλος δὲ ἐς στενὸν οὕτω κατε- 3
κλείσθησαν, ἀναγκαζόμενοι, τῶν πολεμίων ἀεί σφισι
πανταχόθεν ἅμα προσπιπτόντων, ταῖς τῶν παραστα-
τῶν ἀσπίσι τὰς γυμνώσεις σφῶν προστέλλειν, ὥστε
μηδὲ κινηθῆναι ἔτι δυνηθῆναι. οὐ μὴν οὐδὲ τὴν
στάσιν βεβαίαν ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν νεκρῶν εἶχον,
ἀλλὰ καὶ περὶ ἐκείνοις ἀνετρέποντο. τό τε καῦμα καὶ 4
τὸ δίψος, μεσοῦντός τε γὰρ τοῦ θέρους καὶ ἐν με-
σημβρίᾳ ταῦτ' ἐγίγνετο, καὶ ὁ κονιορτός, ὅπως γὰρ
ὅτι πλεῖστος αἴροιτο, πάντες σφᾶς οἱ βάρβαροι πε-
ριίππευον, δεινῶς τοὺς λοιποὺς συνῄρει, καὶ συχνοὶ
καὶ ὑπὸ τούτων ἄτρωτοι ἔπεσον. κἂν πασσυδὶ ἀπώ- 24
λοντο, εἰ μὴ οἵ τε κοντοὶ τῶν βαρβάρων οἱ μὲν ἀπε-
στράφησαν, οἱ δὲ ἐκλάσθησαν, καὶ αἱ νευραὶ τῇ συν-
εχείᾳ τῆς βολῆς ἐρράγησαν, τά τε βέλη ἐξετοξεύθη,
καὶ τὰ ξίφη πάντα ἀπημβλύνθη, τό τε μέγιστον οἱ
ἄνδρες αὐτοὶ φονεύοντες ἐξέκαμον. οὕτω γάρ, ἐπειδὴ 2
καὶ νὺξ ἐγίγνετο καὶ πόρρω ποι ἀφιππεῦσαι αὐτοὺς
ἐχρῆν, ἀπεχώρησαν· οὐδέποτε γὰρ πλησίοι οὐδὲ τοῖς
ἀσθενεστάτοις στρατοπεδεύονται διὰ τὸ μηδεμιᾷ τα-
φρείᾳ χρῆσθαι καὶ διὰ τό, ἂν τις ἐπέλθῃ σφίσιν ἐν
τῷ σκότῳ, ἀδύνατοι μὲν τῷ ἵππῳ, ἀδύνατοι δὲ καὶ
τῇ τοξείᾳ ἰσχυρίσασθαι εἶναι. οὐ μέντοι καὶ ζῶντά 3
τινα τῶν Ῥωμαίων τόθ' εἷλον· ἑστῶτάς τε γὰρ αὐ-
τοὺς ἐν τοῖς ὅπλοις ὁρῶντες, καὶ μήτε τινὰ ἐκεῖνα
ἀπορριπτοῦντα μήτ' αὐτὸν φεύγοντα αἰσθανόμενοι,
ἰσχύειν τε ἔτι σφᾶς ἐνόμισαν καὶ ἐφοβήθησαν αὐτῶν
ἐπιλαβέσθαι.

25 οὕτως ὅ τε Κράσσος καὶ ἄλλοι ὅσοι γε ἠδυνήθη-
σαν ἐς τὰς Κάρρας ὥρμησαν, βεβαίους σφίσιν ὑπὸ
τῶν καταμεινάντων ἔνδον Ῥωμαίων τηρηθείσας· πολ-
λοὶ γὰρ δὴ τῶν τετρωμένων μήτε βαδίσαι οἷοί τε
ὄντες μήτ' ὀχημάτων εὐποροῦντες ἢ καὶ ποδηγέτας
ἔχοντες, ἀγαπητῶς γὰρ οἱ λοιποὶ ἑαυτοὺς ἀνέφερον,
2 κατὰ χώραν ἔμειναν. καὶ ἐκείνων τε οἱ μὲν ἀπέθα-
νον ἐκ τῶν τραυμάτων ἢ καὶ ἑαυτοὺς καταχρησάμε-
νοι, οἱ δὲ ἑάλωσαν τῇ ὑστεραίᾳ· καὶ τῶν ἑαλωκό-
των συχνοὶ μὲν ἐν τῇ ὁδῷ προλιπόντων σφᾶς τῶν
σωμάτων, συχνοὶ δὲ καὶ μετὰ τοῦτ' ἐφθάρησαν, θε-
ραπείας παραχρῆμα ἀκριβοῦς μὴ δυνηθέντες τυχεῖν.
3 ὁ γὰρ Κράσσος ἀθυμήσας οὐδὲ ἐν τῇ πόλει ἀσφαλῶς
ἔθ' ὑπομεῖναι δυνήσεσθαι ἐνόμισεν, ἀλλὰ δρασμὸν
εὐθὺς ἐβουλεύσατο. καὶ ἐπειδὴ οὐχ οἷόν τε ἦν αὐτῷ
μεθ' ἡμέραν ἐξιόντι μὴ οὐ καταφώρῳ γενέσθαι, ἐπε-
χείρησε μὲν νυκτὸς ἀποδρᾶναι, προδοθεὶς δὲ ὑπὸ
4 τῆς σελήνης πανσελήνου οὔσης οὐκ ἔλαθε. προσέ-
μεινάν τε οὖν μέχρι τῶν ἀσελήνων νυκτῶν, καὶ οὕ-
τως ἄραντες δή, οἷα ἐν σκότῳ καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ
προσέτι καὶ πολεμίᾳ γῇ φόβῳ τε ἰσχυρῷ, ἐσκεδάσθη-
σαν, καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἁλόντες ἡμέρας γενομένης
ἀπώλοντο, οἱ δὲ ἐς τὴν Συρίαν μετὰ Κασσίου Λογ-
5 γίνου τοῦ ταμίου διεσώθησαν. ἄλλοι τῶν ὀρῶν μετ'
αὐτοῦ τοῦ Κράσσου λαβόμενοι παρεσκευάζοντο ὡς
26 καὶ δι' ἐκείνων ἐς τὴν Ἀρμενίαν φευξόμενοι. γνοὺς
δὲ τοῦτο ὁ Σουρήνας, καὶ φοβηθεὶς μὴ μεταστάντες
ποι αὖθίς σφισι προσπολεμῶσι, προσβαλεῖν μὲν πρὸς
τὰ μετέωρα ἄφιππα ὄντα οὐκ ἠθέλησεν, ὁπλῖταί τε
γὰρ ὄντες καὶ ἐξ ὑπερδεξίων μαχόμενοι, καί τι καὶ
ἀπονοίας ὑπ' ἀπογνώσεως ἔχοντες, οὐ ῥᾴδιοι προσ-
μῖξαι οἱ ἐγένοντο, πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐς σπον-

δὰς δῆθέν σφας προκαλούμενος, ἐφ' ᾧ τὴν ἐντὸς
τοῦ Εὐφράτου πᾶσαν ἐκλίπωσι. καὶ αὐτῷ ὁ Κράσ- 2
σος οὐδὲν ἐνδοιάσας ἐπίστευσεν· ἔν τε γὰρ ἀκμῇ
τοῦ δέους ὢν καὶ ὑπ' ἐκπλήξεως τῆς τε ἰδίας ἅμα
καὶ τῆς δημοσίας συμφορᾶς τεθολωμένος, καὶ προσέτι
καὶ τοὺς στρατιώτας τήν τε ὁδὸν ὡς πολλὴν καὶ τρα-
χεῖαν ὀκνοῦντας καὶ τὸν Ὀρώδην φοβουμένους ὁρῶν,
οὐδὲν τῶν δεόντων προϊδέσθαι ἠδυνήθη. ἑτοίμου 3
οὖν αὐτοῦ πρὸς τὰς σπονδὰς γενομένου ὁ Σουρήνας
οὐκ ἠθέλησε δι' ἑτέρων σπείσασθαι, ἀλλ' ὅπως αὐ-
τὸν μετ' ὀλίγων ἀπολαβὼν συλλάβῃ, αὐτῷ ἐκείνῳ
ἔφη βούλεσθαι ἐς λόγους ἐλθεῖν. κἀκ τούτου δόξαν 4
σφίσιν ἐν τῷ μεταιχμίῳ μετ' ἴσων ἀνδρῶν ἑκατέρω-
θεν συμβαλεῖν ἀλλήλοις, ὅ τε Κράσσος ἐς τὸ ὁμαλὸν
ὑποκατέβη, καὶ ὁ Σουρήνας ἵππον αὐτῷ δῶρον, ἵνα
δὴ θᾶσσον πρὸς αὐτὸν ἀφίκηται, ἔπεμψε. καὶ οὕτω 27
διαμέλλοντα τὸν Κράσσον, καὶ βουλευόμενον ὅ,τι
ποιήσῃ, συναρπάσαντες οἱ βάρβαροι βίᾳ ἐπὶ τὸν ἵπ-
πον ἀνέβαλον. κἂν τούτῳ ἀντιλαμβανομένων αὐτοῦ
τῶν Ῥωμαίων ἔς τε χεῖράς σφισιν ἦλθον, καὶ τέως
μὲν ἰσοπαλεῖς ἐγίγνοντο, ἔπειτα δὲ προσβοηθησάν-
των τινῶν αὐτοῖς ἐπεκράτησαν· οἱ γὰρ βάρβαροι ἔν 2
τε τῷ πεδίῳ ὄντες καὶ προπαρεσκευασμένοι ἔφθησαν
τοὺς ἄνω Ῥωμαίους ἀμύναντες σφίσι. καὶ οἵ τε ἄλ-
λοι ἔπεσον καὶ ὁ Κράσσος, εἴτ' οὖν ὑπὸ τῶν σφετέ-
ρων τινὸς ὅπως μὴ ζωγρηθῇ, εἴτε καὶ ὑπὸ τῶν πο-
λεμίων, ἐπειδὴ καὶ ὡς ἐτέτρωτο, ἐσφάγη. καὶ ἐκείνῳ 3
μὲν τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο, καὶ αὐτοῦ χρυσὸν ἐς τὸ
στόμα οἱ Πάρθοι, ὥς γέ τινες λέγουσιν, ἐνέτηξαν
ἐπισκώπτοντες· οὕτω γὰρ δὴ περὶ τὰ χρήματα, καί-
τοι πολυχρήματος ὤν, ἐσπουδάκει ὥστε καὶ ὡς πέ-
νητας οἰκτείρειν τοὺς μὴ δυναμένους στρατόπεδον

4 ἐκ καταλόγου οἴκοθεν θρέψειν· τῶν δὲ δὴ στρατιω-
τῶν τὸ μὲν πλεῖον διὰ τῶν ὀρῶν ἐς τὴν φιλίαν ἀπέ-
φυγε, τὸ δέ τι καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἑάλω.
28 οἱ δὲ δὴ Πάρθοι τότε μὲν οὐ περαιτέρω τοῦ Εὐ-
a. u. 702 φράτου προεχώρησαν, ἀλλὰ τὴν ἐντὸς αὐτοῦ πᾶσαν
ἀνεκτήσαντο· μετὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐς τὴν Συρίαν, οὐ
μέντοι καὶ ἐν πλήθει τινί, ὡς μήτε στρατηγὸν μήτε
στρατιώτας ἔχουσαν, ἐνέβαλον· ἀφ' οὗπερ Κάσσιος
ῥᾳδίως αὐτούς, ἅτε μὴ πολλοὺς ὄντας, ἀπεώσατο.
2 οὗτος γὰρ ἐν μὲν ταῖς Κάρραις τῶν τε στρατιωτῶν
τὴν αὐτοκράτορα αὐτῶν ἡγεμονίαν μίσει τοῦ Κράσ-
σου διδόντων, καὶ προσέτι καὶ αὐτοῦ ἐκείνου ἐθε-
λοντὶ διὰ τὸ τῆς συμφορᾶς μέγεθος ἐπιτρέποντος,
οὐκ ἐδέξατο, τότε δὲ καὶ ἀνάγκῃ τῆς Συρίας ἔν τε
3 τῷ παρόντι καὶ μετὰ ταῦτα προέστη. οἱ γὰρ βάρβα-
ροι οὐκ ἀπέσχοντο αὐτῆς, ἀλλὰ χειρὶ αὖθις μείζονι,
Πακόρου μὲν ὀνόματι, τοῦ υἱέος τοῦ Ὀρώδου, ἔργῳ
δέ, παῖς γὰρ ἔτι ἐκεῖνος ἦν, Ὠσάκου ἡγουμένου σφί-
σιν, ἐστράτευσαν, καὶ μέχρι τῆς Ἀντιοχείας ἦλθον,
4 πᾶσαν τὴν ἐν ποσὶ χειρούμενοι. καὶ ἐλπίδα εἶχον
καὶ τὰ λοιπὰ καταστρέψεσθαι, μήτε τῶν Ῥωμαίων ἀξιο-
μάχῳ τινὶ δυνάμει παρόντων, καὶ τῶν δήμων τῇ τ'
ἐκείνων δεσποτείᾳ ἀχθομένων καὶ πρὸς αὐτοὺς ἅτε
καὶ γείτονας καὶ συνήθεις σφίσιν ὄντας ἀποκλινόν-
29 των. ἁμαρτόντες δὲ τῆς Ἀντιοχείας, ὅ τε γὰρ Κάσ-
σιος ἰσχυρῶς αὐτοὺς ἀπεκρούσατο, καὶ ἐκεῖνοι ἀδύ-
νατοι πολιορκῆσαί τι ἦσαν, ἐπ' Ἀντιγόνειαν ἐτρά-
ποντο. καὶ ἐπειδὴ τό τε προάστειον αὐτῆς σύμφυτον
ἦν, καὶ οὐκ ἐθάρρησαν, ἀλλ' οὐδ' ἠδυνήθησαν ἐς
2 αὐτὸ ἐσελάσαι, ἐνενόησαν μὲν τά τε δένδρα κόψαι
καὶ τὸ χωρίον πᾶν ψιλῶσαι, ὅπως καὶ θαρσοῦντως
καὶ ἀσφαλῶς τῇ πόλει προσμίξωσι, μὴ δυνηθέντες

*δέ, ὅ τε γὰρ πόνος πολὺς ἐγίγνετο καὶ ὁ χρόνος ἄλ-
λως ἀναλοῦτο, ὅ τε Κάσσιος τοὺς ἀποσκεδαννυμέ-
νους σφῶν ἐλύπει, ἀπανέστησαν ὡς καὶ ἐπ' ἄλλο τι
ἐπιστρατεύσοντες. κἂν τούτῳ ὁ Κάσσιος ἔς τε τὴν* 3
*ὁδὸν δι' ἧς ἀποπορεύεσθαι ἔμελλον ἐλόχισε, κἀνταῦθα
ἐπιφανείς σφισι μετ' ὀλίγων ἔς τε δίωξιν αὐτοὺς
ὑπηγάγετο, καὶ περιστοιχισάμενος ἄλλους τε καὶ τὸν
Ὠσάκην ἀπέκτεινε. τελευτήσαντος δ' ἐκείνου πᾶσαν
τὴν Συρίαν ὁ Πάκορος ἐξέλιπε, καὶ οὐδ' αὖθίς ποτε
ἐς αὐτὴν ἐσέβαλεν.*

ἅμα δὲ οὗτος ἀνεκεχωρήκει καὶ ὁ Βίβουλος ἄρ- 30
*ξων τῆς Συρίας ἀφίκετο, καίπερ ἐψηφισμένου μη-
δένα μήτε στρατηγὸν μήθ' ὕπατον μήτε εὐθὺς μήτε
πρὸ πέμπτου ἔτους ἐς τὰς ἔξω ἡγεμονίας ἐξιέναι, ἵνα
μὴ διὰ τοῦτο σπουδαρχοῦντες στασιάζωσι. καὶ αὐ-* 2
*τὸς μὲν ἐν ἡσυχίᾳ τὸ ὑπήκοον διήγαγε, τοὺς δὲ δὴ
Πάρθους ἐπ' ἀλλήλους ἔτρεψεν. Ὀρνοδαπάντη γάρ
τινα σατράπην ἀχθόμενον τῷ Ὀρώδῃ προσποιησάμε-
νος, ἀνέπεισε δι' ἀγγέλων τόν τε Πάκορον βασιλέα
στήσασθαι καὶ ἐπ' ἐκεῖνον μετ' αὐτοῦ στρατεῦσαι.*

ὁ μὲν οὖν πόλεμος οὗτος, ὅ τε Ῥωμαίων καὶ ὁ 3
τῶν Πάρθων, τῷ τετάρτῳ ἔτει ἀφ' οὗ ἤρξατο, ἐπί a. u. 703
*τε Μάρκου Μαρκέλλου καὶ ἐπὶ Σουλπικίου Ῥούφου
ὑπάτων, ἐπαύσατο· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἐκείνῳ χρόνῳ* 31
*καὶ ὁ Καῖσαρ τὰ ἐν τῇ Γαλατίᾳ ταραχθέντα αὖθις
μάχαις κατέλαβε, πολλὰ πάνυ τὰ μὲν αὐτὸς τὰ δὲ
καὶ διὰ τῶν ὑποστρατήγων πράξας, ὧν ἐγὼ τὰ ἀξιο-
λογώτατα διηγήσομαι μόνα. ὁ γὰρ Ἀμβιόριξ τοὺς* 2
Τρηουίρους χαλεπῶς ἔτι καὶ τότε τῷ τοῦ Ἰνδουτιο- a. u. 700
*μάρου θανάτῳ ἔχοντας παραλαβὼν τά τε αὐτόθεν
ἐπὶ πλεῖον συνέστησε καὶ παρὰ τῶν Κελτῶν μισθο-
φορικὸν μετεπέμψατο. βουληθεὶς οὖν ὁ Λαβιῆνος,* 3

πρὶν ἐκείνους ἐπελθεῖν, συμμίξαι σφίσι, προενέ-
βαλεν ἐς τὴν τῶν Τρηουίρων χώραν. καὶ ἐπειδὴ μὴ
ἠμύνοντο τὴν ἐπικουρίαν ἀναμένοντες, ἀλλὰ ποτα-
μόν τινα διὰ μέσου ποιησάμενοι ἡσύχαζον, συνεκά-
λεσε τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδημηγόρησε τοιάδε ἀφ᾽
ὧν τούς τε σφετέρους καταπλήξειν καὶ ἐκείνους . . .
4 ἔμελλε., χρῆναί τέ σφας ἔλεγε, πρὶν τοὺς Κελτοὺς
αὐτοῖς ἐπαμῦναι, πρός τε τὸν Καίσαρα καὶ ἐς τὸ
ἀσφαλὲς ἀποχωρῆσαι, ἐσήμηνέ τε εὐθὺς συσκευά-
σασθαι. καὶ ἐξανέστη οὐ πολλῷ ὕστερον, προσδο-
5 κήσας ἔσεσθαι τοῦτο ὃ καὶ ἐγένετο, οἱ γὰρ βάρβα-
ροι ἀκούσαντες ταῦτα, ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐπιμελές, καὶ
δι᾽ αὐτό γε τοῦτο καὶ φανερῶς ἐλέχθη, δεδιέναι τε
αὐτὸν ὄντως καὶ φυγὴν ὡς ἀληθῶς ποιεῖσθαι ἐπί-
στευσαν, καὶ τὸν ποταμὸν σπουδῇ διαβάντες θυμῷ
6 ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐχώρουν, ὡς τάχους ἕκαστος εἶχε. καὶ
οὕτως ὁ Λαβιῆνος ὑπέστη τέ σφας ἐσκεδασμένους,
καὶ τοὺς πρώτους ἐκπλήξας ῥᾳδίως καὶ τοὺς λοιποὺς
δι᾽ αὐτῶν ἐκείνων ἐτρέψατο. κἀκ τούτου φευγόντων
τέ σφων τεταραγμένως καὶ ἀλλήλοις ἐμπιπτόντων καὶ
πρὸς τὸν ποταμὸν ὠθουμένων πολλοὺς ἀπέκτεινε.
32 διαφυγόντων τε καὶ ὣς συχνῶν, ὁ Καῖσαρ τῶν
a. u. 701 μὲν ἄλλων οὐδένα λόγον ἐποιεῖτο, τὸν δὲ Ἀμβιόριγα
διαδιδράσκοντα ἄλλοτε ἄλλῃ καὶ πολλὰ κακουργοῦντα
καὶ ζητῶν καὶ διώκων πράγματα ἔσχε. καὶ ἐκεῖνον
μὲν οὐδένα τρόπον λαβεῖν ἠδυνήθη, ἐπὶ δὲ δὴ τοὺς
Κελτοὺς ὡς καὶ τοῖς Τρηουίροις βοηθῆσαι ἐθελήσαν-
2 τας ἐστράτευσε. καὶ ἔπραξε μὲν οὐδὲ τότε οὐδέν,
ἀλλὰ καὶ διὰ ταχέων φόβῳ τῶν Σουήβων ἐπανεχώ-
ρησεν, ἔδοξε δ᾽ οὖν καὶ αὖθις τὸν Ῥῆνον διαβεβη-
κέναι, καὶ τῆς τε γεφύρας μόνα τὰ προσεχῆ τοῖς
βαρβάροις ἔλυσε, καὶ φρούριον ἐπ᾽ αὐτῆς ὡς καὶ ἀεὶ

διαβησείων ᾠκοδόμησε. καὶ μετὰ τοῦτο ὀργῇ τὴν 3 τοῦ Ἀμβιόριγος διάφευξιν φέρων, τὴν πατρίδα αὐτοῦ καίτοι μηδὲν νεωτερίσασαν διαρπάζειν τοῖς βουλομένοις ἐπέτρεψε, προεπαγγείλας σφίσιν αὐτὸ τοῦθ' ὅπως ὅτι πλεῖστοι συνέλθωσιν· ὅθενπερ πολλοὶ μὲν Γαλάται, πολλοὶ δὲ καὶ Σύγαμβροι πρὸς τὰς ἁρπαγὰς ἦλθον. οὐ μέντοι καὶ ἀπέχρησε τοῖς Συγάμβροις τὰ 4 ἐκείνων λήσασθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο· τηρήσαντες γάρ σφας πρὸς σίτου κομιδὴν ἀπιόντας ἐπεχείρησαν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν, κἀν τούτῳ προσβοηθησάντων σφῶν, ἐπείπερ ᾔσθοντο, συχνοὺς ἐφόνευσαν. καὶ οἱ μὲν φοβηθέντες διὰ τοῦτο 5 τὸν Καίσαρα οἴκαδε σπουδῇ ἀνεχώρησαν· ἐκεῖνος δὲ τούτων μὲν οὐδενός, διά τε τὸν χειμῶνα καὶ διὰ τὸ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ στασιάζεσθαι, οὐδεμίαν τιμωρίαν ἐποιήσατο, τοὺς δὲ δὴ στρατιώτας πρὸς τὰ χειμάδια διαπέμψας αὐτός τε ἐς τὴν Ἰταλίαν, πρόφασιν μὲν τῆς ἐκεῖ Γαλατίας ἕνεκα, τὸ δ' ἀληθὲς ὅπως ἐγγύθεν τοῖς ἐν τῇ πόλει δρωμένοις ἐφεδρεύῃ, ἀπῆλθε.

κἀν τούτῳ οἱ Γαλάται αὖθις ἐνεόχμωσαν. Ἀρουερ- 33
νοὶ γὰρ ἡγουμένου σφῶν Οὐερκιγγετόριγος ἀπέστη- a. u. 702
σαν, καὶ τούς τε Ῥωμαίους, ὅσους ἔν τε τῇ χώρᾳ σφῶν εὗρον, πάντας ἀπέκτειναν, καὶ ἐπὶ τὴν συμμαχίδα αὐτῶν χωρήσαντες τοὺς μὲν συναποστῆναί σφισιν ἐθελήσαντας περιεῖπον, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκακούργουν. μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ Καῖσαρ ἀνεκομίσθη, 2 καὶ καταλαβὼν αὐτοὺς ἐς Βιτούριγας ἐμβεβληκότας ἐκείνοις μέν, οὐ γάρ πω πάντες οἱ στρατιῶται αὐτοῦ παρῆσαν, οὐκ ἐπήμυνεν, ἐς δὲ δὴ τὴν Ἀρουερνίδα ἀντεμβαλὼν ἐπανήγαγεν οἴκαδε τοὺς πολεμίους, καὶ οὐ γὰρ ἐδόκει πω ἀξιόμαχος αὐτοῖς εἶναι, προαπεχώρησεν. αὖθις οὖν ἐκεῖνοι πρός τε τοὺς Βιτούρι- 34

γας ἐπανῆλθον, καὶ πόλιν αὐτῶν Ἀουαρικὸν ἑλόντες
ἐπὶ πλεῖστον ἐν αὐτῇ ἀντέσχον. ὕστερον δὲ ὑπὸ
τῶν Ῥωμαίων πολιορκούμενοι, τό τε γὰρ τεῖχος δυσ-
πρόσιτον ἦν, τῇ μὲν ἑλῶν δυσδιαβάτων, τῇ δὲ πο-
ταμοῦ ῥοώδους αὐτὸ περιέχοντος, καὶ αὐτοὶ παμ-
πληθεῖς ὄντες τάς τε προσβολάς σφων ῥᾳδίως ἀπε-
2 κρούοντο, καὶ ἐπεξιόντες πολλὰ αὐτοὺς ἐλύπουν. καὶ
τέλος τά τε πέριξ πάντα, οὐχ ὅπως ἀγροὺς ἢ κώμας,
ἀλλὰ καὶ πόλεις ἀφ᾽ ὧν ὠφέλειάν τινα ἔσεσθαί σφισι
προσεδόκων, κατέφλεξαν, εἴ τέ τι παρὰ τῶν πόρρω-
θεν συμμάχων ἐκομίζετο αὐτοῖς, διήρπαζον, ὥστε
πολιορκεῖν τὴν πόλιν τοὺς Ῥωμαίους δοκοῦντας τὰ
3 τῶν πολιορκουμένων πάσχειν, πρὶν δὴ ὑετός τε λά-
βρος καὶ πνεῦμα μέγα προσβάλλουσί πῃ αὐτοῖς ἐπι-
γενόμενον, ὁ γὰρ χειμὼν ἐνειστήκει, πρώτους μὲν
ἐκείνους ἀπήλασε, καὶ ἐς τὰς σκηνὰς ἐπανήγαγεν,
ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς βαρβάρους ἐς τὰς οἰκίας κατέ-
κλεισεν. ἀπελθόντων γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων
οἱ Ῥωμαῖοι προσέβαλον ἐξαίφνης αὖθις αὐταῖς ἐρή-
4 μοις ἀνδρῶν οὔσαις· καὶ πύργον τινὰ παραχρῆμα,
πρὶν καὶ αἰσθέσθαι τοὺς πολεμίους τῆς παρουσίας
σφῶν, ἑλόντες ἔπειτα καὶ τὰ λοιπὰ οὐ χαλεπῶς ἐχει-
ρώσαντο, καὶ τήν τε πόλιν πᾶσαν διήρπασαν, καὶ
τοὺς ἀνθρώπους πάντας ὀργῇ τῆς τε προσεδρείας
καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἔσφαξαν.

35 πράξας δὲ ταῦτα ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τὴν χώραν αὐτῶν
ἐπεστράτευσε. καὶ ἐπειδὴ πολεμούμενοι τὰς γεφύρας
οἱ λοιποὶ Ἀρουερνοὶ προεκεκρατήκεσαν, δι᾽ ὧν δια-
βῆναι αὐτὸν ἐχρῆν, ἀπορήσας ὅπως περαιωθῇ, ἐπι-
παρῆλθεν ἐπὶ πολὺ παρὰ τὴν ὄχθην, εἴ πως ἐπιτη-
δείου τινὸς χωρίου ὥστε πεζῇ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ ὕδατος
2 διελθεῖν λάβοιτο. κἀκ τούτου ἔν τε ὑλώδει τινὶ καὶ

ἐν συσκίῳ τόπῳ γενόμενος τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ τοῦ
στρατοῦ τὸ πλεῖον προέπεμψε, μακρὰν ἐκτεταμένῃ
τάξει κελεύσας αὐτοὺς προϊέναι, ὥστε καὶ πάντας
σφᾶς ἐνταῦθα εἶναι δοκεῖν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἐῤ- 3
ῥωμενεστάτων ὑπέμεινε, καὶ ξύλα τε ἔτεμε καὶ σχε-
δίας ἐποίησε καὶ ἐπ' αὐτῶν διέβη τὸ ῥεῦμα, τῶν
βαρβάρων πρός τε τοὺς ἐν τῷ πρόσθεν πορευομένους
τὸν νοῦν ἐχόντων καὶ τὸν Καίσαρα μετ' αὐτῶν εἶναι
λογιζομένων. καὶ μετὰ τοῦτο τούς τε προεληλυθότας 4
νυκτὸς ἀνεκαλέσατο, καὶ διαβιβάσας αὐτοὺς ὁμοίως
τῆς μὲν χώρας ἐκράτησε, τῶν δ' ἀνθρώπων ἐς Γερ-
γοουίαν συγκαταφυγόντων καὶ ἐκεῖσε πάντα τὰ τι-
μιώτατά σφισι συγκομισάντων πλεῖστον πόνον μάτην
αὐτοῖς προσεδρεύων ἔσχε. τό τε γὰρ φρούριον ἐπί 36
τε λόφου καρτεροῦ ἦν καὶ τείχεσιν ἰσχυρῶς ἐκεκρά-
τυντο, καὶ οἱ βάρβαροι πέριξ αὐτὸ πάντα τὰ μετέωρα
κατειληφότες περιεφρούρουν, ὥστε καὶ μένειν αὐτοῖς
κατὰ χώραν ἀσφαλῶς ὑπάρχειν καὶ ἐπικαταθέουσι
πλεονεκτεῖν τὰ πλείω. ἔν τε γὰρ πεδίῳ ὁ Καῖσαρ 2
ηὐλίζετο, οὐ γὰρ εὐπόρησεν ἐχυροῦ χωρίου, καὶ αὐ-
τὸς μὲν οὔτε προεγίγνωσκεν, οἱ δὲ δὴ βάρβαροι, ὡς
καὶ ὑπερδεξίων ὄντες, τό τε στρατόπεδον αὐτοῦ
κατεθεῶντο καὶ ταῖς καταδρομαῖς ἐπικαίροις ἐχρῶντο.
εἴ τέ πῃ περαιτέρω τοῦ καιροῦ προχωρήσαντες ἀνε- 3
κόπτοντο, δι' ὀλίγου αὖθις ἐντὸς τῆς ἐπικρατείας
σφῶν ἐγίγνοντο· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι οὐδένα τρόπον, ἐφ'
ὅσον οἵ τε λίθοι καὶ τὰ ἀκόντια ἐξικνεῖτο, πελάσαι
τοῖς χωρίοις ἐδύναντο. ὁ οὖν Καῖσαρ, ἐπειδὴ ὅ τε 4
χρόνος ἄλλως ἀναλοῦτο, καὶ πολλάκις καὶ πρὸς αὐτὸ
τὸ ὄρθιον, ἐφ' οὗ τὸ πόλισμα ἦν, προσβαλὼν μέ-
ρους μέν τινος ἐκράτησεν αὐτοῦ, ὥστε καὶ ἐντειχί-
σασθαί τι ῥᾴω τε ἐκεῖθεν τὴν ἐπὶ τἄλλα ἔφοδον ποι-

5 εἴσθαι, τὸ δ' ὅλον ἀπεκρούετο, καὶ τῶν τε στρατιωτῶν συχνοὺς ἀπέβαλλε καὶ ἐκείνους ἀλήπτους ἑώρα ὄντας, τά τε τῶν Αἰδούων ἐν τούτῳ ἐκινήθη, καὶ προσέτι καὶ πρὸς τούτους ἀπελθόντος αὐτοῦ κακῶς οἱ καταλειφθέντες ἀπήλλαξαν, ἀνέστη.

37 οἱ γὰρ Αἴδουοι κατ' ἀρχὰς μὲν ταῖς τε ὁμολογίαις ἐνέμειναν καὶ ἐπικουρίας αὐτῷ ἔπεμπον, ἔπειτα δὲ καὶ ἄκοντες ἐπολέμησαν, ἀπατησάντων σφᾶς ἄλλων τε καὶ Λιταουίκου. ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔπειθεν αὐτοὺς ἄλλως τοῦτο ποιῆσαι, διεπράξατο προσταχθῆναί οἱ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀπαγαγεῖν τινας ἐπὶ συμ-
2 μαχίᾳ δῆθεν αὐτοῦ, καὶ ὥρμησε μὲν ὡς καὶ τοῦτο ποιήσων, προπέμψας δὲ ἱππέας, καὶ κελεύσας τισὶν αὐτῶν ἐπανελθοῦσιν εἰπεῖν ὅτι οἵ τε συμπεμφθέντες σφίσι καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις σφῶν ὄντες συνειλημμένοι τε ὑπ' αὐτῶν εἰσι καὶ ἀπολώλασι, προσπαρώξυνε τοὺς στρατιώτας δημηγορήσας ἀκό-
3 λουθα τοῖς ἀγγέλοις. καὶ οὕτως αὐτοί τε ἐπανέστησαν καὶ τοὺς ἄλλους συμμετέστησαν. καὶ τότε μέν, ὁ γὰρ Καῖσαρ ὡς τάχιστα τοῦτ' ᾔσθετο, τούς τε Αἰδούους οὓς εἶχε καὶ ἐδόκει πεφονευκέναι ἔπεμψεν αὐτοῖς, ὥστε φανεροὺς πᾶσι ζῶντας γενέσθαι, καὶ τῷ ἱππικῷ ἐφέσπετο, μετενόησαν καὶ συνηλλάγησαν·
38 αὖθις δὲ τῶν Ῥωμαίων πρός τε τῇ Γεργοουίᾳ τῇ τοῦ Καίσαρος ἀπουσίᾳ πταισάντων, καὶ μετὰ τοῦτο παντάπασιν ἀπ' αὐτῆς ἀποχωρησάντων, ἐφοβήθησαν οἱ τήν τε ἐπανάστασιν πράξαντες καὶ νεωτέρων ἀεὶ πραγμάτων ἐφιέμενοι μὴ σχολάζοντες ... ποιήσωνται,
2 καὶ ἐνεόχμωσαν. μαθόντες δὲ τοῦθ' οἱ στρατεύοντες αὐτῶν τῷ Καίσαρι ᾐτήσαντο ἐπιτραπῆναί σφισιν οἴκαδε ἀπελθεῖν, ὑποσχόμενοι πάντα καταστήσειν. καὶ οὕτως ἀφεθέντες πρός τε Νοουιοδουνόν, ἔνθα τά τε

χρήματα καὶ τὸν σῖτον ὁμήρους τε πολλοὺς οἱ Ῥω-
μαῖοι κατετέθειντο, ἦλθον, καὶ τούς τε φρουροὺς
αὐτῶν, συναιρομένων σφίσι τῶν ἐπιχωρίων, μὴ προσ-
δεχομένους ἔφθειραν, καὶ ἐν κράτει πάντων αὐτῶν
ἐγένοντο. καὶ ἐκείνην τε τὴν πόλιν ἐπίκαιρον οὖσαν 3
κατέπρησαν, ὅπως μὴ οἱ Ῥωμαῖοι ὁρμητήριον αὐτὴν
τοῦ πολέμου ποιήσωνται, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν Αἰδούων
προσαπέστησαν. ὁ οὖν Καῖσαρ ἐπεχείρησε μὲν πα-
ραχρῆμα ἐπ' αὐτοὺς στρατεῦσαι, μὴ δυνηθεὶς δὲ διὰ
τὸν ποταμὸν τὸν Λίγρον ἐπὶ Λίγγονας ἐτράπετο. καὶ 4
ὁ μὲν οὐδὲ ἐκεῖνα κατώρθωσεν, ὁ δὲ δὴ Λαβιῆνος
τὴν νῆσον τὴν ἐν τῷ Σηκουανῷ ποταμῷ οὖσαν, τούς
τε προκινδυνεύσαντας ἐν τῇ ἠπείρῳ κρατήσας καὶ
τὴν διάβασιν πολλαχῇ ἅμα κατά τε τὸν ῥοῦν καὶ ἀνά-
παλιν, ὅπως μὴ καθ' ἓν περαιούμενος κωλυθῇ, ποιη-
σάμενος, κατέσχε.

πρὶν δὲ τοῦτο γενέσθαι, καταφρονήσας ὁ Οὐερ- 39
κιγγετόριξ τοῦ Καίσαρος ἐξ ὧν ἐπταίκει, ἐπ' Ἀλλό-
βριγας ἐστράτευσε. κἀν τούτῳ ὁρμήσαντα αὐτὸν ὡς
καὶ βοηθήσοντά σφισιν, ἀπέλαβεν ἐν Σηκουανοῖς γε-
νόμενον καὶ ἐνεκυκλώσατο, οὐ μέντοι κακόν τι εἰρ- 2
γάσατο, ἀλλὰ καὶ πᾶν τοὐναντίον τούς τε Ῥωμαίους
ἠνάγκασεν ἀγαθοὺς εἶναι ἀπογνώσει τῆς σωτηρίας,
καὶ αὐτὸς ὑπό τε τοῦ πλήθους καὶ ὑπὸ τοῦ θράσους
ἔπταισε, καί τι καὶ ὑπὸ τῶν Κελτῶν τῶν τοῖς Ῥω-
μαίοις συμμαχούντων ἐσφάλη· ταῖς τε γὰρ ὁρμαῖς 3
ἀπλήστοις σώμασι τὴν τόλμαν προσεπισχυρίσαντες
διέρρηξαν τὴν περίσχεσιν. εὑρὼν δὲ δὴ τὸ εὕρημα
τοῦτο ὁ Καῖσαρ οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλ' ἐς Ἀλεσίαν τοὺς
διαφυγόντας αὐτῶν κατακλείσας ἐπολιόρκει. κἀν 40
τούτῳ ὁ Οὐερκιγγετόριξ τὸ μὲν πρῶτον τοὺς ἱππέας,
πρὶν παντελῶς ἀποτειχισθῆναι, ἐξέπεμψε, τῆς τε

τροφῆς τῶν ἵππων ἕνεκα, οὐ γὰρ ἦν, καὶ ὅπως ἐς
τὰς πατρίδας ἕκαστοί σφων κομισθέντες τά τε ἐπι-
2 τήδεια καὶ ἐπικουρίαν αὐτῷ ἀγάγωσιν. ἐπεὶ δ' οὗτοί
τε ἐχρόνιζον καὶ τὰ σιτία σφᾶς ἐπιλείπειν ἤρξατο,
τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τῶν ἄλλων τοὺς
ἀχρειοτάτους ἐξέβαλεν, ἐλπίσας μάτην ὅτι ἢ καὶ ἐκεῖ-
νοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων τῆς λείας ἕνεκα σωθήσονται,
ἢ οἵ γε λοιποὶ ταῖς τροφαῖς αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον χρη-
3 σάμενοι περιγενήσονται. ὁ γὰρ Καῖσαρ ἄλλως μὲν
οὐδ' αὐτὸς τῶν ἐπιτηδείων, ὥστε καὶ ἑτέρους τρέ-
φειν, εὐπόρει· τοῖς δ' οὖν πολεμίοις ἰσχυροτέραν
τὴν σιτοδείαν, ἐπανελθόντων αὐτῶν ἐλπίδι τοῦ πάν-
τως σφᾶς καταδεχθήσεσθαι, ποιήσειν νομίσας πάντας
4 αὐτοὺς ἀπεώσατο. καὶ οἱ μὲν οὕτως ἐν τῷ μέσῳ τῆς
πόλεως καὶ τοῦ στρατοπέδου, μηδετέρων σφᾶς δεχο-
μένων, οἰκτρότατα ἀπώλοντο· ἡ δὲ ἐπικουρία τῶν
τε ἱππέων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀχθέντων
ἐπῆλθε μὲν οὐκ ἐς μακρὰν τοῖς βαρβάροις, ἱππομα-
5 χίᾳ δὲ δὴ ... τῶν Ῥωμαίων τῇ βοηθείᾳ. καὶ μετὰ
τοῦτο πειράσαντες νυκτὸς διὰ τῶν περιτειχισμάτων
ἐς τὴν πόλιν ἐσελθεῖν ἰσχυρῶς ἐπόνησαν, τάφρους
τε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι κρυπτὰς ἐν τοῖς ἱππασίμοις ἐπε-
ποιήκεσαν καὶ σκόλοπας ἐς αὐτὰς ἐνεπεπήχεσαν,
πάντα ἐπιπολῆς τῷ ἄλλῳ τῷ πέριξ χωρίῳ ὁμοιώσαν-
6 τες, ὥστε καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους ὅτι μά-
λιστα ἐς αὐτὰ ἀπερισκέπτως ἐμπεσόντας σφαλῆναι.
οὐ μέντοι καὶ ἐνέδοσαν πρὶν ἐκ παρατάξεως αὖθις
πρὸς αὐτοῖς τοῖς τειχίσμασιν αὐτοί τε ἅμα καὶ οἱ ἐκ
τῆς πόλεως ἐπεξελθόντες πταῖσαι.

41 ὁ δ' οὖν Οὐερκιγγετόριξ ἠδυνήθη μὲν ἐκφυγεῖν,
οὔτε γὰρ ἑάλω καὶ ἄτρωτος ἦν, ἐλπίσας δ', ὅτι ἐν
φιλίᾳ ποτὲ τῷ Καίσαρι ἐγεγόνει, συγγνώμης παρ'

αὐτοῦ τεύξεσθαι, ἦλθε πρὸς αὐτὸν μὴ ἐπικηρυκευ-
σάμενος, καὶ καθημένῳ οἱ ἐπὶ βήματος ἐξαίφνης
ὤφθη, ὥστε καὶ ταραχθῆναί τινας· ἄλλως τε γὰρ
περιμήκης ἦν καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις δεινῶς ἐνέπρεπεν·
ἡσυχίας δ' οὖν γενομένης εἶπε μὲν οὐδέν, πεσὼν δὲ 2
ἐς γόνυ τώ τε χεῖρε πιέσας ἐδεῖτο. ταῦτα τοῖς μὲν
ἄλλοις οἶκτον τῇ τε τῆς προτέρας αὐτοῦ τύχης ἀνα-
μνήσει καὶ τῷ τῆς παρούσης ὄψεως περιπαθεῖ ἐνέ-
βαλεν· ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ αὐτό τε αὐτῷ τοῦτο, δι' ὃ
μάλιστα σωθήσεσθαι προσεδόκησεν, ἐπεκάλεσε, τῆς 3
γὰρ φιλίας τὴν ἀντίταξιν ἀντιθεὶς χαλεπωτέραν τὴν
ἀδικίαν αὐτοῦ ἀπέφηνε, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε ἐν τῷ
παραχρῆμα αὐτὸν ἠλέησεν ἀλλ' εὐθὺς ἐν δεσμοῖς
ἔδησε, καὶ ἐς τὰ ἐπινίκια μετὰ τοῦτο πέμψας ἀπέ-
κτεινε.

τοῦτο μὲν οὖν ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ τοὺς 42
μὲν ὁμολογίᾳ τῶν λοιπῶν προσέθετο, τοὺς δὲ καὶ a. u. 703
μάχῃ κρατήσας ἐδουλώσατο. οἵ τε γὰρ Βελγικοὶ οἱ
πλησιόχωροι, Κόμμιόν τινα Ἀτρέβαν προστησάμενοί
σφων, ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον, καὶ δύο τε ἱππομαχίαις
ἀγχώμαλά πῃ ἠγωνίσαντο, καὶ τρίτῃ πεζομαχίᾳ ἰσο-
πάλῳ τὸ πρῶτον συνενεχθέντες ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ἱππι-
κοῦ κατὰ νώτου σφίσιν ἀνελπίστως προσπεσόντος
ἐτράπησαν. κἀκ τούτου τό τε στρατόπεδον τῆς νυκτὸς 2
οἱ περιλιπεῖς ἐξέλιπον, καὶ διελθόντες ὕλην τινὰ
ἐκείνην τε ἐνέπρησαν καὶ τὰς ἁμάξας μόνας ὑπελί-
ποντο, ὅπως τῶν πολεμίων διά τε ταύτας καὶ διὰ τὸ
πῦρ χρονισάντων φθάσωσιν ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἀποχωρή-
σαντες. οὐ μέντοι καὶ ἐπιτυχεῖς τῆς ἐλπίδος ἐγένοντο· 3
οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ὡς τάχιστα τῆς φυγῆς αὐτῶν ᾔσθον-
το, ἐπεδίωξάν σφας, καὶ ἐντυχόντες τῷ πυρὶ τὰ μὲν
κατέσβεσαν τὰ δὲ καὶ διέκοψαν, καί τινες καὶ διὰ

μέσης τῆς φλογὸς δραμόντες κατέλαβον αὐτοὺς ἀπροσ-
43 δόκητοι καὶ παμπληθεῖς ἐφόνευσαν. ἐκ δὲ τούτου
τῶν μὲν ἄλλων τινὲς ὡμολόγησαν, ὁ δὲ Ἀτρέβας
διαφυγὼν οὐδ' ὣς ἡσύχασεν, ἀλλὰ καὶ τὸν Λαβιῆνον
2 ἐπεχείρησεν ἐνεδρεῦσαί ποτε. ἡττηθεὶς δὲ τῇ μάχῃ
ἀνεπείσθη μὲν ἐς λόγους αὐτῷ ἐλθεῖν, πρὶν δὲ ἢ
ὁτιοῦν συμβῆναι, τρωθεὶς ὑπό τινος τῶν Ῥωμαίων
ἀπιστίᾳ τοῦ μὴ ἂν ἀκριβῶς εἰρηνῆσαι διέφυγε, καὶ
χαλεπὸς αὖθις αὐτοῖς ἐγένετο, μέχρις οὗ ἀπογνοὺς
τὰ πράγματα τοῖς μὲν ἄλλοις τοῖς συνοῦσίν οἱ ἀκέ-
ραιον τὴν ἄδειαν ἐπὶ πᾶσι τοῖς σφετέροις ἔπραξεν,
αὐτὸς δὲ ἑαυτῷ τὸ μηδέποτε, ὥς γέ τινες, ἐς ὄψιν
3 μηδενὸς Ῥωμαίου ἐλθεῖν. ἐκεῖνοί τε οὖν οὕτω κατε-
λύσαντο, καὶ οἱ λοιποὶ μετὰ τοῦτο, οἱ μὲν ἑκούσιοι
οἱ δὲ καὶ καταπολεμηθέντες, ἐχειρώθησαν, καὶ αὐ-
τοὺς ὁ Καῖσαρ καὶ φρουραῖς καὶ δικαιώσεσι χρημά-
των τε ἐσπράξεσι καὶ φόρων ἐπιτάξεσι τοὺς μὲν
ἐταπείνωσε τοὺς δὲ ἡμέρωσε.

44 ταῦτα μὲν οὕτως ἐπί τε Λουκίου Παύλου καὶ
ἐπὶ Γαΐου Μαρκέλλου ὑπάτων ἐτελευτήθη, ὁ δὲ δὴ
Καῖσαρ τῶν μὲν Γαλατῶν ἕνεκα καὶ τοῦ χρόνου τοῦ
πρὸς τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ δοθέντος ἔκ τε τῆς Γαλα-
τίας ἀπαλλαγῆναι καὶ ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανακομισθῆναι
ὤφειλεν· ἐκεῖνός τε γὰρ ἐπ' ἐξόδῳ ἦν καὶ ὁ πόλεμος
ἐπέπαυτο, καὶ οὐδεμίαν ἔτ' εὐπρεπῆ σκῆψιν πρὸς τὸ
μὴ οὐ τά τε στρατόπεδα ἀφεῖναι καὶ ἰδιωτεῦσαι εἶχεν·
2 ἐπεὶ δὲ τά τε ἐν τῷ ἄστει ἐστασιάζετο, καὶ ὁ Κράσ-
σος ἐτεθνήκει, ὅ τε Πομπήιος ἔν τε δυνάμει αὖθις,
ἅτε τρίτον ὑπατευκὼς καὶ τὴν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ ἀρχὴν
ἐπὶ πέντε ἄλλα ἔτη δοθῆναί οἱ διαπεπραγμένος, ἐγέ-
3 νετο, καὶ αὐτῷ οὐκέτ' οἰκείως, ἄλλως τε καὶ τοῦ
παιδίου, ὅπερ που καὶ μόνον ἐν τῇ φιλίᾳ αὐτοὺς

κατεῖχε, τετελευτηκότος, . . ., ἐφοβήθη μὴ τῶν στρατιωτῶν ψιλωθεὶς ἐπί τε ἐκείνῳ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς γένηται, καὶ οὐ διῆκεν αὐτούς.

ἐν γὰρ δὴ τοῖς αὐτοῖς τούτοις ἔτεσιν ἄλλα τε ἐν 45
τῇ πόλει στασιώδη πολλὰ κἀν ταῖς ἀρχαιρεσίαις μά- a. u. 701
λιστα ἐγένετο, ὥστε μόλις ἑβδόμῳ μηνὶ τόν τε Καλουῖνον καὶ τὸν Μεσσάλαν ὑπάτους ἀποδειχθῆναι·
καὶ οὐδ' ἂν τότε ᾑρέθησαν, εἰ μὴ Κύιντός τε Πομ- 2
πήιος ὁ Ῥοῦφος ἐς τὸ δεσμωτήριον ὑπὸ τῆς βουλῆς, καίτοι τοῦ τε Σύλλου θυγατριδοῦς ὢν καὶ δημαρχῶν, ἐνεβλήθη, καὶ τοῦτο καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κακουργῆσαί τι ἐθελήσασιν ἐψηφίσθη, τῷ τε Πομπηίῳ ἡ πρὸς
αὐτοὺς βοήθεια ἐνεχειρίσθη. ἔστι μὲν γὰρ ὅτε καὶ 3
οἱ ὄρνιθες τὰς ἀρχαιρεσίας ἐπέσχον, οὐ βουλόμενοι τοῖς μεσοβασιλεῦσι γενέσθαι· μάλιστα δὲ οἱ δήμαρχοι, τὰ πράγματα τὰ ἐν τῇ πόλει διέποντες ὥστε καὶ τὰς πανηγύρεις ἀντὶ τῶν στρατηγῶν ποιεῖν, ἐκώλυον τὰς λοιπὰς ἀρχὰς αἱρεθῆναι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ
Ῥοῦφος ἐς τὸ οἴκημα ἐσέπεσε. καὶ οὗτος μὲν τὸν 4
Φαουώνιον ἀγορανομοῦντα ἐς αὐτὸ ὕστερον ἀπό τινος οὐ μεγάλης αἰτίας, ἵνα δὴ κοινωνὸν τῆς ἀτιμίας λάβῃ, κατέθετο· πάντες δὲ οἱ δήμαρχοι ἄλλας τε σκήψεις ἐμποδίους ἐσέφερον, καὶ χιλιάρχους ἀντὶ τῶν ὑπάτων, ὅπως πλείους ἄρχοντες, ὥσπερ ποτέ, ἀπο-
δεικνύωνται, καθιστάναι ἐσηγοῦντο. ἐπειδή τε οὐ- 5
δεὶς αὐτῶν ἐπείσθη, δικτάτωρα γοῦν τὸν Πομπήιον λεχθῆναι δεῖν ἔφασκον. καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ διέτριψαν· ἐκεῖνός τε γὰρ ἀπεδήμει, καὶ ἐκ τῶν παρόντων οὔτε ψηφίσασθαί τις αὐτό, πρὸς γὰρ τὴν τοῦ Σύλλου ὠμότητα ἐμίσουν πάντες τὸ πολίτευμα, οὔτ' αὖ μὴ ἑλέσθαι διὰ τὸν τοῦ Πομ-
πηίου φόβον ὑπέμεινε. τέλος δὲ ὀψέ ποτε αὐτὸς 46

ἐλθὼν τὴν μὲν δικτατωρείαν διδομένην οἱ δῆθεν οὐκ ἐδέξατο, τοὺς δὲ ὑπάτους ἀποδειχθῆναι παρεσκεύασεν. οὐ μέντοι οὐδ' ἐκεῖνοι διαδόχους σφίσι διὰ τὸν ἐκ τῶν σφαγέων τάραχον κατέστησαν, καίπερ καὶ τὴν βουλευτικὴν ἐσθῆτα καταθέμενοι, κἂν τῇ ἱππάδι τὴν γερουσίαν ὥσπερ ἐπὶ μεγάλῳ τινὶ
2 πένθει συνάγοντες. δόγμα τε ἐποιήσαντο μηδένα μήτε στρατηγήσαντα μήθ' ὑπατεύσαντα τὰς ἔξω ἡγεμονίας, πρὶν ἂν πέντε ἔτη διέλθῃ, λαμβάνειν, εἴ πως ὑπὸ τοῦ μὴ παραυτίκα ἐν δυνάμει τινὶ αὐτοὺς γίγνεσθαι παύσαιντο σπουδαρχοῦντες. οὔτε γὰρ ἐμετρίαζον
3 οὐθ' ὑγιὲς οὐδὲν ἐποίουν, ἀλλ' ἐπ' ἀλλήλους παρώρμηντο πολλὰ μὲν δαπανώμενοι πολλῷ δὲ ἔτι πλείω μαχόμενοι, ὥστε καὶ τὸν ὕπατόν ποτε τὸν Καλουῖνον τρωθῆναι. οὔκουν οὐθ' ὕπατος οὔτε στρατηγὸς οὔτε πολίαρχός τίς σφας διεδέξατο, ἀλλὰ ἄναρ-
a. u. 702 κτοι κατὰ τοῦτο παντελῶς οἱ Ῥωμαῖοι τὰ πρῶτα τοῦ
47 ἔτους ἐγένοντο. κἀκ τούτου οὔτε τι ἄλλο χρηστὸν συνέβη, καὶ ἡ ἀγορὰ ἡ διὰ τῶν ἐννέα ἀεὶ ἡμερῶν ἀγομένη ἐν
2 αὐτῇ τῇ τοῦ Ἰανουαρίου νουμηνίᾳ ἤχθη. καὶ τοῦτό τε αὐτούς, ὡς οὐκ ἀπὸ ταὐτομάτου συμβὰν ἀλλ' ἐν τέρατος λόγῳ γενόμενον, ἐθορύβει, καὶ ὅτι βύας ἐν τῇ πόλει καὶ ὤφθη καὶ συνελήφθη, ἄγαλμά τέ τι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἵδρωσε, καὶ λαμπὰς ἐκ τῶν νοτίων πρὸς ἀνατολὰς διέδραμε, καὶ πολλοὶ μὲν κεραυνοὶ πολλοὶ δὲ καὶ βῶλοι λίθοι τε καὶ ὄστρακα καὶ αἷμα
3 διὰ τοῦ ἀέρος ἠνέχθη. δοκεῖ δὲ ἔμοιγε καὶ ἐκεῖνο τὸ τῷ προτέρῳ ἔτει, ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ, περί τε τὸν Σάραπιν καὶ περὶ τὴν Ἶσιν ψηφισθὲν τέρας οὐδενὸς ἧττον γενέσθαι· τοὺς γὰρ ναοὺς αὐτῶν, οὓς ἰδίᾳ
4 τινὲς ἐπεποίηντο, καθελεῖν τῇ βουλῇ ἔδοξεν. οὐ γὰρ δὴ τοὺς θεοὺς τούτους ἐπὶ πολὺ ἐνόμισαν, καὶ

ὅτε γε καὶ ἐξενίκησεν ὥστε καὶ δημοσίᾳ αὐτοὺς σέβεσθαι, ἔξω τοῦ πωμηρίου σφᾶς ἱδρύσαντο.

τοιαύτης οὖν τότε τῆς ἐν τῷ ἄστει καταστάσεως 48 οὔσης, καὶ μηδενὸς τοῖς πράγμασιν ἐπιτεταγμένου, σφαγαὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὡς εἰπεῖν ἐγίγνοντο, τάς τε ἀρχαιρεσίας, καίτοι σπεύδοντες ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καὶ δεκασμοῖς καὶ φόνοις δι' αὐτὰς χρώμενοι, οὐκ ἐπετέλουν. ὁ γοῦν Μίλων ὑπατείαν αἰτῶν τὸν Κλώ- 2 διον ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ συντυχόντα οἱ τὸ μὲν πρῶτον ἁπλῶς πως ἔτρωσεν, ἔπειτα δὲ φοβηθεὶς μὴ ἐπεξέλθῃ τῷ γεγονότι κατέσφαξεν, ἐλπίσας, ἐπειδὴ πάντας τοὺς οἰκέτας τοὺς τοῦτο ποιήσαντας εὐθὺς ἠλευθέρωσε, ῥᾷον τοῦ φόνου τελευτήσαντος αὐτοῦ ἢ τοῦ τραύματος, εἰ περιγίγνοιτο, ἀφεθήσεσθαι. ἀκούσαν- 3 τες οὖν τοῦθ' οἱ ἐν τῇ πόλει πρὸς ἑσπέραν δεινῶς ἐταράχθησαν· ταῖς τε γὰρ στάσεσιν ἀφορμὴ πολέμου καὶ κακῶν ἐγίγνετο, καὶ οἱ διὰ μέσου, εἰ καὶ ἐμίσουν τὸν Κλώδιον, ὅμως διά τε τὸ ἀνθρώπινον καὶ ὅτι καὶ τοῦ Μίλωνος στερηθῆναι ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ ἤθελον, ἠγανάκτουν. παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οὕ- 49 τως ἔχοντας ὅ τε Ῥοῦφος καὶ Τίτος Μουνάτιος Πλάγκος προσπαρώξυναν· δημαρχοῦντες γὰρ ἔς τε τὴν ἀγορὰν νεκρὸν ὑπὸ τὴν ἕω ἐσεκόμισαν καὶ ἐπὶ τὸ βῆμα ἐπέθεσαν πᾶσί τε ἐπεδείκνυσαν, καὶ ἐπέλεγον οἷα εἰκὸς ἦν 2 ὀδυρόμενοι, ὥστε τὸν ὅμιλον καὶ ἐξ ὧν ἑώρων καὶ ἐξ ὧν ἤκουον συνταραχθῆναι, καὶ μήτε τοῦ ὁσίου μήτε τοῦ θείου ἔτι φροντίσαι, ἀλλὰ πάντα μὲν τὰ περὶ τὰς ταφὰς νόμιμα συγχέαι, πᾶσαν δὲ ὀλίγου τὴν πόλιν καταπρῆσαι. τὸ γὰρ σῶμα τοῦ Κλωδίου ἀράμενοι ἔς τε τὸ βουλευτήριον ἐσήνεγκαν καὶ εὐθέτησαν, καὶ μετὰ τοῦτο πυρὰν ἐκ τῶν βάθρων νήσαντες ἔκαυσαν καὶ ἐκεῖνο καὶ τὸ συνέδριον. οὕτω τε οὐχ ὁρμῇ τινι, 3

οἷα που τοὺς ὄχλους ἐξαπιναία καταλαμβάνει, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως αὐτὸ ἔπραξαν ὥστε καὶ τὴν ἐνάτην τὸ περίδειπνον ἐν αὐτῇ τῇ ἀγορᾷ, τυφομένου ἔτι τοῦ βουλευτηρίου, ποιῆσαι, καὶ προσέτι καὶ τὴν οἰκίαν τὴν τοῦ Μίλωνος καταφλέξαι ἐπιχειρῆσαι.
4 ἐκείνη μὲν οὖν πολλῶν αὐτῇ ἀμυνάντων οὐκ ἐκαύθη· ὁ δὲ δὴ Μίλων τέως μὲν περίφοβος ἐπὶ τῷ φόνῳ ὢν ἐκρύπτετο, οὐχ ὑπὸ ἰδιωτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ ἱππέων βουλευτῶν τέ τινων φρουρούμενος· ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε ἐγένετο καὶ τὴν ὀργὴν τῆς γερουσίας ἐς τὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν μίασμα περιχωρήσειν ἤλπισεν,
5 εὐθὺς γοῦν τῆς δείλης ἐς τὸ παλάτιον δι' αὐτὸ τοῦτο συλλεγέντες τόν τε μεσοβασιλέα προχειρισθῆναι, καὶ τῆς φυλακῆς τῆς πόλεως καὶ ἐκεῖνον καὶ τοὺς δημάρχους καὶ προσέτι καὶ τὸν Πομπήιον ἐπιμεληθῆναι ὥστε μηδὲν ἀπ' αὐτῆς ἀποτριβῆναι, ἐψηφίσαντο, προήει τε ἐς μέσον καὶ τῆς ἀρχῆς ὁμοίως ἢ καὶ μᾶλλον ἀντεποιεῖτο.

50 μάχαι τε οὖν ἐκ τούτου πολλαὶ καὶ σφαγαὶ αὖθις ἐγίγνοντο, ὥστε τὴν βουλὴν τά τε προειρημένα ἐπικυρῶσαι, καὶ τὸν Πομπήιον μεταπέμψασθαι, καταλόγους τε αὐτῷ καινοὺς ποιήσασθαι ἐπιτρέψαι, καὶ
2 τὰ ἐσθήματα ἀλλάξασθαι. ἐλθόντος τε αὐτοῦ οὐ πολλῷ ὕστερον ἔξω τε τοῦ πωμηρίου πρὸς τῷ θεάτρῳ αὐτοῦ σὺν φρουρᾷ ἠθροίσθησαν καὶ τὰ τοῦ Κλωδίου ὀστᾶ ἀνελέσθαι ἔγνωσαν, τό τε βουλευτήριον τῷ Φαύστῳ τῷ τοῦ Σύλλου υἱεῖ ἀνοικοδομῆσαι προσέ-
3 ταξαν. ἦν μὲν γὰρ τὸ Ὀστίλιον, μετεσκεύαστο δὲ ὑπὸ τοῦ Σύλλου· διὸ τοῦτό τε περὶ αὐτοῦ ἔδοξε, καὶ ὅπως ἐξοικοδομηθὲν τὸ ἐκείνου ὄνομα ἀπολάβῃ. μετεώρου δὲ τῆς πόλεως οὔσης ἐπὶ τοῖς ἄρξουσί σφων, καὶ διαθροούντων τῶν μὲν ὡς δικτάτορα τὸν Πομ-

πήιον, τῶν δὲ ὡς ὕπατον τὸν Καίσαρα αἱρεθῆναι
δεῖ, οὕτω γάρ που ἐκ προαιρέσεως ἐπὶ τοῖς κατειρ- 4
γασμένοις αὐτὸν ἐτίμων ὥστε καὶ ἑξήκονθ' ἡμέρας
θῦσαι ἐπ' αὐτοῖς ψηφίσασθαι, φοβηθέντες ἑκάτερον
οἵ τε ἄλλοι βουλευταὶ καὶ Βίβουλος, ὅσπερ που τὴν
γνώμην πρῶτος ἐρωτηθεὶς ποιήσεσθαι ἔμελλε, προ-
κατέλαβον τὴν τοῦ πλήθους ὁρμήν, τῷ Πομπηίῳ τὴν
ὑπατείαν, ὥστε μὴ δικτάτωρα αὐτὸν λεχθῆναι, καὶ
μόνῳ γε, ἵνα μὴ ὁ Καῖσαρ αὐτῷ συνάρξῃ, δόντες.
ξένον τε δὴ τοῦτο καὶ ἐπὶ μηδενὸς ἄλλου γενόμενον 5
ἔπραξαν, καὶ ὀρθῶς αὐτὸ πεποιηκέναι ἔδοξαν· ἐπειδὴ
γὰρ ἧττον τοῦ Καίσαρος τῷ ὁμίλῳ προσέκειτο, ἀπορ-
ρήξειν τε αὐτὸν ἀπ' ἐκείνου παντάπασι καὶ σφε-
τεριεῖσθαι ἤλπισαν. καὶ ἔσχεν οὕτω· τῷ τε γὰρ
καινῷ καὶ τῷ παραδόξῳ τῆς τιμῆς ἐπαρθεὶς οὐκέτι
οὐδὲν ἐς τὴν τῶν πολλῶν χάριν ἐβούλευσεν, ἀλλ'
ἀκριβῶς πάντα τὰ τῇ βουλῇ ἀρέσκοντα ἔπραξεν.

οὐ μέντοι καὶ μόνος ἄρξαι ἠθέλησε· τὴν γὰρ εὔ- 51
κλειαν ἐν τῷ δεδόχθαι τοῦτ' ἔχων, τὸν φθόνον τὸν
ἐπ' αὐτῇ ἐξέκλινε. καὶ φοβηθεὶς μήποτε κενῆς τῆς
χώρας οὔσης ὁ Καῖσαρ ἔκ τε τῆς τῶν δυνάμεων καὶ
ἐκ τῆς τοῦ πλήθους σπουδῆς συνάρχων αὐτῷ δοθῇ,
ἐκείνῳ μέν, ἵνα μὴ καὶ παντελῶς παρημελῆσθαι νο- 2
μίσῃ κἀκ τούτου τινὰ ὀργὴν δικαίαν ποιήσηται, πα-
ρεσκεύασε διὰ τῶν δημάρχων ἐπιτραπῆναι καὶ ἀπόντι
τὴν ἀρχήν, ὅταν ἐκ τῶν νόμων καθήκῃ, αἰτῆσαι,
αὐτὸς δὲ Κύιντον Σκιπίωνα πενθερόν τέ οἱ ὄντα
καὶ δεκασμοῦ αἰτίαν ἔχοντα προσείλετο. οὗτος γὰρ 3
γόνῳ μὲν υἱὸς τοῦ Νασικοῦ ὤν, ἐκ δὲ δὴ κλήρου
διαδοχῆς ἐς τὸ τοῦ Μετέλλου τοῦ εὐσεβοῦς γένος
ποιηθεὶς καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ φέ-
ρων, τήν τε θυγατέρα τῷ Πομπηίῳ ἐξέδωκε, καὶ

παρ' αὐτοῦ τήν τε ὑπατείαν καὶ τὸ μὴ κατηγορηθῆ-
52 ναι ἀντέλαβε. πάνυ γὰρ πολλοὶ ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι
τούτῳ εὐθύνθησαν, καὶ μάλισθ' ὅτι τὰ δικαστήρια
ἀκριβέστερον ἐκ τῶν τοῦ Πομπηίου νόμων συνήγετο.
πάντας τε γὰρ τοὺς ἄνδρας ἐξ ὧν τοὺς δικάσοντας
ἀποκληροῦσθαι ἔδει αὐτὸς ἐπελέγετο, καὶ τὸν τῶν
συναγορευσόντων ἑκατέρῳ τῷ μέρει ἀριθμὸν ὥρισεν,
ὥστε μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους αὐτῶν τοὺς δικαστὰς θο-
2 ρυβουμένους ἐκταράττεσθαι. χρόνον τε τῷ μὲν διώ-
κοντι δύο ὥρας, τῷ δὲ φεύγοντι τρεῖς δίδοσθαι ἐκέ-
λευσε. καὶ ὃ δὴ μάλιστα πλείστοις ἐλυμαίνετο, τό
τινας ἐπαινέτας ὑπὸ τῶν κρινομένων δίδοσθαι, πάμ-
πολλοι γὰρ ὑπὸ τῶν ἀξιοπίστων ἐπαινούμενοι ἐξηρ-
3 πάζοντο, ἐπηνώρθωσε, νομοθετήσας μηδένα ἔτι τὸ
παράπαν ἐπαινέτην τοῖς τοιούτοις γίγνεσθαι. καὶ
ταῦτα μὲν ἄλλα τέ τινα κατὰ πάντων ὁμοίως τῶν
δικαστηρίων ἐτάχθη, τοῖς δὲ δὴ τὰς ἀρχὰς δεκάζουσι
καὶ τοὺς προεαλωκότας ἐπὶ τοιούτῳ τινὶ κατηγόρους
ἐπέστησεν, ἆθλόν σφισιν οὐκ ἐλάχιστον προθείς·
εἰ γάρ τις ἤτοι δύο τῶν ὁμοίων τῶν τε ἐλαττόνων
ἢ καὶ ἕνα τῶν μειζόνων τῆς καθ' ἑαυτὸν αἰτίας
εἷλεν, ἄδειαν εὑρίσκετο.
53 ἄλλοι τε οὖν ἐκ τούτου πολλοὶ καὶ ἑάλωσαν καὶ
Πλαύτιος Ὑψαῖος ἀνταιτήσας τῷ τε Μίλωνι καὶ τῷ
Σκιπίωνι τὴν ὑπατείαν. τῶν γὰρ δὴ τριῶν δωρο-
2 φορησάντων μόνος ἐκεῖνος κατεδικάσθη. ὅ τε γὰρ
Σκιπίων ἐγράφη μὲν καὶ ὑπὸ δυοῖν γε, οὐκ ἐκρίθη
δὲ διὰ τὸν Πομπήιον· καὶ ὁ Μίλων ἐπὶ μὲν τούτῳ
οὐκ ἐσήχθη, τὸ γὰρ τοῦ φόνου ἔγκλημα μεῖζον εἶχεν,
ὑπαχθεὶς δὲ ἐπ' ἐκείνῳ ἑάλω, μηδὲν δυνηθεὶς βίαιον
δρᾶσαι. ὁ γὰρ Πομπήιος τήν τε ἄλλην πόλιν διὰ φυλα-
κῆς ἐποιήσατο καὶ ἐς τὸ δικαστήριον σὺν ὁπλίταις

ἐσῆλθε, θορυβησάντων τε ἐπὶ τούτῳ τινῶν προσέταξε 3
τοῖς στρατιώταις ἐκδιῶξαι αὐτοὺς ἐκ τῆς ἀγορᾶς πλα-
γίοις καὶ πλατέσι τοῖς ξίφεσι παίοντας. ἐπειδή τε οὐχ
ὑπεῖκον ἀλλὰ καὶ καθάπερ ἐν παιδιᾷ τινι πλαγιαζόμε-
νοι ὕβριζον, καὶ ἐτρώθησάν τινες αὐτῶν καὶ ἀπέθανον.

τά τε οὖν δικαστήρια ἡσύχως ἐκ τούτων συνήγε- 54
το, καὶ ἐδικαιώθησαν ἐπί τε ἑτέροις τισὶ πολλοὶ καὶ
ἐπὶ τῷ τοῦ Κλωδίου φόνῳ ἄλλοι τε καὶ ὁ Μίλων,
καίτοι τὸν Κικέρωνα συναγωνιστὴν ἔχων. ὁ γὰρ ῥή- 2
τωρ ἐκεῖνος τόν τε Πομπήιον καὶ τοὺς στρατιώτας
ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ τὸ καθεστηκὸς ἰδὼν ἐξε-
πλάγη καὶ κατέδεισεν, ὥστε τῶν μὲν παρεσκευασ-
μένων μηδὲν εἰπεῖν, βραχὺ δέ τι καὶ τεθνηκὸς χα-
λεπῶς φθεγξάμενος ἀγαπητῶς μεταστῆναι. τοῦτον
γὰρ τὸν λόγον τὸν νῦν φερόμενον ὡς καὶ ὑπὲρ τοῦ
Μίλωνος τότε λεχθέντα χρόνῳ ποθ' ὕστερον καὶ
κατὰ σχολὴν ἀναθαρσήσας ἔγραψε. καὶ δὴ καὶ τοιόνδε 3
τι περὶ αὐτοῦ παραδέδοται. ὁ Μίλων τῷ λόγῳ πεμ-
φθέντι οἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐντυχών, ἐπεφυγάδευτο γάρ,
ἀντεπέστειλε λέγων ὅτι ἐν τύχῃ αὐτῷ ἐγένετο τὸ μὴ
ταῦθ' οὕτω καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ λεχθῆναι· οὐ γὰρ
ἂν τοιαύτας ἐν τῇ Μασσαλίᾳ, ἐν ᾗ κατὰ τὴν φυγὴν
ἦν, τρίγλας ἐσθίειν, εἴπερ τι τοιοῦτον ἀπελελόγητο.
τοῦτο δὲ ἔγραψεν οὐχ ὅτι τοῖς παροῦσιν ἠρέσκετο, 4
πολλὰ γὰρ ἐπὶ τῇ καθόδῳ ἐπετόλμησεν, ἀλλ' ἐς τὸν
Κικέρωνα ἀποσκώπτων, ὅτι μηδὲν χρηστὸν ἐν τῷ
τῆς ἀπολογίας καιρῷ εἰπὼν ἔπειτα ἀκάρπους λόγους
καὶ ἐμελέτα καὶ ἔπεμπεν αὐτῷ, ὥσπερ τι ὠφελῆσαι
τότε αὐτὸν δυναμένους.

ὅ τε οὖν Μίλων οὕτως ἑάλω, καὶ ὁ Ῥοῦφος ὅ τε 55
Πλάγκος ἐπειδὴ πρῶτον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐξῆλθον, ἄλλοι τε
σὺν αὐτοῖς συχνοὶ διὰ τὴν τοῦ βουλευτηρίου ἐμπρη-

σιν, καίτοι τῷ Πλάγκῳ καὶ τοῦ Πομπηίου συσπου-
δάσαντος, ὥστε καὶ βιβλίον ἔπαινόν τε ἅμα αὐ-
2 τοῦ καὶ ἱκετείαν ἔχον ἐς τὸ δικαστήριον ἔπεμψεν· ὁ
γὰρ Κάτων ὁ Μάρκος, δικάζειν δὲ ἔμελλεν, οὐκ ἔφη
τὸν ἐπαινέτην ἐπὶ τῇ τῶν ἑαυτοῦ νόμων καταλύσει
προσίεσθαι. καὶ ὁ μὲν οὐκέτι τὴν ψῆφον ἔδωκεν·
ὁ γὰρ Πλάγκος ὡς καὶ τὴν καθαιρήσουσαν αὐτὸν
οἴσοντα ἐξέκρινεν· ἐξῆν γὰρ ἐκ τῶν Πομπηίου νόμων
πέντε ἑκατέρῳ τῶν διαδικούντων ἐκ τῶν δικάσειν
3 σφίσι μελλόντων ἀπολέγειν· οἱ μέντοι ἄλλοι δικασταὶ
κατεψηφίσαντο αὐτοῦ. οὔτε γὰρ ἄλλως ὀρθῶς ἔχειν
ἔδοξέ σφισι, τοῦ Ῥούφου κατεγνωκόσιν, ἐκεῖνον ἐπὶ
τοῖς αὐτοῖς κρινόμενον ἀφεῖναι· καὶ ἐπειδὴ τὸν
Πομπήιον συναιρόμενόν οἱ εἶδον, ἀντεσπούδασαν
αὐτῷ, μὴ καὶ δοῦλοί τινες ἄντικρυς αὐτοῦ μᾶλλον
4 ἢ δικασταὶ νομισθῶσιν εἶναι. καίπερ καὶ τότε ὁ Κι-
κέρων οὐδὲν βέλτιον τοῦ Πλάγκου κατηγόρησεν ἢ
ὑπὲρ τοῦ Μίλωνος ἀπελογήσατο· ἥ τε γὰρ τοῦ
δικαστηρίου ὄψις ἡ αὐτὴ ἦν, καὶ ὁ Πομπήιος ἐν ἑκα-
τέρῳ τἀναντία οἱ καὶ ἐβουλεύετο καὶ ἔπραττεν, ὅθεν
οὐχ ἥκιστα αὖθις αὐτῷ προσέκρουσε.
56 ταῦτά τε οὖν ἅμα διῴκει, καὶ τὸν περὶ τῶν
ἀρχαιρεσιῶν νόμον τὸν κελεύοντα τοὺς ἀρχήν τινα
ἐπαγγέλλοντας ἐς τὴν ἐκκλησίαν πάντως ἀπαντᾶν,
ὥστε μηδένα ἀπόντα αἱρεῖσθαι, παρημελημένον πως
ἀνενεώσατο· τό τε δόγμα τὸ μικρὸν ἔμπροσθεν γε-
νόμενον, ὥστε τοὺς ἄρξαντας ἐν τῇ πόλει μὴ πρότε-
ρον ἐς τὰς ἔξω ἡγεμονίας, πρὶν πέντε ἔτη παρελθεῖν,
2 κληροῦσθαι, ἐπεκύρωσεν. οὐδ' ᾐσχύνθη τότε μὲν
τοιαῦτα γράψας, ὕστερον δὲ οὐ πολλῷ αὐτός τε τὴν
Ἰβηρίαν ἐς πέντε ἄλλα ἔτη λαβών, καὶ τῷ Καίσαρι
καὶ ἀπόντι, οἱ γὰρ φίλοι αὐτοῦ δεινῶς ἠγανάκτουν,

αἰτῆσαι τὴν ὑπατείαν, ὥσπερ ἐψήφιστο, δούς. προσ- 3
έγραψε μὲν γὰρ τῷ νόμῳ τὸ μόνοις αὐτὸ ἐξεῖναι
ποιεῖν οἷς ἂν ὀνομαστί τε καὶ ἄντικρυς ἐπιτραπῇ,
διέφερε δ' οὐδὲν τοῦτο τοῦ μηδ' ἀρχὴν κεκωλῦσθαι·
πάντως γὰρ οἵ τι δυνάμενοι καὶ ἐκεῖνο ψηφισθῆναί
σφισι διαπράξασθαι ἔμελλον.

ὁ μὲν οὖν Πομπήιος τοιαῦτα ἐπολιτεύετο, ὁ δὲ 57
δὴ Σκιπίων οὔτε ἐνομοθέτησέ τι, καὶ τὰ πρὸς τοῦ
Κλωδίου περὶ τῶν τιμητῶν γραφέντα κατέλυσε. καὶ
ἔδοξε μὲν τὴν ἐκείνων χάριν τοῦτο πεποιηκέναι,
ἐπειδὴ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῖς ἣν καὶ πρὶν εἶχον ἀπέ-
δωκε, περιέστη δὲ ἐς τοὐναντίον. ὑπὸ γὰρ τοῦ πολ- 2
λοὺς ἔν τε τῇ ἱππάδι καὶ ἐν τῷ βουλευτικῷ φλαύρους
ἄνδρας εἶναι, τέως μὲν μηδένα μήτε κατηγορηθέντα
μήθ' ἁλόντα διαγράψαι σφίσιν ἐξῆν, οὐδεμίαν τῶν
οὐκ ἀπαλειφομένων αἰτίαν εἶχον· ἀπολαβόντες δὲ τὴν 3
ἀρχαίαν ἰσχύν, ὑφ' ἧς αὐτοῖς καὶ καθ' ἑαυτοὺς τὸν
ἑκάστου βίον ἐξετάζουσι τοῦτο ποιεῖν ἐδέδοτο, οὔτε
πολλοῖς προσκρούειν ὑπέμενον, οὔτ' αὖ ἐν μέμψει
τινὶ ὡς μὴ διαγράφοντες τοὺς οὐκ ἐπιτηδείους γίγνε-
σθαι ἤθελον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐφίετο ἔτι τῆς ἀρ-
χῆς τῶν ἐμφρόνων οὐδὲ εἷς.

περὶ μὲν δὴ τοὺς τιμητὰς ταῦτ' ἐψηφίσθη, ὁ δὲ 58
δὴ Κάτων ἄλλως μὲν οὐδεμιᾶς ἀρχῆς ἐδεῖτο, ἰδὼν
δὲ τόν τε Καίσαρα καὶ τὸν Πομπήιον ὑπὲρ τὴν κα-
τάστασιν τῆς πολιτείας αὐξανομένους, καὶ ὑπο-
τοπήσας ἤτοι καὶ ἀμφοτέρους σφᾶς τὰ πράγματα
ἕξειν, ἢ καὶ διενεχθέντας ἀλλήλοις στάσιν τε μεγί-
στην ποιήσειν καὶ τὸν κρατήσαντα αὐτῶν μοναρχή-
σειν, ἠθέλησε μέν σφας πρὶν ἀνταγωνιστὰς γενέσθαι 2
καταλῦσαι, καὶ τὴν ὑπατείαν ἐπ' αὐτοὺς ᾔτησεν,
ἐπειδήπερ ἰδιωτεύων οὐδὲν ἰσχύσειν ἔμελλεν, ὑπο-

πτευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν τὰ ἐκείνων πραττόντων τοιοῦ-
a. u. 703 τόν τι δράσειν οὐκ ἀπεδείχθη, ἀλλ' ὅ τε Μάρκελλος
3 ὁ Μάρκος καὶ ὁ Ῥοῦφος ὁ Σουλπίκιος, ὁ μὲν διὰ τὴν
τῶν νόμων ἐμπειρίαν ὁ δὲ διὰ τὴν τῶν λόγων δύνα-
μιν, ᾑρέθησαν, ἄλλως τε καὶ ὅτι αὐτοὶ μέν, εἰ καὶ
μὴ χρήμασιν ἢ βιαίῳ τινὶ ἔργῳ, ἀλλὰ τῇ γε θεραπείᾳ
καὶ τῇ παρακλήσει πολλῇ πρὸς πάντας ἐχρήσαντο,
4 ὁ δὲ δὴ Κάτων οὐδένα αὐτῶν ἐθεράπευσε. καὶ ὁ
μὲν οὐκέτ' αὖθις τῆς ἀρχῆς ἀντεποιήσατο, λέγων
ἀγαθοῦ ἀνδρὸς ἔργον εἶναι μήτ' ἀποδιδράσκειν τὴν
προστασίαν τῶν κοινῶν, ἄν γέ τινες χρῆσθαι αὐτῷ
ἐθελήσωσι, μήθ' ὑπὲρ τὸ προσῆκον αὐτῆς ἐφίεσθαι·
59 Μάρκελλος δὲ πάντ' εὐθὺς ἐπὶ τῇ τοῦ Καίσαρος
καταλύσει, τῆς γὰρ τοῦ Πομπηίου μερίδος ἦν, ἔπραττε,
καὶ ἄλλα τε ἐπ' αὐτῷ πολλά, καὶ ὥστε καὶ διάδοχόν
οἱ ἤδη καὶ πρὸ τοῦ καθήκοντος χρόνου πεμφθῆναι,
ἐσηγήσατο. καὶ αὐτῷ ὅ τε Σουλπίκιος καὶ τῶν δη-
μάρχων τινὲς ἀντέπραξαν, οὗτοι μὲν τῇ πρὸς τὸν
Καίσαρα χάριτι· ἐκεῖνος δ' αὐτοῖς ἐκοινώσατο καὶ
ὅτι τοῖς πολλοῖς οὐκ ἤρεσκε τό τινα μεταξὺ ἄρχοντα
2 μηδὲν ἠδικηκότα παυθῆναι. μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ
Πομπήιος, ἀπῆρε μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεως ὡς καὶ ἐς
τὴν Ἰβηρίαν στρατεύσων, οὐ μὴν οὐδὲ τότε ἐκ τῆς
Ἰταλίας ἐξεχώρησεν, ἀλλὰ τοῖς ὑποστρατήγοις πάντα
3 τὰ ἐκεῖ προστάξας αὐτὸς τῇ πόλει ἐφήδρευε, τὸ μὲν
δὴ τὸν Καίσαρα τῆς ἡγεμονίας παραλυθῆναι οὐδὲ
ἑαυτῷ ἀρέσκειν ἐπλάττετο, ἔπραττε δ' ὅπως, ὅταν
τὸν δεδομένον οἱ χρόνον διάρξῃ, τοῦτο δὲ οὐκ ἐς
μακρὰν ἀλλ' εὐθὺς ἐν τῷ ὑστέρῳ ἔτει γενήσεσθαι
ἔμελλε, τά τε ὅπλα καταθῆται καὶ ἰδιωτεύσων οἴκαδε
4 ἐπανέλθῃ. καὶ διὰ τοῦτο Γαιόν τε Μάρκελλον ἀνε-
ψιὸν ἢ καὶ ἀδελφόν, λέγεται γὰρ ἑκάτερον, ὑπατεῦσαι,

ἐπειδὴ τῷ Καίσαρι, καίπερ ἐξ ἐπιγαμίας προσήκων,
ἐχθρὸς ἦν, καὶ τὸν Κουρίωνα τὸν Γάιον, δι' ἔχθρας
καὶ αὐτὸν ἐκ παλαιοῦ οἱ ὄντα, δημαρχῆσαι ἐποίησεν.

ὁ οὖν Καῖσαρ μήτ' ἄλλως ὑπομένων ἔκ τε τηλι- 60
καύτης καὶ ἐκ χρονίου ἡγεμονίας ἰδιωτεῦσαι, καὶ
φοβηθεὶς μὴ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς γένηται, παρεσκευά-
ζετο ὡς καὶ ἀκόντων αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ ἐμμενῶν,
καὶ στρατιώτας προσκατελέγετο καὶ χρήματα ἤθροιζεν
ὅπλα τε ἐποίει, καὶ καθ' ἡδονὴν πᾶσιν ἡγεῖτο. κἂν 2
τούτῳ καὶ τὰ οἴκοι τρόπον τινά, τοῦ μὴ πάντα βίᾳ
ἀλλὰ καὶ πειθοῖ τι πράττειν δοκεῖν, προδιοικήσασθαι
ἐθελήσας ἔγνω συναλλαγῆναι τῷ Κουρίωνι· τοῦ τε
γὰρ τῶν Κουριώνων γένους ἦν, καὶ τὴν γνώμην
ὀξύς, εἰπεῖν τε δεινός, τῷ τε πλήθει πιθανώτατος,
καὶ χρημάτων ἐς τὰ πάντα ἁπλῶς ἐξ ὧν ἢ αὐτός τι
πλεονεκτήσειν ἢ καὶ ἑτέρῳ διαπράξειν ἤλπιζεν ἀφει-
δέστατος. καὶ αὐτὸν πολλὰ μὲν ἐπελπίσας, πάντων 3
δὲ τῶν ὀφειλημάτων, συχνῶν διὰ τὸ πολλὰ δαπανᾶ-
σθαι ὄντων, ἀπαλλάξας ἀνηρτήσατο. πρὸς γὰρ τὴν
παροῦσαν ὧν ἔπραττε σπουδὴν οὔτε ἀργυρίου, ἅτε
καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἀργυρολογῶν, ἐφείδετο, καὶ
προσυπισχνεῖτό τισι παμπληθῆ ὧν οὐδὲ πολλοστὸν
μέρος δώσειν ἔμελλε. καὶ οὐ μόνον γε τοὺς ἐλευ- 4
θέρους ἀλλὰ καὶ τοὺς δούλους τούς τι καὶ ὁποσονοῦν
παρὰ τοῖς δεσπόταις σφῶν δυναμένους ἐθεράπευσε·
καὶ συχνοὶ αὐτῷ καὶ ἐκ τούτου καὶ τῶν ἱππέων καὶ
τῶν βουλευτῶν ὑπῆρξαν.

ὁ δ' οὖν Κουρίων ἐφρόνησε μὲν τὰ τοῦ Καίσαρος, 61
οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα φανερῶς αὐτὰ πράττειν
ἤρξατο· πρόφασίν τε γὰρ εὐπρεπῆ τοῦ μὴ καὶ ἑκὼν
ἀλλ' ἀναγκασθεὶς δὴ μεθεστηκέναι δόξαι ἐζήτει, καὶ
ἐνόμισεν, ὅσῳ ἂν ἐπὶ πλεῖον τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ὡς

καὶ φίλος σφῶν συγγένηται, καὶ πλείω καὶ μείζω
2 τῶν ἀπορρήτων αὐτῶν μαθήσεσθαι. δι' οὖν ταῦτα
ἐπὶ μακρότατόν τε ἐπεκρύψατο, καὶ ὅπως μηδένα
τρόπον ὑποπτευθῇ μεταβεβλῆσθαί τε καὶ οὐκ ἀνὰ
πρώτους καὶ πάντα τὰ ἐναντία τῷ Καίσαρι καί τότε
ἔτι καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν, καὶ ἐδημηγόρει κατ' αὐ-
τοῦ ἀφ' οὗ γε καὶ δημαρχεῖν ἤρξατο, καὶ ἐσηγεῖτο
3 πολλὰ καὶ ἄτοπα. καί τινα καὶ ἐπὶ τῇ βουλῇ τοῖς
τε δυνατωτάτοις σφῶν, οἵπερ που καὶ τὰ τοῦ Πομ-
πηίου μάλιστ' ἔπραττον, ἔγραφεν, οὐχ ὅτι καὶ ἤθελεν
ἢ καὶ ἤλπιζέ τι αὐτῶν γνωσθήσεσθαι, ἀλλ' ἵνα μὴ
προσδεχομένων μήτε κατὰ τοῦ Καίσαρός τι ψηφισθείη,
πολλὰ γὰρ ἐπ' αὐτῷ ὑπὸ πολλῶν ἐγράφετο, καὶ αὐ-
62 τὸς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ μετασταίη. συχνὸν οὖν
ἐκ τούτου χρόνον ἄλλοτε ἄλλαις σκήψεσιν, ὥστε μη-
δὲν αὐτῶν τὸ παράπαν κυρωθῆναι, κατατρίψας ἀγα-
νακτεῖν τε προσεποιεῖτο, καὶ ἠξίου μῆνα ἄλλον πρὸς
τὰς ἀπ' αὐτῶν δὴ νομοθεσίας ἐπεμβληθῆναι. τοῦτο
δὲ ἐγίγνετο μὲν ὁσάκις γε καὶ καθῆκον ἦν, οὐ μέντοι
κατ' ἐκεῖνο συνέβαινεν, ὥσπερ που καὶ αὐτὸς ἅτε
2 ποντίφεξ ὢν ἠπίστατο. ὅμως δ' οὖν δεῖν τε αὐτὸ
γενέσθαι ἔλεγε, καὶ τοὺς συνιερέας ὅσον ἀπὸ βοῆς
ἐξεβιάζετο· καὶ τέλος μὴ δυνηθεὶς αὐτοὺς πεῖσαι
συγκαταθέσθαι οἱ, ὥσπερ οὐδὲ ἐβούλετο, οὐδ' ἄλλο
τι διὰ τοῦτο ψηφισθῆναι ἐπέτρεψεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ
3 φανεροῦ ἤδη τὰ τοῦ Καίσαρος διαδικαιῶν, ἐπειδὴ
μηδὲν κατ' αὐτοῦ δῆθεν ἠδυνήθη ποιῆσαι, πᾶν ὅ,τι
ποτὲ ἐνεδέχετο, οὐ δεχθῆναι προΐσχετο, καὶ μάλισθ'
ὅτι πάντας τοὺς τὰ ὅπλα ἔχοντας ταῦτά τε καταθέ-
σθαι καὶ τὰ στρατόπεδα διαλῦσαι χρή, ἢ μηδ' ἐκεῖ-
νον ψιλώσαντας αὐτῶν ταῖς δυνάμεσι ταῖς τῶν ἀν-
4 τιστασιωτῶν ἐκδοῦναι. ἔλεγε δὲ τοῦτο οὐχ ὅτι καὶ

τὸν Καίσαρα ποιῆσαι αὐτὸ ἤθελεν, ἀλλ' ὅτι τὸν Πομπήιον εὖ ἠπίστατο μὴ πειθαρχήσοντα αὐτῷ, καὶ ἐκ τούτου καὶ ἐκείνῳ πρόφασις εὔλογος τοῦ μὴ διιέναι τοὺς στρατιώτας ἐδίδοτο.

ὁ οὖν Πομπήιος ἐπεὶ μηδὲν ἄλλως πράττων 63
ἤνυτε, πρός τε τὸ τραχὺ ἀπαρακαλύπτως ὥρμησε, καὶ ἐκ τοῦ προφανοῦς πάντα καὶ ἔλεγε καὶ ἐποίει κατὰ τοῦ Καίσαρος. οὐ μέντοι καὶ κατέπραξέ τι.
ἄλλοι τε γὰρ ἐκείνῳ πολλοὶ καὶ Λούκιος Παῦλος ὁ 2
τοῦ Μαρκέλλου συνάρχων, ὅ τε Πίσων ὁ Λούκιος ὁ πενθερὸς αὐτοῦ τιμητὴς ὢν συνηγωνίζοντο· καὶ γὰρ τιμηταὶ τὸν χρόνον τοῦτον ὅ τε Κλαύδιος ὁ Ἄππιος
καὶ ὁ Πίσων, καίτοι μὴ βουληθείς, ἐγένοντο. καὶ 3
οὗτος μὲν διὰ τὴν συγγένειαν ὑπῆρχε τῷ Καίσαρι, ὁ δὲ δὴ Κλαύδιος ἠναντιοῦτο μὲν αὐτῷ, τὰ γὰρ τοῦ Πομπηίου ᾑρεῖτο, οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ ἄκων ὠφέλησε· πλείστους γὰρ καὶ τῶν ἱππέων καὶ τῶν βουλευτῶν διέγραψεν, ἐκβιασάμενος τὸν συνάρχοντα, κἀκ τούτου πάντας αὐτοὺς τὰ τοῦ Καίσαρος φρονεῖν ἐποίησεν.
ὁ γὰρ Πίσων οὔτ' ἄλλως πράγματ' ἔχειν ἐθέλων καὶ 4
πρὸς τὴν τοῦ γαμβροῦ φιλίαν πολλοὺς θεραπεύων αὐτὸς μὲν οὐδὲν τοιοῦτον ἐποίησεν, ἐκείνῳ δὲ οὐκ ἀντέπραξε πάντας μὲν τοὺς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων, συχνοὺς δὲ καὶ τῶν πάνυ γενναίων, ἄλλους τε καὶ τὸν Κρίσπον τὸν Σαλούστιον τὸν τὴν ἱστορίαν γράψαντα,
ἀπελάσαντι ἐκ τοῦ συνεδρίου. τὸν μέντοι Κουρίωνα 5
μελλήσαντα καὶ αὐτὸν ἀπαλειφθήσεσθαι ἐξῃτήσατο
μετὰ τοῦ Παύλου, οὗπερ συγγενὴς ἦν· καὶ ὃς οὐ 64
διήλλαξε μὲν αὐτὸν διὰ τοῦτο, τὴν μέντοι γνώμην ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχεν ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ὥστε ἐκεῖνον ἀγανακτήσαντα τὴν ἐσθῆτα αὐτοῦ περιρρῆξαι. παραλαβὼν οὖν τοῦτον ὁ Μάρκελλος,

καὶ νομίσας ἐπί τε τῷ Κουρίωνι καὶ δι' αὐτὸν καὶ
ἐπὶ τῷ Καίσαρι δεινόν τι τὴν γερουσίαν ψηφιεῖσθαι,
2 γνώμας περὶ αὐτοῦ προέθηκεν. ὁ οὖν Κουρίων τὸ
μὲν πρῶτον ἠναντιοῦτο μηδεμίαν περὶ αὐτοῦ γνώ-
μην δοθῆναι· γνοὺς δὲ τὸ πολὺ τῶν βουλευτῶν τῶν
τότε παρόντων τοὺς μὲν καὶ φρονοῦντας ὄντως τὰ
3 τοῦ Καίσαρος τοὺς δὲ πάνυ αὐτὸν δεδιότας, ἐπέτρε-
ψέ σφισι διαγνῶναι, τοσοῦτον ὑπειπὼν ὅτι σύνοιδα
μὲν ἐμαυτῷ τά τε ἄριστα καὶ τὰ συμφορώτατα τῇ
πατρίδι πράττοντι, ὑμῖν μέντοι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν
ψυχὴν παραδίδωμι χρήσασθαι ὅ,τι βούλεσθε. κα-
τηγορήσας οὖν αὐτοῦ ὁ Μάρκελλος ὡς καὶ πάντως
4 ἁλωσομένου, ἔπειτ' ἐπειδὴ πρὸς τῶν πλειόνων ἀφεί-
θη, δεινόν τε ἐποιήσατο, καὶ ἐκπηδήσας ἐκ τοῦ συνε-
δρίου πρὸς τὸν Πομπήιον ἐν τῷ προαστείῳ ὄντα
ἦλθε, καὶ τήν τε φυλακὴν αὐτῷ τῆς πόλεως καὶ δύο
στρατόπεδα πολιτικὰ αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, μηδενὸς
ἐψηφισμένου, ἔδωκεν. οἱ δὲ δὴ στρατιῶται οὗτοι
ὧδέ τε καὶ ἐπὶ τῷδε συνειλεγμένοι καὶ παρόντες
65 τότε ἦσαν. ὁ Πομπήιος πρότερον μέν, ἕως ἔτι τὸν
Καίσαρα διὰ φιλίας εἶχε, στράτευμα ἓν τῶν ἐκ τοῦ
καταλόγου αὐτῷ στρατευομένων ἐδεδώκει· οὔτε γὰρ
οὗτος πόλεμόν τινα διεχείριζε καὶ ἐκείνῳ χρεία στρα-
2 τιωτῶν ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ διηνέχθησαν, ἐθελήσας τοῦτό
τε ἀπολαβεῖν παρ' αὐτοῦ καὶ ἔτι καὶ ἄλλο αὐτὸν
προσαφελέσθαι ἐλογοποίησεν ὡς τοῦ Βιβούλου στρα-
τιωτῶν πρὸς τοὺς Πάρθους δεομένου, καὶ ἵνα γε μὴ
καινοὶ δή τινες κατάλογοι γένωνται, τό τε γὰρ πρᾶγμα
κατεπείγειν καὶ περιουσίαν σφίσι στρατοπέδων εἶναι
ἔλεγε, ψηφισθῆναι ἐποίησεν ὥστε ἑκάτερόν σφων,
3 ἑαυτόν τε καὶ τὸν Καίσαρα, δεῖν αὐτῷ πέμψαι. κἀκ
τούτου τῶν μὲν συστρατευομένων οἱ οὐδένα ἀπέστειλε,

τὸ δὲ δὴ στράτευμα ἐκεῖνο ὅπερ τῷ Καίσαρι ἐδεδώκει ἐκέλευσε τοῖς ἐπὶ τοῦτο ταχθεῖσιν αἰτῆσαι. καὶ οὕτω τῷ μὲν λόγῳ ἀμφότεροι, τὸ δ' ἀληθὲς ὁ Καῖσαρ μόνος τὰ δύο ἔπεμψεν· ᾔδει μὲν γὰρ τὸ γιγνόμενον, 4
ἐπειθάρχησε δὲ μὴ βουληθεὶς αἰτίαν ὡς καὶ ἀνηκουστηκὼς λαβεῖν, ἄλλως τε καὶ μέλλων ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ πολλῷ πλείους στρατιώτας ἀντικαταλέξειν.

ταῦτα οὖν τὰ στρατόπεδα παρεσκευάσθη μὲν ὡς 66
καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους πεμφθησόμενα, ἐπεὶ δ' οὐδὲν αὐτῶν ἐδέησε, οὐδὲ γὰρ χρεία σφῶν ἦν, ὁ Μάρκελλος πρότερον μὲν φοβηθεὶς μὴ τῷ Καίσαρι ἀποδοθῇ, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δεῖν εἶναι ἔλεγε, τότε δὲ τῷ Πομπηίῳ, ὥσπερ εἶπον, ἐνεχείρισε. καὶ ἦν γὰρ ἐπ' 2
ἐξόδῳ τοῦ ἔτους τὰ γιγνόμενα, καὶ ἔμελλεν οὐκ ἐπὶ πολύ, ἅτε μήτε τῇ βουλῇ μήτε τῷ δήμῳ δόξαντα, ἰσχύσειν, ἐπήγετο πρὸς τὸν Πομπήιον Κορνήλιόν τε Λέντουλον καὶ Γάιον Κλαύδιον τοὺς τῷ ὑστέρῳ ἔτει ὑπατεύσειν μέλλοντας, καὶ ἐποίησε καὶ ἐκείνους τὰ αὐτὰ προστάξαι· ἐπειδὴ γὰρ καὶ γράμματα τοῖς 3
ἀποδεδειγμένοις ἐς τὰς ἀρχὰς ἐκτιθέναι καὶ ἄλλα τινὰ τῶν τῇ ἡγεμονίᾳ σφῶν προσηκόντων, καὶ πρὶν ἐνίστασθαι αὐτήν, πράττειν ἔτι καὶ τότε ἐξῆν, καὶ τούτου κύριοι ἐνόμιζον εἶναι. καὶ ὅ γε Πομπήιος, καίπερ ἐς πάντα τἆλλα ἀκριβὴς ὤν, ὅμως οὐδὲν διὰ τὴν στρατιωτῶν χρείαν ἐπολυπραγμόνησεν, οὔτε ἀφ' ὧν οὔθ' ὅπως αὐτοὺς λαμβάνει, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἄσμενός σφας ἐδέξατο. οὐ μέντοι καὶ ἐπράχθη τι 4
οἷον ἄν τις ἐπὶ τηλικούτῳ τολμήματι γεγενῆσθαι προσεδόκησεν, ἀλλὰ τὴν ἔχθραν μόνον τὴν πρὸς τὸν Καίσαρα ἐνδειξάμενοι αὐτοὶ μὲν οὐδὲν ἄλλο ἰσχυρὸν παρεσκευάσαντο, ἐκείνῳ δὲ καὶ ἐκ τούτου

πρόφασιν εὔλογον ἐς τὸ τὰ στρατόπεδα τὰ συνόντα οἱ κατασχεῖν παρέσχον. ὁ γὰρ Κουρίων ἐπί τε τούτοις πολλὴν ἐν τῷ πλήθει κατηγορίαν κατά τε τῶν ὑπάτων καὶ κατὰ τοῦ Πομπηίου ἐποιήσατο, καὶ ἐπειδὴ διῆρξε, πρὸς τὸν Καίσαρα εὐθὺς ἀφωρμήθη.
